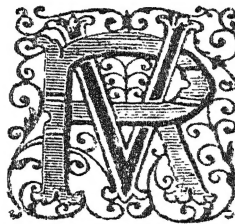

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమాధవాచార్యకృత

శంకరవిజయము

సవ్యాఖ్యానము.

౬౬౬౬/౨౫
౩౫౪౪౦

19౪౪7

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే బ్రకటితము.

All Rights Reserved.]

[Price Rs. 2-8-0.

రాఘవపాండవీయము, సటీక, ద్వ్యర్థిప్రబంధరాజము ...	5	0
లంకావిజయము (రావణదమ్మీయము) సటీక ...	1	0
నసుచరిత్ర విమర్శనము ...	1	0
నసుచరిత్ర, సటీక, రామరాజభూషణప్రణీతము ...	8	4
వాసిష్ఠ రామాయణము, ద్విపద, తరిగొండ వెంకమ్మ ...	1	0
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిది ...	1	0
విష్ణుపురాణము, వెన్నెలకంటి సూరనార్యప్రణీతము, లఘుటీప్పణము ...	అచ్చు	
వివేకసింధు, కొండనార్యప్రణీతము ...	1	0
వేంకటాచలమహాత్మ్యము, తరిగొండ వెంకమ్మ ...	3	0
వైశ్యపురాణము, శ్రీగురు భాస్కరాచార్యకృతము ...	1	4
వీరభద్రవిజయము, పోతనకృతము ...	2	0
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము ...	1	0
శశి రేఖాపరిణయము, అప్పప్పకవికృతము ...	1	0
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది ...	2	0
శృంగారశాకుంతలము, పినవీరభద్రకవి ...	1	0
శేషధర్మము, తామరపల్లి తమ్మయ్య ...	1	0
శుకసప్తతి, కదిరితెకకృతము ...	1	0
సమీరకుమారవిజయము ...	1	0
సానందోపాఖ్యానము, శ్రీశివరామకవి విరచితము ...	1	0
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక, తాత్పర్యము ...	6	0
సుదక్షిణాపరిణయము, తెనాలి అన్నయకవి క్రొత్తకూర్పు ...	1	0
హరివంశము, ఎఱ్ఱాప్రగడ ...	8	0
హరవిలాసము, శ్రీనాథకవి ...	1	0
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవి ...	1	0
హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానము, సటీక, రామరాజభూషణకవి ...	6	0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగురుభ్యో నమః.

శ్రీమద్రాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వర వైదికమార్గప్రవర్తక

శ్రీబుక్కణ నరపాలతిలకవందితచరణారవిందైః,

శ్రీపరమగురుచరణసశినయగళచిరపరిపస్యాసమాసాదిత

వైదికలౌకికసంపత్సారస్వతసదుపయోగపరికలిత త్రిజగద్రంగస్థలీ

నృత్యన్నిజకీర్తినటీకర్ణకుండలీకృతరవిశశిమండలైః,

కర్ణాటకసామ్రాజ్యధారంధరీమండితైః

పండితాఖండలైః

నిఖిలామ్నాయమండలీవ్యాఖ్యావిఖ్యాతమాహాత్మ్యభూమభిః

అఖిలకళాగ్రంథనిర్మాణచాతురీభీతైః స్ఫుర్వజ్జిరోమణిభిః

శ్రీమాధవాచార్యైః

జనిమతాంసంసారపంకనిమగ్నానా మాస్తికజనానాం నిశ్చేయసావాప్తయప్రణీతః

నిఖిలానర్థనివృత్తిపూర్వకపరమానందావిర్భావలక్షణపరమపురుషార్థానన్య

సాధనాద్వైతజ్ఞానవిజయపర్యవసన్నశ్చ

శ్రీశంకరవిజయః

శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థ

శ్రీపాదశిష్యదత్తవంశావతంస రామకుమారసూను

ధనపతికృతశ్రీశంకరాచార్యవిజయడిండిమాఖ్యావ్యాఖ్యాసమేతః

చెన్నపుర్యాం:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ ఇత్యేతైః

స్వీయ వావిళ్ల ముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రి

భువి చిరంజీవ్యుత్.

ప్రమాది|| పుష్ప బ|| 3.

1940.

విషయానుక్రమణికా.

సర్గానుక్రమణి.

పుష్టాంశం

౧. ఉపోద్ఘాతః	...	౧
౨. ఆచార్యజన్మాదికథనమ్	...	౨౨
౩. దేవావతారాః	...	౪౪
౪. కౌమారచరితవర్ణనమ్	...	౬౨
౫. సన్న్యాసగ్రహణమ్	...	౯౨
౬. ఆత్మవిద్యాప్రతిష్ఠా	...	౧౩౨
౭. వ్యాసదర్శనాది చరితవర్ణనమ్	...	౧౬౦
౮. శ్రీమదాచార్యమండనమిశ్రసంవాదః	...	౧౮౫
౯. శ్రీమదాచార్యసరస్వతీసంవాదః	...	౨౨౨
౧౦. రాజదేహప్రవేశనాదికమ్	...	౨౪౪
౧౧. ఉగ్రభైరవపరాజయః	...	౨౭౩
౧౨. హస్తామలకాదీనాం శిష్యత్వేన గ్రహణమ్...	...	౨౮౭
౧౩. బ్రహ్మవిద్యాప్రచారః	...	౩౦౭
౧౪. పద్మపాదతీర్థయాత్రావర్ణనమ్	...	౩౨౦
౧౫. ఆచార్యకృతదిగ్విజయవర్ణనమ్	...	౩౫౦
౧౬. శ్రీమదాచార్యజ్ఞానాంశాదాపీతవాసవర్ణనమ్	...	౪౨౫

VENKATESWARA
CENTRAL LIBRARY &
RESEARCH CENTRE
19887
Acc.
Date.....
TIRUPATI.

R66x125
35H40

శంకరవిజయభావప్రకాశికా.

శ్లో. సర్వతంత్రస్వతంత్రాయ సదాత్మాదైవ్యతవేదినే,
శ్రీమతే శంకరార్యాయ వేదాంతగురవే నమః.

అథ జగదేవ ముఖపంకనిమగ్నముద్దిభీర్ముః పరమకారుణికః పరమేశ్వరః.

శ్లో. “యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థానమధర్మస్య తదాఽఽత్మానం సృజామ్యహం.”

మిత్యాది ప్రతిజ్ఞాతార్థపరిపాలనాయ.

శ్లో. “ఆద్యే సత్త్వముని స్సతాం వితరతి జ్ఞానం ద్వితీయే యుగే,
దత్తో ద్వాపరనామకే తు సుమతిర్వాప్యసః కలౌ శంకరః.”

ఇత్యాదిప్రమాణవచనానుసారేణ శ్రీశంకరాచార్యరూపేణ గృహీతలీలామా
నుషవిగ్రహ సున్నస్మి న్మలీయుగే విక్రమశకాదిమేశ్వరనామకచతుర్దశాబ్దమాధవ
మాసే భూమావవతీర్యాధీత్య చ విధివద్వేదానభ్యస్య చ సర్వకాస్త్రాణి శ్రీభగవ
త్కృష్ణద్వైపాయనప్రణీత బ్రహ్మసూత్రాణాం సకలోపనిషదాదీనాం చాద్వైతపరతయా
భాష్యాణి వ్యాకృత్య తత్ప్రచారార్థం జాడ్యచార్యాకాదివేదబాహ్యదుర్వతాని కేవల
కర్మపరాస్తిమాంసకాదీంశ్చ నిరాకృత్య విజిత్య చ తత్ప్రవర్తకాన్నిదుషస్సన్వయ
తపరాస్కృత్వా బ్రహ్మతారభూతం మండనమిత్రం నాదే జిత్యా, దత్వా చ
తస్మై సన్నాహిత్రమం, వశీకృత్య చ తత్ప్రతీభూతాం సరస్వతీం, స్థాపయిత్వా చ
ఋశ్యశృంగాశ్రమాదాపుషిత్వా చ తత్ర ద్వాదశాబ్ద మృశ్యశృంగాశ్రమే ఆధ్యాప
యిత్వా చ సూత్రభాష్యాదిసకలాద్వైతగ్రంథాన్నైరంతర్యేణ తత్సూజార్థమద్వై
తవిద్యాప్రచారార్థం చ కృత్వా చ సురేశ్వరపద్మపాదహస్తామలకతోటనామకశిష్య
స్థాపనాది కాంచ్యాదిక్షేత్రస్థితాష్టాదశశక్తిపీఠేషు నిర్ణాయ చ యంత్రోద్ధారాదికం
సంప్రాప్య చ తత్తత్ప్రసాదాదణిమాద్యవైశ్వర్యసిద్ధిం, సంస్థాప్య చ షడ్గర్భనాని,
గత్వా చ కాశ్మీరదేశమధిరహ్య చ శారదాసంబంధిసర్వజ్ఞపీఠం, గత్వా చ బజరి
కాశ్రమముషిత్వా చ తత్ర కానిచిద్దివసాని సంప్రాప్య చ కేదారక్షేత్రం సంప్రార్థిత
సృక్ స్వర్లోకమాగచ్ఛేతి సర్వదేవైస్సంస్తుతశ్చ సిద్ధచారణైరాహుఢస్సన్నిజంఘృషభం
ప్రతస్థే నిజావాసం కైలాసమితి.

౧. తత్రాదౌ శ్లో. “న గాయత్ర్యః పరం మంత్రం న మాత్యః
పరదైవత” మితి వచనేన సర్వైర్మాతురాజ్ఞా సర్వథా పరిపాలనీయత్యాది ధర్మం

తుర్యాశ్రమే స్థిత్యాఽపి మాతృచరమకర్తాచరణాదినా లోకాననుశాస్య లోకా
చార్యత్వ మవాప. అత్ర మానం,

“ఆచినోతి హి శాస్త్రాణి హ్యచారే స్థాపయత్యపి.

స్వయమాచరతే యస్తాత్తస్తాదాచార్య ఇష్యత” ఇతి.

౧. ఆచార్యదత్తేన కర్తృభ్రంశాదిరూపకేరళదేశస్థశాపేనాపత్కాలే సమీపవ
ర్తిభిస్సహాయస్సర్వధా కర్తవ్య ఇతి విధ్యుక్తాననుష్ఠానే దుర్జననిగ్రహోఽప్యచారైః
రేప కార్య ఇతి చానుశీతమ్.

౩. స్వస్య సాక్షాచ్ఛివాపతారత్వాద్విదితసర్వతత్త్వరహస్యా అపి శ్రీశంక
రార్యాగురూపదేశం వినాఽఽత్తవిచారో న కార్య ఇత్యర్థం శ్రీగోవిందయోగేంద్ర
సందర్శనవందనాదిభిః ప్రకాశితవంతః.

౪. లోకే సాంసారికసుఖమకించిత్రమిత్యంశం బ్రహ్మచర్యాశ్రమ ఏవతుర్యా
శ్రమం స్వీకృత్య ప్రకటికృతవంతః.

౫. “యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠస్తత్తదేవేతరే జనాః” ఇత్యాది గీతా
చార్యవాక్యం హృది నిధాయ దేహంతరం స్వీకృత్య కామతంత్రహస్యం జ్ఞాత్వా
సరస్వతీజయాది కృతవంత ఇత్యనేన యత్యాశ్రమిస్త్రీప్రశంసయా స్తేజస్తిమిరసామ్య
మనుభూతస్త్రివ తత్వజ్ఞత్వం చ సూచితవంతః.

౬. గురుశ్రుశ్రావయేవ విద్యావాప్తిత్యర్థం స్వపరిచర్యాతత్పరం తోటకా
చార్యం మనసాఽనుగృహ్య చతుర్దశవిద్యాపారీణం చకారేత్యనేన స్ఫుటికృతవంతః.

౭. స్వయం బ్రహ్మచర్యే స్వీకృతతుర్యాశ్రమాఽపి గృహస్థాశ్రమిమండ
నార్యానుగృహీతసన్నానిశాశ్రమేణ తద్వితీర్ణశృంగగిరిపీఠాధిపత్యేన చ సర్వజ్ఞత్వాది
గుణవిశిష్టక్రమసన్నానిసామసి పీఠాధిపత్యం ప్రపంచితం.

౮. ప్రాభాకరాదిశిష్యాణాం జగద్గురుకృతతత్త్వోపదేశేన సాధనచతుష్టయసంప
న్నానాం గృహస్థానామపి బ్రహ్మవిద్యాధికారో వరీవర్తత ఇతి విశదీకృతః.

౯. శ్రీభగవత్పాదపూజ్యాచరితీర్థయాత్రా తత్రత్యదేవతాదర్శనాదినాతీర్థ
యాత్రాదికం జ్ఞానిభిరప్యచరణీయమితి స్ఫుష్టికృతం.

౧౦. లోకాచార్యకృతాఽఽనేతుహిమాచలసకలదేశసంచారతత్త్వద్దేశస్థవిమత
దూరీకరణ స్వమతస్థాపనాదినా జగద్గురుపీఠాధిపై రసవరతమేవ దుర్లభతఖండనపూర్వ
కస్వమతస్థాపనాదికమైదంపర్యేణ కర్తవ్యమితి బహుళీకృతం.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

ప్రథమసర్గ ప్రారంభః.

మూ. ప్రణమ్య పరమాత్మానం శ్రీవిద్యాతీర్థరూపిణమ్, ప్రాచీన

శ్రీమద్విష్ణుమజాభివంద్యచరణం గోపాదికారాధితం పంచే పూర్ణసితాస్త్ర
సౌమ్యవదనం సంసారతాపాపహమ్, సత్యం జ్ఞానమనంతమాద్యవిధురం గోభారసంహ
రకం సర్వాత్మానమపాస్తనర్వములం విశ్వేశ్వరం శంకరమ్. ౧. న(ను)మస్త్రిబాలగో
పాలతీర్థాక్ వ్యాసముఖాస్తునీక్, విష్ణుహర్తృనణేశాదీన్పండితాంశ్చ విమత్స
రాక్. ౨. వ్యాఖ్యానరహితస్యాస్య వ్యాఖ్యానం డిండిమాభిధమ్, క్రియతే నీవ్య
బోధాయ ప్రమాదః క్షమ్యతాం బుధైః. ౩. నిఖిలానర్థనివృత్తిపూర్వకపరమానందావి
ర్భావలక్షణపరమపురుషార్థానస్యసాధనాద్వైతజ్ఞానవిజయవర్యవసన్నం శ్రీమచ్ఛంకరా
చార్యవిజయమావిష్కర్తుం గ్రంథ మారభమాణః శ్రీమా న్నాథవాచార్య స్తస్య
నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యాదిసిద్ధయే ౭విగతశిష్టాచారానుమితశ్రుతి ప్రమితకర్తవ్యతాకం విషయ
ప్రయోజనసూచకం మంగళమాచరణ్ చిక్షీత్వం ప్రతిజానీతే. ప్రణమ్యేతి. పరమా
త్మానం పరమేశ్వరం ప్రణమ్య ప్రాచీనశంకరజయే సారః మయా మాధవేన సంగృహ్య
తే - సంగ్రహత్వేనాస్ఫుటత్వమాశంక్యాహ-స్ఫుటం యథా స్యాత్తథేతి. పరమా
త్మానం విశిషిష్ట శ్రీవిద్యాతీర్థరూపిణం - అనేన స్వగురోః శ్రీవిద్యాతీర్థ స్వేశ్వరావతా
రత్వం తత ఏవ సర్వజ్ఞత్వం చ సూచితమ్ - అన్యేషామపి పరమాత్మని స్వగురౌ చ
తుల్యభిక్ష్యేవ నిశ్రేయసప్రాప్తిర్యసి ధ్వనితం - తథా చ శ్రుతిః. 'యస్య దేవే పరా
భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ, తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః' ఇతి.
యద్వా పరం పరమేశ్వరం సర్వాత్మానం శివం ప్రణమ్యేత్సర్వధి. తం విశిషిష్ట - శ్రీవి
ద్యాతీర్థరూపిణం తార్కికాదికల్పితైః కుత్రైర్వర్తల్లిసీకృతాయా విద్యాయాః సరస్వ
త్యా స్తన్మలాపకరణేన శోధకత్వాత్ విద్యాతీర్థః-శ్రియా బ్రహ్మవిద్యాత్మికయాయు

శంకరజయే సారస్సంగృహ్యతే స్ఫుటమ్. ౧. *యద్వద్ధటానాం పటలో విశాలో విలోక్యతేఽల్పే కిలదర్పణేపి, తద్వన్నదీయే లఘుసంగ్రహేఽ

క్షః శ్రీవిద్యాతీర్థో భగవాన్ భాష్యకారః తద్రూపిణమ్. తథాచోక్తం సంక్షేపశా రీరకాచార్యైః. “వక్తారమాసాద్య యమేవ నిత్యా సరస్వతీ స్వార్థసమన్వితా ౭౭ సీత్, నిరస్తదుస్తర్కకలంకపంకా నమామి తం శంకరమర్చితాంఘ్రి” మితి శివావ తారత్వం చ భగవతో భాష్యకారస్య శివపురాణాదేరవగంతవ్యం. తథాచోక్తం శివ పురాణే. ‘వ్యాఖర్వక్ వ్యాససూత్రార్థం శ్రుతేరథం యథోచివాన్, శ్రుతేర్నైయ్యస్స వివార్థశృంకరస్సవితా న సః’ యద్వా ౭౭త్తానం ప్రత్యగభిన్నం పరం పరమేశ్వరం శ్రీ ర్తాయా విద్యాశబ్దేన పరాపరవిద్యే తత్సాప్రేర్యా మోక్షదేవలోకా చ గృహ్యేతే- తీర్థశబ్దేన - ‘తీర్థం కాస్తాధ్వరక్షేత్రపాత్రోపాధ్యాయమంత్రిఘ, అవతార్నిజు హ్వాంభఃస్త్రీరజస్సు చ విశ్రుత’ మితి-విశ్వోక్తాని కాస్తాదీని గృహ్యంతే తద్రూపిణం సర్వా త్తకమిత్యర్థః. ‘సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ ఏకమేవాద్వితీయ’మిత్యాదిశ్రుతేః-తథాచ శ్రీమ చ్ఛంకరజయనిరూపణేన తదుక్తస్య బ్రహ్మతాభావనైవ జయ ఇతి స వివాక్షాతస్స నిష్పయో జ్ఞాతస్సన్ప్రయోజనం - ఆచార్యవిజయజ్ఞానం త్వవాంతరప్రయోజనమితి పరమేత్వాదినా సూచితమ్, అత్రానేకార్థశబ్దన్యాసాత్ స్లేషాలంకార స్తదుక్తమ్. ‘నానా ర్థసంశ్రయః స్లేష’ ఇతి - ‘దేవతావాచకాశ్చబ్దా యే చ భద్రాదివాచకాః, తే సర్వే చ న నింద్యాః స్యుః ర్లిపితో గణితో ౭పిచేత్సుక్తత్వా జ్ఞగణాదిప్రయోగో న దోషా వహ ఇతి మంతవ్యమ్. ౧. నను ప్రాచీనశంకరజయ ఉదాహృతానాం శాంకరవాక్యానాం సారస్వదీయే సంగ్రహే కథమవలోకనీయ స్తవ సంగ్రహస్యాల్పత్వాదితి చే తత్రాహ. యద్వదితి, యద్వద్ధటానాం కుంభానామిభశిరసాం వా అద్రిశృంగాణాం వాపటలః సముదాయో విశాలో విస్తృతోఽల్పేఽపి దర్పణే విలోక్యతే కిలేతి ప్రసి ధ్ధమ్. తద్వదస్మిన్ బుద్ధిశ్చే మదీయే లఘుసంగ్రహే శాంకరవాక్యానాం సార ఉద్వి ఙ్మతాం సమ్యగవలోక్యతాం ఉపమాలంకారః - ‘సాధర్మ్యముపమాభేదః’ ఇత్యు క్తేః - ఇద్దోపేంద్రవజ్రమిశ్రణాదుపజాతివృత్తం. * ‘అనంతరోదీరితలక్షభాజా

* వ్యాసాచలప్రముఖ పౌర్వికపండితత్వా భృత్యంభృతోచ్ఛతరకావ్యతరో స్సుగూఢాత్, విద్వన్నధువ్రతసుఖో సురసాని సర్వాణ్యాదాతుమర్థకుసుమాన్యహమక్ష మోఽస్తి. యత్నాదనల్పధిషణో నృణానా గృహీతుం శక్యం తదత్ర సరసం సక లం గృహీత్వా, కించిత్తహేశ్వరగురుస్సృతభావనోహం సంక్షేపశంకరజయప్రజనం కరోమి.

స్తిన్నుద్వీక్ష్యతాం శాంకరవాక్యసారః. ౨. యథాఽతిరుచ్చే మధురే
 ౭పి రుచ్యత్వాదాయ రుచ్యంతరయోజనాఽర్హా, తథేష్యతాం
 ప్రాక్కవిహృద్యపద్యేష్యేషాఽపి మత్పద్యనివేశభంగీ. ౩. స్తుతోఽపి
 సమ్యక్కవిభిః పురాణైః కృత్యాఽపి న స్తుష్యతు భాష్యకారః,
 ఊరాభివాసీ సరసీరుహాక్షః ఊరం పునః కిం చకమే న గోష్ఠే. ౪.
 పయోద్ధివివరీసు నిస్సృతసుధారురీమాధురీధురీణ భణితాధరీకృతఫణా

పాదౌ యదీయాపుపజాతయస్తాః' ఇతి లక్షణాల్. ౨. అ. ప్రాచీనశంకరజయస్య
 వైయర్థ్య మాశంక్యాహః— యథేతి. యథాఽతిరుచ్చే ౭త్యంత మభిలాషవిషయే
 మధురే రుచ్యత్వాదాయ చచ్యాంతరస్య సలవణస్య యోజనాఽర్హా యోగ్యా తథా
 విషా మత్పద్యనివేశభంగీ మదీయానాం పద్యానాం నివేశస్య విన్యాసస్య భంగీ రీతిరపి
 ప్రాచ్యః కవేః హృద్యేషు మనోజ్ఞేషు పద్యేషు రుచ్యత్వాదాయ ఇష్యతామిత్యర్థః.
 ౩. యద్యపి పురాణైః ప్రాచీనైః కవిభిః - సమ్యక్ స్తుతస్తథా ౭పి నో ఽస్తాకం
 కృత్యా భాష్యకార స్తుష్యతు, అభ్యర్థనాయాం లోట్ - బహువచనం వాఙ్మనఃకా
 యాభిప్రాయేణ - నను స్వల్పయా తవ కృత్యా కథం తస్య తుష్టిరిత్యాశఙ్క్య
 ఆప్తకామస్య పరమేశ్వరస్య భక్త్యా కృతేన స్వల్పేనా వ్యధికా దధికతరా తుష్టిరిత్యాహ
 ఊరాభివాసీతి - ఊరాణ్ణా ఊరసముద్రే వస్తుం శీలమస్మాస్తీతి తథా - కమలసదృశే
 ౭క్షిణీ నేత్రే యస్య స సరసీరుహాక్షో భగవాన్ విష్ణు ర్గోష్ఠే వ్రజే ప్రేమభరాక్రాం
 తాభి ర్గోష్ఠీభి ర్దీప్యమాన మల్పం దుగ్ధం కిం పున ర్న చకమే ౭పితు కామితవానేవే
 త్యర్థః. ని. 'వ్రజస్స్యా ర్గోమలం గోష్ఠ' మితి వైజయంతీ-అత్ర స్తుతిఊరయో ర్పింబ
 ప్రతిబింబభావా ద్దృష్టాంతాలంకారః. * 'దృష్టాంతః పునరేతేషాం సర్వేషాం ప్రతి
 బింబస' మిత్యుక్తేః. ౪. తస్మాచ్ఛివం సుఖం కరోతీతి శివంకరః అతపివ సుశఙ్కర
 ఇత్యభిధా సంక్షా యస్య శివంకర శ్వాసౌ సుశంకరాభిధశ్చ స చాసౌ జగతాం గురు
 శ్చ తస్య శివంకర సుశంకరస్య జగద్గురో ర్భగవతో భాష్యకారస్య ప్రాయశో యశో
 హృదయశోధకం కలయితు మనుసంధాతుం కథయితుం వా సమీహామహే సంపూర్వ
 కస్య చేష్టార్థకస్య ఈహ ధాతో ర్గతి రూపం. సమ్యక్చేష్టాం ప్రయత్నం కుర్తః క్వచి
 దన్యయశసో ౭పి కథనాత్ప్రియశ ఇత్యుక్తం తం విశిష్య - పయోధ్యే ఊరసము
 ద్రస్య వివరీభ్యః సూక్ష్మచిద్రే భ్యః సునిస్సృతాయాః సుధాయా అమృతస్య ఝరీణాం
 సూక్ష్మప్రవాహాణాం మాధురీ మధురతా తస్యాః సకాశాద్ధరీణం శ్రేష్ఠ మతిమధురం
 యత్ భణితం భాషితం తేనాధరీకృతః ఫణాధరాణాం సర్పాణామధీశితా నియంతా

ధరాధీశితుః, శివంకరసుశంక రాభిధజగద్గురోః ప్రాయశో యశో హృద
యశోధకం కలయితుం సమీహామహే. ౧. క్షేమే శంకరసద్గురో
ర్గుణగణా దిగ్జాలకూలంకషాః కాలోస్తీలితమాలతీపరిమళానప్తంభము
ష్టింధయాః, క్వాహం హంత తథాఽపి సద్గురుకృపా పీయూషపారం
పరిమగ్నోన్మగ్నకటాక్షవీక్షణబలాద స్తి ప్రశస్త్యాఽర్హతా. ౨. ధన్యం
మన్యవివేకశూన్యసుజనంమన్యాభికన్యానటీ నృతోన్మత్తనరాధమాధమ

శేషో యేన తస్య ఆత్ర రేఫస్యాసకృదావృత్యా వృత్యసుప్రాస శృబ్దాలంకారః - 'ఏక
స్యాప్యసకృత్పరః' ఇత్యుక్తేః - పృథ్వీవృత్తం. * 'జ సా జ స య లా వసు గ్రహ
యతి శ్చ పృథ్వీ గురు' రితి లక్షణాత్. ౧. అ. శక్కురగుణానువర్ణనే స్వస్యానర్హతా
మాశంక్య పరిహరతి. క్షేతి. 'స దేవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేకమేవా ద్వితీయ'మిత్యాది
శ్రుత్యుక్తసదదీప్తియస్య బోధకత్వాత్సద్గురుస్సతాం వా గురు శృక్కుర శ్చ సా
సద్గురుశ్చ తస్య గుణానా భ్రణా సుమూహాః దిగ్జాలస్య కూలం రోధం కషన్తి ఘ్నన్తి
దిగ్జాలకూలంకషాః-సర్వకూలేత్యాదినా భిచ్ 'అరు ర్విష దజస్త్రే'తి ముమ్ - దిగ్జాల
ముల్లజ్ఘ్రి గతా ఇత్యర్థః కాలేన వసంతాదికాలేనోస్తీలితానాం ప్రభుల్లితానాం మాల
తీత్యుపలక్షణం-మాలత్యాదిపుష్పాణాం పరిమళో విమర్దోల్లో జనమనోహరోగన్ధ స్తస్యా
వప్తమృస్య స్తమృస్య ముష్టిన్ధయా ముష్టిం నిష్పీడ్య ధయన్తి సిబన్తితి తే కాలోస్తీలిత
మాలతీపరిమళశునాదప్యధికతరసుఖకరా ఇత్యర్థః-నాడిముష్ట్యాశ్చేతి భిచ్ - ఇమే ప్రసి
ద్ధాః క్వాహం జంతురత్యంతాయోగ్యః క్వ యద్యపీత్యభ్యాహర్యం హంతేతి హషే
తథాఽపి సద్గురోర్విద్యాతీర్థస్య శంకరస్య వా కృపారూపస్య పీయూషస్యామృతేష్ట
పారంపర్యాం పరంపరాయాం మగ్నోన్మగ్నోన చ కటాక్షేణ నిమిలనే మగ్నత్వ
సోగ్నోస్తీలన ఉన్మగ్నత్వస్య చాఽఽరోపః వీక్షణమేవ బలం తస్మా త్ప్రస్తా యోగ్యతా
మమాస్తీత్యర్థః - అనసురూపయోర్థటనావర్ణనేన - 'విషమం వర్ణ్యతే యత్ర ఘట
నాఽనసురూపయో' రిత్యుక్తేన విషమేణ ప్రాప్తాయా అనర్హతాయా విచార్య రూప
కేణ ప్రతిషేధాదాక్షేపాలంకారస్య * అక్షేపస్సయముక్తస్య ప్రతిషేధో విచా
రణాదిత్యుక్తస్య తాభ్యాం సంకరః - 'అవిక్రాంతిజుహమాత్తన్యంగాంగిత్వం తు సంక
రః' ఇత్యుక్తేః-సూర్యావైర్దృశజస్తతాస్సగురవ శ్చార్థులవిక్రీడితం. ౨. అధన్య
మకృతార్థమాత్మానం ధన్యం మన్యంత ఇతి ధన్యంమన్యా - అసజ్జనం దుర్జన మాత్మానం
సుజనం మన్యంత ఇతి సుజనం మన్యాః ఉక్తసూత్రేణ ముమ్ - అభే సుముద్రస్య

కథాసంమర్దదుష్కర్తమైః, దిగ్ధాం మే గిరమద్య శంకరగురుక్రీడాస
ముద్యద్యశః పారావారసముచ్చలజ్జలర్పురై స్సంతాళయామి స్ఫు
టమ్. 2. వంధ్యాసూనుఖరీవిషాణసదృశక్షుద్రక్షిలీంద్రక్షమా శౌ
ర్యోదార్యదయాదివర్ణనకలా దుర్వాసనావాసితాం, మద్వాణీ మధి
వాసయామి యమిన స్త్రైలోక్యరంగస్థలీనృత్యత్కిర్తినటీపటీరపటలీ
చూరైర్వికీర్ణైః షీతౌ. ౩. వీయూషద్యుతిఖండమండనకృపారూపాంత
రశ్రీగురుప్రేమస్థేమసమర్హణార్హమధురవ్యాహరసూనోత్కరః, ప్రాథో

కన్యా లక్ష్మీః నైవ నటీ చంచలత్వాన్నర్తకీ తస్యా నృత్యేన సర్వేనోన్నతా ధన్యం
మన్యాశ్చ తే వివేకశూన్యాశ్చ సుజనంమన్యాశ్చాభిక్యానటీనృత్యేనోన్నతాశ్చేతి
ద్వంద్వో వా ద్వయో ద్వయోః కర్తృధారయే ద్వంద్వో వా తే చ తే సరాధ
మేభ్యోఽద్యధమాశ్చ తేషాం కథా - యద్వా తేషాం సరాధమానామధమాశ్చ
తాః కథాశ్చ తాసాం సంమర్దాః సంఘర్షా ఏవ దుష్కర్తమా దుష్టపంకానైర్దిగ్ధాం
లిప్తాం మే గిరం వాచం అద్య శంకరగురోః క్రీడయా సముద్యద్యశ ఏవ పారావార
సముద్రః. ని. 'పారావారసృతి' రిత్యమరః-తస్య సముచ్చలద్వి ర్జలర్పురైర్దారి
ప్రవాహైః - సంతాళయామి స్ఫుటం యథా స్యా త్తథా సమ్యక్ప్రక్షాళయామి
త్యర్థః - తథాచోక్తం భగవతా వేదవ్యాసేన. * 'అస్మీన్రసకాంతారపరివర్తన
పాంసులాం-వాచం శౌరికథాలాపై ర్గంగయేవ పునీమహే' ఇతి-అత్ర రూపకవృత్త్యను
ప్రాసయో రన్యోన్యనిరపేక్షయారేకత్ర సమావేశా త్రిలతండులవత్సంస్పృష్టిః. *
'నైషా సంస్పృష్టిరేతేషాంభవేదైక్యా దిహ స్థితి' రితిృక్తేః. 2. వన్ధ్యాసూనేన గర్భభీ
శృణ్ణేణ చ తుచ్ఛేన తుల్యాయే త్సుద్రాణాం క్షిలీంద్రాణాం రాజ్ఞాం క్షమా శౌర్యా
దార్యదయాదయ స్తేషాం పర్ణసస్య యా కలా తల్లక్షణయా దుర్వాసనయా దుర్గంధినా
వాసితాం దుర్గంధివాప్తాం స్వవాచం-యమినో యతేః-శ్రీశంకరస్య త్రైలోక్యలక్ష
ణాయాం రంగస్థల్యాం నృత్యభూమిప్రదేశే నృత్యంతీ చాసౌ కీర్తిలక్షణా నటీ తస్యాః
పటీరస్య చందనస్య పటలీ సమూహః తస్యాశ్చూర్ణైః షీతౌ పృథివ్యాం వికీర్ణైః ప్రసృతై
రధివాసయామి సుగంధయామి. ౩. ఆయం ప్రాథో నవకాళిదాసస్య మాధవస్య
కవితాసంతానరూపః సంతానకః కల్పవృక్షోఽద్య సముద్యతస్సుమనసాం పండి
తానాం హర్షలక్షణామోదపరంపరాం దద్యాత్ - యథా కల్పవృక్షస్సుమనసాం
దేవానాం ఆమోదస్యాతిసమాకర్షిణో గంధస్య సంతతిం ధదాతి తద్వదిత్యర్థః. తం

౭.యం నవకాలిదాసకవితాసంతానసంతానకో దద్యాదద్య సముద్యత
స్సుమనసా మామోదపారంపరీమ్. ౯. సామోదై రనుమోదితా మృగ
మదైరానందితా చందనై ర్నందారై రభినందితా ప్రియగిరా కాశ్చీ
రజైః స్థేరితా, వాగేషా నవకాలిదాసవిదుషో దోషోఽస్థితా దుష్కువి
వ్రాతై ర్నిష్కురుజైః క్రియేత వికృతా ధేను స్తురుష్కైరివ. ౧౦.
యద్వా దీనదయాశవ స్సహృదయాస్సౌజన్యకల్లోలిసిదోలాందోలన
ఖేలనైకరసికస్వాంతా స్సమంతా దమీ, సంత స్సంతి పరోక్షిమాక్షిక

విశిషి - పీయూషద్యుతేరమృతాంశో శ్చంద్రస్య ఖండ శ్శకలః మండనమలంకారో
యస్య తస్య శివస్య కృపారూపాంతరస్య శ్రియా యుక్తస్య గురోర్యత్ప్రేక్ష్యః
శ్లేష్మాన్దైర్ద్యేణ సమర్థాణం సమ్యక్సృజనం తస్మిన్నర్థా యోగ్యా మధురా వ్యాహారా
ఉక్తయ ఏవ సూనాని పుష్పాణి తేషామత్కరో నిచయో యస్మిన్ సః - అత్ర
కవితాసంతానస్య కల్పవృక్షేణాభేదేన రూపేణ రంజనా ద్రుపకాలంకారః తదుక్తం.
'విషయ్యభేదతాద్రుప్యరంజనం విషయస్య యత్, రూపకం త'దితి. ౯. అ. సుమనసాం
సుఖకరమపి వస్తు కుమనోభిర్వికృతం క్రియత ఇత్యాలోచ్య స్వవాచి వికారప్రాప్తిం
సంభావ్యాహ. సామోదైరితి. ఆమోదేన హర్షేణ వా సహితై ర్మృగాణాం మదైః
కస్తూరికాసంజ్ఞకై రనుమోదితా శ్లాఘితా సామోదైరిత్యసోఽత్తరత్రాపి సమ్మన్ధః -
సామోదై శ్చందనైరానందితా ౭భినందితా తథా సామోదై ర్నందారైః ప్రియగి
రాభినందితా తథా సామోదైః కాశ్చీరజైః ప్రియగిరా స్థేరితా వికాసితా శ్లాఘితా
దోషై ర్వివర్జితా ౭పి ధేనుర్యద్వా దోషా రాత్రిస్తస్యాముష్ణితా స్వస్థానా
ద్విముక్తా నిష్కురుజై స్తురుష్కైః స్థేచైశ్చ ర్యథా వికృతా క్రియతే. ని. 'తురుష్కు
స్త్విల్లకే స్థేచ్ఛజాతా' వితి మేదిశీ-తథైవ భూతా సర్వదోషవినిర్దుక్తా నవీనకాలిదా
నస్య విదుషో మాధవస్యైషా వాద్బుష్టానాం కవీనాం సముదాయైరతఏవ నిష్కురుజై
ర్వికృతా వికారమన్యథాభావం ప్రాప్తా క్రియేతేత్యర్థః. ౧౦. అ. ఏషం ప్రాప్తా
మనంతాం చింతాం కావ్యకరణే ప్రతిబంధకాం వారయతి. యద్యేతి. యద్వా దీనేషు
దయాశవస్సహృదయాః పరకీయశ్రమాద్యభిజ్ఞాః సౌజన్యాత్ప్రకాయాం కల్లో
లిన్యాం నద్యాం దోలాం దోలనం ఇతస్తతో భ్రమణం తదాత్మకం య త్ఖేలనం
తస్మిన్నేవైకం ముఖ్యం రసికం స్వాంతం మనో యేషాం లేఃపరోక్షిం మాక్షిక
వజ్జుషంఠీతి తథాభూతా అమీ సంతః సమంతాత్సంతి-అతో-౭నంతయా చింతయా కిం

జుషః కిం చింతయా ౭నంతయా యద్వా తుష్యతి శంకరః పరగురుః
 'కారుణ్యరత్నాకరః. ౧౧. ఉపక్రమ్య స్తోతుం కతిచన గుణాన్ శంకర
 గురోః ప్రభగ్నాశ్లోకార్థే కతిచన తదర్థార్థరచనే, అహం తుష్టాఘ
 స్తా నహహ కలయే శీతకిరణం కరాభ్యామాహర్తుం వ్యవసితమతే
 స్సాహసికతామ్. ౧౨. తథా౭పుష్పజ్వంభంతే మయి విపులదుగ్ధాభిలహ
 రీలసత్కల్లోలాభీలసితపరిహానైకరసికాః, అమీ మూకాన్వాచాల
 యితుమపి శక్తా యతిపతేః కటాక్షాః కిం చిత్రం భృశమఘటితాభీష్ట
 ఘటనే. ౧౩. అస్తజ్జిహ్వగ్రసింహాసనముపనయతు స్వోక్తిధారాముదారా

న కిమపి సా న కర్తవ్యత్వర్థః - లేమం దౌర్లభ్యమాశంక్యాహ యద్వా - కారుణ్యస్య
 రత్నాకరస్సముద్రః - పరగురుశ్రీశంకరస్తుష్యతి తథా చ తత్సంతుష్ట్యర్థమవశ్యం
 యతితవ్యమితి భావః - అత్ర పూర్వశ్లోకాత్ప్రచింతాయా యద్వేత్యాదినా ప్రతి
 షేధాదాక్షేపాలంకారః. ౧౧. అ. నను యత్ర శ్రీశంకరగుణవర్ణనే బహవో ౭పి
 ప్రభగ్నాస్తత్ర ప్రవృత్తస్య తవ సాహసమాత్రమేవేతి చేత్వత్వం తథా౭పి గురు
 కటాక్షా అఘటితమపి మదభీష్టం ఘటయితుం శక్తా ఇత్యాహ ఉపక్రమ్యేతి ద్వాభ్యాం.
 శ్రీశంకరగురోర్గుణాన్ స్తోతుమపక్రమ్య కతిచన కేచిత్ శ్లోకార్థే ప్రభగ్నాః
 కేచిత్తు శ్లోకపాదరచనే ప్రభగ్నాః కతిచన ప్రభగ్నా అపితు సర్వ ఏవ ప్రభగ్నా
 ఇతి వా - అహం తాన్ తథాభూతాన్ గుణాన్ తుష్టాఘః స్తోతుమిచ్ఛురహహ
 అత్యంతమన్యాయం - శీతకిరణం చంద్రం కరాభ్యాం హస్తాభ్యామాహర్తుం వ్యవ
 సితమతేః వ్యవసితా నిశ్చితా మతిర్వస్య తస్య బాలస్య సాహసికతాం కలయే సంపాద
 యామి - అత్ర స్వస్తిం స్తదంతసాహసికతా పదార్థారోపాన్నిదర్శనాలంకారః. *
 'పదార్థవృత్తి మప్యేకే వదంత్యన్యాం నిదర్శనా' మిత్యుక్తేః-శిఖరిణీ. * 'రనై రుద్రై
 శ్చిన్నా యమనసభలాగ శిఖరిణీతి లక్షణాత్. ౧౨. యద్యప్యేవం తథా౭పి
 విపులానాం దుగ్ధాభేః క్షీరసముద్రస్య లహరీణాం ప్రవాహాణాం అనంతశ్చకాసంతో
 యే కల్లోలా బృహత్తరంగా స్తేమామాళిః పక్షిస్తస్యాః లసితే పరిహాస ఏకరసికా
 ముఖ్యురసికా స్తతో౭వ్యతిస్వచ్ఛా యతిపతేర్విద్యాత్థిర్థస్య శంకరస్య వా౭మీ కటాక్షా
 మూకానపి వాచాలయితుం శక్తాస్సమర్థా మయి ఉల్లసంతి - అతః అఘటితం యద
 భీష్టం తస్య మమాఘటితాభీష్టస్య ఘటనే భృశమతిశయేన శక్తా ఇత్యత్ర కిం చిత్రం
 కిమప్యాశ్చర్యం న భవతీత్యర్థః - భృశమఘటితాభీష్టస్య ఘటనే కిం చిత్రమితి వా.
 ౧౩. అ. ఏవమపి చిత్తస్థైర్యమలభమానో జగజ్జననీం సరస్వతీం ప్రార్థయతే. అస్తదితి.

మద్వైతాచార్యపాదస్తుతికృతసుక్తతోదారతా శారదాంబా, నృత్య
 స్మృత్యంజయోచ్చైర్దుకుటతటకుటీనిస్రనివత్స్విస్రనివంతీకల్లోలోద్వే
 లకోలాహలమదలహరీఖండిపాండిత్యహృద్యామ్. ౧౪. క్వేదం శంకర
 సద్గురోస్సుచరితం క్వాహం వరాకీ కథం నిర్బధ్నాసి చిరార్జితం మమ
 యశః కిం మజ్జయస్యంబుధౌ, ఇత్యుక్త్వా చపలాం పలాయితవతీం
 వాచం నియుక్తే బలాత్ప్రత్యాహృత్య గుణస్తుతౌ కవిగణశ్చిత్రం
 గురోర్గౌరవమ్ ౧౫. యాత్రైకాక్షరవాఙ్మిఘంటుశరణైరౌణాదికప్ర
 త్యయప్రాయై ర్హంత యజంతదంతరతరై ర్దుర్యోధదూరాన్వయైః, కూ

అద్వైతాచార్యపాదస్తుత్యా శ్రీశక్తిరాచార్యపాదస్తుత్యా కృతం సంపాదితం యత్సు
 కృతం పుణ్యం తేనోదారతా యస్యాః - కృతం సుకృతం యేన తస్మిన్నయి ఉదారతా
 యస్యా ఇతి వా సా శారదాంబా - నృత్యతో మృత్యుంజయస్య శివస్యోచ్చైర్దుకుట
 తటకుట్యా నిస్రనివంతీ యా స్వస్థురిద్దంగా తస్యాః కల్లోలానాముద్వేలో ౭నతి
 పేలో ౭త్పర్థో యః కోలాహల స్తస్య యో మదో గర్వోఽహంకారస్తస్య లహరీణాం
 ఖండి ఖండనకర్తృ యత్పాండిత్యం తేన హృద్యాం మనోజ్ఞాం - ఉదారాం విశా
 లాం స్వీయాం వ్యాహరధారాం - అస్తజ్జిహ్వగ్రమేవ సింహాసనముపసయతు జిహ్వ
 గ్రలక్షణసింహాసనసమీపం ప్రావయతు - అభ్యర్థనాయాం లోట్ - స్రగ్ధరా. *

‘మృత్యుర్యానాం త్రయేణ త్రిమునియతియుతా స్రగ్ధరా కీర్తితేయ’ మితి లక్ష
 ణాత్. ౧౪. నను దుర్లుభే ౭ర్థే తవ వాచః పలాయనమేవ యుక్తం మధ్యే ౭సా
 మర్థవశాన్నివృత్తై చిరార్జిత యశోనాశసంభవాదితి చేదిదమేవ విచార్య పలా
 యితవతీం మద్వాచం గురోర్గౌరవాద్బలాత్ప్రత్యాహృత్య కవిగణో నియుక్తుః
 ఇత్యాహ. క్వేతి. ఇదం శంకరసద్గురోః సుచరితం క్వ? అహం వరాకీ త్సద్రా క్వ?
 అతశ్చిరార్జితం మమ యశః కథం కుతో నిర్బధ్నాసి నాశయసి - అంబుధౌ సముద్రే
 మాం మమ యశో వా కిమర్థం మజ్జయసి ఇత్యుక్త్వా పలాయితవతీం చపలాం వాచం
 బలాత్ప్రత్యాహృత్య శంకరసద్గురోర్గుణస్తుతౌ కవిసమూహో నియుక్తే ప్రేరయ
 తీతి చిత్రం గురోర్గౌరవమ్. పృ.శా. ౧౫. అ. కావ్యరచనాయాం ప్రపృతా మద్వాణీ-
 కూరాణాం కవితావతాం కైలీమసుసరివ్యతీతి సాగ్రోశమాహ. రూక్షేతి. రూక్షా
 చాసౌ ఏకాక్షరా చాసౌ వాక్చ సా చ నిఘంటవః శోకాశ్చ శరణం యేమాం తైః
 ఔణాదికాః ప్రత్యయాః ప్రాయేణ యేషు తైః - యజంతాని చ తాని దంతరతరాణి
 విషమతరాణి చ. ని. ‘దంతరం వాచ్యవ ద్విద్యాద్విషమోన్నతదంతయో’ రితి విశ్వప్ర

రాణాం కవితావతాం కటిపయైః కష్టేన కృష్టైః పదైర్వాహా స్యాద్వశగా
కిరాతవితలేరేణీవ వాణీ మమ. ౧౬. నేతా యత్రోల్లసతి భగవత్పా

కాశః - యజంతాని చ దంతరతరాణి చ తైరితి వా - దుర్బోధాని చ తాని
దూరాన్వయాని చ దుర్బోధాని చ దూరాన్వయాని చేతి వా తైః కష్టేన కృష్టైః
శ్రూరాణాం కవితావతాం కటిపయైః కైశ్చిత్పదైర్వాహా మమ వాణీ వశగా స్యాత్ -
యథా ఏణీ మృగీ కిరాతానాం వితలేః పక్షైస్తద్వదిత్యర్థః. ౧౬. అ. ఏవం
తర్హి కిమర్థం కావ్యరచనాయాం ప్రవృత్తస్తస్మితి చేత్ శ్రీశంకరాచార్యస్య
గుణానువర్ణన సన్వస్య కృతకృత్యతాసంపాదనార్థ మిత్యాశయేనాహ. నేతా యత్రేతి.
యత్ర యస్మిన్ కావ్యే భగవత్పాదేతి సంజ్ఞా యస్య స మహేశో నేతా ముఖ్యః
స్వామీ వర్ణ్య ఇతి యావత్ - ఉల్లసతి ప్రకాశతే తస్య కావ్యస్య 'తదదోషా
శబ్దార్థా సగుణావనలంకృతీ పునః కావ్యపీ' త్యుక్తస్వరూపస్య ప్రభుసంమితశబ్దప్రధాన
వేదాదికాస్త్రేభ్యః సుహృత్సమ్మితార్థతాత్పర్యవదితిహాసపురాణాదిభ్యశ్చ శబ్దార్థయో
ర్గుణభావేన రసాంగభూతవ్యాపారప్రవణతయా విలక్షణస్య కాంలేవ సరసతాపా
దనేనాభిముఖ్యకృత్వోపదేశకదుర్లోకోత్తరవర్ణనాని పుణస్య కషే కర్తణః కర్తా
వ్యాస ఇవాచలః స్థిరశ్చాసౌ కవిశ్రేష్ఠ శ్చేతి వ్యాసాచలకవివరో * మాధవో ధన్యః
కృతకృత్యః. నన్వవిద్యాతీతి పూర్వకబ్రహ్మనందప్రాప్త్యా కృతకృత్యతాయా వేదాంత
సిద్ధాంతత్వాత్ కథం తద్వ్యతిరిక్త రసయుక్తకావ్యకరణేన కృతకృత్యతేత్యత ఆహ -
యత్ర యస్మిన్ కావ్యే శాంతిః శాంతి సంజ్ఞో రసః ప్రకచతి ప్రకాశతే - రసం
విశిష్య - ఉజ్జ్వలదైర్యః శేషైరుపసర్జనభూతైః శేషవాక్ శేషీ ప్రధానభూత ఇతి
యావత్ - ఉజ్జ్వలశృంగారః. ని. 'శృంగారఃశుచిరుజ్జ్వలః' ఇత్యమరః - అద్యపదేన
వీర కరుణాదుభృత హాస్య భయానక బీభత్స రాద్రాఖ్యా రసా గృహ్యంతే - యత్ర

* అత్ర వ్యాఖ్యాతా వాస్తవమజానన్ భ్రాంతః. తథాహి:-వ్యాసాచల
ఇతి కశ్చన మాధవాత్పాదీనః కవిః. అనేన హి శంకరవిజయ ఇతి కశ్చన ప్రబంధః
వ్యరచి. తమవలంబైవ మాధవః ప్రాయః తత్ర త్యానేవ శ్లోకాన్ గృహీత్వా క్వచిత్
స్వీయాంశ్చ విరచయ్య వితత్కావ్యం గ్రథితవాన్. అస్మాభిస్తు స ప్రబంధః వ్యాసా
చలకవికృతః అవలూకితః. స చ ద్వాదశసర్గాత్మకః. చతుర్థసర్గాదారభ్యైవ లిఖితః
ప్రబంధః మయావలూకిత ఇతి వ్యాసాచలేన తు కం వా ప్రబంధమవలూక్య విషయః
స్వీకృతఇతి వస్తుం న శక్యతే.

దసంజ్ఞో మహేశశ్శాంతిర్యత్రప్రకచతి రస శ్శేషవా సుజ్జ్వలాద్యైః,
యత్రావిద్యాక్షతి రపి ఫలం తస్య కావ్యస్య కర్తా ధన్యో వ్యాసాచల
కవివరస్తత్కృతిజ్ఞాశ్చ ధన్యాః ౧౭. తత్రాదిమ ఉపాద్ధాతో ద్వితీయే తు
తదుద్భవః, తృతీయే తత్తదమృతాంధోఽవతారనిరూపణమ్. ౧౮. చతు
ర్థసర్గే తచ్ఛుద్ధాప్తమప్రాకృతం స్థితమ్, పంచమే తద్యోగ్య సుఖాశ్రమ
ప్రాప్తినిరూపణమ్ ౧౯. మహతా ౭నేహసా యైషా సంప్రదాయాగ
తాగతా, తస్యాశుద్ధాత్మవిద్యాయా ష్షష్ఠే సర్గే ప్రతిష్ఠితిః ౨౦. త
ద్వ్యాసాచార్యసందర్శవిచిత్రం సప్తమే స్థితమ్, స్థితో ౭ప్తమే మండ
నార్యసంవాదో నవమే మునేః. ౨౧. వాణీసాక్షికసార్వజ్ఞ నిర్వాహో

యస్మిన్కావ్యే ఆవిద్యాక్షతిరపి ఫలం - ఊలేరన్యత్ర ఫలత్వాభావాత్. అపిశబ్ద
స్తథా చైవవిధకావ్యకర్తా ధన్యవివేతి భావః. తస్య మాధవస్య కృతిం యత్నం
జానంతీతి తత్కృతిజ్ఞాస్తేఽపి ధన్యాః - మందాక్రాంతా. * 'మందాక్రాంతా జలధి
పక్షైర్వైశాన తౌ తాద్గురూచే' దితి లక్షణాత్. ౧౭. అ. అథ శాంకరీం
కథాం విస్తరేణ నిరూపయితుం ప్రథమం తావచ్ఛ్రీతుః సుఖప్రతిపత్తయే షోడశ
సర్గైర్నిరూప్యాం తాం సంక్షిప్త్య దర్శయతి:—తలేత్యాదినా. తత్ర షోడశసర్గాత్తకే
కావ్యే ఆదిమే ఆద్యే సర్గే ఉపాద్ధాతః. * 'చింతాం ప్రకృతిసిద్ధ్యర్థాముపాద్ధాతం ప్రచ
క్షతే' ఇత్యుక్తః శివదేవతాసంవాదాదిరూపో నిరూపితః - ద్వితీయే సర్గే తు తస్య ధగ
వతో మహేశస్సోద్భవ ఆవిర్భావః - తృతీయసర్గే ౭మృతమంధో ౭న్నం ఆదనీయం
యేషాం 'అదే ర్ముఖధాచ' అదే ర్భక్తే వాచ్యే ౭సుజ్జ్వలాప్రత్యయో సుమాగమో దస్య
ధాదేశశ్చ - లేషాం లేషామమృతాంధసాం దేవానాం అవతారస్య నిరూపణం తస్య
తస్యామృతాంధసో ౭వతారస్యేతి వా. ౧౮. చతుర్థే సర్గే అప్తమవర్ణాత్ప్రాకృతం
అప్తమప్రాకృతం' శుద్ధం చ తదప్తమప్రాకృతంచ-తస్య మహేశస్య శుద్ధాప్తమ
ప్రాకృతం స్థితం శుద్ధత్వం చ ప్రాకృతచరితవిలక్షణత్వం - పంచమే సర్గే తస్య
యోగ్యస్య జీవన్ముక్తిసుఖసాధనస్య చతుర్థాశ్రమస్య ప్రాప్తిర్నిరూపణం యోగ్యస్య
సుఖాశ్రమస్యేతి వా. ౧౯. యా ఏషా శుద్ధాత్మవిద్యా సంప్రదాయాదాగతా
మహతా కాలేన సంప్రదాయస్య విచ్ఛిన్నత్వాత్ గతా తస్యాః శుద్ధాత్మ
విద్యాయాః ప్రతిష్ఠితిః - సమ్యక్స్థాపనం షష్ఠే సర్గే స్థితం. ౨౦. సప్తమే సర్గే
తస్య శంకరాచార్యస్య వ్యాసాచార్యస్య చ పరస్పరసందర్శనాత్మకం విచిత్రమాశ్చర్యం
స్థితమ్ - అప్తమే సర్గే మండనార్యయోర్మండనభావ్యకారయోః సంవాదః స్థితః. ౨౧.

పాయచింతనమ్, దశమే యోగశక్త్యా భూపలికాయప్రవేశనమ్. ౨౨. బుద్ధ్యా మినధ్వజకలాస్తత్ప్రసంగ ప్రపంచనమ్, సర్గ ఏకాదశే తూ గ్రభైరవాభిధ నిర్ణయః. ౨౩. ద్వాదశే హస్తభాత్ర్యార్యతోటకోభయ సంశ్రయః, వార్తికాంతబ్రహ్మవిద్యా చాలనం తు త్రయోదశే ౨౪. చతుర్దశే పద్మపాద తీర్థయాత్రానిరూపణమ్, సర్గే పంచదశే తూక్తం తదాశాజయకాతుకమ్. ౨౫. షోడశే శారదాపీఠవాసస్తస్య మహాత్మనః, ఇతి షోడశభిస్సర్గై ర్య్వత్యైద్యా శాంకరి కథా. ౨౬. నైషా కలిమలచ్ఛేత్రి సకృచ్ఛ్చత్వా ౭పి కామదా, నానాప్రశోత్తరై రమ్యా విదా మారభ్యతే ముదే. ౨౭. ఏకదా దేవతా రూప్యాచ ల్ప ముపతస్థిరే, దేవదేవం తుషారాంశు మివ పూర్వాచలస్థితమ్.

సవమే సర్గే సరస్వతీసాక్షికం మునేర్యత్సార్వజ్ఞం తస్య యో నిర్వాహస్తమపాయస్య చింతనం స్థితం దశమే సర్గే యోగశక్త్యా భూపలేరమరకాభిధస్య రాజ్ఞః కాయే శరీరే ప్రవేశనం స్థితం. ౨౨. మినధ్వజస్య కామస్య కలా బుద్ధ్యా తాసాం కళానాం ప్రసంగస్య ప్రపంచనం ప్రకటికరణమితి పూర్వేణాన్వయః. ఏకాదశే సర్గే తూగ్రభైరవాభిధస్య కాపాలికస్య నిర్ణయః స్థితః. ౨౩. ద్వాదశే సర్గే హస్తామలకార్యతోటకోభయ సంశ్రయః ద్వయోః శిష్యత్వేనాశ్రయణం స్థితం - త్రయోదశే సర్గే తు వార్తికాంతాయాః బ్రహ్మవిద్యాయాశ్చాలనం ప్రచారః స్థితః. ౨౪. చతుర్దశే సర్గే పద్మపాదస్య తీర్థయాత్రాయా నిరూపణం-పంచదశే సర్గే తు తస్య శంకరస్యాశాజనూత్తకం కాతుక ముక్తం ద్వివిజయస్య కాతుకమితి వా. ౨౫. షోడశే సర్గే తస్య మహాత్మనః శారదా పీఠవాసః స్థితః - ఇత్యేవం ప్రకారేణ షోడశభిః సర్గైః శాంకరి కథా ప్రతిపాదనీయా. ౨౬. నైషా శాంకరి కథా కలిమలనాశకర్త్రీ సకృచ్ఛ్చవణేనాపి కామ్యమానపురుషార్థ చతుష్టయప్రదా నానాప్రశోత్తరైర్నోజ్ఞా విదుషాం ప్రమోదార్థ మారభ్యతే. ౨౭. ఇత్థం సంగ్రహేణ శాంకరిం కథాం నిరూప్య తస్యా విస్తరేణ నిరూపణం ప్రతిజ్ఞాయ తదుపాద్ధాతత్వేన కథాం ప్రస్తాతి. ఏకదేవి. ఏకదా ఏకస్మిన్ కాలే రూప్యాచలే కైలాసే స్థితం దేవానామింద్రాదీనాం దేవం మహాదేవం పూర్వాచలస్థం చంద్రమివ దేవతా ఉపతస్థిరే ఉపాసాం చక్రిరే-దేవతా బ్రహ్మద్యా అత్ర గ్రాహ్యః - నిగమా చారపరిభ్రష్టా నాగమాచారరతాన్ విప్రాదిపర్ణానవలోక్య సత్సృజకగతేన నారదేన ప్రేరితో బ్రహ్మ స్వభక్తాదిసహితశ్శివలోకమాగత్య ప్రణివత్య పంచపక్తం శివమూచే

౨౮. ప్రసాదానుమితస్వార్థసిద్ధయః ప్రణిపత్య తమ్, ముకుళీకృతస్తాబ్జా వినయేన వ్యజిజ్ఞపత్. ౨౯. విజ్ఞాతమేవ భగవత్ విద్యతే యతాయ నః, వంచయత్ సుగతాత్ బుద్ధవపుర్ధారి జనార్దనః. ౩౦. తత్ప్రణీతాగమాలంబై ర్బౌద్ధై ర్దర్శనదూషకైః, వ్యాప్తేదాసీం ప్రథాత్రీ రాత్రిస్సంతమనైరివ. ౩౧. వర్ణాశ్రమసమాచారాత్ పంతి బ్రహ్మవిద్విషః, బ్రువంత్యామ్నాయవచసాం జీవికామాత్రతాప్రభో. ౩౨. స సంధ్యాదీని కర్తాణి న్యాసం వా న కదాచన, కరోమనుజః కశ్చిత్సర్వే పాపంఽతాం గతాః. ౩౩. శ్రుతే పిదధతి శ్రోత్రతురిత్యక్షరద్వయే, క్రియాః కథం ప్రవర్తేరత్ కథం క్రతుభువయమ్. ౩౪. శివవిష్ణ్వగమపరైర్లింగచక్రాదిచ్ఛితైః, పాపం

ఇతి ప్రాచీనవిజయోక్తేః. ౨౮. ఆ. ఉపాస్య యత్కృతవత్సప్రదాహః—ఉపాసనా ప్రసాదితస్య శివస్య ప్రసన్నతారూపేణ లింగేనానుమితా స్వార్థస్య సిద్ధిర్యాశ్చ అముకుళాని ముకుళీకృతాని హస్తకమలాని యాభిస్తా బద్ధాంజలయో దేవదేవం వత్స ప్రకర్షేణ నమ్రాభూయ వినయేన వ్యజిజ్ఞపత్ విజ్ఞాపనం కృతవత్స. ౨౯. వోదాహరతి—హే భగవత్ నోఽస్తాకం హితాయ బుద్ధవపుర్ధారి జనార్దనః సుగతాయ వంచయత్ యద్విద్యతేస్త్వ తత్త్వయా విజ్ఞాతమేవ. ౩౦. యద్యపి జనార్దనోఽతాయచైత్యాత్ పూర్వం వంచితవాత్ తథాపీదాసీం తేన బుద్ధేన ప్రణీతా రచితా ఆగమాస్తదాలంబై ర్బౌద్ధైః దృశ్యతే కర్తోపాసనా జ్ఞానం చ యేన యస్మిన్నితి తద్దర్శనం కర్తాని ప్రతిపాదకం వేదాదిశాస్త్రం తద్దూషకైర్బౌద్ధైర్ధాత్రీ పృథివీ వాయుధా సంతమనైర్గాఢాంధకారైరాత్రిస్తద్వత్తేహం నిరాకరణే త్వమేవ నిరతి సూచయితుం ప్రభో ఇతి సంబోధనం - త్వయి ప్రభౌ సతీదమత్స నుచితమితి వా సంబోధనాశయః. ౩౧. ఆ. అనర్థరూపం తేహం కృత్యమా వర్ణాశ్రమాణాం యే సమ్యగాచారాస్తాన్ ద్విషంతి యతో బ్రహ్మణం బ్రాహ్మణేదం తపో బ్రహ్మ చ విద్విషంతీతి బ్రహ్మవిద్విషః - అతఏవ వేదవచనా జీవికామాత్రతాం బ్రువంతి - వేదా జీవికార్థం నిర్జితా ఇతి కథం హే ప్రభో. ౩౨. న్యాసం సంన్యాసం గతాః ప్రాప్తాః. ౩౩. క్రతురిత్యక్షరద్వయే శ్రుతేఽపి సతి శ్రోతే పిదధతి కర్ణపిదానం వర్సంతి. ౩౪. శివేతి స్పష్టోఽర్థః.

కర్త సంస్యస్తం కాదుణ్యమివ దుర్జనైః. ౩౧. అనన్యేనైవ భావేన గచ్ఛంత్యుత్తమపూరుషమ్, శ్రుతిస్సాధ్వీ మదక్షీభైః కా వా శాక్త్యైర్న దూషితా. ౩౨. సద్యః కృతద్విజశిరః పంకజార్చితభైరవైః, న ధ్వస్తా లోకమర్యాదా కా వా కాపాలికాధమైః. ౩౩. అన్యేఽపి బహవో మార్గాస్సన్తి భూమా సకంటకాః, జనై ర్యేషు పదం దత్త్వా దురంతం దుఃఖమాప్యతే. ౩౪. తద్భవాంల్లోకరక్షార్థముత్సాద్య నిఖిలాన్ ఖిలాన్, వర్త్య స్థాపయతు శ్రౌతం జగద్వేన సుఖం వ్రజేత్. ౩౫. ఇత్యుక్తోపరతాన్ దేవానువాచ గిరిజాప్రియః, మనోరథం పూరయిష్యే మానుష్యమవలంబ్య వః. ౪౦. దుష్టాచారవినాశాయ ధర్మసంస్థాపనాయ చ, భాష్యం కుర్వన్ బ్రహ్మసూత్రతాత్పర్యార్థవినిర్ణయమ్. ౪౧. మోహనప్రకృతిద్వైతధాన్వంతమధ్యాహ్నా భానుభిః, చతుర్భిస్సహితశ్చిష్యైశ్చతుర్వైర్హరివద్భుజైః. ౪౨. యతీంద్ర శృంకరో

యథా సాధ్వీ పతివ్రతా ౨నన్యేనైవ భావేన స్వపతిమనుసరంతీ మదోన్మత్తైర్దుష్టైర్దూష్యతే తథోత్తమపూరుషం ఊరాక్షరాతీతం పరమాత్మనమనన్యేనైవ భావేన గచ్ఛంతీ శ్రుతిస్సాధ్వీ మదక్షీభైశ్శాక్త్యైర్బాధ్యైః కా వా న దూషితా ౨పితు సర్వైవ దూషితా - తథా చోత్తమపురుషేణ త్వయా స్వప్రతిపాదికా శ్రుతి రవశ్యం రక్షణీయేతి భావః. ౩౨. సద్యః కృతాని చ్ఛిన్నాని ద్విజానాం శిరాంశ్యేన పంకజాని తై రర్చితో భైరవో యైస్తైః కాపాలికాధమైః లోకమర్యాదా కా వా న ధ్వస్తా కింతు సర్వైవ నాశితేత్సర్గః. ౩౩. పదం దత్త్వా గత్వా. ౩౪. తత్తస్మా దుత్సాద్య వివాశ్య - శ్రౌతం వర్త్య వైదికం మార్గం. ౩౫. మానుష్యమవలంబ్య మానుష్యభావమశ్రీత్య వో యుష్మాకం మనోరథం వాంఛాం పూరయిష్యే. ౪౦. ఆ. కిం కుర్వన్నిత్యపేక్షాయామాహ. దుష్టాచారవినాశాయేతి. బ్రహ్మప్రతిపాదికానాం సూత్రాణాం తాత్పర్యార్థస్య విశేషేణ నిర్ణయో యేన తత్. 'అల్పాక్షరమసం దిగ్ధం సారవద్విశ్వతోముఖమ్, అస్తోభమనవద్యం చ సూత్రం సూత్రవిదో విదుః, సూత్రార్థో వర్ణ్యతే యత్ర వాక్యేస్సూత్రానుకారిభిః, స్వపదాని చ వర్ణ్యంతే భాష్యం భాష్యవిదో విదు' రితి సూత్రభాష్యలక్షణశ్లోకా ద్రప్తవ్యా. ౪౧. మోహన మజ్ఞానం ప్రకృతిరుపాదానం యస్య తచ్చ తత్ ద్వైతమేవ ధాన్వంతం గాఢం తమస్తస్య నిరసనే మధ్యాహ్నసూర్యైశ్చతుర్భిశ్చతురైః కుశలైశ్చిష్యైస్సహితశ్చతుర్భి ద్భుజైర్హరివత్. ౪౨. యతీంద్రో నామ్న శంకరో మహీతలే భవిష్యామి తథా

నామ్నా భవిష్యామి మహీతలే, మద్వత్తథా భవంతో ౭పి మానుషీం తనుమాశ్రితాః. ౪౩. తం మామనుసరిష్యంతి సర్వే త్రిదివవాసినః, తదా మనోరథః పూర్ణో భవతాం స్యాన్న సంశయః. ౪౪. బ్రువన్నైవం దివిషదః కటాక్షానన్యదుర్లభాన్, కుమారే నిదధే భానుః కిరణానివ పంకజే. ౪౫. క్షీరసీరనిధే ర్వీచినచివాన్ప్రాప్య తాన్ గుహః, కటాక్షా న్ముముదే రశ్మీనుదన్వానైందవానివ. ౪౬. అవదన్నందనం స్కంద మమందం చంద్రశేఖరః, దంతచంద్రాతపానం దిబ్బందారకచకోరకః. ౪౭. శృణు సౌమ్య వచః శ్రేయో జగదుద్ధారగోచరమ్, కాండత్రయాత్మకే వేదే ప్రోద్ధృతే స్యాద్ద్విజోద్ధృతిః. ౪౮. తద్రక్షణే రక్షితం స్యాత్సకలం జగతీతలమ్, తదధీనత్వతో వర్ణా శ్రమధర్మతలేస్తతః. ౪౯. త(ఇ)దానీమిదముద్ధార్యమితి వృత్తిమతః

భవంతో ౭పి మానుషీం తనుమాశ్రితాస్సర్వే స్వర్గవాసినో దేవాస్తం యతీంద్రం శంకరం మా మనుసరిష్యంతి - తదా భవతాం మనోరథః పూర్ణస్సాన్యభివ్యతి - న సంశయః అస్తిన్నరే సంశయో న కర్తవ్య ఇత్యర్థః. ౪౩. ౪౪. అ. తతో యద్వృత్తం తదాహః—బ్రువన్నైతి. వివమనేన ప్రకారేణ దివిషదః దేవాన్ ప్రతి బ్రువన్ సో ౭న్యదుర్లభాన్కటాక్షాన్ కుమారే స్యామికార్తికే నిదధే యథా సూర్యః పంకజే కిరణాన్ స్థాపయతి తద్వదిత్యర్థః. ౪౫. క్షీరసీరనిధేః క్షీరసముద్రస్య వీచిభి స్తుల్యాన్ కటాక్షాన్ ప్రాప్యగుహః కుమారో ముముదేయథా క్షీరాద్ధివీచినహకృతాన్ తత్తుల్యాన్వా చంద్రసంబంధినో రశ్మీన్ప్రాప్య జలధిర్దోదమాప్నోతి తద్వత్. ౪౬. చంద్రశేఖర శ్చివః స్వసుతమమందం బుద్ధిమంతం స్కందమవదత్ ఉక్తవాన్. చంద్రశేఖరం విశిష్యే. దంతాత్మకైశ్చంద్రాతపైశ్చంద్రజ్యోత్సాన్నిభి రానందినో బృందారకా దేవా విష చకోరకా యస్య దంతలక్షణానాం చంద్రాణా మాతపై రితివా. పాఠాంతరే తు క్రియా విశేషణమ్. ౪౭. యదువాచ తదుదాహరితి. జగదుద్ధారవిషయం శ్రేయస్సాధనం పచనం హే సౌమ్య శృణు శ్రోతుం సావధానో భవ కాండత్రయాత్మకే కర్తోపాసనా జ్ఞానభేదేన బృందత్రయాత్మకే వేదేప్రకర్షేణోద్ధృతే సతి ద్విజానాముద్ధృతిస్సాన్యత్. ౪౮. లేమాం ద్విజానాం రక్షణేనతి సమస్తం జగతీతలం రక్షితం స్యాత్. వర్ణాశ్రమ ధర్మాణాం తలే స్సంతలే స్తదధీనత్వతః ద్విజాధీనత్వతః. తత ఇత్యుత్తరాన్వయి. ౪౯. తత స్తస్మాదిదానీం ఇదముద్ధార్యమిత్యభిప్రాయవతో మమైతద్వృత్తాంతాత్సార్వం గూఢా

పురా, మమ గూఢాశయవిదౌ విష్ణుశేషౌ సమీపగౌ. ౧౦. మధ్యమం
కాండముద్ధర్తుమనుజ్ఞాతౌ మయైవ తౌ, అవతీర్వాంశతో భూమా
సంకర్షణపతంజలీ. ౧౧. మునీ భూత్వా ముదోపాస్తియోగకాండ
కృతౌ స్థితౌ, అగ్రిమం జ్ఞానకాండం తుద్ధరిష్యామితి దేవతాః. ౧౨. సం
ప్రతి ప్రతిజానే స్త జానాత్యేవ భవానపి, జైమినీయనయాంభోధే
శ్వరత్పర్వశశీ భవ. ౧౩. విశిష్టం కర్త కాండం త్వముద్ధర బ్రహ్మణి కృతే,
సుబ్రహ్మణ్య ఇతి ఖ్యాతిం గమిష్యసి తతో ౨ధునా. ౧౪. నైగమిం
కురు మర్యాదామవతీర్య మహీతలే, నిర్జిత్య సౌగతాన్సర్వానా
మ్నాయార్థవిరోధినః. ౧౫. బ్రహ్మపి తే సహాయార్థం మండనోనామ భూ
సురః, భవిష్యతి మహేంద్రో ౨పి సుధన్వానామ భూమిపః. ౧౬. తథేతి
ప్రతిజగ్రహ విధేరపి విధాయినీమ్, బుధానీకపతిర్వాణీం సుధాధారా
మివ ప్రభోః. ౧౭. అథేంద్రో నృపతిర్భూత్వా ప్రజా ధర్తేణ పాల
యన్, దివం చకార పృథివీం స్వపురీమమరావతీమ్. ౧౮. సర్వజ్ఞో
౨ప్యసతాం శాస్త్రే కృత్రిమశ్రద్ధయా ౨న్వితః, ప్రతీక్షమాణః క్రౌ
ంచారిం మేళయామాస సౌగతాన్. ౧౯. తతస్స తారకారాతిరజ

శయాభిజ్ఞౌ విష్ణుశేషౌ మమ సమీపగౌ మధ్యమం కాండం దేవతాకాండ ముద్ధర్తు
తౌ మయైవానుజ్ఞాతౌ భూమావంశతో ౨వతీర్య సంకర్షణపతంజలీ మునీ భూత్వా
ముదోపాస్తియోగకాండస్య కృతౌ కర్తారా స్థితౌ కరణార్థ మితి చా అగ్రిమం జ్ఞాన
కాండం త్వహముద్ధరిష్యామితి దేవతాః ప్రతి సంప్రతిజానే స్త ప్రతిజ్ఞాం కృతవా
నస్మి భవానపి జానాత్యేవ త్వం తు జైమినీయన్యాయసముద్రస్య శరత్స్వర్ణమాసీచంద్రో
భవ భూత్వా చ బ్రహ్మణః కృతే బ్రహ్మణస్య వేదస్య హిరణ్యగర్భస్య తపసః పర
బ్రహ్మణశ్చార్థే విశిష్టకర్త కాండస్యోద్ధరణాదధునా సుబ్రహ్మణ్య ఇతి ఖ్యాతిం గమిష్య
సీతి పంచానాం యోజనా. ౧౦. ౧౧. ౧౨. ౧౩. ౧౪. నైగమిం వైదికిం-అమ్న
యార్థస్య వేదార్థస్య విరోధినః. ౧౫. భూసురః బ్రహ్మణః. ౧౬. ప్రభోశ్చివస్య వాణీం
వాచం విధేర్నిరణ్యగర్భస్యాపి విధాయినీం ప్రవృత్తికరీం బుధానీకపతిర్దేవసేనాపతి
ర్లహః. తథా ౨స్త్వితి సుధాధారామివ ప్రతిజగ్రహ. ౧౭. దివం స్వర్గం. ౧౮. కృత్రి
మయా రచితయా శ్రద్ధయా యుక్తః క్రౌంచారిం క్రౌంచాఖ్యపర్వతస్య శత్రుం గుహం.
౧౯. తారకస్య దైత్యవిశేషస్యారాతిశ్శత్రుస్కందః మహీతలే అజనిష్ట ప్రాసురభూత్

சென்னை மாவட்டம், கரையோரப் பகுதி

౧. దీ, శబ్దంతో ఒకటి యొక్క భావం ఏమిటో
 ౨. మృత్యువు వలన జన్మించే ప్రాణి
 ౩. జన్మించే ప్రాణి
 ౪. జన్మించే ప్రాణి
 ౫. జన్మించే ప్రాణి
 ౬. జన్మించే ప్రాణి
 ౭. జన్మించే ప్రాణి
 ౮. జన్మించే ప్రాణి
 ౯. జన్మించే ప్రాణి
 ౧౦. జన్మించే ప్రాణి

1. கருத்தியை உத்தர கருத்தியாக 15-4-1950-ல் துவக்கி உத்தரகா
 2. க. க. கருத்தியை உத்தர கருத்தியாக 15-4-1950-ல் துவக்கி உத்தர
 3. க. க. கருத்தியை உத்தர கருத்தியாக 15-4-1950-ல் துவக்கி உத்தர
 4. க. க. கருத்தியை உத்தர கருத்தியாக 15-4-1950-ல் துவக்கி உத்தர
 5. க. க. கருத்தியை உத்தர கருத்தியாக 15-4-1950-ல் துவக்கி உத்தர
 6. க. க. கருத்தியை உத்தர கருத்தியாக 15-4-1950-ல் துவக்கி உத்தர
 7. க. க. கருத்தியை உத்தர கருத்தியாக 15-4-1950-ல் துவக்கி உத்தர
 8. க. க. கருத்தியை உத்தர கருத்தியாக 15-4-1950-ல் துவக்கி உத்தர
 9. க. க. கருத்தியை உத்தர கருத்தியாக 15-4-1950-ல் துவக்கி உத்தர
 10. க. க. கருத்தியை உத்தர கருத்தியாக 15-4-1950-ல் துவக்கி உத்தர

శాఖనమ్, స తద్గ్రంథేంధనైశ్చిలైః క్రోధజ్వాలామవర్ధయత్. ౬౭. సా సఖా వదనైస్తేషాం రోషపాటలకాంతిభిః, బభౌ బాలాతపా తామ్రై స్సరసీవ సరోరుహైః. ౬౮. ఉపన్యస్యత్సు సాక్షేపం ఖండ యత్సు పరస్పరమ్, తేషాదతిష్ఠన్నిర్ఘోషో భిందన్నివ రసాతలమ్. ౬౯. అధగ వేతు దృఢేంద్రేణ ఊతాః పక్షేషు తత్త్వణమ్, పూర్వధకర్మశత ర్కేణ తథాగతధరాధరాః. ౭౦. స సర్వజ్ఞపదం విజ్ఞో ౭సహమాన ఇవ ద్విషామ్, చకార చిత్రవిన్యస్తానేతాన్తానవిభూషితాన్. ౭౧. తతః ప్రక్షీణదర్పేషు బౌద్ధేషు వసుధాధిపమ్, బోధయన్ బహుధా వేదవచాంసి ప్రశశంస సః. ౭౨. బభౌషే ౭థ ధరాధీశో విద్యా యత్తై జయాజయా, యగి పతిత్వా గిరేశ్వంగాదవ్యయస్త న్మతం ధ్రువమ్. ౭౩. తదాకర్ణ్య ముఖాన్యన్యే పరస్పరమలోకయన్.

నాం గ్రంథైరేవేంధనైశ్చిలై రుపచితైః క్రోధజ్వాలామవర్ధయత్. ౬౭. సా సఖా లేషాం బుద్ధానాం వదనై ర్దుఖై రోషేణ కొపేన పాటలా శ్వేతరక్తా కాంతిర్యేషాం తైర్బుభౌ చకాశే. బాలాతపేనాతామ్రై రీషద్రక్షైః సరోరుహైః కమలైః సరసీవ. ౬౮. లేషు భట్టపాదాదిషు సాక్షేపం యథా స్యాత్తథా ప్రతిపాదనం కుర్వత్సు. తథా పరస్పరం ఖండనం కుర్వత్సు సత్సు రసాతలం విదారయన్నివ నిర్ఘోషో నాద ఉద తిష్ఠత్. ౬౯. యథా దేవానా మింద్రేణ పక్షేషు పృథులేన కర్మశేన వశ్రేణ ఊతాః ధరాధరాః పర్వతాః అధః నిపేతుః. తథా దేవేంద్రస్థానీయేన బుధానాం పండితానా మింద్రేణ భట్టపాదేన తథాగతాః సుగతాః. ని. 'ధర్మరాజ స్తథాగత' ఇత్యమరః. తపివ ధరాధరాః తత్త్వణం తస్మిన్నేవ ఊణే పూర్వో విన్యస్తః పృథులో వా, స చాసౌ కర్మశో దృఢశ్చ స చాసౌ తర్కశ్చ లేన పక్షేషు ఊతాః. ఖండితా అధః పేతుః నికృష్టతాం ప్రాప్తా ఇత్యర్థః. ౭౦. సవిశేషేణ సర్వం జానాతీతి విజ్ఞః సర్వజ్ఞః భట్ట పాదః ద్విషాం శత్రుత్వాం సుగతానాం సర్వజ్ఞపదమసహమాన ఇవేత్యన్వయః. ౭౧. స భట్టపాదః. ౭౨. అథ బౌద్ధానాం పరాజయానంతరం బభౌషే ఉవాచ. విద్యా యత్తై విద్యాధీనా జయపరాజయా. తర్హి, కస్య మతం ధ్రువం, కస్యాధ్రువమితి నిర్ణయః కథం స్యాదితి చేత్తత్రాహ. యః పర్వతస్య శృంగాత్పవిత్యా వినాశరహితః స్యాత్తస్య మతం ధ్రువ మన్యస్యాధ్రువమిత్యర్థః. ౭౩. తదాకర్ణ్య రాజ్ఞోక్తం శ్రుత్వా ౭స్యే సౌగతాః పరస్పరం ముఖాన్యన్యోకయన్ ఇత్యన్వయః. ద్విజాగ్యో ద్విజోత్తమః

ద్విజాగ్యస్త్ర స్తరన్వేదానాదురోహ గిరేశ్వరః. ౨౪. యది వేదాగ
ప్రమాణం స్యుర్భూయాత్కాచిన్న మే ఊతిః, ఇతి ఘోషయతా
తస్మా న్న సృపాతి సుమహాత్మనా. ౨౫. కిము దాహిత్రద త్తే ౭పి పుణ్యే
విలయమాస్థితే, యయాతిశ్చ్యవతే స్వర్గాత్పున రిత్యూచిరే జనాః.
౨౬. ఆపి లోకగురుశ్చైలా త్పాలపిండ ఇవాపతత్, శ్రుతిరాత్మ
శరణ్యానాం వ్యసనం నోచ్చినత్తి కిమ్. ౨౭. శ్రుత్వా తద
ద్భుతం కర్త ద్విజా దిగ్భ్యస్సమాయయుః, ఘనఘోషమివా
కర్ణ్య నికుంజేభ్యశ్శిఖావళాః. ౨౮. దృష్ట్వాతమక్షతం రాజా
శ్రద్ధాం శ్రుతిషు సందధే, నినింద బహుధా ౭౭త్తానం ఖలసంసర్గ
దూషితమ్. ౨౯. సౌగతా స్త్వబ్రువన్నేదం ప్రమాణం మతనిర్ణ
యే, మణిమంత్రాషధైరేవం దేహరక్షా భవేదితి. ౩౦. దుర్విధైర
న్యథా నీతే ప్రత్యక్షే ౭ర్థే ౭పి పార్థివః, భ్రుకుటీభీకరముఖ స్సంధా
ముగ్రతరాం వ్యధాత్. ౩౧. పుచ్చామి భవతగి కించిద్వక్తుం * తత్ర
భవంతి యే, యంత్రోపలేషు సర్వాం స్తాః ఘాతయిష్యామ్యసంశ
యమ్. ౩౨. ఇతి సంశ్రుత్య గోత్రే శో ఘటమాశీవిషాన్వితమ్, ఆనీ

భట్టపాదస్తు స్వరక్షార్థం వేదాక్ స్వరక్ పర్వతస్య శృంగం ఆరురోహ. ౨౪. ఇత్యే
వం ఘోషయతా శబ్దం కుర్వతా న్యపాతి గిరేశ్వ్రంగాన్నిపతితమ్. ౨౫. కిము వితర్కే.
దాహిత్రై రష్టకాదిభిః దత్తే యయాతిధర్మస్య చ్యవనస్య సంబంధనిమిత్తేన తత్తాదాత్మ్య
సంభావనస్య సత్త్వా దుత్పేక్షా. 'సంభావనా స్యాదుత్పేక్షా వస్తుహేతు ఫలాత్మ
నేత్యుక్తేః. ౨౬. శ్రుతిరాత్మా న్వయమేవ శరణ్యం యేషాం లేషాం. వ్యసనం దుఃఖం
కిం నోచ్చినత్తి ఆపితు ఉచ్చినత్యేవ. ౨౭. ఘనఘోషం మేఘగర్జితం నికుంజేభ్యో
లతాదిసిహితోదరేభ్య శ్శిఖావళాః మయూరాః. ౨౮. ఖలనాం దుర్జనానాం సౌగ
తానాం సంసర్గేణ సంబంధేన దూషితం. ౨౯. ౩౦. దుర్విధైః ఖలైర్పౌధైః
ప్రత్యక్షే ౭ర్థే ౭పి ఆన్యథా నీతే సతి రాజా భ్రుకుట్యా భీకరం భయంకరం ముఖం
యస్య సః ప్రతిజ్ఞా ముగ్రతరాం వ్యధాత్ విహితవాక్. ౩౧. ఆ. తామేవాహ-
పుచ్చామితి ద్యాభ్యాం. యంత్రోపలేషు యంత్రాకారేషు పాషాణేషు. ౩౨. ఇత్యే
వం సంశ్రుత్య ప్రతిజ్ఞాం విధాయ గోత్రా పృథ్వీ. ని. గోత్రా కుః పృథివీత్యమరః -

యాత్ర కిమస్తీతి పప్రచ్ఛ ద్విజసౌగతాః. ౧౩. వత్సామహే వయం
భూప శ్వగి ప్రభాతే లస్య నిర్ణయమ్, ఇతి ప్రసాద్య రాజానం జగ్తు
ర్యాసురసౌగతాః. ౧౪. పద్మా ఇవ తపస్తేపుగి కంఠద్వయసపాథసి,
ద్యుమణిం ప్రతి భూదేవాసోఽపి ప్రాదురభూత్తతః. ౧౫. సందిశ్య
వచనీయాంశ మాదిత్యేఽంతర్హితే ద్విజాః, ఆజగ్తురపి నిశ్చిత్వ
సౌగతాగి కలశస్థితమ్. ౧౬. తతస్తే సౌగతాస్స ర్వే భుజంగోఽస్తీత్య
వాదిషుః, భోగీశ భోగశయనో భగవానితి భూసురాః. ౧౭. శ్రుత
భూసురవాక్యస్య వదనం పృథివీవతేః, కాసారశోషణమ్నానసారశ్చ
యమాదదే. ౧౮. అథ ప్రోవాచ దివ్యా వాక్ సమ్రాజమశరీరిణీ,
తుదంతీ సంశయం తస్య సర్వేషామపి శృణ్వతామ్. ౧౯. సత్యమేవ
మహారాజ బ్రాహ్మణా యద్భుభాషిరే, మాకృథా స్సంశయం తత్ర భవ
సత్యప్రతిశ్రవః. ౨౦. శ్రుత్వా లశరీరిణీం వాణీం దదర్శ వసుధాధిపః,
మూర్తిం మధుద్విషగి కుంభే సుధామివ సురాధిపః. ౨౧. నిరస్తాఖిల
సందేహో విన్యస్తేతరదర్శనాత్, వ్యధాదాజ్ఞాం తతో రాజా వధాయ

తస్యాః ఈశో రాజా ఆశీవిషః సర్వః - ద్విజాశ్చ సౌగతాశ్చ తాః. ౧౩. ౧౪.
ని. 'వా పుంసి వద్దం నశి'మిత్యమరాత్ పద్మా ఇతి పుల్లింగప్రయోగః. కంఠప్రమాణే
పాథసి జలే 'ప్రమాణే ద్వయస'జితి ద్వయసచ్చిత్యయః. ద్యుమణిం మూర్త్యం ప్రతి
భూదేవా బ్రాహ్మణాః, సః భానుః. ౧౫. ఘటే కేషశాయా విష్ణురస్తీతి కథనీయాం
శం సందిశ్యోపదిశ్య, సౌగతా అపి ఘటస్థితం వస్తు నిశ్చిత్యాజగ్తుః. ౧౬. భుజంగ
స్సర్పః అవాదిషుః కథితవంతః. భోగీశస్య కేషస్య భోగే శరీరే శయనం యస్య సః
విష్ణురీత్యర్థః. ౧౭. శ్రుతం భూసురాణాం వాక్యం స్వేన ఘటే నిహితాదన్యస్సార్థస్య
ప్రతిపాదకం యేన తస్య భూవలే ర్దుఖం కాసారస్తటాకః. ని. పద్మాకరస్తటాకోఽస్తీ
కాసారస్సరసీ సర ఇత్యమరః. తస్య శోషణేన మ్హనస్య సారసస్య కమలస్య శ్రియ
మాదదే. ౧౮. అథానంతరమశరీరిణీ దివ్యా వాణీ తస్య రాజ్ఞః శృణ్వతాం చ సర్వే
షాం సంశయం నాశయంతీ రాజానం ప్రోవాచ. ౧౯. హే మహారాజ బ్రాహ్మణా
యదుక్తవంతస్తత్సత్య మేవ. తత్ర తదుక్తే సంశయం మాకురు. సత్యప్రతి శ్రవః
సత్యప్రతిజ్ఞో భవ. ౨౦. మధుద్విషో విష్ణోః సురాధిపః ఇంద్రః. ౨౧. విన్యస్తాత్
ఘటే స్థావితాదాశీవిషాదితరస్య మధుద్విషో దర్శనం తస్మాద్భేతోర్నిరస్తా అపగతా

శ్రుతివిద్విషామ్. ౯౨. ఆసేతో రాతుషారాద్రేర్బాధా నావృద్ధబాల
కమ్, న హంతి య స్స హంతవ్యో భృత్యానిత్యన్వశాన్నృపః. ౯౩.
ఇష్టోఽపి దృష్టదోషశ్చేద్యధ్య ఏవ మహాత్మనామ్, జననీమపి కిం
సాక్షాన్నావధీద్భృగునందనః. ౯౪. స్కందానుసారిరాజేన జైనా
ధర్మద్విషో మాతాః, యోగేంద్రేణేవ యోగఘ్నా విఘ్నాస్తత్త్వావలం
బినా. ౯౫. హతేషు తేషు దుష్టేషు పరితస్తార కోవిదః, శ్రౌతవర్త తమి
స్తేషు నష్టేష్వివ రవిర్మహాః. ౯౬. కుమారిలమృగేంద్రేణ హతేషు
జినహస్తీషు, నిష్ప్రిత్యూహమవర్ధంత శ్రుతిశాఖాస్సమంతతః. ౯౭.
ప్రాగిత్థం జ్వలనభువా ప్రవర్తితేఽస్తి కర్తాధ్వన్యఖిలవిదా కుమారి

అఖిలాః సందేహా యస్య సః. ౯౨. ఆ సేతోః రామసేతువర్యంతం. తథా హిమాలయ
వర్యంతం. వృద్ధం బాలకం చాభివ్యాప్య యో మధ్యత్రస్సాగతాన్నహంతి స మయా
హంతవ్య ఇతి భృత్యాన్వశాదాజ్ఞప్తవాన్. ౯౩. ఆ. నను స్వగురుత్వేన స్వీకృ
తత్వాదిష్టానాం వధాయ కిమిత్యేవ మాజ్ఞాం కృతవానిత్యత ఆహః—ఇష్టోఽపీతి.
పిత్రా నియుక్తో భృగునందనః పరశురామ సాక్షాత్ జననీ మపి కిం నావధీత్? అపితు
హతవానేవ. అత్ర పూర్వోక్తజాధవధాజ్ఞారూపస్య విశేషస్య సమర్థనాయ సామాన్య
ముపన్యస్య విశేషాంతరోపన్యాసా ద్వికస్వరాలంకారః. యస్మిన్ స్విశేషసామాన్యవిశేషా
స్స వికస్వర ఇత్యుక్తేః. ౯౪. భట్టపాదానుసారిరాజేన సుధన్వనా ధర్మద్విషో బాధా
వినాశితాః తత్త్వావలంబినా యోగేంద్రేణ యోగనాశకా విఘ్నా వ్యాధిస్థాపనం
శయప్రమాదాలస్యావిరతిభ్రాంతిదర్శనాలబ్ధభూమికాఽనవస్థితత్వాదయోఽంతరాయా
యోగశాస్త్రోక్తా ఇవేత్యర్థః. ౯౫. తేషు దుష్టేషు బాధేషు హతేషు కోవిదః పండితో
భట్టపాదః - శ్రౌతమార్గం పరితస్తార సర్వతః ప్రసారితవాన్ - యథా తమిస్తేషు
అంధకారేషు నష్టేషు సూర్యో మహాస్తేజో విస్తారయతి తద్వత్. ౯౬. కుమారిలః
భట్టపాద ఏవ మృగేంద్రస్సింహస్తేన నిష్ప్రిత్యూహం నిర్విఘ్నం. ౯౭. ఆ. ఉపాద్ధౌత
రూపాం స్కందావతారకథాముపసంహరన్ శివావతారకథాం గ్రంథప్రతిపాద్యా
ముపక్షిపతి. ప్రాగిత్థమితి. జ్వలనాదనలాద్భవతీతి జ్వలనభూస్తేన సర్వజ్ఞేన భట్టపాదేన
పూర్వమనేన ప్రకారేణాస్తి కర్తమగ్రే ప్రవర్తితే సతి తత స్సంసారసాగరే నిమ
గ్నం భువనం అద్యైతకాస్త్రప్రవేశనోద్ధర్తం కారుణ్యజలధిశ్చంద్రశేఖరో మహాదేవ

లేన, ఉద్ధర్తుం భువనమిదం భవాభిమగ్నం కారుణ్యాంబునిధిరియేష
చంద్రచూడః. ౯౮.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదుపోద్ఘాత(కథాపరః)పరశ్శుభః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గోఽయం ప్రథమోఽభవత్.

ఇయేష ఇచ్చతిస్త ప్రహ్నిణీపుత్రం. 'హ్ని జౌ గస్త్రీదశయతిః ప్రహ్నిణీయ'
మితి లక్షణాత్. ౯౮.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త
పంకావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
ప్రథమస్పర్శః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

ద్వితీయసర్గ ప్రారంభః.

తతో మహేశః కిల కేరళేషు శ్రీమద్వృషాద్రౌ కరుణాసము
 ద్రః, పూర్ణానదీపుణ్యతటే స్వయంభూలింగాత్తనానంగధగావిరా
 సీత్. ౧. తచ్చోదితగి కశ్చన రాజశేఖరస్సప్నే ముహూర్ద్వప్తదీయ
 వైభవః, ప్రాసాదమేకం పరికల్ప్య సుప్రభం ప్రావర్తయత్తస్య సమర్థా
 ణం విభోః. ౨. తస్యేశ్వరస్య ప్రణతార్తిహర్తుగి ప్రసాదతః ప్రాప్త ని
 రీతిభావః, కశ్చిత్తదభ్యాశగతోఽగ్రహరః కాలట్యభిభ్యోఽస్తి మహా
 న్ననోజ్ఞః. ౩. కశ్చిద్విపశ్చిదిహ ని * శ్చితధీర్విరేజే విద్యాధిరాజ ఇతి

శ్రీశంకరావతారం విస్తరేణ వర్ణయతుం వీతికాం రచయతి - తత ఇతి. తతః
 కర్తమార్గప్రవృత్త్యనంతరం కరుణాసముద్రః అనంగం కామం దహతీతి అనంగధస్త
 హేశః కేరళేషు దేశవిశేషేషు శ్రీమద్వృషసంజ్ఞకే గిరా పూర్ణానదీపుణ్యతటే జ్యోతి
 ర్లింగాత్తనా అవిరాసీత్పాదురభూత్. ఉపజాతిశ్చందః. ౧. తేన లింగాత్తనానంగవి
 ర్భూతేన మహేశేన ప్రేరితః కశ్చన రాజశేఖరాభ్యో మహిషః పునఃపునః స్వప్నే
 దృష్టస్తదీయా వైభవో యేన సః. ఏకం ప్రాసాదం దేవాలయం పరికల్ప్య తస్య
 విభోః సంపూజనం ప్రవర్తితవాత్. * స్వాదింద్రవంశా తతజైరనంయుతైః. ౨. తస్య
 ప్రణతార్తిహర్తు రీశస్య ప్రసాదాత్ ప్రాప్తః నిరీతిభావోఽయం. ఈతయస్తు-అతిపృష్టి
 రనాపృష్టి ర్దూషికాశ్చలభాక్యుకాః, అత్యాసన్నాశ్చ రాజాన షడేతా ఈతయః
 స్సృతాః ఇత్యుక్తాః పద్యాధా క్షేయాః. ఏవంవిధస్తస్య ప్రాసాదస్య సమీపగతః
 కశ్చిత్ కాలటిసంజ్ఞోఽతిరమ్యోఽగ్రహరో బ్రాహ్మణప్రధానో గ్రామోఽస్తి. ౩.
 ఇహస్త్నిగ్రహరే విద్యాధిరాజ ఇతి విశ్రుతనామధేయో నిశ్చలమతిః కశ్చిత్సం
 దితో విరేజే స పృషాద్రినిలయోఽవతరీతుకామోఽవతరణేచ్ఛ్య ర్యస్య పుత్ర మాత్త

* నిశ్చల ఇతి పాఠాంతరమ్.

విశ్రుతనామధేయః, రుద్రో వృషాద్రినిలయో ౭వతరీతుకామో
యత్పుత్రమాత్మపితరం సమరోచయత్సః ౪. పుత్రో ౭భవత్తస్య పురా
త్తపుత్రైస్సుబ్రహ్మతేజాశ్శివగుర్వభిఖ్యః, జ్ఞానే శివో యో వచనే
గురుస్తస్యాన్వర్థనామా కృతలబ్ధవర్ణః. ౫. స బ్రహ్మచారి గురుగేహవాసీ
తత్కార్యకారి విహితాన్నభోజీ, సాయం ప్రభాతం చ హుతాశనేపీ
వ్రతేన వేదం నిజమధ్యగీష్ట ౬. క్రియాద్యనుష్ఠానఫలో ౭ర్థబోధ స్సనోప
జాయేత వినా విచారమ్, అధీత్య వేదానథ తద్విచారం చ కార దురోస్థి
భతరో హి వేదః. ౭. వేదేష్వధీతేషు విచారితే ౭ర్థే శిష్యానురాగీ గురు
రాహ తంస్త, అపారి మత్తస్య షడంగవేదో వ్యచారి కాలో బహుర
త్యగాత్తే ౮. భక్తో ౭పి గేహం వ్రజ సంప్రతి త్వం జనో ౭పి తే దర్శన

పితరం సమరోచయత్ స విశేషే ఇతి వాన్యయః. ఉక్తం వసంతలిలకం త భ జా జగౌ
గః. ౪. తస్య విద్యాధిరాజస్య పురా పూర్వమనేకజన్మస్వాత్మైర్జాతైః పుత్రైః సుష్టు
బ్రహ్మతేజో యస్య స శివగురుసంజ్ఞః పుత్రో ౭భవత్. యో జ్ఞానే శివో వచనే గురు
రప్రహసతిస్తస్య పుత్రస్య లబ్ధవర్ణో విచక్షణో విద్యాధిరాజో ౭న్వర్థనామార్థాను
రూపం నామాకృత సంజ్ఞాం కృతవాక్. ని. 'ధీమాన్సురిః కృతీ కృష్టిరబ్ధవర్ణో విచ
క్షణః' ఇత్యమరః. * స్యాదింద్రవజ్రా యది తౌ జ గౌ గః. ౫. ఆ. ఏవం శివగురో
ర్జన్మోక్త్యా తచ్ఛరీతమాహ—స శివగురుః బ్రహ్మచారి గురుగేహవాసశీలస్తస్య గురోః
కార్యకారి విహితం భిక్షయా లబ్ధం గురవే నివేదిత మన్నం భోక్తుం శీలమస్యాస్తీతి
తథా హుతాశం హుతభుజం వహ్నిం నేవతుం శీలమస్యాస్తీతి. తథా వ్రతేన బ్రహ్మచ
ర్యనియమేన స్వీయం వేద మధ్యగీష్ట అధీతవాక్. ౬. యతః క్రియా అనుష్ఠానం
ఫలం యస్య స అర్థబోధో విచారం వినా నైవ జాయతే అతో వేదానధీత్య. తద
నంతరం తద్విచారం చకార వేదార్థవిచారాత్మకం పూర్వమిమాంసాశాస్త్రమధీతవాక్.
నన్వధీతస్వాంగస్వాధ్యాయస్తదర్థం స్వయమేవ కుతో నావబుద్ధవానితి చేత్తత్రాహ -
హి యస్మాద్వేదో దురోస్థిభతరో విచారం వినా ౭లిశయేన దుర్గుటో యథార్థబోధో
యస్య సః. "ఉపేంద్రవజ్రా జ త జా స్తతో గౌ." ౭. వేదేష్వధీతేషు సత్సు
తదర్థే చ విచారితే సతి శిష్యానురాగీ ఆచార్య స్తం శివగురు మాహస్త ప్రోక్తవాక్.
షడ్భిః శిక్షాకల్పవ్యాకరణచ్ఛబ్దోజ్యోతిర్నిరుక్తసంజ్ఞై రంగైః సుహిత స్ఫుర్వో వేదో
మత్త స్వయా పఠితో విచారితశ్చ కాలస్తే తవ బహురతిక్రాంతః. ఉపజాతిచ్ఛందః.
౮. యద్యపి త్వం భక్తస్తథా ౭పి సంప్రతీదానీం గేహం వ్రజ సంబంధిజనో ౭పి తే

లాలస స్వాత్, గత్వా కదాచిత్స్వజనప్రమోదం విధేహి మా తాత
 విలంబయస్వ. ౯. విధాతుమిష్టం యదిహాపరాష్ణే విజానతా తత్పు
 రుషేణ పూర్వమ్, విధేయ * మేతద్యదిహ శ్వ ఇష్టం కర్తుం తదద్యేతి
 వినిశ్చితోఽర్థః. ౧౦. కాలోష్టబీజాదిహ యాదృశం స్యాత్సస్యం న
 తాదృగ్విపరీతకాలాత్, తథా వివాహాది కృతం స్వకాలే ఫలాయ
 కల్పేత న చే ద్వృథా స్యాత్. ౧౧. ఆ జన్మనో గణయతో నను తా
 న్గతాబ్ధా మాతా పితా పరిణయం తవ కర్తుకామా, పిత్రోరియం
 ప్రకృతిరేవ పురోపసీతిం యధ్యాయతస్తనుభవస్య తతో వివాహమ్.
 ౧౨. తత్తత్కులీనపితరస్సృహయంతి కామం తత్తత్కులీనపురుషస్య
 వివాహకర్త, పిండప్రదాతృపురుషస్య ససంతతిత్వే పిండావిలోప ముపరి

తవ దర్శనలాలసః స్యాత్తస్మాత్కదాచిద్గత్వాస్వజనప్రమోదం విధేహి. శిష్యస్య పుత్ర
 తుల్యత్వాత్ సంబోధనం. హే తాత మా విలంబయస్వ విలంబం మాకురు *ఆఖ్యాన
 కీ తా జగురూ గమోజే జతాఽనోజే జగురూ గురుశ్చేత్. ౯. విలంబో న కర్తవ్య
 ఇత్యుక్తం. తత్ర హేతుమాహ. యత ఇహాస్మిన్ లోకే యదపరాష్ణే విధాతుమిష్టం
 తదాయురాదేః క్షణభంగురతాం విజానతా పురుషేణ పూర్వాష్ణే ఏవ విధేయం
 ఏవమిహ యత్ శ్వః అనాగతేఽఽన్ని కర్తుమిష్టం తదద్య విధేయమితి వినిశ్చితో
 ఽర్థ స్తస్మాద్విలంబయస్వేత్యర్థః. ౧౦. కించ యథాకాల ఉద్భవకాల ఉప్రాత్ క్షేత్రే
 రోపితాద్భీజాదిహ యాదృశంసస్యం జాయతే తాదృశం విపరీతకాలాన్నైవ జాయతే.
 తథా వివాహాది. స్వస్య వివాహాదేః కాలే యావనాద్యవస్థాయాం కృతం ఫలాయ
 పుత్రోత్పత్త్యాదిఫలరూపాయ కల్పేత శక్తం భవేత్. అన్యథా తత్ వివాహాది కృతం
 వ్యర్థం స్యాత్. ౧౧. కించ ఆ జన్మనో జన్మప్రభృతి నను నిశ్చయేన తవ పరిణయం
 వివాహం కర్తుకామా మాతా పితా చ తాన్ గతాన్ సంవత్సరాన్ గణయతో గణ
 నం కురుతః. యస్మాత్ కారణాభిప్రాయం ప్రకృతిః స్వభావ ఏవ పురా పూర్వం
 తనుభవస్యాత్మజస్యోపసీతిముపనయనం తత స్తదనంతరం వివాహం యత్ ధ్యాయతః
 కదా భవిష్యతితి యచ్ఛింతనం కురుతః స ఇత్యర్థః. అత్ర సామాన్యవిశేషయోరుక్తత్వా
 దర్థాంతరన్యాసాలంకారః. 'ఉక్తి ర్థాంతరన్యాసః స్యాత్సామాన్యవిశేషయో' రిత్యు
 క్తే. ౧౨. అపిచ తత్తత్కులీనపితరః తత్తత్కులీనపురుషస్య వివాహకర్త కామం
 స్పృహయంతి పరిణయకర్తగోచరాం స్పృహోమత్సంతం కుర్వంతి, యతస్తత్కులీనపితరః

* 'మేవంయదిహ' ఇతి పాఠాంతరమ్.

స్ఫుట మిక్షమాణాః. ౧౩. అర్థావబోధనఫలో హి విచారవషతచ్ఛాపి చిత్రబహుకర్తృవిధానహేతోః, తత్రాధికారమధిగచ్ఛతి సద్వితీయగకృత్వా వివాహమితి వేదవిదాం ప్రవాదః. ౧౪. సత్యం గురో న నియమోఽస్తి గురో రధీతవేదో గృహీ భవతి నాన్యపదం ప్రయాతి, వైరాగ్యవాన్వృజతి భిక్షుపదం వివేకి నోఽచేద్గృహీ భవతి రాజ

సింహప్రదాతృపురుషస్య ససంతతిత్వే సతి ఉపరి అగ్రే సింహావిలోపం స్ఫుటం సమిక్షమాణాః. ౧౩. అ. న కేవలమేతావదేవాపితు 'సహాభౌ' చరతాం ధర్మ'మిత్యాదిశ్రుత్వా సద్వితీయస్య కర్తృవిధానేఽధికారశ్రవణాత్తదర్థమపి వివాహ ఆవశ్యక ఇత్యాహ-అర్థేతి. ఏష విచారోఽర్థావబోధనఫలోఽర్థస్యావబోధనం పరిజ్ఞానం ఫలం యస్య స ఏతస్య విచారస్వార్థ పరిజ్ఞానం ఫలం తచ్ఛాన్యవబోధనం విచిత్రాణాం యజ్ఞానాం విధానార్థం. అత్ర విచిత్రయజ్ఞవిధానే వివాహం కృత్వా సద్వితీయః ద్వితీయయా వత్సానహ వర్తమానోఽధికారగచ్ఛతి ప్రాప్నోతీతి వేదవిదాం ప్రవాదః. ౧౪. ఏవముక్తః శివగురురువాచ సత్యమిత్యాదినా. సత్యమిత్యర్థాంగీకారః. హేగురో గురోః సకాశాత్ ఆధీతో వేదో యేన స గృహీ ఏవ భవతి అన్యపద మన్యాశ్రమం న ప్రయాతీతి నియమో నాస్తి. నను బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీభవే ద్గృహాద్వసీ భూత్వా ప్రవ్రజేత్. 'తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిధిమంతి యజ్ఞేన దానేన తపనాఽనాశకేన స హ వా ఆత్మయాజీ యో వేద ఇదం మేఽనేనాంగం సంస్క్రియత ఇదం మేఽనేనాంగ ముపధీయతే. విశుద్ధసత్వస్తు తం వశ్యతి నిష్కళం ధ్యాయమానః. జాయమానో వై బ్రాహ్మణ స్త్రిభిర్ బుణవా'నిత్యాద్యాః శ్రుతయః. 'మహాయజ్ఞై శ్చ యజ్ఞై శ్చ బ్రాహ్మీయం క్రియతే తనుః' యన్యైతేఽష్టావత్వా రింశత్సంస్కారాః. 'బుణాని స్త్రీణ్యపాకృత్య మనో మోక్షే నివేశయేత్. జ్ఞాన ముత్పద్యతే పుంసాం క్షయాత్వాపస్య కర్తవ్యః' ఇత్యాద్యాః స్మృతయశ్చాశ్రమాదాశ్రమాంతరప్రవేశస్య యజ్ఞాద్యనుష్ఠానా చ్చిత్తశుద్ధౌ జ్ఞానప్రాప్తే శ్చ క్రమనియమం ప్రబోధయంతీతి చే తత్రాహ-వైరాగ్యవానిహముత్సార్థభోగేషు విరక్తో వివేకి నిత్యా నిత్యవస్తువివేకవాక్. ఉపలక్షణమేతత్పాధనచతుష్టయసంపన్న ఇత్యర్థః. చతుర్థాశ్రమం గచ్ఛతి అయమర్థః 'యది చేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజే ద్గృహా ద్వాపనా ద్వాప్సవా హ్యేతే హ్యపృథా యజ్ఞరూపాః' 'స కర్తృణా న ప్రజయా ధనేన త్యాగేనైవేఽమృతత్వమానశు'రిత్యాదిశ్రుత్యమరోధేన మధ్యమాధికారిణ ఏవ క్రమ నియమో న తు శుద్ధసత్వస్యోత్కృటవైరాగ్యవతో ముఖ్యాధికారిణో జాయమాన ఇత్యస్యాపి గృహస్థః సంపద్యమాన ఇత్యర్థః. గృహస్థస్యాపి సత్వశుద్ధిర్థమేవ

పదం తదేతత్. ౧౫. శ్రీనైష్ఠికాశ్రమమహం పరిగృహ్య యావజ్జీవం
వసామి తవ పార్శ్వగత శ్చిరాయుః, దండాజినీ సవినయో బుధ జుహ్వా
దగ్నో వేదం పఠత్ పఠితవిస్మృతిహానిమిచ్ఛత్. ౧౬. దారగ్రహో
భవతి తావదయం సుఖాయ యావత్కృతోను భవగోచరతాం గత
స్సాన్యత్, పశ్చాచ్ఛనైర్విరసతాముపయాతి సోఽయం కిం నిహ్ను
షే త్వమనుభూతిపదం మహాత్మక. ౧౭. యాగోఽపి నాకఫలదో
విధినా కృతశ్చేత్ప్రియ సమగ్రకరణం భువి దుర్లభం తత్, పృష్ఠ్యా
దివన్న హి ఫలం యది కర్తృణి స్యాద్దిష్ట్యై యథోక్తవిరహే ఫలదుర్వి
ధత్వమ్. ౧౮. నిఃస్వో భవేద్యది గృహీ నిరయీ స నూనం భోక్తుం

ఋణాపాకరణం తదిదముక్తం నోచేదితి వివేకాదిమాన్మ భవతి చేత్తర్హి గృహీ
భవతి తదేతత్ రాజపదం రాజమార్గః. ౧౫. త్వయా తర్హి కిం కర్తవ్యమిత్యపే
క్షాయామాహ - శ్రీనైష్ఠికాశ్రమం మరణాంతబ్రహ్మచర్యం పరిగృహ్య చిరాయు
రహం తవ పార్శ్వగతః సమాపే స్థితో దండాజినేఽన్యస్త ఇతి దండాజినీ విన
యేన సహవర్తత ఇతి సవినయో హే బుధ సర్వజ్ఞ అగ్నో జుహ్వాద్ధోమం కుర్వత్
వేదం పఠత్ పఠితస్య విస్మృతేర్హానిమభావమిచ్ఛత్ వసామి వాసం కరిష్యామి -
'వర్తమానసామిష్యే వర్తమానవ'ద్యేతి లబ్. ౧౬. అ. నన్వతి సుఖకరం దారగ్రహం
విహాయ కథమతిదుఃఖదం నైష్ఠికాశ్రమమంగీకరుష ఇతి చేత్తత్రాహ - దారగ్రహ
ఇతి. ఆయం దారగ్రహ స్తావత్సుఖాయ భవతి. యావత్కృతస్యన్ అనుభవగోచర
తాం గతః ప్రాప్తస్సాన్యత్ అనుభవవియతాప్రాప్తిపర్యంతమిత్యర్థః. పశ్చాదనుభవగోచ
రతాప్రాప్త్యనంతరం సోఽయం దారగ్రహో విరసతాం వైరస్యముపయాతిప్రాప్నోతి.
హే మహాత్మక అత్తుద్రస్వభావ-అనుభూతిపదమనుభవగమ్యం కిం నిహ్నుషే అపల
పసి అపలపితుమశక్యమిత్యర్థః. ౧౭. అ. నన్వైహికసుఖాభావేఽపి వివాహే కృతే
యాగాద్యనుష్ఠానేన పారలౌకికం తత్సేత్సన్యతీతి చేత్తత్రాహ:-యాగోఽపీతి. యాగో
విధినా యథావిధి కృతశ్చేత్సన్వర్తఫలదః న చ తథా కర్తుం శక్యత ఇత్యాహ - ప్రాయ
స్తత్సమగ్రకరణం భువి దుర్లభం తద్విదా తు ఫలం నైవ లభ్యతే హి యస్తాదాదివచన
చిత్రాదియాగఫలం పశ్వాదికం గృహ్యతే. పృష్ఠ్యాదివత్కర్తృణి ఫలం యది న స్యాత్త
ర్హి నైవపశ్వాద్యథోక్తవిరహే ఫలదుర్లభత్వం భవతి తత్కారీర్యాదియాగఫలభూత
పృష్ఠి తథాచ న పారలౌకికసుఖప్రాప్త్యాకాపీత్యర్థః. ౧౮. న కేవలం సుఖాభావ ఏవా
పిత్వతిదుఃఖమపీత్యాశయవా నాహ-యది గృహీ నిస్సోస్వి నిర్ధనో భవేత్తర్హి నూనం

న దాతుమపి యగి త్షమతే లఙుమాత్రమ్, పూర్ణో లపి పూర్తిమభి
మంతుమశక్నువన్యో మోహేన శం న మనుతే ఖలు తత్రతత్ర.
౧౯. యావత్సు సత్సు పరిపూర్తి రథో అమీషాం సాధో గృహోప
కరణేషు సదా విచారః, ఏకత్ర సంహతవతః స్థితపూర్వనాశస్త్రచ్ఛాప
యాతి పునరప్యపరేణ యోగః. ౨౦. ఏవం గురౌ వదతి తజ్జనకో
నినీషురాగచ్ఛదత్ర తనయం స్వగృహం గృహే-శః, తేనానునీయ
బహుళం గురవే ప్రదాప్య యత్నాన్ని కేతనమనాయ గృహీతవిద్యః.
౨౧. గత్వా నికేతనమసౌ జననీం వవందే సా లలంకర్య తద్విరహ

నిశ్చయేన స నిరయా నరకవాత్. నిరయత్వ మేవ స్ఫుటయతి యో లఙుమపి భోక్తుం
దాతుం చ న త్షమతే నమర్థో న భవతి న నూనం నిరయతి సంబంధః. నను శ్రీమత్కు
లోత్పన్నస్య తవ నాస్తి దుఃఖమితి చేత్తత్రాహ-పూర్ణోపీతి. పూర్ణో-లపి పూర్తిం పూర్ణ
తామభిమంతు మశక్నువన్ యో మోహేనావివేకిన తస్మిన్ తస్మిన్ విషయే శం
సుఖం న మనుతే సో లపి నూనం నిరయత్కః. విషయసంపత్తేస్తృష్టానివ ర్తకత్వాత్స
ర్వానర్థనీజభూతతృష్టానువిధచేతసః సుఖాప్రాప్తిదుఃఖావాప్తినత్వా నిరయత్వమేవేతి
భావః. తథాచోక్తం. 'న జాతు కామః కామానాముపభోగేన కామ్యతి. హవిషా కృష్ణ
వర్జేవ భూయ ఏవాభివర్ధతే' ఇతి. 'యాన్యేతాని దురంతాని దుర్జరాణ్యున్నతాని చ,
తృష్ణావల్యాః ఫలానీహ తాని దుఃఖాని రాఘవ. యావతీ యావతీ జంతో రిచ్ఛోదేతి
యథాయథా, తావతీ తావతీ దుఃఖానీజముష్టిః ప్రరోహతీ'తి చ. ౧౯. అథో అతః
కారణాత్ హే సాధో గృహోపకరణేషు సదా విచారో భవతి యావత్సు సత్సు
అమీషాం సంబంధిజనానాం పరిపూర్తిః పరిపూర్ణతా స్యాదమీషాం గృహస్థానామితి
వా. తథా చైవం విచార్యమాణస్య ప్రయత్నేనైకత్రైకస్మిన్ స్థానే సంహతవతః సం
చయం కృతవతః స్థితపూర్వనాశ ఏతత్సంచయాత్సావర్సం స్థితస్య సంచితస్య నాశో
భవతి చ పునస్తదీయం పశ్యాత్సంచితమప్యవయాతి నశ్యతి. పునరప్యపరేణ యోగస్సం
యోగో భవతి. తథాచ గృహస్థాశ్రమే సర్వదా దుఃఖమేవేతి భావః. ౨౦. ఏవముక్త
ప్రకారేణ శివగురౌ వదతి సతి తస్య శివగురో ర్జనకః పితా గృహే-శః సుతం గృహం
ప్రతి నినీషుర్నేతుమిచ్ఛురాగచ్ఛత్ ఆగతవాత్. ఆగత్య యదకరో త్రదాహ —
బహుళం బహుధానునయం వినయం కృత్వా తేన శివగురుణా గురవే బహుళం దక్షి
ణాద్రవ్యం ప్రదాప్యగృహీతా విద్యాయేన స శివగురుర్యత్నాన్ని కేతన మనాయ ఆసీత
ఇత్యర్థః. ౨౧. గత్వేతి. అసౌ శివగురుర్నికేతనం గత్వా మాతరం వవందే. సా జననీ

జం పరితాప మాఙ్గత్, ప్రాయేణ చందనరసాతలశీతలం తద్యత్పుత్రగాత్ర పరిరంభణనామధేయమ్. ౨౨. శ్రుత్వా గురోస్సదనతచ్చిరమాగతం తం తద్బంధురాగమదథ త్వరితే క్షణాయ, ప్రత్యుద్గమాదిభిరసావపి బంధుతాయాస్సంభావనాం వ్యధిత విత్తకులానురూపామ్. ౨౩. వేదే పదక్రమజటాదిషు తస్య బుద్ధిం సంవీక్ష్య తజ్జనయితా బహుశో ఽప్యపుచ్ఛత్, యస్యాభవత్ప్రీథితనామ వసుంధరాయాం విద్యాధిరాజ ఇతి సంగతవాచ్యమస్య. ౨౪. భాట్టే నయే గురుమతే కణభుక్తతాదౌ ప్రశ్నం చకార తనయస్య మతిం బుభుత్సుః, శిష్యో ఽప్యవాచ నతపూర్వగురుస్సమాధిం పిత్రోదితస్త్రితముఖో హసితాంబుజాస్యః. ౨౫. వేదే చ శాస్త్రే

పుత్ర మాశ్లిష్య తస్య పుత్రస్య విరహాజ్ఞాతం పరితాపమాఙ్గత్ త్యక్తవతీ. తత్ర హేతుమాహ.—యత్ పుత్రగాత్రాలింగననామధేయం తచ్ఛందనరసాదపి ప్రాయేణ శీతలమత ఇత్యర్థః. అత్రాథాంతరన్యాసః. యద్వా పరితాపత్యాగస్య ప్రాయేణేత్యాదినా సమర్థనాత్కావ్య లింగాలంకారః. ‘సమర్థసియస్సార్థస్య కావ్యలింగం సమర్థన’మి త్యుక్తః. ౨౨. అథానంతరం గురోర్ద్రవోచ్చిరాదాగతం శివగురుం శ్రుత్వా తద్బంధుస్తత్సంబంధివర్గః శిష్య మవలోకనాయ ఆగమత్. అసౌ శివగురురపి బంధుతాయాః బంధుసమూహస్య ప్రత్యుద్గమప్రణామాదినా విత్తకులానురూపాం సంభావనాం సవర్యాం వ్యధిత విహితవాక్. థాఞో లుజీ తజ్. స్థాఘ్నోరీచ్ఛేతీకారః. సచః కిత్త్వాద్గణాభావః. ప్రాస్యా దక్షాదితి సకారలోపః. ౨౩. తతో యద్వృత్తం తదాహ.—వేదే వేదాదిషు ఆదిపదేన శిఖాఘనాదిషు తస్య బుద్ధిం వీక్ష్య తస్య జనకః బహువాక్ ప్రశ్నా స్మృతవాక్ సంగతం విద్యాధిరాజత్వరూపం వాచ్యం యస్య తద్విద్యాధిరాజ ఇతి ప్రధితం నామ యస్యాస్య వసుంధరాయామభవత్స బహుశో ఽప్యపుచ్ఛదిత్యర్థః. ౨౪. ఆ. బహుశో ఽప్యపుచ్ఛదితి వివృణోతి—భాట్టే నయే భట్టపాదసిద్ధాంతే గురుః ప్రభాకరః కణభుక్తతాదౌ. ఆదినా గౌతమాసాంఖ్యమతాదినంగ్రహః. తనయస్య మతిం బోద్ధమిచ్ఛుః ప్రశ్నం కృతవాక్.. ఏవం పిత్రోదితః పుష్ట శిష్య స్తస్య పుత్ర శివగురురపి సమాధానమువాచ—తం విశిష్య. పూర్వం నతో నమస్కృతో గురుర్యేనేతి స్త్రీతేన మందహాసిలేన యుక్తం ముఖం యస్యా తఏవ హసితమిష్యకసితం యదంబుజం తథాభూతమాస్యం పదనం యస్య సః. ౨౫. ప్రశ్నోత్తరే స్వమతస్థాపనే పరమతఖండనే చ తాం తథాభూతాం నిపుణతాం కుశలతాం దృష్ట్వా ఽస్య పితౌతత్వంతం తోషం ప్రాప. యా పుత్రస్య వాక్ వాణీ

చ నిరీక్ష్య బుద్ధిం ప్రశోత్తరాదావపి నైపుణీం తామ్, దృష్ట్వా తు
తోమాతితరాం పితాఽస్య స్వతస్సుఖా యా కిము శాస్త్రతో వాక్.
౨౬. కన్యాం ప్రదాతుమనసో బహవోఽపి విప్రాస్తన్మందిరం ప్రతి
యయు ర్గణపాశకృష్టాః, పూర్వం వివాహసమయాదపి తస్య గేహం
సంబంధవత్క్రిల బభూవ పరీతుకామైః. ౨౭. బహ్వర్థదాయిషు బహు
ష్వపి సత్సు దేశే కన్యాప్రదాతృషు పరీక్ష్య విశిష్టజన్త, కన్యామయా
చత సుతాయ స విప్రవర్యో విప్రం విశిష్టకులజం ప్రథితానుభావః.
౨౮. కన్యాపితుర్వరపితుశ్చ వివాద ఆసీద్ధితం తయోః కులజాహః
ప్రథితోరుభూతోః, కార్యస్తవయా పరిణయో గృహమేత్య పుత్రీ
మానీయ సద్వ తనయాయ సుతా ప్రదేయా. ౨౯. సంకల్పితాద్విగుణ
మర్థమహం ప్రదాస్యే మద్దేహమేత్య పరిణీతియం కృతాచేత్, అర్థం
వినా పరిణయం ద్విజ కారయిష్యే పుత్రేణ మే గృహగతా యది
కన్యకా న్యాత్. ౩౦. కశ్చిత్తు తస్యాః పితరం బభాణ మిథస్సమా

న్వతః శాస్త్రతో విహీనా ఽపి సుఖరూపా సా శాస్త్రతస్సుఖరూపేతి కిము వక్తవ్యం.
'తైముత్యేనార్థ సంసిద్ధిః కావ్యార్థపత్తిరివ్యతే'. ౨౬. ఆ. తతః కిం వృత్తమిత్యా
కాంతాయామాహ - కన్యామితి. గుణలక్షణపాశేనాకృష్టాః కన్యాం ప్రదాతుమనసో
బహవోఽపి విప్రాస్తస్య మందిరం ప్రతి యయు ర్జగ్గురతో వివాహకాలాత్పూర్వమపి
తస్య విద్యాధిరాజస్య శివగురో ర్వా గృహం పరీతుకామైః కుమారవరణార్థిభిః విప్రై
స్సంబంధవద్బభూవ. వసంతిలకావృత్తమ్. ౨౭. తస్మిన్ దేశే బహ్వర్థదాయిషు
కన్యాప్రదాతృషు బహుష్వపి సత్సు విశిష్టం శ్రేష్ఠజన్త పరీక్ష్య ప్రఖ్యాతానుభావః స
విప్రవర్యో విద్యాధిరాజో విప్రం విశిష్టకులోత్పన్నం మఘపండితాభిధం కన్యామయా
చత. 'అకథితం' చేతి కర్తవ్యం. ఉత్తనామకాద్విప్రాదిత్యర్థః. ౨౮. ప్రఖ్యాతా బహి
విభూతిర్యయోస్తయోః కులవతోః కన్యాపితుర్వరపితుశ్చేత్థం వివాద ఆసీత్తత్ర కన్యా
పితుర్వచనముదాహరతి—అస్తద్దృహే ఆగత్య పుత్రస్య వివాహస్తవయా కార్యః.
వరపితు ర్వచన మాహ—అస్తదీయం గృహం పుత్రీ మానీయ మత్పుత్రాయ సుతా
ప్రదేయా. ౨౯ ఏవముక్తో మఘపండిత ఆహైతావద్ధనం దాన్యామితి సంకల్పితా
ద్విగుణమర్థం ధనం ప్రదాస్యే. యది మద్దేహమాగత్యాయం వివాహః కృతశ్చేత్.
విద్యాధిరాజ ఆహ—మే ద్విజ యది కన్యకా మే గృహం ప్రాప్తా, తర్హిర్థం
వినైవ పుత్రేణ పరిణయం కారయిష్యే. ౩౦. ఏవం వివదమానయోస్తయోర్వధ్యే

హూయ విశేషవాదీ, అస్తాసు గేహం గతవత్స్వముష్టై విగృహ్య
కన్యామపరః ప్రదద్యాత్. ౩౧. తేనానునీతో వరతాతభాషితం ద్విజో
ఽనుమేనే వరరూపమోహితః, దృష్టో గుణస్సంవరణాయ కల్పతే
మంత్రో ఽభిజాపాచ్చిరకాలభావితః. ౩౨. విద్యాధిరాజమఘపండిత
నామధేయా సంప్రత్యయం వ్యతనుతామభిపూజ్య దైవమ్, సమ్య
జ్జుహూర్తమవలంబ్య విచారణీయా మాహూర్తికా ఇతి పరస్పర
మూచివాంసౌ. ౩౩. ఉద్వాహ్య శాస్త్రవిధినా విహితే ముహూర్తే
తౌ సంముదం బహుమహాపతురాస్తకామా, తత్రాగతో భృశమమో
దత బంధువర్గః కిం భాషితేన బహునా ముదమాప వర్గః. ౩౪. తౌ
దంపతీ సువసనౌ శుభదంతపక్షీ సుభూషితౌ వికసితాంబుజరమ్య

తస్యాః కన్యాయాః పితరం సమాహూయ కశ్చిత్తు విశేషవాదీ జగాద - అస్తాసు
గేహం గతవత్సు అపరో మిథః పరస్పరం విగృహ్య విగ్రహం భేదం విధాయాముష్టై
కన్యాం ప్రదద్యాత్ సంభావనాయాం లిజ్. మిథో రహసి సమాహూయేతి వా.
ఆఖ్యానకీర్తనమ్. ౩౧. తేన విశేషవాదినా కేనచిదనునీతో ఽనునయం ప్రాపితో
మఘపండితః పుత్రీమానీయ సద్వ తనయాయ సుతా ప్రజేయేత్యేవంరూపం పర
పితృర్భాషిత మనుమేనే స్వీకృతవాక్. యతో పరస్య రూపేణ మోహితః యస్తాచ్చ
దృష్టో గుణః సంవరణాయ కల్పతే యోగ్యో భవతి యథాభిజాపాచ్చిరకాలభావితో
బహుకాలమధ్యస్తో మంత్రః సంవరణాయ కల్పతే తద్వత్. వాచకలుప్తోపమాలం
కారః. వంశస్థేంద్రపంకామిశ్రితత్వాసుపజాతిస్తదుక్తం. 'ఇథం కిలాన్యన్వసిమిశ్రి
తాసు స్తరంతి జాతిష్విదమేవ నామేతి. ౩౨. విద్యాధిరాజమఘపండితసంజ్ఞా
సమ్యక్ ముహూర్తమవలంబ్య దైవం గణపత్యాదికులదైవతం చ సమ్యగభిపూజ్య
వాద్దానరూపం సంప్రత్యయం వ్యతనుతాం విస్తారితవంతౌ. తతశ్చ వివాహార్థం మా
హూర్తికా జ్యోతిర్విదో విచారణీయా ఇతి పరస్పరముక్తవంతౌ. వసంతతిలకా. ౩౩.
తతశ్చ విహితే ముహూర్తే శాస్త్ర విధినా తౌ విద్యాధిరాజమఘపండితో ఉద్వాహ్యవివా
హం కృత్వా బహుం విపులాం సమ్ముదం ప్రమోద మావతతుః. యతః ప్రాప్తాభిలాషౌ.
తత్రాగతో బంధువర్గశ్చాత్యంతం మోదం ప్రాప్తవాక్ కిం బహునా కథితేన సర్వో
ఽపి బంధ్యబంధుసముదాయో ముదం ప్రాపేత్యర్థః. ౩౪. తౌ దంపతీ సువసనావతి.
తౌ సతీశవగురుసంజ్ఞా దంపతీ సువస్త్రా శుభా దంతపంక్తి ర్మయౌ స్తౌ సువ్యలంకృతౌ
వికసితకమలవద్రమ్యం ముఖం యయౌస్తౌ ప్రీడయా లజ్జయా సహ వర్తమానేన

వక్త్రా, సప్రీడహాసముఖవీక్షణసంప్రహృష్టౌ దేవావివాహతురనుత్తమ
శర్వనిత్యమ్. 3౧. అగ్నినథాఽఽధిత మహాత్తమయాగజాతం కర్తుం
విశేషకుశలైస్సహితో ద్విజేశః, తత్తత్ఫలం హి యదనాహితహవ్య
వాహాన్సన్న్యదుత్తరేషు విహితేష్వపి నాధికారి. ౩౨. యాగైరనేకై
ర్భూమివిత్తసాధ్యై ర్విజేతుకామో భువనాన్యయప్త, వ్యస్తారి దేవైర
మృతం తదాశైర్ద్రినేదినే నేవితయజ్ఞభాగైః. 3౩. సంతర్పయంతం పితృ
దేవమానుషాంస్తత్తత్పదార్థై రభివాంఛితైస్సహ, విశిష్టవిత్తై స్సుమ
నోభిరంచితం తం మేనిరే జంగమకల్పపాదపమ్. 3౪. పరోపకారవ్రతి
నో దినేదినే వ్రతేన వేదం షతతో మహాత్మనః, శ్రుతిస్మృతిప్రాదితకర్త
కుర్వతస్సమా వ్యతీయు ర్దినమాససంమితాః. 3౫. రూపేషు మారగ

హాసేన మందహాసితేన యుక్తయో ర్ముఖయోర్వీక్షణేన సమ్యక్ ప్రకర్షణ హృష్టౌ
దేవో పార్వతీమహాదేవావివాహుత్తమం సుఖమవాహతుః. 3౧. అథ వివాహానంతరం
తత్తద్యాగకర్తవ్యతావిశేషేషు కుశలైః ఋత్విక్భిః సహితో ద్విజేశః శివగురుస్తత్త
త్ఫలం మహతాముత్తరేహమావసథ్యాధానాదూర్ధ్వానామత్యుత్తమానాం వా యాగా
నాం సమూహం కర్తుమగ్నీక్ గార్హపత్యాహవనీయదక్షిణాఖ్యానధిత అగ్న్యై
ధానం కృతవాక్. హి ప్రసిద్ధం. యద్యస్తాదనాహితాగ్నిః పుమాక్ విహితేష్వప్య
త్తరేషు యాగేషు అధికారి న స్వాత్సాదిత్యర్థః. 3౨. భువనాని స్వర్గాదీని జేతు
కామో బహువిత్తసాధ్యైరనేకైర్వాగైరయప్త యజనం కృతవాక్. తేషాం యాగా
నామాశా యేషాం తై ర్యతో దినేదినే-నేవితా యజ్ఞభాగా యైస్తైర్దేవై రమృతం
వ్యస్తారి విస్తృతమ్. అత్రామృతసంబంధిస్త రణసంబంధేఽపి తదసంబంధవర్జనాత్సంబం
ధాతిశయోక్తిరలంకారః. 'యోగేఽప్యయోగస్సంబంధాతిశయోక్తిరితీర్యతే' ఇత్యుక్తేః.
3౩. పితృదేవమానుషాభివాంఛితై స్సహ తత్తత్పదార్థైః సంతర్పయంతం విశిష్టం
విద్యాదిలక్షణం విత్తం యేషాం తైర్దేవతాస్థానీయైః సుమనోభిర్విద్యద్భిరంచితం పూజితం.
యద్వా, విశిష్టాని చ తాని విత్తాని తై రేవ సుమనోభిః పుష్కైరంచితం వ్యాప్తం
శివగురుం జంగమకల్పవృక్షం జనా మేనిరే. స్వర్గస్థః కల్పపాదపః స్థావర ఇతి
తతోఽస్య వ్యతిరేకాభిధానాత్ వ్యతిరేకాలంకృతిః. 'వ్యతిరేకో విశేషశ్చే దుప
మానోపమేయయోరిత్యుక్తత్వాత్. 3౪. దినమాసపరిమితాః సమాః సంవత్సరా
వ్యతీయు ర్వ్యతిక్రాంతాః. 'జ తౌ తు పంచస్థ ముదీరితంజరా'. 3౫. మారః కామః.
ఋసుంధరా భూమిః విద్యాసు వృద్ధః సరోవృత్తమః ధనినాం పురస్కరో ఽగ్రగణ్య ఏవం

క్షమయా వసుంధరా విద్యాసు వృద్ధో భవినాం పురస్సరః, గర్వాన
భిజ్ఞో వినయా సదానతస్స నోపలేభే తనయాననం జరణ్. ౮౦. గావో
హిరణ్యం బహుసస్యమాలినీ వసుంధరా చిత్రపదం నికేతనమ్, సంభా
వనా బంధుజనైశ్చ సంగమో న పుత్రహీనం బహవోఽప్యమూము
హాన్. ౮౧. అస్యామజాతా మమ సంతతిశ్చేచ్ఛరద్యవశ్యం భవితోప
రిష్టాత్, తత్రాప్యజాతా తత ఉత్తరస్యామేవం స కాలం మనసానినాయ.
౮౨. ఖండన్తనా శ్శివగురుగ కృతకార్యశేషో జాయామచష్ట సుభగే
కిమతగి పరం నౌ, సాంగం వయోఽర్థమగమత్కులజే న దృష్టం పుత్రా
ననం యదిహలోక్యముదాహరంతి. ౮౩. ఏవం ప్రియే గతవతోస్సుత
దర్శనం చే త్వంచత్వమైష్యదథ నౌ శుభమాపతిష్యేత్, అస్యాభ్యు
పాయ మనిశం భువి వీక్షమాణో నేక్షే తతః పితృజనిర్విఫలా మమా
భూత్. ౮౪. భద్రే సుతేన రహితౌ భువి కే వదంతి నౌ పుత్ర

భూతోఽపి గర్వానభిజ్ఞో గర్వరహితః యతో వినయా వినయవాన్ యతః సదా
నతో నమ్రః ఏవంవిధః శివగురుర్జరణ్ జరాం గచ్ఛన్ పుత్రస్య ముఖం నోపలేభే న
ప్రాప. అత్ర విషయభేదేన బహుధోల్లేఖనాదుల్లేఖాలంకారః 'ఏకేన బహుధోల్లేఖే
ఽప్యసౌ విషయభేదతః' ఇత్యుక్తేః. ౮౦. చిత్రపద మాశ్చర్యాస్పదం నికేతనం గృహం
బహుగుణైరయం సంపన్న ఇతి సంభావనా. ఏలే బహవోఽపి మోహహేతవః పుత్ర
హీనం శివగురుం నామూముహాన్ స్వస్తి న్నశక్త్యాపాదనేన మోహితం న కృతవంతః.
౮౧. అస్యామృతౌ మమ సంతతిరజాతా చేదుపరిష్టాదగ్రే శరది ఆవశ్యం భవిష్యతి
తస్యామప్యజాతా చే తత ఉత్తరస్యాం హేమంతఋతౌ భవిష్యతీత్యేవం మనోరథైః
వ్యాప్తాంతఃకరణః కాలం నినాయ నీతవాన్. ౮౨. ఖండల్ భేదయుక్తం మనో
యస్య కృతః కార్యస్య శేషో యేన స శివగురుర్భార్యామచష్టాక్తవాన్. హే సుభగే
అతః పరం కిం కర్తవ్యం నౌ ఆవయో రంగేనేంద్రియసామర్థ్యేన సహితం వయోఽర్థ
మగమత్ హేకులజే పుత్రాననం న దృష్టం యత్పుత్రసుఖం ఇహ లోక్యం ఇహలోకే
తముదాహరంతి 'పుత్రేణాయం లోక' ఇతి శ్రుతేః. వసంతతిలకా. ౮౩. హేప్రియే
ఏవం సుతదర్శనం గతవతోః ప్రాప్తవతోరావయోః పంచత్వం మరణమైష్యచ్ఛేదథ నౌ
ఆవయోః శుభ మాపతిష్యే దాగమిష్యే దస్య పుత్రదర్శనస్యాభ్యుపాయమనిశం భువి
వీక్షమాణోఽనిష్కమణో నేక్షే న పశ్యామి తత స్తస్మాన్మమ పితృతో జనిర్జన్మ
నిష్ఫలా ఽభూత్. ౮౪. కించ హేభద్రే సుతేన రహితౌ నావావాం భువి కే వదన్తి?

పౌత్రసరణీక్రమతః ప్రసిద్ధిః, లోకే న పుష్పఫలశూన్యముదాహరంతి వృక్షం ప్రవాళసమయే ఫలితం విహాయ. ౪౫. ఇతీరితే ప్రాహతదీయభార్యా శివాఖ్యకల్పద్రుమమాశ్రయావః, తత్సేవనాన్నాభవితా సునాథ ఫలం స్థిరం జంగమరూపమైశమ్. ౪౬. భక్తేష్పితార్థపరికల్పనకల్పవృక్షం దేవం భజావ కమితస్సకలార్థసిద్ధ్యై, తత్రోపమన్యుమహిమా పరమం ప్రమాణం నో దేవతాసు జడిమా జడిమా మనుష్యే. ౪౭. ఇత్థం కళత్రోక్తిమనుత్తమాం స శ్రుత్వా సుతార్థీ ప్రణతైకవశ్యమ్, ఇయేష సంతోషయితుం తపోభి సోమార్థమూర్ధాన

కే ౭పి న వదివ్యంతీత్యర్థః. వర్తమానసామిష్యే వర్తమానవద్వేతి లట్-యతః పుత్రపౌత్రసరణీక్రమతః లోకే ప్రసిద్ధిర్భవతి-యథా వ్రవాళానాం వల్లవానాం సమయే ఫలితం వృక్షం విహాయ పుష్పఫలశూన్యం వృక్షం కే ౭పి నోదాహరంతి తద్వదిత్యర్థః. ౪౫. ఇత్యేవం భర్తా ఈరితే కథితే సతి తదీయా భార్యా సతీ ప్రాహ—జంగమరూపం శివాభిధకల్పవృక్షం ఆశ్రయావః-తస్య సేవనాత్ సునాథైశమిశ్వరసంబంధి స్థిరం ఫలం నా ఆవయోర్భవితా భవిష్యతి. ఉపేంద్రవజ్రావృత్తం. ౪౬. ఇతో ౭స్తాత్కారణాన్భక్తేష్పితార్థపరికల్పనే కల్పవృక్షం దేవం కం సుఖం శివమితి యావత్. సకలార్థసిద్ధ్యై భజావః. యద్వా ఇతో ౭స్తాజ్జీవాదన్యం కమేవంభూతం దేవం భజావః? ఏవం భూతాదన్యస్యాభావాత్. శివోపాస్తితః సకలార్థసిద్ధిర్భవతీత్యత్ర ప్రమాణా కాంక్షాయామాహ—తత్రోపమన్యో ర్మహిమా మాహత్మ్యం పరమం ప్రమాణం. ఏవం హి మహాభారతే శ్రూయతే. 'ఉపమన్యుః కిల వయః పిబతో మునిబాలకానవలౌక్య ఆత్మాగ్రహేణ మాతరం దుగ్ధం యాచితవాన్. తన్వతా చ దారిద్ర్యవశేన దుగ్ధా భావాల్పిష్టేన తద్విధాయాయచ్ఛత్. స చ తదేవ పీత్వా దుగ్ధం మయా పీత మితి మన్యమానో ననర్త. తదేతత్ సర్వం జ్ఞాత్వా కుమారా జహసుస్తతో హస్యకారణం పృచ్ఛతే ౭స్తై మాతా దారిద్ర్య మావేదయత్. తత్ జ్ఞాత్వా మహేశ్వరమారాధ్య త్తీరాబ్ధిగిరిపతిత్వం ప్రాపేతి. నను పాషాణాద్యాత్మతయా జడాభ్యో దేవతాభ్యః కథం నిఖిలార్థసిద్ధిరత్యాశంక్యాహ—న హి దేవతాసు జడిమా జాడ్యం కింతు శ్రద్ధాభక్తి హినే దేవతాస్వరూపానభిజ్ఞే మనుష్యే స ఇత్యర్థః. వసంతలిలకా. ౪౭. ఏవంప్రకారా మనుత్తమాం భార్యోక్తిం శ్రుత్వా సః పుత్రార్థీ సోమన్య చంద్రస్యార్ధేనోపలక్ష్మితో మూర్ధాయస్య తం ప్రణతైకవశ్యం ఉమార్థం ఉమాసహాయం ఈశం తపోభిః సంతోష

ముమార్థమీశమ్. ౪౮. తస్యోపధామ కిల సన్నిహితాఽపగై కా
 స్నాత్వా సదాశివముపాస్త జలే స తస్యాః, కందాశనః కతిచిదేవ
 దినాని పూర్వం పశ్చాత్తదా స శివపాదయుగాబ్జభ్రంగః. ౪౯.
 జాయాఽపి తస్య విమలా నియమోపతాపై శ్చిక్షేశ కాయమనిశం శివ
 మర్చయన్తీ, తేత్రే వృషస్య నివసంతమజం స భర్తుః కాలోఽత్యగా
 దితి తయోస్తపతోరనేకః ౫౦. దేవః కృపావరవశో ద్విజవేషధారీ
 ప్రత్యక్షతాం శివగురుం గత ఆత్మనిద్రమ్, ప్రోవాచ భోః కిమభివాం
 ఛసి కిం తపస్తే పుత్రాద్ధితేతి వచనం స జగాద విప్రః. ౫౧. దేవో
 ఽప్యపృచ్ఛదథ తం ద్విజ విద్ధి సత్యం సర్వజ్ఞమేకమపి సర్వగుణోప
 పన్నమ్, పుత్రం దదామ్యథ బహూక్ విపరీతకాంస్తే భూర్యాయుష
 స్తనుగుణానవదద్ద్విజేశః. ౫౨. పుత్రోఽస్తు మే బహుగుణః ప్రథి

యతుం ఇయేష ఇచ్ఛతి స్త. ఉపజా. ౪౮. తస్యోపధామధామ్యః ప్రాసాదస్య సమీపే
 స్థితాఽపగా జలవహా ఏకా నదీ తస్యా జలే స్నాత్వా స శివగురుః పూర్వం కతిచి
 ద్దినాన్యేవ కందాశనస్య సదాశివ ముపాస్త. పశ్చాత్త శివచరణద్వంద్వకమల
 భ్రంగస్య శివపదాబ్జ మకరందాతిరక్తకందాద్వాస్వాదనపర్జితస్సన్నపాస్తేత్యర్థః. వసం
 తతిలకం వృత్తం. ౪౯. తస్య భర్తు ర్జాయాఽపి విమలా వృషస్య తేత్రే వసంత
 మజం స్వయమేవావిర్భూతం న తు కేనచిత్థాపితం శివమర్చయంతీ నియమకృతై
 రుపతాపై ర్నియమాత్మకైరుపతాపైరితి వా నియమైశ్చోపతాపైశ్చేతి వా కాయం
 దేహం చిక్షేశ ఇత్యేవం ప్రకారేణ తపతోస్తపః కుర్వతో స్తయో ర్దంపత్యోః స
 ప్రసిద్ధః కాలో ఽనేతో ఽత్యగాత్. ౫౦. కృపావరవశో దేవో మహాదేవో ద్విజవే
 షధారీ ప్రత్యక్షతాం ప్రాప్తః. ప్రాప్తనిద్రం శివగురుం ప్రోవాచ—భోశ్శివగురో
 కి మభివాంఛసి? కిమపినేత్యాశంక్యాహ—కిం తపస్తే నిమగ్నమస్య తప తపః కిం? న
 కిమపి. తథాచ తపసి ప్రవృత్తస్య తే కామనా ఽస్తీత్యనుమితే. ఏవముక్తః స
 విప్రః శివగురుః పుత్రాద్ధితా సుతస్య ప్రార్థనేతి జగాద. ౫౧. అథ దేవో ఽపి తం శివ
 గురుమపృచ్ఛత్. హే ద్విజ మదుక్తం సత్యం విద్ధి జానీహి. పాతాంతరే తన్నదుక్తం
 సర్వజ్ఞం సర్వగుణోపపన్నమల్పాయుషం ఏకమేవ సుతం తదామి. కింవా విపరీత
 కాక్ విపరీతాక్ అసర్వజ్ఞాక్ అల్పగుణాక్ భూర్యాయుషో బహూక్ పుత్రాక్
 తే తుభ్యం దదామి ఏవముక్తో ద్విజేశశ్శివగురురపదత్. ౫౨. యదువాచ, తదుదా
 హరతి—బహుగుణః ప్రథితానుభావః సర్వజ్ఞతాయా ఆశ్రయః పుత్రో మే ఽస్తు

తానుభావస్వర్ణజ్ఞ తాపదమితిరిత ఆబభాషే, దద్యాముదీరితపదం తనయం
తపో మా పూర్ణో భవిష్యసి గృహం ద్విజగచ్ఛ దారైః. ౧౩. ఆకర్ణ
యన్నితి బుబోధ స విప్రవర్యస్తం చాబ్రవీ న్నిజకళత్రమనిద్దితాత్మా,
స్వప్నం శశంస వనితామణిరస్య భార్యా సత్యం భవిష్యతి తు నౌ తన
యో మహాత్మా. ౧౪. తా దంపతీ శివపరా నియతౌ స్మరంతౌ స్వప్నే
క్షితం గృహగతౌ బహుదక్షిణాన్వైః, సంతర్ప్య విప్రనికరం తదుదీరి
తాభిరాశీర్భిరాపతురనల్పముదం విశుద్ధా. ౧౫. తస్మి ద్దినే శివగురోరుప
భోక్ష్యమాణే భక్తే ప్రవిష్టమభవత్కిలజైవతేజః, భుక్తాన్నవిప్రవచ
నాదుపభుక్తశేషం సో ఒభుక్తు సా ఒపి నిజభర్తృపదాబ్జభృంగీ. ౧౬.
గర్భం దధార శివగర్భమసౌ మృగాక్షీ గర్భోఒప్యవర్ధత శనైరభవచ్ఛ
రీరమ్, తేజోఒతిరేకవినివారితదృష్టిపాతవిశ్వం రవేద్దివసమధ్య ఇవో
గ్రతేజః. ౧౭. గర్భాలసా భగవతీ గతిమాంద్యమిషదాపేతి నాద్భుత

ఇత్యుక్తో నేప ఉవాచ—ఉదీరితానా ముక్తానాం గుణానాం పద మాశ్రయం పుత్రం
దద్యాం దాస్యామి. తస్మా త్తపో మా కరు పుత్రోత్పత్త్యా పూర్ణో భవిష్యసీత్యతో
దారైర్భార్యయా సహ హే ద్విజ గృహం గచ్ఛ. ౧౩. ఇత్యేవం ప్రకారేణ
శృణ్వో స విప్రవర్యః శివగురు ర్బుబోధ. ప్రబుద్ధశాసించితాత్మా స స్వభార్యాంతం
స్వప్నమబ్రవీత్—ప్రత్యుక్తం శ్రుత్వా చాస్య విప్రవర్యస్య భార్యా యోషిన్నణి
శ్వశంస ఉక్తవతీ. సత్యమావయో ర్మహాత్మా పుత్రో భవిష్యత్యేవ సంశయో నాస్తీ
త్యర్థః. ౧౪. విప్రనికరం బ్రాహ్మణసమూహం. ౧౫. భక్తే ఒన్నే. భుక్త మన్నం యై
స్తేషాం ఏప్రాణాం వచనాత్తదుపభుక్తశేషం శివతేజోయుక్తమన్నం సః శివగురు రభు
క్తు భర్తృచరణారవిందభ్రమరీ సా సత్యసి ఆభుక్తు. ౧౬. తతో యద్వృత్తం
తదాహ—గర్భమితి. ఆసౌ మృగాక్షీ శివః గర్భే మధ్యే యస్య తథాభూతం గర్భం
దధార గర్భో ఒపి శనైరవర్ధత. వర్ధమానే చ శనై శ్వరీరం అభవత్తద్విశిష్యి—తేజ
సోఒతిరేకేణాతిశయేన వినివారితో విశ్వేషాం దృష్టిపాతో యేన తత్. రాజదంతా
దిషు పరమితి విశ్వశబ్దస్య పరనిపాతః. మధ్యాహ్నా సూర్యస్యాగ్రతేజ ఇవ. ౧౭.
యా శివంధరతే సా గర్భాలసా భగవతి కించిద్గతిమాంద్యం ప్రాపేతీదమద్భుతం స
భవతి. కథంభూతం శివం యః పాతాళమహాతలతలాలరసాతలసుతలవితలభూతల

మిదం ధరతే శివం యా, యో విష్టపాని బిభృతే హి చతుర్దశాపి య
స్యాపి మూర్తయ ఇమా వసుధాజలాద్యాః. ౧౮. సంవ్యాప్తవానపి
శరీర మశేషమేవ నోపాస్తి యా విరసతామకృతాత్ర కాంచిత్, య
త్సూర్వమేవ మహనా దురతి క్రమేణ వ్యాప్తం శరీర మదసీయమముష్య
హేతోః. ౧౯. రమ్యాణి గంధకుసుమాన్యపి గర్భిమన్వైనాథాతు మైశత
భ రాత్రిము భూషణాని, యద్యద్ధురుత్వపద మస్తి పదార్థజాతం తత్త
ద్విధారణవిధావలసా బభూవ. ౨౦. తాం దౌహృదం భృశమబాధత
దుశ్శరారిగి ప్రాయగి పరం కిల న ముంచతి ముంచతేఽపి, ఆనీతదుర్లభ
మపోహతి యాచతేఽన్యత్తచ్చాప్యపోహ్యా పునరన్వతి సా ౨న్యవస్తు.
౨౧. తాం బంధుతాఽగమదుష్కృతదోహదా ర్థిరాదాయ దుర్లభమన
ర్న్య మపూర్వవస్తు, ఆస్వాద్య బంధుజనదత్త మసౌ జహర్ష హా హస్త

శివస్యేమా వసుధాజలాద్యా మూర్తయ స్తదుక్తం.— 'క్షీతిహుతవహతేత్రజ్ఞాంభః
ప్రభంజనచంద్రమస్తవనవియదిత్యష్టా మూర్తీ ర్నమో భవ బిభృతే' ఇతి. ౧౮. ఆసౌ
శివస్సూర్వమేవ శరీరం సంవ్యాప్తవానప్యత్రశరీరే కాంచిదుపాస్తిం కించిదుపక్షేపం
అధికప్రక్షేపం నానిరకృత నైవ ప్రకటితవాక్. యద్యత్సాద్ధురతిక్రమేణలేజసా
౨ముష్యాః సత్యా ఇదం శరీరం పూర్వమేవ వ్యాప్త మముష్య హేతో రస్తాత్కారణా
దిత్యర్థః. నిమిత్తపర్యాయప్రయోగే సర్వాసాం ప్రాయదర్శనమితి షష్ఠీ. ౧౯. మనో
జ్ఞానీ గంధపుష్పాణ్యన్యన్యై సత్యై కామనామాథాతుం సమర్థాని నాభూవక్ భూష
ణాని కిము? కిం బహునా యద్యత్పదార్థజాతం గురుత్వాస్పదం తస్య తస్య విధారణ
విధౌ సా ౨లసా కర్తవ్యేషు మందోద్యమా బభూవ. ౨౦. యద్యచ్ఛేవం తథాఽపి
తాం సతీం. ని. 'దోహదం దౌహృదం శ్రద్ధాలాలసం చ సమం స్మృత'మితి హలా
యుధాద్దౌహృదం గర్భిణీమనోరథో భృశమత్యంతం అబాధత శరం హింసాం ఋచ్ఛతి
గచ్ఛతీతి శరారిః పక్షివిశేషః 'అచ ఇ' రీతిః ప్రత్యయః. ని. 'శరారిరాటిరాడి'
శ్చేత్సమరః. తథాచ యథా దుష్ట శ్శరారిః ప్రాయః పరం న ముంచతి, ముంచతే
౨పీతి ప్రసిద్ధం తద్వదిత్యర్థః. బాధప్రకార మాహ - ఆనీతం యద్దుర్లభం తదపో
హతి త్యజతి అన్యద్యాచతే తచ్చాప్యపోహ్యా పరిత్యజ్య పునరన్య ద్వస్తు సా వాంఛ
తీత్యర్థః. ౨౧. తాం ప్రతి దుర్లభమనర్న్య మమూల్య మపూర్వం వస్తు సమా
దాయ బంధుసమూహ ఆగమత్ - బంధుతాం విశిష్య—ఉపశ్రుతా దోహదస్య
దౌహృదస్యార్థి ర్యయా సా బంధుజనదత్త మసౌ సతీ ఆస్వాద్య జహర్ష. హా హంత

త గర్భధరణం ఖలు దుఃఖహేతుః. ౬౨. మానుష్యధర్మమనుసృత్య మయేదముక్తం కా ౭పి వ్యథా శివ మహా భరణే న వధ్వాః, సర్వ వ్యథావ్యతికరం పరిహర్తుకామా దేవం భజంత ఇతి తత్త్వవిదాం ప్ర వాదః. ౬౩. ఉక్త్వా నిసర్గధవశేన మహీయసా సా స్వాత్మాన మైశ్వర సమూఢముపాత్తనిద్రా, సంగీయమానమపి గీతవిశారదాఢ్యైర్విద్యాధర ప్రభృతిభిర్విద్యాపయాత్మైః. ౬౪. ఆకర్ణయ జ్ఞయజయేతి వరన్దధానా రక్షేతి శబ్ద మవలోకయ మాం దృశేతి, ఆకర్ణ్య నోత్థితవతీ పునరుక్త శబ్దం సా విస్మితాకిల శృణోతి నిరీక్ష్యమాణా. ౬౫. సర్వోక్తికృత్యా మపి ఖద్యమానా కించాపి చంచత్తరమంచరోహే, జిత్వా ముదా న్యానతిహృద్యవిద్యాసింహాసనే సౌ స్థితిమీక్షతే స్త. ౬౬. సమా నతా సాత్వికవృత్తిభాజాం విరాగతా వైషయికప్రవృత్తౌ, తస్యాః స్త్రియో గర్భగపుత్రచిత్రచరిత్రశంసిన్యజనిష్ట చేష్టా. ౬౭. తద్రోమసల్లి

గర్భధరణం ఖలు దుఃఖహేతురితి జగద చేతి శేషః. ౬౨. హాహంతేతీదం మయా మానుష్యధర్మమనుసృత్యోక్తం. యత శ్చివస్య మహాన స్తేజసో భరణే ధారణే వధ్వా మమ కాపి వ్యథా వీడా నాస్తి. ఏతదపి మత ఇతి చేత్తత్రాహః—సర్వపీడాసంపర్కం పరిహర్తుకామా దేవం భజంత ఇతి తత్త్వవిదాం ప్ర వాద ఇత్యుత ఇత్యర్థః. ౬౩. నిసర్గధవ శేన స్వభావతః శ్వేతేనానిశయేన మహతోక్త్వా వ్యవభేద సమ్యగూఢం పునశ్చ గీత విశారదై ర్గంధర్వాదిభి రాఢ్యై ర్యుక్తై స్తతాన్విమిభిర్వా విద్యాధరప్రభృతిభిర్విద్యయే నోప సమీపే యాతైః ప్రాప్తై స్సంగీయమానమాత్మానం ప్రాప్తనిద్రా సా సతీ విక్షత. ౬౪. పునశ్చ జయ జయేతి రక్షేతి మా మాం దృశా కృపాదృష్ట్యైవలోకయేతి శబ్దం పరం దధానా ప్రయచ్ఛతీ సతీ ఆకర్ణయత్. శ్రుత్వా విప్రయం ప్రాప్తోత్థితవతీతస్తతో నిరీక్షమాణా సా పునరుక్తశబ్దం న శృణోతి స్త. ఆకర్ణ్య నోత్థితవతీతి వా సంబంధః. ౬౫. కించ చంచత్తరస్య స్ఫురత్తరస్య మంచస్య శయ్యాయా రోహే ఆరోహణేఽపి సర్వోక్తి కృత్యాం పరిహాసోక్తే ర్యత్నేఽపి ఖద్యమానా ౭న్యాః జిత్వా ౭తిహృద్య విద్యాయాస్పరస్వత్యా సింహాసనే స్వస్య స్థితిమీక్షతే స్త. అతిహృద్యే విద్యా సింహాసనే ఇతి వా. ఇంద్ర. ౬౬. సాత్వికవృత్తిభాజాం సతాం సమానతా తుల్యతా వైషయికప్రవృత్తౌ విషయగోచరప్రవృత్తౌ విరాగతా వై రాగ్యం తస్యాః స్త్రియః సత్యా ఏతాదృశీ చేష్టా గర్భగతస్య పుత్రస్య చిత్రమాశ్చర్యరూపం యచ్ఛరిత్రం తచ్ఛంసినీ తజ్జాపికా అజనిష్ట. ఉపేంద్రవజ్రా. ౬౭. తద్రో

రురుచే కుచాద్యాః పృణ్యత్ప్రభాధున్యరుశైవలాళిః, యత్నాచ్ఛిశో
రస్య కృతే ప్రశస్తో న్యస్తో విధాత్రేవ నవీనవేణుః. ౬౮. పయోధరద్వం
ద్వమిషాదముష్యాః పయఃపిబత్సర్థవిధానయోగ్యో, కుంభా నవీనా
మృతపూరితౌ ద్వాపంభోజయోనిః కలయాంబభూవ. ౬౯. ద్వైత
ప్రవాదం కుచకుంభమధ్యే మధ్యే పునర్తాధ్యమికం మతం చ, సుబ్రూమ
ణేర్గర్భగ ఏవ సోఽర్హో ద్రాగర్హయామాస మహాత్మగర్హమ్. ౭౦.
లగ్నో శుభే శుభయుతే సుషువే కుమారం శ్రీపార్వతీవ సుఖినీ శుభ

— శ్రీశంకరభగవత్పాదపూజ్యావతారఘట్టః. —

వీక్షితే చ, జాయా సతీ శివగురోర్నిజతుంగసంధే సూర్యే కుజే రవి

మవల్లి కుచలక్షణావద్రీ పర్వతా వాపృణ్యతీ యా ప్రభా నైవ ధునీ నదీ తస్యా
ఉరుశైవలాళిః మహతీ శైవాలపజ్జిః రురుచే రేజే. అస్య శిశోః కృతే యత్నా
ద్విధాత్రా స్థాపితః ప్రశస్తో వేణురివేత్యుత్ప్రేక్షా. ఇంద్రః. ౬౮. అస్యాః సత్యాః
పయోధరద్వంద్వమిషాత్కుచయుగ్మవ్యాజేన దుగ్ధపిబత్సర్థస్య పానస్య విధానే
యోగ్యో నవీనామృతపూరితౌ ద్వా కుంభౌ పద్మయోనిర్బుష్టౌ కలయాంబభూవ
రచయామాస. 'కైతవాపహ్నుతిర్వ్యక్తౌ వ్యాజాద్వైర్నిమ్నతేః పదైః' ఉపజాతిః.
౬౯. కుచకుంభమధ్యే ద్వైతప్రవాదం తయో ర్మధ్యే పునర్తాధ్యమికం మతం
శూన్యమతం చ సుభూమణేర్గర్భగ ఏవ సోఽర్హో బాలశో ద్రాక్ ఝటిలి గర్హ
యామాస యతో మహాత్మభి ర్గర్హ్యం నింద్యం భేదవాదశూన్యమతయోః ప్రతిషే
ధాయ గర్భగేణార్హేణ స్తనయోరభేదస్య తన్మధ్యగతావకాశాభావస్య చ సంపాదనమితి
ఫలాత్ప్రేక్షా. ఇంద్ర. ౭౦. లగ్నో శుభే శుభేన గ్రహేణ యుతే యుక్తే శుభేన
తేన దృష్టే చ పునశ్చ సూర్యాదౌ స్వతుజ్గన్ధీ నిజతుంగా ఉచ్చస్థానాని సూర్యాదీనా
బ్రహ్మేణోక్తాని. 'అజ వృషభ మృగాజ్ఞానా కుశీరా ఝష వణిజౌ చ దివాకరాది
తుంగా' ఇతి. అజో మేషః, మృగో మకరః అంగనా కన్యా కుశీరః కర్కూ ఝషః
మీనః వణిక్ తులా తథా చ సూర్యే మేషస్థే కుజే భౌమే మకరస్థే రవిసుతే
మందే తులాస్థే గురౌ చ కేంద్రే చతుర్థాద్యన్యతమరాశిస్థే చకారావుక్తా
నుక్తసముచ్చునూర్థా. శివగురోర్బాహ్య సతీ సుఖినీ సుఖవతీ, నత్వన్యస్త్రీవత్పీడితా
కుమారం శిశుం సుషువే యథా శ్రీపార్వతీ కుమారం స్కందం సుషువే, తద్వత్.
అనేన గర్భప్రవేశాదికం మాయయా ప్రదర్శ్య సదాశివః శంకరాచార్యరూపేణ

సుతే చ గురౌ చ కేంద్రే. ౭౧. దృష్ట్వా సుతం శివగురు శ్శివవారిరాశౌ
మగ్నో ౭పి శక్తి మనుసృత్య జలే న్యమాంక్షీత్, వ్యత్రాణయద్భవం
ధనం వసుధాశ్చ గాశ్చ జన్తోక్షకర్తృవిధయే ద్విజపుంగవేభ్యః. ౭౨.
తస్మిన్ దినే మృగకరింద్రతరణుసింహసర్పాఖముఖ్యబహుజంతుగణా
ద్విషంతః, వైరం విహాయ సహచేరురతీవ హృష్టాః కంఢామపా
కృషత సాధుతయా నిఘృష్టాః. ౭౩. వృతౌ లతాగ కుసుమరాశిఫలాన్య
ముంచన్నద్యగి ప్రసన్నసలిలా నిఖలాస్తతైవ, జాతా ముహుర్జలధరో
౭పి నిజం వికారం భూభృద్గణాదపి జలం సహసోత్పపాత. ౭౪.
అద్వైతవాదివిపరీతమతావలంబి హస్తాగ్రవర్తినరపుస్తకమప్యకస్తాత్,
ఉచ్చైః పపాత జహసుః శ్రుతిమస్తకాని శ్రీవ్యాసచిత్తకమలం వికచీబ
భూవ. ౭౫. సర్వాభి రాశాభి రలం ప్రసేదే వాతైరభావ్యద్భుత
దివ్యగంధైః, ప్రజన్వలే ౭పి జ్వలనైస్తదానీం ప్రదక్షిణీభూతవిచిత్ర

ప్రాదురభూదితి దర్శితం. వసంతతిలకాచ్ఛందః. ౭౧. సుతం దృష్ట్వా శివగురుః శివవారి
రాశౌ సుఖసముద్రే మగ్నో ౭పి శక్తిం సామర్థ్యమనుసృత్య జలే న్యమాంక్షీత్ నిమ
జ్జితవాక్. తదనంతరం బహుధనం వసుధాశ్చ గాశ్చ పుత్రజన్మన్యక్షన్య కర్తృణో
విధయే విధానాయ ద్విజపుంగవేభ్యో బ్రాహ్మణవరేభ్యః శాస్త్రజ్ఞేభ్యః పాత్రేభ్యః వ్యత్రా
ణయత్ దత్తవాక్. ౭౨. తరణుర్వాస్యిఘ్రః మృగాదయో బహుజంతుగణాః పరస్పరం
ద్విషంతో ౭పి తస్మిన్ దినే వైరం విహాయతీవ హృష్టాః సహ చేరుః పునశ్చ సాధుతయా
నిఘృష్టాః సమ్యక్తయా అనోన్యం సంఘర్షణం ఖర్జనం కుర్వంతః కంఢామపాకృషత
కండ్వపాకరణం కృతవంతః. ౭౩. తస్మిన్ దినే వృతౌ లతా శ్చ పుష్పరాశీన్
ఫలాని చాముంచన్ తతైవ సకలా నద్యః ప్రసన్నజలాః జాతాః. జలధరో ౭పి
నిజం వికారం జలం ముచురముంచదితి వచనవివరిణామేన సంబంధనీయం. భూభృ
ద్గణాత్పర్వతసమూహాదపి జలం సహసోత్పపాత. ౭౪. కించాద్వైతవాదిభ్యో విపరీతం
మత మవలంబితుం శీలం యేషాం తేషాం హస్తాగ్రవర్తి వర పుస్తక మపి అకస్తా దుచ్చైః
పపాత శ్రుతిమస్తకాని వేదాంతాః జహసుః. శ్రీవ్యాసస్య చిత్తకమలం వికచీబభూవ
వికాసం ప్రాప. ౭౫. కించ సర్వాభి రాశాభి ర్ద్విగ్ని రలం ప్రసేదే భావే ప్రత్యయః—
సర్వా దిశో ౭తిశయేన ప్రసన్నా బభూవు రిత్యర్థః. అద్భుతో దివ్యో గంధో యేషాం
తే తైర్వాతై రభావి. వాయవో ౭ద్భుతదివ్యగంధాశ్చాభూవక్. ప్రదక్షిణీభూతాః
విచిత్రాః కీలా జ్వాలా యేషాం తైః జ్వలనై రగ్నిహోత్రాగ్నిభిరపి తదానీం ప్రజ

కీలైః. ౭౬. సుమనోహరగంధినీ సతాం సుమనోవద్విమలా శివంకరీ,
 సుమనోనికర ప్రచోదితా సుమనోవృష్టిరభూత్తదాఽద్భుతమ్. ౭౭.
 లోకత్రయీ లోకదృశేవ భాస్వతా మహీధరేణేవ మహీ సుమే
 రుణా, విద్యావినీత్యేవ సతీ సుతేన సా రరాజ తత్తాదృశరాజలేజనా.
 ౭౮. సత్కారపూర్వమభియుక్తముహూర్త వేదివిప్రా శ్శశంసు రభి
 వీక్ష్య సుతస్య జన్త, సర్వజ్ఞ ఏవ భవితా రచయిష్యతే చ శాస్త్రం
 స్వతంత్రమథ వాగధిపాంశ్చ జేతా. ౭౯. కీర్తిం స్వకాం భువి విధా
 స్యతి యావదేషా కింబోధితేన బహునా శిశురేష పూర్ణః, నాపుచ్చి
 జీవితమనేన చ తైర్నుచోక్తం ప్రాయో విదన్నపి న వక్త్యశుభం
 శుభజ్ఞః. ౮౦. తజ్జాతిబంధుసుహృద్విప్లజనాంగనా స్తా స్తం సూతికా

జ్వలే తథాభూతా అగ్నయో ౭౬ ప్రజ్వలితా బభూవుః. అత్రాపి భావే ప్రత్యయః.
 ఉపజా. పు. ౭౬. కించ తదా తస్మిన్ కాలే సుమనోహరో గంధో ౭స్యాస్తీతి తథా
 సతాం సుప్త శుద్ధం యన్త నస్తద్వద్విమలా శివం సుఖం కరోతీతి తథా సుమనసాం దేవా
 నాం నికరైః సమూహైః ప్రచోదితా ప్రేరితా సుమనసాం పుష్పాణాం వృష్టిరద్భుతం
 యథా స్యా త్తథా ౭భూత్ యమకాలంకారః. 'అర్థే సశ్చర్థభిన్నానాం వర్ణానాం
 సా పునశ్చు'తిః. యమక' మిత్యుక్తే 'ఏషమే స స జా గురు స్సమే స భ రా లో౭భి
 గురు ర్వియోగినీ'. ౭౭. లోకత్రయీ లోకదృశా లోకనేత్రేణ భాస్వతా సూర్యేణ
 మహీ సుమేరుణా చర్వలేనేవ విద్యావినయేనేవ సా సతీ తు తేన సుతేన రరాజ. సుతం
 విశిష్య—తాదృశానామతి ప్రసిద్ధానాం రామచంద్రప్రభృతిరాజ్ఞాం లేజో యస్మిం
 స్సేన, యద్వా లేజనాం రాజేతి రాజలేజ స్తాదృశం సూర్యాదితుల్యం రాజలేజో యస్మిం
 స్తేనేత్యర్థః. అత్రాభిన్నే దీప్తిలిఖణే సాధారణే ధర్మే ఏకస్వైవ బహూపమానో
 పాదానాన్దాలోపమా. ఇంద్రవజ్రా. ౭౮. సత్కారపూర్వమభియుక్తావినియుక్తా
 ముహూర్తవేదినో విప్రాః సుతస్య జన్తవీక్ష్యలోచ్య శశంసు రేష తవ పుత్రః సర్వజ్ఞో
 భవిష్యతి పునశ్చ స్వతంత్రం శాస్త్రం రచయిష్యతే. అథ వాగధిపాంశ్చ జేతా భవి
 ష్యతి. వసంత. ౭౯. కించ యావదేషా భూ స్తావ త్స్వకాం కీర్తిం భువి విధాస్యతి
 కిం బహునా బోధితే నైష తవ శిశుః పూర్ణో ౭స్తి. జీవితం చ తేన శివగురుణా న చ
 పృష్టం. న చ తై రుక్తం. యతః ప్రాయో జాన న్నవ్యశుభం శుభజ్ఞః నైవ వక్తి.
 ౮౦. అథో ౭నంతరం తజ్ జాతిబంధు సుహృద్విప్లజనానా మంగనా ఉపాయనేనో

గృహనివిష్ట మథో నిదధ్యుః, సోపాయనా స్త మభివీక్ష్య యథాని
దాఘే చంద్రం ముదం యయురతీవ సరోజవక్త్రమ్. ౮౧. తత్సూతి
కాగృహ మవైక్షత స ప్రదీపం తత్తేజసా యదవభాత మభూత్తూపా
యామ్, ఆశ్చర్యమేత దజనిష్ట సమస్తజంతో స్త న్మందిరం వితిమిరం
యదభూ దదీపమ్. ౮౨. యత్పశ్యతాం శిశురసౌ కురుతే శమగ్ర్యం
తేనాకృతాస్య జనకః కిల శంకరాఖ్యామ్, యద్వా చిరాయ కిల శం
కరసంప్రసాదా జ్ఞాత స్తతో వ్యధిత శంకరనామధేయమ్. ౮౩.
సర్వం విద స్సకలశక్తియుతో ౭పి బాలో మానుష్యజాతి మనుసృత్య
చచార తద్వత్, బాలశ్శనైర్హసితుమారభత క్రమేణ స్రప్తం
శశాక గమనాయ పదాంబుజాభ్యామ్. ౮౪. బాలే ౭థ మంచే కిల
శాయితే ౭స్తింత్సతాం ప్రసన్నం హృదయం బభూవ, సంవీక్షమాణే
మణిగుచ్ఛవర్యం విద్యస్తుఖం హంత వినీలమాసీత్. ౮౫. సంతాడయన్
హంత శనైః పదాభ్యాం పర్యంకవర్యం కమనీయశయ్యమ్, విభేద

పహారేణ సహ పర్తమానాస్తాస్తం సూతికాగృహనివిష్టం దవృశుస్తం సరోజముఖం అభి
సమంతాద్విక్ష్యాత్మంతం ముదం చ యయుః ప్రాపుః. యథా నిదాఘే గ్రీష్మకౌ సూర్యా
తపేతతప్తా శ్చంద్రం వీక్ష్యాత్మంతం ముదం ప్రాప్నువంతితద్వత్. ౮౧. న విద్యతే ప్రదీపా
యస్మిన్ నైకధేత్యాదివ న్నశభేన సమాసుః. న ప్రదీపం స త్క్షపాయాం రాత్రౌ తస్య
శిశో స్తేజసా యదవభాత మభూత్తూపానికాగృహం సరోజ జనో ౭వైక్షత వీతత్సర్వ
జంతోరాశ్చర్య మజనిష్ట యదదీపం స త్రస్య మందిరమతిమిరమభూదిత్యర్థః. ౮౨.
అథ శంకరనామధేయ ప్రవృత్తినిమిత్తద్వయ మాహ—యద్యేన కారణేనాసౌ బాలకః
పశ్యతాం జనానామత్కృష్టం శం సుఖం కురుతే, తేనాస్య జనకః ప్రసిద్ధాం శంక
రాఖ్యాం అకృత కృతవాన్, యద్వా చిరకాలాచ్ఛంకరప్రసాదా జ్ఞాత స్తత్తస్మాచ్ఛంకర
నామధేయం వృధితాకృత. ౮౩. తద్వత్ బాలవత్పాదకమలాభ్యాం గమనాయాదౌ
స్రప్తముదరేణ సర్వణం కర్తుం సమర్థో బభూవ. ౮౪. అస్మిన్ బాలే మంచే
శాయితే సతి సతాం హృదయం ప్రసన్నం బభూవ మణిగుచ్ఛవర్యం వీక్షమాణే
సతి విమఘం ముఖం విగతనీలమభూత్. యద్వా వాచిపండితానాం ముఖం విశే
షేణ నీలమభూత్. ఉపజాతివృత్తమ్. ౮౫. కమనీయా సుందరీ శయ్యా శమ
నీయం యస్మింస్తత్సర్వంకశ్రేష్ఠం శనైః పదాభ్యాం సంతాడయన్ సన్నిశేషేణ
భేదవాదినాం యే ఇంద్రా స్తేహం. సమూహో నృద్యశ్శతథా విభేదవిదదార. అత్ర

సద్యశ్శతథా సమూహాః బిభేద వాదీంద్రమనోరథానామ్. ౮౬. ద్విత్రాణి వర్ణాని వదత్యముష్టిః ద్వైతిప్రవీరా దధురేవ మానమ్, ముదా చలత్యంఘ్రిసరోరుహాభ్యాం దిశః పలాయంత దశాపి సద్యః. ౮౭. ఉదచారయదర్భతో గిరః పదచారానతనోదనంతరమ్, వికలో ౭భవదాదిమూత్తయోః పికలోకశ్చరమా న్తరాలకః. ౮౮. నవవిద్రుమపల్లవాస్తృతామివ కాశ్చీరపరాగపాటలామ్, రచయన్నచలాం పదత్విషా స చచారేందునిభశ్శనైశ్శనైః. ౮౯. మూర్ధని హిమకరచిహ్నం నిటలే నయనాంకమంసయోశ్శూలమ్, వపుషి స్ఫటికసవర్ణం ప్రాజ్ఞాస్తం మేనిరే శంభుమ్. ౯౦. రాజ్యశ్రీ రివ నయకోవిదస్య రాజ్ఞో విద్యేవ న్యసనదవీయసో బుధస్య, శుభ్రాంశోశ్చవిరివ శార

తాడనవిభేదనయో ర్హేతుకార్యయో ర్విరుద్ధభిన్నదేశత్వాదసంగతిరలంకారః. 'విరుద్ధభిన్నదేశత్వకార్యహేతు' రసంగతి' రిత్యుక్తేః. ౮౬. ద్విత్రాణి వర్ణాని అముష్టిః బాలే ఐదతి సతి 'ద్వైతిప్రవీరా మానమేవ దధుః' చరణకమలాభ్యాం ముదాచలతి సతి తే సద్యః దశాపి దిశః పలాయంత పలాయనం కృతవంతః. 'చపలాతిశయోక్తిస్తు కార్యే హేతుప్రసక్తిజే'. ౮౭. అర్భతో గిర ఉదచారయత్ప్రవర్తితవాక్ అనంతరం పదచారానతనోత్ విస్తరితవాక్ తయోర్వాణీప్రవర్తనపాదచారవిస్తారయోర్వభ్యే గిరః ప్రవర్తనాత్పికలోకః సర్వో ౭పి కోకిలో వికలో ౭భవత్ చరమాదంత్యాత్వాదచారవిస్తారాన్నరాశో హంసో వికలో ౭భవత్ వియోగినీ. ౮౮. అచలాం భూమిం పాదత్విషా చరణకాంత్యా నవీనై ర్విద్రుమస్య రత్నపృక్షస్య పల్లవై రాస్తృతా మివ. ని. 'విద్రుమో రత్నపృక్షే ౭పి ప్రవాళే ౭పి పుమానయ'మితి మే దినీ. కాశ్చీరపరాగైః పాటలాం శ్వేతరక్తామి వరచయత్ చంద్రతుల్యశ్శిశుః శనైశ్శనైశ్చచార. ౮౯. మూర్ధని హిమకరస్య శీతకిరణస్య చంద్రస్య చిహ్నం నిటలే లలాటే నయనస్య నేత్రస్యాంకం చిహ్నమంసయోస్కుంధయోశ్శూలం వపుషి స్ఫటికేన సమానవర్ణం ప్రాజ్ఞా వీక్ష్య శంభుం మేనిరే. అనుమానాలంకారః. వృత్తం గీతిః. 'ఆర్యాప్రథమదళోక్తం యది కథమపి లక్షణం భవే దుభయోః, దళయోః కృతయతిశోభాంతాం గీతిం గీతవాక్ భుజంగేశ' ఇతి లక్షణాత్. 'లత్తైతత్సప్తగణా గోపేతా భవతి నేనా విషమే జః, షష్ఠో ౭యం నలఘూవా ప్రథమే ౭ర్థే నియతమార్యాయాః' ఇత్యార్యాపూర్వార్థలక్షణమ్. ౯౦. రాజనీతికుశలస్య రాజ్యశ్రీరివ ని. 'వ్యసనం త్వశుభే సక్తా పానస్త్రీమృగయాదిషు, దైవానిష్ఠఫలే పాపే విఘ్నై విఫలాద్యమః' ఇతి మేదినీశోకా ద్వ్యసనాదశుభాదే ర్దవీయసః. ని. 'దవీయాంశ్చ దవిష్ఠశ్చ సుదూరే'

దస్య పిత్రోః సంతోషైస్సహ వవృధే తదీయమూర్తిః. ౯౦. నాగేనో
రసి చామరేణ చరణే బాలేందునా ఫాలకే పాణ్యో శ్చక్రగదా ధను
ర్దమదుకై ర్హర్షిత్రిశూలేన చ, తత్తస్యాద్భుతమాకలయ్య లలితం
లేఖాకృతే లాంఛితం చిత్రం గాత్రమమంస్త తత్ర జనతా నేత్రై
ర్ని మేషోర్జ్జుతైః. ౯౧. సర్గే ప్రాథమికే ప్రయాతి విరతిం మార్గే స్థితే
ద్వార్గతే స్వర్గే దుర్గమతాముపేయుషి భృశం దుర్గే లపవర్గే సతి, వర్గే
దేహభృతాం నిసర్గమలినే జాతోపసర్గే లఖలే సర్గే విశ్వస్పృశ స్తదీయవ
పుషా భర్గోఽవతీర్ణో భువి. ౯౩.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదవతారకథాపరః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గః పూర్ణో ద్వితీయకః.

మూలగ్రంథసంఖ్యా. ౧౪౪.

ఇత్యమరాదతిదూరస్య బుధస్య విద్యేవ శరత్కాలీనస్య చంద్రస్య చ్ఛవిరివ పిత్రోస్సం
తోషై స్సహ తదీయా మూర్తి ర్వవృధే. ప్రహర్షణీ. ౯౦. ఉరసి నాగేన చరణే
చామరేణ మస్తకే బాలచంద్రేణ హస్తయోశ్చక్రాదిభి ర్హర్షిని త్రిశూలేన చాద్భుతం
తస్య లలితం గాత్రం సుకుమారాంగవిన్యాసం శరీరం నేత్రై ర్ని మేషరహితై రాకలయ్య
సమ్యగవలోక్య రేఖార్థం లాంఛితం చిత్రం తత్ర శ్చ జననముదాయోఽమంస్త. శార్దూ.
౯౧. ప్రాథమికే సనకాదిసర్గే విరతిం ప్రయాతి సతి మార్గే ద్వార్గతే దుర్గతినంపా
దకేస్థితే సతి స్వర్గే దుర్గమతాం దుష్ప్రిప్యతాం ఉపేయుషి ప్రాప్తవతి సతి అపవర్గే
మోక్షే భృశమత్యంతం దుర్గే దుష్ప్రిపే సతి దేహభృతాం జీవానాం వర్గే
సముదాయే నిసర్గాత్స్వభావాదేవ మలినే సతి తథా చ విశ్వకర్తురఖలే లపి సర్గే
జాతా ఉపసర్గా నాశకరాణి విఘ్నాని యస్య తథాభూతే సతి తదీయవపుషా శంకరా
చార్యవిగ్రహాత్తనా భర్గః సదాశివః భూమావవతీర్ణః. ౯౩.....*

ఇతి శ్రీమత్సరమహాంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త

వంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిమారికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

ద్వితీయస్సర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

తృతీయస్క ప్రారంభః.

ఇతి బాలమృగాంకశేఖరే సతి బాలత్వముపాగతే తతః, దివిష
త్ప్రేవరాః ప్రజజ్ఞిరే భువి షట్పాస్త్రవిదాం సతాం కులే. ౧. కమలాని
లయః కలానిధేర్విమలాఖ్యాదజనిష్ట భూసురాత్, భువి పద్మపదం
వదంతి యం సవిపద్యేన వివాదితాం యశః. ౨. పవనోఽప్యజని ప్రభా
కరాత్సవనోస్తీలితకీర్తిమండలాత్, గళహస్తితభేదవాద్యసా కిల హస్తా
మలకాభిధామధాత్. ౩. పవమానదశాంశతోఽజని ప్లవమానాఽం
చతి యద్యశోంబుధౌ, ధరణీ మథితా వివాదివాక్తరణీ యేన స తోట

ఏవం శివావతారముపవర్ణ్య తత్తద్దేవావతారముపవర్ణయితుముపక్రమతే—
ఇతీతి. ఏవం బాలచంద్రశేఖరే శివే బాలత్వం ప్రాప్తే సతి తదనంతరం సురోత్తమా
భువి షట్పాస్త్రవిదాం సతాం కులే ప్రజజ్ఞిరే ప్రాదుర్బభూవుః. వైతాళీయమ్. ౧.
తత్రాదౌ విష్ణోరవతారమాహ. కమలాయాః లక్ష్మ్య నిలయః శ్రీవిష్ణుః సర్వాసాం
కలానాం నిధేర్విమలాభిధాత్ భూసురాత్ బ్రహ్మణాత్ భువి అజనిష్ట ప్రాదుర
భూత్. భువీత్యుత్తరాన్వయి. యం భువి పద్మపదం వదంతి యేన వివాదినాం యశః
సవిపత్ విపదా సహ వర్తమానమిత్యర్థః. ౨. పవనోఽపి ప్రాతస్సవనాదినోస్తీలితం
ప్రసోఫరితం కీర్తిలక్షణం మండలం యస్య తస్మా త్ప్రీత్యకాలాస్తీలితమండలః సూర్య
స్తత్తుల్యాత్ప్రభాకరాభిధామధామధాని ప్రాదురభూత్. గళే హస్తితాః కంఠే
హస్తేన గృహీతా ఇవ రుద్ధకంతాః కృతా భేదవాదినో యేనాసావపరీర్ణో వాయుః కిల
ప్రసిద్ధం హస్తామలకేతి సంజ్ఞామధాత్. ౩. వాయోరేవ దశాంశావతార మాహ—పవ
మానస్య పవనస్య దశాంశతః స తోటకాఖ్యోఽజని, యస్య యశోలక్షణే జలధౌ

కాహ్వయః. ౪. ఉదభావి శిలాదసూనునా మదవద్వాదికదంబనిగ్రహైః, సముదంచితకీర్తిశాలినం యముదంకం బ్రువతే మహీతలే. ౫. విధిరాస సురేశ్వరో గిరాం నిధిరానందగిరివ్యజాయత, అరుణస్సమభూత్సనందనో వరుణో ఒజాయత చిత్సుఖాహ్వయః. ౬ అపరేఒప్యభవద్దివౌకసస్సప్రరేద్వాపరవిద్విషః ప్రభోః, చరణం పరిసేవితుంజగచ్ఛరణం భూసురపుంగవాత్తజాః. ౭. చార్వాకదర్శనవిధాన(సరోష)పరోక్షధాతృశాపేన గీష్పతిరభూద్భువి మండనాఖ్యః, నందీశ్వరః కరుణయేశ్వరచోదితస్సన్నానందగిర్యభిధయా వ్యజనీతి కేచిత్. ౮. అథావతీర్ణస్య విధేః పురంధ్రీ సా ఒభూద్యదాఖ్యోభయభారతీతి, సరస్వతీ సా

ప్లవమానా ఉత్తరంతీ ధరణీ అంచతి యేన వివాదివాక్ తరణీ మధితా ఇత్యర్థః. ౪. శిలాదస్య సూనునా పుత్రేణ నందిసంజ్ఞకేనోదభావి శిలాదసూనుః ప్రాదురభూత్ యం మదవద్వాదికదంబానాం మదయుక్తవాదినముదాయానాం నిగ్రహైస్సముల్లసంత్యాకీర్త్యా శోభితఇతి తథా తం మహీతలే ఉదంకం వదంతీత్యర్థః. ౫. విధిర్బ్రహ్మ సురేశ్వరో మండనాపరసంజ్ఞ ఆస బభూవ గిరాం నిధిర్వాచస్పతిరానందగిరిజాయత. అరుణో గరుడభ్రాతా సూర్యో వా సనందనసంజ్ఞః సమభవత్ యద్యపి విష్ణుః పద్మపాదసంజ్ఞో బభూవేత్సుక్తం స వివ చ వక్ష్యమాణీత్యా సనందన స్తథా ఒపి పక్షాంతరమాశ్రిత్యైకత్రవోభయాంశావతరణమాశ్రిత్యావిరోధస్సంపాదనీయః వరుణోజలాధీశశ్చిత్సుఖసంజ్ఞో ఒజాయత. ౬. అపరే ఒపి స్వీయైః పరైశ్చ సహ యా ఈర్ష్యా మత్సరస్తత్పరాక్ దేవాక్ (దైత్యాక్)స్వపరేషు యా ఈర్ష్యా తత్పరాన్వా విద్విషంతీతి తే దివిషదః స్వపరేర్హ్యపరాక్ విద్యేష్టితి వా తస్య ప్రభోః శ్రీశంకరస్య చరణం జగతాం శరణం సేవితం బ్రాహ్మణోత్తమానాం పుత్రా అభవత్. ౭. 'విధిరాస సురేశ్వరో గిరాం నిధిరానందగిరివ్యజాయతే'త్యుక్తమితి. ఇదానీం మతాంతర మాహ—చార్వాకానాం దేహేత్తవాదినాస్తికానాం దర్శనస్య కాస్తస్య విధానేన సరోషస్య ధాతు ర్బ్రహ్మణశ్శాపేన గీష్పతిర్దేవగురుర్భువి మండనసంజ్ఞోఒభూత్. నందీశ్వరః కరుణయా ఈశ్వరేణ మహాదేవేన ప్రేరితస్సగ్ ఆనందగిరిసంజ్ఞయా వ్యజనీతి కేచిత్. వసంతతిలకమ్. ౮. అథ తథా అవతీర్ణస్య విధేః పురంధ్రీ మటుంబినీ సా ప్రసిద్ధా సరస్వతీ ప్రాదురభూత్. కాకాక్షిగోళకన్యాయేనాభూత్పదముభయత్ర సంబధ్యతే. యస్యాస్సంజ్ఞా ఉభయభారతీత్యభూత్. ఖలు ప్రసిద్ధం. పస్తువుత్త్యాఒపి సా సర

ఖలు వస్తుపృత్యా లోకోఽపి తాం వక్తి సరస్వతీతి. ౯. పురా కిలా
ద్యౌషత ధాతురంతికే సర్వజ్ఞకల్పా మునయో నిజంనిజమ్, వేదం తదా
దుర్వసనోఽతికోపనో వేదానధీయన్ క్వచి దస్థల త్స్వరే. ౧౦. తదా
జహానేందుముఖీ సరస్వతీ యదంగమర్ణోద్భవశబ్దసంతతిః, చుకోప త
స్యై దహనానుకారిణా నిరైక్షతాత్మా ముని రుగ్రశాసనః. ౧౧. శశా
ప తాం దుర్వినయేఽవనీతలే జాయస్వ మర్త్యేష్వభిభేభత్సరస్వతీ,
ప్రసాదయామాస నిసర్గకోపనం తత్పాదమూలే పతితా విషా
దినీ. ౧౨. దృష్ట్వా విషణ్ణాం మునయస్సరస్వతీం ప్రసాదయాం
చక్రురిమం తమాదరాత్, కృతాపరాధాం భగవన్ క్షమస్వ
తాం పితేవ పుత్రం విహితాగనం మునే. ౧౩. ప్రసాదితోఽభూ

స్వతీ; లోకోఽపి తాం సరస్వతీత్యేవ వదతి. 'జ తా జ గా గో విషమే సమే
స్యా త్తా జ్ఞా గ విషా విపరీతపూర్వా'. ౯. సరస్వత్యవతరణే నిమిత్తమాహ:—
పురా పూర్వం కిల ధాతురంతికే బ్రహ్మణ సుమిషే సర్వజ్ఞకల్పా ఈషదూససర్వజ్ఞా
మునయ స్త్వీయం స్త్వీయం వేద మద్యౌషత పతితవంత స్తదాఽతికోపనో దుర్వసనో
దుర్వాసాముని ర్వేదాన్ పఠన్ క్వచి త్స్వరేఽస్థలత్ స్థలనం ప్రాప. ఉప. ౧౦.
తదా తస్మిన్ కాలే చంద్రవన్ముఖం యస్యా సా సరస్వతీ జహన హసితవతీ. యతో
యదంగ మర్ణోద్భవశబ్దసంతతిః అర్ణేభ్యః వర్ణేభ్య ఉద్భవ ఉత్పత్తి ర్యస్యా సా చాసా
శబ్దసంతతి ర్యస్యా అంగం తస్యై హస్యం కృతవత్సై సరస్వత్యై చుకోప కోపం
కృతవాన్. తన్మద్రామేవ దర్శయతి దహనం వహ్నిమనుకరోతీతి దహనానుకారి తే
నాత్మా నేత్రేణోగ్రశాసనో ముని ర్నిరైక్షత దృష్టవాన్ సంశయం వృత్తం. ౧౧. తతః
కిం కృతవానిత్యాకాంక్షాయామాహ:— తాం శశాపేతి. శాపమేవ దర్శయతి.
హే దుర్వినయే భూతలే మర్త్యేషు మనుష్యేషు జాయస్వ జన్మ లభస్వ. ఏవం శస్తా
సరిస్వతీ అభిభేభత్ భయం ప్రాపభీతా చ సతీ విషాదినీ తత్ప్రసాదోపాయాభావచింత
నేన చేతో భయవతీ తస్య దుర్వాసనః పాదస్య మూలే సమిషే పతితా నిసర్గా త్వ
భావాదేవ కోపనం మునిం ప్రసాదయామాస తత్ప్రసన్నతార్థం యత్నం కృతవతీ
త్యర్థః. ఉప. ౧౨. అథ మునయః ఖన్నాం సరస్వతీం దృష్ట్వా తమిమం దుర్వాసనం
ఆదరా త్ప్రసాదయామాసుః. హేమునే విహితాపరాధం పుత్రం పితా యథా క్షమతే,
థాత హేభగవన్ కృతాపరాధాం తాం సరస్వతీం క్షమస్వ. ౧౩. అథ సర
స్వత్యా మునీంద్రైశ్చ ప్రసాదితః సంప్రసన్నో దుర్వాసాః శాపస్య మోక్షం దదౌ

దథ సంప్రసన్నో వాణ్యా మునీంద్రై రపి శాపమోక్షమ్, దదౌ యదా
నుషమాశంకరస్య సందర్శనం స్యాద్భవితాస్యమర్త్యా. ౧౮. సా శోణ
తీరే ౭జని విప్రకన్యా సర్వార్థవిత్సర్వగుణోపపన్నా, యస్యా బభూవు
స్సహజాశ్చ విద్యాశ్శిరోగతం కే పరిహర్తుమీశాః. ౧౯. సర్వాణి
శాస్త్రాణి షడంగవేదాన్ కావ్యాదికాన్ వేత్తి పరం చ సర్వమ్, త
న్నాస్తి నో వేత్తి యదత్ర బాలా తస్మాదభూచ్ఛిత్రపదం జనానామ్.
౧౬. సా విశ్వరూపం గుణినం గుణజ్ఞా మనోభిరామం ద్విజపుంగవేభ్యః,
శుశ్రావ తాం చాపి స విశ్వరూప స్తస్మాత్తయో ర్దర్శనలాలసా ౭భూత్.
౧౭. అన్యోన్యసందర్శనలాలసౌ తౌ చింతాప్రకర్షాదధిగమ్య నిద్రామ్,
అవాప్య సందర్శనభాషణాని పునః ప్రబుద్ధౌ విరహాగ్నితప్తా. ౧౮. దిదృ

కిం తదితి తత్రాహః—యదా మానుషశంకరస్య శంకరాచార్యరూపేణావతీర్ణ స్య నమ్యక్
సాక్ష్యపూర్వకం దర్శనం స్యాత్తదా ౭మర్త్యా భవ్యసీత్యర్థః. వివరితపూర్వావృత్తమ్.
౧౮. సా సరస్వతీ శోణాఖ్యనదస్యతీరే విప్రస్య విష్ణుమిత్రసంజ్ఞకస్య కన్యా ౭జని.
తాం విశిష్యః—సర్వాసర్థాన్వేత్తీతి సర్వార్థవిత్సాచాసౌ సర్వై ర్దుశైరుపపన్నా
యుక్తా చ. భిన్నం వా పదం. యస్యాః పునర్విద్యా ఋగ్యజుస్సామాధర్వసంజ్ఞా
శ్చత్వారో వేదాః, శిక్షా కలాపీ వ్యాకరణం ఛందో జ్యోతిషం నిరుక్తి రితి షడంగాని,
మీమాంసా ధర్మశాస్త్రం న్యాయః పురాణమితి చతుర్దశ. సహజా స్సహోత్పన్నా
బభూవుః. యస్మాచ్ఛిరోగతం శిరసి స్థితం పరిహర్తుం కే సమర్థాః? న కే ౭పి దుర్వా
స అదయ ఇత్యర్థః. ఉపజాతివృత్తమ్. ౧౯. సర్వాణి సాంఖ్య పాతంజలవై కేషిక న్యాయ
మీమాంసా వేదాంతాఖ్యాని శాస్త్రాణి వ్యాకరణాదీని షడంగాని ఋగాదీన్వేదాన్
కావ్యనాటకాదీన్ పరమన్యచ్చ సర్వం వేత్తి. కిం బహునా? అత్ర జగతి తన్నాస్తి
యద్బాలా సరస్వతీ న జానాతి. యస్మాదేవం, తస్మాత్సా బాలా ౭త్ర లోకో జనానా
మాశ్చర్యాశ్రయభూతా అభూత్. ఇంద్రవజ్రా. ౧౬. ఏవం సరస్వత్యాః ప్రాదు
ర్భావముపవర్ణ్య, తస్యా వివాహం వత్తు ముపక్రమతే—సా గుణజ్ఞా సరస్వతీ విశ్వ
రూపం మండనాపరనామధేయం గుణినం మనోభిరామం ద్విజశ్రేష్ఠేభ్య శ్శృతపతీ స
గుణజ్ఞో విశ్వరూపస్తామపి గుణవతీం సరస్వతీం మనోభిరామం ద్విజపుంగవేభ్య శ్శృత
వాన్. తస్మా త్తయో ర్మండనసరస్వతోర్దర్శనలాలసా జాతా. ఉపేంద్రవజ్రావృత్తం.
౧౭. ఏవంభూతయో స్తయోశ్చింతనప్రకర్షాల్లభస్వాప్సికసందర్శనాదికయోః ప్రబోధ
కాలే విరహాగ్నిసంతాపో జాత ఇత్యాహః—అన్యోన్యేతి. ౧౮. ద్రష్టు మిచ్ఛమానా

క్షమాణావపి నేక్షమాణావన్యోన్యవార్తాహృతమానసౌ తౌ, యథో
చితాహారవిహారహీనౌ తనౌ తనుత్వం స్మరణాదుపేతౌ. ౧౯.
దృష్ట్వా తదీయా పితరౌ కదాచిదపుచ్ఛతాం తౌ పరికర్షితాంగౌ,
వపుః కృశం తే మనసోఽప్యగరోష్వ న వ్యాధిమితే న చ హేతు
మన్యమ్. ౨౦. ఇష్టస్య హనేరనభీష్టయోగాద్భవంతి దుఃఖాని శరీర
భాజామ్, వీక్షే న తౌ ద్వావపి వీక్షమాణో వినా నిదానం న హి
కార్యజన్త. ౨౧. న తేఽత్యగాదుద్వహానస్య కాలః పరావమానో న
చ నిఃస్వతా వా, కుటుంబభారో మయి దుస్సహోఽయం కుమార
వృత్తే స్తవ కాఽత్ర పీడా. ౨౨. న మూఢభావః పరితాపహేతుః పరా
జితిర్వా తవ తన్నిదానమ్, విద్వత్సు విస్ఫుప్తతయా ఽగ్రపాతాత్సుదుర్గ
మార్థాదపి తర్కవిద్భిః. ౨౩. ఆ జన్తనో విహితకర్త నిషేవణం తే

వపి నేక్షమాణో స్వాప్నికయా అన్యోన్యవార్తయా హృతమానసౌ యథోచితాహార
విహారహీతౌ పరస్పరస్మరణాచ్ఛరీరే సూక్ష్మతామవాపతుః. ౧౯. కదాచిత్తదీయా
పితరౌ పరికర్షితశరీరా తౌ దృష్ట్వా పృష్టవంతౌ కిం తదితి తత్రాహః—శరీరం లే కృశం
మనసశ్చాగర్వస్తదేతత్కిం నిమిత్తమ్? ఆహం తు రోగం వా అన్యదైవతన్నిమిత్తం
నేతే. ౨౦. న చ హేతుమన్యమిత్యుక్తం వివృణోతి. ఇష్టవియోగాదనిష్టసంయో
గాద్వా దేహవతాం దుఃఖాని భవంతి తౌ ద్వావపి వీక్షమాణో విచార్యమాణో ఽహం
న వీక్షే, తర్హి నిదానం వినైవైతత్సాన్నిదితి చే తత్రాహః—నిదానం కారణం వినా
హి ప్రసిద్ధం. కార్యస్య జన్త న భవతి తస్మాన్నదృశ్యమేతన్నిదానం వక్తవ్యమిత్యర్థః.
ఆఖ్యానకీవుత్తం. ౨౧. నిదానాంతరాణ్యపి న సంతీత్యాహ—తవ వివాహస్య కాలో
ఽసి నైవాతిక్రాంతః. పరేభ్యో ఽవమానోఽసి తవ నాస్తి. నిర్ధనతాఽసి లే న భవతి.
కించ దుస్సహోఽయం కుటుంబభారోఽసి మయి వర్తతేఽత స్తవాత్రలోకే కా పీడా
న కాసీత్యర్థః. ఉపేంద్రవజ్రావుత్తం. ౨౨. కించ సంతాప హేతుర్నూఢభావోఽసి తవ
నాస్తి. తథా సంతాపస్య కారణం పరాజయోఽసి తవ నాస్తి. తత్ర హేతుః విద్వత్సు
తర్కవిద్భిరసి సుదుర్గమౌ ఽర్థో యస్య తస్మాత్. సుదుర్జయార్థాదితి క్వచిత్పాఞ్చతః. తథా
భూతాద్విస్ఫుప్తతయా ఽగ్రే పాతాద్భేతోఽశ్చేష్టపాతాదితి వా. ప్రపాతాదితి క్వచి
త్పాఞ్చతః. ౨౩. కించ, జన్తప్రభృతి తవ వేదవిహితస్య కర్తణః సమ్యక్సేవనమస్తి విహి
తాదన్యస్య కర్తణః సేవా తు స్వప్నోఽసి తవ నాస్తి తస్మాన్నారకయాతనాభ్యో ఽసి
న త్వయా భేతవ్యం. తథా చ లోకద్వితయదుఃఖవినిర్దుక్తస్య లే ముఖం శోభారహితం

స్వప్నే ౭పి నాస్తి విహితేతరకర్తనేవా, తస్మాన్న భేయమపి నారక
యాతనాభ్యః కిం తే ముఖం ప్రతిదినం గతశోభమాస్తే. ౨౪. నిర్భం
ధతో బహుదినం ప్రతిపాద్యమానౌ వక్తుం కృపాభరయుతావిద
మూచతు స్త్వ, నిర్భంధతస్తవ వదామి మనోగతం మే వాచ్యం న
వాచ్యమితి యద్వితనోతి లజ్జామ్. ౨౫. శోణాఖ్యపున్నదతతే వసతో
ద్విజస్య కన్యా శ్రుతిజ్ఞతవతీ ద్విజపుంగవేభ్యః, సర్వజ్ఞతాపదమను
త్తమరూపవేషాం తాముద్వివక్షతి మనో భగవన్తదీయమ్. ౨౬.
పుత్రేణ సో ౭తివినయం గదితో ౭న్వశా ద్ద్వా విప్రా వధూవరణ
కర్తణి సంప్రవీణౌ, తావావతుర్ద్విజగృహం ద్విజసందిదృక్షూ దేశాన
తీత్య బహుళాన్నిజకార్యసిద్ధ్యై. ౨౭. భూభృన్ని కేతనగతశ్శ్రుతివిశ్వ
శాస్త్రశీఘ్రివిశ్వరూప ఇతి యః ప్రథితః పృథివ్యామ్, తత్పాదపద్మ
రజసే స్పృహయామి నిత్యం సాహాయ్యమత్ర యది తాత భవాన్వి
దధ్యాత్. ౨౮. పుత్ర్యై వచః పిబతి కర్ణపుటేన తాతే శ్రీవిశ్వరూప

కిమాస్తే ౭త్ర కింనిమిత్త మిత్యర్థః. వసంతతిలకం వృత్తమ్. ౨౪. విమనత్యాగ్రహ
దృష్టుదిననిమిత్తం వక్తుం కథ్యమానౌ స్నేహజన్యకృపాతిశయయుక్తౌ పితరా కర్త
మండనసరస్వత్యావిదం వక్ష్యమాణ మూచతుఃస్త్వ. కిమిత్యపేక్షాయామాదౌ మండనవచన
ముదాహరతి యద్వాచ్యం న వాచ్యమితి మే లజ్జాం విస్తారయతి తత్స్వమనసి స్థితం
తవాత్యాగ్రహద్వదామి. ౨౫. తద్దర్శయతి-శోణాఖ్యపున్నదస్య తటే వాసం కుర్వతో
విష్ణుమిత్రాఖ్యస్య విప్రస్య కన్యా సర్వజ్ఞతాశ్రయభూతా అనుత్తమరూపవేషవతీ విప్ర
వరేభ్యః శ్రవణం ప్రాప్తవతీ అతో హే భగవన్తదీయం మనస్తా ముద్వోఘ మిచ్ఛతి.
౨౬. విమతివినయం యథాభవేత్తథా పుత్రేణ కథితః-స హిమమిత్రో వధూవరణ కర్త
ణ్యతికుశలా ద్ద్వా విప్రా అన్వశాత్ప్రేక్షితవాక్ వధూవరణకర్త్యాజ్ఞప్తవానితి వా. తౌ
నిజకార్యసిద్ధ్యర్థం విష్ణుమిత్రదర్శనేచ్ఛా బహుళా దేశానుల్లంఘ్య విష్ణుమిత్రగేహ
మవాపతుః. ౨౭. అశోభయభారలీవాక్యమదాహరతి, రాజస్థాననివాసీ శ్రుతాఖిలశాస్త్రో
యో విశ్వరూప ఇతి భూమా ప్రఖ్యాతస్తస్య చరణరజసే స్పృహం కరోమి స్పృహ
రీప్సితమితి సంప్రదానం. హే తాత యద్యత్ర తత్పాదపద్మరజసప్రాప్తా భవా
సాహాయ్యం విదధ్యాత్త్వి స్పృహ సఫలా స్యాదిత్యర్థః. ౨౮. ఏవం పుత్ర్యై వచనం
తాతే కర్ణపుటేన పిబతి సతి ద్విజానాం గురుణా విశ్వరూపపిత్రా హిమమిత్రేణ సుతసోఽ

గురుణా గురుణా ద్విజానామ్, ఆజగ్గుతుస్సువసనౌ విశదాభయస్త్రి
 సంప్రేషితౌ సుతవరోద్వహనక్రియామై. ౨౯. తావర్చ్య స ద్విజ
 వరౌ విహితోపచారై రాయాసకారణమథో శనక్తైరపుచ్ఛత్, శ్రీవిశ్వ
 రూపగురువాక్యత ఆగతౌ స్వ ఇత్యూచతుర్వరణకర్తణి కన్యకాయాః.
 ౩౦. సంప్రేషితౌ శ్రుతవయఃకులవృత్తధర్తైస్సాధారణీం శ్రుతవతా
 స్వసుతస్య తేన, యాచావహే తవ సుతాం ద్విజ తస్య హేతోర
 న్యోన్యసంఘటనమేతు మణిద్వయం తత్. ౩౧. మహ్యం తదుక్త
 మభిరోచత ఏవ విప్రా పృష్ట్యా వధూం మమ పునః కరవాణి
 నిత్యమ్, కన్యాప్రదానమిదమాయతతే వధూషు నోచేదమూ ర్వ్యసన
 సక్తిషు వీడయేయుః. ౩౨. భార్యామపుచ్ఛదధ కిం కరవావ భద్రే
 విప్రా వరీతుమనసౌ ఖలు రాజగేహాత్, ఏతాం సుతాం సుతనిభా తవ
 యా ౭స్త్రీ కన్యా బ్రూహి త్వమేకమనుమాయ పునర్న వాచ్యమ్.

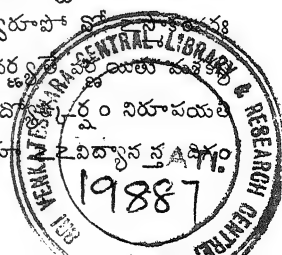
తృప్త వివాహ క్రియార్థం సంప్రేషితౌ విశదాభాయుక్తయస్త్రిద్వయయుక్తౌ సువస్త్రా
 ద్వౌ బ్రహ్మణావాజగ్గుతుః. ౨౯. స విష్ణుమిత్ర స్తౌ విప్రవరౌ విహితోపచారైస్సంపూ
 జ్యానంతరం శనై రాగమనకారణం పృష్టవాక్ శ్రీవిశ్వరూపస్య పితృర్వాక్యాత్కన్యా
 యావరణకర్తార్థ మగమనం కృతపంతావిత్యూచతుః. ౩౦. శ్రుతేన శాస్త్రవ్రతేన కులేన
 పృతేర్వృత్తిభిశ్చరితైర్వా ధర్తైశ్చ స్వసుతస్య సాధారణీం సమానాంతవ సుతాం
 శ్రుతవతా తేన శ్రీవిశ్వరూపగురుణా తస్య శ్రీవిశ్వరూపస్య హేతోస్తవ సుతాం
 యాచావహే హేద్విజ హిమమిత్ర ముఖేనైవ యాచ్ఛాం కరవావ తస్మాన్మణిద్వయ
 మన్యోన్యసంఘటనం పరస్పరబంధమేతు ప్రాప్నోతు తస్య హేతోరిత్యస్య తస్మాత్కర
 ణాదితి వా ౭ర్థః 'నిమిత్తపర్యాయప్రయోగే సర్వాసాం ప్రాయదర్శన'మితి వచ
 నాత్ షష్ఠీ. ౩౧. ఏవముక్తో విష్ణుమిత్ర ఉవాచ - హేవిప్రా యద్యపి తేన
 హిమమిత్రేణోక్తం మహ్యం రోచత ఏవ తథాపి నిజవధూం పృష్ట్యా తదుక్తం కర
 వాణి యస్మా దిదం కన్యాప్రదానం వధ్వధీనమేవ నిత్యం భవతి నోచే త్తదనుమత్య
 భావే వ్యసనప్రాప్తిషు కన్యాయాం దుఃఖప్రాప్తిషు అమూర్షధ్వః వీడయేయరిత్యర్థః.
 ౩౨. అథానంతరం భార్యాం పృష్టవాక్ హేభద్రే తవ పుత్రతుల్యా కన్యా ౭స్త్రీ
 తాంవరీతుకామా ఖలు రాజగేహాదేతావాగతౌ ఏతయోరాగమనం భద్రంకరమితి
 సంబోధనాశయః తత్ర కిం కరవావ కిం దేయా నదేయావా తస్మాత్త్వం షడ్ద్వయ
 ఏకమనుమాయ సమ్యక్ జ్ఞాత్వా బ్రూహి యతో దేయత్యుక్త్వా న దేయేతి

33. దూరే స్థితిశ్రుతవయః కుల(వృ)విత్తజాతం న జ్ఞాయతే తదపి కిం ప్రవదామి తుభ్యమ్, విత్తాన్వితాయ కులవృత్తసమన్వితాయ దేయా సుతేతి విదితం శ్రుతిలోకయోశ్చ. 34. నైవం నియంతుమనఘే తవ శక్యమేతత్తాం రుక్తిణీం యదుకులాయ కుశస్థలీశే. ప్రాదాత్స భీష్మకసుతసి ఖలు కుండినేశ స్తీర్థాపదేశమటలే త్వపరిక్షితాయ. 35. కిం కేన సంగతమిదం సతి మావిచారోయో యో వైదికిం సరణిమప్ర హతాం ప్రయత్నాత్, ప్రాతిష్ఠితగుగతదుర్జయనిర్జయేన శిష్యం యమేనమశిషత్స చ భట్టపాదః. 36. కిం వర్ణ్యతే సుదతి యో భవితా వరో నో విద్యాధనం ద్విజవరస్య న బాహ్యవిత్తమ్, యా 2 న్వేతి

పునరుపక్తవ్యం 'సకృత్కన్యా త్రదీయత' ఇత్యాదిస్త్రుతే. 33. ఏవం పృష్టా విష్ణుమిత్ర భార్యోవాచ-ప్రథమం స్థితిర్దూరే తథా యచ్చ జ్ఞాతవ్యం శ్రుతవయఃకులవృత్త జాతం తదపి న జ్ఞాయతే అత స్తుభ్యమహం కిం ప్రవదామి విత్తయుక్తాయ కులేన వృత్తే నాధీనేన శీలేన వృత్త్యా చ సమన్వితాయ కన్యా ప్రదేయా ఇతి తు. 'కులం చ శీలం చ వయశ్చ రూపం విద్యా చ విత్తం చ సనాథతా చ, ఏతాన్ గుణాన్ సప్త పరీక్ష్య దేయా కన్యా బుధైశ్చేష మచింతసియ'మిత్వాది స్త్రుతిమూలభూతశ్చుతా లోకే చ వినిత మేవేత్యర్థః. 34. ఏవముక్తో విష్ణుమిత్ర ఆహః-హే 2నఘే తవైత చైవం నియంతుం శక్యం యతో యదుగోత్రాయ కుశస్థలీం ద్వారకా మీష్ట ఇతి కుశస్థలీత్ తస్మై తీర్థవ్యాజం యథాస్యాత్తథా అటలే అపరిక్షితాయ చ శ్రీకృష్ణాయ తాం ప్రసిద్ధాం రుక్తిణీం కుండినాఖ్యనగరేశో భీష్మేశాభిధో నృపః ప్రాదాత్ ఖలు ప్రసిద్ధం. తథా చ లోకప్రసిద్ధాయావ్యపరిక్షితాయ సుతా న దేయేత్యేతన్నియంతం న శక్యమిత్యర్థః. 35. నను శ్రీకృష్ణస్య పరమేశ్వరత్వేన ప్రఖ్యాతత్వాదస్య తు మనుష్య త్వేన ఏకత్వా త్కిం కేన సంగతమిత్యాశంక్యాహః-హే సతి కింకేన సంగతమితి విచారం మాకురు యతో 2యమవ్యతి ప్రసిద్ధభట్టపాదముఖ్యశిష్యత్వేన ప్రసిద్ధ ఇత్యాహ - యస్సుగతానాం మధ్యే యే దుర్జయ సైషాం సిద్ధయేన వైదికిం సరణిం సమగ్రం ప్రయత్నా త్ప్రకర్షేణ స్థాపితవాన్ స ఆతిప్రఖ్యాతో భట్టపాదో యమేనం విశ్వరూపం శిక్షితుం యోగ్యం శిక్షితవాన్. 36. యో విశ్వరూపో నో విద్యాధనం కన్యార్థం పరణీయో భవితా భవిష్యతి స హే సుదతి కిం వర్ణ్యతే త్వపరిక్షితాయ ఇత్యర్థః. విద్యావతో విశ్వరూపస్యాత్కృష్ణత్వజ్ఞాతృభాగనార్థం విద్యావత్కృష్ణం నిరూపయతి యతో ద్విజశ్రేష్ఠస్య విద్యైవ ధనం న తు బాహ్యవిత్తం యా 2 విద్యానప్రశ్నాం

R 66x125

35 H40

సంతతమనంతదిగంతభాజం యాం రాజచోరపనితా న చ హర్తు
మీశాః. 32. వధ్వర్జనావనపరివ్యయగాని తాని విత్తాని చిత్త మని
శం పరిభేదయంతి, చౌరాన్నృపాత్స్వజనతశ్చ భయం జనానాం
శరైరితి జాతు న గుణః ఖలు బాలిశస్య. 3౩. కేచిద్ధనం నిదధతే భువి
నోఽపభోగం కుర్వంతి లోభవశగాన విదంతి కేచిత్, అన్యేన గోపిత మ
థాన్యజనా హరంతి తచ్ఛేన్నదీపరిసరే జలమేవ హర్తు. 3౪. సర్వా
త్తనా దుహితరో న గృహే విధేయా స్తాశ్చేత్పురా పరిణయా ద్రజ
ఉద్గతం స్యాత్, పశ్యేయురాత్మపితరా బత పాతయంతి దుఃఖేషు
ఘోరసరకేష్వితి ధర్మశాస్త్రమ్. ౪౦. మాభూదయం మమ సుతాక
లహాగి కుమారీం పృచ్ఛాన సా వదతి యం భవితా వరో ౭స్యాః,
ఏవం విధాయ సమయం పితరా కుమార్యా అభ్యాశమియతు
రితో గదితేష్టకార్యా. ౪౧. శ్రీవిశ్వరూపగురుణా ప్రహితా ద్విజాతౌ

తం భజతీతి దిగంతభాజ్ తం సంతతం నిరంతరం అన్వేతి యాం చ రాజచోరపనితా
హర్తుం న సమర్థాః. 32. హేమధు ఆర్జవ పాలనపరివ్యయగోచరీభూతాని లాకప్రసి
ద్ధాని విత్తాని చిత్తం పరిభేదయంతి ఖలు ప్రసిద్ధం యతో లాకవిత్తానాం చౌరా
దిభ్యో భయమతో బాలిశస్య నిద్యాసీనస్య మూర్ఖస్య సుఖసంజ్ఞకో గుణః కదాపి
నాస్తి. 3౩. కించ కేచిల్లోభవశవర్తినో ధనం భూమా స్థాపయంతి న తూపభోగం
కుర్వంతి కేచిత్తు భూమా స్థాపితం ధనం భోగేచ్ఛాకాలేనైవ లభంతే కించ. అన్యేన
గోపితం అన్యజనా హరంతి తద్ధనం నద్యాః పరిసరే తీరే గోపితం చేత్తర్హి జలమేవ
హర్తు తథా చానేకదుఃఖసంమిశ్ర బాహ్యవిత్తం తతో ౭పేక్షయా విద్యాధనవత్ప్రమేవ
శ్రేష్ఠమితి భావః. 3౪. కించ సర్వాత్తనా సర్వప్రకారేణ దుహితరో గృహే నైవ
స్థాపనీయాః. విపక్షే దోషమాహః—తా దుహితరో వివాహాత్పూర్వం స్వస్థాదుద్గతం
రజః పశ్యేయుశ్చేత్తదా దుఃఖేషు ఘోరసరకేషు స్వపితరా పాతయంతీతి ధర్మశాస్త్రం
తథా చోక్తమ్. 'పితర్బ్రహ్మ తు యా కన్యారజః పశ్యేదసంస్కృతా, భ్రూణహః తత్ప్రి
తాజ్ఞేయో వృషలీ సా చ కన్యకేతి. ౪౦. మాభూదయం మయాసహ కలహః కుమారీం
పృచ్ఛామః సా మమ సుతా యం వదతి స తస్యా వరో భవిష్యతి ఏవం సంకేతం విధాయ
పితరా వస్తాత్ స్థానాత్కుమార్యాః సమీపమియతుః జగ్మతుః గదితం కథితమిష్టకార్యం
యాభ్యాం తౌ. ౪౧. గత్వా యదుక్తవంతౌ తద్ధర్మయతి శ్రీవిశ్వరూపగురుణా హిమ

కన్యార్థినౌ సుతను కిం కరవావ వాచ్యమ్, తస్యాగి ప్రమోదనిచ
యో న మమా శరీరే రోమాంచపూరమిషతో బహిరుజ్జగామ. ౪౨.
తేనైవ సా ప్రతివచగ ప్రదదౌ పితృభ్యాం తేనైవ తావపి తయోర్యుగ
ళాయ సత్యమ్, ఆదాయ విప్రమవరం పితృగేహతోఽస్యాస్తా జగ్మతు
ద్విజవరౌ స్వనికేతనాయ. ౪౩. అస్తాచ్చతుర్దశదినే భవితౌ దశమ్యాం
జామిత్రభాదిశుభయోగయుతో ముహూర్తః, ఏవం విలిఖ్య గణితా
దిషు కౌశలాస్యా వ్యాఖ్యాపరాయ దిశతి స్త సరస్వతీ సా. ౪౪. తౌ
హృష్టపుష్టమనసౌ విహితేష్టకార్యా శ్రీవిశ్వరూపగురుము త్తమమైషీ
మాతామ్, సిద్ధం సమీహితమితి ప్రథితానుభావో దృష్ట్యైవ తన్ముఖమసా
వథ నిశ్చికాయ. ౪౫. అన్యస్స్వహస్తగతపత్రమదాత్సపత్రం దృష్ట్వా
జహాస సుఖవారినిధౌ మమజ్ఞ, విప్రాన్యథోచితమపూపుజదాగతాంస్తా
న్న త్యాం శుకాదిభిరయం బహువిత్తలభ్యైః ౪౬. పిత్రానుశిష్టవసుథా

మిత్రేణ కన్యార్థినౌ ద్వా విప్రా ప్రేషితౌ హే సుతను నుదేహే కిం కరవావ వాచ్యం
యదావాభ్యాం కర్తవ్యం తత్త్వయైవ వక్తవ్యమిత్యర్థః. ఏవం స్వేష్టం శ్రుతవత్త్యా
స్తస్యాశ్శరీరే ప్రమోదనముదాయో న మమా కింతు రోమాంచవ్యాజేన బహిరుజ్జ
గామ. ౪౨. తేనైవ రోమాంచమిషేణ బహిరుద్గతేన ప్రమోదనిచయేన సా ఉభయ
భారతీ పిత్రే మాలే చ ప్రత్యుత్తరం ప్రదదౌ పితరావపి తేనైవ రోమాంచమిషే
ణోద్గతేన ప్రమోదనిచయేన తయోర్విప్రయోర్యుగళాయ సత్యం ప్రత్యుత్తరం దదతు
రితి విపరిణామేన సంబంధస్తదనంతరమస్యాః పితృగేహాదన్యం విప్రమదాయ తౌ ద్విజ
వరౌ స్వగృహాయ జగ్మతుః. ౪౩. గణితాదిషు శుశలమేవ కౌశలమాన్యం ముఖం
యస్యాః సా సరస్వతీ అస్తాద్వర్తమానదినాచ్చతుర్దశదినే దశమ్యాం తిథౌ జామిత్ర
నక్షత్రం లగ్ననక్షత్రాచ్చతుర్దశమాదిపదాచ్చంద్రాగ్నతో వా సప్తమం స్థానం
గృహ్యతే తస్మిన్ శుభానాం చంద్రాదీనాం యోగస్తేన యుక్తో ముహూర్తో భవిష్య
తీత్యేవం విలిఖ్య వ్యాఖ్యాపరాయ లగ్నపత్రవ్యాఖ్యానకర్త్రే స్వబ్రాహ్మణాయ దిశతి
స్త ఉపదిదేశ. ౪౪. విహితేష్టకార్యా హృష్టపుష్టమనసౌ తౌ విప్రాపుత్రమం విశ్వరూప
గురుం దృష్టవంతౌ అథానంతరం ప్రథితః ప్రఖ్యాతోఽనుభావః ప్రభావో యస్య స
విశ్వరూపగురుస్తయోర్ముఖం దృష్ట్వైవ సమీహితమభిలషితం సిద్ధమితి నిశ్చయం
కృతవాక్. ౪౫. అన్యో ద్వాభ్యాం ఇతరో విష్ణుమిత్రప్రేషితౌ బ్రాహ్మణః స్వహస్తే
స్థితం పత్రం దత్తవాక్ హిమమిత్రః పత్రం-దృష్ట్వా జహాస సుఖసముద్రే మమజ్ఞ

సురసంహితేన విజ్ఞాపితస్సుఖమవాప స విశ్వరూపః, కార్యాణ్యథాహ
 పృథగాత్మజనాక్ సమేతాక్ బంధుప్రియగః పరిణయోచితసాధనాయ.
 ౪౭. మూహూర్తికైర్బహుభిరేత్య ముహూర్తకాలే సందర్శితే ద్విజ
 వరైర్బహువిధ్విరిష్టైః, మాంగల్యవస్తుసహితోఽఖిలభూషణాఢ్యస్సప్రాప
 దక్షతతనుః ప్రభుశోణతీరమ్. ౪౮. శోణతీరముపాశృణో
 త్స జామాతరం బహువిధం కిల విష్ణుమిత్రః, ప్రత్యుజ్జగామ ముముదే
 ప్రియదర్శనేన ప్రావీవిశద్ధృహమముం బహువాద్యఘోషైః. ౪౯.
 దత్వా ఽసనం మృదువచస్సముదీర్య తస్మై పాద్యం దదౌ సమధువర్క
 మనర్ఘ్యపాత్రే, అర్ఘ్యం దదావహమియం తనయా గృహాన్తే గావో
 హిరణ్యమఖిలం భవదీయమూచే. ౫౦. అస్తాకమద్య పవిత్రం కులమా
 దృతాస్తస్సందర్శనం పరిణయవ్యపదేశతో ఽభూత్, నో చేద్భూవా
 న్బహువిదగ్రసరగి క్వ చాహం భద్రేణ భద్రముపయాతి పుమాన్విపా

ఆగతాన్తాక్ విప్రాక్ సత్వా ఽయం హిమమిత్రో బహువిత్తలభైః రత్నవస్త్రాదిభిర్య
 థాయోగ్యం పూజితవాక్. ౪౭. అనుశీత బ్రాహ్మణకథితేన పిత్రా హిమమిత్రేణ ప్రబో
 ధితో విశ్వరూపస్సుఖమవాపాథానంతరం వివాహే యదుచితం తస్య సాధనాయ
 సమేతాక్ సమాగతాన్బంధుప్రియో విశ్వరూపః కార్యాణ్యవశ్యకర్తవ్యాని పృథక్
 పృథక్ యథాయోగ్యం ప్రాహ. ౪౭. ముహూర్తకాస్త్రవిధ్విర్బహుజ్ఞైర్బహుభిరిష్టైర్ద్విజ
 వరైరాగత్య సందర్శితే మూహూర్తకాలే మాంగల్యవస్తుయతస్సకలభూషణసంపన్నో
 ఽవికలదేహో విశ్వరూపో విశాలం శోణతీరం ప్రాప్తవాక్. ౪౮. శోణతీరముపా
 గతం బహుప్రకారయుక్తం జామాతరం సవిష్ణుమిత్ర ఉపాశృణోత్ శ్రుత్వా చ
 ప్రత్యుజ్జగామ ప్రియదర్శనేన మోదం చ ప్రాప-తతోఽముం జామాతరం బహు
 వాద్యఘోషైర్దృహం ప్రవేశితవాక్. ౪౯. ఆసనం దత్వా శోమలం వచనముదీర్య
 తస్మై విశ్వరూపాయ పాద్యం దదౌ మధువర్కసహిత మర్ఘ్యం చామూల్యపాత్రే
 దదౌ అహమియం తనయా తే గృహా గావో హిరణ్యమఖిలం భవదీయమిచ్ఛుక్త
 వాక్. ౫౦. ఆద్యాస్తాకం కులం పవిత్రతం పయం చాదృతాః స్త వివాహవ్యాజా
 త్సందర్శనం జాతం నో చేద్భూచుష్కాగ్రణీర్భవాక్ క్వాహం చ క్వ తథా ఽపి పుణ్య

కాత్. ౧౧. యద్యద్యహే ౭త్ర భగవన్నిహ రోచతే తే తత్తన్ని వే
ద్యమఖిలం భవదీయమేతత్, వత్సామి సర్వమభిలాషపదం త్వదీయం
యుక్తం హి సంతతముపాసితవృద్ధిపూగే. ౧౨. ఏవం మిథః పరినిగద్య
విశేషమృద్వా వాచా యుతౌ ముదమవాపతురు త్తమాన్తా, అన్యే
చ సంముముదిరే ప్రియసత్కథాభిస్సేచ్ఛాచ్ఛావిహరహసన్తరుభయే
విధేయాః. ౧౩. కన్యావరౌ ప్రకృతిసిద్ధసూరూపవేషౌ దృష్టోభయే ౭పి
పరికర్తృ విలంబమానాః, చక్రర్విధేయమితి కర్తృమనీశ్వరాస్తే శోభా
విశేషమపి మంగళవాసరే ౭స్మిన్. ౧౪. ఏతత్ప్రభాప్రతిహతాత్మ
విభూతిభావాదాకల్పజాతమపి నాతిశయం వితేనే, లోకప్రసిద్ధిమను
సృత్య విధేయబుధ్యా భూషాం వ్యధుస్తదుభయే న విశేషబుధ్యా. ౧౫.
మాహూర్తికా బహువిదో ౭పి ముహూర్తకాలమప్రాతురక్షతధియం
కిల తాం సఖిభిః, పశ్చాత్తదుక్తశుభయోగ యుతం శుభాంశే మాహూ

కర్తృణా కల్యాణం విపాకాత్ పుమానుపయాతి. ౧౧. కిం బహునా యద్యత్ర
గృహే హే భగవత్ తవాభిరోచతే తత్తదేతత్ అఖిలం భవదీయం నిశేద్యం నైవేద్య
మేవముక్తవంతం విష్ణుమిత్రం హిమమిత్ర ఉవాచ సర్వం త్వదీయమేవ మమాసి యదభి
లాషాస్పదం భవిష్యతి తద్వత్సామి భవతా త్వహమిత్యాదినా యదుక్తం తత్
నిరంతరముపాసితా వృద్ధసమూహో యేన తస్మిన్ త్వయి యుక్తమేవేత్యర్థః. ౧౨. విశే
షేణ శోమలయా వాచా యుక్తౌ తౌ విష్ణుమిత్రహిమమిత్రౌ ఏవం పరస్పరముక్తౌ
త్తమాన్తుదం అవాపతుః అన్యే చోభయే నియోజ్యాః ప్రియసత్కథాభిః స్వేచ్ఛా
విహరహసన్తే సస్మయే మోదం ప్రాపుః. ౧౩. స్వభావసిద్ధస్వరూపవేషౌ కన్యావరౌ
దృష్ట్వా తద్దర్శనానక్తచిత్రత్వాత్కర్తృమవ్యసమర్థౌ అప్యవశ్యం విధేయమితి కృత్వా
పరికర్తృ అంగసంస్కారం తథా ౭స్మిన్ మంగళవాసరే శోభావిశేషం చ విలంబమానాః
కృతవంత ఇత్యర్థః. ౧౪. అకల్పజాతమపి భూషణనిచయో ౭వ్యతిశయం న కృతవాన్-
తత్ర హేతురేతయోః కన్యావరయోః ప్రభయా కాంత్యా ప్రతిహత ఆత్మవిభూతి
భావో యస్య తస్మాత్. నన్వేపం తర్హి కిమర్థం తావదలంకృతవంత ఇతి చేత్ర
త్రాహ!—లోకప్రసిద్ధిమనుసృత్యేదమవశ్యం విధేయమితి బుద్ధోభయే తయోర్భూషాం
వ్యధురలంకారం చక్రర్న తు భూషణైరేతయోః శక్చిద్విశేషో భవిష్యతీతి బుధ్యా. ౧౫.
బహుజ్ఞా అపి జ్యోతిర్విదో ముహూర్తకాలమక్షతధియం సఖిభిః క్రిడతీముభయభారతీం

ర్తికాస్వమితితో జగృహుర్థు హూర్తమ్ ౧౬. జగ్రహ పాణికమలం
హిమమిత్రసూనుశ్రీవిష్ణుమిత్రదుహితుగ కరపల్లవేన, భేరీమృదంగపట
హాధ్యయనాబ్జఘోషై ర్దిజ్జండలే సుపరిమూర్ఛతి దివ్యకాలే. ౧౭. యం
యం పదార్థమభికామయతే పుమాన్యస్తం తం ప్రదాయ సమతూతు
షతాం తదీడ్వ్య, దేవద్రుమావిన మహాసుమనస్త్యయక్తో సంధూషితౌ
సదసి చేరతురాత్తలాభౌ. ౧౮. ఆధాయ వహ్నిమథ తత్ర జుహోవ
సమ్యగృహోక్తమార్గమనుసృత్య స విశ్వరూపః, లాజాన్ జుహోవ చ
వధూగ పరిజిఘ్రితి స్త ధూమం ప్రదక్షిణమథాకృత సోఽపి చాగ్నిమ్.
౧౯. హోమావసానపరితోషితవిప్రవర్యః ప్రస్థాపితాఖిలసమాగతబంధు
వీర్యః, సంరత్య వహ్నిమనయా సమమగ్నిగౌహే దీక్షాధరో దినచతు
ష్కమువాస హృష్టః. ౨౦. ప్రతిష్ఠమానే దయితే వరేస్త్రిన్ను వేత్య
మాతాపితరౌ వరాయాః, ఆభాషితా తాం శృణు సావధానో బాలేవ

పృష్టవంతః పశ్చాత్తయోక్తే శుభయోగయుక్తే శుభగృహస్య నవాంశే మాహూర్తికాః
స్వబుద్ధితో మహూర్తం జగృహుః. ౧౬. భేరీమృదంగపటహావేదాధ్యయనశబ్దఘోషై
ర్దిజ్జండలే సుపరిమూర్ఛతి సుష్టు వ్యాప్తే సతి హిమమిత్రసూనుర్విశ్వరూపో హస్తకీసల
యేన శ్రీవిష్ణుమిత్రకన్యాయాః సరస్వత్యా హస్తకమలముక్తలక్షణే దివ్యకాలే జగ్రహ.
౧౭. యోయః పుమాన్ యం యం పదార్థం ప్రార్థయతే తస్మై తస్మై తం తం పదార్థం ప్రదా
యతదీడ్వ్య తైః పురుషైస్తుత్యై తయోః కన్యావరయోరీడ్వ్య పూజ్యా పితరావలి
వా పరితోషనువాపతుః. కల్పవృక్షావిన బృహదుదారతాయుక్తావలంకృతౌ ప్రాప్తకామా
సభాయాం చేరతుః. ౧౮. అథానస్తరం స్వగృహ్యసూత్రోక్తమార్గమనుసృత్య విశ్వ
రూపో వహ్నిమాధాయ తత్ర సమ్యక్ హోమం కృతవాన్ చ పునర్వధూర్దాజాన్పర్జి
తధాన్యాని జుహోవ తద్ధూమం జిఘ్రితి స్తాథ విశ్వరూపోఽపి పశ్చాదగ్నిం ప్రదక్షిణం
కృతవాన్ - ఆసి శబ్దాదగ్నేఽగ్నిం ప్రదక్షిణం కుర్వన్త్యా తయా సహ సోఽపి తథా
కృతవానిత్యర్థః. ౧౯. హోమాంలే పరితోషితా విప్రశ్రేష్ఠా యేన ప్రస్థాపితాస్సర్వే సమా
గతాః బంధువర్గా యేన స విశ్వరూపోఽనయా సరస్వత్యా సహ దీక్షాధరోఽగ్నిం సంర
త్య హృష్టస్సన్నగృహే దినచతుష్టయమువాస. ౨౦. ఆస్తిక్ విశ్వరూపే ప్రియే వరే
ప్రస్థానం కుర్వతి సతి పరాయాః కన్యాయా మాతా పితా చాగత్య ప్రోచతుస్సావ

బాలా న తు వేత్తి కించిత్. ౬౧. బాలైరియం క్రీడతి కందుకాద్యై
జ్ఞాతకుథా గేహముపైతి దుగభాత్, ఏకేతి బాలా గృహకర్తనోక్తా
సంరక్షణీయా నిజపుత్రితుల్యా. ౬౨. బాలేయమంగ పచనైర్మృదుభి
ర్విధేయా కార్యా న రూక్షవచనైర్న కరోతి దష్టా, కేచిన్మదూక్తి
వశగా విపరీతభావాగి కేచిద్విహాతుమనలం ప్రకృతిం జనో. హి. ౬౩.
కశ్చిద్విజాతిరధిగమ్య కదాచిదేనా ముద్వీక్ష్య లక్షణమవోచద నింది
తాత్తా, మానుష్యమాత్రజననం నిజదేవభావేత్యస్తాచ్చ వో వచన
ముగ్రమయోజ్యమస్యామ్. ౬౪. సర్వజ్ఞతా లక్షణమస్తి పూర్ణ
మేషా కదాచిద్వదతోః కథాయామ్. తత్సాక్షిభావం వ్రజితాన

ధానో భూత్వా శృణు బాలా స్తనంధయా యథా కించిన్న జానాతి తథేయం బాలా
సుకుమారాగీ ఆస్తత్పుత్రీ న తు కించిజ్ఞానాతి - ఉపజాతివృత్తమ్. ౬౧. ఇయం
కందుకాద్యైః క్రీడోపస్కరైర్బాలైశ్చహ క్రీడతి జాతకుథా దుఃఖాద్గేహమాయాతి.
నను భవద్భాగ్యం గృహకర్తణి యతో నానుశిష్టేతి చేత్తత్రాహతు రేకేతి కృత్యేయం
బాలా గృహకర్త నోక్తా తస్మాన్నిజపుత్రితుల్యా సమ్యక్ రక్షణీయా - ఇంద్రవజ్రా
వృత్తం. ౬౨. కిం కర్మి సర్వదైవ గృహకర్తణి న నియోక్తవ్యా చేత్తత్రాహతురంగేతి
సంబోధనం ఇయం బాలా మృదుభిర్వచనైర్నియోజ్యా కర్తవ్యా న తు రూక్షవచనై
ర్యతస్యైః కుపితా న కరోతి. నను రూక్షవచనైర్న కరోతి చేత్కథం మృదువచనైః
కరిష్యతీతి చేత్ప్రకృతివైచిత్ర్యాదిత్యాహతుః. కేచి న్మదూక్తివశవర్తినః కేచిద్విపరీత
స్వభావారూక్షోక్తివశగా హి యస్తాత్స్వభావం త్యక్తుం కోఽపి జనస్సమర్థో న భవతి.
చసంతతిలకంవృత్తం. ౬౩. నన్వేకాఽపి కన్యా బాలైశ్చహ క్రీడనస్వభావా రూక్ష
వచనైరపి యోగధనైశ్శిక్షణీయా తత్కుతో భవద్భాగ్యం న శిక్షితేతి చేత్తత్రాహతుః
కదాచిత్కశ్చిదనిందితాత్తా బ్రాహ్మణాగత్యాస్యాలక్షణముద్వీక్ష్య ఉక్తవాక్ మానుష్య
మాత్రజననం వస్తుతో నిజదేవభావా నిజం నిత్యం దేవభావో దేవత్వం నిత్యో దేవ
స్వభావో వా యస్యాః. ని. 'నిజం స్వీయే చ నిత్యే చ; భావస్సత్తాస్వభావాభిప్రాయ
చేష్టాత్తజన్త'స్వీతి మేదిసి-ఇశ్యస్తాత్కారణాత్ అస్యాం వో యుష్మాకం ఉగ్రం వచన
మయోజ్యం యోజనీయం న భవతి. ౬౪. కిం చాస్యాం సర్వజ్ఞతాయాం లక్షణం పూర్ణ
మస్తి కించ కదాచిదేషా వాదం కుర్వతోర్వాదినోః కథాయాం తయోః సాక్షిత్వం
ప్రాప్యతీత్యేవమావాముపదిశ్యాసౌ విప్రో జగమ-ఇంద్రవజ్రావృత్తం. ౬౫. పరాయాః

వద్యా సందిశ్య నావేపమసౌ జగామ. ౬౫. శ్వశ్రూర్వరాయా వచ
నేన వాచ్యా స్నుషాభిరక్షా౭౭ యతతే హి తస్యామ్, నిక్షేపభూతా
తవ సుందరీయం కార్యా గృహే కర్త శనై శ్శనై స్తే. ౬౬. బాల్యేషు
బాల్యాత్సులభో ౭పరాధస్స నేక్షణీయో గృహిణీజనేన, వయం
సుధీభూయ హి సర్వ ఏవ పశ్చాద్దురుత్వం శనకైః ప్రయాతాః. ౬౭.
దృష్ట్వా ౭భిధాతుమనలం చ మనో ౭స్తదీయం గేహాభిరక్షణవిధా
న హి దృశ్యతే న్యః, దృష్ట్వా ౭భిధానఫలమేవ యథా భవేన్నా
బ్రూయాత్తథేష్టజనతా జననీం వరస్య. ౬౮. వత్సే త్వమద్య గమితా
౭సి దశామపూర్వం తద్రక్షణే నిపుణధీర్భవ సుభ్రు నిత్యమ్,
కుర్యాన్న బాలవిహృతిం జనతోపహాస్యాం సా నావివాపరమియం
పరితోషయేత్తే. ౬౯. పాణిగ్రహత్సాధిపతీ సమీపితౌ పురా
కుమార్యాగి పితరా తతగిపరమ్, పతిస్తమేకం శరణం వ్రజానిశం లోక

దోషవిముక్తకన్యాయాః శ్వశ్రూర్వద్యచనేన వాచ్యా యతః స్నుషాయా ఆభిరక్షా౭౭
యతతే తదధీనా ౭స్తి తద్వచనం దర్శయతి ఇయం సుందరీ తవ న్యాసభూతా తస్మా
త్తవేయం గృహే కర్త శనైః శనైః కర్తవ్యా శనైశ్శనైరనయా కర్తకారయితవ్య
మిత్యర్థః-ఉపజాతివృత్తం. ౬౬. వయం సర్వే ౭సి సుబుద్ధిమంతో భూత్వా పశ్చా
చ్ఛనైరుత్కృష్టతాం ప్రాప్తాః. ౬౭. నను వరస్య జననీం దృష్ట్వా భవద్భాగ్యం వక్తవ్య
మితి చేత్తత్రాహతుః వరస్య జననీం దృష్ట్వాభిధాతుం ఆస్తదీయం మనశ్శక్తం న భవతి
హి యస్తాద్దేహాభిరక్షణవిధావనో న దృశ్యతే యద్యపేవం తథా ౭సి దృష్ట్వా కథనస్య
ఫలమేవ యథా ౭౭వయోర్భవేత్తథేష్టజనసముదాయో వరస్య మాతరం బ్రూయాత్-
వసంశతిలకం వృత్తం. ౬౮. అథేదానీం స్వపుత్రీం శిష్యయతః వత్సే ఇత్థాద్దినా. హే
వత్సే ౭ద్య త్వమపూర్వం దశాం ప్రాప్తాసి హే సుభ్రు తద్రక్షణే తస్యా అపూర్వ
దశాయాః రక్షణే నిత్యం నిపుణధీర్భవ జనసమూహోపహాసయోగ్యం బాలానాం
వ్యవహారం న కుర్యా యతస్నేయం తే బాలవిహృతిరావయోరివాపరం న పరితోషయే
దితి నకారస్యానుషంగేణ యోజ్యం కాక్వా వా. ౬౯. కించ పాణిగ్రహణాద్వివాహో
త్సూర్వం కుమార్యాః పితరా స్సాధిపతీ సమీపితౌ తస్మాత్పాణిగ్రహదూర్ధ్వం పతిః
స్సాధిపతి స్సమీరితః యస్తాదేవం తస్మాత్తం పతిమేకం శరణం వ్రజయేన శరణగమ

ద్వయం జేష్యసి యేన దుర్జయమ్. 20. పత్యావభుక్తవతి సుందరి
మాస్త భుంక్ష్వా యాతే ప్రయాతమపి మా స్త భవేద్విభూషా,
పూర్వాపరాదినియమో 21. నిమజ్జనాదౌ వృద్ధాంగనా చరితమేవ
పరం ప్రమాణమ్. 21. రుష్టే ధవే సతి రుషేహ న వాచ్యమేకం
క్షంతవ్యమేవ సకలం సతు శామ్యతీర్థమ్, తస్మిన్ప్రసన్నవదనే చకిలేవ
వత్సే సిద్ధ్యత్యభీష్టమనఘే క్షమయైవ సర్వమ్. 22. భర్తుస్సమక్ష
మపి తద్వదనం సమీక్ష్య వాచ్యో న జాతు సుభగే పరపూరుష స్తే,
కిం వాచ్య ఏష రహసీతి తవోపదేశశృంకా వధూపురుషయోగి క్షప
యేద్ధి హర్దమ్ 23. ఆయాతి భర్తరి తు పుత్రి విహాయ కార్యము
త్థాయ శీఘ్రముదకేన పదావనేకః, కార్యో యథాభిరుచి హే సతి జీ
వనం వా నోపేక్షణీయమణుమాత్రమపీహ కం తే. 24. ధవే పరో
క్షే 25. కదాచిదేయుర్గృహం తదీయా అపి వా మహంతః, తే పూజ
నీయా భవమూనపూర్వం నో చేన్నిరాశాగి కులదాహకా స్యుః.

నేన పత్యా వా లోకద్వయం జేష్యసి - ఉపజాతివృత్తం. 20. కించ హేసుందరి
పత్యావభుక్తవతి మాభుంక్ష్వా భోజనం త్వయా న కర్తవ్యం ప్రయాతం దీర్ఘమధ్వా
నం పత్యో గతే సతి తవ విశేషేణాలంక్రియా మా భవతు నిమజ్జనాదౌ పూర్వా
పరాదినియమో 21. ఆదిపదేన భోజనాదికం గ్రాహ్యం తత్ర నిమజ్జనాదికం పత్యుః
పూర్వం భోజనాదికం తు పశ్యాత్కర్తవ్యమత్ర వృద్ధాంగనానామరుంధతీలోపాముద్రా
దీనాం చరితమేవ పరం ప్రమాణం ఏతదేవ తవ సౌందర్యమితి సంబోధనాశయః -
వసంతతిలకావృత్తమ్. 21. కించ పత్యా శోపావిష్టే సతి త్వయా రోషేక్షైకమపి
న వాచ్యం ఏకమితి క్షంతవ్యమిత్యనేన వా సంబంధనీయం కేవలం క్షంతవ్యమేవ స
త్విత్థమనేన ప్రకారేణ స్వయమేవ శామ్యతి ప్రసన్నే చ తస్మిన్ హేవత్సే చకి
లేవ స్యాః కింబహునా హేఅనఘే సర్వమభీష్టం క్షమయైవ సిద్ధ్యతి - నచేతరథా.
22. తద్వదనం పురుషాంతరముఖం సమీక్ష్య దృష్ట్వా ఏషః పరపూరుషో రహస్యే
కాంతే యతః పరపురుషస్నేహభావపత్యామపి స్త్రియామియం పరపురుషస్నేహవ
తీతి శంకా హర్దం ఆంశరం స్నేహం నాశయేత్. 23. యథాభిరుచి అభిరుచున
తిక్రమ్య పాదావనేకః పాదప్రక్షాళనం హేసతి జీవనమణుమాత్రమపీహ లోకే
కం సుఖం వా తే తవ నోపేక్షణీయం. 24. ధవే పత్యా పరోక్షే బహిర్గతే సతి

౭౫. పిత్రోరివ శ్వశురయోరనువర్తితవ్యం తద్వ స్తృగాక్షి సహజే
ష్వపి దేవరేషు, తే స్నేహినో హి కుపితా ఇతరేతరస్య యోగం
విభిద్యురితి మే మనసి ప్రతర్కః. ౭౬. హితోపదేశే వినివిష్టమానసా
వధూవరా రాజగృహం సమీయతుః, లబ్ధానుమానా గురుబంధు
వర్గతో బభూవ సంజ్ఞోభయభారతీతి. ౭౭. సా భారతీ దుర్వాసనేన దత్తం
పునః ప్రసన్నేన పురాత్తహర్షా, శాపావధిం సంసది వర్తన్యతే య
స్సర్వజ్ఞతానిర్వహణాయ సాక్ష్యమ్. ౭౮. సభారతీసాక్షికసర్వవిత్త్వో
ప్యాత్తియశక్త్యా శిశువద్విభాతః, స్వశైశవసోఽచితమన్వకాంక్షీత్సకే
శవో యద్వదుదారవృత్తః. ౭౯. శైశవే స్థితవతా చపలాశే శార్దూణేన
వటవృక్షపలాశే, ఆత్మనీదమఖిలం విలులోకే భావిభూతమపి యత్ఫలు

ఉపజాతివృత్తం. ౭౫. పిత్రోరివ శ్వశురయోరనుసరణం త్వయా కార్యం తథా
సహజాతేషు సహోదరేషు దేవరేష్వపి హేమ్యగాక్షి అనువర్తితవ్యం యతః
కుపితాస్తే స్నేహవతోఽప్యన్యోన్యస్య సంయోగం విభిద్యుః నాశయేయురితి మే
మనసి ప్రతర్కస్సహజేష్వపీత్యత్ర సహజేష్విపేతి వా పాఠః-సంశ్చం వృత్తం. ౭౬.
హితోపదేశే వినివిష్టం మానసం యయోస్తా వధూవరా భారతీ మండనా గురుబంధు
వర్గతో లబ్ధానుమానా ప్రాప్తసత్కారా రాజగృహం సమీయతుస్సమాగతౌ బభూ
వేత్యాదేరుత్తరేణ సంబంధః. ఉపజాతివృత్తం. ౭౭. యా ఉభయభారతీతి సంజ్ఞా
బభూవ సా భారతీ సరస్వతీ పురా పూర్వం పునఃప్రసన్నేన దుర్వాససా దత్తం శాపా
వధిం సభాయాం సాక్ష్యం యస్య శంకరస్య సర్వజ్ఞతానూ నిర్వాహయ వర్తన్యతే
కరిష్యతి. ౭౮. సభారతీసాక్షికం సర్వవిత్త్వం యస్య తథాభూతో ౭సి శ్రీశంకరః
స్వీయశక్త్యా స్వాధీనయా మాయయా శిశువద్విభాతస్సకౌ స్వశైశవస్య బాలభావ
సోఽచితం శ్రీఙ్గోపస్కరణాదికమాకాంక్షితవాత్ తత్ర దృష్టాంతో యథోదార
చరితః సః ప్రసిద్ధకేశవశ్చీకృష్ణః స్వమాయయా శిశువద్విభాతస్సకౌ స్వశైశవసోఽచిత
మన్వకాంక్షీత్తథేత్యర్థః. ౭౯. చపలా ఆశా యస్మిన్నేవంభూతే ౭సి శైశవే
బాల్యే స్థితవతా భావి భూతం చ యదిదం ఖిల లోకే ౭స్తి తదఖిలమాత్మని విలు
లోకే సమ్యగవలూకితం కర్తణి లిట్ - తత్ర దృష్టాంతో యథా వటవృక్షస్య పలాశే
పత్రే స్థితవతా శార్దూణా శ్రీవిష్ణునా యదిదం తదఖిలం ఆత్మని అవలూకితం తద్వ

లోకే. ౮౦. తం దదర్శ జనతా ఒద్భుతబాలం లీలయాధిగతనూత
నదోలమ్, వాసుదేవమివ వామనలీలం లోచనైరనిమిషైరనువేలమ్.
౮౧. కోమలేన నవనీరద రాజిశ్యామలేన నితరాం సమరాజ, కేశ (వేశ)
పాశతమసా ఒధికమస్య కేశ వేశచతురాస్యసమస్య. ౮౨. శాక్తైః పాశు
పతైరపి ఊషణకైః కాపాలికైర్వైష్ణవైరప్యన్వైరఖిలైః ఖిలైః ఖలు
ఖలం దుర్వాదిభిర్వైదికమ్. పంథానం పరిత్యజ్య తీతలం ప్రాప్త్య
పరిక్రీడతే ఘోరే సంస్మృతికాననే విచరతాం భద్రంకరశృంకరః. ౮౩.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్తద్దేవావతారార్థకః,
సంక్షేపశంకరజయే తృతీయస్సర్గ ఆభవత్.

దిత్యర్థః - స్వాగతావృత్తం. * స్వాగతేతిరసభాద్గురుయగ్గమితి లక్షణాత్. ౮౦.
లీలయా ఒధికతః ప్రాప్తా దోలో యేన వామనా కమనీయా లీలా యస్య తమద్భుత
బాలం శ్రీశంకరం నిమేషోద్భుతైర్నేత్రైరనువేలమనిశం జనసమూహో దదర్శ లీల
యాధిగతదోలం వామనలీలమద్భుతబాలం శ్రీకృష్ణ మివ. ౮౧. కేశవశ్చ ఈశశ్చ
చతురాస్యశ్చ తైర్విష్ణుశివవిధిభిః సమస్య తుల్యస్యాస్య శ్రీశంకరస్య కేశపాశతమసా
అధికం యథా స్వాత్మథా సమరాజి సమ్యక్ శోభితం తద్విశిష్టమ్, కోమలేన పునశ్చ
నవనీరదానాం నవీనజలదానాం యా రాజిః పక్షిస్తద్వత్ శ్యామలేనాతిశ్యా మేనే
త్యర్థః. ౮౨. శాక్యా 'బౌద్ధాః ఊషణకా దిగంబరా స్సరైర్వశ్యాక్యాదిదుర్వాదిభిః
ఖలు ప్రసిద్ధం ఖిలముచ్చిన్నం వైదికం మార్గం పరిత్యజ్య భూతలం ప్రాప్త్య ఘోరే
సంసారారణ్యే విచరతాం భద్రం సర్వానర్థనిపుత్తిపురస్సరపరమానందప్రాప్తిలక్షణ
మోక్షాఖ్యం కల్యాణం కరోతీతి భద్రంకరః అన్వర్థసంజ్ఞః శ్రీశంకరః క్రీడతే స్వ-
శార్దూలవిక్రీడితమ్. ౮౩.

ఇతి శ్రీమత్పురమహాంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త.
పంశాపతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

తృతీయస్సర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

చతుర్థసర్గ ప్రారంభః.

అథ శివో మనుజో నిజమాయయా ద్విజగృహే ద్విజమోద
ముపావహాన్, ప్రథమహాయన ఏవ సమగ్రహీత్సకలవర్ణమసౌ నిజ
భాషికామ్. ౧. ద్విసమ ఏవ శిశుర్లిఖితాక్షరం గదితుమక్షమతాక్షర
విత్సుధీః, అథ స కావ్యపురాణముపాశృణోత్స్వయమవైత్కి మపి
శ్రవణం వినా. ౨. అజని దుఃఖకరో న గురోరసౌ శ్రవణతస్సకృ
దేవ పరిగ్రహీ, సహ నిపాతజనస్య గురుస్త్వయం స చ పపాత తతో
గురుణా వినా. ౩. రజసా తమసాప్యనాశ్రితో రజసా ఖేలనకాల
ఏవ హి, స కలాధరసత్తమాత్తజస్సకలాశ్చాపి లిపీరవిదత. ౪. సుధి
యోఽస్య విదిద్యుతే ఽధికం విధివచ్ఛౌలవిధానసంస్కృతమ్, లలితం

ప్రాకృతశిశువలక్షణం తస్య చరితం దర్శయితుముపకమతే. అథేతి. శివో
నిజమాయయా మనుష్యస్సన్ విగ్రహే ద్విజస్య శివగురోః ప్రీతిం సంపాదయన్
ప్రథమవర్ణ ఏవ సర్వమక్షరం నిజభాషాం చ సమ్యగ్గ్రహీతవాన్. ద్రుతవిలంబితవృత్తం
'ద్రుతవిలంబితమాహ నభౌ భ రా' వసుయుగవిరతిః. ౧. తతో ద్వితీయవర్ణ ఏవ
సబాలకస్సుబుద్ధిత్యాదక్షరజ్ఞో లిఖితాక్షరముచ్ఛారయతుం సమర్థో ఽభూత్. అథానం
తరం తృతీయవర్ణే స శిశుః కావ్యాని పురాణాని చ శ్రుతవాన్ కిమపి శ్రవణం వినా
స్వయమేవ జ్ఞాతవాన్. ౨. అసౌ శిశుర్దురోద్దుఃఖకరో నాభూత్ యతః సకృదేవ
శ్రవణాత్ పరిగ్రహణశీలః సహాధ్యాయజనస్య స్వయం గురుః స చ శ్రవణాదనంతరం
గురుణా వినా పపాత. ౩. రజోగుణేన తమోగుణేన చానాశ్రితో ధూశ్యా ఖేలన
కాల ఏవ హి ప్రసిద్ధం స శిశుః కలాధరేభ్యః శ్రేష్ఠస్య సుతః సర్వా అపి లిపీర్జాత
వాన్. వియోగిని వృత్త. ౪. అస్య సుధియః శ్రీశంకరస్య విధివచ్ఛౌడాకర్తృణో విధా

కరణం ఘృతాహుతి జ్వలితం తేజ ఇవాఽఽశుశుక్షణేః. ౫. ఉపపాదన నిర్వ్యపేక్షాధీస్సపపాతాహృతిపూర్వకాగమా, అధికావ్యమరంస్త కర్కశేఽప్యధికాంస్తర్కనయేఽత్యవర్తత. ౬. హరతస్త్రిదశేజ్యచాతురీం పురతస్తస్య న వక్తుమిశ్వరాః, ప్రభవోఽపి కథాసునైజవాగ్విభవోత్సారితవాదినో బుధాః. ౭. అముకక్రమికోక్తిధోరణీమురగాధీశకథావధీరిణీమ్, ముముహూర్షిశమయ్య వాదినః ప్రతివాక్యోపహృతౌ ప్రమాదినః. ౮. కుమతాని చ తేన కాని నోన్స్తథితాని ప్రథితేన ధీమతా, స్వమతాన్యపి తేన ఖండితాన్యతియత్నైరపి సాధితాని కైః?. ౯. అమునా తనయేన భూషితం యమునాతాత సమానవర్చసా, తులయా రహితం నిజం కులం కలయామాస స పుత్రిణాం వరః. ౧౦. శివగురుస్సజరంస్త్రిసమే శిశావమృత కర్తవశః

నేన సంస్కృతం సుందరం కరణం గాత్రం శరీరమ్. ని. 'కరణం సాధకతమక్షేత్ర గాత్రేంద్రియేష్వపీ'త్యమరః. విదిద్యుతే విశేషేణ శుశుభే ఘృతస్య ఆహుతిభిర్జ్వలిత మగ్నేస్తేజ ఇవ. ౫. ఉపపాదనే నిర్వ్యపేక్షాపేక్షారహితా ధీర్జ్యస్య స శ్రీశంకరః భూప్రభృతివ్యాహృతిపూర్వకాన్వేదాః పపాత - కించాఽధికావ్యమరంస్త కావ్యేతు శ్రీధాం కృతవాః ఆపి చ కర్కశేఽతికఠినేఽపి తర్కనయే యేఽధికాస్తానతిక్రాంతవాః. ౬. నైజాయాస్సవీరీయాయా వాచో వైభవేనోత్సారితా దూరీకృతా వాదినో యైస్తే బుధాః పండితా వాదజల్పవితండాఖ్యాసు కథాసు ప్రభవః సమర్థా ఆపి దేవానాం పూజ్యస్య గురోర్వాచస్పలేశ్చాతురీం హరతస్తస్య శివగురోః కుమారస్య సమ్ముఖే వక్తుం ప్రభవో న బభూవురిత్యర్థః. ౭. కించ సర్వాధీశస్య కేషస్య కథాయా అప్యవధీరిణీం తిరస్కరిణీం మనుష్యక్రమేణోచ్ఛారణస్య పరిపాటిం శ్రుత్వా వాదినో ముముహూః మోహం ప్రాప్తః యతః ప్రతివచనస్య వ్యాహృతౌ ప్రమాదవంతః. ౮. కించ ప్రఖ్యాతేన బుద్ధిమతా తేన శ్రీశంకరేణ కాని కుమతాని నోన్స్తథితాన్యపితు సర్వాణ్యేవోన్స్తథితాని తేన ఖండితాని స్వమతాన్యతిప్రయత్నైరపి కైస్సాధితాని న కైరపీత్యర్థః. ౯. స పుత్రవతాం మధ్యే శ్శ్రేష్ఠశ్శివగురుః సీవ్యం కులం యమునాతాతేన సూర్యేణ సమానం వర్చస్తేజో యస్య తేనామునా పుత్రేణాలంకృతం తులయోపమయా రహితం కలయామాస చకార్ దదర్శేతి వా. ౧౦. స శివగురుస్సుతేన మోదం ప్రాపితస్సన్వయముపనిసీషిత ఉపనయం కర్తుమిష్టస్సూనుశ్యేన తథా భూతోఽపి జరాం గచ్ఛత్ శిశౌ త్రిహయనే సతి కర్తాధీనః అమృతమృతః-హి యస్తా

సుతమోదితః, ఉపనిసీపితసూనురపి స్వయం న హి యమోఽస్య కృతాకృతమీక్షతే. ౧౧. ఇహ భవేత్సులభం న సుతేక్షణం న సుతరాం సులభం విభవేక్షణమ్, సుతమవాప కథంచిదయం ద్విజో న ఖలు వీక్షీతుమైష్ట సుతోదయమ్. ౧౨. మృతమదీదహదాత్తసనాభిభిః పితరమస్య శిశోర్జ్జననీ తతః, సమనునీతవతీ ధవఖండితాం స్వజనతా మృతిశోకహరైః పదైః. ౧౩. కృతవతీ మృతచోదితమక్షమా నిజజన్తరపి కారితవత్యసా, ఉపనిసీఘరభూత్సుతమాత్తనః పరిసమాప్య చ వత్సరదీక్షణమ్. ౧౪. ఉపనయం కిల పంచమవత్సరే ప్రవరయోగయుతే సుముహూర్తకే, ద్విజవధూర్నియతా జననీ శిశోర్వ్యధిత తుష్టమనాస్సహ బంధుభిః. ౧౫. అధిజగే నిగమాంశ్చతురోఽపి స క్రమత ఏవ గురోస్సషడంగకాః, అజని విస్మితమత్ర మహామతౌ ద్విజసుతేఽల్పతనౌ జనతామనః. ౧౬. సహ నిపాతయుతా వటవ స్సరుం పతితుమైశత న ద్విజసూనునా, అపి గురుర్విశయం

దస్య జంతోః కృతాకృతమిద మనేన కృతమిదమనేనాకృతమితి యమో న వశ్యతి. ద్రుతవిలంబితం వృత్తమ్. ౧౧. ఆస్తిక్ సంసారే సుతస్యేక్షణం సులభం న భవతి సుతవిభవస్యేక్షణస్తు సుతరాం సులభం న భవతి ఇత్యస్మిన్నధి శివగురురేవ నిదర్శనం ఇత్యాశయేనాహః—ఇహేతి. అయం ద్విజస్సుతం కథంచిదవాప వరం తు సుతస్య వైభవం ద్రష్టుం సమర్థో నైవాభూత్. ౧౨. తదనంతరమస్య శంకరస్య పితరం శిశోర్జ్జననీ స్వసపిండైరదీదహత్ తతో ధవేన వత్సా ఖండితాం రహితాం సతీం స్వజనతా మృతిశోకహరైః పదైః నాయమత్యంతసంవాసః కస్యచిత్కేనచిత్క్వచి దపి స్వేన శరీరేణ న కిముతావ్రైః పృథగ్జనైరిత్యాదిభిః సమాశ్వాసితవతీ. ౧౩. మృతస్య యద్విహితం స్వేన కర్తుం శక్యం తత్స్వయం కృతవతీ యత్రాసమర్థా తత్స్వజన్తరవృషా సతీ కారితవతీ కించ సంవత్సరదీక్షాం పరిసమాప్య స్వస్య సుతముపనిసీఘరభూత్. ౧౪. ప్రవరయోగయుతే శ్రేష్ఠ. యోగయుక్తే నియతా నియమయుక్తా ఉపనయం వ్యధిత కృతవతీ. ౧౫. శిక్షాదిభిః షడ్భిరంగైః సహితాః చతురోఽపి వేదాః క్రమేణ స గురోస్సకాశాదధిజగేఽధ్యయనేన అవాప. అత్రాస్తిక్ ద్విజసుతేఽల్పశరీరే మహామతౌ సతి విషయే వా జనతాయా హృదయం విస్మితమజాయత అత్రాస్తిక్ లోక ఇతి వా. ౧౬. సహనిపాతః సహాధ్యయనం లేన యుక్తా వటవో ద్విజపుత్రేణ సహ

ప్రతివేదివాక్ క ఇవ పాఠయితం సహసా త్మమః. ౧౭. అత్ర కిం స
యదశిక్షత సర్వాంశ్చిత్రమాగమగణా ననువృత్తః, ద్విత్తమాస
పతనాదభవ ద్యస్తత్ర తత్ర గురుణా సమవిద్యః. ౧౮. వేదే బ్రహ్మ
సమస్తదంగనిచయే గార్గ్యోపమస్తత్కథాతాత్పర్యార్థవివేచనే గురు
సమస్తత్కర్త సంవర్ణనే, ఆసీ జ్ఞైమినిరేవ తద్వచనజప్రదోద్బోధకందే
సమో వ్యాసేనైవ స మూర్తిమానివ నవో వాణీవిలాసైర్వృత్తః.
౧౯. అన్విక్షీక్యైక్షీ తంత్రే పరిచితిరతులా కాపిలే కాఽపి లేభే శీతం
పాతంజలాంభగి పరమపి విదితం భాట్టఘట్టార్థతత్వమ్, యత్రై
స్సౌఖ్యం తదస్యాంతరభవదమలాద్వైతవిద్యాసుఖే ఽస్మిన్ కూపే
యో ఽర్థస్సతీర్థే సుపయసి వితతే హంత నాంతర్భవేత్కిమ్. ౨౦.
స హి జాతు గురోగి కులే వసన్ సవయోభిస్సహ భ్రాతృలిప్సయా,

పతితం సమర్థా నాభూవన్ కించ సహసా పాఠయితం కస్యమర్థ ఇతి సంశయం
గురురసి ప్రాప్తవానివ. ౧౭. యో ద్విత్తమాసపతనాత్ తత్ర తత్ర శాస్త్రే గురుణా
తుల్యవిద్యో ఽభవత్స గురుమనుస్మతో యత్పర్యానాగమగణాన్ శిక్షితవానత్ర కిం
చిత్రం న కిమపీత్యర్థః. స్వాగతా. ౧౮. వేదే బ్రహ్మసమశ్చతుర్దుఖతుల్య ఆసీత్
వేదాంగసముదాయే శిక్షాదౌ గార్గ్యసదృశ ఆసీత్ వేదతదంగకథాతాత్పర్యవివేచనే
వాచస్పతితుల్య ఆసీత్ వేదోక్తకర్త సంవర్ణనే జ్ఞైమినిరేవ ఆసీత్ వేదవచనజన్యతత్వ
జ్ఞానస్య మూలే వ్యాసేనైవ తుల్యః. కించ స మూర్తిమాన్ నవినో వ్యాస ఇవ వాణీ
విలాసైర్వృత్తస్సంయుత ఆసీత్. శార్దూలవిక్రీడితం. ౧౯. అన్విక్షీక్తి తర్కవిద్యా తే
నైక్షీ సమ్యగీక్షితా కాపిలేపి తంత్రే కపిలప్రణీతే సాంఖ్యశాస్త్రే అనువమా కాఽపి
పరిచితిః పరిచయో లేభే కర్తృణి లిఖ్ తేన లభేత్యర్థః. పతంజలిప్రణీతశాస్త్రాత్మకం జలం
తేన శీతం భాట్టస్య భట్టపాదప్రణీతస్య వారికస్య ఘట్టానాం ప్రఘట్టకానాం
అర్థస్య తత్త్వం పరమపి తేన విదితం పరమపీత్యస్య పూర్వేణ వా సంబంధః కించ
యత్రై తర్కశాస్త్రాదిభిస్సుఖం తదస్య శ్రీశంకరస్యామలం చ తదద్వైతం చ తస్య
యా విద్యా అమలా చాసావద్వైతవిద్యేతి వా తస్యాస్సుఖేస్తిన్నపరోక్షేంతరభవత్
కూపే యో జలపానాదిరూపోఽర్థః స శోభనజలే విస్తృతే గంగాదౌ తీర్థే కిమంతర్న
భవేదపి తు భవేదేవ తథా చ స్మృతిః. 'యావానర్థ ఉదపానే సర్వతస్సంఘతోదకే,
తావాన్సర్వేషు వేదేషు బ్రహ్మణస్య విజానతః' ఇతి. స్రగ్ధరావృత్తం. ౨౦. ఏవం
భూతస్య భగవాన్ శంకరః గురోః కులే వసన్ గదాచిద్భ్రాతృప్రీతిచ్యయా

భగవాన్ భవనం ద్విజన్తనో ధనహీనస్య వివేశ కస్యచిత్. ౨౧. తమ
 వోచత తత్ర సాదరం వటువర్యం గృహిణాణ కుటుంబినీ, కృతినో
 హి భవాదృశేషు యే పరివస్యాం ప్రతిపాదయంతి తే. ౨౨. విధినా
 ఖలు పంచితా వయం వితరీతుం వటవే న శక్నుముః, అపి ధైర్యముకిం
 చనత్వతో ధిగిదం జన్త నిరర్థకం గతమ్. ౨౩. ఇతి దీనముదీరయం
 త్యసౌ ప్రదదావామలకం వ్రతీందవే, కరుణం వచనం నిశమ్య సో
 ఽప్యభవత్ జ్ఞాననిధిర్దయార్ద్రాధీః. ౨౪. స మునిర్దురజిత్కుటుంబినీం
 పదచిత్రైర్నవనీతకోమలైః, మధురైరుపతస్థివాంస్తవై ద్విజదారిద్ర్య
 దశానివృత్తయే. ౨౫. అథ కైటభజిత్కుటుంబినీ తటిదుద్దామనిజాంగ
 కాంతిభిః, సకలాశ్చ దిశః ప్రకాశయంత్యచిరాదావిరభూత్తద
 గ్రతః. ౨౬ అభివంద్య సురేంద్రవందితం పదయుగ్మం పురతః కృతాం
 జలిమ్, లలితస్తుతిభిః ప్రహర్షితా తమువాచ స్థితపూర్వకం వచః ౨౭.
 విదితం తవ వత్స హృద్గతం కృతమేభిర్న పురాభవే శుభమ్, అధునా
 మదపాంగపాత్రతాం కథమేతే మహితామనాఘ్నయః. ౨౮. ఇతి తద్వ

పయన్యైస్సహ ధనహీనస్య కస్యచిద్విప్రస్య గృహం ప్రవిష్టవాన్ - వియోగినీవృత్తం.
 ౨౧. యే భవాదృశేష పరివస్యాం పరిచర్యాం ప్రతిపాదయంతి తే కృతినః కృతార్థాః
 యే పుణ్యపంథః తే భవాదృశేష పరివస్యాం ప్రతిపాదయంతీతి వా. ౨౨. వయం తు
 దైవేన పంచితా యతో ఽకించనత్వాత్ ధైర్యముపి వటవే దాతుం న శక్నుముః. ౨౩.
 ఇత్యేవం దీనం కథయంత్యసౌ గృహస్థస్య కుటుంబినీ వ్రతచంద్రియ శ్రీశంకరాయా
 మలకం ప్రకర్షేణ భక్తిపూర్వకం దదౌ తదీయం కరుణం వచనం శ్రుత్వా జ్ఞాననిధిః
 సోఽపి దయార్ద్రబుద్ధిరభవత్. ౨౪. స మునిశ్శ్రీశంకరః పదచిత్రైర్నవనీతవత్కోమలై
 ర్మధురైః స్వదైర్దురాఖ్యాసురవిదారకస్య విష్ణోః కుటుంబినీం లక్ష్మీం ద్విజదారిద్ర్యదశాని
 వృత్తయే ఉపాసితవాన్. ౨౫. అథానంతరం కైటభాఖ్యాసురజితో విష్ణోః కుటుంబినీ
 విద్యుద్వదుద్దామభిః స్వతంత్రాభిస్సాంఘానాం కాంతిభిర్వా సకలా అపి దిశః ప్రకాశ
 యంతీ సద్యశ్శ్రీశంకరాగ్రే ప్రాదురభూత్. ౨౬. దేవేంద్రవందితం పదద్వంద్వం అభి
 వంద్య కృతాంజలిం పురతః స్థితం శ్రీశంకరం లలితస్తుతిభిః ప్రహర్షం ప్రాప్తా స్థిత
 పూర్వకం వచనమువాచ. ౨౭. పురాభవే పూర్వజన్తని మదపాంగస్య మదీయకృపా
 కటాక్షస్య పాత్రతా లక్షణం పూజ్యతాం. ౨౮. ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా స ఉవాచ

చనం స శుశ్రువాన్ నిజగాదాంబ మయీదమర్పితమ్, ఫలమద్యదదస్య తత్ఫలం దయనీయో యది తే ౨హమిందిరే. ౨౯. అమునా వచనేన తోషితా కమలా తద్భవనం సమంతతః, కనకామలకైరపూరయజ్జన తాయా హృదయం చ విస్తయైః. ౩౦. అథ చక్రభృతో వధూమయే సుకృతే ౨ంతర్ధిముపాగతే సతి, ప్రశశంసురతీన శంకరం మహిమానం తమవేక్ష్య విస్తీతాః. ౩౧. దివి కల్పతరుర్యథా తథా భువి కల్యాణ గుణో హి శంకరః, సురభూసురయోరపి ప్రియస్సమభూదిష్టవిశిష్ట వస్తుదః. ౩౨. అమరస్పృహణీయసంపదం ద్విజవర్యస్య నివేశమాత్మవాన్, స విధాయ యథాపురం గురోస్సవిధే శాస్త్రవరాణ్యశిష్యత. ౩౩. వరమేన మవాప్య భేజిరేవరభాగం సకలాగకలా అపి, సమవాప్య నిజోచితం పతిం కమనీయా ఇవ వామలోచనాః. ౩౪. సరహస్యసమగ్రశిక్షితాఖిల విద్యస్య యశస్వినో వపుః, ఉపమానకథాప్రసంగమప్యసహిష్ణు శ్రియ మన్వపద్యత. ౩౫. జయతి స్త సరోరుహప్రభామదకుంఠీకరణక్రియాచ

హే అంబ యద్యప్యేవం తథా ౨ప్యద్యేదమామలకాఖ్యం ఫలం మయ్యర్పితం తస్య ఫలం దదస్య హే ఇందిరే యద్యహం తవానుకంప్యః. ౨౯. అమునా తథాభూతేన శ్రీశంకరేణ వా తోషితా లక్ష్మీః సువర్ణామలకైః సమంతాత్ ద్విజగృహమపూరయత్ జనసముదాయస్య హృదయంచ విస్తయైరపూరయత్. ౩౦. అథ చక్రభృతః చక్ర భర్య విష్ణోర్వధూమయే పుణ్యే అంతర్ధానం గతే సతి తథాభూతం మహిమానమవేక్ష్య విస్తయం ప్రాప్తాః జనా శ్రీశంకరమత్యంతం ప్రశశంసుః. ౩౧. స్వగ్రే కల్పవృక్షో యథాతథా భూమా కల్యాణగుణః శంకరః ఇష్టాని యాని శ్రేష్ఠాని వస్తూని తాని దదా తీతి తథాభూతః సమభూత్ కించ సతు దేవప్రియో ౨యం తు దేవస్య విప్రస్య చ ప్రియః. ౩౨. ఏవమప్రాకృతం తచ్చరితముపవర్ణ్యోపసంహరతి అమరైర్దేవైః ప్రార్థనీయా సంపద్యస్మిన్నేతాదృశం ద్విజశ్రేష్ఠస్య గృహం విధాయ స ఆత్మవాన్ యథాపూర్వం గురోః సవిధే సమీపే శాస్త్రవరాణ్యశిష్యత. ౩౩. వామలోచనాః కపటదృష్టయః స్త్రీయః కమనీయాః సుందర్యః స్వోచితం పతిం ప్రాప్య యథా వరం భాగం భాగ్యం ప్రాప్నువంతి తథా సర్వాః కలా అపి ఏవం శ్రీశంకరం వరం ప్రాప్య భాగ్యం ప్రాపురి త్యర్థః. ౩౪. సరహస్యం సమగ్రం యథా స్వాత్మథా శిక్షితా అఖిలా విద్యా యేన తథా భూతస్య యశస్వినః శ్రీశంకరస్య వపుశ్శరీరం ఉపమానకథాయాః ప్రసంగమప్యసహిష్ణు అపూర్వాం శోభాం ప్రాప్తవత్. ౩౫. అథ శ్రీశంకరస్య పాదాద్యవయవం వర్ణయన్

ణమ్, ద్విజరాజకరోపలాలితం పదయుగ్మం పరగర్వహారిణః. 31. జల మిందుమణిం స్రవేద్యది యదిపద్మం దృషదస్తతస్సరః, యది తత్ర భవే త్కుశేశయం తదముష్యాంస్థితులామవాఘ్నయాత్. 32. పాదౌ పద్మ సమా వదంతి కతిచిచ్ఛ్రిశంకరస్యానఘా వక్త్రం చ ద్విజరాజమండల నిభం నైతద్ద్వయం సాంప్రతమ్, ప్రేష్యగి పద్మపదగి కిల త్రిజగతి ఖ్యాతః పదం దత్తవానంభోజే ద్విజరాజమండలశత్రైః ప్రేష్యైరుపాస్యం ము ఖమ్. 33. ముహుస్సంతో నైజం హృదయకమలం నిర్మలతరం విధాతుం యోగింద్రాః పదకమలమస్మిన్ని దధతి, దురాపాం శక్రాద్యైర్వమతి వదనం యన్నవసుధాం తతో మన్యే పద్మాత్పదమధికమిందోశ్చ వదనమ్. ౯3.

న్నాదౌ తదీయపదయుగ్మం వర్ణయతి-జయతి స్తేత్యాదినా సరోరుహస్య కమలస్య యః ప్రభామదస్తస్య యా కుణ్ఠీకరణక్రియా తయా విత్తం ప్రతీతం 'తేన విత్తత్పుం చుశ్చణపా'వతి, సూత్రేణ చణ్ఠిత్వయః యతో ద్విజరాజస్య చంద్రస్య కరైః కిరణైః ద్విజరాజానాం విప్రాణాం హస్తైశ్చోపలాలితం పరేషాం వాదినాం గర్వం హర్తం కిల మన్యాస్తీతి తథా తస్య చరణయుగ్మం జయతి స్త. 31. యది జలం ఇన్దుమణిం చంద్రకాంతం మణిం స్రవేద్యది చ దృషదః కమలం భవేత్ యది చ తస్మాత్కు మలాత్సరస్తటాకో భవేద్యది చ తస్మిన్ సరసి కుశేశయం భవేత్ తదా తత్కమలం అముష్య పాదసాదృశ్యం ప్రాఘ్నయాత్. 'సంభావనం యదీత్యం స్యాదిత్యూహోన్యస్య సిద్ధయే'. 32. కేచిచ్ఛ్రిశంకరస్యానఘా పాదౌ పద్మసమా వదంతి ముఖం చ చంద్ర మండలసమం వదంతి నైతద్ద్వయం న్యాయ్యం యతః ప్రేష్యైరుపాస్యో జగతి ఖ్యాతః పద్మపాదః పద్మే పదం దత్తవాన్ తథా ముఖం బ్రహ్మణిక్షణ చంద్రమండలశత్రైః ప్రేష్యైరుపాస్యం అత్ర వైతదిత్యాదినోపమిత్యనిష్పత్తేర్దుష్టాటనాత్ప్రతీపాలం కారః. 'పశ్యేనాన్యస్యోపమాయా అనిష్పత్తివచశ్చ తదిత్యుక్తే. శార్దూ. 33. శ్రీశంకర పాదపదనయోః పద్మేందుభ్యాముత్కృష్టతాం ప్రకారాంతరేణ దర్శయతి. ముహు రితి. సంతో యోగింద్రాః స్వీయం హృదయకమలం నిర్మలతరం విధాతుం తస్మిన్ హృదయకమలే శ్రీశంకరస్య పదకమలం నిదధతి స్థాపయంతి యద్యస్తాచ్ఛేంద్రా ద్యైర్దురాపాం దుష్ప్రీపాం బ్రహ్మణిక్షణాం నవ్యాం సుధాం ముఖముద్గిరితి ఉద్వ మతి యత్ యస్మేతి వా తతస్తస్మాత్పద్మాత్పదం చంద్రాచ్ఛ ముఖముత్కృషం మన్యే

౩౯. తత్త్వజ్ఞానఫలేగ్రహిర్ఘనతరవ్యామోహముష్టింధయో నిశ్చేష
వ్యసనోదరంభరి రఘుప్రాగ్భరకూలంకషః, లుంటాకో మదమత్సరాది
వితలేస్తాపత్రయారుంతుదః పాదస్యాదమితంపచగి కరుణయా భద్రం
కరశ్శాంకరః. ౪౦. పదాఘాతసోఢిటవ్రణకిణితకార్తాంతికభుజం ప్ర
ఘాణవ్యాఘాత ప్రణతవిమతద్రోహబిరుదమ్, పరంబ్రహ్మైవాసౌ భవతి
తత ఏవాస్య సుపదం గతాప స్తారార్థిక్ జగతి మహతో ఽద్యాసి
తనుతే. ౪౧. ప్రాప్తస్యాభ్యుదయం నవం కలయతస్సారస్వతోజ్జుమ్భ

శిఖ. ౩౯. తత్త్వజ్ఞానలక్షణం ఫలం గృహ్లాంతి తత్త్వజ్ఞానఫలేగ్రహిః, 'ఫలేగ్రహిరాత్తం
భరిశ్చే'త్యుపపదస్యైదంతత్వం గ్రహేరిన్పుత్రయశ్చ నిపాత్యతే పునశ్చ ఘనతరో
యో వ్యామోహో ఽకర్తృత్వా స్ఫురణరూపస్తం ముష్ట్యా నిష్పీడ్య ధయతి పిబతీతి తథా
పునశ్చ నిశ్చేషైర్వ్యసనైర్భక్తానాం సమస్తదుఃఖైరుదరం బిభర్తీతి తథా సర్వవ్యసన
భక్షకః పునశ్చ లేహమఘస్య పాపస్య యః ప్రాగ్భారోఽతిశయస్తస్య కూలం
తటంకషతి నాశయతీతి తథాభూతేనదీవత్ మూలోన్ములకః పునశ్చ మదమత్సరదంభాది
వక్ష్యేద్ధుంటాకః అపహరకః తాపానామాధ్యాత్మికాధిభౌతికానాం త్రయం తస్యా
రుంతుదో మర్తస్పృక్ పినాశకః తథా మితంపచతీతి మితంపచః కదర్యః. ని. 'కదర్యే
కృపణక్షుద్రకింపచానమితంపచాః' ఇత్యమరః. తద్విలక్షణోఽమితంపచోఽత్యుదారః
ఏవంవిధశ్శాంకరః పాదః కల్యాణకరః స్యాత్. శా. ౪౦. యమకింకరేభ్యో మార్కం
డేయస్య రక్షణసమయే పదాఘాతేన వామచరణప్రహారేణ యః సోఢిటస్తస్యప్రణేన
కిణితో చిప్పితో కార్తాంతికౌ కృతాంతస్య యమస్య సంబంధినౌ భుజౌ యేన
తత్ప్రమాణో ద్వారబాహ్యప్రకొఞ్ఘః. 'అగారైకదేశే ప్రఘణః ప్రాఘాణ'శ్చేతి
ప్రఘాణశబ్దనిపాతనాల్ పుష్పత్తిస్తు ప్రవిశద్భిః జనైః పాదైః ప్రకర్షేణ హస్యత
ఇతి బోధ్యతే. లేన యో వ్యాఘాతః పాదప్రహరః లేన ప్రణతస్య దీర్ఘసమస్కార
వత్ప్రకర్షేణ సతస్య సమీభూతస్య యే బాహ్యభృంతరా విమతాశ్చత్రవస్తేహం
ద్రోహ ఇతి బిరుదః ప్రఖ్యాతికరం నామధేయం యస్య. బిరుదశబ్దో దేశీయశబ్ద
తత్సరం బ్రహ్మైవాసౌ శ్రీశంకరో భవతి తతస్తస్మాదేవాస్య సుపదం శోభనం చరణం
జగత్పద్యాసి మహతోఽక్షుద్రస్వభావాత్ గతా అజ్ఞాన లక్షణాప స్తారాఖ్యా
స్మరసంబంధినీ యా ఆర్తి యేభ్యస్తథాభూతాత్ తనుతే కురుతే. శి. ౪౧. నవ్య
మభ్యుదయం ప్రాప్తస్య సారస్వతం సాముద్రముజ్జుంభణ ముల్లాసం కుర్వతస్సీవ్యయ

ణం స్వాలోకేన విధూతవిశ్వతిమిరస్యాసన్నతారస్య చ, తాపం న
 స్త్వరితం క్షీయంతి ఘనతాపన్నం ప్రసన్నా మునేరాహ్లాదం చ కలా
 ధరస్య మధురాః కుర్వంతి పాదక్రమాః. ౪౨. నర్దితై ముక్తిం నత
 ముతపదం వేతి భగవత్పదస్య ప్రాగల్భ్యాజ్జగతి వివదంతే శ్రుతివిదః,
 వయం తు బ్రూమ స్తద్భజనరత పాదాంబుజ రజః పరీరంభారంభ
 స్సపది హృది నిర్వాణశరణమ్. ౪౩. ధవళాంశుకపల్లవావృతం విలలా
 సోరుయుగం విపశ్చితః, అమృతార్ణవభేనమంజరీ ఛురితైరావతహస్త
 శస్త్రీభృత్. ౪౪. యది హాటకవల్లరీత్రయీ ఘటితా స్ఫాటికకూట
 భృత్తటీ, స్ఫుటమస్య తయా కటితటీ తులితా స్యాత్కలితత్రిమే
 ఖలా. ౪౫. ఆదాయ పుస్తకవపుశ్శ్చురిసారమేకహస్తేన వాదికృతతద్గ

ప్రకాశేన విధూతం విశ్వస్య తిమిరం యేన తస్యాసన్నాః సన్నిధిం ప్రాప్తాస్తారా
 యస్య తస్య కలాధరస్య షాడశకశస్య చష్ట్రస్య పాదక్రమాః కిరణప్రచారాః
 ప్రసన్నాః స్వచ్ఛా యథా ఘనతాం ప్రాప్తం తాపం శీఘ్రం క్షీయంతి నాశయంతి
 ఆహ్లాదం చ కుర్వంతి తథా నవమభ్యుదయం ప్రాప్తస్య సరస్వతీప్రతిపాద్యం సారస్వతం
 బ్రహ్మతత్త్వం తస్య ఉద్దీపనం కుర్వతః స్వస్య ప్రత్యేకచైతన్యస్వాలోకేన ప్రకాశేన
 విధూతం విశ్వస్యాజ్ఞానలక్షణం తిమిరం యేన తస్య సదైవోంకారజపాద్యభ్యాసశీలస్య
 సమస్తకలాధరస్య మునేశ్చీశంకరస్య ప్రసన్నాశ్చరణన్యాసా నోఽస్తాకం ఘనీభూతం
 సంస్కృతిలక్షణం తాపం నాశయంతి ఆహ్లాదం బ్రహ్మనందలక్షణం చ ప్రకటయంతీ
 త్యర్థః. కార్దూ. ౪౨. కి న్నతిర్నమస్కారో ముక్తిం దదాతి అధివా నమస్కృతం
 భగవత్పాదస్య పదమితి శ్రుతివిదః ప్రాగల్భ్యాజ్జగతి వివాదం కుర్వంతి తత్రవయం
 త్వేపంబ్రూమస్తస్య శ్రీశంకరచరణస్య భజనే సేవాయాం యో రతస్తస్య పాదకమలస్య
 రజసః హృదయఆలింగనస్యారంభః తత్త్వణమేవ మోక్షాశ్రయభూతో ముక్తిప్రద
 ఇత్యర్థః. శి. ౪౩. అథ తదీయమూరుయుగం వర్ణయతి శ్వేతపస్త్రలక్షణేన పల్లవేనా
 వృతం విపశ్చిత ఊరుద్వయం విలలాస శుశుభే. తద్విశిషిష్ట - అమృతార్ణవస్య క్షీర
 సముద్రస్య భేనమంజర్యా ఛుభితస్య వ్యాప్తస్య విరావతస్య హస్తస్య శుండాయాశ్చ
 స్తిం ప్రాశస్తిం విభర్తీతి తథా - వియో. ౪౪. సువర్ణవల్లీత్రయాయుక్తా స్ఫటికమ
 యస్య పర్వతస్య తటీ యది భవేత్తదా తయా తాదృశయా కలితా సంపాదితా
 త్రిమేఖలా యస్యాం సా అస్య శ్రీశంకరస్య కటితటీ తులితా స్యాత్. ౪౫. అథ
 తదీయకరా వర్ణయతి ఆదాయేతి ద్వాభ్యాం - పుస్తకమేవ వపుః శరీరం యస్య తచ్చు)

తకంటకానామ్, ఉద్ధారమారచయతీవ విబోధము ద్రాముద్భిభ్రతో
నిజకరేణ పరేణ యోగీ. ౪౬. సుధీరాజః కల్పద్రుమకిసలయాభౌ కర
వరా కరోత్యేతా చేతస్యమలకమలం యత్సహచరమ్, రుచేశ్చీరా
వేతావహాని కిము రాత్రావితి భియా నిశాదేరాస్తాతర్నిజదళకవాటం
ఘటయతి. ౪౭. రుచిరా తదురస్థస్థి బభావరస్థాలవిశాలమాంస
లా, ధరణీభ్రమణోదితశ్రమాత్పుఘశయ్యేవ జయశ్రియా శ్రితా.
౪౮. పరిఘప్రథిమాపహరిణౌ శుశుభాతే శుభలక్షణౌ భుజౌ, బహి
రంతరశత్రునిగ్రహే విజయస్తంభయుగీధురంధరా. ౪౯. ఉపవీతమము
ష్య దిద్యుతే బిసతంతుక్రియమాణసౌహృదమ్, శరదిందుమయూఖ
పాండిమాతిశ యోల్లంఘనజాంఘికప్రభమ్ ౫౦. సమరాజత కంతకం

తీనాం సారం ఏకహస్తేన వామకరేణ యోగీ ఆదాయ జ్ఞానముద్రాం తర్జన్యంగుష్ఠసం
యోజనరూపాముద్భిభ్రతా ౬పరేణ దక్షిణేన నిజహస్తేన వాదికృతానాం తస్మిన్
శ్రుతిసారే స్థితానాం కంటకానాం ఉద్ధారమారచయతీవేత్సుత్యేతా - వసంతతిలకం
వృత్తం. ౪౬. సుధీనాం మధ్యే రాజత ఇతి సుధీరాట్యస్య శ్రీశంకరస్యేతో కరవరా
కల్పద్రుమవల్లవతుల్యావితి యదా యత్సహచరం యత్పుల్యమమలకమలం చేతసి
కరోతి తదా రుచేః కాంతేశ్చోపరావేతో తత్రాపి దినే కింవా రాత్రావితి భయేన రాత్రే
చోరాణామవకాశ ఇతి కృత్వా నిశాదేసూన్యాస్తమారభ్య సూర్యోదయపర్యంతం
స్వదళాత్తకం కవాటం ఘటయతి యోజయతి. ౪౭. అథ తస్యోరస్థస్థిలం వర్ణయతి
అరస్థాలవత్కవాటఫలకపద్మికాలా చాసౌ మాంసలా మాంసవ్యాప్తా చాలిమనోహరా
తస్యోరస్థస్థి బభా శుభభే ధరణ్యాం భూమా భ్రణేనోదితా చ్ఛిమాత్ జయలక్ష్మ్య
ఆశ్రితా శయ్యేవేత్యర్థః. ౪౮. అథ తదీయభుజౌ వర్ణయతి బహిరంతరశత్రునిగ్రహే
పరిఘప్రఖ్యాతతాపహరిణీలా పరిఘాదధికతరప్రఖ్యాతిమస్తా విజయస్తంభయుగళస్య
ధురంధరత ఇతి తౌ తత్తుల్య శుభలక్షణయుక్తా శ్రీశంకరస్య తథా భుజౌ శుశు
భాతే. ౪౯. అథ తదీయం యజ్ఞోపవీతం వర్ణయతి - బిసతంతుభిర్నృణాశలంతుభిః
క్రియమాణం సౌహృదం యేన తత్ శరచ్చంద్రస్య కిరణానాం పాండిముశ్శ్వేత
తాయాః అలిశయస్యోల్లంఘనే జాంఘికాఽలివేగవతీ ప్రభా యస్య. ని. 'జం
ఘాలో ౭లిజవస్తుల్యా జంఘాకరికజాంఘికా' విత్యమరః తదముష్య శ్రీశక్తిరస్య
యజ్ఞోపవీతం దిద్యుతే రేఖే. ౫౦. అథ తస్య కంతం వర్ణయతి భగవత్పాదమునేః

బురాడ్బగవత్పాదము నేర్పదుద్భవః, నిసదగి ప్రతిపక్షనిగ్రహేణ జయ
 శంఖధ్వనితామవిందత. ౧౧. అరుణాధరసంగతాధికం శుశుభే. యస్య
 హి దంతచంద్రికా, నవవిద్రుమవల్లరీ గతా తుహినాం శోభితా. ౧౨.
 చ్చవిః. ౧౨. సుకపోలతలే యశస్వినశ్శుశుభాతే సితభానుశ్శుశుభా
 వదనాశ్రితభారతీకృతే విధిసంకల్పితదర్పణావివ. ౧౩. సమంతాన్ శుశుభే
 స్యం సుకృతజలధేస్సర్వజగతాం పయగపారావారాదజని విద్యుత్
 బహుమతాత్, సుధాధారోద్ధారస్ససదృగనయోగి కింతు విద్యుత్
 త్సతాం లేజగి పుంజం హరతి వదనం తస్య దిశతి. ౧౪. పురా శుశుభే
 భోధేరహహ తనయా యద్విషయతాజుషో దీనస్యాగ్రే భూమి

కంతాత్మకశంఖరాజ స్సమరాజత. తం విశినష్టి య ఉద్భవః కారణమస్మిన్ శుశుభే
 ద్భవో యత్కారణకః యస్తాదుద్భవ ఉత్పత్తిర్యస్మేతి తథా యదుద్భవో ధర్మః
 నిసదో ఘోషః ప్రతిపక్షాణాం వాదిరూపాణాం శత్రుణాం వాదిరూపాణాం
 నిగ్రహే జయశంఖస్య ధ్వనితాం ప్రాప్తవాత్. ౧౧. అథ తస్య దంతపంక్తిం వర్ణయతి
 హి ప్రసిద్ధమరుణాధరసంగతా తస్య దంతచంద్రికా ౭ధికం శుశుభే. తత్ర చ్చచ్ఛి
 నవవిద్రుమో నవీనో రత్నవృక్షః. ని. 'విద్రుమో రత్నవృక్షే ౭పి ప్రవాళే ౭పి విద్రు
 నయ'మితి మేదిసి. తద్వల్లీగతా హిమకిరణస్య శరత్కాలికా చ్చవిః కాంతిర్భూతా శరీర
 తద్వదిత్యర్థః. ౧౨. అథ తదీయకపోలతలే వర్ణయతి సితభానోశ్శుభ్రాంతిశ్చిద్రస్య
 వర్ణస్తేజో యస్య తస్య యశస్వినశ్శుభనే కపోలతలే శుశుభాతే విధాభిరూప
 వదనం ముఖమాశ్రితా యా సరస్వతీ తస్యాః కృతే తదర్థం బ్రహ్మణా వర్ణయతి
 సంకల్పేనోత్పాదితో దర్పణావిన. ౧౩. అథ తస్య ముఖం వర్ణయతి - సర్వజగతాం
 పుణ్యమేవ సముద్రస్తస్తాద్భవమల్వేనాభిమతాత్ బహునామభిమతాద్భవస్య
 శ్రీశంకరస్య ముఖం సమాసీత్ పయగపారావారాత్ తీరసముద్రాద్భవమేవ
 తాద్ర జనీతశ్చంద్రో ౭జాయత అనయోరాస్య చంద్రయోస్సుధాధారోపా
 ఉద్ధార ఉద్వమనం సుసదృక్ సుసదృశః పరం త్వయం విశేషః శశభృచ్చంద్ర
 స్సతాం నక్షత్రాణాం లేజః పుంజం హరతి తస్య ముఖం సతాం సజ్జనానాం వర్ణయతి
 ఉపమేయాధిక్యాభిధానాద్వ్యతిరేకః. 'వ్యతిరేకో విశేషశ్చేదపమానోపమో న
 యో'రిత్యుక్తేః—శి. ౧౪. అథ తదీయం నేత్రద్వంద్వం వర్ణయతి - పురా శుశుభే
 త్యాశ్చర్యే యస్య మునీశనేత్రస్య విషయతాం గోచరతాం జుషతే సేవత ఇతి తథా శుశుభే
 దీనస్య బ్రహ్మణశ్చ తస్యాగ్రే తీరసముద్రకన్యా లక్ష్మీర్నసీభూతస్యామలకాంబు

ధారాస్సమకిరత్, ఇదం నేత్రం పాత్రం కమలనిలయా ప్రీతివితతేః
మునీశస్య స్తోత్రం కృతసుకృత ఏవ ప్రభవతి. ౫౫. దుర్వారప్రతిపక్ష
దూషణసమున్నేషః కల్పనే సేతోరవ్యసఘస్య తాపసకులైశాం
కస్య లంకారయః, ఆపన్నా నతికాయ విభ్రమముష స్సంసారిశాఖా
మృగాః పుష్పంత్యచ్ఛపయోఽబ్ధి వీచివదలంకారాః కటాక్షాంకురాః.
౫౬. నిశ్చంకక్షతిరూక్షకంటకకులం మీనాంకదావానలజ్వాలాసంకుల
మార్తిపంకిలతరం వ్యధ్వంధృతిధ్వంసినమ్, సంసారాకృతిమామయచ్ఛల

సమర్థస్య ధారాస్సమకిరత్ తదిదం కమలాలయా లక్ష్మీస్తస్యాః ప్రీతినంతతేః పాత్రం
మునీశస్య నేత్రం స్తోత్రం కృతపుణ్య ఏవ సమర్థో భవతి. ౫౫. అథ మునీశ
కటాక్షాన్వర్ణయతి - యథా దుర్వారః ప్రతిపక్షశత్రుర్యో దూషణాఖ్యో రాక్షస
స్తప్తమున్నేషస్య సముల్లాసస్య షీతో ఊయే. ని. 'క్షీతిర్నివాసే మేదిన్యాం కాలభేదే
ఊయే స్త్రియా' మితి మేదిసి. తన్నివాసో యస్మిన్నముద్రే తత్ర సేతోః కల్పనే
చానఘస్య దుఃఖరహితస్య తాపసగణశశాంకస్య తదాహ్లాదకస్య శ్రీరామచంద్రస్య
లంకాయా రాక్షసపుర్యా ఆరయః అచ్ఛక్షీరాబ్ధితరంగవదలంకారాః అతికాయా
దిధాక్షసజనితసాధ్వసముషః కటాక్షాంకురాః ఆపన్నాన్వృతప్రాయాః శాఖా
మృగాన్వానరాన్పుష్పంతి ఉజ్జీవయంతి తథా దుర్వారాణాం ప్రతిపక్షాణాం యాని
దూషణాని దుర్వారాణి చ తాని ప్రతిపక్షదూషణానీతి వా తేషాం సమున్నేషస్య
షీతో ఊయే తన్నివాసో యత్ర యస్మిన్ స్థానే వాదిదూషణాని ప్రసరంతి తత్రేతి
యావత్. సేతోర్జలవిధారక సేతువత్తద్విధారక సేతోః సమాధానలక్షణస్య కల్పనే ౭వ్యస
ఘస్య తాపసకులచంద్రస్య లంకానాం శాకినీనాం కులటానాం వా అరయః. ని.
'లంకా రక్షసపురీ శాఖా శాకినీ కులటాసు చే'తి మేదిసి. తథాభూతాః అతికాయే
ఘోరాదిదేహే య ఆత్మాభిమానలక్షణో విభ్రమో భ్రాన్తిస్తం ముష్టస్తీత్యతికాయస్య
యో విభ్రమ ఇతి వా అతికాయో మహంశాచ్ఛసో విభ్రమ ఇతి వా తథా భూతా
అచ్ఛపయోబ్ధివీచివదలంకారాః కటాక్షాంకురాః ఆపన్నాన్ జరామరణాదిలక్షణా
వత్తివ్యాప్తాః శరణాగతానితి వా సంసారిలక్షణాన్ శాఖామృగాన్పుష్పన్తి సంసా
రాభ్యదుఃఖనివృత్తిపూర్వకానందప్రాప్తిలక్షణాం పుష్టిం సంపాదయంతీత్యర్థః. శార్దూ.
౫౬. నవనుధావృష్టివదాచరంత్యః శ్రీశంకరస్య దృప్తయః ఆశ్రితాస్సత్యస్సంసారా
కారం శ్రమం ముష్టంతి తం విశిష్య, నిశ్చంకా ఆకస్మికాః క్షతయ ఏవ రూక్షకంటకా
స్తేషాం కులాని యస్మిన్ పునశ్చ కామలక్షణదావాగ్నిజ్వాలయా వ్యాప్తం ఆర్తిలక్షణ

చలద్దుర్వారదుర్వారణం ముష్ణంతి శ్రమమాశ్రితా నవసుధావృష్టా
 యితా దృష్టయః. ౧౭. త్రిపుండ్రం తస్యాహు స్సితభసితశోభి త్రిపథ
 గాం కృపాపారావారం కతిచన మునిం తం శ్రితవతీమ్, వయం త్వేత
 ద్భూమో జగతి కిల తిస్రస్సురుచిరాస్త్రయీమాళివ్యాకృత్య
 పృథిభవాః కీర్తయ ఇతి. ౧౮. అసౌ శంభో ర్గీలావపు రితి భృశం
 సుందర ఇతి ద్వయం సంప్రత్యేతజ్జనమనసి సిద్ధం చ సుగమమ్, యదం
 తః పశ్యంతగకరణ మదనీయం నిరుపమం తృణీకుర్వంత్యేతే సుషమ
 మపి కామం సుమతయః. ౧౯. అజ్ఞానాంతర్గహనపతితానాత్త విద్యోప
 దేశై స్తాతుం లోకా భవదవశిఖాతాపపాపచ్యూమానాన్, ముక్త్యా
 మానం పటవిటపినో మూలతో నిష్పతంతీ శంభో ర్హృది శ్చరతి

కర్దమేనాతిశయేన వ్యాప్తం విరుద్ధో వికటోవాఽధర్మలక్షణోఽధ్వా మార్గో యస్మిన్
 భృతిధ్వంసినం హైర్యనాశకం ఆమయా రోగా స్తచ్ఛలేన చలంతో దుర్వారా వారణా
 గజా యస్మిన్ తథాభూతం సంసారాకృతిం శ్రమమిత్యర్థః. ౧౭. అథ త్రిపుండ్రం
 ద్విదోష్పేక్షితే, తస్య శ్రీశంకరస్య సితభసితశోభి శ్వేతభస్మనా శోభాయమానం
 త్రిపుండ్రం త్రిరేఖాత్మకం విభూతితలకం కృపాసింధుం తం మునిమాశ్రితవతీం
 త్రిమార్గగాం గంగాం కేచన కవిపర్యా ఆహు ర్వయం తు ఋగ్యజుస్సాన్
 మాఖ్యా వేదత్రయీశిరసాం ఉపనిషదాం వ్యాకృతయో వ్యాఖ్యానాని తాన్వే
 వోపకృతయ ఉపకారా స్తతో భవా జాతా స్సురుచిరా అతిసుందరాస్తిస్రః
 కీర్తయ ఇతి బ్రామ ఇత్యర్థః. ౧౮. ఏవం ప్రత్యేక మంగా న్యుపపర్జ్య తద్వపు
 ర్వర్జన ముపక్రమతే అసౌ శ్రీశంకరః శంభోః కామవిజయినో లీలావిగ్రహ ఇతి
 భృశ మతిశయేన సుందరఇతి చైతద్ద్వయమిదానీం జనానాం మనసి సుగమం యథా
 స్యా త్తథా సిద్ధం యద్యస్తా దదనీయమముష్య నిరుపమం కరణం వపు రంతఃకరణే
 పశ్యంతో జనాః సుషమం సుందర మపి కామం మన్దగం తృణీకుర్వంతి కామవిజయశం
 భ్వపతారభూత శంకరశరీరస్యాతిసుందరస్యాంతస్సన్దర్శనేన తృణం దతిక్షుద్రం కుర్వం
 తీత్యర్థః. ౧౯. కించ అజ్ఞానాంతర్గహనే అజ్ఞానలక్షణకాననమధ్యేపతితాన్ భవ స్సం
 సార ఏవ దవోదావాన్ని తస్య శిఖానాం పుత్రస్త్రీధనాదివియోగరూపాణాం తాపేన
 పాపచ్యూమానాన్ భృశం దందహ్యమానానాత్త విద్యోపదేశై స్తాతుం మానం త్యక్త్యా
 పటవృక్షస్య మూలా నిష్పతంతీ అపతరంతీ శంకరాచార్యరూపా శంభో ర్హృది ర్భు

భువనే శంకరాచార్యయాపా. ౬౦. ఉచ్చుండాహితవాపదూకమహనా
పాండిత్యవైతండికం జాతే దేశికేశేఖరే పదజుషాం సంతాపచింతా
పహే, కాతర్యం హృది భూయసాఽకృతపదం వైభాషికాదేగ కథాచా
తుర్యం కలుషాత్తనో లయమగాద్వైశేషికాదే రపి. ౬౧. అమునా
క్రతవగ ప్రసాధితాః క్రతువిభ్రంశకర స్స శంకరః, ఇయమేవ భిదా
౭నయో ర్జితస్తరయో స్సర్వవిదో ఝుధేడ్యయోః. ౬౨. కలయా
౭పి తులానుకారిణం కలయామో న వయం జగత్త్రయే, విదుషాం
స్వసమో యది స్వయం భవితా నేతి వదంతి తత్రకే. ౬౩. ద్యువ
నాంత ఇవామరద్రుమా అమరద్రుష్వివ పుష్పసంచయాః, భ్రమరా

వనే విచరతీతి యోజనా-మందాక్రాంతా. ౬౦. కించ దేశికేశేఖరే శ్రీశంకరే ఉచ్చుండా
నా మతికోపనానా మహితానాం వాపదూకానాం జల్పనశీలానాం మహనా ఆతత్వ
ఆచారభేదస్య సంభాషనా 'మహనా లాభా వ్ని ధ్యేర్యాపథకల్పనేత్యమరః - తస్యా
స్తయా వా యత్పాండిత్యం తత్ వితండా స్వపక్షస్థాపనహీనా విజిగీషుకథా తస్యాం
భవం వైతండికం యథా స్యా త్తథా పదనేవినాం సంతాపచింతావినాశకే జాతే సతి
వైభాషికాదేర్హృది కాతర్యం భూయసా బాహుశ్యేన పదం స్థాన మకృత తథా
కలుషాంతఃకరణస్య వైశేషికాదేః కథాచాతుర్యం లయ మగాత్. ఆదిపదం సాత్రాం
లికయోగాచార్యమాధ్యమికజైనచార్వాకానాహ ద్వితీయం తత్సాంఖ్యమిహాంసక
పాతంజలనైయామికాదీ నాహ-శార్దూ. ౬౧. అమునా శంకరాచార్యమూర్తినా శంక
రేణ వైదికపథస్థాపనేన క్రతవః యజ్ఞాః ప్రకర్షేణ సాధితాః కైలాసనిలయ శృంగరో
దక్షయజ్ఞధ్వంసకరత్వేన క్రతువిభ్రంశకరః యజ్ఞనాశకరః ఇతీయమేవానయో
ర్భిదా అయమేవ భేదః అన్యత్తు సర్వం సమానమిత్యేవకారవ్యావర్త్యప్రదర్శనా
యాహః—జితకామయో స్సర్వవిదో స్సర్వజ్ఞయో ఝుధైః పండితై ర్దేవైశ్చ స్తు
త్యయోరిత్యర్థః-వియో. ౬౨. జగత్త్రయే యే విద్వాంస స్తేషాం మధ్యే కలయా ౭పి
తులాం సాదృశ్య మనుకరోతీతి తులానుకారీ-తథాభూతం వయం న కలయామో నచిన్త
యామో మన్యామహ ఇతివా 'రామరావణయోర్యుద్ధం రామరావణయోరి'వేతి
స్వయమేవ స్వసదృశఇతిచే తత్రాహ - యది స్వయం స్వసమః స్యా త్తర్హి తత్ర నేతి
కేవదంతి న కే ౭పీత్యర్థః * 'ఉపమానోపమేయత్వే వికన్యైవైకవాక్యగే' అనన్వ
యాలంకారః. ౬౩. స్వర్గవనమధ్యే యథా దేవద్రుమా అమరద్రుమేషు దేవపుష్పేషు
యథా పుష్పసంచయాః పుష్పసంచయేషు యథా భ్రమరా ఏతే సర్వే సంఖ్యామతి

ఇవ పుష్పసంచయేష్వతిసంఖ్యాగి కిల శంకరే గుణాః. ౬౪. కామం వస్తు విచారతోఽచ్ఛినదయం పారుష్యహింసాక్రథః ఊంత్యాదైన్య పరిగ్రహానృతకథాలోభాంస్తు సంతోషతః, మాత్సర్యం త్వనసూయయా మదమహామానా చిరం భావితస్వాన్యోత్కర్ష గుణేన తృప్తిగుణత స్తృప్త్యాం పిశాచీమపి. ౬౫. కామం యస్తు సమూలఘాతమచధీ త్వస్విగ్రాహవగ్రాహహం రోషం యః ఖలు చూర్ణ పేషమపిష నిశ్శేష దోహపహమ్, లోభాదీనపి యః పరాం స్తృణసముచ్చేదం సముచ్చిచ్ఛిదే స్వస్యాంతే వసతాం సతాం స భగవత్పాదః కథం వర్ణ్యతే. ౬౬. కేమీ కాంత దివా నిశాకరకరా ఘర్తస్య మర్తచ్ఛిదో ముగ్ధే శంభు

క్రాంతా స్తథా శంకరే గుణా స్సంఖ్యారహితాః కిలేతి ప్రసిద్ధం. * గృహీత ముక్తరీ త్యాధిశ్రేణి రేకావళి ర్నతా. ౬౪. కామం విషయాభిలాషం వస్తువిచారతః కామ్యవ స్తుదోషవిచారాణామం శ్రీశంకరో ఽచ్ఛినత్ తథా పారుష్యం కఠోరభాషణం హిం సా పృతిచ్ఛేదాదినా పరపీడా క్రుత్ క్రోధ స్తాః ఊంత్యా పరైరాక్రమ్యై తాడితే ఽవ్యవికృతచిత్తతా ఊంతి స్తయా ఽచ్ఛినత్ దైన్యం పదార్థాలాభే లబ్ధిపరిక్షయే చ దీనతా పరిగ్రహః సంచయః అనృతకథా మృషాభాషణం లోభః పరద్రవ్యేషు లబ్ధ తా తీర్థేషు ధనాత్మాగశ్చ తాంస్తు సంతోషేణాచ్ఛినత్ పరోత్కర్షాసహనం మాత్సర స్తస్య భావో మాత్సర్యం తు అనసూయయా పరగుణేషు దోషావిష్కరణ మసూయా తద్వర్జనేనాచ్ఛినత్ మదో గర్వో ధర్మాతిక్రమ హేతు ర్నహమానః స్వస్తిన్నతిపూజ్య త్యాభిమాన స్తా చిరం దీర్ఘకాలం భావిత శ్చింతితః స్వస్త్వా దన్యోత్కర్ష ఏవ గుణస్తేనా చ్ఛినత్ ఇదం మే స్యా దిదం మే స్యాదిత్యేవం రూపాం తృష్ణాలక్షణాం పిశాచీమపి సమ్యక్ తృప్తిలక్షణేన గుణేనాచ్ఛినత్-శా. ౬౫. శిష్యాణామపి కామాదీ న్య సృమూల ముష్టులయ తస్తింస్తేహం స్థితిః కథం స్యాదిత్యాశయేనాహః—కామమితి. య స్తు స్వస్యాస్తేవసతాం శిష్యాణాం సతాం కామం స్వర్గ మోక్షయో ర్నాశకం సమూలఘాత మవధీత్సమూలం నాశితవాక్ 'సమూలాకృతజీవేషుహాక్' కృత్ గ్రహాశిత్వనేన ణముల్ 'కషాదిషు యథావిధ్యమప్రయోగశిత్వనేనహంతేనప్రయోగః తథా యః ఖలు సమస్తదోహవహం రోషం చూర్ణ పేష మపిషత్ చూర్ణ మపిషత్-'శుష్క చూర్ణ రూక్షేషుపిషః' ఇత్యనేన ణముల్, తథా లోభాదీనపి పరాక్ శత్రూక్ తృణసముచ్చే దం సముచ్చిచ్ఛిదే తృణవత్సముచ్చిచ్ఛిదే 'ఉపమానేకర్తృణిచే'తిణముల్ స ఏవం భూ తః పూజ్యపాదః కథం వర్ణ్యతే కేనాపి ప్రకారేణ వర్ణయితుం సశక్యత ఇత్యర్థః. ౬౬. దిగ్గజతద్వభోష్ఠి ప్రక్షోత్తరే వర్ణయ న్నాదౌ పథూకర్తృకం ప్రశ్న ముదాహరతి:-

నవావతారసుగురోరేతే గుణానాం గణాః, కస్తాదుత్పలసంతతి ర్విక
 సితా విస్తేరదిగ్యోపితా మేషాసాంగధురితిదిగ్గజవధూ ప్రశోత్తరే
 రేజతుః. ౬౭. నాక్షా మాక్షికమీక్షితం త్తణమపి ద్రాక్షా ముహు
 శ్శిక్షితా షీరేక్షూ సముపేక్షితా భువి యయా సా శంకరశ్రీగురోః,
 కాంతానంతదిగంతలంఘనకలాజంఘాలత త్తద్గుణ శ్రేణీ నిర్భరమాధురీ
 మదధురా ధన్యేతి మన్యామహే. ౬౮. త్కంతి శ్చేద్వసుధా జహతు
 మహతీం సర్వంసహత్వప్రథాం విద్యాచేద్విరహంతు పణ్డుఖముఖా
 సాన్విఖర్వగర్వావళీమ్, వైరాగ్యం యది బాదరాయణీయశః కా
 ర్మ్యం పరం గాహతాం కిం జల్వైర్దునిశేఖరస్య న తులాం కుత్రాపి

కఇతి. హేకాంత దివా దివసే ఘర్తస్య గ్రీష్మదినప్రయుక్తసంతాపస్య మర్తణాం
 చ్ఛేదకా నిశాకరస్య చంద్రస్య కరాః కిరణాః అత్యంతసంభావితాః అమీ ఉపలభ్య
 మానాః కే కిం నిశాకరకరా వివోతాన్యదేవ కిం చిత్ ఏవం కాంతయా పృష్టా దిగ్గజ
 ఉవాచ హే ముగ్ధే శంభోర్నవావతారస్య సుగురోః శ్రీశంకరాచార్యస్య గుణానాం
 గణాః ఏవం దిగ్గజకర్తృకముత్తరముపవర్ణ్య పునస్తత్కాంతాకృతం ప్రశ్నమాహ
 యద్యేవం తస్మి నిశాకరకరై ర్వికసనశీలానాముత్పలనాం నీలకమలానాం సంతతిః
 కస్తాద్వికసితా వికాసం ప్రాప్తా ఏవం పృష్టస్తత్కాంత ఉవాచ హేమగ్ధే నేయం
 నీలాత్పలసంతతిరపితు శంకరాచార్యగుణగణై ర్విస్తేరాణాం విస్తయశీలానాం దిగం
 గనానామేషా కటాక్షాణాం ధురి ఇత్యేవం లక్షణే దిగ్గజవధూప్రశోత్తరే రేజతు
 రిత్యర్థః. 'భ్రాంతాపహ్నుతిరన్యస్య శంకాయాం భ్రాంతివారణే'. ౬౭. యయా
 మాక్షికం మధు త్తణమాత్రమప్యక్షా నేలేణ నేక్షితం న దృష్టం ద్రాక్షా తు బహు
 వారం శిక్షితా షీరేక్షూతు భువి సన్యుగుపేక్షితా సా నిర్భరమాధుర్యా అత్యర్థం
 మధరతాయా మదేన ధురా శ్రేష్ఠా నిర్భరమాధుర్యా మదో యేషాం తేభ్యో ధురేతి
 వా కాంతా చాసావనంతదిగంతలంఘనకలాయాం జంఘాలానామతివేగవతాం తత్తద్గు
 ణానాం శ్రేణీ వంక్షిశ్చ ధన్యేతి మన్యామహే తథాభూతగుణపంక్తిలక్షణా కాంతే
 తివా. ౬౮. మునిశేఖరస్య త్కంతిశ్చేత్తస్మి వసుధా భూమిర్నహతీం సర్వంసహత్వ
 ఖ్యాతిం జహతు తథా తస్య విద్యాచేత్తస్మి స్కందప్రముఖా సాన్విమనల్పగర్వావళీం
 త్యజంతు తథా తస్య వైరాగ్యం చేత్తస్మి బాదరాయణేశ్శుకస్య యశఃకార్యం పరం
 గాహతాం ప్రాప్నోతు కిం బహుజల్వైర్దునిశేఖరస్య శ్రీశంకరస్య తులాముపమాం కు
 త్రాపి నవీక్షామహే అత్ర త్యాగస్య సకృద్ధర్మస్య ప్రతిపాదనాత్తుల్యయోగితాలంకారః.

వీక్షామహే. ౬౯. యా మూర్తిః క్షమయా మునీశ్వరమయీ గోత్రా
సగోత్రాయతే విద్యాభి ర్నిరవద్యకీర్తిభి రలం భాషావిభాషాయతే,
భక్తాభీప్సితకల్పనేన నితరాం కల్పాది కల్పాయతే కస్తాం నాన్యపుష్ప
గ్జనై స్తులయితుం మందాక్షమందాయతే. ౭౦. న బభూవ పురాతనేషు
తత్సదృశో నాద్యతనేషు దృశ్యతే, భవితా కిమనాగతేషు వా నసు
మేరో స్సదృశో యథా గిరిః. ౭౧. సమశోభత తేన తత్కులం స చ
శీలేన వరం వ్యరోచత, అపిశీల మదీపి విద్యయా హ్యపి విద్యావిన
యేన దిద్యుతే. ౭౨. సుయశఃకుసుమోచ్చయశ్చయద్విబుధాళి ర్గుణ
పల్లవోద్గమః, అవబోధఫలః క్షమారస స్ఫురణాఖివ రరాజ సూరిరాట్.
౭౩. నచ శేషభవీ న కాపిలీ గణితా కాణభుజీ న గీరపి, ఫణితిష్ఠిత

‘నియతానాం సకృద్ధర్మస్య పునస్తల్యయోగితే’త్యుక్తే. ౬౯. కించ యా మునీశ్వర
మయీ మూర్తిః క్షమయా గోత్రా సగోత్రాయతే గోత్రాయా భూమేస్సగోత్రం సజా
తీయం తద్వదాచరతి భూమిసామ్యం లభతే తథా యా మునీశ్వరమయీ మూర్తిర్నిర
వద్యా నిర్దోషా కీర్తిర్యాభిస్తథాభూతాభిర్విద్యాభిరలమత్యంతం భాషావిభాషాయతే
భాషాచూస్సరస్వత్యాః విభాషా వికల్పః తద్వదాచరతి వికల్పేన సరస్వతీభావం
ప్రాప్నోతీవ తథా యా మునీశ్వరమయీ మూర్తిర్భక్తానామభీప్సితస్య సా ధనేనా
త్యంతం కల్పాది కల్పాయతే కల్పవృక్షచిన్తామణ్యాదినదృశవదాచరతి తత్సామ్యం తాం
మునీశ్వరమయీం మూర్తిమన్త్రైః ప్రాకృతజనైస్తలయితుం శో వా న మందాక్షమన్దా
యతే మందాక్షేణ లజ్జయా మందో మన్దాక్షమందస్తద్వదాచరతి అపితు సర్వోఽపీ
త్యర్థః. ౭౦. పురాతనేష్వతీలేషు శ్రీశంకరతుల్యా న బభూవాద్యతనేషు వర్తమానేషు
నైవ దృశ్యతే ౭నాగతేషు భవిష్యేషు కించ భవితా ౭పితు నైవ భవిష్యతి యథాకాల
త్రయే ౭పి సమేరోస్సదృశో గిరిర్నాస్తి తద్వత్ వైతాళీయం. ౭౧. తేన శ్రీశంక
రేణ తస్య కులం సమ్యక్ శోభాం ప్రాప్తవత్ స చ శ్రీశంకరకీలేన సాధుస్వభావేన
శుచిచరితేన వా ౭త్యంతమశోభత శీలమపి విద్యయా దీప్తిమదభూత్ విద్యాపి
వినయేన నమ్రాభావేన శుశుభే. ౭౨. కించ సూరిరాట్ పండితరాజః శ్రీశంకరః
కల్పవృక్షో యథా రాజతే తథా రరాజ యతశ్శోభనయశోలక్షణపుష్పాణాముచ్చయో
నిచయో యస్మిన్ శ్రయంతశ్చాశ్రయంతో విబుధాః పండితా ఏవాశయో భ్రమ
రా యస్మిన్ శ్రమతాం పండితలక్షణానాం దేశానామాళిః పంక్తి ర్యతేతి వా
గుణలక్షణానాం పల్లవానాముద్గమ ఉద్భవో యస్మాత్ అవబోధస్తత్సజ్ఞానమేవ
ఫలం యస్మిన్ క్షమా ఏవ రసో యస్మిన్నత ఇత్యర్థః. ౭౩. కించ కవిరాజః శ్రీశం

రాసు కా కథా కవిరాజో గిరిచాతురీ జుషి. ౭౪. భట్టభాస్కరవిమర్శ
దుర్దశామజ్జదాగమశిరఃకరగ్రహః, హంత శంకరగురోర్గిరః క్షరంత్యక్ష
రం కిమపి తద్రసాయనమ్. ౭౫. జాటాటీరజటాకుటీరవిహరన్నై లింప
కల్లోలిసీ ఊణీశప్రియకృన్న వావతరణావప్తంభగుంభచ్చిదః, గర్జంతో
ఽవతరంతి శంకరగురుఊణీధరేంద్రోదరా ద్వాణీనిర్ద్వరిణీర్దురాః క్వసు
భయం దుర్భిక్షుదుర్భిక్షతః. ౭౬. వారీ చిత్తమతంగజస్య నగరీ బోధా
త్తనో భూపతే ద్ధూరీభూతదురంతదుర్వదధూరీ హరీకృతా సూరిభిః,
చింతాసంతతితూలవాతలహరీ వేదోల్లసచ్ఛాతురీ సంసారాభితరీ రుదేతి

కరస్య గిరి వాణ్యాం చాతురీం సేవితవత్త్వాం సత్త్వాం పాతంజలీ వాణీ న చ గణితా
కాశీలీ గీర్గణితా నాపి కాణాదీ గీర్గణితా అన్యాసు నాస్తీకానాం గీర్ష కా కథా. ౭౪.
కించ భట్టభాస్కరాఖ్యేన సర్వశంకరవాదినా యో విమర్శస్తేన దుర్దశాయాం మజ్జతా
మాగమశిరసాం వేదాంతానాం కరగ్రహ హస్తావలంబిన్య ఉద్ధారికా ఇతి యావత్
ఏవంభూతాః శ్రీశంకరగురోః గిరో హంతేత్యాశ్చర్యే హర్షే వా కిమపి వత్తమశక్యం
తత్ప్రఖ్యాతం పరమరసాశ్రయభూతమక్షరం క్షరంతి ప్రపంతి. ౭౫. జాటాటీరస్య
శివస్య జటాలక్షణేషు కుటీరేషు ప్రాస్వకుటీషు 'కుటీశమిశ్చణ్డాభ్యోరః' ఇతిరః విహరంతి
యా నై లిమ్మకల్లోలిసీ నిలిమ్నానాం దేవానామిదం నై లింపం త్రివిప్తపం తత్తరంగిణీ
గంగా తస్యాః ఊణీశస్య రాజ్ఞో భగీరథస్య ప్రియకృద్వదపూర్వమవతరణం తేనా
వప్తంభగుంభఃస్తంభానాం గ్రంథనం తం చిందంతీతి తథా తే గర్జనాం కుర్వంతః శ్రీశంక
రగురులక్షణస్య భూమిధరేంద్రస్య హిమాలయస్వోదరాద్వాణీలక్షణాయా నిర్ద్వరిణ్యా
స్తరంగిణ్యా నద్యాః ఝరాః ప్రవాహా అవతరంతి యత ఏవమతో దుష్టభిక్షులక్షణదుర్భి
క్షతః క్వసు భయం క్వాపి భయం నాస్తీత్యర్థః - శార్దూ. ౭౬. కించ భగవత్పాదీయపై
భిరీ అకారాదిక్షకారాంతపర్ణమాలా రూపా వాగుదేతి జయతి తాం విశిష్య చిత్తలక్ష
ణస్య మతజ్జగస్య హస్తినో వారీ బంధినీ. ని. 'వారీ స్యాద్గజబంధిన్యా'మితి మేదిసీ. తథా
బోధాత్తకస్య రాజ్ఞో నగరీ తథా దూరీభూతా దురస్తానాం దుర్వదతాం దుర్వాది
నాం ఝరీ ప్రవాహో యస్యాస్తథా సూరిభిర్హరీకృతా ఽతిప్రేక్షా హరవత్కంఠే
కృతా తథా చింతాసంతతిలక్షణస్య తూలస్య కార్వాసలవస్యాపాకరణే వాతస్య వాయో
ర్లహరీప్రవాహః తథా వేదస్సోల్లసంతీ చాతురీ చిత్రేతి పాఠే చేతనాయా ఇతి వ్యాఖ్యే
యం. తథా సంసారలక్షణసముద్రస్య తరీ ఉద్ధారమేతుభూతా నౌకా తథా చైవం
భూతా శంకరస్య వాణీ సర్వోత్కర్షేణ వర్తత ఇత్యర్థః. అత్ర చిత్రాదేర్భిన్నశబ్దవా

భగవ త్వాదీయ వాగ్దైఖిరి. ౭౭. కథాదర్శోత్సర్పత్కథక బుధ
కంఠూల రసనా సనాళాధఃపాతే స్వయముదయమంత్రో ప్రతిపతేః,
నిగుమ్భి సూక్తీనాం నిగమశిఖరాంభోజసురభి ర్జయ త్యద్వైతశ్రీ
జయబిరుదఘంటాఘణఘణః. ౭౮. కస్తూరీ ఘనసారసౌరభపరిరంభప్రి
యం భావుకా స్తాపోన్దేషముఖో నిశాకరకరాహంకారకూలంకషాః,
ద్రాక్షామాక్షికశర్కరామధురిమగ్రామావిసంవాదినో వ్యాహారా ము
నిశేఖరస్య న కథం కారం ముదం కుర్వతే. ౭౯. అద్వైతే పరిముక్త
కంటకపథే కై వల్యఘంటాపథే స్వాహంపూర్వకదుర్వికల్పరహిత ప్రాజ్ఞా

చ్యమతంగజత్వాద్యారోపేణ వైఖర్యా వారీత్వాద్యారోపబోధనాద్భేదభాజి రూప
కం వాచక భేదభాజి వేత్సుకైః. ౭౭. కించ ప్రతిపతేశ్శ్రీశంకరస్య సూక్తీనాం నిగుం
భః గ్రంథనం జయతి యః కథాగర్వణోత్సర్పతామచ్ఛలతాం కథకానాం మధ్యే.
యే బుధాస్తేషాం కంఠాద్వాగ్దైఖియా జీవ్య తస్యా నాభిస్థనాశేన సహఃపాతే
స్వయముదయమంత్రో వేదవత్స్వయంప్రాదుర్భూతో వాదిజీవ్యస్తంభనాదౌ విని
యుక్తః షట్ప్రింశద్వర్ణాత్కౌ బగళామఖ్యాభ్యో మంత్రః పునశ్చ నిగమశిఖరాణి
వేదాంతాస్తలక్షణకమలానాం సురభిస్సుగంధిః పురశ్చాద్వైతలక్ష్మ్యై జయస్య బిరు
దఘంటాయాః ప్రఖ్యాతికరాయాః ఘంటాయాః ఘణఘణాత్కశ్యబ్ద ఇత్యర్థః. ని.
'నియతారోపణోపాయస్సాన్విదారోపః పరస్య యః, తత్సరంపరితం శ్లిష్ట' ఇత్యు
క్తపరంపరితరూపకాంతర్గతం మాలారూపకమత్ర ద్రష్టవ్యం. ౭౮. కించ కస్తూరీ
ఘనసారయోః కస్తూరీకర్పూరయోసౌరభం సురభిస్తస్య పరిరంభః పరిష్కల్పస్తద్వ
త్ప్రియంభావుకాః ప్రియంభవిష్ణవః తాపస్యాధ్యాత్మికాదితాపత్రయస్కోన్దేష ముల్లా
నం ముష్టంతీతి తథాతేఽత ఏవ బాహ్యతాపనివారకాణాం నిశాకరస్య చంద్రాస్యకరాణా
మంకూనాం యస్తాపవిసాశనాహంకారస్తస్య కూలంకషాః సమూలాస్తూలనసమర్థాః
తథా ద్రాక్షాదీనాం మధురిష్టాం మాధుర్యాణాం గ్రామేణ సముదాయేనావిసంవాదిన
స్తత్తుల్యా మునిశేఖరస్య శ్రీశంకరస్య వ్యాహారా ఉక్తయః ముదం ప్రీతిం కథంకారం
కథం న కుర్వతే ఽపి తు కుర్వంత్యేవ 'అన్యథైవం కథమిత్థం సునిధాప్రయోగశ్చేదిత్యు
నర్థకాదేవ కరోతేర్థముత్ — శా. ౭౯. కించ పరిముక్తో వినివృత్తో భేదవాదిలక్షణః
కంటకమార్గో యస్తాత్తథాభూతే ఽద్వైత ఏవ కై వల్యఘంటాపథే కై వల్యస్య మో
క్షస్య ఘంటాపథే సంసరణే రాజమార్గే స్వాహంపూర్వకైః స్వీయాహంకారపూర్వకై
ర్దుర్వికల్పై రహితాః ప్రాజ్ఞాః విద్వాంసః. ఏవాధ్వనీనాః పాంథాస్తైరాకులే వ్యాప్తే

ధ్వసీనాకులే, ప్రస్కందన్తకరందబృందకుసుమ ప్రకౌరణప్రక్రియా
మాచార్యస్య వితన్వతే నవసుధాసిక్త్యాస్వస్వయం సూక్తయః. ౮౦.
దూరోత్సరితదుష్టపాంసుపటలీదుర్నితయోఽనీతయో వాతా దేశిక
వాఙ్మయాశ్శుభగుణగ్రామాలయా మాలయాః, ముష్ణన్తి శ్రమ
ముల్లసత్పరిమళ శ్రీమేదురా మేదురాయాసస్యాధిహవిర్భుజో భవ
మయే ధీప్రాన్తరే ప్రాన్తరే. ౮౧. నృత్యంత్యా రసనాగ్రసీమని గిరాం
దేవ్యాః కిమంఘ్రిక్వణన్తంజీరోర్జితశింజితాన్యత నితంబాలంబికాంచీర
వాః, కిం వల్లత్కరపద్మకంకణర్పణత్కారా ఇతి శ్రీమతశ్శంకామంకుర
యంతి శంకరకవేస్సద్యుక్తయస్సూక్తయః. ౮౨. వర్షారంభవిజృంభ

స్వయం నవసుధాసిక్త్యాశ్శంకరాచార్యస్య సూక్తయః ప్రస్కందతాం మకరందానాం
పుష్పరసానాం బృందో నిచయో యేభ్యస్తథాభూతానాం కుసుమానాం పుష్పాణాం
యాస్సృజో మాలాస్తానాం యాని తోరణాని లేషాం ప్రక్రియాం రచనాం విత
న్వతే విస్తారయన్తి. ౮౦. కించ దూరముత్సరితా దుష్టానాం పాంసుపటలీతుల్యా దుర్ని
తయో దుష్టనయా యైస్తే అనీతయో న విద్యంత ఈతయోఽతివృష్ట్యాదిరూపా
బాధా యేభ్యస్తేః శుభగుణాః ప్రసాదాదయస్తల్లక్షణానాం ప్రత్యాదిశుభగు
ణానాం గ్రామస్థలయాభూతా మాయా లక్ష్మ్యైశ్చాలయభూతా ఉల్లసత్పరిమళ
శ్రీయాచ మేదురాః స్నిగ్ధాః దేశికవాఙ్మయావాతా భవమయే సంసారమయే ప్రాంతరే
విసినే కథంభూతే ధీప్రాంతరే బుద్ధిలక్షణాని ప్రాంతరాణి కోటరాణి బుద్ధిలక్షణో
దూరశ్శాన్యో మర్గో వా యస్తిన్స్తత్రాధిర్తనఃపీడా ప్రత్యాకా వా తల్లక్షణాద్ధవి
ర్భుజో దావాగ్నేర్వైతోర్యో మే మమ దురాయాసస్తస్య శ్రమం ముష్ణంత్యవన
యంతీత్యర్థః. ని. 'ప్రాన్తరం విసినే దూరశూన్యమార్గే చ కోటరే, అధిః పుమాంశ్చిత్త
పీడా ప్రత్యాకాబంధకేషు చేతి మేదినీ. ౮౧. కించ శ్రీశంకరజిహ్వగ్రలక్షణే రంగే
నృత్యంత్యా గిరాం దేవ్యాః శారదాయాః కిమంఘ్రిశ్చరణయోః క్వణతోః శబ్దం
కుర్వతోర్తంజీరయోర్నూపురయోరూర్జితశింజితాని ఉల్లసత్స్వనితాని కింవా నితం
బాలంబిన్యాః కట్యాః పశ్చాద్భాగమాలంబిన్యాః కాంచ్యా మేఖలాయా రవాః
శబ్దాః కింవా వల్లతోరితస్తతశ్చలతోః కరకమలకంకణయోః ర్పణత్కారా ఇతి
శంకాం శ్రీమతః శంకరస్య కవేస్సమీచీనా యుక్తయో యాసు తాః సుష్మాక్తయః
అంకురయంతి జనయంతీత్యర్థః. ౮౨. వర్షారంభే విజృంభమాణానాం జలముచాం
మేఘానాం గంభీరఘోష ఉపమా యస్య సః పునశ్చ వాత్యయా వాయుసముదాయేన

మాణజలముగ్ధంభీర ఘోషోపమో వాత్సాత్కూర్ణ విఘ్నూర్ణదర్శనవపయః
కల్లోలదర్పాపహః, ఉన్తీల న్నవమల్లికాపరిమళా హంతా నిహంతా
నిరాతంక శృంకరయోగిదేశికగిరాం గుంఫ సముజ్జృంభతే. ౮౩.
హృద్యా పద్యవినాకృతా ప్రశమితా విద్యాఽమృషోద్యా సుధా స్వా
ద్యా మాద్యదరాతిచోద్యభిదురాఽభేద్యా నిషద్యాయితా, విద్యానా
మనఘోద్యమా సుచరితా సాద్యాపదుద్యాపినీ పద్యా ముక్తిపదస్య
సా ఽద్య మునివాఙ్ముద్యాదనాద్యా రుజః. ౮౪. ఆయాసస్య నవాంకు
రం ఘనమనస్తాపస్య బీజం నిజం క్లేశానా మపి పూర్వరంగమలఘుప్ర

తూర్ణమత్యంతం శీఘ్రం వా విఘ్నూర్ణతాం సముద్రవయసాం కల్లోలానాం బృహత్త
రంగాణాం దర్పాపహః గర్వనాశకః పునశ్చోన్మీలంతీనాం వికసంతీనాం మాలతీనాం
పరిమళాహంతాయా విమర్దోత్థజనమనోహరగర్భస్యాహంభావస్య నిహంతా నాశకః
పునశ్చ నిరాతంకో నిర్భయః శంకరయోగిదేశికస్య గిరాం గుంఫో గ్రన్థనం సముజ్జృం
భతే సముల్లసతి. ౮౩. సా ప్రసిద్ధా భాష్యాదిరూపా మునివాగద్యానాద్యా రుజో
ఽజ్ఞానాదిలక్షణా రోగాః సుద్యాన్నాశయతు. తాం విశిష్టి పద్యవినాకృతా గద్య
రూపాపి హృద్యా మనోజ్ఞా పాఠాంతరే దోషవినాకృతా పునశ్చ ప్రశమితాఽవిద్యా
యయా సా ప్రశమితావిద్యా పునశ్చ మిథ్యా వాచ్యా న భవతీత్యమృషోద్యా యథా
ర్థా ఇత్యర్థః 'రాజసూయసూర్యమృషో ద్యే'త్యాదినా వదేః కృబంతోనిపాతః ప్రశ
మితా విద్యామృషోద్యా యయేతివా పునశ్చ సుధాస్వాద్యా ఽమృతపదాస్వాద
నీయా పునశ్చ మాద్యతాం మదేన ఘూర్ణతా మరాతీనాం వాదిలక్షణారీణాం యాని
చోద్యాని కుతరోద్భావితా శృంకాస్తేషాం భిదురాః నాశకాః స్వయం తు తైర
భేద్యా భేత్తు మశక్యా పున శ్చ సర్వాసాం విద్యానాం నిషద్యాయితా ఆపణవదాచ
రితాః పునశ్చాపహో ఽనవద్య ఉద్యమో యస్యా సా పున శ్చ శోభనం చరితంయస్యా
సా పునశ్చ సాద్యానాం జన్యానాం సకారణానాం వా ఆపదామాధ్యాత్మికాదిదుః
ఖానాముద్యాపినీ ఉన్తులినీ పున శ్చ ముక్తిపదస్య పద్ధతిరేవంభూతా సా మునివా
గద్యానాద్యా రుజోఽపనుద్యా దిత్యర్థః. ౮౪. మునిశేఖరోక్తి రతులా దేహాదా యో
ఽహంకార స్త ముత్కృంతతి ఉన్తులయతి తం విశిష్టి ఆయాసస్య భేదస్య నవ్య
మంకురం పునశ్చ ఘనీభూతో యో మనస్తాపో మానసం దుఃఖం తస్య నిజమసాధా
రణం బీజం క్లేశానా మపి పూర్వరంగం ప్రథమం నర్తనస్థానం దోషాణాం రాగ ద్వేషా
దీనా మలఘీ మహతీ యా ప్రస్తావనా నాటకకథాప్రారంభ స్తస్యాః ణిండిమం అన్య

స్తావనాడిండిమమ్, దోషాణా మన్మతస్య కార్తృణ మసచ్చింతాతలే
 ర్నిష్కుటం దేహాదా మునిశేఖరోక్తిరతులాహంకారముత్క్లంతతి.
 ౮౫. తథాగతపథాహత క్షపణకప్రథా లక్షణప్రతారణహతానువర్త్య
 ఖలజీవసంజీవనీ, హరత్యతిదురత్యయం భవభయం గురూక్తి ర్నృణా
 మనాధునిక భారతీజరతశుక్తిముక్తామణిః. ౮౬. యుంఝామారుతవేల్లి
 తామరధునీ కల్లోలకోలాహల ప్రాగ్భారైకసగర్భ్యనిర్భరజరీజృంభద్య
 చోనిర్న్యూరాః, నైకాలీకమతాళిధూళిపటలీమర్తచ్ఛిదస్సద్గురో రుద్యద్దుర్త
 తిధర్మదుర్త తిక్రతా శాంతిం నికృంతంతి నః. ౮౭. ఉన్మీలన్నవమల్లిసౌర
 భవరీరంభప్రియం భావుకా మందారద్రుమరందబృందవిలుతస్తాధుర్య
 ధుర్యా గిరః, ఉద్గీర్ణా గురుణా విపారకరుణావారాకరేణాదరా త్నచ్చే

తస్య కార్తృణం మూలకర్త. ని. 'మూలకర్త తు కార్తృణ' మిత్యమరః - అసచ్చింతానం
 తలే ర్నిష్కుటం గృహోద్యానం కేదారం వా. ని. 'నిష్కుటస్తు గృహోద్యానే స్యా
 లేదారకపాటయో'రితి మేదినీ. విపంభూతం దేహాదినిష్ఠ మహంకార మిత్యర్థః. ౮౫.
 తథాగతా జాద్ధా స్తేహం పథా మార్గేణాహతాః క్షపణకానాం వైభాషికాణాం
 ప్రఖ్యాతీలక్షణేన ప్రతారణేన పంచనేన హతాశ్చానువర్తినో విప్రదయోఽఖిలాజీవా
 స్తేహం సంజీవనీ పువశ్చానాధునికా అనాదిభూతా యా వేదవాణీ తల్లక్షణాయా
 ఆతిప్రాచీనశుక్తే ర్దుక్తామణి రేవంభూతా గురోః శ్రీశంకరస్యోక్తి ర్నృణాం మతిదుర
 త్యయం సంసారభయం హరతీత్యర్థః - పృథ్వీ. ౮౬. సద్గురోః శ్రీశంకరస్య యుంఝా
 మారుతేన బృహద్యాయునా వేల్లితాయాః కంపితాయా దేవధున్యా గంగాయాః
 కల్లోలానాం బృహత్తరంగాణాం యః కోలాహల స్తస్య యః ప్రాగ్భారోఽతిశయ
 స్తదేక సగర్భ్య నిర్భరాః తదేకాతిసదృశా జరీజృంభంతో భృశముల్లసంతో వచోల
 క్షణా నిర్న్యూరాః నైకాన్యనేకాని యాన్యలీకాన్యసత్త్వాని మతాని తేషా మాళిః పక్షి
 నైసప ధూళీపటళీ ధూలీసమూహ స్తస్యా మర్తచ్ఛిదో వినాశకా నోఽస్తాక ముద్యద్దు
 ర్తతీలక్షణధర్మాత్ యా దుఃఖతా బుద్ధి స్తత్క్రతా యా ఆశాంతి స్తాం నికృంతంతి
 ఉన్మూలయంతి. శార్దూ. ౮౭. ఉన్మీలంతీనాం వికసంతీనాం నవమాలతీనాం యత్సే
 రభం తస్య వరీరంభ ఆలింగనం తస్మాదపి తద్వద్వా ప్రియంభావుకాః ప్రియం భవి
 ష్టవ స్తథా మందారద్రుణాం మందారాఖ్యద్రుమాణాం మకరందనికాయే లుతతో
 మాధుర్యాత్ ధుర్యా శ్రేష్ఠా శ్రీశంకరాచార్యేణ గురుణా ఆదరాదుద్గీర్ణా ఉద్య
 మితా ఉచ్చరితా గిరః సతాం చేతో రమయంతి హంతేతి హన్దే మదయంతి తథా

తో రమయంతి హంత మదయంత్యామోదయంతి ద్రుతమ్. ౮౮. ధారావాహినుఖానుభూతిమునివాగ్ధారాసుధారాశిషు శ్రీడక్ ద్వైతి వచస్సు కఃపున రనుక్రీడేత మూఢేతరః, చిత్రం కాంచన మంబరం పరి దధ చ్చిత్తే విధత్తే ముహుః కచ్చిత్కచ్చరదుష్పటచ్చరజరత్కంఠాను బద్ధాదరమ్. ౮౯. తత్తాదృక్షమునిక్షపాకరవచశ్చిత్తో సపతాశయః త్వారం క్షీరముదీక్షతే బుధజనో న త్తోద్ర మాకాంక్షతి, రూక్షాం క్షేపయతి క్షితౌ ఖలు సితాం నేక్షుం క్షణం ప్రేక్షతే ద్రాక్షాం నాపి ది దృక్షతే న కదళీం క్షుద్రాం జిఘృక్షత్యలమ్. ౯౦. విక్రీతా మధునా నిజా మధురతా దత్తా ముదా ద్రాక్షయా క్షీరైః పాత్రధియా ౨౨౨

ద్రుత మవిలంబితమామోదయంతి ప్ర మోదయంతి గురుం విశిష్టి విపారాయాః పారవిముక్తాయాః కరుణాయా వారాకరేణ జలనిధినా సముద్రేణ దీపకాలంకారాః నైవ క్రియాసు బహీష్ఠా కారకస్వేతి దీపకమిత్యుక్తేః నైవ సకృద్వృత్తిః. ౮౮. కించ ధారావాహి అనవచ్ఛిన్నం యత్సుఖం తస్మానుభూతి రనుభవో యాభ్యస్తథా భూత మునివాగ్ధారాలక్షణసుధారాశిషు శ్రీడక్ సక్ ద్వైతినాం వచనేషు వివకల్పేషు పున ర్హర్షాదనన్యః కఃక్రీడేదపితు మూఢ ఏవ తత్ర క్రిడాం పుర్యా తత్ర దృష్టాంతః చిత్రం విచిత్రం సువర్ణమయం వస్త్రం పరిదధత్సునః కచ్చరాణాం మలదూషితానాం దుష్టానాం పటచ్చరాణాం జీర్ణవస్త్రాణాం యా జర్జరీభూతా కంఠా తస్మామనుబద్ధో య ఆదర స్తం కచ్చి న్ననసి ధత్తేషితు నైవ ధత్తే ఇత్యర్థః. పాతాంతరే తామను బద్ధాదరం యథా స్వాత్తథేతి వ్యాఖ్యేయం. సి. 'కచ్చరం మలదూషితం, పట చ్చరం జీర్ణవస్త్ర' మిత్యమరః. ౮౯. కించ తత్తాదృక్షై స్తథాభూతై ర్దునినిశా కరవచోభి ర్దునిచంద్రవచనై ర్యా శిక్షా తయా సపతాః అద్వైతాఖ్యస్వపతా నహిత స్తదవలంబి ఆశయోంఽతఃకరణం యస్య శిక్షాయాస్సపతా ౨ధికరణభూత ఆశయో వా యస్య స బుధజనః క్షీరం పయః త్వారం వశ్యతి త్వేద్రం మా క్షికం నాకాంక్షతి తథా సితాం శర్కరాం రూక్షాం బుద్ధ్యా భూమా క్షేప యతి పాతయతి తథేక్షుం క్షణమాత్రమపి న ప్రేక్షతే తథా క్షుద్రాం కదళీం న జిఘృక్షతి పూతుమపి నేచ్ఛతి. ౯౦. కించ యస్తా న్నధునా మాక్షికేణ స్వక్రియా మధురతా యాసు విక్రీతా యస్తా చ్చ ద్రాక్షయా నిజా మధురతా ముదా యాభోన్య దత్తా యస్తాచ్చ దుష్టై ర్నిజా మధురతా పాత్రబుద్ధ్యా యాస్వర్పితా యస్తా చ్చ యుధి జితాదిక్షుతస్తదీయా మధురతా బలాద్యాభి ర్లబ్ధా హంతేతి హస్తే యస్తా

తా యుధి జితాల్లభా బలాదితుతః, న్యస్తా చోరభయేన హంత
సుధయా యస్తాదతస్తద్గిరాం మాధుర్యస్య సమృద్ధిరద్భుతతరా
నాన్యత్ర సా వీక్ష్యతే. ౯౦. కర్పూరేణ ఋణీకృతం మృగమదేనాధీత్య
సంపాదితం మల్లీభిశ్చిరసేవనాదుపగతం క్రీతం తు కాశ్చీరజైః,
ప్రాప్తం చౌరతయా పటీరతరుణా యత్సౌరభం తద్గిరామక్షయ్యం
మహి తస్య మహిమా ధన్యోఽయమన్యాదృశః. ౯౧. అస్సాం
ద్రవ్యం సులిప్యం చిరతర మచరం క్షీర మద్రాక్ష మిక్షుం సాక్షా
ద్ద్రాక్షామజక్షం మధురసమధయం ప్రాగవిందం మరందమ్, మోచా
మాచామమన్యో మధురిమగరిమా శంకరాచార్యవాచామాచాంతో
హంత కింతైరలమపి చ సుధాసారసీసారసీమ్నా. ౯౩. సంతప్తానాం

చ్చ సుధయాఽమృతేన చోరభయేన నిజా మధురతా యాసు న్యస్తా న్యాస
తయా స్థాపితాఽతపితస్తాత్తస్య శ్రీశంకరస్య గిరాం తథాభూతానాం గిరాం వా
మాధుర్యస్య సాద్భుతతరా సమృద్ధిరన్యత్ర వైవ దృశ్యత ఇత్యర్థః. ౯౦. కించ
యదీయం సౌరభం కర్పూరేణ ఋణీకృతం ఋణతయా గృహీతం వాక్యత్వేన
సంహితాయా అవివక్షణాదసంధిః. తథా యదీయం సౌరభం మృగమదేన కస్తూరి
కయాఽఽధీత్య సంపాదితం తథా మల్లీభి ర్దాలలీభిశ్చిరసేవనాదుపగతం ప్రాప్తం
తథా కాశ్చీరజైస్తు తదీయం సౌరభం క్రీతం మాల్వేన గృహీతం తథా పటీ
రతరుణా చందనపుష్పేణ తత్సౌరభం చౌరతయా ప్రాప్తం తస్య శ్రీశంకరస్య గిరాం
తథాభూతానాం గిరాం వా అక్షయ్యం మహి తస్య అక్షయం మాహాత్మ్యం
తస్తాత్తస్య శ్రీశంకరస్య తస్య గిరాం సౌరభస్య మహిమాఽయమన్యాదృశస్సర్వలోక
విలక్షణో ధన్య ఇత్యర్థః. ౯౧. కించ సులిప్యం సురుచ్యం ద్రవ్యం ఘనతరదధ్యపానం
భక్షణార్థస్య పాన్ధితోర్ధ్వజి రూపం తత్రథా క్షీరం చిరతరం బహుకాలమచరం భక్ష
ణార్థస్య చరథాతోర్ధ్వజి రూపం. తథేక్షుమద్రాక్షం తథా ప్రత్యక్షేణ ద్రాక్షామజక్షం
భక్షితవాక్. 'జక్ష భక్షహసనయో'రితి స్తరణాత్తథా మధురసం మాక్షికరసమ
ధయం పీతవాక్ తథా మరందం మకరందం ప్రాగవిందం పూర్వం లబ్ధవాక్ తథా
మోచా కదళీ, ని. 'కదళీ వారణబుసా రంభామోచాంశుమత్ఫలే'త్యమరః. తామాచా
మం భక్షితవాక్ అదనార్థస్య చముధాతోర్ధ్వజి మిపి 'ప్తిపుష్లమచమామ్' ఇతి దీప్తో చ
రూపం. ఇదాసీం త్వన్యోఽతివిలక్షణః శ్రీశంకరాచార్యవాచాం మధురిమై మాధు
ర్యస్య గరిమా ఆచాన్తో హంతేతి హర్షే తైర్ద్రాప్సాదిభిః కిం యతస్సృధాయా అమృతస్య
సారసీ సారస్యం తస్యాస్సారస్య సీమ్నాఽప్యలం కృత్యం నాస్తి.ప్ర. ౯౩. కించ 'దవః

భవదవభుభిస్సార్కరూపరవృష్టిర్ముక్తాయష్టిః ప్రకృతివిమలా మోక్ష
 లక్ష్మీమృగాక్ష్యాః, అద్వైతాత్మానవధికసుఖాసారకాసారహంసీ బుద్ధే
 శ్శుద్ధ్యై భవతు భగవత్పాదదివ్యోక్తిధారా. ౯౪. ఆమ్నాయాంతాలవా
 లా విమలతరసురేశాదిసూక్తాంబుసిక్తా కైవల్యాశాపలాశా విబుధజన
 మనస్సాలజాలాధిరూఢా, తత్వజ్ఞానప్రసూనా స్ఫురదమృతఫలానేవనీ
 యా ద్విజైర్యా సా మే సోమావతంసావతరగురువచో వల్లిరస్తు ప్ర
 శస్త్యై. ౯౫. నృత్యద్భూతేశవల్లస్తుకుటతటరటత్సద్ధనీస్థనీభిర్వాగ్భి
 ర్నిర్భిన్నకూలోచ్చలదమృతసరస్సారిణీ ధోరణీభిః, ఉద్వేలద్వైతవాది
 స్వమతపరిణతాహంక్రియాహంక్రియాభిర్భూతి శ్రీశంకరార్యస్సతత
 ముపనిషద్వాహినీ గాహినీభిః. ౯౬. సాహంకారసురాసురావళిక రాకృష్ట

పరితాపస్సాన్యోదిత్యమరాత్ భవదవభుభిస్సంసారపరితావైషంతప్తానాం స్సారా వికాలా
 కరూరస్య పృష్టిః పునశ్చ మోక్షలక్ష్మ్యై మృగాక్ష్యా అంగనాయాః ప్రకృతినిర్మలా
 స్వభావతో విమలా ముక్తాయష్టిః ముక్తామయా హరిలలికా పునశ్చాద్వైతాత్మైవానం
 తసుఖిస్యాసారేణ ప్రసరణేన కాసార స్తటాకస్తస్య హంసీ. ని. 'ఆసారస్సాన్యైవ' సరణే
 వేగపృష్టౌ సుహృద్బల' ఇతి మేదినీ, ఏవంభూతా భగవత్పాదస్య శ్రీశంకరస్య
 దివ్యోక్తిధారా బుద్ధేశ్శుద్ధ్యై భవతు మన్దా. ౯౪. ఆమ్నాయాంతా వేదాంతా ఏవాల
 వాలం సర్వతోరక్షాభిత్తిర్యస్యాః పునశ్చ విమలతరసురేశ్వరపద్మపాదాదిసూక్తిలక్షణైర్జలై
 స్సిక్తా కైవల్యస్య మోక్షస్యాశావన చలాశాః పత్రాణి యస్యాం పునశ్చ విబుధజనో దేవ
 జనః పండితజనశ్చ తస్య మన ఏవ సాలాఖ్యవృక్షసముదాయస్త్రాధిరూఢా తత్వజ్ఞాన
 లక్షణం ప్రసూనం పుష్పం యస్యాం స్ఫురత్స్వయంప్రకాశమానమమృతం బ్రహ్మనంద
 స్తదేవ ఫలం యస్యాం ఏవంభూతా యా ద్విజై స్సేవనీయా సోమావతంసస్య చంద్ర
 శేఖరస్య శివస్యావతారస్య గురోః శ్రీశంకరస్య వచోలక్షణా వల్లిర్దే మమ ప్రశస్త్యై
 అస్తు. ప్ర. ౯౫. నృత్యతో భూతేశస్య శ్రీశంకరాచార్యస్య వల్లతి స్ఫురతి ముకుటతటే
 రటంతీ యా స్వర్ణదీ గంగా తయా స్ఫుర్ధినీభిః పునశ్చ నిర్భిన్నతటా ఉచ్చలంత్యో యా
 అమృతసరసస్సారిణ్యస్వలవద్య నిర్భిన్నకూలాదుచ్చలతోఽమృతసరసో వా సారిణ్య
 స్తద్ధోరణీవద్ధోరణీ పరిపాటీ యాసాం తాభిః పునశ్చోద్వేలా ఉల్లంఘితవేదమర్యాదా
 యే ద్వైతవాదినస్తేషాం స్వమతేన పరిణతా యా ఆహంక్రియాస్తాసాం హం
 క్రియాభిః తిరస్క్రియాభిః ఉద్వేలత్యహంక్రియావిశేషణం వా. పునశ్చ సతతముపని
 షల్లక్షణాసు నదీషు గాహినీభిర్వాగ్భిశ్రీశంకరార్యో భూతి రాజతే. ౯౬. సాహం
 కారాణాం సురాసురాణాం యా ఆవలిః పక్షిరస్తస్యాః కర్తర్హస్తైరాకృష్టేన శ్ర

భ్రమన్మందర తుబ్ధక్షీరపయోబ్ధివీచినచివై సూక్తైస్సుధావర్షణాత్,
 జంఘాలైర్భవదావపావకశిఖాజాలై ర్జటాలాత్తనాం జంతునాం జలదః
 కథం స్తుతిగిరాం వై దేశికో దేశికః. ౯౭. కలశాబ్ధికచాకచిక్షుమం త్షణ
 దాధీశగదాగదిప్రియమ్, రజతాద్రిభుజా భుజిక్రియం చతురం
 తస్య యశః స్త రాజతే. ౯౮. పరిశుద్ధకథాసు నిర్జితో యశసా
 తస్య కృతాంకన శృశీ, స్వకళంకనివృత్తయే ౭ధునాపుష్పదధౌ
 మజ్జతి సేవతే శివమ్. ౯౯. ధమ్మిల్లే నవమల్లివల్లికుసుమస్రక్క
 ల్పనాశిల్పినో భద్ర శ్రీరసచిత్రచిత్రితకృతః కాన్తే లలాటాంతరే,

మతా మందరేణ తుబ్ధస్య తీరసముద్రస్య వీచయస్తరంగాస్తత్సచివైస్తత్తుల్యై
 సూక్తైరమృతవర్షణాజంఘాలై ర్వేగవద్భిః సంసారాఖ్యాగ్నిశిఖాజాలైర్జటాలాత్తనాం
 వ్యాప్తాత్తనాం జంతునాం జలదో దేశికో గురుక్రీశంకరః స్తుతిగిరాం వై దేశికో విదేశో
 ౭గోచరః కథం న కథమపీత్యర్థః. శూద్ధా. ౯౭. అథ శ్రీశంకరస్య యశో వర్ణయతి.
 కలశేతి. కచేషు కచేషు కేశేషు కేశేషు గృహీత్వా ఇదం యుద్ధం ప్రవృత్తం కచాకచి
 'తత్ర తేనేద మితి సయావ ఇతి' సమాసః 'అన్యేషామపి దృశ్యత' ఇతి పూర్వపదాంతస్య
 దీర్ఘః. 'ఇచ్చార్హవ్యతిహార'ఇతిచ సమాసాంతః. కలాశాబ్ధిః క్షీరాబ్ధిః తేన కచాకచి
 యుద్ధే త్షుమం శక్తం పునశ్చ గదాభిశ్చ గదాభిశ్చ ప్రహృత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం
 గదాగది త్షణదాధీశేన నిశాధీశ్వరేణ చంద్రేణ గదాగది ప్రియం యస్య పునశ్చ భుజై
 శ్చ భుజైశ్చ ప్రహృత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం భుజాభుజి రజతాద్రిణా కైలాస
 గిరిణా భుజాభుజి యుద్ధలక్షణా క్రియా యస్య తత్రస్య శ్రీశంకరస్య చతురం యశః
 రాజతే స్త. వి. ౯౮. కః పరిశుద్ధ ఇతి పరిశుద్ధానాం కథాసు చంద్రః పరిశుద్ధఇతి
 కేనచిత్కథితే సకలంకాత్రస్తాన్నిష్కళంకం శ్రీశంకరయశః పరిశుద్ధమిత్యపరే
 ణోక్తే తస్య యశసా నితరాం జితః కృతాంకనశృశీ సకలంకశ్చంద్రః స్వకలంకనివృ
 త్తయే ౭ధునా౭పుష్పదధౌ సముద్రే మజ్జతి శివం చ సేవతే. ౯౯. సభిః పూరకా
 మునీశ్వరయశఃపూరా దిక్సుదృశాం దిగంగనానాం ధమ్మిల్లే ధమ్మిల్లస్సంయతాః కచా
 స్తస్మిన్ సవీనా యా మల్లివల్లిర్హలతీలతా తస్యాః కుసుమాని తేషాం స్రజాం మాలా
 నాం కల్పనే శిల్పినస్తథా దిక్సుదృశాం కాంతే లలాటాంతరే భద్రశ్రీశ్చంద్రసం 'భద్ర
 శ్రీశ్చందనో ౭స్త్రీయా'మిత్య మరస్తస్య రసేన చిత్రమాలేఖ్యం చిత్రితం కుర్వంతీతి
 భద్రశ్రీరసచిత్రితకృతస్తథా దిక్సుదృశాం కంతే తారావలీ.ని. 'ఏకావల్యేకయష్టికా,
 వైవ సక్షత్రమాలా స్యాత్సప్తవింశతిమా క్షితై'రిత్యమరోక్తా సక్షత్రమాలాఖ్యానుహరిణీ

తారావశ్యనుహరిహరిలతికా నిర్మాణ కర్తాణుకాః కంఠే దిక్కుదృశాం మునీశ్వరయశగిపూరా నభఃపూరకాః. ౧౦౦. ఉత్సంగేషు దిగంగనా విదధతే తారాః. కరాకర్షికా రాగాద్వారవలంబ్య చుంబతి వియద్గంగా సమాలింగతి, లోకాలోకదరి ప్రసీదతి ఘణీ శేషోఽస్య దత్తే రతిం త్రైలోక్యే గురురాజకీర్తిశశినస్సౌందర్యమత్యద్భుతమ్ ౧౦౧. సంప్రాప్తా మునిశేఖరస్య హరితామంతేషు సాంకాశినం కల్లాలా యశస శృణాంకకిరణా నాలక్ష్య సాంహాసినమ్, కుర్వంతి ప్రథయంతి దుర్మదసుధా వైదగ్ధ్యసాంలోపినం సమ్యగ్న్యంతి చ విశ్వజాఙ్గీకతమస్సంఘాతసాంఘాతినమ్. ౧౦౨. సోత్కంఠాకుంతకంతీరసనఖరవరక్షుబ్ధమత్రేభకుంభప్రత్యగ్రోస్తుక్త ముక్తామణిగణసుషమాబద్ధదో

మనోహరా హరిలతికాస్తస్యా నిర్మాణకర్తణి అణుకా నిపుణాః. ని. 'అణుకో నిపుణా ల్పయో' రితి మేదిసి-శాద్ధా. ౧౦౦. గురురాజస్య శ్రీశంకరస్య కీర్తిర్యశస్తలక్షణస్య చంద్రస్య త్రైలోక్యే సౌందర్యమత్యద్భుతమస్తి యతో దిగంగనాస్తక్కిరిచంద్ర ముత్సంగేఽంకే నిదధతే ధారయంతి ప్రసిద్ధచంద్రం తు సర్వా దిగంగనా నైవం కుర్వంతి తథా తారాః కిరణాత్తక్తైర్నైరాకర్షికాః ప్రసిద్ధచంద్రస్తు నైవవిధస్తస్య క్రమేణ తారాసు గమనప్రసిద్ధేస్తథా ద్వౌస్తం రాగాదవలంబ్య సదైవ చుంబతినతు ప్రసిద్ధం తం తస్య తత్ర సర్వదా స్థిత్యయోగాత్తథాఽవియద్గంగా తం సమ్యగాలింగతి న తు ప్రసిద్ధం తం తథాలోకాలోకాభిధవస్వతదరి తేన ప్రసీదతి న తు ప్రసిద్ధచంద్రేణ తస్య తత్ర గత్యభావాత్తథా శేషాఖ్యః ఘణీ సరోఽస్య రతిం ప్రీతిం దత్తే న తు ప్రసిద్ధస్సౌక్తహేతోస్తథాచైవంభూతస్య తస్య లోకత్రయే సౌందర్యమత్యద్భుతమిత్యర్థః. ౧౦౧. కించ మునిశేఖరస్య యశోలక్షణస్య క్షీరనిధేః కల్లాలా హరితాం దిశామంతేషు సాంకాశినం సమంతాత్ప్రకాశం ప్రాప్తాః సంశబ్దోఽభివిధిద్యోతకః. 'అభివిధౌ భావ ఇనుమ'ణిత్యనేనేనుజ్ఞప్రత్యయః ఏవమగ్రేఽపి తథా శకాంక కిరణానాలక్ష్య సాంహాసినం సమస్తాద్ధాసం కుర్వన్తి తథా దుర్మదాయా దుర్గర్వవత్యాః సుధాయా వైదగ్ధ్యస్య చాతుర్యస్య సాంహాపినం సమంతాల్లాపం ప్రథయంతి తథా విశ్వజాంఘికస్య జగతి వ్యాప్తస్యాజ్ఞానలక్షణస్య తమసు సంఘాతస్య సాంఘాతినం సమంతాత్ ఘాతం సమ్యగ్న్యంతి కుర్వంతి పాకం పచతీతివత్పునః ప్రయోగః. ౧౦౨. సోత్కంఠం క్షత్కంఠయా సహ వర్తమానః అమంతోఽనివార్యః, కంతీరవస్సింహస్తస్య నఖరవరా నఖశ్రేష్ఠా నైర్వృతాస్తత్తగజకుంభాత్ప్రకృగ్రోస్తుక్తానాం

ద్యుద్ధలీలా, మంథాద్రి తుభదుగ్ధార్ణవనికటసముల్లోలకల్లోలమైత్రీ పా
త్రీభూతా ప్రభూతా జయతి యతిపతేః కీర్తిమాలా విశాలా. ౧౦౩.
లోకాలోకదరి ప్రసీదసి చిరాత్కిం శంకర శ్రీగురుప్రోద్యతీర్థి
నిశాకరం ప్రియతమం సంశ్లిష్య సంతుష్యసి, త్వం చాప్యత్పలిని ప్ర
హృష్యసి చిరాత్కస్తత్ర హేతుస్తయోరిత్యం ప్రశ్నగిరాం పరస్పర
మభూత్తేనరత్వమేవోత్తరమ్. ౧౦౪. దుర్వారాఖర్వగర్వాహిత
బుధజనతాతులవాతులవేగో నిశ్బభాగాధబోధామృతకిరణసమున్నే
షదుద్ధాంబురాశిః, నిష్ప్రత్యూహం ప్రసర్పద్భుచదవదహనోద్భూతసం
తాపమేషూ జాగర్తి స్థితకీర్తిర్జగతి యతిపతిశ్శంకరాచార్యవర్యః.
౧౦౫. ఇతిహాసపురాణభారతస్మృతిశాస్త్రాణి పునఃపునర్దుదా, విబు

ముక్తాఖ్యమణిగణానాం సుషమా సౌందర్యం తేనాఽఽబధ్ధా బాహుయుద్ధలీలా
యయా పునశ్చ మథనాద్రిణా మందరాచలేన త్సుభస్య తీరసముద్రస్య నికటపర్వతాః
సమ్యక్చంచలా యే బృహత్తరంగాస్తైస్సహ యా మైత్రీ తస్యాః పాత్రీభూతా
తత్తుల్యా ప్రభూతా విశాలా యతిపతేః కీర్తిమాలా జయతి సర్వోత్కర్షణే వర్తతే.
స్త. ౧౦౩. కమలినీ లోకాలోకాఖ్య పర్వతకందరాం పృచ్ఛతి హే లోకా
లోకదరి త్వం చిరాత్ప్రసీదసి కిం శంకరాఖ్యశ్రీగురోః ప్రోద్యతీర్థిలక్షణచంద్ర
మేవ ప్రియతమం సమ్యగాలింగ్య సంతుష్యసి ఏవం పృష్టా లోకాలోకదరి కమలినీం
పృచ్ఛతి హేఽతత్పలిని త్వం చాపి చిరాత్ప్రహృష్యసి తత్ర ప్రహర్షే నో హేతురీత్యం
తయోర్దరి కమలినోః ప్రశ్నగిరాం స్తేరత్వం వికసితవదనత్వమేవోత్తరమభూత్.
శా. ౧౦౪. దుర్వారానల్పగర్వాహితా పండితజనతా ఏవ తూలః కారాసకణస్తస్య
వాతులవేగో వాత్యావేగస్తథా బాధరహితో యో ఽగాధో బోధస్తత్వజ్ఞానం
సవిహమృతకిరణశ్చంద్రస్తదున్నేషే తదావిర్భావే తీరసముద్రస్తథా నిష్ప్రత్యూహం
నిర్విఘ్నం ప్రసర్పతస్సంసారదావాగ్నేరుద్భూతస్య సంతాపస్య మేఘ ఏవంభూతః
స్థితా విశాలా కీర్తిర్యస్య స శంకరశ్చాసావాచార్యవర్యః యతిపతిర్జగతి జాగర్తి-స్త.
౧౦౫. ఇతిహాసాని మహాభారతాదీని పురాణాని బ్రాహ్మదీని భారతస్మృతయస్సనత్సు
జాతీయగీతా సహస్రనామాఖ్యాశ్శాస్త్రాణ్యుత్తరమీమాంసాదీని భారతస్మృతీనామితి
హాసగ్రహణేన గ్రహే ఽపి పృథగుపాదానం బ్రాహ్మణపరివ్రాజకన్యాయేన సమాధేయం
భారతస్మృతివ వా పృథగుపాదానం బోధ్యం. స్మృతయో మన్వాదిస్మృతయః ఇతిహాసా
దీని పునః పునర్దుదా విబుధైః పండితైస్సహ సుబుధః పండితాగ్రణీశ్చిశ్శంకరో విలా

దైస్సుబుధో విలోకయన్సకలజ్ఞత్వపదం ప్రవేదివాక్. ౧౦౬. స పునః
పున రైక్షతాదరా ద్వరవైయాసికశాంతివాక్తతీః, సమగా దుపశాంతి
సంభవాం సకలజ్ఞత్వవదేవ శుద్ధతామ్. ౧౦౭. అసత్ప్రపంచశ్చతురా
ననోఽపి సన్నభోగయోగీ పురుషోత్తమోఽపి సక, అనంగజేతా
ఽప్యవిరూపదర్శనో జయత్యపూర్వో జగదద్వయ్యాగురుః. ౧౦౮. ఆ
లోక్యాననపంకజేన దధతం వాణీం సరోజాసనం శశ్వత్సన్నిహితక్షమా
శ్రియమముం విశ్వంభరం పూరుషమ్, ఆర్యారాధితకోమలాంఘ్రికమ
లం కామద్విషం కోవిదాశ్శంకంతే భువి శంకరం ప్రతికులాలంకారమం
కాగతాః ౧౦౯. ఏకస్మిన్ పురుషోత్తమే రతిమతీ సీతామయోన్మద్య

కయ స్సర్వజ్ఞత్వపదం ప్రాప్తవాక్ విబుధైస్సకలజ్ఞత్వపదం ప్రాప్తవానితి వా సంబంధః.
వియో. ౧౦౬. సశ్రీశంకరః పునఃపునరాదరాద్వరాః శ్రేష్ఠా వైయాసికీః శాంతివాక్తతీ
శ్శాంతిపర్వస్థావాక్పజ్జీరైక్షత సర్వజ్ఞత్వం యథాప్రాప్తవాక్ స్తద్వదేవోపశాంతి
సంభవాం శుద్ధతామపి సమగాత్సమ్యగాప్తవాక్ తథా చ కేవలం సకలజ్ఞత్వైవ న
తేనాప్తాఽపి ముఖ్యఫలం శుద్ధత్వమపీతి భావః. ౧౦౭. కించ చతురమాననం ముఖం
యస్య స చతురాననోఽపి సన్నసత్ప్రపంచః ప్రపంచరహితః ప్రసిద్ధశ్చతురానన
శ్చతుర్ముఖో హిరణ్యగర్భస్తు సత్ప్రపంచస్తథా పురుషేభ్య ఉత్తమోఽపి సక
విషయభోగసంబంధవాన్న భవతి ప్రసిద్ధస్తు పురుషోత్తమో విష్ణుః శేషశరీరయో
గిత్యాద్యోగయోగీ తథాఽనంగస్య కామస్య జేతాఽపి విరూపం దర్శనం యస్య
స విరూపదర్శనో న భవతి ప్రసిద్ధస్త్యనంగజేతా మహాదేవో విరూపదర్శనః తథా
చైవంభూతోఽపూర్వోఽద్వయ్యాగురుః శ్రీశంకరాచార్యో జగజ్జయతీత్యర్థః.
ఆత్ర శ్లేషమూలకో విరోధాభాసః. 'అభాసత్వే విరోధస్య విరోధాభాస ఇవ్యుత'
ఇత్యుక్తేః. ౧౦౮. కించ ముఖపంకజేన వాణీం సరస్వతీం దధతం బ్రహ్మచారికులాలం
కారం శ్రీశంకరమాలోక్యాంకమంతికం సమీపమాగతా విద్వాంసః కమలాసనం
బ్రహ్మాం శంకంతే తథా సతతం సన్నిహితా త్తమా లక్ష్మీర్యస్య తథాభూతం తం
దృష్ట్వా విశ్వంభరం పురుషం శ్రీవిష్ణుం శంకంతే తథా ఆర్యారాధితే కోమలే చరణ
కమలే యస్య తం కామద్విషం మహాదేవం శంకంతే. కా. ౧౦౯. కించైకస్మిన్ పురు
షోత్తమే భగవతి రామచంద్రే రతిమతీమయోన్మద్యవాం సీతాలక్షణాం సత్తాం
మాయాభితుణా రావణేన హృతాం తాన్పుధవైరిణో దేవద్విషో రాక్షసాన్ జిత్యా
అనేకపురుషేఽశ్రేష్ఠపురుషే రాక్షసే రావణే అసక్తిభ్రమాద్రావణేఽస్యా అసక్తి

వాం మాయాభిక్షుప్తామనేకపురుషాసక్తిభ్రమాన్నిష్ఠరామ్, జిత్వా
తాం బుధవైరిణః ప్రియతయా ప్రత్యాహరద్యశ్చిరాదాస్తే తాపస
కైతవాత్రిజగతాం త్రాతా స నశ్శంకరః. ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదాశుద్ధాప్తమవృత్తగః,
సంక్షేపశంకరజయే చతుర్థస్పర్గ ఆభవత్.

రితి రామచంద్రనిష్ఠాద్భిమాన్నిష్ఠరాం నైష్ఠ్యర్యేణ వహ్నిం ప్రవిష్టామశ్రేష్ఠ పురు
షస్య రావణస్య స్వస్తిన్నాసక్తిభ్రమాత్తం ప్రతినిష్ఠరామితి వా శ్రేష్ఠపురుషస్య రామ
చంద్రస్య స్వస్తిన్నాసక్త్యభావభ్రమాన్నిష్ఠరామితి వా యో రామచంద్రాత్తనా
ఽవతీర్ణః శివశ్చిరాత్ప్రియతయా ప్రత్యాహరత్స త్రిజగతాం త్రాతా ఽనో ఽస్తాకం
సుఖకర స్తాపసకైతవాద్యతివేషమిషాదాస్తే స స్త్రిజగతాం త్రాతాశంకర ఇతి వా శివస్య
రామచంద్రాత్తనా ఽవతరణప్రకారస్తు స్కందపురాణాదవగంతవ్యః. ఐతే ఏకస్మిన్న
ద్వితీయే పురుషోత్తమే త్వరాత్వరాతీతే పరమాత్మని రతిమతీం బన్ధాదికూన్యాం సత్తాం
మాయాభిక్షుభిః త్షణికః క్షానవాద్యాదిభిర్హృతామనేకాత్ప్రసక్తిభ్రమాన్నిష్ఠరాంతా
న్నివేకివైరిణో జిత్వా యశ్చిరాత్ప్రత్యాహరత్సమానమన్యత్. ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త
పంశావతంసరామకుమారాయానుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

చ తు ర్థ స్ప ర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

పంచమస్కంధ ప్రారంభః.

ఇతి సప్తమహాయనే ౭ఖలశ్రుతిపారంగతతాం గతో
పరివృత్య గురోః కులాద్భ్రమే జననీం పర్యచరన్తహాయశాః
పరిచరజ్జననీం నిగమం పఠన్నపి హుతాశరవీ సవనద్వయమ్,
వరైర్నియతం పరిపూజయశ్చిశురవర్తత సంస్తరణిర్భా.
శిశుముదీత్య యువా ౭పి స మన్యుమాన్ దిశతి వృద్ధతమో
నిజాసనమ్, అపి కరోతి జనః కరయోద్యుగం వశగతో విహిత
తత్తణాత్. 3. మృదువచశ్చరితం కుశలాం మతిం వపురన

ఏవం ప్రాకృతజనవిలక్షణం తస్య బాలచరితముపవర్ణ్య తుర్యాశ్రమ
ముపవర్ణయితుం ప్రస్తాతి. ఇతీతి. ఇతి ఉక్తప్రకారేణ సప్తమవస్తే సర్వవేద
తతాం ప్రాప్తో వటుర్బ్రహ్మచారి గురోః కులాత్పరీవృత్య పరివర్తనం సమ
విధాయ గురుకులవాసం సమాప్య మహాయశాః గృహే జననీం పర్యచరన్త సవ
వితవాన్. వి. ౧. మాతరం పరిచరన్త వేదం పఠంశ్చ మనుశ్రేష్ఠైస్సాన్వయంశ్చ
రన్నిసూర్యసంపూజాయాం నియమితం ప్రాతస్సవనం తృతీయసవనమిత్యేవం
సవనద్వయం పన్నిసూర్యా సంపూజయన్త సన్ శిశుః భానువదవర్తత వ
ర్తంత్రవరైర్నియతం యథాస్యాత్తథా పరిపూజయన్నితి. వా - ద్రుత. ౨
శిశుం శ్రీశంకరం దృష్ట్వా శ్రోధాద్యాలయో యువా ౭పి శోపవాన్ భవ
వృద్ధతమో ౭త్యంతమాదరణీయో ౭పి స్వాసనం దదాతి అపిచ తత్క్షణాద్ద
ఏవ వశం ప్రాప్తస్సర్వో ౭పి జనో హస్తయోద్యుగశం నిహితాంజలి కరో
మృద్వితి. చరితస్యాపి విశేషణం మృదు శోమలం వచో యస్మిన్స్త్రీ

మాస్పదమోజసామ్, సకలమేత దుదీక్ష్య సుతస్య సా సుఖమవాప
నిరర్గళమంబికా. ౪. జాతు మందగమనా ౭స్య హి మాతా స్నాతు
మంబునిధిగాం ప్రతి యాతా, ఆతపోగ్రహణే రవిబింబే సా తపః కృశ
తనుర్విలంబే. ౫. శంకర స్తదనుశంకితచిత్తః పంకజై ర్విగతపంకజ
లార్దైః, వీజయన్నుపగతో గతమోహం తాం జనేన సదనం సహ
నిన్యే. ౬. సోఽథ నేతుమనవద్యచరిత్రస్సద్దనో ౭ంతికమృషీశ్వరపు
త్రః, అస్తవీజ్జలధిగాం కవిహృద్యైర్వస్తుతః స్ఫురదలంకృతపద్యైః.
౭. ఈహితం తవ భవిష్యతి కాల్యే యో హితం జగత ఇచ్ఛసి బాల్యే,
ఇత్యవాప్య స వరం తటినీతస్సత్యవాక్సదనమాప వినీతః. ౮. ప్రాత
రేవ సమలోకత లోక శీతవాత హృతశీకరపూతః, నూతనామివ
ధునీం ప్రవహంతీం మాధవస్య సమయా సదనం తామ్. ౯. ఏవమేన

వా. ఓజసాం మన ఆదిబలానామాస్పదమాశ్రయభూతం పుత్యరీరం సుతస్యైతత్సర్వ
మవేక్ష్య సా సతీ కుమారజననీ నిరర్గళమప్రతిబంధం సుఖమవాప. ౪. కదాచిదస్య శ్రీశం
కరస్య మాతా హి ప్రసిద్ధం మందం గమనం యస్యాస్యా సముద్రగాం నదీం ప్రతి
స్నానార్థం గతా సూర్యమండలే ఆతపేనోగ్రాః కిరణా యస్య ఏతాదృశే సతి తపసా
కృతా తనుశ్శరీరం యస్యాస్యా సతీ విలంబం కృతపతీత్యర్థః. స్వా. ౫. తత్తదా విగత
కర్ద మేన జలేనార్దైః పంకజై ర్విజయన్నుపగతః జనేన జనసముదాయేన సహ సదనం ప్రతి
నిన్యే. హేత్యవ్యయం స శ్రీశంకర ఇతి వా. ౬. అథ నయనానంతరం దోషరహిత
చరిత్రః ఋషీణామీశ్వరస్య శివగురోః పుత్ర శ్రీశంకరః గృహస్య సమీపం నేతుం
సముద్రగాం నదీం కవీనాం మనోజ్ఞైర్వస్తుతః స్ఫురన్తి అలంకృతాని చ తాని పద్యాని
చ తైర్న త్వాఽఽపాతతః స్ఫురదలంకృతపద్యైర్ సప్రవీదస్తుపత్. ౭. తేన స్తుతా సంతుష్టా
నదీడవాచ తవ ఈహితమభిలషితం కలయతి చేష్టామితి కాల్యే ప్రాతఃకాలే భవిష్యతి
'అఘ్నోద్దయశ్చే'తి కలేర్మతః తతః ప్రజ్ఞాద్యణి రూపం. ని. 'ప్రత్యూహో ౭హర్దుఖం
కల్య' మిత్యమరః, యస్తం బాల్యావస్థాయాజ్ఞగతో హితమిచ్ఛసి ఇత్యేవం ప్రకారేణ
నదీతః వరం ప్రాప్య సత్యవచనశ్రీశంకరస్సదనం ప్రాప ఏతాదృశసామర్థ్యవత్వే
౭పి వినయయుక్తః. ౮. శీలేన వాయునా ఆహృతైర్జలకణైః పవిత్రితో లోకః
ప్రాతరేవ మాధవస్య లక్ష్మీవలేర్విష్ణోస్సమయా సదనం మద్ధిరస్య సమీపే ప్రవ
హన్తీం తాం ధునీం నదీం నూతనామివ సమవలోకత. ౯. ఏవమనేన ప్రకారేణ

మతిమర్త్యచరిత్రం సేవమానజనదైన్యలవిత్రమ్, కేరలక్షితిపత్నిది
దృతుః ప్రాహిణోత్పచివమాదృతభితుః. ౧౦. సోఽప్యతంద్రితమభీ
రుపదాభిః ప్రాప్య తం తదను సద్విరదాభిః, ఉక్తిభి స్సరసమంజుపదాభి
శ్శక్తిభృత్సమమజిజ్ఞుపదాభిః. ౧౧. యస్య నైవ సదృశో భువి బోధా
దృశ్యతే రణశిరస్సు చ యోధా, తస్య కేరళనృపస్య నియోగాద్దృ
శ్యనే మమ చ సత్కృతియోగాత్. ౧౨. రాజితాభ్రవసనైర్విలసంతః
పూజితాస్సదసి యస్య వసంతః, పండితాస్సరసవాదకథాభిః ఖండితా
పరగిరోఽవితథాభిః. ౧౩. సోఽయమాజితసర్వమహీపస్తూయమాన

మర్త్యానతిక్రాంతాని చరిత్రాణి యస్య తం సేవమానానాం జనానాం మనోరథపూరణేన
దైన్యస్య లవిత్రం ఛేదకమేనం శ్రీశంకరం ద్రష్టమిచ్ఛురాదృతా భిక్షవో యేన
స కేరళక్షితిపతిః రాజశేఖరాఖ్యస్సచివమమాత్యం ప్రేషితవాక్. ౧౦. స అమాత్యో
ఽపి తం సమమతంద్రితమనలసమత్స్వితం యథాస్యా త్రథేతి వాఽభీర్భయవర్జిత ఉప
దీయత ఇత్యుపదా ఉపాయనం 'డుదాఖ్ దానే' 'అకశోఽపసర్గ' ఇత్యజ్. ని. 'ఉపా
యనముపగ్రహ్యముపహారస్తథోపదే' త్యమరః-ఉపదాభిరుపాయనభూతాభిస్సమీచినాభి
ర్విరదాభిః కరేణభిస్సహ తం శ్రీశంకరం ప్రాప్యతదను తత్ప్రాప్తేః పశ్చాత్ సరసాని
మనోజ్ఞాని పదాని యాసు సరసానామితి వా. ఏవంవిధాభిరాభిరుక్తిభిః శక్తిం శివాం
సామర్థ్యం వా బిభర్షీతి శక్తిభృత్సచివోఽజిజ్ఞుపత్ సమంయథాస్యాత్తథా విజ్ఞాపిత
వాక్ ఇతి వా. ౧౧. తా ఏవ దిర్భయతి-యస్య సదృశోబోధా రణమూర్ధను యుద్ధ
కర్తా చ భువి నైవ దృశ్యతే తస్య కేరళదేశాధిపతేరాజ్ఞాఽతస్తస్యం సరోవ్రత్రమా
దృశ్యనే. నను అస్య ఏవ తన్నియోగాదాగత్య మాం కుతో న దృష్టవాక్ భవానేవ
వా పూర్వమిత్యాశంక్యాహః—మమ సత్కృతేః పుణ్యస్య యోగాత్ మమేత్యన్యవ్యా
ప్తుతిః యోగాదితి పూర్వకాలవ్యాప్తుతిః. ౧౨. అథ రాజ్ఞః ప్రార్థితప్రదానపాత్రతా
సూచనాయ తం స్తువక్ ప్రార్థయతే, రాజితేతి ద్వాభ్యాం. రాజితైర్దిష్టిమద్భిరాద్రై
స్సువర్ణమయైర్వస్తైః విలసంతశ్శోభంతః పూజితాః పూజాం ప్రాప్తాః అవితథాభిరప్య
ర్థాభి స్సరసా రసయుక్తా శ్చ తాః వాదకథాశ్చ తాభిః ఖండితా అపరేషామన్యేషాం
గిరో వాచో యై స్తే పండితా యస్య సదసి సభాయాం వసంతస్సంతీత్యర్థః. ని. 'అథ్రం
మేఘే చ గగనే ధాతుభేదే చ కాంచన' ఇతి మేదినీ. ౧౩. అజ్ఞా సంగ్రామే జితా
స్సర్వే మహీపా భూమిపాలాయేన అతఏవ స్తూయమానా చరణౌ యస్యాతఏవ కులస్య

చరణః కులదీపః, పాదరేణు మవనం భవభాజా మాదరేణ తవ వి
దతు రాజా. ౧౪. ఏష సింధురపరో మదపూర్ణో దోషగంధరహితః
ప్రవితీర్ణః, అస్తు తే ఽద్య రజసా పరిపూతం వస్తుతో నృపగృహం శుచి
భూతమ్. ౧౫. ఇత్యుదీర్య పరిసాధితదౌత్యం ప్రత్యుదీరితసదుక్తి మ
మాత్యం, ఆత్యుదారమృషిభిః పరిశస్తం ప్రత్యువాచ వచనం క్రమశ
స్తమ్. ౧౬. భైత్యమన్న మజినం పరిధానం రూక్షమేవ నియమేన విధా
నమ్, కర్తృదాతృవర శాస్తివటూనాం శర్తృదాయనిగమాప్తి పటూనామ్.
౧౭. కర్తృనైజమపహాయ కుభోగైః కుర్తహే హ కిము కుంభిపురో
గైః, ఇచ్ఛయా సుఖ మమాత్య యథేతం గచ్ఛ నాథమసకృత్కథ

దీపః దీపవత్ప్రకాశకస్సోఽయం రాజా భవభాజాం సంసారం భజతామవనం పాలకం
తవ చరణరేణుమాదరేణ విదతు లభతాం ఆభ్యర్థనాయాం లోట్. ౧౪. తత్రాసీతాసూ
పదాసు ముఖ్యమేకం గజం దర్శయతి:—ఏష సింధురపరో హస్తిశ్రేష్ఠో మదేన
పూర్ణః దోషస్య గణేనాపి వర్జితః ప్రవితీర్ణో రాజ్ఞా ప్రేక్షా దత్తస్తన్నాద్వైత
శుచిరూఢతమసి నృపగృహం తవ చరణరజసా పరిత ఆసమంతాత్పూతం పవిత్ర
మస్తు. ౧౫. ఏవం యుక్తియుక్తం సచివవాక్యముదాహృత్య తదుత్తరరూపం శ్రీశం
కరవాక్యముదాహర్తృమాహ:—ఇత్యేవం ప్రకారేణోదీర్యక్త్వా పరిసాధితం దూత
కృత్యం యేన ప్రత్యుదీరితాః ప్రత్యుచ్చారితాస్సతాముక్తయస్సమీచీనా ఉక్త
యో వా యేన తమమాత్యం సచివం ప్రతి క్రమశః క్రమేణ వచనమువాచ. తద్వి
శిష్యే. ఆత్యుదారమతఏవ ఋషిభిః పరిశస్తం సంస్తుతం. ౧౬. తదుదాహరితి.
భైత్యం భిక్షయా లబ్ధమన్నం పరిధానమాచ్ఛాదనమజినం మృగచర్మ విధానం కర్త
వ్యం నియమేన రూక్షమేవ కష్టసాధ్యమేవ త్రికాలస్నానాది కర్తృ కర్తృప్రతిపాదకం
వేదాదిశాస్త్రం హేదాతృవర శర్తృదాయినాం దృష్టాదృష్టసుఖదాయినాం వేదా
నాం ప్రాప్తౌ పటూనాం కుశలీనాం పటూనాం బ్రహ్మచారిణాం శాస్త్రీ యద్వా
విధానం శ్రుతిస్తృత్యాది నియమేన రూక్షమేవ కర్తృ తత్రాపి నియమేనేతి వా శాస్త్రీ
త్యర్థః. శర్తృదాయాతి కర్తృణో వా విశేషణమ్. ౧౭. తథాచైవవిధా బ్రహ్మచారిణో
వయం నైజం స్వీయం కర్తృ విహాయ కుంభిపురోగైః కుభోగైః భోగ్యంత ఇతి భోగా
విషయాస్తైరిభిపురస్సరైః కుల్పితైర్విషయసంభోగైః కింకర్తృహే ఆహేతి. ప్రసిద్ధా
ర్థకమాశ్చర్యార్థకం వా ఽవ్యయం. తర్హి మయా కిం విధేయమిత్యాకాంక్షయా
మాహ - హే సచివ ఇచ్ఛయా సుఖం యథా స్వాత్మథా యథేతం యథా

యేథమ్. ౧౮. ప్రత్యుత ఊతిభృతాఖిలవర్ణా వృత్యుపాహరణతో
విగతర్ణాః, ధర్మవర్తని రతా రచనీయాః కర్తవ్యజ్యమితి నో వచనీయాః.
౧౯. ఇత్యముష్య వచనాదకళంకః ప్రత్యగా త్పున రమాత్య మృ
గాంకః, వృత్తమస్య స నిశమ్య ధరావ స్సత్తమస్య సవిధం స్వయ
మాప. ౨౦. భూసురార్భకవరైః పరివీతం భాస్వరోడుపగభ స్త్వప
వీతమ్, అచ్ఛజహ్ను సుతయా విలసంతం సుచ్ఛవిం నగమివ ద్రుమవం
తమ్. ౨౧. చర్త కృష్ణహరిణస్య దధానం కర్త కృత్స్నముచితం విద
ధానమ్, నూతనాంబుదనిభాంబరవంతం పూతనారిసహజం తులయం
తమ్. ౨౨. జాతరూపగుచి ముంజసుధామ్నా ఛాతరూపకటి మద్భుత

గతం తథాగచ్ఛ యత ఇత్థమమునా ప్రకారేణాసకృదర్థం న కథయ. ౧౮.
యత్త్వయోక్తం శద్రాజ్ఞః కర్తవ్యం న భవతి ప్రత్యుత భూమిపేన సర్వే వర్ణా
బ్రహ్మణాద్యావృత్త్యుపాహరణత స్తత్త్వద్వర్ణోచితశుద్ధజీవికాసంపాదనేన విగతాని దేవర్షి
పితృబుణాని యేభ్యస్తథావిధా ధర్మమార్గే నిరతా రచనీయాః స్వీయం కర్త
వర్త్యమితి నో వచనీయా నైవ వక్తవ్యాః. ౧౯. తతః కింవృత్తమిత్యాకాంక్షాయా
మాహ - ఇత్యేవంవిధాదముష్య శంకరస్య వచనాదమాత్యచంద్రశ్చంద్రా ద్వ్యతి
రేకసూచకం విశేషణమకళంకః పునః ప్రత్యగాత్ స్వస్వామినం ప్రతి గమనం కృత
వాక్ స భూమిపోఽస్య వృత్తం శ్రుత్వాఽఽత్యుత్కృష్టస్య శ్రీశంకరస్య సవిధం
సమీపం స్వయం ప్రాప. ౨౦. ఇతః చతుర్థశ్లోకస్థం మునివరస్య మమారం విశినప్తి. భూసు
రాణాం భూమిదేవానాం బ్రహ్మణానామర్భకవరైర్బాలకశ్రేష్ఠైః పరివీతం పరితో వ్యా
ప్తం భాస్వరైర్దేదీప్యమానైర్భాస్వరస్యేషోడుపస్య చంద్రస్య గభస్తిభిః కిరణైస్తుల్య
ముపవీతం యజ్ఞోపవీతం యస్య అచ్ఛా స్వచ్ఛా యా జహ్ను సుతా గంగా తయా
విలసంతం ద్రుమవంతం నగం హిమాలయమివ సుచ్ఛవి సుష్టు చ్ఛవిః కాంతిర్యస్యతం.
౨౧. కృష్ణహరిణస్య చర్త దధానం సర్వముచితం కర్త విదధానం నూతనమేఘ
తుల్యమంబరమస్యాస్త్రీతి తథా తం పూతనాయాః కంసప్రేషితాయా అరిః శత్రుః
కృష్ణస్తస్య సహజం భ్రాతరం బలభద్రం తులయంతం తత్తులాం దధానం. ౨౨.
జాతరూపస్య సువర్ణస్య రుచిరివ రుచిర్యస్య తస్య ముంజసంజ్ఞకస్య తృణవిశేషస్య సుధా
మ్నా సుష్టు లేజసా ఆశ్చర్యమందిరేణ చ్ఛాతం ఛన్నం రూపం యస్యాస్తథాభూతా
కటిశ్రోణిర్యస్య సత్కృతిః సుకృతం తయా లబ్ధం పాకేన పరిణత్యా పీతా యా

ధామన్నా, నాకభూతమివ సత్కృతిలబ్ధం పాకపీతలతికాపరిరబ్ధమ్. ౨౩. సస్థితం మునివరస్య కుమారం విస్థితో నరపతి ర్భవలవారమ్, సం విధాయ వినతిం వరదానే తం విధాత్మసదృశం భువి మేనే. ౨౪. తేన పృష్టకుశలగి ఊతిపాల స్నేహ సృష్టమథ శాత్రవకాలః, హాటకాయత సమగృణాపూర్వం నాటక త్రయ మవోచదపూర్వమ్. ౨౫. తద్రసార్ద్ర గుణరీతివిశిష్టం భద్రసంధిరుచిరం సుకవీప్తమ్, సంగ్రహేణ స నిశమ్య

లతికాః సూక్ష్మలతాస్తాభిః పరిరబ్ధమాలింగితం స్వర్ణభూమిజం కల్పద్రుమమివ. ౨౩. స్థితేన మందహాసితేన సహితం మునివరస్య శివగురోః కుమారం నరపతిర్భవలవారం ప్రణతిం విధాయ తం భువి వరదానే బ్రహ్మణా సమం మేనే భువీత్యస్య వినతిమిత్య నేన వా సంబంధః. ౨౪. తేన శ్రీశంకరేణ పృష్టం కుశలం యన్వై సశాత్రవస్య శత్రు సమూహస్య శత్రుసంబంధినో వా కాలాంతకో భూమిపాలః దశసహస్రసంఖ్యాక సువర్ణముద్రాసమగృణాపూర్వకం స్నేహ రచితమపూర్వం నాటకానాం త్రయమవోచత్. ౨౫. నాటక త్రయం వివినష్టి తదిత్యర్థేన. తన్నాటక త్రయం. 'శృంగారహాస్యకరుణా రాద్రవీరభయానకాః, బీభత్సాన్భుతసంజ్ఞా చేత్యష్టా నాట్యేరసాః స్మృతాః' ఇత్యుక్తై రనైరార్ద్రగుణైః. 'యేరసస్యాంగినో ధర్మాః శౌర్యాదయ ఇవాత్మనః' ఉత్కర్షణే హేతవ స్తేస్య రచలస్థితయో గుణాః, మాధుర్యాజః ప్రసాదాఖ్యాస్తయస్తే చ పునర్దశ, ఆహ్లా దకత్వం మాధుర్యం శృంగారే ద్రుతికారణం, కరుణే విప్రలంభే తచ్ఛాంతే చాతిశ యాన్వితం, దీప్తాత్మవిస్తృతేర్హేతురోజో వీరరసస్థితిః, బీభత్సరాద్రరసయో స్తస్యాధిక్యం క్రమేణ చ, శుష్కేంద్రనాగ్నివ త్వచ్చుజలవ త్వహనైవ యః, వ్యా ప్నోత్యన్యత్ప్రసాదో ౭సా సర్వత్ర విహితస్థితిరిత్యుక్తైర్గుణైః - 'రీతిర్నామ గుణా జ్ఞిష్టా వర్ణసంఘటనా మతా. వైదర్భీ గౌడీ సాంచాలీ' ఇత్యుక్తాభీరీతిభిశ్చ విశిష్టం యుక్తం తథా భద్రసంధిభిశ్చైవ్యసంధిభిస్సుందరం సంధిర్నామ ఏకేన ప్రయోజ నేనాన్వితానాం కథాంశానామవాంతరప్రయోజనసంబంధః. తత్ర పంచసంధయః తదుక్తం దశరూపకే. 'ముఖం ప్రతిముఖం గర్భః సావమర్శోవసంహృతిః, ముఖం బీజసముత్పత్తిర్నానార్థ రససంభవా. లక్ష్మ్యలక్ష్మ్యస్య బీజస్య శక్తిః ప్రతిముఖం మతం గర్భస్తవదృష్టసప్తస్య బీజస్యాన్వేషణం మహుః, హేతునా యేనకేనాపి విమర్శ స్సంధిరివ్యతే, బీజవంతో ముఖాద్యర్థా విప్రకీర్ణా యథాయథం, వికార్యముప వర్ణ్యంతే యత్ర నిర్వహణం హి తదిత్యాది సంధిషు భద్రత్వం గ్రామ్యచేష్టాది వినిర్దు క్తత్వం అతఏవ శోభనకవీనామిష్టం కవిషు శోభనత్వం రసగ్రాహిత్యం వివంవిధనాట

సువాచం తం గృహణి వరమిత్యముమూచే. ౨౬. తాం ని
హృదయంగమసారాం గాం నిశమ్య తులితామృతధారామ్, భ
స్మ రచితాంజలిబంధస్సోన్మీపమం సుతమియేష సుసంధః. ౨౭.
తాయ మమ హాటకమేత ద్వేహినస్తు గృహవాసిజనాయ, ఈ
తవ భవిష్యతి శీఘ్రం యాహి పూర్ణమననే త్యవద త్తమ్. ౨౮.
వర్యకులవృద్ధినిమిత్తం వ్యాజహర రహసి శ్రుతివిత్తామ్, ఇష్టిమ
లేష్టవిధాతు స్తుష్టిమాప హి తయా ఊతినేతా. ౨౯. సవిశేష
సభాజితగి కవిముఖ్యేన కళాభృతాం వరః, అగమత్కృతక
ర్మిజాం నగరీ మస్య గుణా నుదీరయత్. ౩౦. బహవ శ్ర
మ్యశ్వనగి కవయోద్వైషత శంకరాద్ధురోః, మహత స్సుమ

కత్రయం సశ్రీశంకరః సంగ్రహేణాకర్ణ్య సుప్థ వాక్యం తమముం రాజానా
గృహణేత్సువాచ. ౨౬. నితాంతమత్యంతం హృదయంగమో మనోహర
యస్యాం తులితాఽమృతధారా యయా తాం గాం వరం గృహణేతి వాచం
రచితోఽంజలిబంధో యేన స బద్ధాంజలిస్సుప్థ సంధా ప్రతిజ్ఞా యస్య స
స్సోన్మీపమం స్వసదృశం పుత్రమియేష ఇచ్ఛతి స్త. ౨౭. ఏవం ప్రార్థితః శ్రీశ
రాజానమువాచ ఏతద్దశసహస్రసంఖ్యాకం హాటకం మమ హితాయ నాస్తి తద్గ
విధేయమితి తత్రాహ నో స్తాకం గృహవాసిజనాయ తు దేహి తవేహితం మన
లషితం శీఘ్రం భవిష్యతి తస్మాత్పూర్ణమనసా శీఘ్రం యాహి గచ్ఛేతి మ
న్యాయేన శీఘ్రవదముభయత్ర సంబంధనీయం. ౨౮. ఏవం జనసమాజ ఉక్తా
రహసి ఏకాంతే రాజవర్యకులస్య పృథ్వీమిత్రభూతాం శ్రుతివిత్తాం శ్రీ
ద్ధాం. ని. 'ఏత్తం క్షిణే ధనే వాచ్యలింగం ఖ్యాతే విచారిత'ఇతి మేదినీ-అస్య ర
లేష్టానాం విధాతా పరమాత్మా తస్య ఇష్టిం పూజాం వ్యాజహర తత్ప్రకారము
తయా ఇష్ట్యా భూమినేతా రాజా తుష్టిరూపేత్యర్థః. ౨౯. విశేషజ్ఞేన కవి
శ్రీశంకరేణ సభాజితః పూజితః కలాభృతాం మధ్యే శ్రేష్ఠః కృతం కృత్యం
సా బుద్ధిర్యస్య స రాజాఽస్య గుణాన్వర్ణయత్ స్వీయాం నగరీమగమ
వాత్ - వి. ౩౦. ఏవం కేరళభూమిపతేర్వీరప్రదానాదికముపవర్ణ్య పు
తరం వర్ణయితుముపక్రమతే. బహవశ్శ్రుతిపారదృశ్యనో వేదపారం దృ
శవయః శ్రీశంకరాన్తహతః గురోర్నహన్తి దర్శనాని శాస్త్రాణి ఫణిరాజస్య

దర్శనాన్యధిగతుం ఘోరాజకాశలీమ్. 30. పఠితం శ్రుత మాదరా
త్పునః పునరాలోక్య రహస్యనూనకమ్, ప్రవిభజ్య నిమజ్జత స్సుఖే
సవిధేయాన్ విదధేత మాం సుధీః. 31. సర్వార్థతత్వవిదపి ప్రకృ
తోపచారైశ్శాస్త్రోక్తభక్త్యతిశయేన వినీతశాలీ, సంతోషయం తస్విజ
ననీమనయత్కియంతి సమ్మానితో ద్విజవరై ర్ద్వివసాని ధన్యః. 33.
సా శంకరస్య శరణం స చ తజ్జనన్యా హ్యన్యోన్యయోగవిరహా స్త్వ
నయో రసహ్యః, నో వోధు మిచ్ఛతి తథా ఒప్యమనుష్యభావా
న్వేదం గతగి కిమభివాంఛతి దుష్ప్రదేశమ్. 34. కృతవిద్యమముం
చిక్రీష్య శ్శ్రితగార్హస్థ్య మథాస్తబంధవః, అనురూపగుణా మచిం
తయ స్తనవద్యేషు కులేషు కన్యకామ్. 35. అథ జాతు దిదృక్షవః
కలావవతీర్ణం మునయః పురద్విషమ్, ఉపమన్యుదధీచిగౌతమత్రితలా
గస్త్యముఖా స్సమాయయుః. 36. ప్రణిపత్య స భక్తిసన్నతః ప్రస
విత్ర్యా సహ తాన్విధానవిత్, విధివ న్నధుపర్కపూర్వయా ప్రతిజ

కుశలతామధిగతుమధ్యైష తాధ్యయనం కృతవన్త ఇత్యర్థః. 30. పఠితం శ్రుత
మనూనకమఖండమారాద్రహస్యేకాంత ఆలోక్య ప్రవిభజ్య చ సారాసారివిభాగం
విధాయ నిజసుఖే నిమజ్జతః విధేయాన్ శిష్యాన్ సుధీశ్శ్రీశంకరో విదధేతమాం
సమ్యక్ కృతవాన్. 31. వినీతశాలీ వినయవాన్. వనం. 33. అన్యోన్యయోగస్య
పరస్పరసంయోగస్య విరహాస్తనయోశ్శుక్లరత్నజనన్యోరసహ్యో యద్యపి తథా ఒపి
వోధుం పరిణయం కర్తుం నో ఇచ్ఛతి స్త తత్ర హేతుమాహః—అమనుష్యభావా
ద్దేవాధిదేవత్యాత్ మేదం ప్రాప్తః కిం దుష్ప్రదేశం దుష్ప్రసానమభివాంఛతి నైవ
వాంఛతీత్యర్థః. 34. ఆప్తాశ్చ బంధవశ్చ తే ఆప్తాశ్చ తే బంధవశ్చేతి వా
కృతా సంపాదితా విద్యా యేన తమముం శ్రితం గార్హస్థ్యం యేన వివంవిధం
చిక్రీష్య కర్తుమిచ్ఛవోఽనురూపా గుణా యస్యాస్తథాభూతాం కన్యకాం దోష
వర్జితేషు కులేష్వచింతయన్. వి. 35. అథానంతరం జాతు కదాచిత్ త్రిపురఘ్నం
మహాదేవం కలియుగే శ్రీశంకరాత్తనాఽవతీర్ణం ద్రష్టుమిచ్ఛంతః ఉపమన్యుప్రముఖా
మునయస్సమాయయుః. 36. భక్త్యా సమ్యక్ సతో నమ్రః ప్రసవిత్ర్యా జనన్యా
సహ ప్రణామపూజాదివిధానవి త్స శ్రీశంకర స్తా స్తునీన్ ప్రణిపత్య ప్రకర్షేణ సత్వా
మధుపర్కః పూర్వమాదౌ యస్యాస్త యా సపర్యయా పూజయా ప్రతిజగ్రాహ.

గ్రాహ సమర్థయా మునీన్. 32. విహితాంజలినా విపశ్చితా విన
యోక్త్యాఽర్పితవిష్టరా అమీ, ఋషయః పరమార్థసంశ్రయా అము
నా సాక మచీకర స్కథాః. 33. నిజగాద కథాంతరే మునీన్ జననీ
తస్య సమస్తదర్శినః, వయమద్య కృతార్థతాం గతా భగవంతో యదు
పాగతా గృహాన్. 34. క్వ కలిర్బహుదోషభాజనం క్వ చ యుష్మ
చ్ఛరణావలోకనమ్, తదలభ్యత చేత్పురాకృతం సుకృతం నః కిమితి
ప్రపంచయే. 35. శిశు రేష కిలాతిశైశవే యదశేషాగమపారగోఽభ
వత్, మహిమాఽపి యదద్భుతోఽస్య తద్ద్వయమేతత్కురుతే
కుతూహలమ్. 36. కరుణార్ద్రదృశానుగృహ్యతే స్వయ మాగత్య
భవద్భిరప్యయమ్, వదతాస్య పురాకృతం తపః క్షమమాకర్ణయితుం
మయా యది. 37. ఇతి సాదరమీరితాం తయా గిర మాకర్ణ్య

స్వాగతం కృతవానిత్యర్థః. 32. విహితాంజలినా విపశ్చితా విదుషా శ్రీశంకరేణ భగ
వంత ఏతాన్యాసనాని పరిగృహ్యంతామితి వినయపూర్వకయోక్త్యాఽర్పితా విష్టరా
ఆసనాని యేభ్యస్తే పరమార్థస్య సంశ్రయో యేషాం తే మోక్షనిష్ఠా అమీ ఋష
యోఽమునా శ్రీశంకరేణ సహ కథాః కృతవంతః మోక్షసంశ్రయాయ ఇతి కథా
నాం వా విశేషణం. 33. కథానామంతరేఽంతరాళే తస్య సర్వజ్ఞస్య జననీ మునీ
సువాచ. యదువాచ తదాహ. వయమద్య కృతార్థతాం ప్రాప్తా యద్యస్తాద్భగ
వంతో గృహీసుపాగతాః. 34. భగవదాగమనం న కేవలం కృతార్థతాయా ఏవ
సంపాదక మపి తు జన్మాంతరీయానంత సుకృతసూచక మవీత్యాశయేనాహ. క్షేతి.
బహుదోషభాజనం కలిః క్వ క్వచ యుష్మచ్ఛరణావలోకనం తథా చ సమస్తదోషా
శ్రయే కలియుగేఽత్యంతాలభ్యం తత్ యుష్మచ్ఛరణావలోకన మలభ్యతచేత్తర్హి
నోఽస్తాకం పురాకృతం పుణ్యం కిమితి ప్రపంచయే తద్వర్ణనమశక్యమిత్యర్థః. 35.
ఏవం స్తుత్యాఽభిమనుభవకృతాన్మునీన్ కించిత్ప్రస్తుతమారభతే శిశురితిః—ఏష భవ
దగ్రే స్థితశ్శిశురలిఖాల్సే సర్వాగమపారగో యదభవత్ మహిమాఽవ్యస్య య
దద్భుతోఽభవదేతద్ద్వయం కుతూహలం కురుతే. 36. భవదాగమనమప్యేతదద్భుత
మాహాత్మ్యసూచక మిత్యాశయేనాహః—భవద్భి రప్యత్యంతా లభ్యదర్శనై రపి
తత్రాపి స్వయమాగత్య తత్రాపి కరుణార్ద్రదృశాఽయమనుగృహ్యతే. తస్మాదస్య
పురాకృతం తపో వదత మయా ఆకర్ణయితుం యది క్షమం యోగ్యం తర్హి బ్రూతే
త్యర్థః. 37. ఇత్యేవం ప్రకారేణ సాదరం యథా స్వాక్షణ సత్కారాచారితాం

మహర్షి సంసది, ప్రతివక్తుమభిప్రచోదితో ఘటజన్తా ప్రవయాః ప్రచక్రమే. ౪౩. తనయాయ పురా పతిప్రతే తవ పత్యా తపసా ప్రసాదితః, స్థితపూర్వముపాదదే వచో రజనీవల్లభఖండమండనః. ౪౪. వరయస్వ శతాయుషస్సుతానపి వా సర్వవిదం మితాయుషమ్, సుతమేకమితీ రితశ్శివం సతి సర్వజ్ఞమయాచతాత్తజమ్. ౪౫. తదభీప్సితసిద్ధయే శివస్తవ భాగ్యాత్తనయో యశస్విని, స్వయమేవ బభూవ సర్వవిన్నతతో ఽనోఽస్తి ఽస్తి యతస్సురేష్వపి. ౪౬. ఇతి తద్వచనం నిశమ్య సా మునివర్యం పునరప్యవోచత, కియదాయురముష్య భో మునే సకలజ్ఞో ఽస్యనుకంపయా వద. ౪౭. శరదో ఽప్తపునస్తథాప్త తే తనయాస్యాస్య తథాప్యసౌ పునః, నివసిష్యతి కారణాంతరాద్భువనే ఽస్తి

వాచమాకర్ణ్య సాదరమాకర్ణ్యేతి వా మహర్షీణాం సంసది సభాయాం తైరేవ ప్రేతోఽతివృద్ధో ఽగస్త్యః ప్రతివక్తుం ప్రచక్రమే. ౪౩. సాక్షాచ్ఛివ ఏవ తవ పత్యా ఽతితపసా సమారాధ్య లబ్ధో న త్వయం కశ్చిత్తపస్వీత్యాశయేనాహః—తనయా యేతి త్రిభిః—హేపతిప్రతే పూర్వం తవ పత్యా పుత్రార్థం తపసా ప్రసాదితో రజనీ వల్లభస్య చంద్రస్య ఖండో మండనమలంకారో యస్య స నిశాకరకలాశేఖరో భగవాన్ శంకరో వచనముపాదదే ప్రోక్తవాన్. త్వయా సహైవ తవ పత్యా తవస్తప్తమితి ద్యోతనాయ సంబోధనమ్. ౪౪. తైవం వచనముదాహరతి. వరయస్వేతి. ఆసర్వవిదః శతాయుషస్సుతాన్ వరయస్వాపి వా సర్వజ్ఞమల్పాయుషమేకం సుతం వరయస్వేతి ఈదితస్తవ పతిర్హే సతి సర్వజ్ఞమాత్మజం శివాదయాచత. ౪౫. తస్య తవ పత్యురభిలషి తస్య సిద్ధయే స్వయమేవ శివో భాగ్యాత్తవ తనయో బభూవ హేయశస్వినితి సంబోధయన్ తవ యశఃఖ్యావసార్థం బభూవేతి సూచయతి నను సర్వజ్ఞమన్యమేవ పుత్రం కుతో న దత్తవానితి చేత్తత్రాహ యతః కారణాద్దేవేష్వపి తస్మాచ్ఛివాదన్యః సర్వజ్ఞో నాస్తి తత ఇత్యర్థః. ౪౬. ఇత్యేవం ప్రకారేణ తస్మాగస్త్యస్య వచనం మితాయుష మిత్యాదిరూపం శ్రుత్వా సా సతీ మునిశ్రేష్ఠం పునరప్యవాచ భో మునే యతస్సకలజ్ఞోఽస్యతోఽముష్యాయుః కియత్పరిమితమస్తి తత్కరుణయా వద యతో మితాయుషమితి శ్రుత్వా మమ త్రాసో జాత ఇతి భావః. ౪౭. ఏవం పృష్టో ముని రువాచ. శరదస్సంవత్సరాః అప్త తథా పునరప్త మిశిత్యా షోడశేతి యావత్. అస్య తవ పుత్రస్యాయుర్యద్యపి తథా ఽప్యసౌ తే తనయః కారణాంతరాద్భువన్భువనే

స్తశఽపట్నవత్సరాఽ. ౪౮. ఇతి వాదిని భావినీం కథామృషిముఖ్యే
ఘటజే నివార్య తమ్, ఋషయస్సహ తేన శంకరం సముపామంత్ర్య
యయుర్యథాగతమ్. ౪౯. సృణీనా కరిణీవ సార్దితా శుచినా శైవలినీవ
శోషితా, మరుతా కదళీవ కంపితా మునివాచా సుతవత్సలా ౭భవత్.
౫౦. అథ శోకపరీతచేతనాం ద్విజరాడిత్యమువాచ మాతరమ్, అవగ
మ్య స సంస్మృతిస్థితం కిమకాండే పరిదేవనా తవ. ౫౧. ప్రబలానిలవేగ
వేల్లితద్వజచీనాంశుకకోటిచంచలే, అపి మూఢమతిః కళేబరే కురుతే
కస్థిరబుద్ధిమంబికే. ౫౨. కతినామ సుతా న లాలితాః కతి వా నేహ
వధూరభుంజి హి, క్వను తే క్వ చ తాః క్వ వా వయం భవ సంగః ఖలు పాం

షాడశ సంవత్సరామ్సన్నవసిష్యతి వాసం కరిష్యతి. ౪౮. ఇత్యేవం ప్రకారేణ భావి
నీం భవిష్యాం కథాం కుంభజే ౭గస్త్యే వాదిని సతి మునయస్తం నివార్య శ్రీశంకరం
సముపామంత్ర్య తేన ఘటజేన సహ యథాగతం జగ్ముః. ౪౯. అతికష్టదాం ముని
వాచం శ్రుతవతీం సతీం వర్ణయతి. సృణీనేతి. సృణీనా అంకుశేన హస్తినీవ సా ముని
వాచా౭ద్దితా పీడితా ౭భవత్ శుచినా అహిధేన శైవలినీ శైవలం వద్వకాష్టం తత్సం
బంధినీ పుష్కరిణీవ సా శోషితా ౭భవత్ - వాయునా కదళీవ కంపితా ౭భవత్ యతః
పుత్రవత్సలా. ౫౦. ఏవమతికష్టవతీం మాతరం శ్రీశంకరో యదుక్తవాన్ తద్వక్తు
ముపక్రమతే. అథ మాతుర్దునివాచా ౭తిమఃఖప్రాప్త్యనంతరం శోకేన పరీతా
వ్యాప్తా చేతనా బుద్ధిర్యస్యాః తాం సంసారస్య స్థితిం క్షణభంగురయాపామవగమ్యా
కాండే౭సమయే పరిదేవనా శోకః తవ కిమర్థమపార్థేత్యర్థః. ౫౧. అతిచంచలే
శరీరే మూఢమతిరసి స్థిరబుద్ధిం న కురుతే. త్వం త్వతిసుజ్ఞా తత్ర తాం కర్తుమత్య
యోగ్యేతి బోధయన్నాహ :— ప్రబలా యో౭నిలా వాయుస్తస్య వేగేన
వేల్లితో ౭తికంపితో యో ధ్వజస్తస్య యచ్ఛీనదేశీయమతిసూక్ష్మం వస్త్రం తస్య
కోటిరగ్రభాగస్తద్వచ్ఛంచలే కళేబరే శరీరే స్థిరబుద్ధిం మూఢమతిరసి కః కురుతే
న శోషిత్యర్థః. ఉక్తాశయసూచకం సంబోధనమంబికఇతి - తథా చాస్తదమ్మికా
౭తిసుజ్ఞా ౭తిచంచలే కలేబరే స్థిరబుద్ధిత్వేనైవం శోచితుమనర్హా౭సీత్యర్థః. ౫౨.
కించ తత్తజ్జన్తస్యమభూతానాం పుత్రాదీనామానంత్యాత్సర్వేషాం శోకాసంభవా
దేతే శోచ్యా ఏతేనేత్యన్తి. వినిగమకాభావాన్న కే౭పి శోచ్యా ఇత్యాశయేనాహ
కతీతి:—ఇహాస్మిన్సంసారే కతివధూర్లలా నాభుంజిహి న భుక్తాః తే సుతాః క్వ తా
వధూశ్చ క్వ వయం చ క్వ - తథా చ భవసంగః పాంథానాం తత్తద్విగ్భృతిగతానాం

భసంగమః. ౧౩. భ్రమతాం భవవర్తని భ్రమా న్నహి కించిత్సుఖమంబ
లక్షయే, తదవాప్య చతుర్థమాశ్రమం ప్రయతిష్యే భవబంధముక్త
యే. ౧౪. ఇతి కర్ణకతోరభాషణశ్రవణాద్భాష్య పినద్ధకంతయా,
ద్విగుణీకృతశోకయా తయా జగదే గద్గదవాక్యయా మునిః. ౧౫.
త్యజ బుద్ధిమిమాం శృణుష్వ మే గృహమేధీ భవ పుత్రమాపుహి,
యజ చ క్రతుభిస్తతో యతిర్భవితాస్యంగ సతామయం క్రమః.
౧౬. కథమేకతనూభవా త్వయా రహితా జీవితుముత్సహేఽబలా,

పథికానామేకస్మిన్ ప్రపాదో యథా సంగమస్తద్వర్ణవసంగోవ్యనియతః క్షణభంగుర
శ్చేత్యర్థః. ప్రసిద్ధం చేదమిత్యాహ - ఖల్వీతి. తస్మాత్కే ౭సి శోచ్యా న భవంతీత్యా
శయః. ౧౩. ఏవం శోకాపహారకైర్వాక్యైర్వాతరం ప్రబోధ్య స్వేన యదవశ్యం కర్త
వ్యం తదాహః—భ్రమతామితి. సంసారమార్గే భ్రమాదజ్ఞానాద్భ్రమతాం కించిదపి
నుఖం న లక్షయే ౭సి తు జననీజతరవాసాదిరూపం దుఃఖమేవేతి సూచయన్ సంబో
ధయతిః—హేఅంబేతి. హి యస్మాదేవం తత్తస్మా చ్చతుర్థం సన్న్యాసాశ్రమమవాప్య
సంసారలక్షణాద్బంధాద్విముక్త్యర్థం ప్రకర్షేణ యత్నం కరిష్యామి. ౧౪. ఏవం శ్రీశం
కరవాక్యముదాహృత్య తద్వచనేన ద్విగుణీకృతశోకయా స్పృత్యా వచనముదాహర్తు
మాహ. ఇత్యేవం ప్రకారేణ యత్కర్ణయోః కతోరం దుస్సవర్ణం భాషణం చతుర్థ
మాశ్రమమిత్యాదిరూపం తస్య శ్రవణాత్ బాహ్యైరశ్రుభిః పినద్ధో విహితః కంతో
యస్యా ద్విగుణీకృతః శోకో యస్యా అతఏవ గద్గదం వాక్యం యస్యాస్తయా మునిః
శ్రీశంకరో జగదే కర్తృణిప్రత్యయః ఏవం భూతా సా మునిం జగాదేత్యర్థః. ౧౫.
యదువాచ తదాహః—త్యజేతి. ఇదానీమేవ చతుర్థాశ్రమం ప్రాప్య ప్రయతిష్య ఇతీ
మాం బుద్ధిం త్యజ తర్హి కింకర్తవ్యమితి చేత్తత్రాహః—మే మమ వచనం శృణు. కిం
తదితి తత్రాహ. గృహమేధీ గృహస్థో భవ కిం తత ఇత్యత ఆహ. పుత్రం ప్రాపుహి
క్రతుభిర్యజనం చ కురు. తతస్తదంతరం యతిర్భవితాసి భవిష్యసి అంగ హేపుత్ర సతాం
శాస్త్రోక్తో ౭యమేవ క్రమ ఇత్యర్థః. తథా చ స్మృతిః. 'ఋణాని త్రీణ్యపాకృత్య
మనో మోక్షే నివేశయే' దితి. ౧౬. కించ ఏకస్తనూభవః పుత్రో యస్యాస్తథావిధా
ఽబలా ఽహం త్వయా విరహితా శుచా శోకేనైవ జీవితుం కథిముత్సహే పుత్రస్య
తవై వందిధదుఃఖదాతృత్వమనుచితమితి సూచయన్ సంబోధయతిః—తనయేతి. తనయే
నేతి పాఠాంతరే త్వయేత్యనేన సంబంధనీయం కిం చ యదర్థం త్వముత్సాదితస్తదార్థ్య

తనయైవ శుచార్థద్వైహికం ప్రమృతాయాం మయి కః కరిష్యతి. ౧౭.
 త్వమశేషవిదప్యపాస్య మాం జరతాం వత్స కథం గమిష్యసి, ద్రవ
 తే హృదయం కథం న తే న కథంకారముపైతి వా దయామ్. ౧౮.
 ఏవం వ్యథాం తాం బహుధాశ్రయంతీమపాస్తమోహైర్బహుభి
 ర్వచోభిః, అంబామశోకాం వ్యదధాద్విధిజ్ఞశ్శుద్ధాప్తమేఽచింతయ
 దేతదంతః. ౧౯. మమ న మానసమిచ్ఛతి సంస్మృతిం న చ పునర్జననీ
 విజిహాసతీ, న చ గురుర్జననీ తదుదీక్షతే తదనుశాసనమిషదపేక్షీ
 తమ్. ౨౦. ఇతి విచింత్య స జాతు మిమంక్షయా బహుజలాం సరితం

ద్వైహికమపి ప్రమృతాయాం కః కరిష్యతీత్యర్థః. ౧౭. కించాల్పవిదాఽసి వృద్ధా జనీ
 న పరిత్యజ్యతే యది కేనచిదతిమాణేన త్యజ్యతే తర్హి త్యజ్యతాం త్వం త్వశేషజ్ఞోఽసి
 మాం స్వమాతరం తత్రాపి వృద్ధాం త్యక్తుమత్యయోగ్యాం పరిత్యజ్య కథం గమిష్యసి మామ
 పాస్య గంతుమత్యంతాయోగ్యోఽసీత్యర్థః వత్సగమనం యథా గోః పీడాకరం తథా
 తవగమనం మమేతి ద్యోతయన్తీ సంబోధయతి-వత్సేతి:—ఏవముక్తమప్యద్రవీభూతాం
 తఃకరణం పుత్రమాలక్ష్యాహ:—ద్రవత ఇతి - నను వాస్తవసంబంధాభావవిదో మమ
 క్వాపి మమత్వాభావాత్సేవాపకాత్కథం మే హృదయం ద్రవీభూతం భవే
 దిత్యాశంక్య తత్త్వవిదామతిదయాభుత్వశ్రవణాత్తే హృదయం దయాం కథం న ప్రాప్నో
 తీత్యాహ:—నకథమితి వా. ౧౮. ఏవం ప్రకారేణ బహుధా వ్యథాం పీడా
 మాశ్రయంతీం తాం మాతరమపాస్తస్తి రస్మ్యతో మోహోఽవివేకో యై స్తై
 ర్బహుభిర్వచోభిర్విధిం శోకనివృత్తిప్రకారం జానాతీతి విధిజ్ఞః శ్రీశంకరశ్శోకర
 హితాం వ్యదధాదకృత - తతశ్చ శుద్ధే అష్టమవక్షే అస్తర్జననీ ఏతద్వత్సమాణమచి
 స్తయత్ - అష్టమవక్షాత్తకస్య కాలస్య శుద్ధత్వం కలిమలకూన్యత్వం-ఉ. ౧౯. యద
 చిస్తయత్తద్దర్శయతి. మమేతి. మమ మనః సంస్మృతిం సంస్మృతిసాధనం ప్రవృత్తిమార్గం
 నేచ్ఛతి జననీ పునర్న చ జిహాసతి హాతుం త్యక్తుం నైవేచ్ఛతి మామితి విపరిణామేన
 సంస్మృతిపదం వాఽనుషంజనీయం నను జననీ సంస్మృత్యనభివాంఛనం త్వాం తవ మనసా
 ఽనిష్టాం సంస్మృతిం వా కుతో న జిహాసతీత్యాశంక్య తస్యాస్తదీక్షణాభావాదిత్యాహ.
 న చేతి. తత్ తాం సంస్మృతిం తస్మానసమితి వా. నను త్వయా ప్రసవ్యా ప్రబోధనియే
 తిచేత్తత్రాహ:—గురురితి. అతఏవ సన్న్యాసాశ్రయణే తస్యా ఈషదనుశాసన
 మాజ్ఞాఽపేక్షితమ్. ద్రుత. ౨౦. ఏవం మనసి శ్రీశంకరకృతాం చితాముపవర్ణ్య

సముపాయయా, జలమగాహత తత్ర సమగ్రహీజ్వలచరశ్చరణే జల
మీయుషః. ౬౧. స చ రురోద జలే జలచారిణా ధృతపదో హ్రియతే
౭౦ బ కరోమి కిమ్, చలితుమేకపదం న చ పారయే బలవతా వివృతోరు
ముఖేన హ. ౬౨. గృహగతా జననీ తదుపాశృణో త్వరవశా ద్రుతమాప
సరిత్తటమ్, మమ మృతేః ప్రథమం శరణం ధవస్తదను మే శరణం తనయో
౭౧ భవత్. ౬౩. స చ మరిష్యతి నక్రవశంగతశ్చివ న మేఽజనిహంత పు
రామృతిః, ఇతి శుశోచ జనన్యసి తీరగా జలగతాత్తజవక్త్రగతేక్షణా.
౬౪. త్యజతి నూనమయం చరణం చలో జలచరో ౭౦ బ తవానుమతే
న మే, సకలసన్యసనే పరికల్పితే యది తవానుమతిః పరికల్పయే.
౬౫. ఇతి శిశౌ చకితా వదతి స్ఫుటం వ్యధిత సానుమతిం ద్రుతమం

ఈషదనుకాసనం గ్రహీతుం తత్కృతం చరిత్రం వర్ణయతి - ఇత్యేవం ప్రకారేణ విచి
న్త్య స కదాచిన్తజ్జనేచ్ఛయా బహుజలాం నదీం సముపాయయా గత్వా జలమగా
హత తత్ర నద్యాం జలం ప్రాప్తవతశ్చరణే జలచరస్సమ్యగ్రహీత్. ౬౧. స చ
రురోద రోదనం కృతవాక్ బలవతా వివృతమురు బృహస్పతిం యస్య లేన జల
చారిణా గ్రాహేణ ధృతో గృహీతః పాదో యస్య స హే అంబ జలే హ్రి
యతే ౭౦ తః కిం కరోమి - నను జలాద్భయః కుతో నాయాసీత్పాశంక్యాహ ఏకం
పదం చలితుం న చ పారయే సమర్థో న భవామి హేతి భేదే. ౬౨. తత్స్వసుతరో
దనం గృహస్థా జననీ ఉపాశృణోత్ శ్రుత్వా చ పరవశా ౭తివికలా ద్రుతమాశు సరి
త్తటమవాప తీరం గతా సా జనన్యసి జలగతస్య పుత్రస్య ముఖం గతే ప్రాప్తే ఈక్షణే
నేత్రే యస్యాః సా ఇతి శుశోచ కథమిత్యతః—మమ మృతేరితి - మరణాత్
ప్రథమం మమ శరణం పరిస్తతః పతిమృత్యునంతరం పుత్రో మే శరణ మభవత్ స చ
తనయో మరిష్యతి యతో నక్రస్య జలజంతోర్వశంగతో హంతారికష్టం హే శివ
పురాపూర్వముచితా మమ మృతిర్నరణం నాజని నాభూత్ శివోపాసకాయా మమాశివ
ప్రాప్తిరత్యంతానుచితేతి సంబోధనాశయః ఇత్యేవం శుశోచేత్పర్యః. ౬౩. ౬౪. ఏవమతి
శోకపరితాం మాతరమాలక్ష్యాహ త్యజతీతిః—హే అంబ మే చరణమయం చంచలో
జలచరస్తే ౭నుమతేన సకలే సన్యసనే పరికల్పితే సతి త్యజతి తథా చ యది తవాను
మతిస్తర్హ్యహం పరికల్పయే సకలసన్యసనమితి వివరిణామేన సంబంధనీయం. ౬౫.
ఇత్యేవం ప్రకారేణ స్ఫుటం యథా స్మృతథా శిశౌ వదతి సతి చకితా సా ౭౦ బికా

వికా, సతి సుతే భవితా మమ దర్శనం మృతవతస్తుదు శ్చయః. ౬౬. తదను సంన్యసనం మనసా వ్యధాదథ ముమోఖలనక్రకః, శిశురుపేత్య సరిత్తటమత్రసన్ ప్రసుపమేతశుచా౭౭వృతామ్. ౬౭. మాతర్విధేయమనుశాధి యదత్ర సంన్యాసినా తదు కరోమి న సందిహే౭హమ్, వస్త్రాశనే తవ మమీ ప్రదేయ్యర్హంతి యే ధనమిదం మమ పైతృకం యదేహే౭ంబ రోగవశగే చ సనాభయో౭మీ ద్రక్ష్యంతి శస్త్రుత్య మృతిప్రసంగే, అర్థగ్రహ జ్ఞనభయాచ్చ యథా విధానశ్చ సంస్కృతిమమీ న బిభేయమిషత్. ౬౮. యజ్ఞీవితం జ

ద్రుతం శీఘ్రమనుమతిమనుమోదనం వృధితాకృత స్ఫుటమితి మధ్యమణిః. లాసి సంబంధనీయం శీఘ్రానుమతికరణే హేతుం తత్కృతం నిశ్చయం దర్శనతి సుతే సుతస్య దర్శనం మమ భవిష్యతి మృతవతస్తు తద్దర్శనం న భవిష్యేణ నిశ్చయో ౭స్తీత్యర్థః. ౬౬. తస్యా మాతురనుమతేః పశ్చాచ్ఛిశంకరసన్యసనం వ్యధాదథ సంన్యసనానంతరం దుష్టజలచరః శిశుం ముమోచ సంసజ్ఞానజలచరేణ దుష్టనక్రేణ గృహీతస్య సన్యాసం వినా న మోక్ష ఇత్యాశయం కింవృత్తమిత్యపేక్షాయామాహ - శిశురత్ర సన్నదీతటముపేత్య శోకేన వ్యామేతద్వత్సృమాణమువాచ. ౬౭. యదువాచ తదాహః—హేమాతర్విధేయత్రాస్తి లోకే యత్సంన్యాసినా కర్తుం యోగ్యం తన్నిశ్చయేన కరోమి సందిహే సంశయయంతో న భవామి. నను సంన్యాసినా సంగ్రహతూన్యే ౭కర్తవ్యం భోజనాచ్ఛాదనప్రదానం కః కరిష్యతీతి చేత్తత్రాహ - వస్త్రీతి మిదం గృహ్లాంతి అమీ వస్త్రాశనే తవ యథేష్టం ప్రదేయ్యః యత్ యస్తా మమ పితృసంబంధి తస్మాదిత్యర్థః. యస్తమ పైతృకం తదిద మితివా. ౪. సన్నస్య త్వయి గతే రోగాధీనే మద్దేహే సతి మరణప్రాప్తౌ చ కే చేత్తత్రాహః—దేహఇతి. హేమాతస్తవ దేహే రోగవశగే చ పునర్వస్త్రీతి అమీ సనాభయస్ససిండాశ్చక్తిమనుసృత్య దర్శనం కరిష్యంతి మరదాహాదిసంస్కారం యథావిధానం కుర్యస్తత్ర హేతుద్వయమాహః—అర్థవైతృకధనస్య గ్రహణాజ్ఞానానాం భయాచ్చ తస్మాద్భుషణి భయం తకర్తవ్య మిత్యర్థః. ౬౮. సంస్కృతిం చామీ కుర్యంతి సుతోక్తమసహమావాచ - యదితి - సంన్యాసస్య సంగరో ౭ంగీకృతిస్తద్వత్సృజలచరస్య ముఖ

ముఖాత్తదిష్టం సన్న్యాససంగరవశాన్న్యమ దేహపాతే, సంస్కార
మేత్య విధివత్కురు శంకర త్వం నో చేత్ప్రసూయ మమ కిం ఫల
మీరయ త్వమ్. ౨౦. అన్నాభ్యంబ రాత్రిసమయే సమయాంతరే వా
సంచింతయ స్వవశగా ౭వశగాథవా మామ్, ఏష్యామి తత్ర సమయం
సకలం విహాయ విశ్వాసమాఘ్నహి మృతావపి సంస్కరిష్యే. ౨౧.
సన్న్యస్తవాఞ్శిశురయం విధవామనాథాం క్షిప్త్యేతి మాం ప్రతి
కదా ౭పి న చింతనీయమ్, యావన్తయా స్థితవతా ఫలమాపనీయం
మాత స్తతశ్శతగుణం ఫలమాపయిష్యే. ౨౨. ఇత్థం స మాతర
మనుగ్రహణేచ్ఛురుక్తా ప్రోచే సనాభిజనమేష విచక్షణాగ్ర్యః, సం
న్యాసకల్పితమనావ్రజితోన్స్తి ధూరం తాం నిక్షిపామి జననీమధవాం

తవ యజ్ఞీవనం తదిష్టం. ని. 'సంగరో ౭ంగీకృతో యుధీతి విశ్వప్రకాశః - తథా ౭పి
మమ దేహస్య పాతే సతి యత్ర క్వాపి స్థితస్వమాగత్య విధివన్తమ దాహాది
సంస్కారం కురు. నను సంన్యాసినో మమ దాహాదికర్తృణ్యధికారాభావాత్కథ
మేవం వదనీతి చేత్తత్రాహ. - హే శంకర పరమేశ్వరస్య తవ న కించిదపి దోహవహ
మితి భావః-నను తథా ౭పి లోకవిరుద్ధత్వాత్కైమర్థమేవం విధేయమితి తత్రాహ. -
నోచేదితి - మరణానంతరం దాహసంస్కారస్యాప్యలాభే సతి త్వముత్పాద్య మయా
కిం ఫలం లభ్యమితి త్వమేవకథయం. ౨౦. ఏవం స్వకర్తృకదాహసంస్కారే ౭లినిర్బంధ
వతీ మతిదుఃఖితాం మాతరమాలక్య శ్రీశంకర ఉవాచ. హే అంబ అహిం దివనే స్వవ
శగా స్వాధీనా రోగాదినా పరాధీనా ౭వశగా వా మాం చింతయ తత్ర తవ చింతన
సమయే సర్వం సమయమాచారం విహాయాగమిష్యామి 'సమయశ్శవధాచారసిద్ధాన్తేష్యి'తి
మేదినీ. మదుక్తే విశ్వాసం ప్రాఘ్నహి మృతావపి సంస్కారం కరిష్యే. ౨౧. సంన్యా
సినా కర్తుమయోగ్యమప్యక్షీమర్వతో మమైకా ప్రార్థనా త్వయా ౭ఘృవశ్యం స్వీక
ర్తవ్యేత్యాశయవానాహః-అయం శిశుర్విధవామనాథాం మాం త్యక్త్వా సంన్యాసం
కృతవానితి మాం ప్రతి కన్యాంచిదప్యవస్థాయాం త్వయా న చిన్తనీయం. నను
త్వయా పరిత్యక్తత్వాదతికష్టవత్త్యా మయా కథం న చిన్తనీయమితి తత్రాహ-స్థిత
వతా మయా యత్పరిమితం ఫలం త్వయా ప్రాప్తవ్యం. హే మాత స్తస్మాచ్ఛతగుణం
ఫలమహం ప్రాపయిష్యే. ౨౨. అనేన ప్రకారేణ మాతరముక్త్వా సగోత్రజన
మువాచేత్యాహేత్యమితిః- యదువాచ తదాహ సంన్యాసేతి - సంన్యాసాయ కల్పితం
మనో యేన సో ౭హం ధూరం గంతుముద్యతో ౭న్స్తి తస్మా త్పతిరహితాం తాం జననీం

భవత్సు. 23. ఏవం సనాభిజనము త్తమము త్తమాగ్ర్య శ్రీమాతృ
కార్యమభిభాష్య కరద్వయేన, సంప్రార్థయన్ త్వజననీం వినయేన
తేషు న్యక్షేపయన్న యనజాంబునిషించమానామ్. 24. ఆత్మీయమందిర
సమీపగతామథాసౌ చక్రే విదూరగనదీం జననీహితాయ, తత్తీ
రసంశ్రితయదూద్వహాధామ కించిత్సా నిమ్నగారభత తాడయితుం
తరంగైః. 25. వర్షాసు వర్షతి హరౌ జలమేత్య కించిదంతగపురం భగ
వతోపమనోద మృత్సామ్, ఆరబ్ధ మూర్తిరసమా చలితుం క్రమేణ దేవో
26. బిభేదివ న ముంచతి భీరు హింసామ్. 27. ప్రస్థాతుకామమనఘం
భగవానసంగవాచా 2వదత్కథమపి ప్రణిపత్య మాతుః, పాదార
విందయుగళం పరిగృహ్య చాజ్ఞాం శ్రీశంకరం జనహితైకరసం స కృష్ణః.
28. ఆనేష్ట దూరగనదీం కృపయా భవాన్యాం సా మాతిమాత్రమని

భవత్సు రక్షార్థం స్థాపయామి. 23. ఏవం ప్రకారేణోత్తమం సనాభిజనముత్త
మాగ్ర్యః శ్రీశంకరః శ్రీమాతృకార్యం సమ్యగుక్త్వా ముకుళితేన హస్తద్వయేన సమ్య
కాప్రార్థయన్నన్ నేత్రజాంబుభిర్నిషించమానాం మాతరం సః వినయేన తేషు సనాభి
జనేషు న్యక్షేపయత్. 24. సంన్యాసగ్రహణాయ శ్రీశంకరస్య గమనం వర్ణయిష్యన్
గమనసమయే స యత్కృతవాన్ తద్వర్ణయితుమారభతేః—ఆత్మీయేతి. అథాంతర
మసౌ యాం విదూరగాం నదీం మాతుర్హితాయ స్వీయమందిరసమీపగతాం చక్రే
తస్యాస్తీరం సంశ్రితస్య యదుక్తేష్యస్య శ్రీకృష్ణస్య ధామ స్థానం కించిత్సా నదీ తరం
గైస్తాడయితుమారభత. 25. కించ వర్షాసు హరౌ దేవేంద్రే వర్షతి సతి. ని. 'ఇంద్రో
దుశ్శ్యవనో హరి' రితి హలాయుధః. కించిజ్జలం భగవతో విష్ణ్వరంతఃపురమాగత్య
మృత్సామ్పృశస్తాం మృత్తికామపమనోద తతశ్చానవద్యా కృష్ణమూర్తిః క్రమేణ
చలితుమారబ్ధ ప్రపృతా. నమ తజ్జలం తద్ధింసాం కుతో న ముక్తవదితి తత్రాహ.—
దేవో 26. బిభేదేవ భయం ప్రాప్త ఇవాభవత్ భీరు హింసాం చ కో 27. న త్యజతీత్యుతః
ఇత్యర్థః. 28. ఏవం నద్యా క్లేశితో భగవాన్శ్రీకృష్ణో 29. సంగయా 30. శరీరయా
వాచా శ్రీశంకరమవదత్ ఉక్తవాన్. తం విశిష్య మాతుశ్చరణకమలద్వంద్వం ప్రణి
పత్య కేనాపి ప్రకారేణ మాతురాజ్ఞాం చ పరిగృహ్య గంతుకామం సకలదోషవిని
ర్ముక్తం ఏతేన స్వస్థాజ్ఞానాదిదోషనివృత్త్యర్థం తస్య గమనేచ్ఛా వారితా తస్మి
కిమర్థం తస్య గమనేచ్ఛేత్యత ఆహః—జనానాం హితం ఏకో ముఖ్యో రసో యస్య
తం తథాచ లోకోపకారాయ తస్య గమనసంన్యాసగ్రహణాదికమితి భావః. 29.
యదువాచ తదాహ. యాం దూరగనదీం భవాన్ కృపయా ఆసీతవాన్ సా 30. త్యం

శం బహుభోర్నిహస్యైః, క్లిశ్నాతి తాడనపరా వద కోఽభ్యుపాయో
 వస్తుం తుమే న నితరాం ద్విజపుత్ర యాసి. ౭౮. ఆకర్ణ్య వాచమితి తా
 మతనుం గురుర్నః ప్రోద్ధృత్య కృష్ణమచలం శనకైర్భుజాభ్యామ్,
 ప్రాతిష్ఠిసన్నికట ఏవ న యత్ర బాధా నద్యేత్యుదీర్య సుఖమాస్వ
 చిరాయ చేతి. ౭౯. తస్మాత్స్వమాతురపి భక్తివశాదనుజ్ఞా మాదా
 య సంసృతిమహాబ్ధివిరక్తిమాన్ సః, గంతుం మనో వ్యధిత సంన్యసనా
 య దూరం కిం నౌస్థితః పతితుమిచ్ఛతి వారిరాశౌ. ౮౦. ఇథం సుధీ
 స్స నిరవగ్రహమాత్మలక్ష్మీశానుగ్రహో ఘటజబోధితభావివేదీ, ఏకాం
 తతో విగతభోగ్యపదార్థతృప్తః కృష్ణే ప్రతీచి నిరతో నిరగాన్నిశాం

తం నిరంతరమనంతోర్నిరూపై ర్హస్తైస్తాడనపరా మాం క్లిశ్నాతి క్లేశనివృత్తౌ వద కో
 ఽభ్యుపాయో యతో వస్తుం న సమర్థో భవామి హేద్విజపుత్ర త్వం యాస్యత
 సుతరాం వస్తుం న తుమే ఇత్యర్థః. ౭౮. శ్రీకృష్ణేనోక్తం శ్రుత్వా కిం కృతవానిత్య
 పేతాయామాహ-ఆకర్ణ్యతి.—ఇత్యేవం తామతనుమశరీరాం వాచం శ్రుత్వా నో
 ఽస్మాకం గురురితి గ్రంథకారోక్తిః. అచలమసి కృష్ణం శనకైర్భుజాభ్యాం ప్రకర్షేణాం
 భింగాదికం విసైవోద్ధృత్య సమీపవివ ప్రకర్షేణ పునశ్చలనం యథా న స్యాత్తథా
 స్థాపితవాక్. నను నికటస్థాపనేన పునరపి నదీబాధా భవిష్యతీతి చేతత్రాహ యస్మిన్
 స్థానే నద్యా బాధా నాస్తి తత్రేత్యర్థః. చిరకాలం సుఖముపవిశేతు్యక్వా చ ప్రాతిష్ఠిప
 దిష్యన్వయః. ౭౯. తస్మాచ్ఛ్రీకృష్ణాత్ భక్తివశాత్స్వమాతురవ్యనుజ్ఞాం గృహీత్వా న
 సంసారమహాసముద్రాద్విరక్తిమాన్ సన్నన్యసనాయ దూరం గంతుం మనోఽకృత కిమర్థ
 మిచ్ఛత ఆహ-కిమితి. నౌకాయాం స్థితస్సముద్రే కిం పతితుమిచ్ఛతి నైవేచ్ఛతి తద్వ
 ద్వైరాగ్యాదిలక్షణసౌఖ్యతస్సంసారసముద్రే పతితుం నైవేచ్ఛతీత్యర్థః. ౮౦. ఇథమనేన
 ప్రకారేణ స సుధీర్షికాంతాత్పదనాన్నిరగాత్ నిర్గతవానితి యోజనా. ని. 'నిశాన్త
 వస్త్యనదనం భవనాగారమందిరమిత్యమరః. తం విశిష్టే-మాతా లక్ష్మీశశ్చ మాతృలక్ష్మీశౌ
 నిరవగ్రహో నిరపధ్నితాత్మవిష్ణోర్నుగ్రహో యస్మిన్ ఏతేన మాతృశ్రీకృష్ణాభ్యాం
 ప్రసన్నతాపూర్వకం ప్రేషిత ఇతి బోధితం. నన్వతిశీఘ్రం కిమర్థం గతవానిత్యత ఆహ
 ఘటజేనాగస్త్యేన బోధితం భవిష్యం జానాతీతి తథా. నను జీవనోపాయ మేవ కుతో న
 కృతవానిత్యత ఆహ.—అత్యంతం విగతా నివృత్తా భోగ్యపదార్థభోగ్య దేహాదిభ్య
 ప్రృష్టా యస్య స యతః. 'కృషిర్భువాచకశృణో ఇశ్చ నిర్వృతివాచకః, తయో
 ర్వక్యం పరం బ్రహ్మ కృష్ణ ఇత్యభిధీయత' ఇత్యుక్తత్వాత్ప్రృష్టే ప్రతీచి ప్రత్యగభిన్నే
 బ్రహ్మాణి నితరాం రత ఇత్యర్థః. ౮౦. తస్మిన్నైతచ్చిత్రమిత్యాహ.—యస్య ప్రీతి

తాత్. ౮౧. యస్య త్రి(నే)ణేత్రావరవిగ్రహస్య కామేన నాస్థీయత
 దృష్టవేదసి, తస్మాదలకస్సంస్మృతిపాశబంధః కథం ప్రసజ్యేత ముచ్యతే
 భావే. ౮౨. స్త రేణ కిల మోహితో విధివిధూ చ జాతూత్పథా చ
 ౭హమపి మోహినీకచకుచావివీక్షాపరః, అగామహామోహాని
 మితి విమృశ్య సో ౭జాగరీదత్యతీశవపుషా శివ స్మరకృతాత్పివాన్
 య్జితః. ౮౩. నిష్పత్రానురుతా సురానపి సురాంతారస్స పత్రాక
 దప్యన్యానిహ నిష్కుళా౭కృతతరాం గంధర్వవిద్యాధరాన్, యా
 ధానుష్కువరో నరానలసాత్కృతోద్వదలానీదలం యస్తస్మిన్నశు
 శూరతైష మునిభిర్వర్ణ్యః కథం శంకరః. ౮౪. శాంతిశ్చైవ శాంతి
 న్ననో గతిముఖాదాంతి ర్మ్యరుంధత్కియా ఆధాత్తా విషయానిహ

నేత్రాణి కామదాహకాగ్నిసోమసూర్యాత్మకాని యస్య సో౭వరో విగ్రహో యస్య
 తస్మాదవరవిగ్రహస్యేతి వా. దృష్టివధే ౭సి కామేన నాస్థీయత కామః స్థానం న శక్తిః
 తస్మిన్నహమభావే కామమూలకస్సంస్మృతిపాశబంధః కథం ప్రసజ్యేత తాత్. ౮౨. ము
 నిత్యముక్తస్య శివస్య సంన్యాసేన కిమాధిక్యమితి చేతత్రాహ. స్త రేణేతి. విష్ణుస్త
 విధుశ్చంద్రస్తా కామేన మోహితో జాతు కదాచిదుత్పథా చ ముత్యామృతానాం
 తారాగ్రహేణ చోన్మార్గా చ తథా ౭హం శివో౭సి కామేన మోహితో మోహి
 న్యాః కేశస్తనాదివిరీక్షణవరో ౭హ హేత్యుత్యంతాశ్చర్యే. మోహినీమ గామయగిత్వానిని
 విచార్య స శివో యతీశస్య వపుషా కామేన కృతాయాః వీడానూః వార్తమా ౭ప్య
 య్జితో ౭జాగరీదతీశయేన జాగ ర్తిస్తేత్యర్థః. పృథ్వీ. ౮౩. కించ యా ధానుష్కువరో
 ధనుష్వచ్ఛేపో మరః కామో ౭సురాన్ నిష్పత్రానురుత సపుంఖానాం శరాణామగర
 పార్శ్వేషు నిర్గమనాన్నిష్పత్రాన్కృతవాన్ తథా సురానపి సవత్రాకటీత్
 తరప్రవేశనేన సవత్రాన్ కృతవాన్ 'సవత్రనిష్పత్రాదతివృధన' ఇతి డాచ్. శ్లో౭వ్యా
 నపి గంధర్వవిద్యాధరానిహ జగతి నిష్కులాకృతతరాం నిర్గతం కులమస్తస్మిన్
 వానాం సమూహో యేభ్యస్తథా భూతానత్యంతం కృతవాన్ నిష్కులాన్మిహ్మహిణే
 ఇతి డాచ్. తథా నరానలసాత్కృతేనాగ్నిరూపాన్కృత్యా భృశం నష్ట్యా ౭లము
 దలానీత్ సమగ్రీష్టిమానభూత్తస్త్రిన్ నాగ్రమే యః అశుశూరత శూరతాం కృతవాన్
 సవిష శ్రీశంకరో మునిభిః కథం వర్ణ్యోన కథమతీత్యర్థః. శాస్త్రాలవిక్రీడితం వ్యర్జితం.
 ౮౪. కించాస్య శ్రీశంకరస్య కతో వైరాగ్యతః కస్తాత్ వైరాగ్యాత్పరస్తరాన్యా

దురపరతిః ఊంతిర్చుదుత్వం వ్యథాత్, థాన్వైకోతుకతాం సమాధి
 వితతి శ్చక్రే తథా ౭౭సప్రియా శ్రద్ధాహంతవసుప్రథా౭స్య తు కుతో
 వైరాగ్యతో వేద్మి నో. ౮౧. విజనతావనితాపరితోషితో విధివితీ
 ర్ణకృతాత్తతనుస్థితిః, పరిహరన్తమతాం గృహగోచరాం హృదయగేన
 శివేన సమం యయా. ౮౬. గచ్ఛన్వనాని సరితో నగరాణి శైలా
 న్నామాజ్ఞానానపి పశూన్పథి సో౭ప్యపశ్యత్, నన్వైంద్రజాలిక
 ఇవాద్భుతమింద్రజాలం బ్రహ్మైవమేవ పరిదర్శయతీతి మేనే. ౮౭.
 వాదిభిర్నిజనిజాధ్వకర్మితాం వర్తయన్పథి జరద్గవీం నిజే, దండమేక

దపరవైరాగ్యాద్వా కాంతిః శ్రవణాద్వ్యతిరిక్తాఖిలబుద్ధివ్యాపారేభ్యః స్వాధికా
 రానుపయుక్తేభ్యో ౭ఫలత్వజ్ఞానపూర్వకశ్చిత్తనిరోధః సా మనో౭వశయత్ వశ
 మనయత్ తథా దాంతిస్తథాభూతబాహ్యవ్యాపారేభ్యో బాహ్యకరణనిరోధః సాగతి
 ముఖాః క్రియా న్యరుం(ద్ధ)ధత్ గమనాదానవదన విసర్గానంద శ్రవణస్పర్శన దర్శనా
 స్వాదనాఘ్రాణాత్తికాః క్రియా వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ శ్రోత్రత్వక్చక్షూరసన
 ఘ్రాణాఖేంద్రియవ్యాపారాన్సంబద్ధవతీ తథోపరతిః సత్వశుద్ధౌ నిత్యానామపి
 విధిత ఏవ త్యాగః సా విషయాంతరాచ్చౌపచారివ్యతిరిక్తవిషయాత్తా ఉక్తక్రి
 యా ఆధాత్తాసాం ధారణం స్తంభనం కృతవతీ తథా ఊంతిః స్వాధికారాపేక్షిత
 జీవనవిచ్ఛేదకాతిరిక్తానాం శీతోష్ణాదిద్వంద్వనాం సహిష్ణుతా సా మృదుత్వం కోమల
 తాం వ్యథాత్ విహితవతీ తథా సమాధివితతిర్విధిత్తశ్రవణాదివిరోధినిద్రాదినిరో
 ధేన చేతసో౭వస్థానం సమాధిస్తస్య సంకతిర్ధ్యానైకోతుకతాం చక్రే. ఆత్మే
 తివా పాఠః. తథా శ్రద్ధాన్వితో భూత్వేతి శ్రుతౌ వసు విత్తమితి ప్రథా యస్యాః
 సా శ్రద్ధా గురువేదాంతవాక్యేషు విశ్వాసరూపా ప్రియా ఆస బభూవేతి నో వేద్మి
 ఏతత్సర్వం కస్తాన్వైరాగ్యాజ్ఞాతమితి న జానామిత్వర్థః. ౮౧. ఏవం శ్రీశంకర
 ముపపర్ణ్య తస్య గమనం వర్ణయతి. విజనలేతి. జననమూహశూన్యతాలక్షణయా పనిత
 యా ౭ంగనయా తోషం ప్రాప్తితో విధినా చైవేన వితీర్ణేన దత్తేన భోగేన కృతా
 న్నవశరీరస్య స్థితిర్వేన స గృహవిషయాం మమతాం పరిహరన్ హృదయగేన శివేన సమం
 యయా పరమాత్మానం హృది ధ్యాయన్ యయావిత్సర్గః. ద్రుత. ౮౬. అథ స గచ్ఛన్
 వనాదీని పశ్యన్పి యథేంద్రజాలికో మాయావృద్భుతమింద్రజాలం దర్శయత్సేవమేవ
 మాయావచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ వనాదిరూపమిదమద్భుతమింద్రజాలం దర్శయతీతి మేనే -
 ప. ౮౭. కుత్పితో ౭ధ్వా మార్గో యేషాంతే దండితం సర్వేషాం కదధ్వానాం మం
 డలం సముదాయో యేన స జగద్గురుర్వాదిభిః స్వే స్వే మార్గే కర్మితాం జరద్గవీం

మవహజ్జగద్దురుద్దండితాఖలకదధ్వమండలః. ౮౮. సారంగా ఇవ
కద్రుభిరహం కుగ్వద్భిరుచ్ఛృంఖలైర్జ్వలాప్తైః పరమర్త భేదనక
డూలజిహ్వోచలైః, పాపండైరిహ కాందిశీకమనసః కం నాన్
యురైవదికాః క్లేశం దండధరో యది స్త న మునిస్త్రాతా జగద్దేశిక
దండాన్వితేన ధృతరాగనవాంబరేణ గోవిందనాథవనమిందుభ
స్థమ్, తేన ప్రవిష్టమజనిష్ట దినావసానే చండత్విషా చ శిఖరం
మాచలస్య. ౯౦. తీరద్రుమాగతమరుద్విగతశ్రమస్సన్తోవిం
వనమధ్యతలం లులోకే, శంసంతి యత్ర తరవో వసంతి ము
శాఖాభిరుజ్జ్వలమృగాజినవల్కలాభిః. ౯౧. ఆదేశ మేకమనుర
మయం వ్యవస్యక్ ప్రాదేశమాత్రవివరప్రతిహారభాజమ్, తత్ర

కర్మితత్వాచ్ఛిథిలవయవాం శ్రుతిలక్షణాం వృద్ధాం గాం నిజే ద్వైతలక్ష
ప్రవర్తయక్ దండమేకమవహత్ తస్య దండధారణమేతద్ధర్మిత్యర్థః.
రావిహ రథోద్ధతా లగో. ౮౮. కించాహంకుర్వద్భిశ్శృంఖలారహితైర్జ్వలనశీ
మర్త భేదనకలాలక్షణయా కండా వ్యాప్తం జిహ్వోచలం జిహ్వప్రాంతభాగో
తైఃవిశ్వకద్రుభిః ఖేటసారమేయైర్భయద్రుతమనసః సారంగా మృగా ఇవ
ద్రుభిః ఖలైరహంకుర్వద్భిస్తథాభూతైః పాపండైరిహ భయద్రుతమనసో
కం క్లేశం నాపున్యురసి తు సర్వమపి ప్రాపున్యుర్యది జగద్దేశికో దండధరో
ర్న త్రాతా స్త త్రాణం న కుర్యాత్. 'విశ్వకద్రుస్త్రిషు ఖలే ధాన్వకే
పుమాన్, సారంగః పుంసి హరిణ' ఇతి మేదిసి. కా. ౮౯. ఏపంభూతః శ్రీ
గోవిందనాథస్య వనం ప్రవిష్టఇత్యాహ. దండసంయుక్తేన ధృతరాగం రంజిత
మంబరం వస్త్రం యస్య ధృతానురాగశ్చాసౌ నవాంబరశ్చేతి వా. తేన శ్రీశంక
భవాయా నర్మదాఖ్యానా నద్యాస్తటే స్థితం గోవిందనాథవనం దినాంతే
జగిష్టాభూత్ అస్తాచలస్య శిఖరం చ చండప్రభేణ భానునా ప్రవిష్టమభూది
౯౦. తీరవృక్షేష్వాగతేన వాయునా విశేషేణాపగతశ్రమాయా యస్య స
స్యక్ గోవిందనాథవనస్య మధ్యతలం లులోకే దదర్శ దర్శనార్థస్య లోక
ర్దిటి అభ్యాసప్రాప్తే రూపం. యత్ర యస్మిన్నుజ్జ్వలాని మృగచర్మకాపీనాచా
యాసుతాభిశ్చాఖాభి ర్వృతౌ మననశీలానాం యతీనాం వివాసంబోధయంతి త
౯౧. ఆదేశముపదేశమేకమనుయోక్తుం ప్రస్తుతమయం శ్రీశంకరో వ్యవస్యక్ ని
కుర్వక్ ప్రాదేశమాత్రం చిద్రమేవ ద్వారపాలం భవతీతి తథా తాం య

కథితాం యమినాం గణేన గోవిందదేశికగుహాం కుతుకీ దదర్శ. ౯౨. తస్య ప్రపన్నపరితోషదుహా గుహాయా స్స త్రిప్రదక్షిణపరిక్రమణం విధాయ, ద్వారం ప్రతి ప్రణిపతజ్జనతాపురోగం తుష్టావ తుష్ట హృదయస్తమపాస్తశోకమ్. ౯౩. పర్యంకతాం భజతి యః పతగేంద్రకేతోః పాదాంగదత్వమథవా పరమేశ్వరస్య, తస్యైవ మూర్ధ్ని భృతసాద్ధి మహీధ్రభూమేశ్వరస్య విగ్రహమశేషమహం భజే త్వామ్. ౯౪. దృష్ట్వా పురా నిజసహస్రముఖమభైషు రంతేవసంత ఇతి తామపహాయ శాంతః, ఏకాననేన భువి యస్త్యవతీర్య శిష్యా నన్యగ్రహీన్నను స ఏవ పతంజలిస్త్యమ్. ౯౫. ఉరగవతిముఖాదధీ త్య సాక్షాత్స్వయమవనేర్వివరం ప్రవిశ్య యేన, ప్రకటితమచలా

సమూహేన కథితాం గోవిందనాథగుహాం కౌతుకయుక్తస్థిక్ దదర్శ. ౯౨. దృష్ట్వా యత్కృతవాక్ తదాహ. తస్య ప్రపన్నానాం శరణాగతానాం సంతోషద్వోద్ధి పూరయతీతి తథా తస్య శరణాగతసంతోషప్రదస్య శ్రీగోవిందనాథస్య గుహాయాః వారత్రయం ప్రదక్షిణం పరిక్రమణం విధాయ ద్వారం ప్రతి ప్రణిపాతం దీర్ఘసమ స్కారం కుర్వన్ జనసమూహస్య సమక్షం తుష్టహృదయః శ్రీశంకరోఽపాస్త శ్శోశోపలక్షితస్సంసారో యస్తాత్తం నిరస్తసంస్పృచితక్రం ఆపాస్తో దూరికృత శ్శిష్యాణాం వా శోశో యేన తం శ్రీగోవిందనాథం తుష్టావ. ౯౩. స్తుతిమేవ వర్ణయతి చతుర్భిః. యో గరుడధ్వజస్య శ్రీవిష్ణోః పర్యంకతాం భజతి అథవేత్యస్య తథైవేత్యర్థః. పరమేశ్వరస్య మహాదేవస్య యః పాదాంగదత్వం భజతి పునశ్చ శిరసి భృతా సమద్ర పర్వతైస్సహితా భూమిర్యేన తస్యైవ శేషస్యాశేషం సర్వం విగ్రహమనుగ్రత్వాద్వా శేషవిలక్షణం అశేషం సర్వాత్తత్వాద్వాఽశేషం త్వానుహం భజే. ౯౪. ఏవం శేషాత్త కత్వవర్ణనేన శ్రీగోవిందనాథం స్తుత్వా తదవతారభూతవతంజల్యాత్త నా తం స్తాతి. దృష్ట్వేతి. యః పూర్వం స్వీయాం సహస్రముఖం మూర్తిం దృష్ట్వాంతే సమీపే యే వసంతో ఽంతేవాసినశ్శిష్యా అభైషుర్భయమాపురితి హేతోస్తాం భయజనకాం మూర్తిం పరిత్యక్త్వా శాంకో నిర్విషస్సన్నేకముఖేన భువ్యవతీర్య శిష్యా నన్యగ్రహీదనుగృహీతవాన్ పతంజలిర్ను నిశ్చయేన త్వమేవేత్యర్థః. ౯౫. జగదుప కారకతాం వర్ణయన్నాహ. స్వయం భూమేః పాతాళం చిద్రం ప్రవిశ్యోరగవతే శ్వేషస్య ముఖాత్సాక్షాదధీత్య జగదుపకారపరేణ యేన యోగశాస్త్రేణ సహితం వ్యాకరణభాష్యం భూమితలే ప్రకటితం తమిత్కుత్తరేణ సంబద్ధః. * ఆయుజినయుగ

తలే సయోగం జగదుపకారపరేణ శబ్దభాష్యమ్. ౯౬. తమఖ
పూర్ణం వ్యాసపుత్రస్య శిష్యాదధిగతపరమార్థం గౌడపాదా న్న
అధిజగమిషురేష బ్రహ్మసంస్థామహం త్వాం ప్రసృమరమహిష
ప్రాపమేకాంతభక్త్యా. ౯౭. తస్మిన్నితి స్తువతి కస్త్య మితి బ్ర
దిష్ట్యా సమాధిపదరుద్ధవిసృప్తచిత్తమ్, గోవిందదేశికమువాచ
వచోభిః ప్రాచీనపుణ్యజనితాత్మవిబోధచిహ్నైః. ౯౮. స్వామిస్య
న పృథివీ న జలం న తేజో న స్పర్శనో న గగనం న చ తద్గుణా

రఫతో యకారో యుజి చ నజౌ జరగాశ్చ పుష్పితాగ్రా. ౯౯. తం సద
పూర్ణం వ్యాసపుత్రస్య శుకాచార్యస్య శిష్యాద్గౌడపాదాన్తహర్షేరధిగతో లభ్య
మార్థో యేన తం ప్రసృమరః ప్రసరణశీలా మహిమా యస్య తం త్వాం బ్ర
మధిజగమిషురధిగంతుమిచ్ఛురేషోఽహమనన్యయా భక్త్యా ప్రాప్తోఽస్మి.
మయ యయులేయం మాలినీ భోగిలోక్తేః. ౯౭. తస్మిన్ శ్రీశంకర ఏవం
స్తుతిం కుర్వతి సతి కస్త్యమితి బ్రువంతం భాగ్యవశాత్సమాధిపదే నిరుద్ధమపి
పుష్కతాపితం చిత్తం యేన తం గోవిందదేశికం ప్రాచీనైః పుణ్యైర్జనితస్యా
ధస్య చిన్తం యేషు తైర్వచోభిస్తస్మిన్నాగ్రే శ్రీశంకర ఉవాచేత్యర్థః. మ
తద్వచన ముదాహరతి. స్వామిన్నితి.—ఉపనిషృతిపాద్య మాత్మానం ద
మితరవాద్యభిమతం తం నిరాకరోతి - అహం న పృథివీత్వాదినా తత్ర
ఽహం జానామిత్యాదిప్రతీత్యా ఘాలనైవ జ్ఞాతృత్వప్రతీతేర్దేహకారేణ
భూమ్యాదిభూతచతుష్టయమాత్మేతి చార్వాకేషు కేహందిదభిమతమాత్మానం
రోతి. యా పృథివీ సాఽహం న భవామి యోఽహం సా పృథివీ న భవతీతి
తాదాత్మ్యనిషేధ ఏవమగ్రేఽపి. నను వాదినా సంఘాతస్యైవాత్మత్వాభ్యుప
ప్రత్యేకం పృథివ్యాదేస్తత్త్వనిరాకరణం క్షోపయుజ్యత ఇతి చేత్ వాదినా ది
రుత్వభియాతిరిక్తాఽవయవానభ్యుపగమాత్ భూమ్యాదీని చత్వారి తత్త్వానీతి
పంచమతత్త్వాభ్యుపగమప్రసక్తిభియా సంయోగాదినంబంధానభ్యుపగమాత్సంఘ
రభావాచ్ఛ. సంఘాతానుపపత్త్యా ప్రత్యేకభూతనిరాకరణం భౌతికదేహత్వ
రాస ఇతి గృహీణ. స్పర్శనో వాయుః తథా చాత్మనో దేశకాలాద్యపరిచ్ఛి
త్తత్పరిచ్ఛిన్నానాం ఘటాదిపదనాత్తత్వాత్పృథివ్యాదిరహం నేత్యర్థః.
దేహత్వవాదం నిరాకృత్య శూన్యవాదిమాధ్యమికస్య మతం నిరాచక్షే న
యచ్ఛాన్యం తదహం న భవామి యోఽహం న శూన్యం న భవతి అస్తీ

నాపీంద్రియాణ్యపి తు విధి తతోఽవశిష్టో యః కేవలోఽస్తి పరమ
స్స శివోఽహమస్మి. ౯౯. ఆకర్ణ్య శంకరము నేర్వచనం తదిత్య
మదైతదర్శనసముత్థముపాత్తహర్షః, స ప్రాహ శంకర స శంకర ఏవ

బ్రహ్మ ఇత్యాదిశ్రుతేః నిరధిష్ఠానక భ్రమానుపపత్తేః స్తనపానాదిప్రవర్తకజన్మాస్త
రీయ సంస్కారోపలభ్యేషు భూతనిరాకరణేన. * ఆహమయః ప్రాణః అన్నమయం
హి సోమ్య మనః ఇతి శ్రుత్యా భూతకార్యత్వేనాంగీకృతయోః ప్రాణమనసోః
క్రియాశక్తిజ్ఞానశక్తిప్రధానయోర్నిరాసః మనోనిరాకరణేన చ మనోవృత్తేః క్షణిక
విజ్ఞానస్య న తావత్ప్రాణాత్పవాదస్సాధుః సుషుప్తౌ తస్య భోక్తృత్వాదర్శనాల్ నాపి
మనఃప్రవాదస్తస్య కరణత్వానుభవాల్ నాపి క్షణికవిజ్ఞానాత్పవాదస్సాగతాభిమతః
కర్తృత్వభోక్తృత్వయోర్వైయ్యధికరణ్యావత్తేః యద్వా న గగనమిత్యనేనాకాశస్య
పంచమభూతస్య నిరాసః యద్యపి భూతచతుష్టయతత్త్వవాదినో మతే ఆవరణాభావత్వే
నాభిసతస్య స్థిరస్థానత ఆకాశస్య దేహసుపాదానత్వం తథాఽపి తస్య సిద్ధాంతే
భావత్వదేహోపాదానత్వాద్యభ్యుపగమాత్తత్రాప్యాత్తత్త్వప్రసక్త్యా తన్నిరాకృతం
ఏవం దేహోపాదానానాం భూతానామాత్మత్వం నిరాకృత్య తదుపాదానభూతానాం
గర్భనరూపస్పర్శశబ్దాఘ్రానాం తద్గుణత్వేన ప్రసిద్ధానాం పంచతన్మాత్రాణామాత్మ
త్వం నిరాచప్తే న చ తద్గుణా వా వాశబ్దస్తథాశబ్దార్థే ఇదాసీం వశ్యామి శృణోమి త్యా
ద్యనుభావాత్ప్రత్యేకమింద్రియాణ్యాత్మేతి కేవల్ వినిగమకాభావాల్ మిళితాసీత్య
పరే తాన్నిరాచప్తే నాపీంద్రియాణీతి ప్రత్యేకమింద్రియాణామాత్మత్వే యో
ఽహమక్రావం సోహం వశ్యామితి ప్రత్యభిజ్ఞానుపపత్తిర్నిశితానాం తథాత్వే ఏకేం
ద్రియనాకే ఆత్మని నాకాపాతః తస్మాదింద్రియాణ్యప్యహం నాపితు తతస్తస్మా
త్సర్వేషాం బాధాల్ యోఽవశిష్టస్సర్వదైవతబాధేఽవ్యుబాధితః కేవలః కర్తృత్వ
భోక్తృత్వాదివివిర్ముక్తః పరమ స్సర్వోత్తమ శ్శివశ్చిదానందోఽస్తి సోఽహమస్మి
అవశిష్ట ఇత్యనేన శూన్యమతనిరాసః కర్తా భోక్తా చేతి వైకేషికతార్కిక ప్రాభాకరా
భోక్తైవేతి సాంఖ్యాశ్చ కేవలపదేన నిరాకృతాశ్శివ ఇత్యనేన వైకేషికాద్యభిమత
మాత్మనః సుఖాదిగుణకత్వం పరాకృతం పరమ ఇత్యనేన నిరతిశయత్వేన పరమపురుషా
ర్థత్వం తస్య బోధితం యద్వా పదార్థశోధనపురస్సరోఽఖండాగ్ధోఽత్రోక్తః తత్ర
పృథివ్యాదినిషేధేన త్వంపదార్థశ్శోధితః కేవలః పరమః శివో యోఽస్తితి శోధితః
తత్పదార్థానుపాదసోఽహమస్మిత్వఖండాగ్ధః. వ. ౯౯. ఇత్థమేవంభూతమదైవ
తసాత్మాత్కారాత్సముత్థితం శంకరము నేర్వచనం శ్రుత్వా సంప్రాప్తహర్ష స్స గోవింద

సాక్షాత్ జ్ఞాత స్తవమిత్యహమవైమి సమాధిదృష్ట్యా. ౧౦౦. త
ర్భితవతశ్చరణౌ గుహాయా ద్వారే న్యపూజయదువేత్య స శం
ఆచార ఇత్యుపదిదేశ స తత్ర తస్మై గోవిందపాదగురవే స గ
నామ్. ౧౦౧. శంకరస్సవినయైరుపచారై రభ్యతోషయదసా
మేనమ్, బ్రహ్మ తద్విదితమప్యపలిప్సుస్సంప్రదాయపరిపాలన
౧౦౨. భక్తిపూర్వకృతతత్పరిచర్యాతోషితోఽధికతరం య
బ్రహ్మతా ముపదిదేశ చతుర్థి ర్వేదశేఖరవచోభి రముష్మై.
సాంప్రదాయకపరాశరపుత్రప్రోక్తసూత్రమతగత్యనురోధాత్,
గూఢహృదయం హి దయాళోః కృత్స్నమవ్యయమబుద్ధ

నాథః ప్రావాచ హేశంకర స ప్రసిద్ధశృంగర ఏవ సాక్షాత్త్వం ప్రాదురభి
హంజానామి కథమిత్యత ఆహ సమాధిదృష్ట్యేతి. ౧౦౦. తస్మైవముక్తవత
చరణౌ గుహాయా ద్వాచే దర్శితవతో గోవిందనాథస్య స శంకరాచార్య
గత్య చరణౌ న్యపూజయత్ కిమర్థం న్యపూజయదిత్యత ఆహ స శంకరాచ
తేషు యతిషు తస్మిన్ కాలఇతి వా గురుచరణపూజనమాచార ఇత్యుపది
పాదో గురుర్యస్య తస్మై శంకరాచార్యాయ స గోవిందనాథ ఉపదిదేశేత
౧౦౧. అసౌ శంకరో వినయసహితైరుపచారై రేనం గోవిందనాథం
తోషయత్ కిమిచ్ఛన్నిత్యత ఆహ. తదుపనిషత్ప్రసిద్ధమఖండైకరసం బ్రహ్మ
జ్ఞాతమప్యవలబ్ధమిచ్ఛ్యః. నను విదితోపలిప్సాయాం ణో హేతురితి తత్రా
ప్రదాయేతి-తద్విజ్ఞానార్థం స గురుమేవాభిగచ్ఛేత్ 'ఆచార్యవా స్పరుషో
శ్చ' త్యుక్తగురుపసదనాదిలక్షణసంప్రదాయస్య పరిపాలనబుధ్యేత్కర్కః. స్యాగ
భక్తిపూర్వం కృతా యా తస్య పరిచర్యాతత్కృతా సేవా తయా ౭ధికత
స్యాత్తథా పరితోషితో యతిశ్రేష్ఠో గోవిందనాథో వేదానామృగ్యజ్ఞాస్యా
ఖ్యానాం యాని శిరాంస్యవనిషదస్తేషాం వచోభిః క్రమేణ 'ప్రజ్ఞా
అహం బ్రహ్మస్మి తత్త్వమసి అయమాత్మా బ్రహ్మే'తి చతుర్థి ర్వచనైరముష్టై
య బ్రహ్మభావముపదిదేశ. ౧౦౩. ఏవం గురుణోపదిష్టస్సకలం విజ్ఞాతవా
సంప్రదాయే భవేన పరాశరపుత్రేణ వ్యాసేన ప్రోక్షేషు. 'అథాతో బ్రహ్మజ్ఞః
సూత్రేషు యన్వతం బ్రహ్మదైవిత లక్షణం తస్య గతిః స్మృతిస్తస్యా అమరోధ
శోర్వాస్యస్య కాస్తే గూఢం యత్ హృదయ మభిప్రాయ స్తత్స్వస్య మపి సు

౧౦౧. వ్యాసః పరాశరసుతః కిల సత్యవత్యాం తస్మాత్తజశ్శుకమునిః
ప్రథితానుభావః, తచ్ఛిష్యతాముచగతః కిల గౌడపాదో గోవిందనాథ
మునిరస్య చ శిష్యభూతః. ౧౦౨. శుక్రావ తస్య నికటే కిల శాస్త్ర
జాలం యశ్చాశ్చణోద్భుజగసద్వగతస్త్వనంతాత్, శబ్దాంబురాశి
మఖిలం సమయం విధాయ యశ్చాఖిలాని భువనాని బిభర్తి మూర్ధ్నా.
౧౦౩. సోఽధిగమ్య చరమాశ్రమమార్యః పూర్వపుణ్యనిచయైరధిగ
మ్యమ్, స్థానమర్చ్యమపి హంసపురోగైరున్నతం ధ్రువ ఇవైత్య
చకాశే. ౧౦౪. ఛన్నమూర్తిరతిపాటలశాటీపల్లవేన రురుచే యతి
రాజః, వాసరోపరమరక్తపయోదాచ్ఛాదితో హిమగిరేరివ కూటః.
౧౦౫. ఏష ధూర్జటిరబోధమహేభం సన్నిహత్య రుధిరాప్లుతచర్మ,
ఉద్యదుష్టకిరణారుణశాటీపల్లవస్య కపటేన బిభర్తి. ౧౦౬. శ్రుతీనా

శ్రీశంకరో విజ్ఞాతవాక్. ౧౦౭. సంప్రదాయబోధనాయ గురుపరంపరాం దర్శయతి.
వ్యాస ఇతి. సత్యవత్యాం పరాశరమునేః పుత్రో వ్యాసస్తస్య ప్రథితానుభావశ్శుక
మునిస్సుతస్తస్య శిష్యతాం ప్రాప్తః గౌడపాదోఽస్య గోవిందనాథమునిశ్శిష్య
భూతః. ౧౦౮. తస్య గోవిందనాథమునేః సమీపే శాస్త్రకదంబం శ్రీశంకర
శ్శుక్రావ యశ్చ గోవిందనాథః కేహలయం గతో భవదీయం శాస్త్రం భూతలే
ప్రవర్తయిష్య ఇతి సంకేతం విధాయ శబ్దశాస్త్రసముద్రం కేహదశ్మణోత్ యశ్చా
నంతో నిఖిలాని భువనాని శిరసా ధారయతి. ౧౦౯. ఏవం ప్రాప్తసంన్యాసం శ్రీశం
కరం వర్ణయితుముక్తమతే. సఇతి. పూర్వపుణ్యసమూహైః ప్రాప్యం సర్వోత్కృష్టం
యతిప్రముఖైరప్యర్చ్యమంత్యం సంన్యాసాశ్రమం స ఆర్యః శ్రీశంకరో లభ్యా
తథాభూతం సూర్యప్రముఖైరప్యర్చ్యమున్నతం స్థానమాగత్య ధ్రువ ఇవ రరాజ.
స్వా. ౧౧౦. అత్యంతం పాటలా శ్వేతరక్తా యా శాటీ పటే తల్లక్షణేన పల్లవేన
చ్ఛన్నా ఆచ్ఛాదితా మూర్తిర్యస్య స యతిరాజో రురుచే శుశుభే తత్ర దృష్టాంత
మాహ, వాసరస్య దివసస్యోపరమే ఉపరమాద్వా రక్తో యో మేఘస్తేన చ్ఛాదితోహిమ
గిర్యే, కూటః శృంగమివ. ౧౧౧. యథా స ధూర్జటిశ్శివో గజాసురం నిహత్యరుధిరా
ప్లుతం తదీయం చర్మ బిభర్తి స్త తథైవ శంకరోఽజ్ఞానాత్మకమహాగజం సమ్యక్ నిహ
తోద్యత్సూర్యవదరుణశాటీపల్లవస్య వ్యాజేన రుధిరాప్లుతం మహేభస్య చర్మ బిభర్తి.
౧౧౨. బ్రహ్మవిష్ణుశివేభ్యో వ్యతిరేకప్రదర్శనపూర్వకం శ్రీశంకరస్య నిగమప్రతిపా

మాశ్రీడః ప్రథితపరహంసోచితగతిర్నిజే సత్యే ధామ్ని త్రిజగదతి
వర్తన్యభిరతః, అసౌ బ్రహ్మైవాస్మిన్న ఖలు విశయే కింతు కలయే
బృహేరథం సాక్షాదనుపచరితం కేవలతయా. ౧౧౦. మితం పాదే
నైవ త్రిభువనమిహైకేన మహసా విశుద్ధం యత్సత్త్వం స్థితిజనిలయేష్య
ప్యనుగతమ్, దశాకారాతీతం స్వమహిమని నిర్వేదరమణం తతస్తం

దృత్వం దర్శయతి శ్రుతీనామిత్యాది నా శ్రుతీనాం మధ్యే ఆసమంతాత్మీడా
యస్య ప్రథితైః ప్రఖ్యాతైః పరమహంసైః పరమహంసపరివ్రాజకైశ్చహోచితా గతి
ర్గమనం యస్య నిజే స్వస్వరూపభూతే సత్యే అబాధ్యే ధామ్ని తేజసి త్రిజగదతివర్తని
సర్వబాధావధిభూతే అభిరతస్సదైవ రతోఽసౌ శ్రీశంకరో బ్రహ్మైవ యతః పర
బ్రహ్మసి 'సర్వే వేదా యత్పదమామనంతీ' త్యాది శ్రుతేః శ్రుతీనామాసమంతాత్మీడా
యస్మిన్నధితానాం పరమహంసానాం తత్త్వవిదాముచితా మోక్షాఖ్యా గతిః 'బ్రహ్మ
విదాసోఽతి పర' మిత్యాదిశ్రుతేః ప్రథితేతి గతేర్వా విశేషణం 'స భూమా క్వ ప్రతి
ష్ఠితస్సేవ మహిమ్న'తి శ్రుతేరుక్తధామ్నభిరతం హిరణ్యగర్భస్తు నైవంవిధో యతస్త
స్యోపవనాదౌ క్రీడా తథా హంసైర్గతిస్తథా త్రిలోకపక్షాశ్రయణేన త్రిజగత
శ్చతుర్దశభువనాత్తకస్య బ్రహ్మాండస్యాంతర్వర్తని బాధ్యే స్వీయే జడే లోకే ౭భి
రతస్తస్మాదస్మింశ్రీశంకరే కిల . బృహిధాతోరర్థమనవచ్ఛిన్నబృహత్సరూపం సాక్షా
దుపచారరహితం కేవలతయా నిర్జితతయా కలయే జానామి న తు సందిహే. ని.
'కేవలః కుహనే ౭పి చ, నపుంసకస్తు నిర్జితే వాచ్యవ చైకకృత్సన్మయో' రితి మేదిన్.
తథాచ-బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతీత్యాదినిగమగతబ్రహ్మశబ్దప్రతిపాద్యత్వం శ్రీశంక
రస్య నిరుపచారేణేత్యర్థః. శి. ౧౧౦. ఏవం 'తద్విష్ణోః పరమం పద'మితి నిగమో ౭పి
నిరుపచారేణ శ్రీశంకరే వర్తత ఇత్యాహ. మితమితి. 'ఏతావాసస్య మహిమా-అతో
జ్యాయాంశ్చ పూరుషః-పాదోఽస్య సర్వా భూతాని, అథ యదతః పరో దివో
జ్యోతిర్దీప్యతే విశ్వతః పృష్ఠే'ష్యిత్యాదిశ్రుతేరేకేనైవ మహసా జ్యోతీరూపేణ
యద్యస్య పాదేనేహ త్రిభువనం మితం మాపితం విష్ణోస్తు పాదద్వయేన త్రిభువనం
మాపితం తథా యస్య సత్త్వమబాధితస్వరూపం స్థిత్యుత్పత్తిలయేష్యప్యనుగ్రాహం
విష్ణోస్తు సత్త్వం సత్త్వగుణస్థితావేవానగతం సత్త్వం విశిష్టేదశాకారాతీతమవస్థాకారా
భ్యాం వినిర్దుక్తం విష్ణోస్తు తద్దశభిరాకారైర్న త్వాదిభిరతీతం న భవతి తతస్తస్మా
త్స్వమహిమ్ని నిర్వేదేన వైరాగ్యేణ సమ్యగ్భోధేన వా రమణం యస్య తం శ్రీశంకరం
వైకుంఠే లక్ష్మ్యో క్రీడతో విష్ణోస్సకాకాత్పరమం విష్ణుసంబంధి వా ధరమం పద

తద్విజ్ఞాః పరమపదమాఖ్యాతి నిగమః. ౧౧౧. న భూతేష్వాసంగః
క్వచన న గవా వా విహరణం న భూత్యా సంసర్గో న పరిచితితా భో
గిభిరపి, తదప్యాన్నాయాంత్ర త్రిపురదహనా త్కేవలదృశా తురీ
యం నిర్ద్వంద్వం శివమతితరాం వర్ణయతి తమ్. ౧౧౨. న ధర్మసౌఖ
న్తో న పురుషఫలేషు ప్రవణతా న చైవాహోరాత్రస్ఫురదరియుతఃపార్థి
వరథః, అసాహాయ్యేనైవం సతి వితతపుర్యష్టకజయే కథం తన్నబ్రూ
యాన్నిగమనికురుంబం పరశివమ్. ౧౧౩. దుఃఖాసారదురంతదుష్కృ

మిత్యర్థః. ఉక్తనిగమో నిరుపచారేణాఖ్యాతి వక్షీత్యర్థః. ౧౧౧. తథా శివపద
ప్రవృత్తిమపి తస్మిన్ దర్శయతి. నేతి. ప్రసిద్ధశివస్య భూతప్రేతాదిష్వాసమంతా
త్సంగోఽస్య తు క్వచన తస్మిన్ దేశే కాలే వా భూతేషు ప్రాణిష్వాకాకాదిషు వా
సంగ ఆసక్తిర్నాస్తి ప్రసిద్ధశివస్య గవా వృషేణ విహరణమస్య తు క్వాపి గవా ఇం
ద్రియేణ విహరణం నాస్తి తస్య భూత్యా సంసర్గ భిన్ననా సంబంధః ప్రసిద్ధోఽస్య
తు భూత్యా చైశ్వర్యేణ సంసర్గో నాస్తి తస్య భోగిభిన్నరైః పరిచితితా ప్రసిద్ధా
ఽస్య తు విషయసంభోగవద్భిః పరిచయో నాస్తి యద్యప్యేవం వైలక్షణ్యం తథాఽపి
శివం శాంతమద్వైతం చతుర్థం మన్యంత ఇతి వేదాంతః కేవలస్య విశుద్ధస్య బ్రహ్మణో
దర్శనేన పరమార్థదృష్ట్యా వా త్రయాణాం స్థూలసూక్ష్మకారణాఖ్యానాం పురాణాం దహ
నాన్నిర్ద్వంద్వం సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వశూన్యం చతుర్థసంజ్ఞం శివం సమ్యక్ తం శంకరం
వర్ణయతీత్యర్థః. ౧౧౨. యః ప్రసిద్ధశ్శివో ధనురాదిసహకృతః త్రిపురం విజితవాక్
తం యది నిగమసమూహాః ప్రతిపాదయతి తస్మి సహాయం వినైవ పుర్యష్టకవిజయక
ర్తారం శ్రీశంకరం కథం న బ్రూయాదిత్యాహ నేతి. ప్రసిద్ధశివస్య తు సౌవర్ణ్యస్సవర్ణ
గిరిమయో ధనుః. ని. 'ధర్మోఽస్త్రీ పుణ్య ఆచారే నాధనుర్యసహాయయో'రితి మేదినీ -
అస్య తు బ్రహ్మణాదిశోభనవర్ణసంబంధిధర్మో నాస్తి తస్య తు పురుషో విష్ణుస్స ఏవ ఫలం
ఫలకం యస్యేషోర్బాణస్య తప్రేవణతా తదానంతతా అస్య తు పురుషాణాం ఫలేషు
ఐహికాముష్మికేషు ప్రవణతా నాస్తి తస్య త్వహోరాత్రే స్ఫురతాపరీ చంద్రసూర్యో
తాభ్యాం చక్రరూపేణ స్థితాభ్యాం యుక్తః పృథినీమయో రథోఽస్య త్వహోరా
త్రం స్ఫురంతోఽహంకారాదిలక్షణా ఆరయన్దైర్యుతః పార్థివో దేహలక్షణో రథో
న చైవాస్తి తథా చైవంప్రకారేణ సహాయవర్ణితేన యేన విస్తృతం యత్పుర్యష్టకం
తస్య ప్రాణపంచకక్రేంద్రియపంచకజ్ఞానేంద్రియపంచకాంతఃకరణచతుష్టయావిద్యాకా
మకర్మవాసనాలక్షణస్య జయే సతి తం శ్రీశంకరాఖ్యం పరశివం వేదసముదాయః
కథం న ప్రతిపాదయేదిత్యర్థః. ౧౧౩. అథ తస్య పరమహంసత్వం బహుధా వర్ణ

తఘనాం దుస్సంస్మృతిప్రావృషం దుర్వారామిహ దారుణాం మ
 ఘ్నారాదుదారాశయః, ఉచ్చృడప్రతిపక్షపండితయశోనాళికన
 కుర గ్రాసో హంసకులాలతంసపదభాక్సన్తానసే క్రీడతి. ౧౧౮.
 బ్రహ్మ జగచ్చ నీరముభయం తదోగ్గమభ్యాగతం దుర్భేదం త
 తరం చిరతరం సమ్యగ్విభక్తీకృతమ్, యేనాశేషవిశేషదోషలహ
 నేదుషీం శేముషీం సోఽయం శీలవతాం పునాతి పరమో హంస
 జాత్యగ్రణీః. ౧౧౯. నీరక్షీరనయేన తథ్యవితథే సంపిండితే పం
 ర్భోధే సకలైర్వివేచయతి యః శ్రీశంకరాఖ్యో మునిః, హంసో

యతి. దుఃఖాన్యేవాసారో వేగవృష్టిర్యస్యాం దురంతాని దుష్కృతాని
 న్యేవ మేఘా యస్యాం దుఃఖాసారా చాసౌ దురంతదుష్కృతఘనా చ త
 లాకే దుర్వారాం దారుణాం దుస్సంస్మృతిలక్షణాం ప్రావృషం వర్షబుతుం
 దేవ పరిహరణ్ హంసకులశిరోభూషణపదభాక్ సతాం హృది మానససరోవర
 క్రీడతీతి సంబంధః. శుద్ధే స్వహృదీతి వా తం విశిష్టే ఉదారాశయః
 ఉచ్చండా యే ప్రతిపక్షపండితాస్తేహం యశ ఏవ నాళికస్యాబ్జఖండస్య నాళ
 డానామంకురః గ్రాసో యస్య సః. ని. 'నాళికశ్శరశల్యాజ్ఞేష్వబ్జఖండే సపుంసకే
 నాళం పద్మదండే' ఇతి మేదినీ - కా. ౧౧౮. క్షీరనీరయోర్బ్రహ్మజగతోర్వివే
 దవ్యయం పరమహంస ఇత్యాహ క్షీరం దుగ్ధం పరమానందఘనం బ్రహ్మ
 ర్నీరమానందపరిష్కృతం దుఃఖాత్కం తదుభయం యోగం పరస్పరతాదాత్మ్యం
 పునశ్చేతరేతరం భేత్తుం విలక్షణీకర్తుం దుర్లుటం యేన సమ్యక్ విభక్తీకృతం సా
 ద్విజాతీనాం ద్విజానామగ్రణీః పరమహంసః శ్రీశంకరోఽశేషా యే విశేషేష
 ఉత్కృష్టదోషా రాగద్వేషాదయస్తేహం లహరీమానేదుషీమాసమంతాత్సే
 శేముషీం శీలవతాం బుద్ధిం పునాతి పక్షే ద్విజాతయః పక్షిణః. ౧౧౯. శ్రీ
 పరమహంసత్వం ప్రకారాంతరేణ ప్రతిపాదయతి నీరక్షీరనయేన జలదుగ్ధే
 సమ్మిశ్రితే తద్రీత్యా తథ్యం బ్రహ్మ వితథం మిథ్యాభూతజ్ఞానాది త
 ప్పిండితే తాదాత్మ్యం ప్రాప్తే సమనైః పండితైరితరపక్షిస్థానీయైరిదం త
 వితథమితి బోధం బోధయితుం చ దుర్లుటే యః శ్రీశంకరాఖ్యో ము
 యతి వివిచ్య స్థాపయతి సోఽయం వివేచకత్వాత్పరమో హంసోఽస్తు ర
 రిహ వివేచనేఽశక్తాః సర్వే స్థితాంస్తాన్ జృంభాత్ క్షేప్తజనితరోగవిశేష
 రాగాదేర్హ్యోర్నింబఫలస్థానీయవిషయసంభోగైకరసికాస్తాన్ అమూన్

పరమోఽస్తు యే పునరిహాశక్తాస్సమస్తాః స్థితా జృంభాన్నిమ్బఫలాశ
నైకరసికాః కాకానమూన్దన్తహే. ౧౧౬. దృష్టిం యః ప్రగుణీక
రోతి తమసా బాహ్యేన మందీకృతాం నాలీకప్రియతాం ప్రయాతి
భజతే మిత్రత్వమవ్యాహతమ్, విశ్వస్యోపకృతేర్విలుంపతి సుహృచ్చక్ర
స్య చార్తిం ఘనాం హంస స్సోఽయమభివ్యనక్తి మహతాం జిజ్ఞాస్య
మర్థం ముహుః. ౧౧౭. హంసభావమధిగత్య సుధీంద్రే తం సమర్చతి చ
సంస్మృతిముక్త్యై, సంచచాల కథయన్నివ మేఘశ్చంచలా చపలతాం విష
యేషు. ౧౧౮. ఏష సః స్ఫుశతి నిష్ఠురపాదైస్తత్తు తిష్ఠతు వితీర్ణమవ
నైః, అన్తదీయమపి పుష్పమనైషీదిత్యరోధి నళినీపతిరబ్ధైః. ౧౧౯.

మన్తహే జానీమః. ౧౧౬. ప్రకారాంతరేణాపి హంసత్వమాహ. దృష్టిమితి.
హంసః సూర్యో బాహ్యేన తమసా మందీకృతాం దృష్టిం ప్రగుణీకరోతి ప్రకృష్టాం
తమోనివారణేనాపావృతాం కరోతి ఆయం తు అబాహ్యేనాంతరేణాత్తనో బాహ్యే
నవాఽజ్ఞానలక్షణేన తమసా మందీకృతామాత్మదృష్టిం ప్రగుణీకరోతి ప్రకృష్టగుణ
యుక్తాం యథాభూతాత్మదర్శనయోగ్యాం కరోతి స తు కమలప్రియతాం ప్రయాతి
ఆయం తు అశీకభూతవిషయాదిప్రియతాం స ప్రయాతి స ఉపకారాయ జగతో
మిత్రత్వమవ్యాహతం భజతే తథాఽయమపి పరోపకారాయ సర్వస్యవ్యాహతం
మిత్రత్వం భజతే స సుహృదశ్చక్రస్య చక్రవాకస్య ఘనీభూతాం రాత్రిప్రయుక్తాం
ప్రియావరహప్రజనితాం పీడాం విలుంపతి నాశయతి తథాఽయమపి సుహృదాం
సమూహస్య ఘనీభూతాం సంస్మృతిలక్షణామార్తిం విలుంపతి స జ్ఞాతుమిష్టం ఘటపటా
దిరూపమర్థం ముహురభివ్యనక్తి ప్రకాశయతి తథా సోఽయమపి మహతాం విశుద్ధ
చేతనాం ముముక్షుశాం జిజ్ఞాస్యం పరమార్థభూతం బ్రహ్మైక్యలక్షణమర్థం ముహు
రభివ్యనక్తి. ౧౧౭. సుధీంద్రే శ్రీశంకరే హంసభావం యతిత్వమధిగత్య సంస్మృతి
ముక్త్యర్థం తం హంసం పరమాత్మానం సమర్చతి సతి విషయేషు విద్యుద్వచ్చపలతాం కథ
యన్నివ మేఘః సంచచాల. స్వా. ౧౧౮. మేఘశ్చర్మకాదిత్యరోధనస్య హేతు
ముత్పేక్షతే. ఏష సూర్యో నోఽస్తాస్తేఘాన్నిష్ఠురపాదైః పరుషకిరణైః స్ఫుశతి
తత్ స్వర్చనం తు తిష్ఠతు ధరం తు భూమ్యై వితీర్ణం దత్తమన్తదీయపుష్పం మేఘపుష్ప
మభ్రాంబృచ్చ్యనైషీదపనీతవానితి విచార్య కమలినీపతిరబ్ధైరోధి. కమలినీపతిరిత్య
నేనాస్తద్భార్యాదుఃఖదాత్మరవిరోధనేన తద్భార్యాయాః కమలిన్యాః దుఃఖం
ప్రదేయమితి ధ్వనితం. స్వా. ౧౧౯. కించ మేఘనిచయే లక్షణమాత్రం లక్ష్యై శ్రీ

వారివాహనివహే క్షణలక్ష్యశ్రీరరోచత కిలాచిరరోచిః, అంతరంగగత
బోధకలేవ వ్యాపృతస్య విదుషో విషయేషు. ౧౨౦. కిన్ను విష్ణుపద
సంశ్రయతోఽబ్ధా బ్రహ్మతాముపదిశంతి సుహృద్భ్యః, యం నిశమ్య
నిఖిలాస్త్వినమేషాం బిభ్రతి స్త కిల నిర్భరమోదాత్. ౧౨౧. దేవ
రాజమపి మాం న యజంతి జ్ఞానగర్వభరితా యతయోఽమీ, ఇత్య
మర్షవశగేన పయోదస్యందనేన ధనురావిరకారి. ౧౨౨. ఆవపుగి కుట
జకందళబాణా స్థితరేణుకలితా పనవాత్యాః, సత్వమధ్యమతమోగుణ
మిత్రా మాయితా ఇవ జగత్సు విలాసాః. ౧౨౩. బభ్రముస్తిమిరస
చ్ఛుగిత్రాశ్చిత్రకార్తుకభృతగి ఖరఘోషాః, ధ్యానయజ్ఞమథనాయ
యతీనాం విద్యుదుజ్జ్వలదృశో ఘనదైత్యాః. ౧౨౪. ఉత్ససర్జరసకృ
జ్జలధారాం వారిదా గగనధామ పిథాయ, శంకరో హృదయమాత్మని

ర్యస్యాః సాఽచిరరోచిః క్షణప్రభా విద్యుదరోచత యథా విషయేషు వ్యాపృతస్య
విదుషోఽంతఃకరణగతా జ్ఞానకలా శోభతే తద్వత్. ౧౨౦. మేఘా విష్ణుపదసంశ్రయా
త్సుహృద్భ్యః కిం బ్రహ్మతాముపదిశంతి. సుర్వితర్కే యద్యస్తాదేషామబ్ధానాం
స్వనం నాదం శ్రుత్వా నిఖిలాః సర్వే నిర్భరమోదాత్ బిభ్రతి స్త కిలేతి ప్రసిద్ధమ్.
౧౨౧. జ్ఞానగర్వేణ భరితాఽతిశయితా అమీ యతయో దేవరాజమపి మాం న
యజంతీత్యమర్షవశగేన పయోదో జలద వివ సృష్టనో రథో యస్య లేన దేవరాజే
నేదం ధనురావిమృతం. ౧౨౨. ని. 'కుటజో గిరిమల్లికా'. 'కుటజశ్చక్ర' వత్సరో
గిరిమల్లికేశ్రీత్యమరః - కందళం నవాంకురః. ని. 'కన్దళం తు కపాలే స్యాదుపరాగే
నవాంకురే' ఇతి విశ్వప్రకాశః. బాణా నీలీ ఝింటీ. ని. నీలీ ఝింటీ ద్వయో ర్భాణేశ్రీత్య
మరః. తథాచ కుటజానాం నవాంకురైర్భాణానాం విశాలరేణుభిశ్చ కలితా వ్యా
ప్తా పనవాత్యా పనసమ్బంధివాయుసమూహోస్సత్వరజస్తమోగుణైర్నిశ్చితా జగత్సు
మాయితా విలాసాః పరిణామా ఇవాపవృత్తప్రచలితాః. ౧౨౩. తిమిరేణ తమసా
సమానా చ్ఛువిః కాంతిర్యస్య తథాభూతం గాత్రం శరీరం యేషాం లే చిత్రానింద్ర
చాపలక్షణాన్కార్తుకాన్ ధనాంషి బిభ్రతీతి తథా ఖరో నిష్ఠురో గర్జనలక్షణో
ఘోషో యేషాం లే విద్యుల్లక్షణాన్యజ్జ్వలని దృశో నేత్రాణి యేషాం లే మేఘ
లక్షణా దైత్యా యతీనాం ధ్యానలక్షణస్య యజ్ఞస్య మథనాయ బభ్రముః. ౧౨౪.
వివంభూతా వారిదా ఆకాశధామావృత్య జలధారా ముహూర్తసర్వసృష్ట్యుక్
తత్యజాః తస్మి న్గాలే శ్రీశంకరః కిం కృతవా నిత్యపేక్షాయామాహ. — శ్రీశం

కృత్వా సంజహర సకలేంద్రియవృత్తిః ౧౨౫. శనై సాంత్యాలాపై స్స
 నయముపనీతోపనిషదాం చిరాయాత్తం త్యక్త్వా సహజమభిమానం
 దృఢతరమ్, తమేత్య ప్రేయాంసం సపది పరహంసం పునరసావధీరా సం
 స్పృష్టుం క్వను సపది తద్ధీర్లయమగాత్. ౧౨౬. న సూర్యో నైవేందుః
 స్ఫురతి న చ తారాతరియం కుతో విద్యుల్లేఖా కియదిహ కృశానో
 ర్విలసితమ్, న విద్మో రోదస్యా న చ సమయమస్తిన్న జలదే చిదాకాశే
 సాంద్రస్వసుఖరసవర్షణ్యవిరతమ్. ౧౨౭. కిమాదేయం హేయం కిమితి
 సహజానందజలధావతిస్వచ్ఛే తుచ్ఛీకృతసకలమాయే పరశివే, తదే

కరో ౭ంతఃకరణమాత్మని కృత్వా సమక్షేంద్రియవృత్తిస్సమ్యగుపసంహృతవాత్. ౧౨౫. ఏవం నిరుద్ధాంతఃకరణాదేస్తస్య బుద్ధిర్లయమవాపేత్యాహ - నయైర్వాన్యస
 సూత్రైః సహితం యథా స్యాత్తథోపనిషదాం శనైః సాంత్యాలాపైరవ్యర్థమధురా
 భాషణైరుపనీతా సమీపం ప్రాసితా చిరకాల మారభ్యాత్తం స్వీకృతం సహజమనాదిసిద్ధం
 దృఢతరమభిమానం త్యక్త్వా తత్క్షణమేవ తం శ్రుత్యాదిప్రసిద్ధం పరమప్రేమాస్వదం పర
 మహంసం పరమాత్మానం ప్రాప్య పునరసౌ తస్య బుద్ధిస్సంస్పృష్టు మధీరా క్వచిదపి
 తత్క్షణమేవ లయమగాత్. యథా కాచిన్తానినీ సమీపస్థానాం సఖీశాం యుక్తిసహితం
 యథా భవేత్తథా సాన్త్యాలాపైరనునయవాక్యైః కాంతసమీపం నీతా చిరాయాత్తం
 స్యాభావికం దృఢతరమభిమానం విహాయ సపది సముత్క్రృష్టుం తం ప్రేయాంసం కాంతం
 ప్రాప్య పునరసౌ సంస్పృష్టుమధీరా కస్తింశ్చిదం గే సపది లయమాప్నోతి తథేత్యర్థః.
 ఆత్ర ప్రస్తుతవృత్తాంతే వర్ణ్యమానే విశేషేణ సామాన్యబలాదప్రస్తుతవృత్తాంతస్యాపి
 పరిస్ఫురణాత్సమాసోక్తిరలంకారః. 'సమాసోక్తిః పరిస్ఫూర్తిః ప్రస్తుతే ౭ప్రస్తుతస్య చే'
 దిత్యుక్తేః శిఖరిణీవృత్తమ్. ౧౨౬. యత్ర సూర్యాదీనామపి స్ఫురణం న సంభవతి తత్ర
 బుద్ధిస్ఫురణస్య కాప్రత్యాశేత్యాశయేనాహః— నేతి. కృశానుగ్నుః రోదస్యో ద్యావా
 భూమ్య ఆవిరతంసతతం ఘనీభూతస్వసుఖరసవిగ్రహే చిదాకాశే సూర్యాదయో న
 స్ఫురంతీత్యర్థః. తథా చ శ్చుతిః. 'న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా
 విద్యుతో భాంతికుతో ౭యమగ్ని' రిత్యాద్యా. ౧౨౭. కించ సహజానందసముద్రే
 ౭తిస్వచ్ఛే ౭తపివ తుచ్ఛీకృతా సకలా సకార్యా మాయా యస్తిత్ పునశ్చ స్వమహి
 మని విస్తాపనపదే స్వతస్స త్యే న తు కార్యాపేక్షయా మృదాదివత్సత్యే పరమే రహస్య
 త్యంతం గుహ్యే తదేతస్మిన్నేవ ప్రత్యగభిన్నే పరశివే సః కృతీ శ్రీశంకరః కిమాదేయం

తస్మిన్నేవ స్వమహిమని విస్తాపనపదే స్వతస్సత్యే నిత్యే రహసి పరమే
సోఽకృత కృతీ. ౧౨౮. ప్రాప విష్ణుపదభాగపి మేఘః ప్రాప్తౌడాగ
మనతో మలినత్వమ్, విద్యుదుజ్జ్వలరుచాఽనుసృతశ్చ కోధ్యవన్యసి
భజేన్న విరాగమ్. ౧౨౯. ఆశయే కలుషితే సలిలానాం మానసోత్క
హృదయాః కలహంసాః, కోఽన్యథా భవతి జీవనలిప్పుర్నాశ్రయే
భజతి మానసచింతామ్. ౧౩౦. అభ్రవర్త్తని పరిభ్రమ మిచ్ఛం
చ్ఛుభ్రదీధితిరదభ్రవయోదే, న ప్రకాశనమవాప కలావాక్ కశ్చ
కాస్తీ మలినాంబరవాసీ. ౧౩౧. చాతకావళి రనల్పపిపాసా ప్రాప
త్పప్తి ముదకస్య చిరాయ, ప్రాప్నూయా దమృత మప్యభివాంఛ
న్కాలతో బత ఘనాశ్రయకారీ. ౧౩౨. ఇత్సుదీర్ఘజలవాహవినీలే
స్థితవాతపరిధూతతమాలే, ప్రాణభృత్ప్రచరణప్రతికూలే నీడనీలఘన
శాలిని కాలే. ౧౩౩. అగ్రహారశతసంభృతశోభేఽసుగ్రహక్షతురగస్స

హేయం చ కిమితి నిత్యమకృతైవమనుసంధానం సదైవ కృతవాక్. ౧౨౮. పునః
వర్తర్తుం వర్తయతి. విష్ణుపదభాగపి విద్యుదుజ్జ్వలకాంత్యాఽనుసృతశ్చ మేఘః
ప్రాప్తౌడాగమనతో మలినత్వం ప్రాపతోఽధ్యవన్యసి భూమావపి విరాగం కో న
భజేదపి తు సర్వోఽపి వైరాగ్యమాపుయాదేవ - స్వా. ౧౨౯. సలిలానాం
జలానామాశయే కలుషితే సతి మానససర్వోపరం ప్రత్యుత్క ముత్కంఠితం
హృదయం యేషాం తథా భూతాః కలహంసా అభవన్ ఆశ్రయేఽన్యథా
భవతి సతి కో జీవనలిప్పుర్నాసనచింతాం న భజతి కింతు సర్వోఽపి భజత్యేవ. ౧౩౦.
అనల్పా జలదా యస్మిన్ తథాభూతే వ్యోమమార్గే పరిభ్రమమిచ్ఛన్ శుభ్రాంశు
శ్చంద్రః కలావాక్ షోడశకలాపూర్ణో యతో మలినాకాశవాసీ తస్మాత్ప్రకాశనం
న ప్రాప్తవాక్ శుభ్రకాంతిః సకలకలాసంపన్నోఽపి మలినవనశ్చేత్కః ప్రకా
శతే న కోఽపీత్యర్థః. ౧౩౧. అనల్పా పిపాసా జలపానేచ్ఛా యస్యాస్యా చాత
కానాం పక్షిశ్చిరం జలస్య తృప్తిమవాప ఘనం దృఢమాశ్రయం కరోతీతి
తథాఽనుతమప్యభివాంఛన్కాలాత్ప్రేక్షయాత్ బత ప్రసిద్ధం. ౧౩౨. ఇత్యే
వం ప్రకారేణోక్తైః పయోదైర్విశేషేణ నీలే స్థితేన వికాలేన వాయునా పరికం
పితాః తమాలా వృక్షవిశేషా యస్మిన్ ప్రాణినాం విచరణే ప్రతికూలే నిబిడనీలఘనై
ర్వృక్షే వర్షాకాలే. ౧౩౩. అగ్రహారాణాం బ్రహ్మణగ్రామాణాం శతేన సంభృతా
శోభా యస్మిన్ తథాభూతే వర్షాకాలే సుధీభిరుపాస్యో చరణో యస్య తథాభూతం

మహాత్మా, అధ్యువాస తటమిందుభ వాయా సుధ్యుపాస్యచరణం గురు
మర్చక్. ౧౩౪. త్రస్తమర్త్యగణమస్తమితాశం హస్తి హస్తపృథు
లోదకధారాః, ముంచతి స్త సముదంచితవిద్యుత్పంచరాత్ర మహిశత్రు
రజస్తమ్. ౧౩౫. తీరభూరుహతతీరపకర్షన్నగ్రహరనికరైస్సహపూరః,
ఆమయా వధికఘోషమనల్పః కల్పవార్ధిలహరీవ తటిన్యాః. ౧౩౬.
ఘోషవారిధురభీరునరాణాం ఘోషమేష కలుషం స నిశమ్య, దైశికం
ధ్రువసమాధివిధానం వీక్ష్య చ ఊణమభూదవివతుః. ౧౩౭. సోఽభి
మంత్ర్య కరకం త్వరమాణస్తత్ప్రవాహపురతః ప్రణిధాయ, కృత్సం
మత్ర సమవేశయదంభః కుంభసంభవ ఇవ స్వకరేఽభిమ్. ౧౩౮. తన్ని
శమ్య నిఖలైరపి లోకైరుత్థితోఽస్య గురురుక్తముదంతమ్, యోగ
సిద్ధి మచిరా దయమాపేత్యభ్యపద్యతతరాం పరితోషమ్. ౧౩౯.

గురుం సమ్యక్ పూజయన్ సుఖేన గ్రహో విషయలక్షణమాన్వేష్యః స్తంభనం యేషాం
తథాభూతా అక్షలక్షణా అశ్వా యస్య స నిగృహీతసర్వకరణో మహాత్మాఽక్షుద్ర
స్వభావ ఇందుభవసంజ్ఞికాయా నద్యాస్తటమధ్యువాస నివాసం కృతవాసితి ద్వయో
రర్థః. ౧౩౪. త్రస్తమర్త్యగణమస్తమితాశం చ యథా స్యాత్తథాఽహి శత్రుర్వృ
త్తారిరింద్రస్సముదంచితా సముల్లసంతీ విద్యుద్వస్తింస్తత్పంచరాత్రమజస్త్రం హస్తి
శుండావత్ పృథులా విశాలా జలధారా ముంచతి స్త. ౧౩౫. అథానతరం తీర
భూరుహాణాం తతీరగ్రహరసమూహైస్సహ తప్రహితాస్తీరస్థవృక్షపక్షీరకార్షం
స్తటిన్యా నద్యా అనల్పః పూరో జలప్రవాహః ప్రళయసముద్రప్రవాహవదధికం
నాదమాయయా ప్రాప. ౧౩౬. సవిష శ్రీశంకరో ఘోషసహితజలయురేభ్యో
భీరూణాం సరాణాం కలుషం ఘోషం శ్రుత్వా ఉపదేష్టారం శ్రీగోవిందనాథం ధ్రువం
నిశ్చలం సమాధేర్విధానం యస్య ధ్రువస్య సమాధేరితి వా. తథాభూతం వీక్ష్య చ ఊణ
మాత్రం కథనేచ్ఛార్పితస్తూష్టిమభూత్. ౧౩౭. పశ్చాత్ సశ్రీశంకరస్త్యరమాణః
కరకం కుంభమభిమంత్ర్య స చాసౌ ప్రవాహశ్చ తస్యాః ప్రవాహ ఇతి వా తస్యైగ్రే
ప్రస్థాప్యాత్ర కరకే సర్వం జలం ప్రావేశయత్. అగస్త్యో యథా సముద్రం స్వహస్త
ఆవేశయత్తథేత్యర్థః. ౧౩౮. తముదంతం పుత్రాంతం నిఖలైరపి లోకైరుక్తం సమా
ధితో వ్యుత్థితోఽస్య శ్రీశంకరస్య గురుశ్శ్చుత్వాఽచిరా ఛీఘ్రమేవాయం యోగ
సిద్ధిమవాపేతి పరితోషమభ్యపద్యతతరామతిశయేన పరితోషం ప్రాప్తవానిత్యర్థః. ౧౩౯.

ఛాత్రముఖ్యమమునూహ కియద్భిర్వాసైర్గతఘనే గగనే సః, పశ్య
సౌమ్య శరదా విమలం ఖం విద్యయేవ విశదం పఠతత్వమ్. ౧౮౦.
వారిదా యతివరాశ్చ సుపాథో ధారయా సదుపదేశగిరా చ, పిషధీ
రసుచరాంశ్చ కృతార్థీ కృత్య సంప్రతి హి యాంతి యథేచ్ఛమ్. ౧౮౧.
శీతవీధితిరసౌ జలముగ్ధిర్నక్తపద్ధతిరితి స్ఫుటకాంతిః, భాతి తత్త్వ
విదుషామివ బోధో మాయికావరణనిర్గమశుభ్రః. ౧౮౨. వారివాహ
నివహే ప్రతియాతే భాంతి భాని శుచిభాని శుభాని, మత్స్య రాదివిగమే
సతి మైత్రీపూర్వకా ఇవ గుణాః పరిశుద్ధాః. ౧౮౩. మత్స్యకచ్ఛ
పమయీ ధృతచక్ర గర్భవర్తిభువనా నళినాధ్యా, శ్రీయుతాద్య
తటినీ పరహంసై స్సేవ్యతే మధురిపోరివ మూర్తిః. ౧౮౪. నీరదా
స్సుచిరసంభృతమేతే జీవనం ద్విజగతాయ వితీర్య, తస్య క్షవిద్యుర

కియద్భిర్వాసైర్గతఘనే గగనే సతి శిష్యాగ్ర్యమముం శ్రీశంకరం సః గురు
రాహ - యమవాచ తదాహః—హేసౌమ్య ప్రియదర్శన శరతా—లేన విమలం
గగనం పశ్య తత్ర దృష్టాంతః యథా బ్రహ్మవిద్యయా విశదమనవచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ
తైక్యలక్షణం తత్త్వం తద్వత్. ౧౮౦. జలదాస్సుజలస్య ధారయా పిషధీ కృతార్థీ
కృత్య యతివరాశ్చ సదుపదేశవాచా పునరసుచరాంశ్చ కృతార్థీ కృత్య సంప్రతి
యథేచ్ఛం గచ్ఛంతి. ౧౮౧. అసౌ శీతవీధితిశ్చంద్రో జలముగ్ధిర్నేమోస్త్యక్తకళాశ
మర్తో యస్య సః అతిస్ఫుటకాంతిర్భాతి మాయికాస్యావరణస్య నిర్గమేన శుభ్రః
శుద్ధస్తత్త్వవిదాం బోధో యథా ప్రకాశతే తద్వత్. ౧౮౨. వారివాహానాం
మేఘానాం నివహే సమూహే ప్రతియాతే సతి శుచిభాని శుద్ధప్రభాణి శుభాని
భాని నక్షత్రాణి భాంతి యథా రాగద్వేషాదివిగమే సతి మైత్రీపూర్వకా గుణాః కరు
ణాముదితాదయః పరిశుద్ధాః ప్రకాశంతే తద్వత్. ౧౮౩. మత్స్యకచ్ఛపమయీ
పునశ్చ ధృతం చక్రం సుదర్శనాఖ్యం యయా గర్భవర్తినీ చతుర్దశభువనాని
యస్యాః నళినైః కమలైరాధ్యా లక్ష్మ్యై సంయుతా మధురిపోర్విష్ణోర్నర్తకైర్భా
వరహంసైః పరమహంసపరివ్రాజకైర్వలిభిః సేవ్యతే తద్వత్. అద్య మత్స్యాదిప్రచు
రా ధృతాని చక్రాణి పుటభేదా యయా గర్భవర్తినీ భువనాని జలాని యస్యాః
కమలైరాధ్యా శోభాయుక్తా తటినీ ఇయం నదీ పరహంసైరుతక్రౌంచైర్నౌసాఖ్య
పక్షిభిః పరమహంసైరితి వా. ౧౮౪. ఏతే జలదాస్సుచిరసంభృతం జీవనం బలం
ద్విజానాం బ్రహ్మజాదీనాం పక్షిణాం చ గణాయ వితీర్య దత్వా తస్య క్షావిద్యుర

బలాః పరిశుద్ధాః ప్రవ్రజంతి ఘనవీధిగృహేభ్యః. ౧౮౫. చంద్రికా
భసితచర్చితగాత్ర శృంగద్రుమండలకమండలుశోభి, బంధుజీవకుసుమో
త్కరశాటీసంవృతో యతిరివాయ మనేహః. ౧౮౬. హంస సంగ
తిలసద్విరజస్కం ఊభవర్జితమపస్తుతపంకమ్, వారి సారసమ
తీవ గభీరం తావకం మన ఇవ ప్రతిభాతి. ౧౮౭. శారదాంబుధ
రజాలపరీతం భ్రాజతే గగనముజ్జ్వలభాను, లిప్తచందనరజస్సము
దంచత్కాస్తుభం మురరిపోరివ వక్షః. ౧౮౮. పంకజాని సముదూఢ
హరీణి ప్రోద్గతాని వికచాని కనంతి, సౌమ్యయోగకలయేవ విఫుల్లా
న్యన్తుఖాని హృదయాని మునీనామ్. ౧౮౯. రేణుభస్మకల్మషైర్దళశాటీ

అబలాంగనా యైః పరిశుద్ధా ఆసమంతాచ్ఛుభ్రా మేఘవీధిలక్షణేభ్యో గృహేభ్యః
ప్రవ్రజంతి ప్రయాంతి పక్షే నీరదా నిర్గతదంతా జరాం ప్రాప్తా ఏతే చిరసంభృతం
చిరవర్యంతం సంచితం జీవనం ధనధాన్యాది బ్రాహ్మణగణాయ ప్రదత్వా త్యక్తా విద్యు
దివాచించల అబలా యైః యతః పరిశుద్ధాంతకరణాః ఘనీభూతా వీధయో యేషు
లేభ్యో గృహేభ్యః ప్రవ్రజంతి సంన్యస్య గచ్ఛంతీత్యర్థః. ౧౮౫. భస్మలిప్తగాత్రః
కమండలుశోభి కషాయవస్త్రసంవృతో యథా యతిస్తద్వదయమనేహః శరత్కాలః
చంద్రజ్యోత్స్నాలక్షణేన భస్మనా చర్చితం లిప్తం గాత్రం శరీరం యస్య చంద్ర
మండలలక్షణేన కమండలునా శోభా ౭స్యాస్తీతి తథా బంధూకపుష్పసముహాలక్ష
ణయా కాట్యా సంవృత ఇత్యర్థః. ౧౮౬. వారి సారసం సరస్సంబంధి జలం తావకం
త్వదీయం మన ఇవ ప్రతిభాతి హంసాఖ్యపక్షిసంగేన విలసచ్ఛ తద్విగతపాంసుకం
చ పక్షే పరమహంసానాం సంగేన విలసచ్ఛ తత్ విగతరజోగుణం చ నిరస్తకర్దమం
పక్షే నిరస్తపాపమలం శుద్ధమితి యావదన్యత్సమానం. ౧౮౭. శరత్కాలికానాం
జలధరాణాం జాలైర్వాస్త్రం మేఘవరణవిరుక్తత్వాదుజ్జ్వల భానుర్యస్మిన్
తథాభూతం వ్యోమ శోభతే తత్ర దృష్టాంతః లిప్తాని చందనరజాని యస్మిన్ సము
దంచక్ సంస్ఫురక్ కాస్తుభాభ్యో మణిర్యస్మిన్ తథావిధం మురరిపోః శ్రీవిష్ణోర్వక్ష
ఇవేత్యర్థః. ౧౮౮. హేసౌమ్య యోగకలయా ఊర్ధ్వముఖాని ప్రఫుల్లాని సమ్యగూఢ
ఆరూఢో హరిర్విష్ణుర్యేషు తాని ప్రకర్షణోద్గతాని ఊర్ధ్వతాం ప్రాప్తాని
మునీనాం హృదయాని కమలాని యథా కనంతి ప్రకాశంతే తథా ప్రోద్గతాని విక
చాని వికాసం ప్రాప్తాని సమ్యగూఢా హరయస్సూర్యాంశవో యేషు తాని పంక
జాని కనంతీత్యర్థః. ౧౮౯. రేణులక్షణేన భస్మనా శోభితైః పత్రలక్షణయా కాట్యా

సంవృతైః కుసుమలిడ్డపమాలైః, వృంతకుట్టలకమండలుయు కైర్ధార్యతే
 ఊతిరుహైర్యతితౌల్యమ్. ౧౫౦. ధారణాదిభిరపి శ్రవణాద్యైర్వాన్వి
 కాణి దివసాన్యవసీయ, పాదపద్మరజసాఽద్య పునంతస్సంచరంతి హి
 జగంతి మహంతః. ౧౫౧. తద్భవాన్వృజతు వేదకదంబాదుద్భవాం
 భవదవాంబుదమాలామ్, తత్త్వపద్ధతిమభిజ్ఞ వివేక్తుం సత్త్వరం హరపురీ
 మవివిక్తామ్. ౧౫౨. అత్ర కృష్ణమునినా కథితం మే పుత్ర తచ్ఛృణు
 పురా తుహినాద్రౌ, వృత్రశత్రుముఖదైవతజుష్టం సత్రమత్రిముని
 కర్తృకమాస. ౧౫౩. సంసది శ్రుతిశిరోఽర్థముదారం శంసతి స్త స
 పరాశరసూనుః, ఇత్యపుచ్ఛమహామత్ర భవంతం సత్యవాచమభియుక్త
 తమం తమ్. ౧౫౪. ఆర్య వేదనికరః ప్రవిభక్తో భారతం కృతమకారి
 పురాణమ్, యోగశాస్త్రమపి సమ్యగభాషి బ్రహ్మసూత్రమపి సూత్రి
 తమానీత్. ౧౫౫. అత్ర కేచిదిహ విప్రతిపన్నాః కల్పయంతి హి
 యథాయథమర్థాత్, అన్యథాగ్రహణనిగ్రహదక్షం భాష్యమస్య

సంవృతైః కుసుమలిహా భ్రమరాస్తలక్షణా జవమాలా యేహం వృంతే ప్రసవబంధే
 కుట్టలాని కలికాస్తలక్షణకమండలుయుక్తైః ఊతిరుహైర్యత్తైర్యతిసామ్యం ధార్యతే.
 ౧౫౦. ధారణాధ్యానసమాధిశ్రవణమనననిధిధ్యానసైశ్చ వార్షికాణి దివసాన్యవసీ
 యాద్య పాదపద్మరజసా జగంతి పునంతో మహంతస్సంచరంతి. ౧౫౧. యస్తాదేవం
 తత్తస్మాద్భవాన్ వేదసమూహాదుద్భూతాం జన్మమరణలక్షణసంసారాత్తకస్య దవస్య
 వనాగ్నేః మేఘమాలాం తత్త్వపద్ధతిమవిక్తాం వివేక్తుం ఇయం తత్త్వపద్ధతిరియం నేతి
 వివేచనం కర్తుం శీఘ్రం శివపురీం కాశీం గచ్ఛతు. ౧౫౨. అథ శారీరకసూత్ర భాష్యకర
 ణాయ ప్రేరయిష్యత్ పుత్రం పుత్రాస్తమావేదయతి అత్రాస్తి స్పద్ధతివివేచనే కృష్ణమునినా
 వేదవ్యాసేన యస్తే కథితం హేపుత్ర తచ్ఛృణు, పూర్వం హిమాద్రౌ వృత్రశత్రుముఖై
 రింద్రప్రభృతిభిర్దైవతైర్దుష్టమత్రిమునికర్తృకం సత్రమాస బభూవ. ౧౫౩. తత్ర సభా
 యాం స పరాశరసూనుశ్రుతిశిరసామర్థముదారం శంసతి స్త - తమభియుక్తతమం సత్య
 వాచమత్రభవంతం పూజ్యం శ్రీవ్యాసమితి వక్ష్యమాణమహామపుచ్ఛం పృష్టవాన్.
 ౧౫౪. యత్ పుష్టం తదాహ. హే ఆర్య వేదనికరో వేదనిచయః ప్రకర్షేణ విభక్తో
 విలక్షణీకృతస్త్యయేతి శేషః. ఏవమగ్రేఽపి. ౧౫౫. అత్ర బ్రహ్మసూత్రే ఇహాస్మిన్ లోకే
 కేచిదిప్రతిపన్నా విప్రతిపత్తిం ప్రాప్తాస్సమతానుసారేణ యథాయోగ్యమర్థాత్

భగవత్ కరణీయమ్. ౧౧౬. మద్వచస్స చ నిశమ్య సభాయాం విద్వ
దగ్రచర వాచమవోచత్, పూర్వమేవ దివిషద్భిరుదీర్ఘః పార్వతీ
పతీసదస్యమర్థః. ౧౧౭. వత్స తం శృణు సమస్తవిదేశో మత్సమ
స్తవ భవిష్యతి శిష్యః. కుంభవవ సరితస్సకలం యస్సంహరిష్యతి
మహోల్బణమంభః. ౧౧౮. దుర్మతాని నిరసిష్యతి సో ఽయం శర్మదా
యి చ కరిష్యతి భాష్యమ్, కీర్తయిష్యతి యశస్తవ లోకః కార్తి
కేందుకరకాతుకి యేన. ౧౧౯. ఇత్యుదీర్య మునిరాటసనాన్తే పత్యు
రాప సుగిరిం గిరికాయాః, తన్మూఖాచ్ఛ్రితమశేషమిదానీం సస్తుని
ప్రియ మయా త్వయి దృష్టమ్. ౧౨౦. స త్వముత్తమపుమానసి
కశ్చిత్తత్పవిత్రోవర నాన్యసమానః, తద్యతస్య నిరవద్యనిబంధై
స్సద్య ఏవ జగదుద్ధరణాయ. ౧౨౧. గచ్ఛ వత్స నగరం శశిమాశే
స్సృచ్ఛదేవతఙ్గీకమనీయమ్, తావతా పరమసుగ్రహమాద్యా
దేవతా తవ కరిష్యతి తస్మిన్. ౧౨౨. ఏవమేనమనుశాస్య దయాళుః
పావయన్నిజదృశా విససర్జ, భావతస్సృచరణాంబుజసేవామేవ
శశ్వదభికామయమానమ్. ౧౨౩. పంకజప్రతిభటం పదయుగ్మం

కల్పయంతి తస్మాత్ హే భగవత్ అన్యథార్థగ్రహణనిగ్రహే దక్షమస్య బ్రహ్మసూత్రస్య
భాష్యం త్వయా కరణీయం. ౧౧౬. మమ వచనం స పరాశరమానుః శ్రుత్వా
సభాయాం హే విద్వదగ్రచర వాచముక్తవాక్ తాం దర్శయతి-దివిషద్భిరుదీర్ఘైరయం
త్వదుక్తోఽర్థః శివస్య సభాయాముక్తః. ౧౧౭. తస్మాత్ హేవత్స త్వం శృణు సమస్త
విత్సర్వజ్ఞః. ౧౧౮. సుఖప్రదం భాష్యం కరిష్యతి యేన శిష్యేణ తత్కర్తృకేణ
భాష్యేణ వా కార్తికచంద్రకిరణవత్కృతుకమస్యాస్తీతి తవ యశో లోకః కీర్త
యిష్యతి. ౧౧౯. ఇత్యేవం ప్రకారేణ స మునిరాట్ పేదవ్యాసో వనమధ్యే ఉత్వా
పార్వత్యాః పత్యుః శివస్య గిరిం కైలాసం ప్రాప తస్య వ్యాసస్య మూఖాచ్ఛ్రితం సర్వం
మయా హే సస్తునిప్రియ త్వయి దృష్టం. ౧౨౦. హే తత్పవిత్రోత్తమ తత్సాన్నిధ్య
గ్రంధైర్యతస్య. ౧౨౧. శశిమాశేషచంద్రశేఖరస్య నగరం స్వచ్ఛరూపయా దేవనద్యా
గంగయా కమనీయం సుందరం తావతా గమనమశ్రేణైవ తస్మిన్నగర ఆద్యా శివాఖ్యా
దేవతా తవ పరమసుగ్రహం కరిష్యతి. ౧౨౨. ఏవమేనం శ్రీశంకరం దయాళురనుశాస
నం కృత్వా దృశా కృపాదృష్ట్యా పవిత్రీకుర్వత్ భావాత్ భక్త్యతిశయేన స్వచరణాంబుజ
సేవామేవ సదైవాభికామయమానం విససర్జ. ౧౨౩. అన్య శ్రీగోవిందనాథస్య గురోః

శంకరో ఒస్య నిరగాదసహిష్ణుః, తద్వియోగమభివంద్య కథంచీ
త్తద్విలోకనమయన్ హృదయాజ్ఞే. ౧౬౪. ప్రాప తాపసవరస్స హి
కాశీం నీపకాననపరితసమిపామ్, ఆపగానికటహాటకచంచద్యూపప
జ్జ్ఞీసముదంచితశోభామ్. ౧౬౫. సందదర్శ స భగీరథతప్తామందతీ
వ్రతపసః ఫలభూతామ్, యోగిరాడుచితతీరనికుంజాం భోగిభూషణ
జటాతటభూషామ్. ౧౬౬. విష్ణుపాదసఖరాజ్జననాద్వా శంభుమౌళి
శశిసంగమనాద్వా, యా హిమాద్రిశిఖరాత్పతనాద్వా స్ఫాటికోపమ
జలా ప్రతిభాతి. ౧౬౭. గాయతీవ కలషట్పదనాదైర్నృత్యతీవ పవ
నోచ్ఛలితాజ్ఞైః, ముంచతీవ హసితం సితఫేనైశ్చిష్యతీవ చపలోర్తి
కరైర్యా. ౧౬౮. శ్యామలా క్వచిదపాంగమయూతైశ్చిత్రితా
క్వచన భూషణభాభిః, పాటలా కుచతటీగళితైర్యా కుంకుమైః క్వచన
దివ్యవధూనామ్. ౧౬౯. సో ఒపగాహ్య సలిలం సురసింధోరు త్తతార
శితికంఠజటాభ్యః, జాన్త వీసలిలవేగహృత స్తద్యోగపుణ్య పరిపూర్ణ

పంకజప్రతిభటం పదద్వంద్వమభివంద్య తస్య పదయుగ్మస్య వియోగమసహిష్ణురపి
తస్య విలోకనం హృదయాజ్ఞే అయన్ప్రాప్నువన్మథంచిన్నిరగాత్. ౧౬౪. సహి
తాపసశ్రేష్ఠశ్రీశంకరః కాశీం ప్రాప. తాం విశిష్య. నీపానాం కదంబానాం వనేన
వ్యాప్తం సమీపం యస్యాః ఆపగాయా నద్యా నికటానాం సువర్ణేన చంచతాం యూ
పానాం యజ్ఞస్తంభానాం పంక్తిభిస్సముదంచితా శోభా యస్యాం సా తామ్. ౧౬౫.
ఏవం కాశీముపవర్ణ్య గంగాం వర్ణయతి. స యోగిరాట్ భగీరథేన తప్తస్యామన్ద
తీవ్రస్య ఆత్యంతతీక్ష్ణస్య తపసః ఫలభూతాం ఉచితాస్తీరే నికుంజా యస్యాస్సర్ప
భూషణస్య శివస్య జటానాం తటస్య భూషామలంకృతిం గంగాం సందదర్శ. ౧౬౬.
స్ఫాటికమణిసదృశజలాం గంగాం త్రిధోష్ఠేక్షతే - విష్ణోశ్చరణసఖాజ్జననాద్వా
సంగమనం సమాగమః హిమాద్రిర్హిమాచలః. ౧౬౭. అవ్యక్తాక్షరైర్మధురై ర్భీమర
నాదైర్గాయతీవ వాయునోర్ధ్వచలితైః కమలైర్నృత్యతీవ శ్వేతైః ఫేనైర్దాసం
ముంచతీవ చపలోర్తిలక్షణవాస్తై రాలింగనం కుర్వతీవ. ౧౬౮. దివ్యవధూనాం కటా
క్షకిరణైః క్వచిదతిశ్యామా తాసాం భూషణదీప్తిభిః క్వచన చిత్రితా విచిత్రభూషణ
భానాం విచిత్రత్వాత్ తాసాం స్తనతటిభ్యో గళితైః కుంకుమైః క్వచిత్పాటలాం
శ్వేతరక్తాం ఏవంభూతాం సందదర్శేతి పూర్వోక్తాన్వయః. ౧౬౯. స శ్రీశంకర
స్ఫురనద్యా గంగాయా జలమవగాహ్య శితికంఠస్య శివస్య జటాభ్యో కాన్తవీసలిలవే

ఇవేందుః. ౧౭౦. స్వర్ణదీజలకణాహితశోభా మూర్తిరస్య సుతరాం
విలలాస, చంద్రపాదగళదంబుకణాంకా పుత్రికా శశిశిలారచితేవ.
౧౭౧. విశ్వేశశర్పరణయుగం ప్రణమ్య భక్త్యై హర్యాద్యైస్త్రీదశవరై
స్సమర్చితస్య, సోఽనైషీత్ప్రియతమనా జగత్పవిత్రే ష్టేత్రేఽసావిహ
సమయం కియంతమార్యః. ౧౭౨.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్సుఖాశ్రమనివాసగతః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గోఽయం పంచమోఽభవత్.

గేన హృతస్తస్యా జాహ్నవ్యా సుంయోగేన పుణ్యేన పరిపూర్ణశ్చంద్ర ఇవ ఉత్తతా
రోత్ఫుటః. ౧౭౦. స్వస్థింధోర్జలకణైరాహితా శోభా యస్యాస్సాఽస్య శంకరస్య
మూర్తిస్సుతరాం శుశుభే తత్ర దృష్టాంతః. చంద్రకిరణైర్గళతాం జలకణానా మంకా
శ్చిహ్నాని యస్యాస్సా చంద్రకాంతశిలారచితా ప్రతిమా యథా తద్వత్. ౧౭౧.
విశ్వమిష్ట ఇతి విశ్వేత్ తస్య విశ్వనియంతుర్విష్టాది దేవవరైస్సంపూజితస్య చరణ
ద్వయం భక్త్యా ప్రణమ్య ప్రయతమనా సోఽసా వార్యః కియంతం కాలం జగత్ప
విత్రేఽస్మిన్ ష్టేత్రేఽనైషీత్ నీతవానిత్యర్థః. ప్రహర్షిణీ. ౧౭౨.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త
పంకావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
పంచమ స్కర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

షష్ఠసర్గ ప్రారంభః.

అథాగమ ద్భ్రావణసూను రాదరా దధీతవేదో దళయన్
స్వభాసా, తేజాసి కశ్చిత్సరసీరుహాక్షో దిదృక్షమాణః కిల దేశికేన్
ద్రమ్. ౧. ఆగత్య దేశికపదాంబుజయో రపస్త త్సంసారవారిధి మను
త్తరము త్తితీర్థః, వై రాగ్యవానకృతదారపరిగ్రహశ్చ కారుణ్యనావ
మధిరుహ్య దృఢాం దురాపామ్. ౨. ఉత్థాప్య తం గురురువాచ
గురుద్విజానాం కస్త్యం క్వ థామ కుత ఆగత ఆత్మధైర్యః, బాలో
ఽప్యబాలధిమణః ప్రతిభాసి మే త్వమేకోఽప్యనేక ఇవ నైకశరీరభావః.

ఏవం సవరికరం జీవన్ముక్తిసుఖప్రాప్తకం శ్రీశంకరకర్తృకం చతుర్థాశ్రమ
నివాసముపవర్ణ్యాథేదానీం తత్కర్తృకం బ్రహ్మవిద్యాప్రతిష్ఠితం సవరికరాం వర్ణ
యితుముపక్రమతే. అథేత్యాదితా:—అథ కాశీప్రాప్త్యాద్యనంతరం కశ్చిత్కమతే
క్షణో బ్రాణసుతో ఽధీతవేదో దేశికేంద్రం దిదృక్షమాణః స్వభాసా తేజాసి
దలయన్ ఆదరాదాగమదితి యోజనా - ఉపజాతిః. ౧. దృఢాం దుష్ప్రీపాం
గురుకారుణ్యనావమధిరుహ్య దురుత్తరం సంసారసముద్రము త్తితీర్థః వై రాగ్య
వాన్మకృతః స్త్రీపరిగ్రహో యేన స ఆగత్య శ్రీశంకరస్థాపితేష్టశ్చరణకమలయోరప
స్తతో పతితవాన్ - వసంతతిలకా. ౨. తం బ్రాహ్మణకుమారముత్థాప్య ద్విజానాం గురు
ద్దేశిక ఉవాచ - త్వం కః బ్రాహ్మణో వా క్షత్రియాదిర్వా థామ గృహం త్వదీయం
క్వ ఇదానీం త్వం కస్తాదేశికాదాగతః యత ఆత్మం గృహీతం ధైర్యం యేన సః
ఆతో బాలోఽప్యబాలబుద్ధిస్త్యం మే ప్రతిభాసి పునశ్చైకోఽప్యనేక ఇవ
ప్రతిభాసి నిర్భయత్వాత్. పునశ్చ న విద్యతే ఏకస్మిన్నపి శరీరే ఽహం భావో యస్య

3. పుష్టో బభాణ గురుముత్తరముత్తరజ్ఞో విప్రో గురో మమ గృహం
బుధ చోళదేశే, యత్రాఽఽపగా వహతి తత్ర కవేరకన్యా యస్యాః
పయో హరిపదాంబుజభక్తిమూలమ్. ౪. అటాట్యమానో మహతో
దిదృక్షుః క్రమాదిమం దేశముపాగతోఽస్మి, బిభేషి మజ్జన్ భవవారి
రాశౌ తత్పారగం మాం కృపయా విధేహి. ౫. అపాంఘైరుత్తుంగైర
మృతర్పరభంగైః పరగురో శుచా దూనం దీనం కలయ దయయా
మామవిమృశన్, గుణం వా దోషం వా మమ కిమపి సంచింతయసి చే
త్తదా కైవల్యాఘా నిరవధికృపాసీరధిరితి. ౬. స్యాత్తే దీనదయాళుతా
కృతయశోరాశిస్త్రిలోకీగురో తూర్ణం చెద్దయసే మమాద్య న తథా
కారుణ్యతశ్శ్రీమతి, నర్వస్థురి మరుస్థలీషు జలభృతస్సర్పిర్యథా పూజ్యతే

సః పాతాంతరో తు న విద్యత ఏకస్య శరీరస్యాపి భానం యస్యేతి వ్యాఖ్యేయం. 3.
ఏవం పుష్ట ఉత్తరజ్ఞో గురుం ప్రతి జగాద. హేగురోఽహం విప్ర ఇతి ప్రథమ
ప్రశ్నస్యోత్తరం. ద్వితీయస్యోత్తరమాహః—హే బుధ యస్యా జలం హరిపదాంబుజ
భక్తేః కారణం సా కావేరీ నదీ యత్ర చలతి తస్మిన్ చోలాఖ్యే దేశే మమ గృహ
మస్తీత్యర్థస్పర్వజ్ఞస్య తవ న కించిదప్యవిదితమితి సంబోధనాశయః. ౪. తృతీయ
ప్రశ్నస్యోత్తరమాహ - మహతో దర్శనేచ్ఛురటాట్యమానో భృశమటమానః. 'సూచి
సూత్రిమూత్రనిట్కర్తృశృణోతిభ్యో యజ్జీవాచ్య' ఇతి యజ్. క్రమాదిమం దేశ
ముపాగతోఽస్మి ఏవం పుష్టమావేద్య స్వప్రయోజనమావేదయతి సంసారసముద్రే
మజ్జన్ బిభేషి తస్మాత్కృపయా సంసారసముద్రాల్ పారగం మాం విధేహి, ఉప
జాతిః. ౫. హే పరమగురో మమ గుణం వా దోషం వా అవిచారయన్ అత్యుచైః
కటాక్షలక్షణైః అమృతర్పరభంగైః సుధాప్రవాహతరంగైర్దయయా శోకేన ఖిన్న
మతఏవ దీనం మాం కలయావలూకయ గుణదోషవిచారణే బాధకమాహః—గుణం
వా దోషం వా కిమపి మమ చింతయసి చేత్తదా శ్రీశంకరో నిరవధికృపాసముద్ర
ఇతి కైవల్యాఘా న కాఽస్తీత్యర్థః-శిఖరిణీ. ౬. ఏతదేవ ద్రథయన్ సన్ దృష్టాంత
మాహ-హే త్రిలోకీగురో శీఘ్రం గుణదోషవిచారం వినైవాద్య మమోపరి దయాం
కరోషి చేత్తర్హి తే దీనదయాళుతా సంపాదితయశోరాశిర్యథా స్యాత్తథా శ్రీమతి
కారుణ్యతో న స్యాత్ తవాదీనదయాలుతాకృతయశోరాశిర్న స్యాదితి వా కృతయశో
రాశిస్యమితి వా అస్మిన్నుత్త ఉభయత్రాదీనదయాళులేత్యేవ చేద్ధవ. యతో మరుస్థ

వైవం వర్షశతం పయోనిధిజలే వర్షన్నపి స్తూయతే. ౭. త్వత్సారస్వత సారసారససుధాకూపారసత్సారసస్తోతస్సంభృతసంతతోజ్జ్వలజలక్రీడామతిర్దేమునే, చంచత్పంచశరాది వంచనహతం న్యంచం ప్రపంచం హితజ్ఞానాకించనమావిరించమఖిలం చాలోకయన్త్యంచతు. ౮. సౌరం ధామ సుధామరీచినగరం పౌరందరం మందిరం కౌబేరం శిబిరం హుతాశనపురం సామీరసద్దోత్తరమ్, వైధంచావసథం త్వదీయఫణితిశ్రద్ధా సమిద్ధాత్తనశ్శుద్ధాద్వైతవిదో న దోగ్ధి విరతిశ్రీఘాతుకం కాతుకమ్. ౯. న భౌమా రామాద్యా సుషమవిషవల్లీఫలసమా సుమారంభం తే నః కిమపి కుతుకం జాతు విషయాః, న గణ్యాం నః పుణ్యాం రుచిర

లీష భూరి వర్షజలభృన్దేవుః సద్భిర్యథా పూజ్యతే సముద్రజలే వర్షశతం వర్షన్నపి తథా న స్తూయత ఇత్యర్థః. శార్దూ. ౭. త్వదీయసరస్వత్యాసార. ఏవ సారససుధాకూపార శ్చంద్రసంబంధ్యమృతసముద్రస్తస్య య త్సత్సారసస్తోతోభిస్సల్లజ్జానాం సారసానాం పక్షిణాం కమలానాం వా సోతోభిః ప్రవాహైస్సంభృతం సంమిశ్రితం హి సంతతముజ్జ్వలం జలం తస్మిన్ క్రీడా యస్యాస్తథాభూతా సతీమే మతిర్దేమునే చంచత్ స్ఫురత్ యః పంచశరః. 'ఉన్వాదనస్తావనశ్చ శోషణస్తానీభనస్తథా, సమైహావనశ్చ కామస్య పంచబాణాః ప్రకీర్తితాః' ఇత్యుక్తపంచసాయకః కామః ఆదిర్యేషాం క్రోధాదీనాం తత్కర్తృకేన పంచనేన హతం అతఏవ న్యంచం నీచం పునశ్చ న్వహితజ్ఞానే ౭కించనమశక్తమబ్రహ్మలోకం సర్వం ప్రపంచ మాలోకయన్త్యంచతు విచరతు. ని. 'సారసః పక్షిభేదేందోస్సారసం సరసీరుహే' ఇతి విశ్వప్రకాశః. ౮. సూరస్య సూర్యస్య ఇదం ధామ సుధాకిరణస్య చంద్రస్య నగరం పురందరస్యేంద్రస్య మందిరం కుబేరస్య శిబిరం హుతాశనస్యాగ్నేః పురం సమీరస్య వాయోస్సద్వ విధేర్బ్రహ్మణశ్చ సర్వోత్తరమావసథం గృహం త్వదీయాయాం ఫణితాపుక్తాయా శ్రద్ధా తయా సమిద్ధ ఆత్మాయస్య తస్య శుద్ధాద్వైతవిదో యా వైరాగ్యలక్షణా శ్రీస్తస్యా ఘాతుకం నాశకం కాతుకం న దోగ్ధి న ప్రపూరయతీతి ప్రత్యేకం క్రియాన్వయః. ౯. భౌమా భూమాభవా రామాద్యా పనితాద్యా విషయాస్సుషమా శోభనా యా విషవల్లీ తస్యాః ఫలేన తుల్యాస్సందరం యద్విషవల్ల్యాః ఫలం తేనేతి వా నో ౭స్తాకం కిమపి కాతుకం జాతు కదాపి న సమారభంతే నాపి పుణ్యం సుందరతరా యా రంభాఖ్యా ౭పురాస్తస్యాః కుచతట్యాః పరిరంభస్యాలింగనస్యా ౭౭రంభేజోజ్జ్వలం పురందరస్య దేవేంద్రస్య పురమపి నో ౭స్తా

తరరంభాకుచతటీపరీరంభారంభోజ్జ్వలమపి చ పారందరపదమ్. ౧౦.
 న చంచద్వైరించం పదమపి భవేదాదరపదం వచో భవ్యం నవ్యం
 యదకృత కృతీ శంకరగురుః, చకోరాళీ చంచూపుటదళితపూర్ణేందు
 విగళత్సుధాధారాకారం తదిహ వయమిహేమహి ముహుః. ౧౧.
 ద్యావాభూమిశివంకరైర్నవయశః ప్రస్తావసావస్తికైః పూర్వాఖర్వ
 తపఃపచేళిమఫలై స్సర్వాధిముష్టింధయైః, దీనాధ్యంకరణై ర్భవాయ
 నితరాం వై రాయమాణైరలం కర్త్రీణం ప్రసితం త్వదీయభజనైస్సాన్య
 న్నామకీనం మనః. ౧౨. సంసారబంధామయదుఃఖశాంత్యై స ఏవ నస్తస్య
 భగవానుపాస్యః, భిషక్తమం త్వా భిషజాం శృణోమీత్యుక్తస్య

కం గణసీయం - శి. ౧౦. తస్మి బ్రహ్మపదం భవతామదరపదం స్యాన్నేత్యాహ నేతి-
 అనేనేహము త్రార్థభోగవిరాగో దర్శితః. అథ శ్రవణోత్సుక్యం దర్శయతి-కృతీ శంకరగు-
 రుర్యదభవ్యం కల్యాణాత్తకం నవ్యం నవీనం వచనమకృత తద్విరహాతురచకోరపక్షీ-
 నాం చంచూపుటైర్దళితాత్సూర్యచంద్రాద్దళితాయాస్సుధాధారాయా ఆకార ఇవా-
 కారో యస్య తత్పునః పునర్వయమిహేమహి ఇచ్ఛామః. ౧౧. ద్యావాభూమ్యో
 శివం సుఖం కుర్వంతీతి తథా తైః నవీనస్యాసాధారణస్య యశసః ప్రస్తావస్య ప్రసంగ-
 స్య సావస్తికైః స్వస్తివాచకైః స్వస్తిత్యాహేత్యర్థే 'తదాహేతిమాశబ్దాదిభ్యష్టగావ్యచ్య' ఇ-
 త్యనేన తక్ ప్రత్యయః. పూర్వస్య పూర్వాదితస్యానల్పతపః పక్ష్యపైస్సర్వేషా-
 మాధీనాం ముష్టింధయైస్సారాకర్తృకైస్సర్వే చ త అధయశ్చేతి వా దీనానా-
 మాధ్యంకరణైర్భవాయ సంసారాయ నిత్యం వైరాయమాణైః వైరం కుర్వద్భిః శబ్ద-
 వైరేత్యాదినాకరోత్యర్థే కృజ్. త్వదీయభజనైరలంకర్త్రీణం కర్తృత్వమం. ని. 'కర్త-
 ష్మమో లంకర్త్రీణ' ఇత్యమరః. మదీయం మనః ప్రసితం స్యాత్తథాభూతేషు త్వదీ-
 యభజనేషు తత్పరం స్యాదితి ప్రార్థనా 'ప్రసితోత్సుకాభ్యాం తృతీయా చ' ఇతి
 తృతీయా. ని. 'తత్పరే ప్రసితాసక్తా' విత్యమరః. కః ప్రసితో నామ యస్తత్ర
 నిత్యం ప్రతిబద్ధః కుత ఏతత్ సునోతిరయం బద్ధాత్మర్థే వర్తత ఇతి మహాభా-
 వ్యం - అనేన గురుశుక్రాహకరణోత్సుక్యం స్వస్య దర్శితం - శా. ౧౨. నను తస్మి-
 యః కల్పిదేవ గురుస్తస్య స్యాభీష్టసిద్ధయే సంసేవ్య ఇతి చేత్తత్రాహ. 'భిష-
 క్తమం త్వా భిషజాం శృణోమి'తి శ్రుత్యుక్తస్య సదాశివస్య య ఉదితః ఉక్తో
 లవతారో అభూత్ ఉదయం ప్రాప్తో లవతార ఉదితావతార ఇతి వా స ఏవ త్వం
 వైద్యానాం మధ్యే సద్వైద్యస్యావతారభూతే భగవా న్నోలస్తాకం సంసారబంధ

యో ౭ భూదుదితావతారః. ౧౩. ఇత్యుక్తవంతం కృపయా మహాత్మా వ్యదీపయత్సన్న్యసనం యథావత్, ప్రాహుర్నహంతః ప్రథమం వినేయం తం దేశికేంద్రస్య సనందనాఖ్యమ్. ౧౪. సంసారఘోరజలధే స్తరణాయ శశ్వత్సంయాత్రికీభవనమర్దయ మానమేనమ్, హంతోత్తమాశ్రమతరీమధిరోప్య పారం నిన్యే నిపాతితకృపారస కేనిపాతః. ౧౫. యేష్యన్యే ౭ముం సేవితుం దేవతాంశా జాతాస్తే ౭పి ప్రాయ ఏవం విరక్తాః, డేత్రే తస్మిన్నేవ శిష్యత్వమస్య ప్రాప్సుస్వప్తం లోకరీత్యా ౭పి గంతుమ్. ౧౬. వ్యాఖ్యా మానమనుత్తరాః పరిదళచ్ఛంకాకళంకాంకురా శ్చాత్రా విశ్వపవిత్ర చిత్ర చరితా స్తే వామదేవాదయః, యన్యైతస్య వినీతలోకతతిముద్ధర్తం ధరిత్రీతలం

లక్షణరోగదుఃఖకాంత్యర్థముపాస్య ఇత్యర్థః. ఉ. ౧౩. ఇత్యుక్తవంతం బ్రాహ్మణ సూనుం మహాత్మా శ్రీశంకరాచార్యః కరుణయా విధివత్ సంన్యసనం వ్యదీపయత్ తం సనందనసంజ్ఞం దేశికేంద్రసాద్యం శిష్యం మహంతః ప్రాహుః. ౧౪. తదిష్టం సమ్యక్ సాధితవానిత్యాహ—సంసారలక్షణస్య ఘోరసముద్రస్య తరణాయా నారతం సాంయాత్రికీభవనమర్దయమానం పోతవణిక్ త్వం భవేతి యాచమాన మేనం సనందనం హంత తదానీమేవోత్తమాశ్రమతరీం సంన్యాసాశ్రమలక్షణాం నాకామధిరోప్య పారం నీతవాక్ యతో నితరాం శిష్యేషు స్థాపితాయాః కృపాయా రస ఏవ కేనిపాతో నాకాదండో యస్య. ని. 'నాకాదండః డేవణీ స్వాదరిత్రం కేనిపాతక' ఇత్యమరః. నిపాతితః కృపారస ఏవ కేనిపాతో యేనేతి వా. ౧౫. ఏవం ప్రథమవినేయవృత్తాంతం విస్తరేణాభిధాయేతరేషాం సంక్షేపేణ తమాహ యేష్యన్యే చిత్సుఖానందగిర్వాదయో దేవతాంశా అముం శ్రీశంకరం సేవితుం యాతా స్తే ౭పి సనందనవత్ప్రాయో విరక్తాస్తన్నవిముక్తడేత్రే ఏవ వటమూలస్థమహాదేవ శిష్యా అపి లోకరీత్యా ౭పి స్పష్టం శంకరాచార్య శిష్యా ఇతి ప్రసిద్ధిం ప్రాప్తుమస్య శిష్యత్వమాపుః. 'కాలిన్యక్తా మూతగా గో౭భిలోకైః'. ౧౬. ఏతదేవ స్ఫుటయతి వ్యాఖ్యేతి. మానమేవ వ్యాఖ్యా శిష్యాశ్చ శుకవామదేవాదయో విశ్వస్య పవిత్రం చ తచ్చిత్రం చ తచ్చరితం యేషాం తే ౭నుత్తరా ఉత్తరరహితాః యతః పరిదళన్తో వినాశం గచ్ఛన్తశ్శంకాకళంకానా మంకురా యేభ్యస్తే. 'చిత్రం వటతరోర్ధాలే వృద్ధాశిష్యా గురుర్యవా, గురోస్తు మానం వ్యాఖ్యానం శిష్యా స్తు చ్చిన్నసంశయాః' ఇత్యుక్తత్వా త్రే ఏవ యస్య శిష్య శిష్యాస్తస్య ఏతస్య శ్రీశంక

ప్రాప్తస్యాద్య వినేయతాముపగతా ధన్యాః కిలాన్యాదృశాః. ౧౭.
 శేషస్సాధుభిరేవ తోషయతి నృణాం శబ్దైః పుమథార్థినో వాత్సీకిః
 కవిరాజ ఏష వివిధైరర్థైర్ముహూః కల్పితైః, వ్యాచష్టే కిల దీర్ఘసూత్ర
 సరణిర్వాచం చిరాదర్థదాం వ్యాసశృంకరదేశికస్తు కురుతే సద్యః
 కృతార్థానహా. ౧౮. చక్రితుల్యమహిమానముపాసాం చక్రిరే తమ
 విముక్తనివాసాః, వక్రసృత్యనుసృతా మపి సాధ్వీం చక్రురాత్మధిష
 ణాం తదుపాస్త్యై. ౧౯. చండభానురివ భానుమండలైః పారిజాత
 ఇవ పుష్పజాతితః, వృత్రశత్రురివ నేత్రవారిజైశ్చాత్రపజ్జీభిరలం
 లలాస సః. ౨౦. ఏకదా ఖలు వియత్రిపురద్విట్ఫలలోచనమతాశన
 భానోః, విస్ఫులింగపదవీం దధతీషు ప్రజ్వలత్తపనకాంతశిలాసు. ౨౧.

రస్య విసేతలోకపంక్తిముద్ధరుమస్త్రిన్ద్యర్థలోకే ప్రాప్తస్యేదానీం శిష్యతాం ప్రాప్తా
 ధన్యాః కిల యతో అన్యాదృశాస్సర్వతోవిలక్షణాః. శార్దూ. ౧౭. శేషాదిభ్యస్త
 స్యాధిక్యం వర్ణయతి శేషో నాగస్సాధుభిశ్చబ్దైరేవ పురుషార్థార్థినో నరాన్ తోష
 యతి స తు పుమర్థప్రదానేన సద్యః కృతార్థాన్ కురుతే తథా ఏషః కవిరాజో
 వాత్సీకి రపి వితధైరయథార్థైర్ముహూః కల్పితైరర్థైరేవ నృణాం తోషయతి తథా దీర్ఘ
 సూత్రాణాం సరణిర్యస్య స వ్యాసోఽపి చిరాదతివిలంబేనార్థం పుమర్థం చ దదాతీతి
 తాం వాచం వ్యాచష్టే శంకరశ్చాసా దేశికస్తవహో నృనస్తద్యః కృతార్థాన్ కురుతే.
 ౧౮. విష్ణుతుల్యమహిమానం తం శ్రీశంకరమవిముక్తే శివేన కదాప్యనిర్దుక్తే వాసో
 యేహాంతే సేవాం చక్రః తదుపాసనాయాః ఫలం చ లేభురిత్యాహ వక్రమార్గమను
 సృతామపి స్వీయాం బుద్ధిం తస్యోపాసనయా సాధ్వీం కృతపంతః. స్వా. ౧౯. భాను
 మండలైః కిరణమండలైః యథా చండభానుస్సూర్యశ్శోభతే యథా చ పుష్పనిచయైః
 పారిజాతః యథా చ నేత్రవారిజైస్సహస్రసంఖ్యాకనేత్రకమలైర్వృత్రశత్రున్ద్రా
 ద్వత్ శిష్యపంక్తిభిః శ్రీశంకరోఽలమత్యర్థం లలాస బభాసే. రథో. ౨౦. అథేదానీం
 శివసంగమం వర్ణయితుం ప్రస్తాతి. ఏకస్త్రిన్కాలే ప్రజ్వలత్సూర్యకాంతశిలాసు వియ
 త్రిపురద్విహో మహాదేవస్య ఫాలనేత్రభూతో యో మతాశనో వహ్నిస్తస్య భానోః
 కిరణస్య విస్ఫులింగపదవీం దధతీషు సప్త్విత్వాదిసప్తమ్యున్తానాం శంకరో జాన్తావీమభి
 యయావితి వ్యవహితేనాన్వయః. స్వా. ౨౧. ఉరుభిర్నరీచిభిస్సరస్వతూరస్య సముద్ర
 పూరస్య సృజి స్తప్తరి పునశ్చ సమీచీనానేకమణిభిః కట్టిమో నిబద్ధభూమిః. ని. 'కుట్టి

దర్శయత్పురుమరీచిసరస్వతూర్వరసృజ్యపరమాయని భానౌ, సాధునైక
మణికుట్టిమమూర్ఘద్రచ్చిజాలకశిఖావలపింఛమ్. ౨౨. పంకజావళివిలీన
మరాళే పుష్కరాంతరభిగత్వరమినే, శాఖకోటరశయాభుశకుంతే
శైలకందరశరణ్యమయూరే. ౨౩. శంకరో దివసమధ్యమభాగే పంకజో
త్పలపరాగకషాయామ్, జాన్తవీమభియయా సహ శిష్యైరాహ్నికం
విధివదేష విధిత్సుః. ౨౪. సోఽంత్యజం పథి నిరీక్ష్య చతుర్భిర్భిషణై
శ్వభిరనుద్రుతమారాత్, గచ్ఛ దూరమితి తం నిజగాద ప్రత్యు
వాచ చ స శంకరమేనమ్. ౨౫. అద్వితీయమనవద్యమసంగం సత్య
బోధసుఖరూపమఖండమ్, ఆమనంతి శతశో నిగమాంతాస్తత్ర భేద
కలనా తవ చిత్రమ్. ౨౬. దండమండితకరా ధృతకుండాః పాటలాభ
వవసనాః పటువాచః, జ్ఞానగంధరహితా గృహసంస్థాన్వంచయంతి కిల

మోఽస్త్రీ నిబద్ధా భూ' రితి హలాయుధస్తస్త్విర్భూతా వ్యాప్తేన రశ్మిజాలకేన శిఖా
వలస్య మయూరస్య పింఛం దర్శయతి భానావపరమాయస్యపరస్మిన్నైర్బ్రజాలికే
సతి. ౨౨. పంకజావళిషు విలీనేషు మరాళేషు హంసేషు సత్పు పుష్కరాంతరలమధ్య
మభిగత్వరే అభిగతవతి మినే మత్స్యే సతి శాఖానాం పృథ్వాణాం ఛద్రేషు శయా
కుషు సమ్యక్ నిద్రాం కుర్వత్పు పక్షిషు సత్పు పర్వతానాం కందరా శరణ్యా యస్య
తథాభూతే మయూరే సతి. దివసమధ్యమభాగస్య వైతాని విశేషణాని. ౨౩. దివస్య
మధ్యమభాగే విధివదన్వికం విధాతుమిచ్ఛుశ్చిష్యైస్సహ శంకరః పంకజోత్ప
లానాం పరాగేణ కషాయవర్ణాం జాన్తవీమభియయా. ౨౪. సః శ్రీశంకర
శ్చ చతుర్భిః భీషణై శ్వభిరనువృత్తమంత్యజం చాండాలం మార్గమధ్యే సమీపే
నిరీక్ష్య దూరం గచ్ఛేతి తమంత్యజం స్పష్టముక్తవాక్ స చాంత్యజ వినం శంకరం
ప్రత్యువాచ. ౨౫. యదువాచ తదాహ అద్వితీయమితి. తత్ర దూరం గచ్ఛేత్సృక్తి
రసంగతా భేదాభావాదిత్యాశయేనాహ 'ఏకమేవాద్వితీయం' 'ఏష ఆత్మాఽవహత
పాప్తా' 'నిరవద్యం నిరంజనం' 'ఆనంగో హ్యయం పురుష' 'స్సత్యం జ్ఞానమనంతం
బ్రహ్మ' 'విజ్ఞానమానంద' మిత్యాది శతశో వేదాంతా అద్వితీయాదిరూపమాత్మాన
మామనంతి తస్మిన్నాత్మని తవ వేదాంతిత్వేన ప్రసిద్ధస్య భేదకల్పనాస్తీత్యహా
ఽత్యాశ్చర్యమిత్యర్థః. ౨౬. తథా చ భేదకలనావాంస్తవమప్యేవం విధయతి
పంక్తా నిబిష్టానీతి ద్యోతయన్నాహ దండేన మండితాః ఆలంకృతా హస్తా యేషాం లే
ధృతకమండలవః పాటలా ఆభా యేషాం తథాభూతాని షస్త్రాణి యేషాం పటోన్య
వాచో యేషాం లే జ్ఞానలేశేనాపి విరహితాః కిల కేచన యతివైషైః గృహసంస్థా

కేచన వేమైః. ౨౭. గచ్ఛ దూరమితి దేహముతాహా దేహినం పరి
జహీర్షసి విద్వత్, భిద్యతేఽన్నమయతోఽన్నమయం కిం సాక్షిణశ్చ
యతిపుంగవ సాక్షి. ౨౮. బ్రాహ్మణశ్వపచభేదవిచారః ప్రత్యగాత్మని
కథం తవ యుక్తః, బింబితేఽంబరమణౌ సురనద్యామంతరం కిమపి
నాస్తి సురాయామ్. ౨౯. శుచిర్ద్విజోఽహం శ్వపచ ప్రజేతి మిథ్యా
గ్రహస్తే మునివర్య కోఽయమ్, సంతం శరీరేష్వశరీర మేకముపేక్ష్య
పూర్ణం పురుషం పురాణమ్. ౩౦. అచింత్యమవ్యక్తమనంత మాద్యం
విస్తృత్య రూపం విమలం విమోహాత్, కళేబరేఽస్మి న్కరికర్ణలోలా
కృతిన్యహంతా కథ మావిరాస్తే. ౩౧. విద్యామవాప్యాపి విముక్తి

స్వంచయంతి. ౨౭. గచ్ఛ దూర మితి-శరీరం పరిత్యక్తు మిచ్ఛసి ఉతాత్మన మితి వికల్ప్య
దూషయతి గచ్ఛ దూరమితి విదుష స్తవ వైతదుచితమితి భవనయన్సంబోధయతి
హేవిద్వ నితి. తత్రాద్యం ప్రత్యాహాన్నమయాదన్నమయం కిం భిద్యతే వై వ భిద్యత
ఇత్యర్థః. ద్వితీయం ప్రత్యాహ సాక్షిణశ్చ సాక్షి నహి భిద్యతే త్వమేతత్ జ్ఞాతుం
యోగ్యోసీత్యాశయనాహ హేయతిపుంగవేతి. ౨౮. ప్రత్యగాత్మని భేదం దృష్టాంతే
నాపి నిరాచస్తే బ్రాహ్మణశ్వపచ భేదవిచారః దేహేంద్రియాదిభ్యోఽనేకేభ్యోజడేభ్య
శ్చ ప్రాతిలోమ్యైనాంచతీతి ప్రత్యక్ సచాసావాత్మా చ తస్మిన్ తవాదైవతవాదినః
కథం యుక్తః స కథమపీత్యర్థః. యథా గంగాయాం మదిరాయాం చ ప్రతి
బింబితేఽంబరమణౌ సూర్యే ఆంతరం కిమపి నాస్తి తద్వదిత్యర్థః. ౨౯. నన్వాత్మనో
భేదశూన్యత్వేఽప్యతిపవిత్రస్య బ్రాహ్మణశరీరస్యాతిపావీష్ఠస్యాంత్యజశరీరస్య చ కథ
మభేద ఇతిచే త్రత్రాహ-శుచి ర్ద్విజోఽహం హేశ్వపచ త్వం దూరంగచ్ఛేతి శరీరే
ష్వనేకేష్వప్యేక మశరీరం కాలత్రయే శరీరసంబంధవినిర్దుక్తిమతవిష పురాణం పురా
వృత్తినవం పూర్ణం సదైకరసం పురుషం సంత ముపేక్ష్యాయం మిథ్యాభూత ఆగ్రహ
స్తవ కః నాయం తపోచిత్తో యతో మునిశ్రేష్ఠస్తస్వమిత్యాశయవానాహ హేముని
వర్యేతి-ఉపజాతి. ౩౦. స్వస్వరూపం విస్తృత్య క్షణభంగురే దేహేఽహంతా తీవా
వానుచితేతి బోధయ న్నాహ అచింత్య మతః కేనాపి కరణేన న వ్యజ్యత ఇత్యవ్యక్త
మత ఏవానంతమతవీవాద్యం యత ఉపాధిమలశూన్యం స్వస్వరూపం మోహా దవిపే
కాద్విస్తృత్య గజకర్ణవచ్చంచలాకారేఽస్మి న్నునుభూయమానే కళేబరేఽహంభావః
కథ మావిరాస్తే ప్రకటికవతి వివేకినాం కేనాపి ప్రకారేణాస్యావిర్భావో న యుక్త
ఇత్యర్థః. ౩౧. నను యద్యప్యేవం తథాఽపి లోకసంగ్రహేచ్ఛయేదం మయోక్త మితి

పద్యాం జాగర్తి తుచ్ఛా జనసంగ్రహేచ్ఛా, అహో మహాంతో
మహేంద్రజాలే మజ్జంతి మాయావివరస్య తస్య. 32. ఇత్యు
వచనం విరతేఽస్తి తస్య వాక్తదను విప్రతిపన్నః, అత్యుదారచరితో
త్యజ మేనం ప్రత్యువాచ స చ విస్మితచేతాః. 33. సత్యమేవ భవ
యదిదానీం ప్రత్యవాది తనుభృత్ప్రవరై తత్, అంత్యజోఽయ
సంప్రతి బుద్ధిం సంత్యజామి వచసాఽఽత్తవిదస్తే. 34. జానతే
శిరాంస్యపి సర్వే మన్వతే చ విజితేంద్రియవర్గాః, యు
హృదయ మాత్మని నిత్యం కుర్వతే న ధిషణామపభేదామ్.
భాతి యస్య తు జగద్దృఢబుద్ధే స్సర్వ మప్యనిశ మాత్మతర్క
సద్విజోఽస్తు భవతు శ్వపచో వా వందనీయ ఇతి మే దృఢం.
35. యా చితిః స్ఫురతి విష్ణుముఖే సా పుత్తికావధిషు నైవ

చే త్తత్రాహ. విముక్తిపద్యాం విముక్తిమార్గభూతాం విద్యాం ప్రాప్యాపి తుచ్ఛా
గ్రహేచ్ఛా కిం జాగర్తి అహో అత్యాశ్చర్యం మాయావినాం పరస్య శ్రేష్ఠస్య
పరమాత్మనో మహాతీంద్రజాలే భవదాదయో మహాంతోఽపి మజ్జంతీత్యర్థః. 32.
మంత్యజవచన ముదాహృత్య శంకరవాక్య ముదాహర్తు మాహ ఇతి వచన ముక్త్యా
న్నంత్యజే విరామంగతే సతి తతః వశ్యా ద్విప్రతిపన్నోఽయ మంత్యజో భవ
వతీతి విప్రతిపన్నస్సత్యవచనోఽత్యుదారచరితో విస్మితచిత్త స్సచ శ్రీశంకర
మంత్యజం ప్రత్యువాచ-సా. 33. యదువాచ తదాహ సత్య మితి. సత్య
జః కింతు దేహభృత్ప్రవర ఇతి సూచనాయ సంబోధనం. 34. భేదకూన
రతిదుర్లభత్వాన్న కోఽప్యలంభనీయ ఇత్యాశయేనాహ—సర్వేఽనేకే
రాంసి శ్రవణేన జానంతి తథాఽనేకే విజితేంద్రియవర్గాః తాని మన్వ
మననం కుర్వంతి తథాంతఃకరణమాత్మని నిత్యం యుంజతే నిదిధ్యాసనం త
తథాఽపి ప్రతిబంధకసద్భావాద్భేదకూన్యాం బుద్ధిం కేఽపి న కుర్వంతి
35. నను తిష్ఠత్వన్యేషాం వార్తా తవ బుద్ధి రపభేదాస్తి నవేత్యాశంక్యాహ
దబుద్ధిరిత్యుత్తర మనుచితం మన్యమానో 'నమో వయం బ్రహ్మిష్ఠాయ కర్మ
యాజ్ఞవల్క్యైక్తిమనుసృత్య వ్యాజీన సమాధత్తే యస్య తు దృఢబుద్ధే
మపి జగత్సదైవాఽఽత్మా వ్యతిక్తం భాతి స బ్రహ్మణోఽస్తు శ్వప
భవతు వందనీయ ఇతి మమ దృఢా నిష్ఠా. 36. న కేవలం వందనీయ
త్వేవం విధ స్సమ్యక్ జ్ఞానవాక్ సాక్షా న్నమ గురురేవేత్యాహ విష్ణుశివాద

౭హమ్, నైవ దృశ్యమితి యస్య మనీషా పుల్కసో భవతు వా స
గురుర్థే. ౩౨. యత్ర యత్ర చ భవేదిహ బోధస్తత్తదర్థసమవేక్షణ
కాలే, బోధమాత్రమవశిష్టమహం తద్యస్య ధీరితి గురుస్స సరో
మే. ౩౩. భాషమాణ ఇతి తేన కలావానేష నైక్షత తమంత్యజ
మగ్రే, ధూర్జటిం తు సముదైక్షత మాళిస్ఫూర్జదైందవకలం సహ
వేదైః. ౩౪. భయేన భక్త్యా వినయేన ధృత్యా యుక్తస్సహర్షేణ చ
విస్తయేన, తుష్టావ శిష్టానుమతః స్తవైస్తం దృష్ట్వా దృశోర్గోచర
మప్యమూర్తిమ్. ౪౦. దాసస్తే౭హం దేహదృష్ట్వా స్తి శంభో
జాతస్తే ౭ంశో జీవదృష్ట్వా త్రిదృష్టే, సర్వస్యాత్మనాత్మదృష్ట్వా త్వ

చితిచ్ఛేతనం స్ఫురతి నైవ పుత్రికా పతంగికా తదవధిషు జంతుషు స్ఫురతి నైవ
కాలత్రయే౭వ్యహం దృశ్యం తు నైవాస్తీతి యస్య మనీషా స చాండాలో వా
భవతు తథా ౭సి మమ గురుః. ౩౨. కింబహునా తత్త్వవిత్సర్వో ౭సి మమ గురు
రిత్యాహ-అస్మిన్ లోకే తత్త్వద్విషయానుభవకాలే యత్ర యత్ర విషయే జ్ఞానం భవే
త్తత్సర్వం మిథ్యాభూతం సర్వోపాధిబాధేనావశిష్టం జ్ఞానమాత్రమహమేవ న
మత్తః కిమపి వ్యతిరిక్తమస్తీతి యస్య బుద్ధిస్స యః కశ్చిదపి సరో మమ గురుః ఏతేన
గచ్ఛ దూరమితి మయా దేహజీహీర్షయా నోక్తం నాప్యాత్మజీహీర్షయా ౭సి తు ఉభ
యతాదాత్మ్యాధ్యాసవజ్జీహీర్షయా స చ తవ నాస్తి చేత్త్వై త్వమపి మమ గురురే
వేత్యాక్షేపా ౭సి పరిహృతో వేదితవ్యః. ౩౩. ఏవం నిర్వ్యభీకం భాషమాణ స్త్యక్తాం
త్యజవిగ్రహం ప్రకటితస్వస్వరూపం మహాదేవం దదర్శేత్త్యాహేత్యేవం ప్రకారేణ
తేన సహ భాషమాణ ఏష శ్రీశంకరః తమంత్యజమగ్రే న దదర్శ కింతు మాశౌ
శిరసి స్ఫురంతీ చంద్రకలా యస్య తం చతుర్భుజేదైస్సహితం ధూర్జటిం మహాదేవం
సందృష్టవాన్. నను శ్రీశంకరాదన్యస్య శివస్యాభావాత్కథమేవముచ్యత ఇతి చేత్త
త్రాహ-కళావాన్ జ్ఞానకళావతారస్య శంకరస్యావతారపురుషేణ సహ వ్యాసస్య
విష్ణునేవ సంవాదాదికం సంభవత్యేవేతి భాషః. ౩౪. దృష్ట్వా యథాభూతో యశ్కృ
తవాన్ తదాహ - తం దృష్ట్వా భయేన భక్త్యా వినయేన ధైర్యేణ హర్షేణ విస్తయేన
చ యుక్తశ్శిష్టానుమతస్త్రిశంకరో నేత్రయోగిషయమప్తా భూమ్యాద్యా మూర్త
యో యస్య తం మహాదేవం స్తవైస్తుష్టావ. ఉపజాతివృత్తమ్. ౪౦. దేహదృష్ట్వా తవ
దాసో ౭హమస్మి యతశ్శం సుఖం భవత్యస్మాదితి శంభుస్త్యమేవ స్వామిత్వగుణ
యుక్త ఇతి సూచయన్నాహ-శంభో ఇతి - జీవదృష్ట్వా౭హం తవాంశో జాతః. నను

మేవేత్యేవం మే ధీర్నిశ్చితా సర్వశాస్త్రైః. ౪౧. యదాలోకాదంత
 ర్భూహిరసి చ లోకో వితిమిరో న మంజూషా యస్య త్రిజగతి న
 శాణో న చ ఖనిః, యతంతే చై కాంతం రహసి యతయో యత్ప్రణ
 యి నో నమస్తస్మై స్వస్మై నిఖిలనిగమోత్తంసమణయే. ౪౨. అహో
 శాస్త్రం శాస్త్రాత్కృమిహ యది న శ్రీగురుకృపా చితా సా కిం కుర్యా
 న్నను యది న బోధస్య విభవః, కిమాలంబశ్చాసా న యది పర
 తత్త్వం మమ తథా నమస్త్వస్మై తస్మై యదవధిరిహాశ్చర్యధిషణా. ౪౩.
 ఇత్యుదారవచనైర్భగవంతం సంస్తువంతమథ చ ప్రణమంతమ్, బాష్ప

కథం నిరవయవస్య మమాంశ స్తస్మితి చేద్యథా సర్వేంద్రియశూన్యస్యాపి తవ సూర్య
 వంద్రవహ్నిలక్షణత్రినేత్రవిగ్రహవత్త్వం తథా మాయయా తవాంశస్యాపి సంధ
 వాదిత్యాశయేన సంబోధయతి-త్రిదృష్టఇతి - శుద్ధాత్తదృష్ట్యా తు త్వమేవ త్వదనన్య
 ఏవాహం తత్త్వమస్యాదిశ్రుతేః తత్ర యోగ్యం సంబోధనం సర్వస్యాత్తన్నితీత్యేవం
 ప్రకారేణ సర్వశాస్త్రైర్నే బుద్ధిర్నిశ్చయం ప్రాప్తా. కాలిన్. ౪౧. ప్రసిద్ధశిరోభూ
 షణమణితో వ్యతిరేకం దర్శయన్ స్యాభిన్నం శివం నమస్కరోతి - యదితి - ప్రసి
 ధస్య తాదృశమణేరాలాకాద్భూతేవ లోకో వితిమిరో మంజూషాపేటాశాణో
 నికషః ఖనిశ్చయతభిరప్తార్థనా ప్రసిద్ధస్య మణేః ప్రసిద్ధా. అత ఏతస్మాదత్యుక్త్యు
 హ్తాయ తస్మై తత్పదలక్ష్యాయ నిఖిలనిగమశిరోభూషణమణయే స్వస్మై త్వంపదలక్ష్యా
 భిన్నాయ నమః ప్రహ్లిభావోఽస్తు యస్య ప్రకాశాదన్తర్భూహిరసి చ లోకో వితి
 మిరో 'యస్య భాసా సర్వమిదం విభాతీ'తి శ్రుతేః. త్రిజగతి యస్య మంజూషా నాస్తి
 నాపి శాణో నాపి ఖనిః యత్ప్రణయి నో యస్తిస్త్రిమంతశ్చ యతయో రహస్యే
 కాంతే భృశం యతంతే తస్మై ఇత్యర్థః. శి. ౪౨. గురుకృపయా శాస్త్రాల్లభ్యస్య తత్త్వ
 జ్ఞానస్యాలంబనమఖండైకరసం స్వతత్త్వం నమస్యతి అహోశాస్త్రం పరమతత్త్వబోధ
 కత్వాద్ధన్యతమం యద్యప్యేవంవిధం శాస్త్రం తథాఽపి యది శ్రీగురుకృపాఽస్మిన్
 లోకే శిష్యే వా న స్యాత్తస్మి శాస్త్రాత్కృమి న కిమపీత్యర్థః, చితా సంచితా సంపాదితా
 సా గురుకృపా కిం కుర్యాత్ కిం ఫలం దాస్యతి యది తత్త్వజ్ఞానస్య విశేషేణోద్భవో
 నాస్తి బోధానుత్పాదికా సాఽపి నిష్ఫలైవేత్యర్థః. తథాఽసౌ బోధశ్చ కిమాలంబ
 ఆలంబనశూన్య ఏవ యది మమ పరతత్త్వం న స్యాత్తస్మాత్తత్త్వజ్ఞానాలంబనభూతాయ
 పరతత్త్వాయ స్వాభిన్నాయ తస్మై పరమాత్మనే నమః తథేత్యస్య తస్మాదిత్యర్థో వా.
 ఇహ జగత్కార్యబుద్ధిర్వత్పర్యంతా యస్తాత్పర ఆశ్చర్యబుద్ధివిషయో నాస్తీత్యర్థః.
 ౪౩. ఏవం స్తువంతం శ్రీశంకరం ప్రతి మహాదేవో యదుక్తవాంస్త ద్దర్శయితుమాహ-

పూర్ణనయనం మునివర్యం శంకరం సబహుమానమువాచ. ౪౪.
అస్తదాదిపదవీమభజస్త్యం శోధితా తవ తపోధననిష్ఠా, బాదరా
యణ ఇవ త్వమపి స్యాస్పద్యరేణ్య మదనుగ్రహపాత్రమ్. ౪౫.
సంవిభజ్య సకలశ్రుతిజాలం బ్రహ్మసూత్రమకరోదనుశిష్టః, యత్ర
కాణభుజసాంఖ్యపురోగాఙ్ముద్భృతాని కుమతాని సమూలమ్. ౪౬.
తత్ర మూఢమతయః కలిదోషా ద్ద్విత్ర వేదవచనోద్వలితాని, భాష్య
కాణ్యరచయః బహుబుద్ధైర్దూష్యతాముపగతాని చ కైశ్చిత్. ౪౭.

తద్భవా నివిదితవేదశిఖార్థస్తాని దుర్మతిమతాని నిరస్య, సూత్రభాష్య
మధునా విదధాతు శ్రుత్యుపోద్బలితయుక్త్యభియుక్తమ్. ౪౮. ఏతదేవ
విబుధైరపి సేంద్రైరర్చనీయ మనవద్య ముదారమ్, తావకం కమల

ఇతీతి. స్వా. ౪౪. యదువాచ తదాహ - అస్తదాదీతి - అభజః ప్రాప్తవానసి హే
సతాం మధ్యే శ్రేష్ఠ వ్యాస ఇవ త్వమపి మదనుగ్రహపాత్రం స్యా ఇత్యాశీర్వాదః.
౪౫. సూత్రభాష్యరచనే నియోక్తుముపక్రమతే అనుశిష్టస్సమ్యక్ శిక్షితః అను
పశ్చాత్ శిష్టా యస్తాదితి వా సర్వశిష్టాగ్రణీర్వేదవ్యాసో వేదకదంబం సమ్యగ్విభజ్య
బ్రహ్మఖండైకరసం సూచ్యతే యేన తత్తథా. * 'అథాతో బ్రహ్మజ్ఞానా' 'జన్మాద్యస్య
యతః' 'శాస్త్రయోనిత్వాత్' 'తత్త సమన్వయా'దిత్యేవమాదిరూపమకరో శిష్టో ౭ను
పశ్చాదకరోదితి వా. యత్ర బ్రహ్మసూత్రే కాణాదసాంఖ్యపాశంజలప్రభృతీని కుమతాని
సమూలమస్తూలితాని తత్రేతిపరేణాన్వయః. ౪౬. తత్ర బ్రహ్మసూత్రే మూఢమతయః
కలిదోషాద్దాస్యాం త్రిభిర్వా వేదవచనైరుద్బలితాని ఉపకృతాని భాష్యకాణి కుత్సిత
భాష్యాణి ఆరచయః కృతవంతః కైశ్చిత్ బహు బుద్ధం జ్ఞాతం యైస్సైర్దూష్యతాం
చోపగతాని. ౪౭. తత్తస్మాద్విదితో వేదాంతానా మర్థోయేన తథాభూతో భవాన్
తాని కుబుద్ధీనాం మతాని నిరస్య సూత్రభాష్యం విదధాతు విధౌ లోఽట్. భాష్య
లక్షణం. 'సూత్రార్థో పర్ణ్యతే యత్ర వాక్యైస్సూత్రానుకారిభిః, స్వపదాని చ
పర్ణ్యంతే భాష్యం భాష్యవిదో విదు'రితి సాగరాదిపర్ణ్యసస్య భాష్యత్వవ్యాప్యత్వయే సూత్ర
మిత్యుక్తం వార్తికస్య తత్వనిరాసాయ సూత్రానుకారిభిరితి వృత్తేస్తత్త్వవ్యాప్యత్వర్క
ముక్తం స్వపదానీతి. ఇతరభాష్యేభ్య ఉత్కృష్టతాబోధనాయ విశిషిష్ట సమగ్రశ్రుతిభి
రుద్బలితాభిర్వ్యక్తిభిరాసమంతాద్యుక్తం. ౪౮. నను మయా క్రియమాణం భాష్యమపి
కేహంచినాదరాస్పదం స్యాచ్ఛేత్తర్హి కిమర్థం కర్తవ్యమితిచేత్తత్రాహ - ఏతదేవ
తావకం భాష్యమింద్రసహితై ర్నేపైరవ్యర్చనీయం భవిష్యతి అశిశబ్దాన్తసమ్యైరర్చనీయం

యోనిసభాయామప్యవాప్యతి వరాం వరివస్యామ్. ౪౯. భాస్కర
భినవగుప్తపురోగాఁ నీలకంఠగురుమండనముఖ్యాఁ, పండిత
విజిత్య జగత్త్వాం ఖ్యాపయాద్వయమతే పరతత్వమ్. ౫౦. మో
సంతమసవాసరనాథాం స్తత్రతత్ర వినివేశ్య వినేయాఁ,
నాయ పరతత్వసరణ్యా మాముపైష్యసి తతః కృతకృత్యః.
ఏవమేన మనుగృహ్య కృపావా నాగమైస్సహ శివోఽంతర
విస్తి తేన మనసా సహ శిష్యై శృంకరో ఽపి సురసింధుమయా
౫౧. సన్నిపృత్య విధిమాహ్నికమీశం ధ్యాయతో గురుమథా
భాష్యమ్, కర్తుముద్యత మభూద్గుణసింధో ర్హనసం నిఖిల
హితాయ. ౫౩. కర్తృత్వశక్తిమధిగమ్య స విశ్వనాథాత్కాశీ
న్నిరగమత్త్వవికాసభాజః, ప్రీతస్సరోజముకుళాదివ చంచరీకం
ధతస్సుఖమవాప యథా ద్విజేంద్రః. ౫౪. అద్వైతదర్శనవిదాం

భవిష్యతీతి కిము వక్తవ్యం యతో నిర్దోషముదారం చ న కేవలం సేంద్రైర్దేవైః
సీయం భవిష్యత్యపి తు చతుర్ముఖసభాయామపి శ్రేష్ఠాం పూజాం ప్రాప్యతీత్యర్థః
కించ భాస్కరో భేదాభేదవాదీ అభినవగుప్తః కాశ్తో నీలకంఠో భేదవాదీ తై
ప్రభాకరో మండనమిశ్రో భాట్టమతానుయాయా ఏతదాదీన్సండితానథ భాష్య
నంతరం విజిత్య పృథివ్యామద్వయమతే పరతత్వం ఖ్యాపయాద్వయబుద్ధే ఇతి
ధనం వా. ౫౦. కించ మోహలక్షణసంతమసభానాఁ శిష్యాః తస్మిన్ త
పరతత్వసరణ్యాః పాలనాయ సంస్థాప్య తదనంతరం కృతమవతారకృత్యం
స మాముపైష్యసి. ౫౧. ఏవమేనం శ్రీశంకరమనుగృహ్య కృపావాఁ శివ
స్సహంతర్ధానమగాత్ శంకరో ఽపి విస్తయయుక్తేన మనసా శిష్యైస్సహ న
గంగాం ప్రత్యగచ్ఛత్. ౫౨. ఆన్తికవిధిం సన్నిపృత్య గురుమీశం మవ
ధ్యాయతో గుణసముద్రస్య శ్రీశంకరస్య మానసం సర్వలూకహితాయ సమ్య
ముద్యుక్త మభూత్. ౫౩. స విశ్వనాథాత్కర్తృత్వశక్తిం ప్రాప్య ప్రీతస్సరో
భాజః కాశీపురాన్నిరగమత్ చంచరీకనిర్బంధతో గంధలుబ్ధభ్రమరనిర్బంధసరు
రోజముకుళాదివేతి పూర్ణోపమా యథా పక్షిణామింద్రో హంసో నిర్గత్య
ప్రాప్తి తథా ఽయం బ్రహ్మణేంద్రస్సుఖం ప్రాప్. ప్రత్యవయవముపమావాచక
నాదనేత్రేయముపమా. ౫. ౫౪. భువి అద్వైతశాస్త్రవిదాం సార్వభౌవ
శ్చక్రవర్తీ ఏవ శ్రీశంకరో గచ్ఛతీత్యతశ్చంద్రబింబాత్పకం క్షేతచ్ఛత్రవ

సార్వభౌమో యాత్యేష ఇత్యుడుపబింబనితాతపత్రమ్, అస్తాచలే
 వహతి చారు పురః ప్రకాశవ్యాజేన చామర మథాదివ దిక్సు
 కాంతా. ౧౧. శాంతాం దిశం దేవనృణాం విహాయ నాన్యా దిగస్తై
 సమరోచతాద్ధా, తత్రత్యతీర్థాని నిషేవమాణో గంతుం మనోఽథా
 ద్భదరీం క్రమాత్సః. ౧౨. తేనాన్వవర్తి మహతా క్వచిదుష్టశాలి
 శీతం క్వచిత్క్వచిదృజు క్వచిదప్యరాశమ్, ఉత్కంటకం క్వచిదకంట
 కవత్క్వచిచ్ఛ తద్వర్త్య మూర్ఖజనచిత్త మివావ్యవస్థమ్. ౧౩. ఆత్మాన
 మక్రియమపవ్యయమీక్షితాపి పాండైస్సమం విచలితః పథి లోక
 రీత్యా, ఆదత్ఫలాని మధురాణ్యపిబత్ప్రయాంసి ప్రాయాదుపావిశ
 దశేత తథోదతిష్ఠత్. ౧౪. తేన వ్యనీయత తదా పదవీ దవీయస్యా
 సాదితా చ బదరీ వనపుణ్యభూమిః, గౌరీగురుస్రవదమందర్శురీపరీతా
 భేలత్సురీయుతదరీ పరిభాతి యస్యామ్. ౧౫. స ద్వాదశే వయసి

వహతి సతి పురఃప్రకాశవ్యాజేన దిక్సుకాంతా దిగ్లక్షణా శోభనా కాంతా చామరం
 వ్యధాదివ పాతాంతరే ముఖేన దిక్ వ్యధాదితి వ్యాఖ్యేయం. ౧౧. దేవనృణాం
 శాంతాముత్తరాం దిశం విహాయాన్యా దిగస్తై సాక్షాన్న సమరోచత. 'ఉదీచ
 ఉత్సృజత్యేషా వై దేవమనుష్యాణాం శాంతా దిగ్గతి శ్రుతేః. తస్మాత్తత్రత్యతీర్థాని
 నిషేవమాణః క్రమాద్భదరీం గంతుం స మనోఽథాత్ ఇంద్రవజ్రా. ౧౨. క్వచి
 దుష్టశాలి క్వచిత్ శీతం క్వచిదృజు క్వచిత్కుటిలం. ని. 'అరాళం కుటిలే సర్జరసే
 సమదదంతినీ' తి మేదినీ. క్వచిత్ ఉర్ధ్వముఖకంటకయుక్తం క్వచిచ్ఛ కంటకవిని
 ర్ముక్తం మూర్ఖజనచిత్తవత్ వ్యవస్థావర్జితం వర్త్య పంథాస్తేన మహతాఽన్వవర్తి అను
 స్మృతం. ప. ౧౩. ఆక్రియమపవ్యయమాత్మానమీక్షితాపి పాండైస్సమం విచలి తస్మిన్
 మార్గే లోకరీత్యా మధురాణి ఫలాని ఆదత్ భక్షణార్థస్యాదధాతోల్లజి 'ఆదస్సర్వేషా'
 మిత్యప్రకృతసార్వభౌమకన్యాడాగ మే రూపం. మధురాణి జలాని అపిబత్ ప్రాయాత్
 గమనం కృతవాన్ ఉపావిశదుపవిష్టవాన్ అశేత శయనం కృతవాన్ తథోదతిష్ఠత్
 ఉత్థానం కృతవానిత్యర్థః. ౧౪. దవీయసీ పదవీ తేన వ్యనీయత సుదూరం వర్జ్వాతి
 క్రాంతవాన్ వనపుణ్యభూమిర్భదరీ ఆసాదితా చ గౌరీగురోర్ద్విమాలయాత్ప్రసంతిభిర
 మందర్శురీభిర్వాప్తా యస్యాం బదర్యాం భేలంఠీభిస్సురాంగనాభిర్యుక్తా దరీ పరిభాతి.
 ౧౫. స శ్రీశంకరో ద్వాదశే వయసి తత్ర బదర్యాం సమాధినిష్ఠైః పద్భిః 'క్షుత్పిపాసే
 జరామృత్యా శోకమోహా పదూర్తయ' ఇత్యుక్తపదూర్తిభిస్తథా త్వక్ చర్మమాంసాస్థి

తత్ర సమాధినిష్ఠైర్భృష్టాద్విభిః శ్రుతిశిరో బహుధా విచార్య, షడ్భి
శ్చ సప్తభిరథో నవభిశ్చ ఖిన్నైర్భవ్యం గభీరమధురం ఫణతి స్త
భాష్యమ్. ౬౦. కరతలకలితాద్వయాత్తతత్త్వం త్వితిదురంత
చిరంతనప్రమోహమ్, ఉపచిత ముదితోద్దితై ర్గుణౌఘై రుపని
షదా మయ ముజ్జహార భాష్యమ్. ౬౧. తతో మహాభారతసార
భూతా స్సవ్యాకరో ద్భాగవతీ శ్చ గీతాః, సనత్సు జాతీయ
మసత్సుదూరం తతో నృసింహస్య చ తాపనీయమ్. ౬౨. గ్రంథా
న సంఖ్యాం స్తదనూపదేశసహస్రికాదీన్ వ్యదధా త్సుధీడ్యః, శ్రు
త్వా ఽర్థవిద్యా నవివేకపాశాన్తుక్తా విరక్తా యతయో భవంతి.
౬౩. శ్రీశంకరాచార్య రవా వ్రదేత్య ప్రకాశమానే కుమతి

మేదోమజ్జారేతోభిన్నప్రథాతుభిః పంచజ్ఞానేంద్రియాణి చత్వార్యంతఃకరణానీతి నవ
భిశ్చ జ్ఞానేంద్రియపంచకం కర్తేంద్రియపంచకం ప్రాణపంచకమంతఃకరణచతుష్టయం
సగుణభూతపంచకం ప్రకృత్యష్టకం వా ఽవిద్యాకామః కర్తోపాసనాచేతి నవభిరితి వా
ద్వైరైర్వా నవభిర్యే ఖిన్నైర్భృష్టాద్విభిరేవదాంతం బహుధా విచార్య భవ్యం శుభం
గంభీరం చ తన్మధురం చ సూత్రభాష్యం ఫణతి స్త షడ్భి శ్చ సప్తభిరథో నవభిశ్చ
ఖిన్నైర్భవ్యం యోగ్య మితి వా. ని. 'భవ్యం శుభే చ సత్యే చ యోగ్యే భావిని చ
త్రిప్సి'తి మేదినీ. ౬౦. 'ఉపనిషదామపి భాష్యం కృతవానిత్యాహ కరతలే కలితం
ప్రకాశితమాత్మతత్త్వం యేన త్వితిో దురంతశ్చిరంతనో ఽనాదిభూతో మోహో
యేన ఉదయం ప్రాప్తైరుక్తగుణౌఘైరుపచితం యుక్తం - దేహభిమానాదిదుఃఖాని నిశ్చ
యేన నిషాదయతి విసారయతి శిథిలయతి. పరం చ బ్రహ్మ ప్రత్యగాత్మజేన నితరాం
గమయతి సర్వాసర్థమూలభూతా మవిద్యా మత్యంతమపసాదయత్సున్మలయతీత్యుప
నిష ద్భృష్టావిద్యా తత్ప్రతిపాదకానాం ఈశకేనకతప్రశ్నముండక మాండుక్య
త్రైత్తిరీయైతరేయ ఛాందోగ్యబృహదారణ్యాఖ్యానాం వేదాంతానాం భాష్యముజ్జ
హార కృతవాన్. పు. ౬౧. తతస్తదనంతరం మహాభారతస్య నిఖలవేదార్థప్రకాశ
కస్య సారభూతాః భగవద్గీతాస్స వ్యాఖ్యాతవాన్ తతో భారతస్థనసత్పుజాతీయ
మసతాం సుదూరమలభ్యం తతశ్చోత్తరనృసింహతాపనీయం వ్యాకరోత్-ఉపజాతి.
౬౨. తదను తతః పశ్చాదుపదేశసహస్రికాదీనసంఖ్యాతాన్ గ్రంథాన్ సుధీభి
స్తుత్యః పరమార్థజ్ఞ శ్రీశంకరో వ్యదధాత్ యాన్ గ్రంథాన్ శ్రుత్వా
విరక్తా యతయో ఽవివేకపాశాన్తుక్తా భవంతి. ౬౩. శ్రీశంకరాచార్యసూర్య ఉద

ప్రణీతాః, వ్యాఖ్యాంధకారాః ప్రళయం సమీయుద్ధర్వాదిచంద్ర
ప్రభయాఽవియుక్తాః. ౬౪. అథ వ్రతీందుర్విధివద్వివేచనానధ్యాప
యామాస స నైజభాష్యమ్, తర్కైః పరేషాం తరుణైర్వివస్వన్నరీచిభి
స్సింధువదప్రశోష్యమ్. ౬౫. నిజశిష్యహృదబ్జభాస్వతో గురువర్యస్య
సనందనాదయః, శమపూర్వగుణైరశుశ్రువ స్మృతిచిచ్ఛిష్యగణేషు
ముఖ్యతామ్. ౬౬. స నితరామితరాశ్రవతో లసన్నియమమద్భుత
మాప్య సనందనః, శ్రుతనిజశ్రుతికోఽప్యభవత్పునః పిపతిషుర్గహ
నార్థవివిత్సయా. ౬౭. అద్వంద్వభక్తిమముమాత్తపదారవిందద్వంద్వే
నితాంతదయమానమనా మునీంద్రః, ఆమ్నాయశేఖరహస్యనిధాన
కోశ మాత్మీయకోశమఖిలం త్రిరపాతయత్తమ్. ౬౮. ఈర్ష్యా
భరాకులహృదా మితరాశ్రవాణాం ప్రఖ్యాపయన్ననుపమామద
సీయభక్తిమ్, అభ్రాపగాపరతటస్థ మముం కదాచి దాకారయన్నిగ

యం ప్రాప్య ప్రకాశమానే సతి దుర్వాది చంద్రప్రభయా అవియుక్తాస్సహితాః
సముద్ధిభిః ప్రణీతా వ్యాఖ్యాంధకారాః సమ్యక్ లయం ప్రాపుః. ౬౪. అథానంత
రం పరేషాం వాదినాం తర్కైస్తరుణైస్సూర్యకిరణైస్సముద్రవత్ శోషయతుమశ
క్యం స్వీయం భాష్యం సవ్రతీందుర్విధివచ్ఛిష్యానధ్యాపయామాస. ౬౫. నిజ
శిష్యహృదయకమలభానోర్గురువర్యస్య శిష్యగణేషు ముఖ్యతాం కేచిత్ సనందనా
దయశ్శమాదిగుణైరశుశ్రువత్ అభ్యస్తనంతః - వియోగినీ. ౬౬. స సనందన
ఇతరాశ్రవతో ఇతరేభ్య ఆశ్రవేభ్యో పచసస్థితేభ్యశ్చిష్యేభ్యః. ని. 'ఆశ్రవోఽంగీ
కృతా క్లేశే నాన్యవద్వచనస్థిత' ఇతి మేదినీ-నితరాం లసక్ నక్ శ్రుతా నిజశ్రుతి
స్సవేదో యేన స తథావిధోఽపి గహనార్థస్య విజ్ఞానేచ్ఛయాఽదృఢతం నియమం
ప్రాప్య పునః పఠనేచ్ఛురభవత్ ఇతరాశ్రవతోఽదృఢతం లసంతం నియమమాప్యే
తి వా-ద్రుతవిలంబితం పృత్తం. ౬౭. అత్తపదారవిందయుగత్ ఽద్వంద్వారాగ ద్వేషా
దిద్వంద్వవినిర్ముక్తా భక్తిర్యస్య తమముం సనందనం నితాంతమత్యంతం దయమానం
చయాం కుర్వాణం మనో యస్య స మునీంద్రః వేదాంతరహస్యస్య నిధానం స్థాపనంతస్య
కోశం పాత్రమాత్మీయగ్రంథం సర్వం త్రిరపాతయత్ త్రివారం పాఠితవాక్-ప. ౬౮. ఈ
ర్ష్యాభరేణాకులం హృదయం యేషామితరాశ్రవాణాం సతాం మధ్యే వాఽనుపమా
మముష్య సనందనస్య భక్తిం ప్రఖ్యాపయన్నభ్రాపగా ఆకాశవదీ గంగా. ని. 'అభ్రం
మేఘే చ గగనే ధాతుభేదే చ కాంచనే' ఇతి మేదినీ-తస్యాః పరతటస్థమముం సనంద

మశేఖరదేశికేంద్రః. ౬౯. సంతారికా ౭నవధిసంస్కృతిసాగ
తారయేన్న సరితం గురుపాదభక్తిః, ఇత్యంజనా ప్రవి
ద్యుసింధుః పద్మాన్యదంచయతి తస్య పదే పదే స్త. ౭౦
హేమ వినివేశ్య పదం క్రమేణ ప్రాప్తోపకంఠమముమ
భక్తిమ్, ఆనందవిస్తయనిరంతనిరంతరో ౭సావాల్లిష్య పద్మ
పదం వ్యతానీత్. ౭౧. తం పాతయంత మనవద్యతమా
యే తు స్థితాస్సదసి తత్త్వవిదాం సగర్వాః, ఆచిక్షిపుః

సం కదాచిద్వేదాంతదేశికేంద్ర ఆహూతవాక్. ౬౯. ఆనవధిసం
సంతారికా గురుచరణభక్తిః నదీం కిం న సంతారయేదపి తు తారయేదే
శ్రీఘ్రమేవ జలం ప్రవిశతస్తస్య గురుభక్తస్య పదేపదే గంగా పద్మాని
స్తోజ్జృంభయామాస. ౭౦. జలరుహేమ క్రమేణ పదం వినివేశ్య
తమముమనుపమభక్తిం ఆనందవిస్తయాభ్యాం నిరంతరనిరంతరో ౭త్వంత
౭సావాలింగ్య పద్మపాదేతి నామ పదం వ్యతానీద్విస్తారికవాక్. ౭౧
తమామాత్మవిద్యాం పాతయంతం తం శ్రీశంకరం తత్త్వవిదాం సదసి య
గర్వాః కుమలే పాశుపలే ౭భిమానో యేషాం వివేకలక్షణస్య పృథుస్సాన్య
పదాచరంతః స్థితాస్తే చిక్షిపురాక్షేపాక్ కృతపవన్తః తథాహి కార్య
విధిదుఃఖాంతాః పంచ పదార్థాః పశుపతిశ్వరేణ మోక్షాయాపదిష్టాః
మహాదాదికారణం ప్రధానం యోగస్సమాధిః విధిస్త్రీషవణస్నానాది
మోక్షః ప్రధానముపాదానకారణం పశుపతిశ్వరో నిమిత్తకారణం
చక్రే స ప్రాణమసృజతే త్యాదిశ్రుతిషు ఈక్షాపూర్వకకర్తృత్వశ్రవణ
కంచకర్తృత్వం నిమిత్తకారణేష్వేవ కులాలాదిషు దృష్టం అనేకకారక
శ్చ క్రియాయాః ఫలసిద్ధిర్లోకే దృష్టా స చ న్యాయ ఆదికర్తృత్వవిస్త
య్యుక్తః కించ యథేశ్వరాణాం రాజవైషస్వతాదీనాం నిమిత్తకారణత్వ
ప్రతీయతే తద్వత్పరమేశ్వరస్యాపి నిమిత్తకారణత్వమేవ కించ సా
నమశుద్ధమిదం జగల్లక్షణం నానేపంలక్షణబ్రహ్మోపాదానకం సంభవ
నాం మృద్వికారత్వదర్శనాత్. ఆపి చ యది దుఃఖమోహాద్యాత్మకం కా
పాదానకం స్వాత్మర్మి ప్రళయే స్వోపాదానేన బ్రహ్మణావిభాగ
కారణమాత్మీయేన దోషేణ దూషయేదతో ౭నమంజనమిదం జగ
పాదానకత్వకల్పనం తస్మాత్కారణశ్రుతయః పశుపతీశ్వరస్య ని

పతాభిమానాః కేచిద్వివేకవిటపోగ్రదవాయమానాః. ౭౨. తద్వికల్పన
మనల్పమనీష శ్రుత్వదాహరణతస్య నిరస్య, ఈషదస్తమితగర్వభ
రాణామాగమానపి మమంథ పరేషామ్. ౭౩. అద్వితీయనిరతా సతి
భేదే ముక్తిరీశసమత్వైవ కథం స్యాత్, ధ్యానజా కిమితి సా న విన

బోధికా ఇత్యవశ్యమాస్థేయమితి - ప. ౭౨. వైతత్సారం బ్రహ్మణో ఽభిన్ననిమిత్తో
పాదానత్వస్వీకారే ప్రతిజ్ఞాదృష్టాంతయోరనుపరోధాత్ ప్రతిజ్ఞా తావత్ 'ఉత
తమాదేశమప్రాక్ష్యో' 'యేనాశ్రుతం శ్రుతం భవతి ఆమతం మతమవిజ్ఞాతం విజ్ఞాత'మితి.
యది బ్రహ్మోపాదానం న స్యాత్త్వరీయం ప్రతిజ్ఞోపరుధ్యేత కార్యవ్యతిరిక్తనిమిత్త
కారణవిజ్ఞానేన తత్కార్యజ్ఞానాదర్శనాత్-దృష్టాంతో ఽపి 'యథా సామ్యైకేన
మృత్పిండిన సర్వం మృత్త్యుయం విజ్ఞాతం స్యాద్వాచారంభణం వికారో నామధేయం
మృత్తికేత్యేవ సత్య'మిత్యుపాదానగోచరవివాదాన్నియతే-నిమిత్తత్వం త్వధిష్ఠాత్రంతరా
భావాదధిగంతవ్యం-ప్రాగుత్పత్తేరేక మేవాద్వితీయమిత్యవధారణాదన్యథా ప్రతిజ్ఞాదృష్టాం
తోపరోధస్య స్పష్టత్వాత్ - కించ 'సోఽకామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయే'తి-
'తదైతత్ బహుస్యాం ప్రజాయేయే'తి చ శ్రుత్యా పరమాత్మన ఏవ కర్తృత్వం
ప్రకృతిత్వం చ నిశ్చయతే. అత్యంతసాదృశ్యం తూపాదానోపాదేయయోర్నాపేక్షితం
గోమయపృశ్చికయోర్దేహకేశయోశ్చ తదదర్శనాత్. నాపి కార్యస్య బ్రహ్మదూషకతా
ఘటాదివికారాణాం కారణోనావిభాగమాపన్నానాం దూషకత్వాదర్శనాత్. కించ
కార్యస్య కారణానన్యత్వం న ప్రలయ ఏవాపి తు త్రివ్యపి కాలే'ష్వాత్మైవేదం సర్వం
బ్రహ్మైవ సర్వమి'త్యాదిశ్రుతేః. కార్యస్య కారణానన్యత్వే ఽపి యథా మరీచ్యుదకేనో
షరదేశః కదా ఽపి న సంస్పృశ్యత తథా పరమాత్మా ఽపీత్యేవం శ్రుతీనాముదాహర
ణత స్తేషాం వికల్పనమనల్పబుద్ధిస్స శ్రీశంకరః నిరస్య కించిచ్ఛాంతగర్వాతిశయానాం
పరేషాం పాశుపతానామాగమానపి మథితవాక్. తథాపి పశుపతేరీశ్వరస్య ప్రధాన
పురుషయోరధిష్ఠాతృత్వేన జగత్కరణత్వం నోపపద్యతే హిసమధ్యమోత్తమభావేన
ప్రాణిభేదాన్విదధతః పశుపతేః రాగద్వేషాదిప్రసంగాత్. ప్రధానపురుషభ్యాం సంబం
ధానుపపత్తేశ్చ. న తావత్సంయోగలక్షణస్సంబంధస్సంభవతి త్రయాణామపి సర్వ
గతత్వాన్నిరవయవత్వాచ్చ. నాపి సమవాయః ఆశ్రయాశ్రితభావానిరూపణాత్
నాప్యన్యః కార్యగమ్యః కశ్చిత్సంబంధశ్శక్యతే కల్పయితుం కార్యకారణభావస్యై
వాద్యాప్యసిద్ధత్వాత్ - స్వా. ౭౩. ఏవమాదిరూపం తదాగమమథనప్రకారం మమం

శ్రేష్ఠ్యావకార్యమఖిలం హి న నిత్యమ్. ౭౪. కించ సంక్రమణ
మిశగుణానామివ్యతే పశుషు మోక్షదశాయామ్, తన్న సాధ్యవ
యవై ర్విధురాణాం సంక్రమో న ఘటతే హి గుణానామ్. ౭౫.
పద్మగంధ ఇవ గన్ధవహే ౭స్త్రిన్నాత్మనీశ్వరగుణో౭స్త్వితి చేన్న,
తత్ర గంధసమవాయినభస్వ త్సంయుతం దిశతి గంధధియం యత్.
౭౬. కించైకదేశేన సమాశ్రయంతే కార్తేన్నియన వా శంభుగుణా
విముక్తాః, పూర్వేతు పూర్వోద్దితదోషసంగ స్త్వంతేజ్జతాదిః పరమేశ్వ
రే స్యాత్. ౭౭. ఇత్థం తర్హైః కులిశకఠినైః పండితంమన్యమానా భిద్య
తాన్విథా స్సయభరమదం తత్యజస్తాంత్రి కాస్తే, పతాఘాతై రివ
రయభరైస్తాడ్యమానాః ఫణాసు క్షేపదజ్వాలాం ఖగతులపతేః పన్న గా

శత్రునేన సూచయిత్వా తదభిమతముక్తే ర్మధనప్రకారం దర్శయతి. అద్వితీయే నిర
తా పర్యవసన్నా భవత్సంమతా ఈశసమానతా లక్షణా యా ముక్తిః నైవ భేదే సత్యే
సతి కథం స్యా త్సత్యస్య తస్య నివృత్త్యయోగాన్న కేనాపి ప్రకారేణేత్యర్థః. నను పశు
పతిధ్యానాద్భవిమ్యతీతి చేత్రత్రాహ. ధ్యానాజ్ఞాతా సా ముక్తిః కుతోహేతోర్న
విసశ్యేత్ తస్యాః వివాకాభావే హేతు ర్నాస్తీత్యర్థః. హి యస్తాద్భావత్వే సతి
యత్కార్యం తత్సర్వమపి నిత్యం న భవతి ప్రధ్వంసే వ్యభిచారవారణాయ భావేతి.
౭౪. కించ మోక్షావసాయాం పశుషు జీవేషు పశుపతీశస్య గుణానాం సంక్రమణం
యదివ్యతే తన్న సాధు హి యస్తాదవయవైర్వర్జితానాం గుణానాం సంక్రమో న
ఘటతే. ౭౫. నను గంధవహే వాయో యథా నిరవయవస్య పద్మగంధస్య సంక్రమ
స్తథా౭స్త్రిజీవే పశుపతిగుణానాం సంక్రమో ౭స్త్వితి శంకతే - పద్మగంధ ఇతి.
గంధసమవాయి కమలం సూక్ష్మావయవాత్స నా వాయుసంయుక్తం సత్ తత్ర వాయో
గంధధియం యస్తాద్దిశతి తస్తాన్తైవమిత్యాహ - నేతి. ౭౬. కించ పశుపతిగుణా ఏక
దేశేన విముక్తాః సమాశ్రయంతే కింవా కార్తేన్నియన ఆద్యపక్షే తు పూర్వోక్తదో
షస్య నిరవయవగుణానామేకదేశేన సంక్రమయోగస్య ప్రసక్తి ర్ద్వితీయే పరమేశ్వరే
౭జ్ఞానాదిస్యాత్-ఇం. ౭౭. ఇత్థం వజ్రవత్కృతినైస్తర్హైర్భిద్యత్ భేదం గచ్ఛత్ స్యాభి
మతో ౭ర్థో యేహం తే పండితంమన్యమానాస్తాంత్రికాః పాశుపతాః స్తయస్యాతి
శయేన యో మదస్తం తత్యజాః. ఖగతులపతేర్గరుత్మతో రయస్య వేగస్యాతిశయో
యేషు తైః పతాఘాతైః ఫణాసు తాడ్యమానాస్సాభిమానాస్సర్పా యథా క్షేపద

స్సాభిమానాః. ౭౮. వ్యాఖ్యాజృంభితపాటవాత్ఫణిపతేర్తందాక్షు
ముద్దీపయన్ సంఖ్యాలంఘితశిష్యహృద్వనరు హేష్వాదిత్యతాముద్వ
హన్, ఉద్వేలస్వయశస్సుమైస్స భగవత్పాదో జగద్భూషయన్కుర్వ
న్వాదిమృగేషు నిర్భరమభాచ్ఛాద్ధూలవిక్రీడితమ్. ౭౯. వేదాంతకాం
తారకృతప్రచారస్సుతీక్ష్ణసద్యుక్తిసఖాగ్రదంష్ట్రః, భయంకరో వాది
మతంగజానాం మహర్షికంఠీరవ ఉల్లలాస. ౮౦. అమానుషం తస్య య
తీశ్వరస్య విలోక్య బాలస్య సతః ప్రభావమ్, అత్యంతమాశ్చర్యయు
తాంతరంగాః కాశీపురస్థా జగదుస్తదేథమ్. ౮౧. అస్తాన్తుహుర్ద్యోతి
తసర్వతంత్రాత్పరాభవం వీడితపుండరీకాః, ప్రపేదిరే భాస్కరగుప్త
మిశ్రమురారివిద్యేంద్రగురుప్రధానాః. ౮౨. అస్యాత్మనిష్ఠాతిశయేన
తుప్తః ప్రాదుర్భవన్ కామరిపుః పురస్తాత్, ప్రచోదయామాస కిల
ప్రణేతుం వేదాంతశారీరకసూత్రభాష్యమ్. ౮౩. కుదృష్టితిమిరస్ఫుర

జ్వాలాం విషజ్వాలాం త్యజంతి తద్వత్. 'క్షేడస్తు గరళం విష'మిత్యమరః-మందా.
౭౮. వ్యాఖ్యానాం జృంభితముల్లసితం యత్పాటవం కుశలతా తస్మాత్ఫణిపతేశ్శేషస్య
మందాక్షం లజ్జాముద్దీపయన్ సంఖ్యామతిక్రాంతానామసంఖ్యాతానాం శిష్యుణాం
హృజ్జలరు హేషు భానుతాముద్వహన్ ఉద్వేలస్వయశస్సుమైరుల్లంఘితసప్తాభిటల
స్వయశోలక్షణపుష్పైర్జగత్ భూషయన్ వాదిమృగేషు నిర్భరం దృఢం శార్దూల
విక్రీడితం కుర్వన్ స భగవత్పాదో ౭భాత్ అద్యుతత్ అత్ర శ్రీశంకరవర్ణనపరేణ
శార్దూలవిక్రీడితపదేనైతచ్ఛబ్దోనామసూచనాన్యుద్రాలంకారః. * సూచార్థ సూచనం
ముద్రాప్రకృతార్థపరైః పదైరిత్యుక్తేః - శా. ౭౯. శ్రీశంకరం సింహరూపేణ వర్ణ
యతిః—వేదాంతలక్షణే వనే కృతః ప్రచారో యేన సుతీక్ష్ణాని సద్యుక్తయ ఏవ సఖా
గ్రాణి దంష్ట్రాశ్చ యస్య వాదిలక్షణానాం గజానాం భయంకరః ఏవంవిధో మహర్షి
లక్షణస్సింహ ఉల్లలాస ఉచ్చకాశే - ఉ. ౮౦. తస్య యతీశ్వరస్య బాలస్య సతః
ప్రభావం విలోక్య ఆశ్చర్యయుక్తమంతరంగం మనో యేషాం లే కాశీపురస్థా
స్తస్మిన్నాగ్రే ఇథమూచుః. ౮౧. ముహుః పునఃపునర్ద్యోతితాని సర్వశాస్త్రాణి
యేన తథాభూతాదస్తాభ్యీశంకరాత్ వీడితం హృత్కమలం యేషాం లే
భాస్కరప్రముఖాః పరాభవం ప్రపేదిరే ప్రాప్తవంతః. ౮౨. కించాస్యాత్మ
నిష్ఠయా తుప్తః కామరిపుర్నహాదేవః పురస్తా త్ప్రాదుర్భవ స్వేదాంతానాం
శారీరక సూత్రాణాం చ భాష్యం ప్రణేతుం ప్రచోదయామాస. ౮౩. కుదృష్టినాం

త్కుమతపంకమగ్నం పురా పరాశరభువా చిరాద్బుధముదే బుధేనో
 ధృతామ్, అహో బత జరద్గవీమనఘభాష్యసూక్తామృతైరపంకయతి
 శంకరః ప్రణతశంకరస్సాదరమ్. ౮౪. త్రైలోక్యం ససుఖం క్రియాఫల
 పయో భుజ్జ్యే యయా ౭౭విష్కృతం యస్యా వృద్ధతరే మహీసుర
 గృహే వాసః ప్రవృద్ధాధ్వరే, తాం పంకప్రసృతే కుతర్కకుహరే
 ఘోరైః ఖరైః పాతితాం నిష్పంకామకరోత్స భాష్యజలధేః ప్రత్యాశ్య
 సూక్తామృతైః. ౮౫. మిథ్యావక్షీతి కైశ్చిత్పరుష ముపనిషద్ధూర
 ముత్సారితా ౭భూదన్వైరస్మిన్నియోజ్యం పరిచరితుమసావర్హతీతి
 ప్రణున్నా, అర్థాభాసం దధానైర్మృదుభివ పరైర్వంచితా చోఽ
 తార్థై ర్విందత్యానందమేషా సుచిరమశరణా శంకరార్యం ప్రపన్నా.

తిమిరస్ఫురత్కుమతాన్యేవ పంకస్తస్మిన్మగ్నం పురా పరాశరసూనునా బుధేన వేద
 వ్యాసేన బుధానాం ముదే చిరాదుద్భృతాం జరద్గవీం చిరంతనాం శ్రుతిలక్షణాం గాం
 అహోబలేతి నిపాతావత్యాశ్చర్యార్థకావశ్యంతహర్షార్థకా వా. నిరవద్యభాష్యసూక్త
 లక్షణైరమృతైస్సాదరం యథా స్యాత్తథా ౭పంకయతి ఉక్తపంక వినిర్ముక్తాం కరోతీ
 త్యర్థః-పుష్కీవృత్తం. ౮౪. యయా శ్రుతిలక్షణయా గవా ప్రకటితం క్రియాఫల
 లక్షణం పయో దుగ్ధం ససుఖం త్రిలోక్తిస్థో జనః భుజ్జ్యే యస్యాశ్చ గోః వృద్ధతరే
 ౭తిప్రాచీనే ప్రవృద్ధా అధ్వరా యాగా యస్మిన్ తథాభూలే ప్రయాగసంజ్ఞకే భూసు
 రస్య ప్రజాపతినంజ్ఞస్య బ్రాహ్మణస్య గృహే వాసః ఏవం భూతాం తాం గాం ఘోరై
 ర్భీమైః ఖరైస్తీక్షణద్దుర్జనైః పంకేన ప్రసృతే వ్యాప్తే కుతర్కలక్షణే ఛిద్రే పాతితాం స
 భాష్యకారో భాష్యనముద్రస్య సూక్తామృతైః ప్రత్యాశ్య నిష్పంకామకరోత్-కా. ౮౫.
 కైశ్చిద్వేదబాహ్యైరుపనిషత్ మిథ్యావక్షీతి దూరముత్సారితా అభూత్ అన్వైరార్థబ్ధ
 ప్రాభాకరైరస్మిన్వేదే కర్తృణి వా యః నియోజ్యస్తం పరిచరితుమసావృపనిషదర్హతీతి
 ప్రణున్నా ప్రకర్షణ పీడితా. ఆర్థో న భవతి కింతు అర్థవదాభాసత ఇత్యర్థాభాసస్తస్య
 త్వమసి తస్మా త్వమసి తస్మై త్వమసీత్యేవమాదిరూపస్తం దధానైః చోరితో లోపిత
 స్తదభిన్నస్త్వమసీత్యేవమాదిరూపో వాస్తవో ౭ర్థో యైర్మృదుభిరవాతిపరుషైరేవ
 కోమలాభానై రపరై ర్నైర్మయ్యాదిభిర్వంచితా సుచిర మశరణా సతీదాసిం

౮౬. * (కేశేషు ద్రుపదాత్మజాం సుచరితాం దుశ్శాసనే నాసతా కృష్టాం సంసది భూభృతామశరణాం కృష్ణో యథా జాగుపత్, ఇత్థం దుర్జతి భేదవాదిజనతాజాతాభిభూతిం త్రయీం లోకానుగ్రహజాగరూక ధిషణోఽరక్షత్స కర్తందిరాట్. ౮౭. ఉజ్జ్వంభత్కవితావితానసలిలై స్సుగ్రంథగంధైశ్శ్రుతిప్రేయో భాషణభూషణై స్సన్మృతిహితాలాప ప్రదీపవ్రజైః, దుర్వాక్ష్ఠండనమండనైః పరహితవ్యాపారహారోత్కరై ర్వాణీమర్చతి శంకరః కిల చిరం మందాఘ బందీకృతామ్. ౮౮) హంతుం బౌద్ధోఽన్వధావత్తదను కథమపి స్వాత్మలాభః కణాదాజ్ఞాతః కామారిలార్యైర్విజపదగమనే దర్శితం మార్గమాత్రమ్, సాంఖ్యై ర్దగఖం వినీతం పరమథ రచితా ప్రాణధృత్యర్హతాఽన్యైరిత్థం ఖన్నం పుమాంసం వ్యధిత కరుణయా శంకరార్యః పరేశమ్. ౮౯. గ్రస్తం భూతైర్న దేవం కలిచన దదృశుః కేచ దృష్ట్వాఽప్యధీరాః కేచి ద్భూతైర్వియుక్తం వ్యధురథ కృతినః కేఽపి సర్వైర్విముక్తమ్, కిం త్వేతేషామసత్త్వం న విదధురజహన్నైవ భీతిం తతోఽసౌ తేషా

శంకరార్యం ప్రపన్నా ఏషా ఉపనిషదానందం విందతి ప్రాప్నోతి - స. ౮౬-౮౭-౮౮. బౌద్ధశ్శాన్యవాదీ హంతుమన్వధావత్ తతః పశ్చాదన్వధాకథంచిత్రణాదా త్సాన్వత్తలాభో జాతః కామారిలాపరసంజ్ఞైర్భట్టపాదైరార్యైర్విజపదగమనే మార్గ మాత్రం ప్రదర్శితం సాంఖ్యైః పరం కేవలం దుఃఖం వినీతమపనీతమథాన్యైః పాతంజలైః ప్రాణధృత్యా ప్రాణనిరోధే నార్హతా తస్య పూజ్యతా రచితా ఇత్థ మత్యంతం భేదం ప్రాప్తం పురుషమాత్మానం కరుణయా శంకరార్యః పరేశమకృత. ౮౯. భూతైః పృథివ్యాదిభిర్గ్రస్తం దేవమాత్మానం కలిచన న దదృశుః కేచిచ్ఛార్వాకా న దృష్టవంతఃకేచిద్దుయోగాచారాదయో దృష్ట్వాఽప్యధీరాః క్షణికవిజ్ఞానమాత్మేతి త్రైస్త్వి కృతత్వాత్ కేచిత్ తార్కికా మిమాంసకాశ్చ భూతైర్వియుక్తం వ్యధుః. అథ కృతిన సాన్సంఖ్యాసరైర్నూతైస్తద్దైశ్చ వినిర్దుక్తం వ్యధుః కింతు ఏతేషామసత్త్వం న విద ధుస్తస్మాదసావాత్మా భీతిం భయం న త్యక్తవాత్ శంకరస్తు తేషాం సత్తాముచ్ఛిద్య తమా త్మానమభయమకృత యతశ్శంకరస్య బ్రహ్మవిద్యాధీశస్య మహాదేవస్యాంశో జ్ఞానకలాప

* ఏతత్ శ్లోకద్వయం ప్రక్షిప్త మివ ప్రతిభాతి. వ్యాఖ్యాశృభాసం న వ్యాఖ్యాతమ్.

ముచ్చిద్య సత్తామభయమకృత తం శంకరశ్శంకరాంశః. ౯౦.
 రావైర్నిస్తుతః ప్రాగ్బలిభిరథ. మృషారూపమాపాద్య గుప్తః
 దైర్ఘ్య నియోజ్యో వ్యరచి బలవతా ౭౭కృప్య కామారి లేన, సా
 రాకృప్య హృత్వా మలమపి రచితో యః ప్రథానైకతంత్రో
 సర్వేశ్వరం తం వ్యతనుత పురుషం శంకరశ్శంకరాంశః. ౯౧.
 త్రో యది చంపకేన సదృశో నింబో యది స్యాత్సమా మా
 మహీతలే యది నిభః కుందేన భూతద్రుమః, సంప్రాప్తా యది
 దనేన తులనాం బర్బరవంశాదయస్సిద్ధాంతేన యతీశ్వరస్య మ
 తుల్యో ౭౮ర స్సాన్యత్తదా. ౯౨.) వాచః కల్పలతాః ప్రసూన
 నస్సందోహసందోహనా భాష్యే భూష్యతమే సమీక్షితవతా
 యస్కరే శాంకరే, భాష్యాభాసగిరో దురన్వయగిరా ౭౭ శ్లేష్టా
 గుణైరిష్టా స్ఫుటః కథమంబుజాసనవధూదౌర్భాగ్యగర్భికృతాః.
 కామం కామకిరాతకార్తుకలతాపర్యాయనిర్యాతయా నారాచ
 యా విపాటితమనోధైర్యైర్ధియా కల్పితా, ఆచారాన్యననవర్త
 దభిదాసిద్ధాంతశుద్ధాంతరో ధీరో నానుసరిసరితి విరసాన్

తారః. ౯౦. ప్రాక్ పురాచారావైర్నిస్తుతో ౭౮లపితో ౭థానంతరం బలిభి
 దైర్ఘ్యమిథ్యాభూతం కర్తృత్వాదివిజ్ఞం జ్ఞానాదిగుణకం రూపమాపాద్య
 రక్షితః హేతి భేదే కామారిలేన బలవతా తేభ్యో భూతేభ్య ఆకృప్య వృధాకృ
 కామా యజేతే త్యాదివిధౌ దాస ఇవ నియోజ్యో వ్యరచి విరచితః తతో ౭౮
 సాంఖ్యైర్నలం హృత్వా౭౮ యః ప్రథానైకతంత్రో రచితస్తం పురుషం శంకర
 వ్యతనుత. ౯౧. ౯౨. భూష్యతమే శ్రేయస్కరే శాంకరే భాష్యే యా వి
 ప్రసూనసుమనసాం ఫలపుష్పాణాం సందోహస్య సమదాయస్య సందోహనం
 స్తథాభూతాః కల్పలతా స్తత్తుల్యాస్తా గిరస్సమీక్షితవతాం పురుషాణామన్యదీయ
 భాసవాచో దురన్వయగిరా అలింగితా గుణైస్త్వక్తా అంబుజాసనస్య
 ఖస్య వధ్వాస్పరస్యత్యా దౌర్భాగ్యేన గర్భికృతాః కథమిష్టాస్సు నిరిత్యర్థ
 ౯౩. కామం యథేష్టం కామకిరాతస్య ధమర్తతాతః పర్యాయే క్రమేజ్జక
 నిర్యాతయా నిస్సృకయా నారాచాఖ్యేమాణాం ఫటయా సమూహేన వి
 మనోధైర్యం యేషాం తైర్ధియా స్వబుధ్యా కల్పితా విరసాన్ అబంధ

* విషణ్ణోకః వ్యాఖ్యాతృభ్యాం న వ్యాఖ్యాతః ప్రక్షిప్తఇవ ప్రతిభా

సబంధాపహాన్. ౯౪. సుధాస్పందాహంతా విజయి భగవత్పాదరచనా
సమస్కంధాన్త్రాన్త్రాన్త్రచయతి నిబద్ధా యది తదా, విశంకాం భం
గానాం మృడముకుటశృంగాటసరితః కృతౌ తుల్యా కుల్యా నియతము
పశల్యాదృతగతిః. ౯౫. యయా దీనాధీనా ఘనకనకధారా సమరచి
ప్రతీతిం నీతా ౭సౌ శివయువతిసౌందర్యలహరీ, భుజంగో రాద్రో ౭పి
శ్రుతభయహృదాధాయి సుగురోర్గిరాం ధారా సేయం కలయతి
కవేః కస్య న ముదమ్. ౯౬. గిరాం ధారా కల్పద్రుమకుసుమధారా పర
గురోస్తద్ధాళీచింతామణికిరణవేణ్యా గుణనికా, అభంగవ్యంగ్యోఘ
స్సురసురభిదుగ్ధోర్తి సహభూర్ద్దివం భవ్యైః కావ్యైః సృజతి విదుషాం శం
కరగురుః. ౯౭. వాచామోచాఫలాభాశ్శ్రమశమనవిధౌ తే సమర్థా

బంధనాశాసమర్థా గ్రంథాన్ ఆచార్యానవర్యాన్నిర్యతా నిర్గతేనాభిదా సిద్ధాం
తేన శ్చద్ధాన్తతఃకరః ధీరః నామసరీసరీతి అనుసరణం నైవ కరోతి. ౯౪. కించ
సుధాస్పందస్యామృతప్రవాహస్యాహంతాయా విజయినీ యా భగవత్పాదరచనా
తత్సమస్కంధాన్త్రమపర్యాయాంస్తుల్యప్రకారాన్ గ్రంథాన్నిబద్ధా గ్రంథకర్తా యది
రచయతి తదా 'గ్రామాంతముపశల్యం స్యా' దిత్వమరాన్నియతముపశల్యే గ్రామాంత
ఆదృతా గతిర్యస్యాస్యా కుల్యా ౭ల్వా కృత్రిమా సరిత్ మృడస్య శివస్య ముకుటమేవ
శృంగాటశ్చతుష్పథస్తస్య సరితో గంగాయా భంగానాం తరంగాణాం కృతౌ కరణే
తుల్యా ఇతి విశంకామసీ రచయతి. ౯౫. యయా గిరాం ధారయా అమలాత్మకనక
ధారా దీనాధీనా సమరచి సమ్యక్ రచితా యయా చ శివయువతిసౌందర్యలహరీ
ప్రతీతిం నీతా ప్రకటితా రాద్రో ౭పి భుజంగస్సర్ప శ్చుప్తేన భయహృత్ అధాయి
కృతః ప్రసిద్ధం చ శంకరనామాంకితప్రాకృతమంత్రస్య సర్వవిషహారిత్వం సేయం సుగురోః
శ్రీశంకరస్య గిరాం ధారా కస్య కవేర్దుదం న కలయతి కింతు సర్వస్యాపి ముదం
ప్రయచ్ఛతీత్యర్థః. ౯౬. పరగురోః శ్రీశంకరస్య గిరాం ధారా కల్పవృక్షకుసుమానాం
ధారా తస్యా ధారాయా అర్థపక్షిశ్చింతామణిలక్షణాంగనాయాః కిరణలక్షణాయా
వేణ్యాః కేశబంధస్య గుణనికా నృత్యరూపా. ని. 'భవేద్గుణనికా నృత్యే శూన్యాంకే
పాతనిశ్చితా' వితి విశ్వప్రకాశః - అభంగో యో వ్యంగ్యానాం వ్యంజనావృత్త్యా
గమ్యానామోఘస్సముదాయః అభంగానాం వ్యంగ్యానామోఘో వా సురసురభి
దుగ్ధోర్తి సహభూర్ద్దేవకామధేనుదుగ్ధతరంగసదృశః అతో విదుషాం శంకరగురుర్భవ్యైః
కావ్యైర్ద్దివం సృజతి. ౯౭. యేషు వాచా వాచో మోచాఫలాభాః కదళీఫలతుల్యాః

స్తదథా వ్యంగ్యం భంగ్యంతరం తత్త్వలు కిమపి సుధామాధురీసాధు
రీతిః, మన్యే ధన్యాని గాఢం ప్రశమికులపతేః కావ్యగవాత్సాని భవ్యా
న్యేకశ్లోకో ౭పి యేషు ప్రథితకవిజనానందసందోహకందః. ౯౮. వా
గ్మంపైః కురువిందకందశనిభైరానందకందై స్సతా మథ్థామై రుచివింద
బృందకుహరస్యందస్తరందోజ్జ్వలైః, వ్యంగ్యైః కల్పతరు ప్రభుల్లసుమన
స్సౌరభ్యగర్భిక్పతైర్దత్తే కస్య ముదం న శంకరగురోర్భవ్యాత్థకా
వ్యావళిః. ౯౯. తత్తాదృగ్యతిశేఖరోద్భృతనిషద్యాప్యం నిశమ్యేష్య
యా కేచిద్దేవనదీతటస్థవిదుషా మత్సంఘ్ని పక్షశ్రితాః, మార్ధ్య
త్థండయితుం ప్రయత్న మనుమానై కేక్షణా విక్షమా శ్చక్ర రాభ్యస
విచార్య చిత్రకిరణం చిత్రాః పతంగా ఇవ. ౧౦౦. నిఘర్షణాచ్ఛేదనతాప
నాద్యై ర్యథా సువర్ణం పరభాగమేతి, వివాదిభిస్సాధు విమర్శమానం

యేషు చ తే తాసాం వాచామర్థాః శ్రమశమనవిధౌ సమర్థాః యేషు చ కిమప్య
నిర్వాచ్యం భంగ్యంతరం వివక్షితరూపాదపి చారుతరూపాంతరాస్పదం తత్ప్రసిద్ధం
వ్యంగ్యం యేషు చ సుధావన్తాధురీసాధురీతిస్తాని కావ్యలక్షణాని భవ్యాని గవాన్యాని
గోదుగ్ధాని గాఢమత్యంతం ధన్యాని మన్యే యేషు కావ్యేషు ఏకశ్లోకో ౭పి కవిజ
నానామానందసమూహస్య కందో మూలం. ౯౮. శంకరగురోర్భవ్యా ౭థో
యేషాం తేషాం కావ్యానామావళిః పక్షిః వాచాం గుంధైరథా మైర్వ్యంగ్యైశ్చ
కస్య ముదం న దదాతి వాగ్మంపాన్విశినష్టి-కురువిందో ముస్తకః. ని. 'కురువిందో' సుఘ
నామా ముస్తా ముస్తకమస్త్రీయా' మిత్యుతరః - తస్య కందళనిభైర్నవాంసుర
తుల్యైస్సతామానందస్య కందైర్నూతైః - అథాథాసాన్విశినష్టి - అరవిందబృందస్య
కమలసముదాయస్య ఛిద్రేభ్యస్సన్దస్తరందః స్రవన్తకరంద స్తదవ్యదుజ్జ్వలై రథ
వ్యంగ్యాన్విశినష్టి-కల్పవృక్షస్య ప్రభుల్లసుమనస సుగంధైర్గర్భిక్పతైః. ౯౯. యతిశేఖ
రేణోద్భృతముపనిషద్యాప్యం తత్తాదృక్ తథాభూతప్రభావం. నిశమ్య గంగాతటస్థ
విదుషాం మధ్యే కేచిద్దాతమపక్షం శ్రితా భేదవాదినోఽనుమానమేకం ప్రధానమీ
క్షణం జ్ఞానసాధనం యేషాం తేవిక్షమాః క్షమావినిర్ముక్తా అసమర్థావా ఈర్ష్యయా మాత్స
ర్యేణ భవిష్యదవిచార్య ఖండయితుం ప్రయత్నం చక్రః చిత్రకిరణం చిత్రభాసుమగ్ని
చిత్రాః పతంగా ఇవ - కా. ౧౦౦. తైః దూష్యమాణం తదీయం భాష్యం న దుష్టతా
మగాత్ప్రీత్యుతాతిశయేన రరాజేతి సదృష్టాంతమాహః—నిఘర్షణాదిభిర్యథా సువర్ణం
పరముత్కృష్టం భాగం భాగ్యం ప్రాప్నోతి తథా వివాదిభి రతిశయేన మర్శ్య

తథా మునేర్భాష్యమదీపి భూయః. ౧౦౧. స భాష్యచంద్రో ముని
దుగ్ధసింధో రుక్థాయ దాస్యన్నమృతం బుధేభ్యః, విధూయ గోభిః
కుమతాంధకారా నతర్పయద్విప్రమనశ్చకోరాః. ౧౦౨. అనాదివా
క్సాగరమంధనోత్థా నేవ్యా బుధైర్ధిక్ప్రతదుస్సపత్నైః, విశ్రాణయంతీ
విజరామరత్వం విదిద్యుతే భాష్యసుధా యతీందోః. ౧౦౩. సతాం
హృదబ్జాని వికాసయంతీ తమాంసి గాఢాని విదారయంతీ, ప్రత్యర్థ్య
లూకాన్ప్రవిలాపయంతీ భాష్యప్రభాఽభాద్యతివర్యభానోః. ౧౦౪.
న్యాయమందరవిమంధనజాతా భాష్యనూతనసుధా శ్రుతిసింధోః, కేవల
శ్రవణతో విబుధేభ్యశ్చిత్రమత్ర వితరత్యమృతత్వమ్. ౧౦౫. పాదా
దాసీత్పద్నాభస్య గంగా శంభోర్వక్త్రాచ్ఛాంకరీ భాష్యసూక్తిః, ఆద్యా

మానం మునేర్భాష్యమత్యంతమద్యుతత్ - ఉపేంద్రవక్త్రా. ౧౦౧. స ఇతి. స భాష్య
లక్షణశ్చంద్రో మునిలక్షణాత్ క్షీరసముద్రాదుక్థాయ పండితలక్షణేభ్యోదేవేభ్యో
మోక్షలక్షణమమృతం దాస్యన్వాగ్లక్షణైః కిరణైః కుమతలక్షణానంధకారాన్ప్రకంప్య
దురీకృత్య విప్రాణాం ముముక్షుబ్రహ్మణానాం మనోలక్షణాః చకోరానతర్పయత్.
ఉ. ౧౦౨. ఇదాసీం భాష్యం సుధారూపేణ వర్ణయతి. అనాదీతి. యతిలక్షణస్య చం
ద్రస్య భాష్యలక్షణా సుధా అనాదిభూతవేదవాగ్లక్షణాత్సముద్రాదుత్థితా ధిక్ప్రతా
దుప్తశత్రవః కామక్రోధాదయ ఆంతరా బాహ్యశ్చ వాదినో యై స్తైః పండితలక్షణై
ర్దేవై స్సేవ్యా పునశ్చ జరామరణరహితత్వం సంపాదయంతీ విదిద్యుతేఽతిశయేన బభాసే.
౧౦౩. ఇదాసీం భాష్యం భానురూపేణ వర్ణయతి. సతామితి. సతాం హృల్లక్షణాని
కమలాని వికాసయంతీ గాఢాని బాహ్యప్రభాభిర్విదారయతుమశక్యాన్యజ్ఞానలక్షణాని
తమాంసి విదారయంతీ ప్రతివాదిలక్షణానులూకాన్ప్రకర్షేణ విలాపయంతీ యతిశ్రేష్ఠ
లక్షణస్య సూర్యస్య భాష్యలక్షణా ప్రభాఽభాత్ అద్యుతత్. ౧౦౪. ప్రసిద్ధసుధాయా
భాష్యసుధాయాం వ్యతిరేకం దర్శయతి. న్యాయేతి. న్యాయోక్తన్యాయలక్షణేన మంద
రాచలేన విశేషేణ మంధనాత్ శ్రుతిలక్షణాత్సముద్రాజ్ఞాతా భాష్యనూతనసుధా
శ్రవణమాత్రాద్విబుధేభ్యః పండితేభ్యః అత్ర జీవద్ద కాయాం చిత్రం ప్రసిద్ధామృత
విలక్షణమమృతత్వం మోక్షరూపం వితరతి ప్రయచ్ఛతి సా తు నైవం విధా-న్వా.
౧౦౫. ఇదాసీం గంగాతః భాష్యసూక్తైర్వ్యతిరేకం దర్శయతి. పాదాదితి. గంగా
పద్మనాభస్య విష్ణోః పాదాదాసీత్ భాష్యసూక్తిస్తు శంభోర్ముఖాదాసీదిత్యేకో వ్యతిరేకః

లోకాన్వయశ్రేణీ మజ్జయంతిత్యన్యా మగ్నానుద్ధరత్యేషభేదః. ౧౦౬. వ్యాసో దర్శయతి స్త సూత్రకలితన్యాయకాఘరత్నావళీరథాలాభవశా న్న కైరపి బుధైరేతా గృహీతాశ్చిరమ్, అథాప్త్యా సులభాభిరాభిరధు నా తే మండితాః పండితా వ్యాసశ్చాపి కృతార్థతాం యతిపతేరౌదా ర్యమాశ్చర్యకృత్. ౧౦౭. విద్వజ్జాలతపఃఫలం శ్రుతిపదూధమ్మిల్లమల్లీ స్రజం సద్వైయాసికసూత్రముగ్ధ మధురాగణ్యాతిపుణ్యోదయమ్, వా ద్దోచిరభోగ్యభాగ్యవిభవప్రాగ్భరకోశాలయం భావ్యంతే నిపిబంతి హంత న పునర్యేషాం భవే సంభవః. ౧౦౮. మంథానాద్విధురంధరా శ్రుతిసుధాసింధోర్యతిత్త్వాపతేర్ల గ్రంథానాం ఫణితిః పరావరవిదామానంద సంధాయినీ, ఇంథానైః కుమతాంధకారపటలైరంధీభవచ్ఛటుషాం పం

అద్యా గంగా లోకాన్వజ్జయన్తి దృశ్యతే అన్యా భావ్యసూక్తిస్సంసారసాగరే మగ్నా నుద్ధరతీత్యేష ద్వితీయా వ్యతిరేకః-శాలి. ౧౦౬. సూత్రైః కలితా న్యాయసమూహ రత్నానామావలీర్తాలా వ్యాసో దర్శయతి స్త. యథా శిల్పివరేణ గ్రంథనం కృత్వా ప్రదర్శితా రత్నమాలాస్తద్యోగ్యధనాలాభా త్కే ౭పి న గృహ్లాన్తి తథా ౭థాలాభవశా నేతా మాలాశ్చిరకాలం కైరపి పండితైర్న గృహీతా ఇదానీం తు యతిపతేస్సకాశా దర్థప్రాప్త్యా సులభాభిరాభిర్తాలాభిస్తే పండితా ఆలంకృతా వ్యాసశ్చాపి కృతార్థతాం ప్రాప్తా ఆత్మోయతిపతేః శ్రీశంకరస్యాదార్యమాశ్చర్యకృత్-శా. ౧౦౭. విదుషాం సమూ హస్య తపసః ఫలం శ్రుతిలక్షణాయా వధ్యా ధమ్మిల్లస్య కేశబంధస్య మాలతీస్రజం సద్వైయాసికసూత్రలక్షణసుందరమధురాఖ్యనగర్యా అగణనీయస్యాతిపుణ్యస్యోదయ భూతం వాద్దోవ్యా యాని చిరభోగ్యభాగ్యాని తేషాం విభవాలికయభూతార్థ సంఘాత స్యాలయం భావ్యం తే నితరాం పిబంతితేకే ఇత్యపేక్షాయామాహ యేషాం సంసారే పునర్జన్త నాస్తి. హంతేతి హన్తే. ని. 'ముగ్ధస్తు సుందరే మూఢే' 'మధురా శతపుష్పాయాం మిశ్రేయానగరీ భిదోః, కోశో ౭స్త్రీ కుట్టలే పాలే దివ్యే భద్రసింధానకే, బాలీకోశేర్థసం ఘాత' ఇతి మేదిసి. ౧౦౮. శ్రుతిలక్షణస్య సుధాసింధోః తీరసముద్రస్య మంథానాద్రే ధురం ధరతీతి తథాభూతా తత్సదృశా యతిరాజస్య గ్రంథానాం సూక్తిః పరే బ్రహ్మ దయో ౭వరే యస్తాత్తం పరమాత్మానం విదంతీతి తథా కార్యకారణవిదో వా స్థూలసూక్ష్మ విదో వా తత్త్వంపదార్థవిదో వా తేషామానందాధాయినీ ఇంథానై ర్దీప్తిం కుర్వన్తిస్తర్కలక్షణార్కప్రకాశైః కుమతాంధకారసమూహైరంధీభవచ్ఛటుషాం మార్గం స్ఫుట యంతీ అకాండకమభాత్ న తు రహసి అకాణ్డకమకుత్స్థితం యథా స్వాత్తథా ౭భా

థానం స్ఫుటయంత్య కాండకమభాత్తర్కార్కవిద్యోతితైః. ౧౦౯. ఆ
సీతానాథనేతు స్థలకృతసలిలద్వైత ముద్రాత్సముద్రా దాదుద్రాకర్షణా
ద్రాగవనతశిఖరాదోభగసాంద్రాన్నగేంద్రాత్, ఆ చ ప్రాచీనభూమిధర
ముకుటతటాదాతటాత్పశ్చిమాద్రేరద్వైతాద్యాపవర్గా జయతి యతివ
రోణోద్ధృతా బ్రహ్మవిద్యా. ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తద్భూత్తావిద్యాప్రతిష్ఠితిః,
సంక్షేపశంకరజయే షష్ఠస్కంధ ఉపాగమత్.

దితివా. ని. 'కుత్పితే రహసి స్తంభే కాండ' మితి విశ్వప్రకాశః. ౧౦౯. సీతానాథస్య
నేతా రామేశ్వరస్తస్య సముద్రాత్ స్థలకృతం సేతుబంధనేన యత్సలిలం తేన ద్వైత
ముద్రా యత్ర తత్పర్యంతం పునశ్చ రుద్రేణ త్రిపురసంహారసమయే యదాకర్షణం
తస్మాద్ద్రాగ్ రుహితి అవనతాని సమ్రాభూతాని శృంగాణి యస్య భోగైస్సాంద్రాత్
ఘనీభూతా న్న గేంద్రాత్సు మేరోస్తత్పర్యంతం తథోదయాచలముకుటతటపర్యంతం తథా
ఽస్తాచలాద్రేష్టటపర్యంతమద్వైతో ద్వైతశూన్య ఆద్యో ఽకార్యభూతో ఽపవర్గో
యస్యాస్మా యతివరేణ యతిరాజేన ఉద్ధృతా బ్రహ్మవిద్యా జయతి. సరోష్ఠిత్కర్షణ
వర్తతే. ప్ర. ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమత్పురమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

షష్ఠ స్కంధః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్చంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్చంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

సప్తమసర్గ ప్రారంభః.

స జాతు శారీరకసూత్ర భాష్యమథ్యాపయన్న భ్రసరితస్సమీపే,
శిష్యాశిశంకాశ్శమయన్న వాస యావన్న భోమధ్యమితో వివస్వాత్.
౧. శ్రాంతేష్వథాధీత్య శనైర్వి నేయేష్వాచార్య ఉత్తిష్ఠతి యావదేషః,
తావద్విజః కశ్చన వృద్ధరూపః కస్తస్త్విం కిమథ్యాపయసీత్యపృచ్ఛత్. ౨.
శిష్యాస్తమూచు ర్భగవానసౌ నో గురు స్సమస్తోపనిషత్స్వతంత్రః,
అనేన దూరీకృతభేదవాదమ కారి శారీరకసూత్ర భాష్యమ్. ౩. స చా
బ్రవీద్భాష్యకృతం భవంతమేతే వదంత్యద్భుతమేతదాస్తామ్, అథైక

ఏవం సపరికరాం బ్రహ్మవిద్యాప్రతిష్ఠితముపవర్ణ్య వ్యాసదర్శనాదికం వర్ణ
యితుముపక్రమతే. స ఇతి. సశ్రీశంకరః కదాచిత్ భనదీ గంగా తత్సమీపే శారీరక
సూత్రభాష్యం పాఠయన్ శిష్యపక్షిశంకాశ్శమయన్ ఉవాస - యావత్కాలం
సూర్య ఆకాశస్య మధ్యమితః ప్రాప్తః. ఉపజా.౧.శనైరధీత్యశ్రాంతేషు శిష్యేషు సత్సు
యావ దేష ఆచార్యశ్చనైరుత్తిష్ఠతి తావద్వృద్ధరూపః కశ్చ న బ్రాహ్మణ స్త్వం కః
కిం పాఠయసీతి పృష్టవాన్. ఇంద్రవజ్రా. ౨. తం వృద్ధరూపం బ్రాహ్మణం శిష్యాః
ప్రశ్నద్వయస్యోత్తరమూచుః తత్ర ప్రథమప్రశ్నోత్తరం భగవానితి. ద్వితీయస్యో
త్తరమాహుః అనేన దూరీకృతో భేదవాదో యత్ర తత్ శారీరకసూత్రభాష్య
మకారి కృతం తదేవ పాఠయతీత్యర్థః. ఉ. ౩. ఏవం శిష్యోక్తం నిశమ్య స చ బ్రాహ్మ
ణో భాష్యకారమభావత ఏతే త్వాం భాష్యకారం వదంతి ఏతదద్భుతమాస్తాం
తిష్ఠతు-హే యతే యది త్వం పరిమర్షిణా వేదవ్యాసేన ప్రోక్తం సూత్రమర్థతో
జానాసి తర్హ్యైకమపి తత్సూత్రం ఉచ్ఛారయ తదర్థవ్యాఖ్యాన యైకస్య సూత్రస్యో

ముచ్చారయ పారమర్షం యతే లగ్ధత స్త్వం యది వేథ సూత్రమ్. ౪. తమ బ్రవీద్భాష్యకృగ గ్ర్యవాచం సూత్రార్థవిద్యోఽస్తు నమో గురుభ్యః, సూత్రజ్ఞతా లహంకృతిరస్తి నో మే తథా లపి యత్పృచ్ఛసి తద్బ్రవీమి. ౫. పప్రచ్ఛ సోలగ్ధాయమథాధికృత్య తృతీయమారంభగతం యతీశమ్, తదంతరేత్యాదికమస్తి సూత్రం బ్రూహ్యేతదగ్ధం యది వేథ కించిత్. ౬. స ప్రాహ జీవః కరణావసాదే సంవేష్టితో గచ్ఛతి భూతసూత్రైః, తాండిశ్రుతౌ గౌతమజైమినీయప్రశ్నోత్తరాభ్యాం ప్రథితో లయమర్థః ౭. ఇత్యుక్తమర్థం నిశమయ్య తేన స వావదూక

చ్చారణం కర్విత్యర్థః. ౪. ఏవముల్లో భాష్యకారస్తం బ్రహ్మణం శ్రేష్ఠం వాచమువాచ-సూత్రార్థవిద్యో గురుభ్యో నమో లస్తు సూత్రజ్ఞతా లభిమానో యద్యపి మమ నాస్తి తథా లపి యత్పృచ్ఛసి తద్బ్రవీమి. ౫. అథ భాష్యకారోక్తేరనంతరం స బ్రహ్మణో యతీశం పప్రచ్ఛ-యత్పృష్టవా తదాహ తృతీయమథాయమధికృత్య తృతీయాథాయ ఆరంభగతం 'తదంతరప్రతిపత్తౌ రహంతి సంపరివృక్షః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యాం' మితి సూత్రమస్తి ఏతస్సార్థం యది త్వం కించిత్ జానాసి తర్హి బ్రూహి. ౬. ఏవం పుష్టస్స భాష్యకార ఉక్తసూత్రస్సార్థం ప్రోక్తవా త్ జీవః కరణానామింద్రియాణామవసాదే మరణసమయే దేహంతరప్రతిపత్తౌ దేహబీజైర్భూతసూత్రైస్సంపరివృక్షస్తస్సంవేష్టితో రంహంతి గచ్ఛతీత్యవగంతవ్యం కుతః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యాం తాండిశ్రుతౌ గౌతమజైమినీయప్రశ్నప్రతిపచనాభ్యాం ప్రశ్నస్తావత్ * వేథ యథా 'పంచమ్యూ మాహుతా వాఙ్మ పురుషవచసో భవంతీతి ప్రతిపచనం చ ద్యువర్జన్య పృథ్వి పురుష యోషిత్సు పంచస్వర్గుష శ్రద్ధా సోమ వృష్ట్యన్న రేతో రూపాః పంచాలలహంకీర్త్యర్థయిత్వా ఇతి తు పంచమ్యూ మాహుతా వాఙ్మ. * పురుషవచసో భవంతీతి తస్మాదాభ్యాం ప్రశ్నప్రతిపచనాభ్యామయమర్థః ప్రథితః. ౭. ఇత్యేవం ప్రకారేణ తేనోక్తం సూత్రార్థం శ్రుత్వా స వావదూకో లతివక్తా బ్రహ్మణః శతథా వికల్పయి పండితకుంజరాణాం మధ్యే విస్తయమాదధానో లభండయత్ భండితవా తథాహి వ్యాపినాం కరణానామాత్మనశ్చ దేహంతరప్రతిపత్తౌ కర్తవకాద్వృత్తిలాభస్తత్ర భవతి. యద్వా కేవలన్యైవాత్మనో వృత్తిలాభస్తత్ర భవతీంద్రియాణి తు దేహవదభినవాన్యేవ తత్రతత్ర భోగస్థాన ఉత్పద్యంతే. యద్వా మన ఏవ కేవలం భోగస్థానమభి ప్రతిష్ఠతే యద్వా జీవ ఏవోత్పృచ్ఛ దేహదేహంతరం ప్రతిపద్యతే

* అప్పజ్జేన సర్వేషామేవ దేహబీజానాం భూతసూత్రైశ్చాముపాదానం.

శ్మతథా వికల్ప్య, అఖండయత్పండితకుంజరాణాం మధ్యే మహా
విస్తయమాదధానః. ౮. అనూద్య సర్వం ఫణితం తదీయం సహస్రధా
తీర్థకర శృఖండ, తయోస్సురాచార్యఫణింద్రవాచో ద్వినిష్టకం

శుక ఇవ పృథ్వాద్వృక్షాంతరం కించ దేహంతరప్రతిపత్తౌ కరణానాం జీవేన సహ
గమనం శ్రుతివిరుద్ధం. తథా చ శ్రుతిః 'యత్రాస్య పురుషస్యమృతస్యాగ్నిం వా గప్యేతి
వాతం ప్రాణశ్చక్షురాదిత్యం మనశ్చంద్రమనం దిశశ్శ్రోత్రమిత్యాద్యాః. అపిచ
ప్రథమే ఽగ్నావపాం శ్రవణాభావాత్ పంచమ్యామాహుతా వాపః పురుషవచసో
భవంతీతి నిర్ధారయతుం న శక్యతే. అత్ర హి ద్యులూకప్రముఖాః పంచాగ్నయశ్శృద్ధా
దీనాం పంచానామాహుతీనామాధారత్వేనాధీతాః తత్ర ప్రథమే ఽగ్నౌ శ్రుతాం
శ్రద్ధాం పరిత్యజ్యాశ్రుతానామపాం పరికల్పనం సాహసమాత్రం శ్రద్ధాయాః
ప్రత్యయ విశేషత్వప్రసిద్ధేః కించ అస్తవపాం శ్రద్ధాదిక్రమేణ పంచమ్యామాహుతౌ
పురుషాకారప్రతిపత్తిస్తథా ఽపి తత్పరిష్కృతస్య జీవస్య గమనం తు న వాచ్యం తద్దమ
నస్యాశ్రుతత్వాదిత్యేవమాదినా శతథా వికల్ప్య ఖండితవానిత్యర్థః. ౯. తదీయం
భాషితం సర్వమనూద్య శాస్త్రకారః శ్రీశంకరస్సహస్రధా చఖండేన తావత్సాం
ఖ్యజాద్ధవైశేషికదిగంబరాణాం కల్పనా అదర్శవ్యా ఉదాహృతశ్రుతివిరోధాత్
న చాపృష్టశ్రవణసామర్థ్యాత్ప్రశ్నప్రతిపచనాభ్యాం కేవలాభిరద్భిన్నంపరిష్కృతో రంహ
తీతి వాచ్యం. తాసాం భూయస్తాపేక్షయా ఽపృష్టప్రయోగావిరోధాత్. న హి కేవ
లానామపాం దేహరంభకత్వం సంభవతి త్రివృత్కరణశ్రుతేః త్రయాణామపి
తేజోబన్నానాం దేహే కార్యోపలభ్యా తస్య త్రయాత్మకత్వాచ్చ. నను పార్థివో
ధాతుర్భూయిష్టో దేహేషూపలక్యత ఇతి చేన్నైష దోషః. ఇతరాపేక్షయాఽపాం
బాహుశ్యసంభవాత్ తస్మాదపృథ్వేన సర్వేషామేవ దేహబీజానాం భూతమాత్మజ్ఞా
ముపాదానం యుక్తం కించ ప్రాణానాం దేహంతరప్రతిపత్తౌ గతిః శ్రావ్యతే 'తము
త్క్రామంతం ప్రాణోఽనూత్క్రామతి ప్రాణ మనూత్క్రామంతం సర్వే ప్రాణా అనూ
త్క్రామంతీ'త్యాది శ్రుతిభ్యస్సా చ ప్రాణానాం గతిరాశ్రయమంతరేణ న సంభ
వతీత్యతః ప్రాణగతిప్రయుక్తానాం తదాశ్రయాణామపామపి భూతాంతరోపసృష్టై
నాం గతిరర్థాదవగమ్యతే. న హి నిరాశ్రయాః ప్రాణాః క్వచిద్గచ్ఛంతి తిష్ఠంతి వా జీవ
తో ఽదర్శనాత్ వాగాదీనామగ్నాదిగతిశ్రుతిస్తు గౌణీ లోమసు కేకేషు చాదర్శ
నాదోషధీర్లోమాని పనస్పతీక కేశాః' ఇతి హి తత్ర తత్రామ్యయతే న చతేమాముత్
ప్లుత్య తేషు గమనం సంభవతి న చ జీవస్య ప్రాణోపాధిప్రత్యాఖ్యానేన గమనమవక

వాక్కులహో జజ్ఞంభే. ౯. ఏవం వదంతౌ యతిరాడ్విజేంద్రావిలోక్య
పార్శ్వస్థితపద్మపాదః, ఆచార్య మాహేతి మహీసురోఽయం వ్యాసో
హి వేదాంతరహస్యవేత్తా. ౧౦. త్వం శంకరశ్శంకర ఏవ సాక్షా
ద్వ్యాస స్తు నారాయణ ఏవ నూనమ్, తయోర్వివాదే సతతం ప్ర
సక్తే కిం కింకరోఽహం కరవాణి సద్యః. ౧౧. ఇతీదమాకర్ణ్య వచో
విచిత్రం స భాష్యకృత్సూత్రకృతం దిదృక్షుః, కృతాంజలిస్తుం ప్ర

ల్ప్యితే నాపి ప్రాజ్ఞైర్వి నా దేహాంతర ఉపభోగ ఉపపద్యతే తస్మాద్వాగాద్యధిష్ఠా
శ్రీణామగ్నాద్విదేవతానాం వాగాద్యుపకారిణీనాం మరణకాలే ఉపకారనివృత్తి
మాత్రమపేక్ష్య వాగాదయోఽగ్నాద్విదీక్ గచ్ఛంతీత్యుపచర్యతే. యత్తు ప్రథమే
ఽగ్నావిత్త్యాది తదపి న దోషావహం యతస్తత్రాపి ప్రథమేఽగ్నౌ తా ఏవాఽఽ
పశ్యద్ధాశబ్దేనాభిప్రేయంతే ఏవం హి సత్యాదిమధ్యావసానసంగదానాకులమేతదేకం
వాక్యముపపద్యతే ఽన్యథా పునః పంచమ్యామాహుతావహం పురుషవచస్త్యప్ర
కారే పృష్టే ప్రతిపచనావసరే ప్రథమాహుతిస్థానే యద్యనయోర్హోమ్యద్రవ్యం
శ్రద్ధాం నామావతారయేత్తతోఽన్యథా ప్రశ్నోఽన్యథా ప్రతిపచనమిత్థేకవా
క్యతా న స్మాత్. న చ శ్రద్ధాభ్యుః ప్రత్యయో మానసో జీవస్య వా ధర్మస్సక్
ధర్మిణో నిమగ్నస్య హోమాయోపాదాతుం శక్యతే పశ్వాదిభ్య ఇవ హృదయాదీని
తస్మాదాశేషేన శ్రద్ధాశబ్దేనోపాదేయాశ్రద్ధా వా ఆప ఇతి వైదికప్రయోగదర్శనా
దపి శ్రద్ధాశబ్దస్యాపునఃపత్తిః. గచ్ఛంతీనామహం బీజరూపతయా సూక్ష్మత్వగుణ
యోగేన మాణవకే సింహశబ్దఇవ తాసు శ్రద్ధాశబ్దవివోపపన్నః. శ్రద్ధాపూర్వకర్తృన
మనాయాచ్ఛాపు శ్రద్ధాశబ్ద ఉపపద్యతే పురుషేషు మంచశబ్ద ఇవ 'ఆపోహస్తై
శ్రద్ధాం సన్నమంతే పుణ్యాయ కర్తృణ' ఇతి శ్రుతేః. శ్రద్ధాహేతుత్వాచ్చ తాసు
శ్రద్ధాశబ్దోపపత్తిః. యద్యప్యత్ర జీవానాం శ్రవణం నాస్తి తథా ఽపి య ఇష్టా
పూర్తాదికారిణః పితృయానేన గంతారః శ్రుతాస్త ఏవేహాపి ప్రతీయంతే - ఇత్యా
ద్యనేకప్రకారేణ ఖండితవాక్. బృహస్పతిశేషనాగతుల్యవాచోస్తయోర్వాక్కు
లహో దినాష్టకం జజ్ఞంభే. ఉ. ౯. ఏవంప్రకారేణ వదంతౌ యతిరాడ్విజేంద్రా
విలోక్య పార్శ్వే స్థితః పద్మపాదః ఆచార్యమితీదమాహాయం బ్రాహ్మణో వేదాంతర
హస్యవేత్తా వ్యాసః. హిరవధారణే-ఉ. ౧౦. తథాచ యువయోశ్శివవిష్ణోర్వివాదే
ప్రవృత్తే కింకరేణ మయా కిమనుష్ఠేయమిత్యాహ-త్వమితి. ౧౧. ఇతీదం విచిత్రం
పద్మపాదవచో నిశమ్య స భాష్యకారస్సూత్రకారం దిదృక్షుః ప్రయతస్సావధానః

యతః ప్రణమ్య బభాణ వాణీం నవపద్యరూపామ్. ౧౨. భవాంస్త
 టిచ్చారుజటాకిరీటః ప్రవర్షకాంభోధరకాంతికాంతః, శుభ్రోపవీతీ ధృత
 కృష్ణచర్తా కృష్ణో హి సాక్షాత్కల్పిదోషహంతా. ౧౩. భావత్కసూ
 త్రం ప్రతిపాద్య తాదృశపరాపరార్థప్రతిపాదకం సత్, అద్వైతభాష్యం
 తవ సంమతం చేతోస్థ్యా మమా౭౭గః పురతో భవా౭౭శు. ౧౪.
 ఏవం వదన్నయమత్తేక్షత కృష్ణమారాచ్చామికరప్రతతిచ్చారుజటా
 కలాపమ్, విద్యుల్లతావలయవేష్టితవారిదాభం చిన్తుద్రయా ప్రకట
 యంతమభీష్టమర్థమ్. ౧౫. గాఢోపగూఢమనురాగజుషా రజన్యా
 గర్వావదం విదధతం శరదిందుబింబమ్, తాపింఛరితితనుకాంతిరురీపరితం
 కాంతేందుకాంతఘటితం కరకం దధానమ్. ౧౬. సప్తాధికాచ్ఛదరవిం
 శతిమాక్తికాధ్యాం సత్యస్య మూర్తిమివ బిభ్రతమక్షమాలామ్,
 తత్తాదృశస్వపతివంశవివర్ధనాత్పా క్తారావలీముపగతా మివ చాను

కృతాజ్ఞలిప్తం ప్రణమ్య నవపద్యరూపాం స్తుతివృత్తరూపాం వాణీం జగాద-ఉపేంద్ర.
 ౧౨. యదువాచ తదాహ భవాన్ విద్యుద్వచ్చారుజటాకిరీటేన ప్రవర్ష కాంభోధరస్య
 కాంతిరవ యా కాంతిస్తయా కాంతశ్శుభ్రముపవీతం యస్య ధృతం కృష్ణచర్త యేన
 స కలిదోషహంతా కృష్ణద్వైపాయనో వ్యాస ఏవ సాక్షా న్నత్యన్యః కశ్చన బ్రహ్మణ
 ఇత్యర్థః. ఉ. ౧౩. భవదీయసూత్రే ప్రతిపాద్యస్య తాదృశస్య నిర్విశేషసవిశేషార్థస్య
 కార్యకారణాత్మకస్య వా తస్య ప్రతిపాదకం అద్వైతభాష్యం తవ సత్యమీచీనం సంమ
 తం చేత్తర్హి మమాపరాధం తమిత్వా శీఘ్రం మమాగ్రే ప్రత్యక్షో భవ-పాఠాంతరేభా
 వత్కసూత్రం ప్రతిపాద్య తత్తాదృక్ పరాపరార్థప్రతిపాదకమిత్యర్థః. ౧౪. ఏవం
 వదన్ సత్ అథానంతరమయం శ్రీశంకరః కృష్ణమారాద్ధూరాదవలీకితవాన్ తం విశి
 నష్టి చామికరవ్రతకయస్సువర్ణమయ్యోలతాస్తద్వత్ సుందరాణాం జటానాం కలాపా
 యస్య విద్యుల్లతావలయేన వేష్టితేన మేఘేన తుల్యం చిన్తుద్రయా జ్ఞానముద్ర
 యా౭భీష్ట మర్థం ప్రకటయంతం-వసంతతిలకా. ౧౫. పునస్త మేవ పంచభిర్విశింష్టి అను
 రాగజుషా రజన్యా౭త్యంతమాలింగితం శరచ్ఛంద్రబింబం నిందాస్పదం కుర్వంశం యతః
 తాపించ్చస్తమాలస్తత్తుల్యస్వశరీరకాంతిరురీభిర్వ్యాప్తం కాంతో యశ్చంద్రకాంత
 మణిశ్లేస నిర్మితం కరకం కమండలుం దధానం. ౧౬. సప్తాధికైరచ్ఛదరైః స్వచ్ఛచ్ఛిద్రై
 ర్వింశతిసంఖ్యాకైరాధ్యామక్షమాలాం సత్యస్య మూర్తిమివ బిభ్రతం తత్తాదృశస్య స్వపతి

నేతుమ్. ౧౭. శార్దూలచర్తోద్వహనేన భూతేరుద్ధూశనేనాపి జటాల
తాభిః, రుద్రాక్షమూలావలయేన శంభోరధ్ధాసనాధ్యాసనసఖ్యపాత్రమ్.
౧౮. అద్వైతవిద్యాసృణి తీక్షణధారా వశీకృతాహంకృతికుంజరేంద్రమ్,
స్వశాస్త్రశంకూజ్వల సూత్రదామనియంత్రితాకృత్రిమ గోసహస్రమ్.
౧౯. తత్తాదృగతు్యజ్వలకీర్తిశాలి శిష్యాభిసంశోభితపార్శ్వభాగమ్,
కటాక్షవీక్షామృతవర్షధారా నివారితాశేషజనానుతాపమ్. ౨౦. విలో
క్య వాచంయమసార్వభౌమం స శంకరో ౭శంకితదర్శనం తమ్, గురుం
గురూణామపి హృష్టచేతాః ప్రత్యుద్యయా శిష్యగణైస్సమేతః. ౨౧.
అత్యాదరాచ్ఛాత్రగణైస్సహసౌ ప్రత్యుద్గతస్తచ్చరణౌ ప్రణమ్య,
యత్యగ్రగామీ వినయా ప్రహృష్ట ఇత్యబ్రవీ త్సత్యవతీ సుతం
సః. ౨౨. ద్వైపాయన స్వాగతమస్తు తుభ్యం దృష్ట్వా భవంతం చరి
తా మయా ౭ర్థాః, యుక్తం తదేతత్త్వయి సర్వకాలం పరోపకార

పంశస్య చంద్రపంశస్య వర్ధనాత్సాగ్రపగతాం తారావళీమశ్విన్యాదినక్షత్రమాలాం
భవత్సృతిపంశం వర్ధయిష్యామిత్యనునయం కర్తుమివేత్సుతేప్రీక్షాద్వయం. ౧౭. శార్దూల
చర్తోద్వహనాదినా శంభోరధ్ధాసనాధ్యాసనసఖ్య సఖ్యస్య పాత్రం - ఇంద్ర. ౧౮.
అద్వైతవిద్యాలక్షణస్యాంకుశస్య తీక్షణయా ధారయా వశీకృతో ౭హంకారలక్షణో
గణేంద్రయేన తం స్వశాస్త్రమద్వైతశాస్త్రం తల్లక్షణే శంకా స్థానాపుజ్వలనూ
త్రలక్షణదామభిర్నియంత్రితమకృత్రిమానాం శ్రుతిలక్షణగవాం సహస్రం యేన తం-
ఉ. ౧౯. తత్తాదృశామతు్యజ్వలకీర్తిశాలినాం శిష్యాణాం వజ్జీభిః సంశోభితః పార్శ్వ
భాగో యస్య తం కటాక్షేణాభివీక్షాలక్షణయా ౭మృతధారయా నివారితో ౭శేష
జనానామాధ్యాత్మికాదిరూపా ౭నుతాపా యేన తం సర్వో జనానుతాపా యేనేతి
వా. ౨౦. వాచంయమానాం నియంత్రితసర్వేంద్రియాణాం ముసీనాం రాజాసమశం
కితమసంభావితం దర్శనం యస్య తం గురూణామపి గురుం విలోక్య ప్రహృష్టచేతాః
స శంకరః శిష్యగణైః సంయుక్తః ప్రత్యుద్యయా. ౨౧. అత్యాదరాచ్ఛాత్రగణైస్సహ
ప్రత్యుద్గతో ౭సౌ శంకరస్తస్య వ్యాసస్య చరణౌ ప్రణమ్య యత్యగ్రగామీ వినయ
యుక్తః ప్రహృష్టః సశ్రీశంకరః సత్యవతీపుత్రమితీదమువాచ-ఇంద్రవజ్ర. ౨౨. యదు
వాచ తదాహ-హే ద్వైపాయన స్వాగతం తుభ్యమస్తు భవంతం దృష్ట్వా మయా సర్వే
పుమర్థాశ్చరితాస్త దేతదస్త దాదేః సర్వార్థ సంపాదకత్వం త్వయి యుక్తం తత్ర హేతు

ప్రతదీక్షితత్వాత్. ౨౩. మునే పురాణానిదశాప్త సామౌచ్ఛ్వా
 రాబ్బణి సుమమ్కరాణి, కృతాని పద్యద్వయమద్య కర్తుం క
 శక్నోతి సుసంగతార్థమ్. ౨౪. వేదార్ణవం వ్యతియుతం వ్యద
 ర్థా శాఖాప్రభేదనవశాదపి తాన్విభక్తాః, మందాః కలౌ తే
 జనితార ఏతే వేదాన్ప్రసీతుమలసా ఇతి చింతయిత్వా. ౨౫
 ద్విజానాని భవంతమర్థం గతం చ సర్వం న న వేత్సి య త్తే
 చేత్కథం భూతభవద్భవిష్యత్కథాప్రబంధాన్రచయే రజాన
 ఆభాసయన్నంతరమంగమాంధ్యం స్థూలం చ సూక్ష్మం బహి
 చ, అపానుదన్భారతశీతరశ్మిరభూదపూర్వో భగవత్పయోధే

మాహ సర్వేషు కాలేషు పరోపకారవ్రతే దీక్షితత్వాత్-ఉ. ౨౩. పరోపక
 త్వయా కృతస్య లేశో ఒప్యన్వేన కర్తవ్యశక్య ఇత్యాశయేనాహ హే మునే
 పాద్దం వైష్ణవం చ వైష్ణవం లైంగం సగారుడం, నారదీయం భాగవతమ
 స్కాందసంజ్ఞితం, భవిష్యం బ్రహ్మవైవర్తం మార్కండేయం సవామనం,
 మాత్యుకార్త్యం చ బ్రహ్మాండాఖ్య మితి త్రిషడిత్యుక్తాన్యష్టాదశపురాణా
 చ్చుప్యత్యర్థగర్భాణ్యనైః సుమమ్కరాణి త్వయా కృతాని అత్రాస్తి త్
 తార్థం శ్లోకద్వయమపి కర్తుం కః శక్నోతి-ఉ. ౨౪. కించ వ్యతియుతం వ
 వేదసముద్రం ఋగ్యజుస్సామాధర్వణలక్షణై శ్చతుర్భిః ప్రకారైర్యుక్తం త్వ
 కృతవానసికలౌ మందప్రజ్ఞా ఏతే బ్రహ్మణా వేదాన్ గ్రహీతుమలసా జని
 త్వన్వన్ ఇతి చింతయిత్వా శాఖాప్రభేదనవశాదపి తాన్ వేదాన్ విభక్తా
 విహితవానసి-వసంతతిలకా. ౨౫. ఏష్యత్ భవిష్యత్ విజానాని తథా భ
 మానం గతమతీతం చ సర్వం జానాసి య త్త్వం న వేత్సి న జానాసి తన్వా
 చేత్ యదిన్ద్రేవ జానాసి త్వ్యజానన్ భూతభవద్భవిష్యత్కథాప్రబంధ
 రచయేః కథం రచితవానసి-ఆఖ్యానకీపుత్రం. ౨౬. అంతరమంగం సర్వాం
 మప్తమూర్తిశివావయవం తచ్ఛరీరం వాఽఽభాసయన్ స్థూలం కార్యం సు
 ణం బహిర్జగన్తిథ్యాత్వాజ్ఞానమంతరం ప్రత్యగభిన్నపరమాత్మాజ్ఞానమాంధ్యం
 నుదన్భారతలక్షణో ఒభూర్వశ్చంద్రో భగవత్పయోధేస్త్వత్తః తీరసము
 ప్రసిద్ధవంద్రస్తు బాహ్యం శివశరీరం తచ్ఛిరోలక్షణావయవం వా ప్రకాశయ
 బాహ్యం తమో నాశయతి. యద్వా బహిః స్థూలం కార్యరూపమంతరం సు
 ణరూపం అభివా స్థూలమర్థాజ్ఞానం సూక్ష్మం ధర్మాజ్ఞానం బహిః కామాజ్ఞ

వేదాష్టదశంగం నిఖిలం చ శాస్త్రం మహాస్తహాభారతవారిరాశిః, త్వత్తః
పురాణాని చ సంబభూవుస్సర్వం త్వదీయం ఖలు వాఙ్మయాఖ్యమ్.
ద్వీపే క్వచిత్సముదయన్నతమేవ ధామ శాఖాసహస్ర సచివశ్శుక
సేవ్యమానః, ఉల్లాసయత్యహా యస్తిలకో మునీనా ముచ్చైః
ఫలాని సుదృశాం నిజపాదభాజామ్. ౨౯. ధత్సే సదా౭౭ర్తిశమ
నాయ హృదా గిరీశం గోపాయసే ౭ధివదనం చ చిరంతనీర్గాః, దూరీ
కరోషి నరకం చ దయాద్దృష్ట్యా కస్తే గుణాన్ గదితుమద్భుతకృష్ణ
శక్తః. ౩౦. యమామనంతి శ్రుతయః పదార్థం న సన్న చాసన్న
బహిర్న చాంతః, స సచ్చిదానందఘనః పరాత్మా నారాయణస్త్యం

మోక్షాజ్ఞానమిత్యర్థః - ఉ. ౨౭ - ౨౮. ద్వైపాయననిరుక్తిం వృక్షరూపకేణాహ-
ముతమేవ ధామ సత్యస్వప్రకాశరూపం పరబ్రహ్మైవ క్వచిద్ద్వీపే సముదయం
వేదశాఖానాం సహస్రం సచివో యస్య శుకేన సేవ్యమానః కల్పవృక్షరూపీ యా
మునీనాం తిలకస్సుదృష్టీనాం స్వీయచరణభాజాముచ్చైః ఫలాని ఉత్కృష్టాని
మోక్షాదిరూపాణి ఫలాన్యుల్లాసయతి అహమేత్యాశ్చర్యే ౭తి ప్రసిద్ధౌ వా. స త్వం
తదృతం ధామైవేతి షా-ఇంద్ర. ౨౯. హే౭ద్భుత కృష్ణ తే గుణాన్ వత్తుం కశ్యక్తో
న కో౭పి సమర్థః. అద్భుతత్వమాహ సర్వేష్వమార్తిశమనాయ గిరీశం మహాదేవం
సదైవ వా హృదా ధత్సే స తు గోపాదీనామేవా౭౭ర్తికాంతయే గోవర్ధనసంజ్ఞం
పర్వతం సత్తదినం హస్తేన ధృతవాన్. పునశ్చ చిరంతనీర్గాః శ్రుతీరధివదనం ముఖే
పాలయసి స తు ప్రసిద్ధాః నవీనా గాః వనే పాలితవాన్. పునశ్చ దయాద్దృష్ట్యా
నరకం దూరీకరోషి స తు యుద్ధే నరకాసురం దూరీకృతవాన్ అతస్తవాద్భుతకృష్ణత్వ
మిత్యర్థః. వ. ౩౦. కింబహునా సర్వశ్రుతిప్రతిపాద్యః పరమాత్మా త్వమేవేత్యాహ-
యమితి. 'నానదాసీన్నో సదాసీత్' 'అనంతరమబాహ్యం' 'సత్యం జ్ఞానమనంతం
బ్రహ్మ' 'విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ' 'ప్రజ్ఞానఘన' ఇత్యాది శ్రుతయో యం తత్త్వం పద
యోర్లక్ష్యార్థమామనంతి సకార్యకారణాదివిలక్షణస్సచ్చిదానందఘనః పురాణః పురుషః
పరమాత్మా నారాయణస్త్యమేవ నరశబ్దేన స్థావరజంగమాత్మకం శరీరజాతమచ్యుతే తత్ర
నిత్యసన్నిహితాశ్చిదాభాసా జీవా నారా ఇతి నిరుచ్యంతే తేహమయనమాశ్రయో
౭ధిష్ఠానం నరాణాం జీవానాం సమూహస్తేహమిదం భోగ్యజాతం చ నాదం తస్య
జడాజడప్రపంచస్య వా ఆధిష్ఠానం నారాయణః పూర్ణత్వాత్పురుషో౭భివృధ్యాది
వికారశూన్యత్వేన నిర్వికారత్వాత్పురాణః. యద్వా యం తత్త్వం పదయోర్వాచ్యార్థం

పురుషః పురాణః. 30. ఇతి స్తుతస్తేన యథావిధాన మాన
 ప్తరమాత్మనిష్ఠః, ద్వైపాయనః ప్రశ్రయనమ్రపూర్వ కాయ
 శానమిదం బభాషే. 31. త్వమస్తదాదేః పదవీం గతో 2భ
 పాండిత్యమబోధయం తే, శుకర్షివత్ప్రీతికరో 2సి విద్వత్
 శిష్యైస్సహ మా భ్రమిస్త్యం. 33. కృతం త్వయా భాష్య
 మాశే స్సఖాంకణే సిద్ధముఖాన్నిశమ్య, హృదా ప్రహృష్టే
 ఊయా తే దృగధ్వసీనః ప్రశమిన్నభూవమ్. 34. ఇత్థం
 వచనశ్రవణోత్థహర్షం రోమాంచపూరమిషతో బహిరుత్
 బిభ్రత్తమభ్రుచి మాఖ్యదదభ్రశక్తిం శ్రీశంకరశ్శుకమతా
 చంద్రః. 35. సుమంతువైలప్రథమా మునీంద్రా మహాననుభా
 యస్య శిష్యాః, తృణాల్లఘీయానపి తత్ర కోహం తథా

లక్ష్మార్థం చామనంతీత్యర్థః తత్ర పరమాత్మైత్యంతం లక్ష్మార్థప్రతిపాదన
 యణస్సర్వాంతర్యామి తత్పదవాచ్యార్థః పురి శయనా త్పురుషస్త్యంపదవా
 ణత్వమనాదిత్వముభయోర్విశేషణం - ఉ. 30. ఇత్యేవంప్రకారేణ తేన
 స్తుతః ఆత్మనిష్ఠో ద్వైపాయనో వేదవ్యాసో యథావిధానమాసనం ఆసేది
 విష్ణవాక్. 'విభాషాయాం సదపసశ్రవ' ఇతి క్షమ్యః. ప్రశ్రయేణ నమ్రః పు
 2గ్రభాగో యస్య తం యతీశమిదం వక్ష్యమాణమువాచ. 31. యదువా
 అస్తదాదేః పదవీం త్వం గతో2భూః పూర్వమేవ ప్రాప్తః తే2భిండపా
 ధయం జ్ఞాతవానస్తి స్వపుత్ర వత్ప్రీతికరో 2సి యతో విద్వత్ తస్మాదయం
 22గత ఇతి శిష్యైస్సహ త్వం పూర్వం యథాభ్రమం ప్రాప్తస్తథా మాభ్రమ
 మాగాః-ఉ. 33. త్వయా భాష్యం కృతమితి శివస్య సంబంధిని సఖాంక
 ధస్య ముఖాచ్చిత్వా ప్రహృష్టేన హృదా తవ దర్శనేచ్ఛయా హే ప్ర
 నేత్రపథచరో 2హం జాతో 2స్తి. 34. వివంభాతస్య మునీంద్రస్య
 వచనస్య శ్రవణాదుత్థితరోమాంచపూరవ్యాజేన బహిరుత్ పుత్య గచ్ఛంతం
 యక్ శుకాచార్యమతలక్షణసముద్రప్రవర్ధనే పూర్ణచంద్రః శ్రీశంకర
 కాంతిమనస్స శక్తిం తం శ్రీవ్యాసమాఖ్యతో ప్రోక్తవాక్-వ. 35. తద్వాక్య
 త్రిభిః సుమంతువైలవైశంపాయనాద్యా మునీంద్రాః మహాననుభావక
 తేనను యస్య తే శిష్యాస్తస్మిం స్వయి తృణాదప్యతిశయేన లఘుభూతో2హ

రుణ్యమదర్శి దీనే. 3౬. సో ౭హం సమస్తార్థవివేచకస్య కృత్వా భవ
త్సూత్రసమాసరత్నేః, భాష్యప్రదీపేన మహర్షిమాన్యసీరాజనం దృష్ట
తయా న లజ్జే. 3౭. అకారి యత్సాహసమాత్మబుధ్యా భవత్ప్రశిష్య
వ్యవదేశభాజా, విచార్య తత్సూక్తి దురుక్తిజాలమర్హస్సమీకర్తమిదం
కృపాళుః. 3౮. ఇథం నిగద్యోపరతస్య హస్తాత్ హస్తద్వయేనా౭౭ద
రతస్స భాష్యమ్, ఆదాయ సర్వత్ర నిరైక్షతాసౌ ప్రసాదగాంభీర్యగు
ణాభిరామమ్. ౩౯. సూత్రానుకారిమృదువాక్యనివేదితార్థం స్వీయైః
పదైస్సహ నిరాకృతపూర్వపక్షమ్, సిద్ధాంతయుక్తివినివేశితత్వస్వరూపం
దృష్ట్వా ౭భినంద్య పరితోషవశాదవోచత్. ౪౦. న సాహసం తాత
భవానకార్షీద్యత్సూత్రభాష్యం గురుణా వినీతః, విచార్యతాం సూక్త
దురుక్తమత్రే త్యేతన్నహత్సాహసమిత్యవైమి. ౪౧. మీమాంసకా
నామపి ముఖ్యభూతో వేత్తాఖిలవ్యాకరణాని విద్వత్, వినిస్సరేత్తే

ప్రేమం తథా ౭సి దీనే మయి కారుణ్యం దర్శితవానసి-ఉ. 3౬. సో౭హం లఘీయా
నపి తప కారుణ్యపాత్రతాం గతస్సర్వేషాముపనిషద్గతానామర్థానాం వివేచకస్యా
మత్రాభిప్రేతో ౭ర్థో ౭యం నేతి వివిచ్య ప్రదర్శకస్య భవదీయసూత్రలక్షణస్య సహ
స్రకిరణస్య సూర్యస్య భాష్యలక్షణేన ప్రదీపేన సీరాజనమార్ధికం కృత్వా హే
మహర్షిమాన్య ధార్మ్యేన న లజ్జే - ఇంద్ర. 3౭. యద్యప్రేమం తథా౭సి భక్త్యా
కృతం ప్రదీపేన సీరాజనం యథా సవితా స్వీకరోతి తథా భవత్సూత్రేణ స్వీకృ
తత్వా న్నత్యక్తం భాష్యం త్వం శోధయితుమర్హసిత్యాశయేనా ౭౭హ భవత్ప్రశి
ష్యవ్యవదేశపాత్రేణ మయా యత్సాహసం స్వబుధ్యా కృతం తద్విచార్య సూక్తిదురు
క్తిజాలమిదం సమం కర్తుం కృపాళుస్త్వం యోగ్యో ౭సి-ఉ. 3౮. ఇథముక్త్యోపర
తస్య తూష్టిం శీతస్య శ్రీశంకరస్య హస్తాత్స వేదవ్యాస ఆదరేణ హస్తద్వయేన భాష్య
మాదాయాసౌ వ్యాసః ప్రసాదగాంభీర్యగుణైరభిరామం సర్వత్ర సమ్యక్విచార
పూర్వకం దృష్టవాత్. 3౯. పునస్తద్విశిష్య - సూత్రానుసారిభిర్మృదువాక్యైర్నివే
దితో ఆర్థో యేన స్వీయైః పదైర్నిరాకృతాః పూర్వపక్షా యత్ర సిద్ధాంతయుక్తిభి
ర్వినివేశితం తస్య సిద్ధాంతస్య స్వరూపం యత్ర తథాభూతం భాష్యం స వేదవ్యాసో
దృష్ట్వా ౭భినంద్య పరితోషవశాదవోచదుక్తవాత్-వ. ౪౦. గురుణా వినీతో భవాత్
యత్సూత్రభాష్యమకృత తత్సాహసం న కృతవాత్ సూక్తదురుక్తమత్ర విచా
ర్యతామిత్యేతన్నహత్సాహసమిత్యవైమి జానామి - ఉప. ౪౧. తత్ర హేతుమాహ

వదనాద్యతీందోర్గోవిందశిష్యస్య కథం దురుక్తమ్. ౪౨. స ప్రాకృతస్తవం సకలార్థదర్శి మహానుభావః పురుషోఽసి కశ్చిత్, యో బ్రహ్మచర్యాద్విషయాన్నివార్య పర్యవ్రజసూన్య ఇవాంధకారాత్. ౪౩. బహ్వర్థగర్భాణి లఘూని యాని నిగూఢభావాని చ మత్కృతాని, త్వామేవమిత్యం విరహాయ నాస్తి యస్తాని సమ్యగ్విపరీతుమీష్టే. ౪౪. నిసర్గదుర్జ్ఞానతమాని కో వా సూత్రాణ్యలంబేదితుమర్థతస్సత్, క్లేశస్తు తావాత్ విపరీతురేషాం యావాన్ప్రణేతుర్విబుధా వదంతి. ౪౫. భావం మదీయమవబుధ్య యథావదేవం భాష్యం ప్రణేతుమనలం భగవానపీశః, సాంఖ్యాదినా విలులితం శ్రుతిమూర్ధ వర్తేధర్మం కథం పరశివాంశమృతే ప్రభుస్సాన్వితే. ౪౬. రోషానుషంగకలయాఽపి సుదూరముక్తో

మీమాంసకానామసీతి వేత్త జానాసి - ఉ. ౪౨. కించ న ప్రాకృతస్తవం కింతు సర్వార్థదర్శి కశ్చిన్తహనుభావః పురుషోఽసి తత్ర హేతుమాహ-య ఇతి. పర్యవ్రజః సన్న్యాసం కృతవాత్. అనాయాసేన విషయనివారణే వృష్టాంతో యథా సూర్యోఽంధకారాన్నివార్య గచ్ఛతి తద్వత్. ౪౩. మత్కృతభాష్యకరణాదసి త్వం ప్రాకృతో న భవసీత్యాశయేనాహ బహవోఽర్థా గర్భే యేషాం నిగూఢో భావో యేషాం పునశ్చ లఘూని మత్కృతాని యాని మాత్రాణి తాని త్వాం విహాయ ఏవంప్రకారేణ సమ్యక్ యో విపరీతుం వివరణం కర్తుం సమర్థస్య నాస్తి. ౪౪. కించ సూత్రకృత్పరిశ్రమతుల్య ఏవైషాం వ్యాఖ్యాతుః పరిశ్రమ ఇతి దేవాః పండితాశ్చ వదంతీత్యాహ నిసర్గాత్స్వభావాదేవాతిశయేన దుర్జ్ఞానాని సూత్రాణి యథా భూతార్థతో జ్ఞాతుం కో వాఽలం న కోఽపి సమర్థః హే సన్యత ఏషాం సూత్రాణాం ప్రణేతుర్యావాత్ క్లేశస్తావానేవైషాం వివరణకర్తృః క్లేశ ఇతి విశేషజ్ఞా దేవాశ్చ వదంతి. ౪౫. ఏవం యథా త్వయా మదీయా భావో బుద్ధస్తథా తం యథావద్విజ్ఞాయ విశ్వరూపముక్తోఽసి కర్తృమకర్తృమన్యథాకర్తుం సమర్థోఽసి కశ్చిద్భాష్యం ప్రణేతుమలం సమర్థో న భవతి యథావదేవం భాష్యమితి వా యత ఏవమతః పరశివాంశం వినా సాంఖ్యాదినా విపరీతతాం ప్రాపితం వేదాంతమార్గముద్ధర్తుం కథం ప్రభుస్సమర్థస్సాన్విదిత్యర్థః- వసం. ౪౬. యత్తు ధత్స ఇత్యాద్యుక్తం తత్రాహాద్భుతశంకరస్తవం వర్ణయతుం న శక్యోఽద్భుతత్వం దర్శయతి. రోషస్య సంబంధలేశేనాపి రహితస్య తు రోషానుషంగేణ ముక్తో న భవతి ఏవంభూతోఽవ్యధిమానసం మనసి సకలా అపి కలా ధత్సే న తు శిరస్యేకామేవ

ధత్సేఽధిమానసమహో సకలాః కలాశ్చ, సర్వాత్మనా గిరిజయోపహిత
స్వరూపశ్శక్తో న వర్ణయితుమద్భుతశంకరస్త్యమ్. ౪౭. వ్యాఖ్యాప్య
సంక్షైః కవిభిః పురైతద్వ్యాఖ్యాస్యతే కైశ్చిదితఃపరం చ, భవా
నివాస్తద్ధృదయం కిమేతే సర్వజ్ఞ విజ్ఞాతుమలం నిగూఢమ్. ౪౮. వ్యా
ఖ్యాహి భూయో నిగమాంతవిద్యాం విభేదవాదాన్ విదుషో విజిత్య,
గ్రంథాన్ భువి ఖ్యాపయ సానుబంధానహం గమిష్యామి యథాభి
లాషమ్. ౪౯. ఇత్యుక్తవంతం తమసావవోచత్కృతాని భాష్యాణ్యపి
పాఠితాని, ధ్వస్తాని సమ్యక్కుమతాని ధైర్యాదితః పరం కింకరణీయ
మస్తి. ౫౦. ముహూర్తమాత్రం మణికర్ణికాయాం విధేహి సద్వత్సల
సన్నిధానమ్, చిరాద్యతేఽహం పరమాయుషోఽతే త్యజామి యావ
ద్వపురద్య హేయమ్. ౫౧. ఇతీదమాకర్ణ్య వచో విచింత్య సశం
కరం ప్రాహ కురుష్వ మైవమ్, అనిర్జితాస్సంతి వసుంధరాయాం త్వయా

శశికలాం బిభర్తి పునశ్చ సర్వాత్మనా సర్వాత్మభావేన గిరిజయా వేదాంతవాచి జాత
యా బ్రహ్మవిద్యాలక్షణయా పార్వత్యా యుక్తం స్వరూపం యస్య స త్వర్థశరీరేణ
పార్వత్యా యుక్తస్వరూప ఇత్యర్థః. ౪౭. యదుక్తం లజ్జాసంపాదకం కర్తృకృత్యాఽపి
ధృష్టతయాఽహం న లజ్జ ఇతి తత్రాహ పూర్వమేతన్నదీయం సూత్రజాతమనం
ఖ్యాతైః కవిభిర్వ్యాఖ్యాతం ఇతఃపరం చ కైశ్చిత్కవిభిరేతద్వ్యాఖ్యాస్యతే పరం తు
భవానివ నిగూఢమస్తద్భిప్రాయం విజ్ఞాతుం కిమేతే వ్యాఖ్యాతారోఽలం సమర్థా
నైవ శక్తాస్సర్వజ్ఞస్య తవైవైతద్విజ్ఞానే శక్తిర్న త్వన్యస్యాల్పజ్ఞస్యేత్యాశయవా
నాహ-హే సర్వజ్ఞేతి-ఉ. ౪౮. ఏవం సూత్రభాష్యం ప్రత్యా శ్రుతిభాష్యకరణాదా
ప్రేరయన్ స్వగమనమామంత్రయతి - వ్యాఖ్యాహీతి - వేదాంతవిద్యాముపనిషదం విధే
• దవాదాన్మండితాన్ విజిత్య విషయసంబంధప్రయోజనాధికార్యాఖ్యానుబంధయు
క్తాన్ గ్రంథాన్ ఆఖ్యాపయ-ఆఖ్యానకీ. ౪౯. ఇత్యుక్తవంతం తం శ్రీవ్యాస మసౌ
శ్రీశంకరోఽవోచత్ అవదత్ త్వదాజ్ఞా మయా పూర్వమేవ సంపాదితేతి దర్శయతి
నిగమాంతభాష్యాణి కృతాని పాఠితాని చ పునశ్చ కుమతాని ధైర్యాత్సమ్యక్జ్ఞాని
తాని తస్మాదితః పరం కించిదపి కర్తవ్యం నాస్తి. ౫౦. యత ఏవమతో హేసద్వ
త్సల ఘటికాద్వయం మణికర్ణికాయాం సామీప్యం విధేహి వీతదర్థమహం చిరా
ద్యత్నం కరోమి పరమాయుషస్తవ సమీపేఽద్య యావద్ధేయం పపుశ్శరీరం త్వ

బుధాః కేచిదుదారవిద్యాః. ౧౨. జయాయ తేహం కతిహాయనాని
 వస్తవ్యమేవ స్థిరధీస్తవ్యయా ౭పి, నో చేస్తుముతూ భువి దుర్లభాస్యా
 త్థినితిర్యథా మాతృభుతస్య బాల్యే. ౧౩. ప్రసన్నగంభీరభవత్ప్రణీత
 ప్రబంధసందర్భభవః ప్రహర్షః, ప్రోత్సాహయత్యాత్మవిదామృషీణాం
 వరేణ్య విశ్రాణయితుం వరం తే. ౧౪. అప్టో వయాంసి విధినా తవ
 వత్స దత్తాన్యన్యాని చాప్త భవతా సుధియా ౭౭ర్జితాని, భూయో
 ౭పి షోడశ భవంతు భవాజ్జయా తే భూయాచ్ఛ భాష్యమిదమారవి
 చంద్రతారమ్. ౧౫. త్వమాయుషా ౭నేన విరోధివాదిగర్వాంకురో
 న్మూలనజాగరూకైః, వాక్యైః కురుషోఽన్యైతభేదబుద్ధీనద్వైతవిద్యాపరి
 పంథినో ౭న్యాక్. ౧౬. ఇతీరయంతం ప్రతిపాచమూచే స శంకరః
 పావితసర్వలోకః, త్వత్సూత్రసంబంధవశాన్నదీయం భాష్యం ప్రచారం
 భువి యాతు విద్యక్. ౧౭. ఇతీరయిత్వా చరణౌ వమందే యతిర్తు నే
 స్సర్వవిదో మహాత్మా, ప్రదాయ సంభాష్య వరం మునీశో ద్వైపాయన

జామి తాపదిత్యర్థః. హే పరమా ౭౭యుషా ౭ం తే సమాప్తావతి వా-ఉపేం. ౧౧-౧౨.
 తేహముదారవిద్యానాం జయాయ హేస్థిరధీర్వద్యపి తత్పరాభవహేతుభూతాః
 గ్రంథాస్తవ్యయా రచితాస్తథా ౭పి కతిపయవర్షాణి త్వయా ౭పి వస్తవ్యమేవ
 విపక్షే దోషమహా-నో చేదితి. యథా బాల్యే మాతృరహితస్య స్థితిద్దుర్లభా తద్వస్తాత్మవ
 ద్రక్షకేణ త్వయా రహితా మోక్షేచ్ఛా దుర్లభా స్యాత్-ఉప. ౧౩. ఆయుషః సమా
 ప్తిం విచార్య పరదానాయా ౭౭హ హే ఆత్మవిదాం ఋషీణాం వరేణ్య ప్రసన్నగంభీ
 రాణాం భవత్ప్రణీతానాం ప్రబంధానాం సందర్శైర్భవో జన్త యస్య స ప్రహర్షః
 తుభ్యం వరం ప్రదాతుం మాం ప్రోత్సాహయతి. ౧౪. వయాంసి వర్షాణి భవస్య శివస్యా
 ౭౭జ్ఞయా-వరాంతరం దదాతి చ పునరిదం భాష్యమారవిచంద్రతారం భూయాత్
 యావత్సూర్యాది స్థితిస్తావద్భవత్విత్యర్థః - వ. ౧౫. సమ షోడశవర్ష పరిమితాయుషా
 మయా కిం కర్తవ్యమిత్యాకాంక్షాయామాహ త్వమనేనా ౭౭యుషా ౭న్యానద్వైత
 విద్యాపరిసంధినః స్వవాక్యైస్త్యక్త భేదమతీక్ కురుష్వ - వాక్యాని విశిష్య. విరోధి
 వాదినాం గర్వస్య సమూలోఽఘ్నదనే జాగరూకైః సావధానైః - ఉ. ౧౬. ఇత్యేవం
 కథనం కుర్వంతం వేదవ్యాసం పవిత్రితలాకః సశంకరః ప్రతిపచనమువాచ యద్యపి
 మదీయం భాష్యం ప్రచారం గంతుం యోగ్యం న భవతి తథా ౭పి త్వత్సూత్రసంబం
 ధవశాత్ హే విద్యక్ భువి ప్రచారం గచ్ఛతు స్వలాభువోక్తి రియం. ౧౭. సంభాష్య

సోస్మిం ౭తరథా ద్యతాత్తా. ౧౮. ఇత్థం నిగద్య ఋషిచృష్టి తిరోహితే
 ౭స్మిన్నంతర్వివేకనిధిరవ్యథ వివ్యథే సః, హృత్తాపహారి నిరుపాధిక్య
 పారసానాం తత్తాదృశాం కథమహో విరహో విషహ్యః. ౧౯. తత్త్వా
 దపద్దే నిజచిత్తపద్దే పశ్యన్మథంచద్విరహం విషహ్య, యతిక్షీతిశో ౭పి
 గురోర్నియోగాన్తనో దధే దిగ్విజయే మనీషీ. ౨౦. భాష్యస్య
 వార్తిక మతైష కుమారిలేన భట్టేన కారయితు మాదరవాన్తునీంద్రః,
 వంధ్యాయమానదరవింధ్యమహీధరేణ వాచంయమేన చరితాం హరి
 తం ప్రతప్తే. ౨౧. తతస్స వేదాంతరహస్యవేత్తా భేత్తా మతానాం
 తదసమ్మతానామ్, ప్రయాగమాగాత్పృథమం జిగీషుః కుమారిలం
 సాధితకర్తృజాలమ్. ౨౨. ఆమజ్జతాం కిల తనూమసితాం సితాం చ
 కర్తుం కళిందసుతయా కలితానుషంగామ్, అహ్నియ జహ్నుతనయా

వరమవశ్యం భావివరం వరం ప్రదాయ సంపూజ్యేతి వా. ౧౮. ఇత్థం సంభాష్యస్మి
 స్మృషిశ్రేష్ఠే వేదవాసే ౭ంతర్ధానం గతే అథానంతరమంతర్వివేకనిధిరసి సః శ్రీశం
 కరో వివ్యథే వ్యథాం ప్రాప తత్ర హేతుః. హృత్తాపహారి నిరుపాధిక్యపారసా
 యేషాం తత్తాదృశాం వ్యాసప్రభృతీనాం విరహః కథమహో విషహ్యః కథమసి విష
 హ్యో న భవతీత్యర్థః. ౧౯. తద్ద్వి కథం తద్విరహం విషహ్య దిగ్విజయే మనో దధే
 ఇత్యాకాంతాయామాహ తదితి - గురోర్వేదవాసస్య నియోగాదనుకాసనాత్ - ఉ.
 ౨౦. అథ దిగ్విజయే మనసః స్థాపనానంతరం కుమారిలేన భట్టేన భాష్యస్య వార్తికమా
 దరాత్కారయితుమేష మునీంద్రః వంధ్యవదాచరన్తో నిష్ఫలా దరా గర్తా యస్మిం
 స్తథాభూతో వింధ్యచలా యేన లేన వాచంయమేన అగస్త్యేన మునినా చరితాం
 దక్షిణాం హరితం దిశం ప్రతి ప్రతప్తే ప్రస్థానం కృతవాక్-వ. ౨౧. తతః ప్రస్థానా
 నంతరం వేదాంతరహస్యవేత్తా ౭సమ్మతానామనభిమతానాం మతానాం ప్రసహ్య ర్ముడి
 తివా భేదనకర్తా సశ్రీశంకరః సాధితకర్తృకాండం కుమారిలం ప్రథమం జేతుమిచ్ఛుః
 ప్రయాగం తీర్థరాజమాగచ్ఛత్ ప్రథమం ప్రయాగమితి వా సంబంధః. ఉ. ౨౨.
 అథానంతరం ఆమజ్జతాం పుంసాం తనూం శరీరమసితాం కృష్ణాం విష్ణుస్వరూపాం
 సితాం క్షేతాం శివస్వరూపాం చ కర్తుం కళిందాఖ్యగిరిపుత్ర్యా కాళింద్యా యము
 నయా సంపాదితో ౭నుషంగాన్సంబంధో యయా నిష్టుతాని నాశితా న్యూహని యయా
 తాం జాన్తావీమన్తాయాంజసా ౭ర్థానాం చతుర్విధపురుషార్థానాం మార్గం మధ్యే
 ప్రయాగం ప్రయాగస్య మధ్యే అగమత్. 'పారే మధ్యే వృష్ట్యా'వేతి సమాసః
 23

తీరే విశక్రామ తమాలశాలిన్యత్రాంతరే ౭శ్రూయత లోకవార్తా. ౭౩. గిరేరవప్లుత్య గతిస్సతాం యః ప్రామాణ్య మామ్నాయగిరామవా దీత్, యస్య ప్రసాదాత్త్రివివోకసో ౭పి ప్రవేదిరే ప్రాక్షనయజ్ఞ భాగాత్. ౭౪. సో ౭యం గురోరున్నథనప్రసక్తం మహత్తరం దోష మపాకరిష్టుః, అశేష వేదార్థవిదాస్తికత్వాత్తుషానలం ప్రావిశదేషధీరః. ౭౫. ఆయం హ్యధీతాఖిలవేదమంత్రః కూలంకషాలోడిత సర్వతంత్రః, నితాంతదూరికృత దుష్టతంత్రస్త్రైలోక్యవిభ్రామితకీర్తియంత్రః. ౭౬. శ్రుత్వేతి తాం సత్త్వరమేష గచ్ఛన్ వ్యలోకయత్తం తుషరాశిసం స్థమ్, ప్రభాకరాద్యైః ప్రథితప్రభావై రుపస్థితం సాశ్రుముఖై ర్వి నేయైః. ౭౭. ధూమాయమానేన తుషానలేన సందహ్యమానే ౭పి వపుష్యశేషే, సందృశ్యమానేన ముఖేన బాష్పపరితపద్దశ్రియమాద థానమ్. ౭౮. దూరే విధూతాఘమపాంగభంగాత్ తం దేశికం దృష్టి పథావతీర్ణమ్, దదర్శ భట్టో జ్వలదగ్నికలోప జుగోప యో వేదఃఖం జితారిః. ౭౯. అదృష్టపూర్వం శ్రుతపూర్వవృత్తం దృష్ట్వా ౭తిమోదం

తమాలశాలిని తీరే విశ్రమం కృతవాత్ అత్రాంతరే లోకవార్తా అశ్రూయత-ఉ. ౭౩. తామేవ దర్శయతి గిరేరితి-యస్సతాం గతిః పర్వతాదవప్లుత్య వేదగిరాం ప్రామాణ్య మవాదీత్. ౭౪. సో ౭యం భట్టపాదః గురోరున్నథనా త్వసక్తం ప్రాప్తం మహత్త రం దోషమపాకరిష్టుస్సర్వవేదార్థజ్ఞ ఏష ధీర ఆస్తికత్వాత్తుషాగ్నిం ప్రావిశత్. ౭౫. ఆయం భట్టపాదః హి ప్రసిద్ధమధీతాఖిలవేదమంత్రః పునశ్చ కూలంకషా నదీ తద్వ దాలోడితాని అవగాహితాని సర్వశాస్త్రాణి సర్వసిద్ధాంతా వా యేన సనితాంతం దూరి కృతాని దుష్టతంత్రాణి యేనాతనివ విభ్రామితం కీర్తిలక్షణం యంత్రం యేన సః-ఉ. ౭౬. ఇతి తాం లోకవార్తాం శ్రుత్వా తం వ్యలోకయత్ దృష్టవాత్-ఉ. ౭౭. తం విశింషి-ధూమాయమానేన తుషాగ్నినా ౭శేషే వపుషి సందహ్యమానే ౭పి సందృశ్య మానేన ముఖేనోష్ణవ్యాప్తకమలస్య శ్రియమాదధానం. ని. 'బాష్పమూష్ణశ్రుకశిపా' ఇతి మేదిసి. ౭౮. కటాక్షభంగాత్ దూరే విధూతాన్యఘాని యేన తం దృష్టిమార్గే ౭వ తీర్ణం దేశికం శ్రీశంకరం జ్వలదగ్నితుల్య భట్టపాదో దదర్శ యో జితారిశ్వేదమార్గం జుగోప. ౭౯. అదృష్టపూర్వం శ్రుతపూర్వం వృత్తం చరితం యస్య తం శ్రీశంకరం దృష్ట్వా భట్టో ౭తిహర్షం జగామ తతశ్చ శిష్యగణైః పూజాం కృతవాత్ తాం

స జగము భట్టః, అచీకరచ్చిష్యగజైస్సపర్యా ముపాదదే తామపి
దేశికేంద్రః. ౮౦. ఉపాత్తభిక్షః పరితుష్టచిత్తః ప్రదర్శయామాస స
భాష్యమస్తై, సర్వో నిబంధో హ్యమలో ౭పి లోకే శిష్టేషీతస్సంచ
రణం ప్రయాతి. ౮౧. దృష్ట్వా భాష్యం హృష్టచేతాః కుమారః ప్రోచే
వాచం శంకరం దేశికేంద్రమ్, లోకే ౭త్వల్ప మత్సరగ్రామశాలీ
సర్వజ్ఞానో నాల్పభావస్య పాత్రమ్. ౮౨. అష్టో సహస్రాణి విభాంతి
విద్యౌ సద్వార్తికానాం ప్రథమే ౭త్ర భాష్యే, అహం యది స్వామ
గృహీతదీక్షో ధ్రువం విధాస్యే సునిబంధమస్య. ౮౩. భవాదృశాం
దర్శనమేవ లోకే విశేషతో ౭స్మిన్నమయే దురాపమ్, పురార్జితైః
పుణ్యచయైః కథంచిత్త్వమద్య మే దృష్టిపథం గతో ౭భూః. ౮౪.
అసారసంసారపయోధిమధ్యే నిమజ్జతాం సద్భిరుదారవృత్తైః, భవా
దృశై స్సంగతిరేవ సాధ్యా నాన్యస్తదుత్తారవిధావుపాయః. ౮౫. చిరం
దిదృక్షే భగవంతమిత్థం త్వమద్య మే దృష్టిపథం గతో ౭భూః, న
హ్యత్ర సంసారపథే నరాణాం స్వేచ్ఛావిధేయో ౭భిమతేన యోగః.
౮౬. యునక్తి కాలః క్వచిదిష్టవస్తునా క్వచిత్త్వరిష్టేన చ నీచవస్తునా,

సపర్యామనపేక్షితామపి దేశికేంద్రస్సీకృతవాక్. ౮౦. ఉపాత్తా భిక్షా యేన
పరితుష్టచిత్తస్స శ్రీశంకరో ౭స్టై భట్టపాదాయ భాష్యం దర్శయామాస. నను కిమర్థం
దర్శయామాసేత్యపేక్షాయా మాహ. సర్వ ఇతి. ౮౧. తత్ర హేతుమాహ - హి
యస్తా ణ్లోకే ౭ల్పః త్సుద్రో మత్సరగ్రామశాలీ సర్వజ్ఞానస్సర్వజ్ఞస్తు మత్సర్యాదిలక్ష
ణస్య త్సుద్రభావస్య పాత్రం న భవతీత్యర్థః. కా. ౮౨. యదువాచ తదాహ. ఆష్టావితి.
హేవిద్యస్సత్రాప్తిక్ గ్రంథే ప్రథమే ౭ధ్యాయే భాష్యే సద్వార్తికానామష్టా
సహస్రాణి భాంతి తర్హి కర్తవ్యాసీతి చేత్తత్రాహ ౭హం యద్యగృహీతదీక్షః స్వాం
తర్హ్యస్య భాష్యస్య సునిబంధం విధాస్యే-ఉ. ౮౩. తిష్ఠత్వేతద్భవద్దర్శనం త్వతిదుర్లభం
మయా లబ్ధమిత్యాహ భవాదృశామితి-ఉపేం. ౮౪. యతో భవాదృశాం సంగతిరేవ
సంసారాదుద్ధరణోపాయ ఇత్యాహసారేతి - తదుత్తారవిధా సంసారోత్తరణవిధా-ఉ.
౮౫. నన్నేపం తర్హి పూర్వం దర్శనేచ్ఛా తవ కుతో నోత్పన్నేతిచేత్తత్రాహ-చిర
కాలమాలభ్యేత్థం దర్శనమిచ్ఛామి పరం త్వద్య దృష్టిమార్గే త్వం గతో ౭సి. నన్నే
పం తర్హి కిమితి స్వాభిలషితం త్వయా న సంపాదితమితి చేత్తత్రాహ. నహీతి. ౮౬. తర్హి
కో వా యునక్తితి చేత్ తత్రాహ - యునక్తితి. అతః కారణాత్పుఖదుఃఖే కాలకృతే

తక్షణేన సంయోజ్య వియోజయత్యసౌ సుఖాసుభే కాలకృతే ప్రవే
 ద్యతః. ౮౭. కృతో నిబంధో నిరణాయి పంథా నిరాసి నైయామిక
 యుక్తిజాలమ్, తథాఽన్వభూవం విషయోత్థజాతం న కాలమేనం పరి
 హర్తుమిశే. ౮౮. నిరాస్యమిశం శ్రుతిలోకసిద్ధం శ్రుతేస్సత్తో
 మాత్వముదాహరిష్యక్, న నిహ్నువే యేన వినా ప్రపంచస్సౌఖ్యాయ
 కల్పేత న జాతు విద్యక్. ౮౯. తథాగతాక్రాంతమభూదశేషం స వైది
 కోధ్వా విరళీబభూవ, పరీక్ష్య తేషాం విజయాయ మార్గం ప్రావర్తి సం
 త్రాతుమనాః పురాణమ్. ౯౦. సశిష్యసంఘాః ప్రవిశంతి రాజ్ఞాం గేహం
 తదాది స్వవశే విధాతుమ్, రాజా మదీయాఽజిరమస్తదీయం తదాద్రి
 యధ్యం న తు వేదమార్గమ్. ౯౧. వేదోఽప్రమాణం బహుమాన

అహం విజానామి-ఇం. ౮౭. అహం తు సర్వం కర్తవ్యం కృతవానేవేత్యాహ. కృత
 ఇతి. పునశ్చ కర్తవ్యార్థో నిర్ణీతః పునశ్చ నైయామికయుక్తిజాలం నిరస్తం విషయోత్థం
 సుఖదుఃఖజాతం చాన్వభూవం. నన్వేపం భూతస్త్వమేవం కాలం కిమితి న పరిహర
 సీతి చేత్తత్రాహ నేకే సమర్థో న భవామి. ౮౮. నను కిమర్థమేవం విధాతుం ప్రవృ
 త్తోఽసీతి జిజ్ఞాసాయామిశ్వరనిరాసగురుద్రోహలక్షణయోః పాపయోః ప్రాయ
 శ్చిత్తం కర్తుం ప్రవృత్తోఽస్మీతి దర్శయితుముపక్రమతే - నిరాస్యమితి 'ఈశానో భూ
 తభవ్యస్యే'త్యాదిశ్రుతే ర్లోకాచ్చ సిద్ధమిశం నిరాకృతవాక్. కిమిచ్ఛన్నితి చే
 త్తత్రాహ వేదస్య స్వతః ప్రామాణ్యముదాహరిష్యక్ హే విద్యక్ జాతు కదాచి
 త్ప్రపంచో జగద్వేన వినా సౌఖ్యాయ న కల్పతే యోగ్యో న భవతి తమిశం న
 నిస్తువే నైవావలపామి తన్నిషేధే మదభిప్రాయా నాస్తీత్యర్థః. ౮౯. ఏవమేకం
 పాపం ప్రదర్శ్య ద్వితీయం దర్శయతి - తథాగతైస్సుగతైరాక్రాంతమశేషం సర్వ
 మభూత్ తేన చ స వైదికః పంథా విరళీబభూవేతి పరీక్ష్య తేషాం విజయాయ
 పురాణం వేదమార్గం సంత్రాతుమనా అహం ప్రవృత్తః. ౯౦. శిష్యసంఘై ససహితా
 స్సుగతాః రాజ్ఞో గేహం ప్రవిశంతి తదాది రాజాది స్వవశే విధాతుం రాజా మదీయ
 స్తథాఽజిరం విషయో దేశోఽస్తదీయస్తస్మాద్వేదమార్గం నైవాద్రియధ్యం. యద్వా
 తత్తస్మాదస్తదీయ మజిర మస్తదీయశాస్త్రవిషయ మాశ్రయధ్యం న తు వేదమార్గమితి
 వదంతో విచరంతీతి పరేణాన్వయః. ని. 'ఆజిరం ప్రాంగణే చాంతే విషయే దర్శయే
 ఽనిల'ఇతి మేదిసీ. ౯౧. వేదోఽప్రమాణం బహుమానేన ప్రత్యక్షాదిప్రమాణేన
 బాధాత్పరస్పరవ్యాఘాతవాచకత్వాచ్చేత్యేవం వదంతో లోకే విచరంతి స్త ఏషాం

బాధాత్పరస్పర వ్యాహతివాచకత్వాత్, ఏవం వదంతో విచరంతి లోకే
 న కాచిదేహం ప్రతిపత్తిరాసీత్. ౯౨. అవాదిషం వేదవిఘాతదత్తై
 స్తాన్నాశకం జేతుమబుధ్యమానః, తదీయసిద్ధాంతరహస్యవాగ్ధీన్నిషేధ్య
 బోధాద్ధి నిషేధ్యబాధః. ౯౩. తదా తదీయం శరణం ప్రపన్నసిద్ధాంత
 మశ్రేషమనుద్ధతాత్తా, అదూదుషద్వైదికమేవ మార్గం తథాగతో
 జాతు కుశాగ్రబుద్ధిః. ౯౪. తదాఽపతన్తే సహసాఽశ్రుబిందుస్తచ్చా
 విదుః పార్శ్వనివాసిన్ ౨న్త్యే, తదా ప్రభృత్యేవ వివేశ శంకా
 మయ్యాప్తభావం పరిహృత్య తేహమ్. ౯౫. విపక్షపాతీ బలవాన్
 ద్విజాతిః ప్రత్యాదదద్దర్శనమస్తదీయం, ఉచ్చాటనీయః కథమప్యపా
 యైర్నైతాదృశః స్థాపయితుం హి యోగ్యః. ౯౬. సమ్మంత్ర్య చేత్థం
 కృతనిశ్చయాస్తే యే చాపరేఽహింసనవాదశీలాః, వ్యపాతయన్నుచ్చ
 తరాత్ప్రమత్తం మామగ్రసాధాద్వినిపాతభీరుమ్. ౯౭. పతన్వతస్సాధ
 తలాన్యరోరుహం యది ప్రమాణం శ్రుతయో భవంతి, జీవేయమస్మి
 న్పతితోఽసమస్థలే మజ్జీవనే తచ్చుత్తిమానతా గతిః. ౯౮. యదీతి

సుగతానాం కాచిత్ప్రతిపత్తిః ప్రతిక్రియా నాఽఽసీత్-అఖ్యా. ౯౨. వేదవిఘాత
 దత్తైస్తైరవాదిషం వాదం కృతవాన్ పరం తు తదీయసిద్ధాంతరహస్యజలధీనబుధ్య
 మానస్తాన్ జేతుం నాశకం హి యతో నిషేధ్యస్య జ్ఞానాన్నిషేధ్యస్య బాధో
 భవతి నాన్యభేత్కర్థః. ఉ. ౯౩. తదాసీం తదీయం శరణం ప్రపన్నోఽనుద్ధతాత్తా
 తదీయం సిద్ధాంతమశ్రేషం జాతు కదాచిత్తీక్ష్ణబుద్ధిః సుగతో వైదికమేవ మార్గ
 మదూదుషత్. ౯౪. తదా సహసా మేఽశ్రుబిందురపతత్ తచ్చాశ్రుపతన
 మన్త్యే పార్శ్వనివాసిన్ ౨విదుస్తదాప్రభృత్యేవ మయ్యాప్తభావం పరిహృత్య
 స్థితానాం తేహం శంకా వివేశ. ఉ. ౯౫. దర్శనం శాస్త్రం. ఉ. ౯౬. ఇత్థం సమ్మం
 త్ర్య కృతనిశ్చయాస్తే యే చాన్త్యేఽహింసనవాదశీలాః వినిపాతభీరుం వినిపాతాత్
 భయశీలం ప్రమత్తం మామచ్చుతరాత్ శ్రేష్ఠసాధాద్వ్యపాతయన్. ౯౭. సాధతలా
 త్పతన్వతన్ అరోరుహం పునఃపునరారూఢః యది శ్రుతయః ప్రమాణం భవంతి తత్త
 ర్నాస్తి విషమస్థలే పతితః జీవేయం యతః శ్రుతిప్రామాణ్యస్య మజ్జీవనేనైవ గతిః.
 ౯౮. ఇహ వేదప్రామాణ్యే యదీతి సందేహప్రతిపాదకపదస్య ప్రయోగాద్వ్యాజేన కప
 టేన శాస్త్రస్య శ్రవణాచ్చ హేతోరుచ్చదేశాత్పతతో మమ తదేకం చక్షుర్వ్యసం

సందేహపదప్రయోగాద్వ్యాజేన శాస్త్రశ్రవణాచ్చ హేతోః, మమో
చ్చదేశాత్ప్రతతో వ్యసజ్జీతదేకచతుర్విధికల్పనా సా. ౯౯. ఏకాక్షర
స్యాపి గురుఃప్రదాతా శాస్త్రోపదేష్టా కిము భాషణీయమ్, అహం హి
సర్వజ్ఞగురోరధీత్య ప్రత్యాదిశే తేన గురోర్తహఃగః. ౧౦౦. తదేవమిత్థం
సుగతాదధీత్య ప్రామాతయం తత్కులమేవ పూర్వమ్, జైమిన్యవజ్ఞే
ఽభినివిష్టచేతాశ్చాస్త్రేనిరాస్థం పరమేశ్వరం చ. ౧౦౧. దోషద్వయస్యా
స్య చిక్షీర్షురర్హన్యథోదితాం నిష్క్రమిమాశ్రయాశమ్, ప్రావిక్షమేమా
పునరుక్తభూతా జాతా భవత్పాదనిరీక్షణేన. ౧౦౨. భాష్యం ప్రణీతం
భవతేతిమోగిన్నాకర్ణ్య తత్రాపి విధాయ నృత్తిమ్, యశో ఽధిగచ్ఛే
యమితి స్త వాంఛా స్థితా పురా సంప్రతి కిం తదుక్త్యా. ౧౦౩. జానే
భవంతమహమార్య జనార్థజాతమద్వైతరక్షణకృతే విహితావతారమ్,
ప్రాగేవ చేన్నయనవర్త్య కృతార్థయేథాః పాపక్షయాయ బల నేదృశ

క్షీత్ కించ సా చతురస్య నాశం గచ్ఛత్వితి విధేర్దైవస్య కల్పనా. ౯౯. ఏకాక్షరస్యాపి
ప్రదాతా గురుర్భవతి శాస్త్రోపదేష్టా స భవతీతి కిము వక్తవ్యం అహం తు సర్వజ్ఞాత్ము
గతాత్. ని. 'సర్వజ్ఞస్సుగత' ఇత్యమరః. గురోరధీత్య తేనాధీతేన గురోర్తహఃగః
ప్రత్యాదిశే ప్రత్యర్థితవాక్. ౧౦౦. మహాపరాధమేవాహ - తదేవమనేన ప్రకారేణ
సుగతాదధీత్య తస్య సుగతస్య కులమేవాదౌ ప్రామాతయం జైమినిరువజ్ఞా ఆద్యజ్ఞానం
యత్ర. ని. 'ఉపజ్ఞా జ్ఞానమాదృం స్యా' దిత్వమరః. తస్మిన్ శాస్త్రే ఽభినివిష్టం చేతో
యస్య సః అహం పరమేశ్వరం చ నిరాస్థం నిరస్తవాక్. ౧౦౧. అస్యోదాహృతస్య
దోషద్వయస్య యథోక్తాం నిష్క్రమిం చిక్షీర్షుః హే ఆర్హ్వా ఆశ్రయాశం పాపకం
ప్రావిక్షం ప్రవేశం కృతవాన్యస్తి. ని. 'ఆశ్రయాశో బృహద్భానుః కృశానుః పాపశో
ఽనలః' ఇత్యమరః. తప పాదనిరీక్షణస్య నిష్క్రమిరూపత్వాదేహ నిష్క్రమిస్తవ పాద
నిరీక్షణేన పునరుక్తభూతా జాతా సంపన్నా. ౧౦౨. నను శాబరభాష్యవదన్తద్భాష్యే
ఽపి త్వయా వార్తికంకర్తవ్యం స్థితమితి చేత్తత్రాహ భాష్యం భవతా ప్రణీతమితిస్మత్వా
హే యోగిన్ భవత్ప్రిణీతే భాష్యే వృత్తిం విధాయ యశో ఽధిగచ్ఛేయమితి వాంఛా
పురా స్థితా పరం తు సంప్రతి తదుక్త్యా కిం నిష్ఫలత్వాత్ స్తేతిపాదపూరణే. ౧౦౩.
ఆర్యాణామర్థే జాతమార్యాణామర్థసముదాయో యస్తాత్తథాభూతమితి వా హేతర్య
జనార్థం జాతమితి వా. పునశ్చాద్వైతరక్షణాయ విహితోఽవతారో యేన తథాభూతం

మాచరిష్యమ్. ౧౦౪. ప్రాయో ౭ధునా తదుభయప్రభవాఘశాంత్యై
ప్రావిక్షమాన్య తుషపావకమాత్తదీక్షః, భాగ్యం న మే ౭జని హి
శాబరభాష్యవత్త్వద్భాష్యే ౭పి కించన విలిఖ్య యశో ౭ధిగంతుమ్.
౧౦౫. ఇత్యుచివాంసమథ భట్టకుమారిలం తమీషద్వికస్వరము
ఖాంబుజమాహ మానీ, శ్రుత్యర్థకర్తవిముఖాన్ సుగతాన్నిహంతుం
జాతం గుహం భువి భవంతమహం తు జానే. ౧౦౬. సంభావనా ౭పి
భవతో న హి పాతకస్య సత్యం వ్రతం చరసి సజ్జనశిక్షణాయ, ఉజ్జీవ
యామి కరకాంబుగణోక్షణేన భాష్యే ౭పి మే రచయ వార్తికమంగ
భవ్యమ్. ౧౦౭. ఇత్యుచివాంసం విబుధావతంసం స ధర్మవిద్భ్రష్టా
విదాం వరేణ్యమ్, విద్యాధనశ్శాన్తిభనాగ్రగణ్యం స ప్రశ్రయం వాచ
మువాచ భూయః. ౧౦౮. నార్హామి శుద్ధమపి లోకవిరుద్ధకృత్యం
కర్తుం మయీష్య మహితోక్తిరియం తవార్హా, అజానతో ౭తికుటిలే

భవంతమహం జానామి అతో యది తుషానలప్రవేశా త్పాగేన పాపక్షయాయ మమ
నేత్రమార్గం కృతార్థ యేథాస్తర్తి హేయతే ఈదృశం ప్రాయశ్చిత్తం నాచరిష్యం-
వసం. ౧౦౪. అధునా తు ప్రాయో గురుద్రోహేశ్వరనిరాసప్రభవాఘశాంత్యర్థమాత్తదీక్ష
స్తుషానలం హే ఆర్యప్రావిక్షం మమ భాగ్యానుదయ ఏవ భవద్భాష్యవార్తికాకరణనిదాన
మిత్యాహ భాగ్యమితి. ౧౦౫. ఏవం భట్టపాదోక్తముదాహృత్య శ్రీశంకరవాక్యముదా
హర్తుమాహ-ఇత్యేవముక్తవంతం భట్టకుమారిలమీషద్వికస్వరముఖకమలమథ తదుక్త్యనం
తరం మానీ శ్రీశంకర ఉవాచ యద్యప్యన్యే న జానంతి తథా ౭పి శ్రుత్యర్థాత్కర్తృణో
విముఖాన్సుగతాన్ నిహంతుం భువి జాతం స్కందం భవంతమహం తు జానే. ౧౦౬.
దోషద్వయనివృత్తయే తుషానలం ప్రావిక్షమిత్యుక్తం తత్రాహ - సంభావనేతి. తథా ౭పి
సజ్జనానాం శిక్షణాయ సత్యవ్రతం చరసి యతఏవమతః కమండలుజలకణసించనేన
భవంతమజ్జీవయామి. నను కిమర్థం జీవయసీతి చేత్తత్రాహంగ హేభట్టకుమారిల మే
భాష్యే ౭పి భవ్యం వార్తికం రచయ. ౧౦౭. ఇత్యుచివాంసం దేవశిరోమణిం పండితా
వతంసం వా బ్రహ్మవిదాం మధ్యే శ్రేష్ఠతమం శాంతిభనేషు యతిష్వగ్రే గణనీయం
శ్రీశంకరం ధర్మజ్ఞో విద్యాధనస్సభట్టపాటస్సప్రశ్రయం యథాతథా వాచం పున
రువాచ-ఉ. ౧౦౮. యదుక్తం శ్రుత్యర్థేత్యాది తత్రాహ-నేతి శుద్ధమపి లోకవిరుద్ధం
కృత్యం కర్తుం యోగ్యో న భవామి హేస్తుత్య మయ్యతిక్షుద్రే ౭పీయం మహితోక్తి
స్తవ యోగ్యా అజానతస్సభావతో ౭తికుటిలే ౭పి జనే మహంతస్తు గుణమారో

౭పి జనే మహంతస్త్వారోపయంతి హి గుణం ధనుషీవ శూర
 ౧౦౯. సంజీవనాయ చిరకాలమృతస్య చ త్వం శక్తో ౭సి శంకర
 ర్నిశదృష్టిపాతైః, ఆరబ్ధమేతదధునా వ్రత మాగమోక్తం మ
 సతాం న భవితాస్తి బుధావినింద్యః. ౧౧౦. జానే తవాహం
 స్పృభావం సంహృత్య భూతాని పునర్యథావత్, ప్రప్థం సమర్థ
 తథావిధో మాముజ్జీవయేశ్చేదిహ కిం విచిత్రమ్. ౧౧౧.
 త్వహే కింతు యతిశీతీంద్ర సంకల్పితం హేతు మిదం వ్రతాగ్ర
 తత్తారకం దేశికవర్య మహ్య మాదిశ్య తద్భ్రష్టా కృతార్థద
 ౧౧౨. అయం చ పంథా యది తే ప్ర కాశ్యస్సుధీశ్వరో మండ
 శర్వా, దిగంతవిశ్రాంతయశా విజేయో యస్తిజ్ఞోతే సర్వమిదం
 న్యాత్. ౧౧౩. సదా వదన్ యోగపదం చ సాంప్రతం స విశ్వ
 ప్రథితో మహీతలే, మహాగృహీ వైదికకర్తృతత్పరః ప్రవృత్తి
 నిరతస్సుకర్తృతః. ౧౧౪. నివృత్తిశాస్త్రే న కృతాదరస్వయం తే
 పాయేన వశం స నీయతామ్, వంశగతే తత్ర భవేన్ననోరథః

పయంతి తత్ర దృష్టాంతో యథా ౭౭శాసతో ౭తికుటిలే౭పి ధనుషి శూర
 జ్యూహరోపయంతి తద్వత్-వ. ౧౦౯. హే శంకర యద్యపి చిరకాలం మృ
 దయాలక్షణోర్నివాస్తవదృష్టిపాతైశ్శంకరేత్యాద్యేకం వా పదం సంజీవనాయ
 శక్తో ౭సి తథా ౭ప్యధునా ౭౭రబ్ధం వేదోక్తమేతద్వ్రతం త్యజన్ సతామవి
 భవితాస్తి ఏశజ్ఞాతుం యోగ్యో ౭సీతి జ్ఞాపనాయ సంబోధయతి హేబుధేతి.
 కించ సమస్తభూతాని సంహృత్య పునర్యథావత్ప్రప్థం సమర్థస్య తవ నై
 మిత్యాహ జాన ఇతి-ఇంద్ర. ౧౧౧. యద్యపి హేమయతిరాజా న
 మిదం వ్రతాగ్ర్యం త్యక్తుం నాభ్యుత్సహే - యద్యహమవశ్యమనుగ్రహ్యస్తర్జీ
 హీత్యాహ-తత్రస్తాత్ హేదేశికవర్య తత్తారకం కాశ్యాముపదిశ్యమానం బ్రహ్మ
 ముపదిశ్య కృతార్థయేథాః. ౧౧౨. అదైవశమార్గప్రకాశనాయ మాం జే
 మాగత ఇతి విజ్ఞాయాహ ఆయురేవేతి దిశామంతే విశ్రాంతం యశో యస్య. ౧౧౩
 యోగస్య కర్తృయోగస్య పదం మార్గం సాంప్రతం న్యాయ్యం పదస్సవిశే
 భూతలే ప్రథితః-ఉ. ౧౧౪. కించ నివృత్తిశాస్త్రే న కృతాదరః స్వయం తన్నాత్మ
 కేనాప్యపాయేన వశం నీయతాం తత్ర తస్మిన్ వశం ప్రాప్తే భవన్తనోరథః

తికం గచ్ఛతు మాచిరం భవాన్. 3౧౫. ఉంచేక ఇత్యభిహితస్య హి
తస్య లోకైరుంచేతి బాన్ధవజనైరభిధీయమానా, హేతోః కుతశ్చిదిహ
వాక్సురుషాః ౭భిశప్తా దుర్వాససా ౭జని వధూర్ద్వయభారతీతి. ౧౧౬.
సర్వాసు శాస్త్రసరణీషు సవిశ్వరూపాః మత్తో ౭ధికః ప్రియతమశ్చ
మదాశ్రవేషు, తత్ప్రేయసీం శమధనేంద్ర విధాయ సాక్ష్యే వాదే
విజిత్య తమిమం వశగం విధేహి. ౧౧౭. తేనైవ తావకకృతిష్వపి
వార్తికాని కర్తంధి వర్యతమ కారయ మావిలంబమ్, త్వం విశ్వనాథ
ఇవ మే సమయే సమాగాస్తత్తారకం సముపదిశ్య కృతార్థయేథాః.
౧౧౮. నిర్వాణజకారుణ్య ముహూర్తమాత్రమత్ర త్వయా భావ్య
మహం తు యావత్, యోగీంద్రహృత్పుంకజ భాగ్యమేతత్త్యజామ్య
సూన్ రూపమవేక్షమాణః. ౧౧౯. ఇత్యుచివాంస మిమ మిద్ధసుఖ
ప్రకాశం బ్రహ్మోపదిశ్య బహిరస్తరపాస్తమోహమ్, తన్వస్థయానిధి
రసౌ తరసా ౭భ్రమార్గా చ్ఛీమండనస్య నిలయం స ఇయేష గంతుమ్.
౧౨౦. అథ గిరముపసంహృత్యా ౭౭దరా ద్భట్టపాద శ్శమధనపతినా

దతస్తత్సమిపం శీఘ్రం భవాన్ గచ్ఛతు - ఉ. ౧౧౫. ఉంచేక ఇతి లోకైరభిహి
తస్య తస్య మండనస్య వధూరుంచేతి బాన్ధవజనైరభిధీయమానా కుతశ్చిదేతోర్వాక్
సరస్వతీ దుర్వాససా సురుషాః ౭భిశప్తా ద్వయభారతీతి అజని ప్రాదుర్భూతా ఏతే
న 'ఉంచేక' 'ఉంబా' ఇతి మండనసరస్వతోః ప్రాకృతన్నామ కథితమితి బోధ్యం-వ.
౧౧౬. కించ సర్వాసు శాస్త్రసరణీషు స విశ్వరూపాః మత్తో ౭ధికః మదాశ్ర
వేషు మమ శిష్యేషు మధ్యే ప్రియతమశ్చ తస్మాత్ హే శమధనేంద్ర తస్య ప్రేయసీ
మతిశయేన ప్రియాం సరస్వతీం సాక్ష్యే విధాయ తమిమం విశ్వరూపం వాదే విజిత్య
వశగం విధేహి. ౧౧౭. తేనైవ తావకకృతిష్వపి వార్తికాని కారయ హేహిప్రాప్త్యే
వృతమ. ని. 'భిక్షుః పరివ్రాట్ కర్తందీ'త్యమరః. విలంబం మా కురు త్వం విశ్వనాథ ఇవ
మే సమయే సమాగాస్తస్సాత్తారకం సమ్యగుపదిశ్య కృతార్థయేథాః-వ. ౧౧౮. హే
నిర్వాణజకారుణ్య ముహూర్తమాత్రం త్వయా ౭త్ర భవితవ్యమహం తు యావత్
యోగీంద్రహృత్కుమలభాగ్యమేతత్తవ రూపమవేక్షమాణో ౭సూంస్త్యజామి-ఉ. ౧౧౯.
ఇత్యుచివాంసమిమం భట్టపాదం సందీప్తసుఖప్రకాశాత్తకం బ్రహ్మోపదిశ్య బహిరం
తరపాస్తమోహం కుర్వన్ దయానిధిరసౌ శ్రీశంకరో ౭భ్రమార్గాదాకాశమార్గాన్తం
డనస్య నిలయం గంతుమియేషేచ్ఛతి స్మ - వ. ౧౨౦. అథోపదేశానంతరమాదరాదసౌ

౭సౌ బోధితాద్వైతతత్త్వః, ప్రశమితమమతస్సంస్తత్ప్రసాదేన సద్యో
విదళదఖిలబంధో వైష్ణవం ధామ పేదే. ౧౨౦.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తద్వ్యాససందర్శచిత్రగః,
సంతే సశంకరజయే సర్గో ౭సౌ సప్తమో ౭భవత్.

భట్టపాదో గిరముపసంహృత్య శమధనానాం యతివరాణామధీశేన బోధితమద్వైత
తత్త్వం యస్తే ప్రశమితా మమతా యేన స తథాభూతస్సృక్ తస్య శ్రీశంకరస్య
ప్రసాదేన సద్యోదఖితాఖిలబంధో వైష్ణవం ధామ ప్రాపేత్యర్థః. మాలినీవృత్తం. ౧౨౦.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

సప్తమస్సర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, నవ్యాఖ్యానే

అష్టమసర్గ ప్రారంభః.

అథ ప్రతస్థే భగవాన్ ప్రయాగాత్త న్తండనం పండితమాశు
జేతుమ్, గచ్ఛన్ ఖసృత్యా పురమాలులోకే మాహిష్మతీం మండనమం
డితాం సః. ౧. అవాతరద్రత్నవిచిత్రవస్త్రాం విలోక్య తాం విస్మిత
మానసోఽసౌ, పురాణవత్సుష్కరవర్తనీతః పురోపకంఠస్థవనే మనో
జ్ఞే. ౨. ప్రపుల్లరాజీవవనే విహారీ తరంగరింఖత్కణశీకర్దార్యః, రేవామ

నమశ్శర్వాయ శాంతాయ విముక్తాయ జటాదిభిః, నిరస్తవామమార్గాయ
యతీంద్రాయ కృపాశశే. ఏవం వ్యాసదర్శనాదికం నిరూప్యాఽచార్యమండనసంవాదం
సపరికరం వర్ణయితుముపక్రమతే - అథ భట్టపాదం బ్రహ్మోపదిశ్య తస్య వైష్ణవపద
ప్రాప్తేనంతరం స భగవాన్ యోగీంద్రః మండనం పండితం జేతుం శీఘ్రం
ప్రయాగాత్తీర్థరాజాప్యప్రతస్థే ప్రస్థానం కృతవాన్-తతః ఆకాశమార్గేణ గచ్ఛన్
స మండనేన మండితామలంకృతాం మాహిష్మతీం పురం తన్నామకనకరం ఆలులోకే
ఆసమంతాదవలోకితవా ఉ. ౧. రత్నవిచిత్రవస్త్రాం విచిత్రరత్నైర్హీరకాదిభి ర్విచి
త్రాః వస్త్రా అట్టాలికా యస్యాం తాం మాహిష్మతీం విలోక్య విస్మితం విస్తయం
ప్రాప్తం మానసం మనో యస్య స అసౌ యోగీంద్రః మనోజ్ఞేఽతిరమ్యే పురోపకం
ఠస్థవనే పురసమీపస్థవనే పురాణవత్సురాణః పురాణపురుషో విష్ణుస్తద్వత్సుష్కరవర్త
నీతః ఆకాశమార్గాదవాతరదవతీర్ఠః. ౨. 'వ్యోమ పుష్కరమంబరం, సరణిః పద్ధతిః
పద్మా పర్జ్వ న్యేకపదీతి చే'త్యమరః. ఉపేంద్ర. ౩. తస్మిన్నపుల్లకమలవనే విహారీ
విహరణశీలస్తరంగేభ్యో రింగన్తో నిస్సృపంతో యే కణశీకరా అతిసుత్కాంతబుకణాః.
౪. 'కణోఽతిసుత్కాంతే ధాన్యాంశే' - 'శీకరం శబలై వాతహృతాంబుకణయోః పుమా'
నితి మేదిన్-తైర్దాన్దో) రేవామరుత్కంపితాస్సాలానాం వృక్షవిశేషాణాం మాలాః

దుత్కంపితసాలమాలశ్రమూపకృద్భాష్యకృతం సిషేవే. 3. తస్మిన్
 త్స విశ్రమ్య కృతాహ్నికస్స స స్వస్తికారోహణశాలినీనే, గచ్ఛ
 న్నసౌ మండనపండితాకో దాసీ స్తదీయ్యా స్స దదర్శ మార్గే. ౪.
 కుత్రాలయో మండనపండితస్యేత్యేతాస్స పప్రచ్ఛ జలాయ గంత్రిః,
 తాశ్చాపి దృష్ట్వా ఒద్భుతశంకరం తం సంతోషవత్సో దదురుత్త
 రోక్తిం. ౫. స్వతఃప్రమాణం పరతః ప్రమాణం కీరాంగనా యత్ర గిరం
 గిరంతి, ద్వారస్థనీ డాంతరసన్నిరుద్ధా జానీహి తన్మండనపండితాకః. ౬.
 ఫలప్రదం కర్త ఫలప్రదో ఒజః కీరాంగనా యత్ర గిరం గిరంతి, ద్వార
 స్థనీ డాంతరసన్నిరుద్ధా జానీహి తన్మండనపండితాకః. ౭. జగద్భ్రువం
 స్యా జ్జగదభ్రువం స్యా త్కీరాంగనా యత్ర గిరం గిరంతి, ద్వారస్థనీ
 డాంతరసన్నిరుద్ధా జానీహి తన్మండనపండితాకః. ౮. పీత్వా తదుత్తీ

పజ్జుయో యేన స శ్రమాపహరకః. భాష్యకారం సిషేవే సేవితవాక్-ఉ. 3. తస్మి
 న్ననే సక్రిశంకరో విశ్రమ్య విశ్రమం కృత్వా కృతమాహ్నికమహ్ని కర్తవ్యం యేన
 తథాభూతస్సౌ మధ్యాహ్నకాలే యత్ర సూర్య అయాతి తత్సన్వస్తికం సిద్ధాంతశిరో
 మణ్యాదౌ ప్రసిద్ధం తదారోహణశాలిని ఇనే సూర్యే సత్యసౌ మండనపండితస్యోకో
 గృహం ప్రతి గచ్ఛన్న తదీయా మండనపండితస్య దాసీ మార్గే దదర్శ. ఇంద్ర. ౪.
 దృష్ట్వా చ కిం కృతవానిత్యపేక్షాయామాహ—కులేతి. మండనపండితస్యాలయో వాస
 స్థానం కులేత్యేతాస్తస్య దాసీ జలనయనార్థం గంత్రిః గమనకర్తృస్సభాష్యకారః
 పప్రచ్ఛ తాశ్చాపి అద్భుతశ్చాసౌ శంకరశ్చేత్యద్భుతశంకర స్తం - అద్భుతత్వం చ
 శంకరత్వే సతి వికవక్త్రద్వినేత్రాదిమత్త్వం యద్వాఒద్భుతమనిర్వాచ్యం శం మఖం
 కరోతీతి తథా తం దృష్ట్వా ఒవలాక్య సంతోషవత్స ఉత్తరం ప్రతివచనం దదుః. అపి
 శబ్దేన తాదృశశంకరదర్శనం నికృష్టనామపి సుఖజనకమాసీత్కిముతోశ్చృష్టానా
 మితి సూచితం. ౫. తాభిర్దత్తముత్తరముదాహరతి త్రిభిః - స్వతఃఇతి. వేదవాక్యం
 స్వతః ప్రమాణముత పరతః ప్రమాణమితి విచారాత్పికాం గిరం వాచం యత్ర
 మండనాలయే కీరాణాం శుకాదిపక్షిణామంగనా అపి ద్వారస్థస్య నీడస్య పంజరాది
 రూపస్యాంతరే మధే సమ్యక్ నిరుద్ధాః గిరంతి ఉచ్చారయంతి తత్తాదృశం మండన
 పండితస్యాకః గృహం జానీహి. ౬. సుఖదుఃఖాదిఫలప్రదం కర్త కింవా ఒజో
 జన్త శూన్యస్సర్వశక్తిస్సర్వజ్ఞః పరమాత్మేతి విచారాత్పికాం - సమానమన్యత్. ౭.
 కించ జగత్ క్రుపం ప్రవాహరూపేణ నిత్యం న కదాఒప్యనీదృశం స్యాత్ కింవా
 ఒక్రుపమనిత్యం స్యాదితి విచారాతి కామిత్యర్థః. ౮. తాభిర్దత్తం ప్రతివచనం

రథ తస్య గేహాద్గత్వా బహిస్సద్గతౌ కవాటగుప్తమ్, దుర్వేశమా
 లోచ్య స యోగశక్త్యా వ్యోమాధ్వనా ౭వతరదజ్జణాంతః. ౯.
 తదా స లేఖేంద్రనికేతనాభం స్ఫురన్తరుచ్చంచలకేతనాభం, సమగ్ర
 మాలోకత మండనస్య నివేశనం భూతలమండనస్య. ౧౦. సౌధాగ్ర
 సంఘన్ననభో౭వకాశం ప్రవిశ్య తత్ప్రవిశ్య కవేస్సకాశమ్, విద్యా
 విశేషాత్తయశఃప్రకాశం దదర్శ తం పద్మజసన్నికాశమ్. ౧౧. తపోమ
 హిమ్నైవ తపోనిధానం సజైమినిం సత్యవతీతనూజమ్, యథావిధి శ్రా
 ధవిధౌ నిమన్త్య తత్పాదపద్మాన్యవనేజయంతమ్. ౧౨. తత్రాంతరిక్షౌ
 దవతీర్య యోగివర్య స్సమాగమ్య యథార్హమేషః, ద్వైపాయనం
 జైమిని మప్యభాభ్యాం తాభ్యాం సహర్షం ప్రతినందితో ౭భూత్.

శ్రుత్వా భగవాన్భావ్యకారో యత్కృతవాంస్తదాహ—పీత్యేతి. తాసాం దాసీనా
 ముక్తీర్వచనాని కర్ణపుటేన పీత్వా ౭వధార్య తస్య మండనస్య గేహాద్బహిర్గత్వా
 కవాటైర్దుర్గతం రక్షితం దత్తకవాటం దుర్వేశం దుర్లుభః ప్రవేశో యస్మిన్ తాదృ
 శం తస్య సద్భవనమవలూక్య స యోగేంద్రః యోగశక్త్యా వ్యోమాధ్వనా ఆకాశ
 మార్గేణాజ్ఞాంతశ్చత్వరమధ్యే౭వతరత్. ౯. తతశ్చ యద్వృత్తం తదాహ—
 తదేతి. తదా తస్మిన్నవతరణకాలే స యోగేంద్రః భూతలమండనస్య భూగ
 కాలంకారస్య మండనస్య నివేశనం వాసస్థానం సమగ్రం ఆలోకత దృష్టవాత్. నివే
 శనం విశిష్య లేఖాః దేవాః. ని. 'లేఖా ఆదితినందనాః' ఇత్యమరః. లేఖామింద్రస్య
 యస్మిన్కేతనం గృహం తస్యా ౭౭భౌ కాంతిరివ కాంతిర్యస్య తత్ దేవేంద్రగృహ
 తుల్యమిత్యర్థః. స్ఫురతా మరుతా వాయునా చంచలస్య కేతనస్య కేతోరాభా
 యస్తంస్తత్. ని. 'కేతనం తు నిమంత్రణే, గృహే కేతో చ కృత్యే చేతి మేదిసి.
 ౧౦. సౌధస్య ప్రాసాదస్యాగ్రేణాగ్రభాగేన సంఘన్నం నభస్తదాత్మతో ౭వకాశో
 యస్మిన్స్తత్ సద్భవనప్రవిశ్య కవేః మండనస్య సకాశం సమీపం ప్రాప్య తం కవిం
 దదర్శ. కవిం విశిష్య-విద్యాయా విశేషాత్సర్వత ఆధిక్యాదాత్మః ప్రాప్తో యశసః ప్రకా
 శోయం తం పద్మజేన బ్రహ్మణా సమం. ఆ. ౧౧. పునస్తం విశిష్య - సత్యవత్యా
 స్తనూజమాత్మజం వ్యాసం జైమినినా సహ వర్తమానం తపోనిధానం తపోమాహాత్మ్యే
 నైవ శ్రాద్ధ విధౌ యథావిధి నిమన్త్య తయో ర్వాసజైమినోః పాదకమలాన్య
 వనేజయంతం ప్రక్షాలయంతం. ఉ. ౧౨. ఏతాదృశం మండనం దృష్ట్వా య
 త్కృతవాత్ తదాహ - తత్ర తస్మిన్ మండనగృహే ౭ంబరాదాకాశాదవతీర్య

౧౩. అథ ద్యుమార్గాదవతీర్ణమంతికే మున్యో స్థితం జ్ఞానశిఖోప
వీతినం, సన్నాసస్య సా విత్యవగత్య సోఽభవత్ప్రవృత్తిశాస్త్రైకరతో
ఽపి కోవనః. ౧౪. తదాఽతిరుష్టస్య గృహశ్రమేశితుస్యతీశ్వరస్యాపి
కుతూహలం భృతః, క్రమాత్క్రిలైవం బుధశస్త్రయోస్తయోః ప్ర
శోఽత్తరాణ్యాసు రథోత్తరోత్తరమ్ ౧౫. కుతో ముండాగళా
న్తుండీ పథాన్తే పృచ్ఛ్యతే మయా, కిమాహ పంథాస్తస్వన్నాతా ముం

వ్యాసం జైమినిం చైషో యోగశ్రేష్ఠో యథాయోగ్యం సమాగమ్య తాభ్యాం చోభా
భ్యాం సహర్షం యథా స్యాత్తథాఽభినందితోఽభూత్. ఇం. ౧౩. అథానంతరం సః
మండనః ఆకాశమార్గాదవతీర్ణం మున్యోర్వాన్వయజైమిన్యోరంతికే సమీపే స్థితం జ్ఞాన
మేవ శిఖా ఉపవీతం చాస్యాస్తీతి తం శిఖోపవీతవివర్జితమితి యావత్. అసౌ
సన్నాసీత్యవగత్య బుధా ప్రవృత్తిశాస్త్రైకరతోఽపి కోవనః కోవయుక్తోఽభవత్.
'అక్రొధనైక్వోచపరైశ్చతతం బ్రహ్మచారిభిః - భవితవ్యం భవద్విశ్చ మయా చ క్రాధ
కర్తవ్యత్యాదిప్రవృత్తిశాస్త్రైక క్రాధాదికర్తవ్య కోవస్య నిషిద్ధత్వాత్ తదభిరతత్వేన
కోపాయోగ్యోఽపీత్యవీశబ్ధార్థః. ఉ. ౧౪. తదా తస్మిన్నాతే గృహస్థాశ్రమస్యేశితు
రీశ్వరస్య మండనస్యాతిరుష్టస్య యతీశ్వరస్య చ కోవరహితస్యాపి కుతూహలం కాతుకం
భృతః ధారయతః ఏవం కిల వత్సమాణప్రకారేణ బుధశ్రేష్ఠయోస్తయోరథ క్రమేణో
త్తరోత్తరం ప్రశోఽత్తరాణి ఆసుర్భూతుః. వంశ. ౧౫. ప్రశోఽత్తరాణ్యదాహర
న్నాదౌ మండనకర్తృకం ప్రశ్నముదాహరతి. కుత ఇతి. ముండీకుతః గృహద్వారాణాం
కవాటైః పిహితత్వాన్తుండీ క్రాధకర్తృణి ద్రష్టుమయోగ్యో భవాత్ కేన మార్గేణప్రవిష్టః.
ఏవం మండనోక్తం శ్రుత్వా తద్వచనస్య కింపర్యంతం భవాన్తుండీత్యర్థం ప్రకల్ప్యై
ఽహ-భగవాత్ ఆగళాత్ గళపర్యంతం ముండీ మత్ప్రీత్యార్థ ఏతేన న బుద్ధ ఇత్య
వగత్య మండన ఆహ—పంథాః మార్గస్తే తవ మయా పృచ్ఛ్యతే న తు కిం పర్యంతం
భవాత్ ముండీతి ఏవముక్తస్తద్వచనస్య తవ పథానం ప్రతి మయా ప్రశ్నః కృత
ఇత్యర్థం ప్రకల్ప్యైహ భగవాత్ -కిమాహ-పంథాస్తస్వన్నా పృష్టః-పంథాస్తాం ప్రతి
కిమాహ కిముక్తవాత్ ఏవం విపరీతం శ్రుత్వా కుపితస్సన్నండన ఆహ - త్వన్నాతేతి -
మయా పృష్టః పంథాస్తస్వన్నాతా ముండా ఇత్యాహ ఏవమకృష్టో భగవానువాచ-తథై
వేతి త్వయా పృష్టేన పథా త్వాం ప్రతి త్వన్నాతా ముండేతి యదుక్తం తత్తథైవ -
హి యస్తాత్పంథానం ప్రతి త్వమపృచ్ఛస్తాం ప్రక్షారం ప్రత్యేవ పంథాస్తస్వన్నాతా

దేత్యాహ తతైవ హి. ౧౬. పంథానం త్వమపృచ్ఛస్త్వాం పంథాః
ప్రత్యాహ మండన, త్వన్మాతేత్యత్ర శబ్దో ౭యం న మాం బ్రూయాద
పృచ్ఛకమ్. ౧౭. అహో వీతా కిము సురా నైవ శ్వేతా యత స్స సర,
కిం త్వం జానాసి తద్వర్ణమహం వర్ణం భవాన్రసమ్. ౧౮. మత్తో
జాతః కళంజాశీ విపరీతాని భాషతే, సత్యం బ్రవీతి పితృవ త్వత్తో
జాతః కళంజభుక్. ౧౯. కంథాం వహసి దుర్బుధ్ధే గర్దభేనాపి దుర్వ

ముండేత్యాహ హేమండనేతి సంబోధయన్సండితశిరోమణిస్తమిదం జ్ఞాతుం యోగ్యో
౭సీతి సూచయతి తస్మాత్త్వన్మాతేత్యత్రాయం త్వచ్ఛబ్దః మామపృచ్ఛకం న బ్రూయాత్-
మద్వాచకో న భవతీత్యర్థః. 'వక్త్రోక్తిః క్షేపకాకుభ్యామపరార్థత్వకల్పనం. ౧౬ - ౧౭.
ఏవముక్తో ౭తిరుష్టస్సన్దండన ఆహ - అహో కిము సురా మదిరా వీతా కిం త్వయా
మద్యపానం కృతం అన్యథా విపరీతభాషణం కథం స్యాత్ ఏవమాత్మప్తో భగవాన్
తద్వచనస్య సురా కిము వీతా వీతవర్ణేత్యర్థం ప్రకల్ప్యాహ-నైవేతి. సురా వీతా వీత
వర్ణా నైవ భవతి - యతః కారణాత్ శ్వేతా శ్వేతవర్ణా స్వానుభూతమవ్యర్థం కుతో
న స్మరసీత్యాశయేనాహ స్మర స్మరణం కురు. సురేతి క్వచిత్పాతః. ఏవముక్తో మండన
ఆహ-కిమితి తస్యాః సురాయా వర్ణం త్వం యతిః కిం జానాసి తద్వర్ణజ్ఞానం యతేస్త
వాత్యంతానుచితమిత్యర్థః. ఏవమాత్మప్తో భగవానువాచాహం వర్ణం జానామి భవాంస్తు
రసం జానాతి తథా చ తద్వర్ణజ్ఞానవానప్యహం న ప్రత్యవాయా త్వం తు తద్రసాను
భవితా ప్రత్యవాయార్హః. 'న సురాం పిబేదితి నిషేధేన పానస్య ప్రత్యవాయజనకత్వ
బోధనాత్ న తు తద్వర్ణజ్ఞానస్యేతి భావః. ౧౮. ఏవం విపరీతాని వచనాని శ్రుత్వా
౭తిరుష్టో మండన ఆహ. మత్త ఇతి. కలంజం విషలిప్తబాణేన హతస్య మృగస్య మాంసం
కలంజం న భక్షయేదితి వాక్యేన నిషిద్ధమశితుం భోక్తుం శీలమస్యేతి న కలంజాశ్యభక్ష్య
భక్షణశీలో మత్త ఉన్నతో జాతః యతో భవాన్విపరీతాని భాషతే ఏవమత్యాత్మప్తో
భగవాం స్తద్వాక్యస్య మత్తో మత్సకాశా జ్ఞాతః కలంజాశీ విపరీతాని భాషత ఇత్యర్థం
ప్రకల్ప్యాహ సత్య మితి. యథా వీతా త్వం కలంజాశీ విపరీతాని భాషసే తథా త్వత్త
త్వత్సకాశా జ్ఞాత ఉత్పన్నః కలంజభుక్ విపరీతాని బ్రవీతి భాషత ఇతి సత్యం
యథార్థ మేవేత్యర్థః. ౧౯. ఏవం పునః పునర్విపరీతం భగవద్వాక్యం శ్రుత్వా ప్రకా
రాంతరేణాక్షిపతి కంథామితి - గర్ద భేనాపి దుర్వహం వోధుమశక్యాం కంథాం వహసి

హమ్, శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యాం కస్తే భారో భవిష్యతి. ౨౦. కంఠాం
వహామి దుర్బుద్ధే తవ పిత్రాపి దుర్భరామ్, శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యాం
శ్రుతేర్భారో భవిష్యతి. ౨౧. త్యక్త్వా పాణిగృహీతీం స్వామశక్త్యా
పరిరక్షణే, శిష్యపుస్తకభారేచ్ఛోర్వాఖ్యాతా బ్రహ్మనిష్ఠతా. ౨౨.
గురుశుశ్రూషణాలస్యాత్సమావర్త్య గురోః కులాత్, స్త్రియశ్శుశ్రూ
షమాణస్య వ్యాఖ్యాతా కర్తనిష్ఠతా. ౨౩. స్థితో ఽసి యోషితాం
గర్భే తాభిరేవ వివర్ధితః, అహో కృతఃస్మృతా మూర్ఖ కథం తా ఏవ

తథా చాతిభారభూతాం కంఠాం వోధుం సమర్థస్య తే తవ శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యాం
శో భారో భవిష్యతి న శో ఽపీత్యర్థః. స్వల్పభారభయాదనల్పభారవాహకస్య తవాహో
దుర్బుద్ధితేతి సూచయన్ సంబోధయతి హే దుర్బుద్ధే ఇతి. ౨౦. ఏవమాక్షిప్తా భగవా
నసి కాతుకాదాక్షేపం ప్రతిక్షిప్త్వా శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యామిత్యాదేరుత్తరమాహ-కన్ధా
మితి - తవ పిత్రా ఽసి దుర్భరాం స్త్రీభిస్తీరకృత్తేన పునశ్చ తాస్వేవ స్త్రీతిమతా గర్భ
భేన తవ పిత్రా ఽసి దుర్వహం కన్ధాం శిఖాయజ్ఞోపవీతే విహాయ వహామి యత
స్తాభ్యాం పరిత్యక్తా లోకాన్కర్తచిత్తాన్ బ్రహ్మణో నిర్వేద మాయాత్. 'యదహరేవ
విరజేత్తదహరేవ ప్రవ్రజేత్' 'బ్రహ్మచర్యాద్వా గృహాద్వా వనాద్వా' 'సంన్యస్య
శ్రవణం కుర్యాత్' 'న కర్తవ్యా న ప్రజయా ధనేన త్యాగేనైకే అమృతత్వమానశుః'
'అథ పరివ్రాడ్వివర్ణ వాసా ముండో ఽపరిగ్రహ' ఇత్యాదిశ్రుతేర్భారో భవిష్యతి న చ
వైదికేనావశ్యమపాకరణీయః. సాతాస్తరే తు విధినిషేధాత్కా శ్రుతిర్భారో భవిష్య
తీత్యర్థః. అతస్తద్భారవిమోక్షణాయ కన్ధావాహకస్య మమ సుబుద్ధిత్వమవిదిత్వా దుర్బు
ద్ధిత్వం వదతస్తవాహో దుర్బుద్ధితేతి ధ్వనయన్ సంబోధయతి - హేదుర్బుద్ధే ఇతి.
౨౧. సన్నాస్యసం వినా బ్రహ్మనిష్ఠతా న సిద్ధ్యతీతి శిఖాయజ్ఞోపవీతే మయా త్యక్తే
ఇతి బోధకం భగవద్వాక్యం శ్రుత్వా మండన ఆహ - త్యక్త్యేతి స్వాం స్వీయాం
పాణిగృహీతీం భార్యాం పరిరక్షణే శక్త్యా విహాయ శిష్యపుస్తకభారేచ్ఛోర్వస్తవ యా
బ్రహ్మనిష్ఠతా సా వ్యాఖ్యాతా ఽహో లోకే ప్రథితా. ౨౨. ఏవమాక్షిప్తస్తం
ప్రత్యాక్షిపతి గురుశుశ్రూషణే ఆలస్యా ద్గురోః కులా త్సమావర్త్య సమావర్తనం విధా
య స్త్రియః శుశ్రూషమాణస్య తవ యా కర్తనిష్ఠతా సా వ్యాఖ్యాతా. ౨౩. మండన
ఆహ యోషితాం స్త్రీణాం గర్భే స్థితో ఽసి తాభిరేవ వివర్ధితస్త్యం తా ఏవ కథం
నిండసీత్యహో హే మూర్ఖ తాదృశస్త్రీకృతోపకారనాశకస్య తవ కృతఃస్మృతా. ౨౪.

నిందసి. ౨౪. యాసాం స్తన్యం త్వయా పీతం యాసాం జాతో ౭సి
యోనితః, తాసు మూర్ఖతమస్త్రీషు పశువద్రమసే కథమ్. ౨౫. వీర
హత్యామవాప్తో ౭సి వహ్నినుద్వాస్య యత్నతః, ఆత్మహత్యామవా
ప్తస్తస్య మవిదిత్వా పరం పదమ్. ౨౬. దౌవారికాన్వంచయిత్వా
కథం స్తేనవదాగతః, భిక్షుభ్యో ౭న్న మదత్వా త్వం స్తేనవదోఢి
క్ష్యసే కథమ్. ౨౭. కర్తకాలే న సంభాష్య అహం మూర్ఖేణ సంప్రతి,
అహో ప్రకటితం జ్ఞానం యతిభంగేన భాషిణా. ౨౮. యతిభంగే ప్ర
వృత్తస్య యతిభంగో న దోషభాక్, యతిభంగే ప్రవృత్తస్య పంచ

భగవానువాచ- యాసాం యోషితాం స్తన్యం స్తనభవం పయస్త్యయా పీతం యా
సాం చ యోనితో జాతో ౭సి తాసు స్త్రీషు హేముర్ఖతమ పశువత్కథం
రమసే. ౨౫. మండన ఆహ. వీరేతి. గార్హ పత్యాహవనీయదక్షిణాభ్యాక్ వహ్నిక్
యత్నతః ప్రయత్నేనోద్వాస్య వీరస్యేంద్రస్య హత్యామవాప్తో ౭సి. తథాచ శ్రుతిః.
'వీరహా వా ఏష దేవానాం యో ౭గ్నిముద్వాసయతి' ఇతి వివమాక్రష్టో భగవా
నువాచ పరం పదం పరమాత్మస్వరూప మవిదిత్వా ౭౭త్తహత్యా మవాప్తః ప్రాప్తః-అన
స్తేన న భవతి-అనద్భ్రష్టేతి వేద చేత్' 'అసూర్యా నామ తే లోకా అంధేన
తమసా పృతాః, తాంస్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛంతి యే కే చాత్మహనో జనాః. 'అన్యథా
సంతమాత్తానం యో ౭న్యథా ప్రతిపద్యతే, కిం తేన న కృతం పాపం చోరేణాత్మా
వహరిణా'. ఇత్యాదిశ్రుతిస్త్యుతిభ్యః. ౨౬. ఏవం వాక్యచాతుర్యేణ ప్రతిబద్ధో మం
డనః ప్రకారాంతరేణాక్షిపతి - దౌవారికాన్ ద్వారపాలాన్ పంచయిత్వా చోరవ
త్కథమాగతః ప్రత్యాక్షిపతి భగవాన్ భిక్షుభ్యో ౭న్నం లేహం భాగమదత్వా
స్తేనవ త్కథం భోక్ష్యసే. ౨౭. ఏవం ప్రత్యుత్తరైః పరాజితో వక్త్రమశక్తస్సన్నం
డన ఆహ - సంప్రతీదానీం కర్తకాలే ౭హం మూర్ఖేణ త్వయా సంభాష్య భాషణ
యోగ్యో న భవామి, ఏవముక్తో భగవానువాచ యతే పాఠవిచ్ఛేదే భంగేన భేదేన
విసంధినా భాషణకర్తృ త్వయా ౭హో జ్ఞానం ప్రకటితం. ౨౮. మండనఆహ యతే
స్తవ భంగే ప్రవృత్తస్య మమ తత్సూచకో యతిభంగో న దోషభాక్ దోషయుక్తో
న భవతీత్యర్థః. ఏవముక్తో భగవానువాచ యతిభంగే ప్రవృత్తస్యేత్యత్ర యతే
సకాశాద్భంగ ఇతి పంచమ్యంతం సమస్యతాం న తు షష్ఠ్యంతం తథాచ యతే
స్సకాశాద్భంగే జయవివర్యయే సతి ప్రవృత్తస్య యతిభంగో దోషభాష్టు భవతీతి

మ్యంతం సమస్యతామ్. ౨౯. క్వ బ్రహ్మ క్వచ దుర్దేహాః క్వ సన్న్యాసః
 క్వవా కలిః, స్వాద్వన్న భక్ష్యకామేన వేషో ౭యం యోగినాం ధృతః. ౩౦. క్వ స్వర్గః క్వ దురాచారః క్వాగ్నిహోత్రం క్వ వా కలిః, మన్యే
 మైథునకామేన వేషో ౭యం కర్మణాం ధృతః. ౩౧. ఇత్యాదిదుర్వాక్య
 గణం బ్రువాణే రోషేణ సాహంకృతి విశ్వరూపే, శ్రీశంకరే వక్తరి
 తస్య తస్యోత్తరం చ కౌతూహలతశ్చ చారు. ౩౨. తం మండనం సన్నిత
 జైమినీక్షితం వ్యాసో ౭బ్రవీజ్జల్పసి వత్స దుర్వచః, ఆచారణా నేయ
 మనిందితాత్మనాం జ్ఞాతాత్మతత్త్వం యమినం ధుతైషణమ్. ౩౩. అభ్యా
 గతో ౭సౌ స్వయమేవ విష్ణురీత్యేవ మత్వా ౭౭శు నిమంత్రయ త్వమ్,
 ఇత్యాశ్రవం జ్ఞాతవిధిప్రతీతం సుధ్యగ్రణీసాధ్యశిషస్తునిస్తమ్. ౩౪.
 అధోపసంస్పృశ్య జలం సశాస్త్ర స్ససంభ్రమం మండనపండితో ౭పి,

త్వద్వాక్యార్థః. ౨౯. మండన ఆహ క్షేతి. ౩౦. భగవానువాచ క్వ స్వర్గ ఇతి. ౩౧.
 ఉపసంహరితి - ఇత్యాదిదుర్వాక్యగణం సాహంకృతివిశ్వరూపే రోషేణ బ్రువాణే
 శ్రీశంకరే చ తస్య తస్య వచనస్యోత్తరం చారు సుందరం కౌతూకాదేవ న తు కోపా
 ద్వక్తరి సతి తం మండనం వ్యాసో ౭బ్రవీదితి పరేణాన్వయః. ఆదిపదేన. 'కింజడో
 జడతా దేహే భౌతికే న చిదాత్మని, కిమభ్యాగ్యో ౭సి యత్యర్చారహితో
 ౭భాగ్య ఉచ్యతే, కిం దూషయసి పాపేన దూషితో జాయతే నరః, చోరైరుపా
 శ్రితః కిం త్వం సతు పద్వర్గసిద్ధితః, అప్రార్థితః కిమర్థం త్వం సమాయాతో గృహే
 మమ, తవ భాగ్యవశాద్విష్ణురహమత్ర సమాగత' ఇత్యాదివాక్యజాతం గ్రాహ్యం.
 ఉపజాతివృత్తం. ౩౨. సన్నితేన జైమినీక్షితం తం మండనం వ్యాస ఉవాచ హే
 వత్స జ్ఞాతం సాక్షాత్ కృతమాత్మతత్త్వం యేన తం ధుతాః 'విగతాః పుత్రదారలో
 కైషణా యస్తాత్తం యమినం ప్రతి యద్దుర్వచః జల్పసి ఇయమనిందితాత్మనామాచార
 రణా ఆచారో న భవతి-ఇంద్ర. ౩౩. తథా చానిందితాత్మా త్వమేవం కర్తుం యోగ్యో
 సీత్యాహ అసౌ యతిః స్వయమేవ విష్ణురాగత ఇతి మత్వా జ్ఞాతాత్మతత్త్వం ధుతై
 షణం యమినమిమమాశు శీఘ్రం త్వం నిమంత్రయ ఇత్యేవంప్రకారేణాశ్రవం వ
 చనస్థితం. ని. 'ఆశ్రవోంగీకృతౌ క్లేశే నాన్యవద్వచనస్థిత' ఇతి మేదిసి, జ్ఞాతవిధిప్రతీతం
 ప్రఖ్యాతం తం మండనం సుధ్యగ్రణీర్దునిర్వాహ్యః సాధు యథా స్యాత్తథా ౭శి
 షత్ శిక్షణం కృతవాణ్-ఇం. ౩౪. అథ వ్యాసకృతశిక్షానంతరం న మండనపండితో ౭పి
 శాంతస్సృక్ జలం ఉపసంస్పృశ్యా ౭౭చమసాదికం కృత్వా వ్యాసాజ్ఞయా స్వయం చ

వ్యాసాజ్ఞయా శాస్త్రవిదర్చయిత్వా న్యమంత్రయదైభ్యక్షకృతే మహర్షిమ్. ౩౧. స చాబ్రవీత్సమ్య వివాదభిక్షామిచ్ఛన్నవత్సన్నిధిమాగతో ౭స్తి, సాన్యోన్యశిష్యత్వపణా ప్రదేయా నాస్త్యాదరః ప్రాకృతభక్తభైశ్చే. ౩౨. మమ న కించిదపి ధ్రువమీప్సితం శ్రుతిశిరఃపథవిస్తృతిమంతరా, అవహితేన మఖేష్వవధీరతస్స భవతా భవతాపహిమద్యుతిః. ౩౩. జగతి సంప్రతి తం ప్రథయామ్యహం సమభిభూయ సమస్తవివాదినం, త్వమపి సంశ్రయమే మతముత్తమం విగద వావద వా ౭స్తి జితస్త్వీతి. ౩౪. ఇతి యతిప్రవరస్య నిశమ్య తద్వచనమర్థవదాగతవిస్తయః, పరిభవేన నవేన మహాయశాస్స నిజగౌ నిజ

శాస్త్రవిత్ మహర్షిం శంకరాచార్యమర్చయిత్వా భైక్ష్యకృతే భైక్ష్యార్థం న్యమంత్రయత్-ఉ. ౩౧. ఏవం భైక్ష్యకృతే మండనేన నిమంత్రితో మహర్షిః కిముక్తవానిత్యత ఆహ సచ మహర్షిరబ్రవీత్ హే సామ్య ప్రియదర్శన వివాదభిక్షామిచ్ఛన్ భవత్సన్నిధిం తవ సమావహాగతో ౭స్తి తస్మాత్సా వాదభిక్షానోన్యశిష్యత్వపణా ప్రదేయా ప్రాకృతాన్నభైశ్చేతు మమాదరో నాస్తి. ౩౨. నను 'వాదవాదాంస్త్యజేత్తర్కాన్న పక్షం కంచనాశ్రయే'దితి సన్నాహినస్తవ నిషిద్ధాం వాదభిక్షాం కథం యాచస ఇతి చేత్తత్రాహ. మమేతి. శ్రుతిశిరసాం వేదాస్తానాం వంధా మార్గస్తస్య విస్తృతిం విస్తారం వినా మమ కించిదపి ధ్రువమీప్సితమజస్తమాప్తుమిష్టం న భవతి తథా చ స్వఖ్యాత్యాద్యర్థం వాదాద్యాశ్రయణనిషేధపరముదాహృతవాక్యం న తూక్తప్రయోజనవాదాశ్రయణనిషేధపరం ఏతాదృశవాదస్య లోకోపకారకత్వాత్ స వక్తాః భవ ఏవ తావః దుఃఖం సంసారసంబంధ్యాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికలక్షణం దుఃఖమితి చా. తస్య హిమద్యుతిశ్చంద్రః ఔష్ణ్యనివృత్తిపూర్వకైత్యజనకహిమద్యుతిశ్చ నిఖిలదుఃఖనివృత్తిపూర్వకపరమానందప్రాప్తికర ఇత్యర్థః. మఖేషు యజ్ఞేష్వవహితేన సావధానేన భవతా ౭వధీరత సైరస్కృతః - ద్రుత. ౩౩. అతో యో వేదాంతమార్గో భవ దాదిభిరవధీరతస్తమహం సమస్తవివాదినం సమ్యగభిభూయ తిరస్కృత్య జగతి ప్రథయామి సర్వోత్కృష్టత్వేన ప్రకటికరోమి తస్మాత్త్వమపి మే మతం వేదాంతసిద్ధాంతత్వాదుత్తమం సంశ్రయ విగద వా యద్వా వివాదం కరు జితస్త్వీతి జితో ౭స్తి త్వేవం వా వద. ౩౪. ఇతి. యతిప్రవరస్య తత్రాదృశమర్థవద్వచో ౭ర్థయుక్తం వచనం నిశమ్య శ్రుత్వా నవేనాపూర్వేణ పరిభవేన తిరస్కారేణా ౭౭గతవిస్తయః ప్రాప్తవిస్తయస్స మండనో నిజగౌరవమాస్థితో నిజగౌ జగాద. ౩౫. సహస్రముఖే ఫణినామకే

గౌరవమాస్థితః. ౩౯. అపి సహస్రముఖే ఫణినామకే స విజితస్త్వితి
జాతు ఫణత్యయమ్, న చ విహాయ మతం శ్రుతిసంమతం మునిమతే ని
పతేత్పరికల్పితే. ౪౦. అపి కదాచిదుదేవ్యతి కోవిదస్సరసవాదకథా
౭పి భవిష్యతి, ఇతి కుతూహలినో మమ సర్వదా జయమహో౭యం
మహో స్వయమాగతః. ౪౧. భవతు సంప్రతి వాదకథా౭౭నయోః
ఫలతు పుష్కలశాస్త్రపరిశ్రమః, ఉపసతా స్వయమేవ న గృహ్యతే సవ
సుధా వసుధావసథేన కిమ్. ౪౨. అయమహం యమహంతురపి
స్వయం శమయితా మయి తావకసద్గిరామ్, సుకలహం కలహంసకలా
భృతాం దిశ సుధాంశుసుధామలసత్తనో. ౪౩. అపితు దుర్హృదయస్త

శేషనాగే సత్యవ్యయం మద్దినో జాతు కదాచిద్విజిత ఇతి తు న ఫణతి నైవ పదత్యహో
౭యం వేదసమ్మతం మతం విహాయ పరికల్పితే మనేర్వాగ్రస్య తవ వా మతే న చ
నిపతేత్. ౪౦. ఇదం తు మదభిలషితమేవ సిద్ధమిత్యాశయేనా౭౭హ అపి కదాచి
త్కశ్చన కోవిదః పండిత ఉదేవ్యతి రసేన సహితా సరసా చాసౌ వాదకథా చ సా
౭పి కదాచిద్భవిష్యతి ఇతి కుతూహలినో మమాహో ౭ద్యాయం జయమహో జయో
త్సవస్వయమాగతః. ౪౧. తస్మాత్సంప్రతీదానీమావయోర్వాదకథా భవతు జాయమాన
యా చ వాదకథయా శాస్త్రపరిశ్రమః ఫలతు సఫలః భవతు బహుకాలమారభ్యాభిలా
షాస్పదా౭మృతతుల్యా వాదకథా గృహీతుం యోగ్యవేత్త్యాశయేనా౭౭హ స్వయ
మేవోపసతా సమీపమాగతా నవసుధా నవినా౭ననుభూతపూర్వా ముధా పసుధాభి
సేన భూమినివాసినా మర్త్యేన కిం న గృహ్యతే ౭పితు గృహ్యత ఏవేత్యర్థః. ౪౨. స్వ
గౌరవం ద్యోతయన్ స్వస్త్విన్వాదాత్తకం సుకలహం ప్రార్థయతే అయమహం మండనః
యమస్య మృతోర్మృతంతురిశ్వరస్యాపి శమయితా ఈశ్వరస్య యమహంతృత్వం తు
'మృత్యుర్యస్యోపసేచన'మితి శ్రుతిసిద్ధం నిరీశ్వరవాదిమిమాంసకత్వాదీశ్వరో నాస్తితి
స్థాపనేన తస్యాపి స్వయం శమనకర్తా ఏతాదృశే మయి కలహంసానాం కలా బిభ్రతీతి
తాస్తాసాం కలహంసకలాభృతాం తావకసద్గిరాం సుకలహం దిశ ఈరయ ఏతస్మిన్
యోగ్యోనీతి సూచయన్సంబోధయతి సుధాంశోశ్చంద్రస్య యత్సుధామ తదప్లవంతీ
ద్యోతమానా తనూర్యస్య తస్య పంబోధనం హేసుధాంశుసుధామలసత్తనో ఇతి.
౪౩. మమ వాక్చతుర్మమజ్ఞత్వా మయా సహ వాదమిచ్ఛనీతి సూచయన్నాహ-
అపితు దుర్హృదయానాం స్వయో గర్వ ఏవ కాననం పనం తస్య త్మతా ఛేదనే కఠో

యకాననక్షతికతోరకుతారధురంధరా, న పటుతా మమ తే శ్రవణాన్తి
కం నను గతాఽనుగతాఖిలదర్శనా. ౪౪. అత్యల్పమేతద్భవతేరితం
మునే భైక్ష్యం ప్రకుర్వే యది వాదదిత్సుతా, గతో ఽద్య మోహం
శ్రుతవాదవార్తయా చిరేస్పితేయం వదితా న కశ్చన. ౪౫. వాదం
కరిష్యామి న సందిహే ఽత్ర జయాజయా నౌ వదితా న కశ్చిత్, న
కంఠశోమైకఫలో వివాదో మిథో జిగీషూ కురుతస్తు వాదమ్. ౪౬.
వాదే హి వాదిప్రతివాదినౌ ద్వా విపక్షపక్షగ్రహణం విధత్తః, కా
నౌ ప్రతిజ్ఞా వదతో శ్చ తస్యాం కిం ఘానమిష్టం వద కస్వభావః.
౪౭. కః పార్జికో ఽహం గృహమేధిసత్తమస్త్యం భిక్షురాజో వదతా
మనుత్తమః, జయాజయా నౌ సపణౌ విధీయతాం తతః పరం సాధు

రకుతారతుల్య అనుగతాన్యనుసృత్యాన్యఖిలదర్శనాని సర్వకాస్త్రాణి యయాఽనుగతా
న్యనుసృత్యాన్యఖిలదర్శనాని యస్యామితి వా వీవం విధా మమ పటుతా చాతురీ నను
నిశ్చయేన తే తవ శ్రవణస్య కర్ణస్యాంతికం సమీపం న గతా న ప్రాప్తా యతో మత్తో
వాదభిక్షాం యాచన ఇత్యర్థః. ౪౪. కించాత్యల్పమితి. హే మునే యది తవ వాదదిత్సుతా
వాదదానేచ్ఛుత్వం తర్హి వాదభైక్ష్యం ప్రకుర్వ ఇత్యేతద్భవతా ఽత్యల్పమిరితం కథి
తం యతోఽహం శ్రుతా యా వాదవార్తా తయైవ యాచనాం విన్యైవ వాదం కర్తుం
గతోద్యమః ప్రాప్తోద్యమః ఇదం కుత ఇత్యత ఆహ యత ఇయం వాదవార్తా చిరే
స్పితా చిరకాలాదాప్తమిష్టా తర్హి కిమితి కేనచేద్వాదో న కృత ఇతి తత్రాహ వదితా
వాదకర్తా న కశ్చన కో ఽపి న మిళిత ఇత్యర్థః. ౪౫. ౪౬. వాదం కరిష్యామి అత్ర
వాదకరణే న సందిహే సందేహం న కరోమి పరం తు నౌ ఆపయోర్జయాజయా అయం
జయం ప్రాప్తోఽయం తు పరాజయమితి వదితా కశ్చిన్త్యధ్యస్తో న భవతిమాస్తుచేన్నే
త్యాహ యత ఆపయోర్వివాదః కంఠస్య శోష ఏవైకం ఫలం యస్య న కంఠశోమైకఫలో
న భవతి తు శబ్దో హ్యర్థః హి యస్తాత్పరస్పరం విజిగీషూ వివాదం కురుతః అత ఇత్యర్థః.
౪౭. వాదరీతిం దర్శయతి. హి యస్తాత్ వాదే వాదిప్రతివాదినౌ ద్వా విపక్షపక్షయో
ర్గ్రహణం విధత్తః ఇతి రీతిస్తస్తానౌ ఆపయోర్వివదతోః ప్రతిజ్ఞా కా తస్యాం
ప్రతిజ్ఞాయాం మానం ప్రమాణం కిమిష్టం స్వభావః స్వీయో భావో ఽభిప్రాయః. ౪౮.
కః పార్జికస్సమిపస్థో మధ్యస్థః క ఇతి సర్వం వద కించాహం గృహమేధిసత్తమ
స్త్యం తు వదతామనుత్తమౌ భిక్షురాజస్తస్య దాదా నౌ జయాజయా సపణౌ విధి

వదావ సుస్తితౌ. ౪౮. అద్యాతిధన్యోఽస్మి యదార్యపాదో మయా
 సహభ్యర్థయతే వివాదమ్, భవిష్యతే వాదకథా పరేద్యుర్తాథ్యా
 హ్నికం సంప్రతి కర్త కుర్యామ్. ౪౯. తథేతి సూక్తే స్థితశంక రేణ భవి
 ష్యతే వాదకథా శ్వ ఏవ, తత్సాక్షిభావం వ్రజతం మునీంద్రా విత్య
 ర్థయద్బాదరిజై మినీ సః. ౫౦. విధాయ భార్యాం విదుషీం సద
 స్యాం విధీయతాం వాదకథా సుధీంద్ర, ఇత్థం సరస్వత్యవతారతాజ్ఞా
 తద్ధర్మపత్న్యాస్త మభాషిషాతామ్. ౫౧. అథానుమోద్యాభిహితం
 మునిభ్యాం స మండనార్యః ప్రకృతం చికిత్సుః, ఆనర్ప దైవోపగతా
 న్మునీంద్రా నగ్ని నివ త్రీన్మునిశేఖరాంస్తాః. ౫౨. భుక్తోపవిష్టస్య
 మునిత్రయస్య శ్రమాపనోదాయ తదీయశిష్యా, అతిష్ఠతాం పార్శ్వ
 గతావబుద్ధౌ సచామరా వీజనమాచరంతౌ. ౫౩. అథ క్రియాంతే
 కిల సూపవిష్టాస్త్రయ్యంతవేద్యార్థవిదస్త్రయౌ ఽమీ, అమంత్రయం
 శ్చారు పరస్పరం తే ముహూర్తమాత్రం కిమపి ప్రహృష్టాః. ౫౪.
 తేషాం ద్విజేంద్రాలయనిర్గతానామదర్శనం జగ్గుతురంజసా ద్వా,

యతాం తతః పరం ద్వాపసి సుస్తితౌ వదావ వాదం కరవావ. ౪౮. ఏవం ప్రాగ
 ల్భ్యపూర్వకముక్త్యా నమ్రతాపూర్వకమాహ - అద్యాహమతిధన్యోఽస్మి యద్యస్తా
 దార్యపాదో భవాన్తయా సహ వివాదమభ్యర్థయతే ప్రార్థయతే. ౪౯. వాదకథా
 శ్వ ఏవ భవిష్యత ఇతి తదైవ స్థితయుక్తేన శంకరేణ సుష్ఠాక్తే సతి హే మునీంద్రా
 తస్య వివాదస్య సాక్షిభావం వ్రజతమితి వ్యాసజై మినీ సః మండనః ప్రార్థయత్.
 ౫౦. తస్య మండనస్య ధర్మపత్న్యాస్సరస్వత్యవతారతాజ్ఞా ఇయం సరస్వత్యవతార
 భూతేత్యభిజ్ఞా హేసుధీంద్ర విదుషీం భార్యాం సదస్యాం విధాయ వాదకథా విధీ
 యతామిత్యనేన ప్రకారేణ తం మండనమభాషిషాతాముక్తవంతౌ. ౫౧. మునిభ్యాం
 వ్యాసజై మినిభ్యాం. ౫౨. వీజనం చామరసంచాలన మాచరంతా స్థితవంతా. ౫౩. ఋగ్య
 జుస్సామాఖ్యువేదత్రయ్యా అంత ఉపనిషద్భాగ స్తేన తత్ర వా వేద్యమర్థం పరమపూరు
 షార్థభూతం పరమాత్మానం జానంతీతి త్రయ్యంతవేద్యార్థవిదో ఽమీ త్రయౌ వ్యాస
 జై మినిశంకరాః క్రియా యాః పూర్వోక్తా యా అంతే సూపవిష్టాః పరస్పరం
 ప్రహృష్టాస్తే ముహూర్తమాత్రం చారు కిమప్యమంత్రయన్. ౫౪. ద్విజేంద్రస్య
 మండనస్య గృహాన్నిర్గతానాం మధ్యే ద్వా వ్యాసజై మినీ శ్రీఘ్రం అదర్శనం ప్రాపతు
 స్తృప్తీయశ్శంకరాచార్యః రేవాయా నర్తదాయాస్తటే రమ్యాః కదంబాస్సాలా

రేవాతపీ రమ్యకదంబసాలే దేవాలయే ౭వస్థితవాంస్తృతీయః. ౧౪౧. ఇతి స యతివరేహ్యో దైవయోగా ధ్నురూణా మితరజనదురాపం దర్శనం ప్రాప్య హృష్టః, తదుదితవచనాని శ్రావయ న్నాత్తశిష్యా సనయ దమృతతుల్యా న్యాత్త విత్తాం త్రియామామ్. ౧౪౨. ప్రాతశ్శోణసరోజ బాంధవదుచిప్రద్యోతితే వ్యోమని ప్రఖ్యాత సువిధాయ కర్త నియతం ప్రజ్ఞావతామగ్రణీః, సాకం శిష్యవరైః ప్రపద్య సదనం సన్నండితం మాండనం వాదాయోపవివేశ పండితసభామధ్యే ముని ర్ధ్యేయవిత్. ౧౪౩. తత స్సమాదిశ్య సదస్యతాయాం సధర్మిణీం మండనపండితో ౭పి, సశారదాం నామ సమస్తవిద్యా విశారదాం వాదసముత్సుకో ౭భూత్. ౧౪౪. వత్సా నియుక్తా పతిదేవతా సా సదస్యభావే సుదతీ చకాశే, తయోర్వివేక్తుం శ్రుతతారతమ్యం సమాగతా సంసది భారతీవ. ౧౪౫. ప్రవృద్ధవాదోత్సుకతాం తదీయాం విజ్ఞాయ విజ్ఞః ప్రథమం యతీంద్రః,

శ్చ యస్మిన్ తస్మిన్ స్థితే దేవాలయే ౭వస్థితవాన్. ౧౪౬. ఇత్యేవం ప్రకారేణ యతి శ్రేష్ఠః గురూణా మితి బహువచనమాదరార్థం వ్యాసజైమిన్యోర్దర్శన మితరజనైః ప్రాప్త మశక్యం దైవయోగా తాప్రవృత్తౌ నై ర్దురుభి రుదితాని వచనా న్యమృత తుల్యాని స్వశిష్యాన్ శ్రావయం స్తాం త్రియామాం రాత్రి మాత్త విదనయత్ - మానీ. ౧౪౭. ప్రాతఃకాలే శోణసరోజానాం రక్తకమలానాం బాంధవస్య సూర్యస్య రుచ్యా కాంత్యా ప్రద్యోతితే వ్యోమన్యాకాశే సతి స యతిప్రవరః ప్రజ్ఞావతా మగ్రణీర్నియతం నిత్యం కర్త స్నానాది విధాయ శిష్యవరై స్సాకం మండనస్యేదం మాండనం సదనం భవనం సద్భి ర్నండితం ప్రపద్య ప్రాప్య ధ్యేయం బ్రహ్మజానా తీతి ధ్యేయవిన్దునిః పండితసభామధ్యే వాదాయ ఉపవివేశ పాఠాంతరేతు మండనం ప్రతీతి వ్యాఖ్యేయం - శార్దూ. ౧౪౮. తత స్సభామధ్యే వాదార్థం యతే రుపవేశన స్యానంతరం స మండనపండితో ౭పి స ధర్మిణీం భార్యాం శారదాం సరస్వతీం నామప్ర సిద్ధాం సమస్తవిద్యాను విశారదాం కుశలాం సదస్యతాయాం సభానాయకతాయాం సమాదిశ్య వాదం ప్రతి సముత్సుక సమ్యగుత్కంఠితో ౭భూత్ - ఉపేం. ౧౪౯. సా శారదా పతిదేవతా సుష్మదంతపతీ సదస్యభావే వత్సా నియుక్తా చకాశే తయో ర్యతిమండనయోః శ్రుతస్య తారతమ్యం వివేక్తుం సమాగతా సంసది భారతీవ. ౧౫౦. తదనంతరం భగవాన్ భాష్యకారః కిం కృతవానిత్యపేక్షాయామాహ తదీయాప్ర వృద్ధా యా వాదోత్సుకతా తాం విజ్ఞాయ విజ్ఞః పరాభిప్రాయజ్ఞః పరం కారణ

పరావరజ్ఞ స్సపరావరై క్యపరాం ప్రతిజ్ఞా మకరో త్వక్షీయామ్.
 బ్రహ్మైకం పరమార్థ సచ్చిదమలం విశ్వప్రపంచాత్తనా శుక్తిర
 పరాత్త నేన బహుశాజ్ఞానావృతం భాసతే, తజ్ఞానాన్నిఖిలప్ర
 నిలయా స్వాత్మ వ్యవస్థా పరం నిర్వాణం జనిముక్త మభ్యుప
 మానం శ్రుతే ర్మస్తకమ్ ౬౦. బాధం జయే యది పరాజయ
 హం స్యాం సన్న్యాసమంగ పరిహృత్య కషాయ చైలమ్, శుక్లం
 య వసనం ద్వయభారతీయం వాదే జయాజయఫలప్రతిదీపికా
 ౬౧. ఇత్థం ప్రతిజ్ఞాం కృతవత్సృదారాం శ్రీశంకరే భిక్షువరే
 యామ్, స విశ్వరూపా గృహమేధివర్య శ్చక్రే ప్రతిజ్ఞాం స్వమ

మవరం కార్యం యద్వా పరం భవిష్య మవరం భూతం తే పరావరే జానాతీతి
 పరజ్ఞః యద్వా పరే బ్రహ్మదయో ౭వరే యస్తా త్తం పరమాత్మానం జానాతీతి
 పరావరావీశజీవాపభేదేన జానాతీతి వా. ఆతపితాదృశస్సయతీష్ఠ) ప్రథమం
 పరయో రీశజీవయో రై క్యపరాం స్వక్షీయాం ప్రతిజ్ఞా మకరోత్. ౬౦. తా
 దాహరతి బ్రహ్మైకం పరమార్థసచ్చిదానందమమలం బహుశేన నిబిడేనానా
 నాజ్ఞానేనావృతం సత్ సకలప్రపంచాత్తనా భాసతే శుక్తి ర్యథా రూప
 త్తనా రూపాత్మకపరస్వరూపేణ భాసతే తద్వత్ తస్య పరావరై క్యస్య
 న్నిఖిలప్రపంచస్య నితరాం కారణేనాజ్ఞానేన సహ లయో బాధో యస్యామి
 షవం విధా యా స్వాత్మ ని వ్యవస్థా వ్యవస్థితి స్సావరం నిర్వాణం జనిముక్తం జ
 ర్మక్త మభ్యుపగతం ఆస్యాం ప్రతిజ్ఞాయాం ప్రమాణం శ్రుతే ర్మస్తకం పేద
 ప్రమాణ మిష్టం. తథాచ శ్రుతే ర్మస్తకం. 'ఏకమేవా ద్వితీయం' 'సత్యం
 మనంతం' 'విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ' 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ' 'వాచారంభణం
 రో నామధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యం' 'తరలి శోక మాత్మవిత్' 'తత్ర శో కా
 క శ్లోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః' 'బ్రహ్మపేద బ్రహ్మైవ భవతి' 'నచ ఘనరావర్తత
 పునరావర్తత ఇత్యాది-శా. ౬౦. తత్ర పణం దర్శయతి. బాధమితి. దృఢే ౭
 జ్ఞయే యది పరాజయభాగహం స్యాం తర్హి అంగ మే మండన కషాయ
 సన్న్యాసం పరిత్యజ్య శుక్లం వస్త్రం వసీయ ఆచాభదనార్థ మంగీకర్యాం
 మాణే వాదే జయాజయఫలస్య ప్రతిదీపికా ఇయ ముభయభారతీ అస్తు. వసం.

తిష్ఠామ్. ౬౩. వేదాంతా న ప్రమాణం చితివపుషి పదే తత్ర సంగత్య
యోగా త్పుర్వో భాగః ప్రమాణం పదచయగమితే కార్యవస్తున్య
శేషే, శబ్దానాం కార్యమాత్రం ప్రతి సమధిగతాశక్తి రభ్యున్నతా
నాం కర్తృభ్యో ముక్తి రిష్టా తదిహ తనుభృతామాయుష స్యాత్పు
మాప్తే. ౬౪. వాదే కృతే ౭స్మిన్యది మే జయాన్య స్త్వయోదితా
త్స్య ద్విపరీతభావః, యేయం త్వయా ౭భూ ద్గదితా ప్రసాక్ష్యే జానా
తిచేత్సా భవితా వధూ ర్తే. ౬౫. జేతుః పరాజిత ఇహ శ్రమమాదదితే
త్యేతా మిథః కృతః తౌ యతివిశ్వరూపౌ, అంబా ముదారధిషణా మభి
షిచ్య సాక్ష్యే జల్పం విలేనతు రథో జయదత్తదృష్టి. ౬౬. ఆవశ్యకం
పరిసమాప్య దినేదినే తౌ వాదం సమం వ్యతనుతాం కిల సర్వవేదౌ,

విశ్వరూపౌ మణ్జునః స్వమతే ప్రతిష్ఠా యస్యాస్తథాభూతాం ప్రతిజ్ఞామ్. ఉప. ౬౩.
మండనకృతాం ప్రతిజ్ఞా ముదాహరతి. వేదాంతా ఇతి. చితివపుషి చిత్స్వరూపే పదే
పరమాత్మని వేదాంతాః ప్రమాణం న భవంతి తత్ర చిద్రూపే సిద్ధే వస్తుని కా
ర్యానన్వితే సంగతే శ్మక్తే రయోగా ద్వేదాంతేభ్యః పూర్వోభాగః పదచయేన
పదసముదాయాత్తకేన వాక్యేన గమితే బోధితే ౭శేషే కార్యవస్తుని ప్రమాణం
అభ్యున్నతానాం ప్రసిద్ధానాం ఘటమానయేత్వాదికానాం శబ్దానాం కార్యమాత్రం
ప్రతి శక్తి సమధిగతా కర్తృభ్య శ్చ ముక్తిరిష్టా ౭భిమతా తత్కర్త ఇహస్తిత్
లోకే తనుభృతాం దేహభృతాం జీవానా మాయుషా జీవనస్య సమాప్తే సమాప్తి
పర్యంత మిష్టం స్యాత్. 'యావజ్జీవ మగ్నిహోత్రం జాహుయా' దితి వచనాత్
సమాప్తి రితి పాతేతు తత్తస్మా దిహస్త్విన్కర్తణి తనుభృతామాయుష సమాప్తి
స్సాన్యి దితి వ్యాఖ్యేయం - స్రగ్ధ. ౬౪. పణం దర్శయతి ఆస్మి న్వాదే కృతే సతి
యది మే జయా దన్యః పరాజయ స్యాన్యి తర్హి త్వయోదితా త్వదుక్తా ద్విపరీత
భావ శ్చుక్లవసనం గృహశ్రమం విహాయ కషాయవస్త్రపరిధానం స్యా దేవేయ ముభయ
భారతీం ప్రసాక్ష్యే త్వయా కథితాభూత్ నైవేయం వధూర్తే జానాతిచేత్ ప్రసా
క్ష్యే భవితా భవిష్యతి-ఉప. ౬౫. ఇహస్యాం సభాయాం వాదే వా పరాజితః జేతు
రాశ్రమ మంగీకుర్యా దితి కృతపణౌ యతిమండనౌ ఉదారబుద్ధి మంబాం సరస్వతీం
సాక్ష్యే ౭భిషిచ్యాథో ఆనంతరం జయే చ త్తా స్థాపితా దృష్టి ర్యాభ్యాం తౌ జల్పం
విజిగీషుకథాం విలేనతు ర్విస్తారితవంతౌ విత్యర్థః. పసంతలలకా వృత్తం. ౬౬. సర్వ
వేదౌ సర్వజ్ఞౌ తౌ సమం మిథః వాదం వితనుతాం విస్తారితవంతౌ ఏవం విజేతు
షనసో రుపవిష్టయౌ ర్యతిమండనయౌ ర్గతే తాం ప్రసిద్ధాం పుష్పనిర్మితా మేకైకాం

ఏవం విజేతుమనసో రుపవిష్టయో స్తాం మాలాం గళే న్యధిత సోభయ భారతీయమ్. ౬౭. మాలా యదా మలినభావ ముపైతి కంఠే యస్యాపి తస్య విజయేతరనిశ్చయ స్సాన్యత్, ఉక్త్వా గృహం గతవతీ గృహకర్త సక్తా భిక్షాశనేఽపి చరితుం గృహిమస్కరిభ్యామ్. ౬౮. అన్యోన్యసం జయఃఫలే విహితాదరా తౌ వాదం వివాదపరినిర్ణయ మాతనిష్ఠామ్, బ్రహ్మదయ సురవరా అపి వాహనస్థా శ్రోతుం తదీయసదనం స్థిత వంత ఊర్ధ్వమ్. ౬౯. తతస్తయో రాస మహాన్వివాద సదస్యవిశ్రా ణితసాధువాదః, స్వపక్షసాక్షీకృతసర్వవేదః పరస్పరస్యాపి కృతప్ర మోదః. ౭౦. దినేదినే చాధిగతప్రకర్షో భూరిభవత్పండితసన్నికర్షః, అన్యోన్యభంగాహితేవ తర్హ స్తథా ౭౨ దూరీకృతజన్యమర్షః. ౭౧. దినేదినే వాసరమధ్యమే సా బ్రూతే పతిం భోజనకాల మేవ, సమేత్య

మాలాం నేయ ముభయభారతీ న్యధిత స్థాపితవతీ. ౬౭. తయో ర్గళే కంఠే మాలాం నిధాయ యదుక్తవతీ తదాహ—మాలాయదేతి. యదా యస్మిన్ కాలే యస్య గళే మాలా మలినభావ ముపైతి ప్రాప్నుయాత్ తస్య తదా విజయేతరస్య పరాజయస్య నిశ్చయః స్యా దిత్యుక్త్వా గృహం గతవతీ యతో గృహకర్త సక్తా ౭౨ చ భిక్షాచా శనం భోజనం చ భిక్షాశనే చరితుం గృహిణే గృహస్థార్థ మశనం మస్కరిణే యత్యర్థం భిక్షాం నిర్మాతు మిత్యర్థః. ౬౮. సాక్ష్యే స్థాపితాయాః కృత్య ముక్త్వా వాదికృత్య మాహ—తౌ యలిమండనౌ అన్యోన్యసంజయాత్మకే ఫలే విహితాదరా వాదం జల్పా త్తక మాతనిష్ఠాం విస్తారితవంతౌ తస్మిన్కాలే బ్రహ్మదయో ౭౨ సురశ్రేష్ఠా వాహ నస్థా సుంతః వివాదస్య పరినిర్ణయం శ్రోతుం తదీయం సదనం భవన మూర్ధ్వ మంత రిక్షే స్థితవంతః. ౬౯. తతో వాదవిస్తారానంతరం బ్రహ్మదేః స్థిత్యనంతరంచ తయో ర్యతిమండనయో ర్మహాన్ వివాద ఆస బభూవ వివాదం విశినష్టి సదస్యై సృజ్యైః విశ్రాణితో దత్త సాధువాదో యస్తే స స్వస్వపక్షే సాక్షీకృతా సుర్వే వేదా యేన స పరస్పరస్యాపి కృతః ప్రయోదః ప్రహర్షో యేన - ఉపేం. ౭౦. పున ర్వివాదం విశి నష్టి దినేదినే చాధిగతః ప్రకర్షో యేన స భూరిభవతాం పండితానాం సన్నికర్ష స్సాన్నిధ్యం యస్య సః అన్యోన్యభంగేన వివదతో రంతఃకరణే ఆహితః స్థాపిత స్తర్షో జయాభిలాషో యేన తథా ౭౨ దూరీకృతో జన్యమర్షో యుద్ధరోషో యస్తాత్మకః. ౭౧. 'జన్యం హట్టే పరీవాదే సంయుగే జనకే పున' రితి విశ్వప్రకాశః - ఉపేం. ౭౧. సా ఉభయభారతీ ప్రతిదినం మధ్యాహ్నే సమాగత్య పతిం భోజనకాల మేవ వక్తి భిక్షుం

మం సమయంచ ఖైత్యే దినా న్యభూవన్నితి పంచమాణి. 22.
 యోగ్యమ్య ముత్తర మఖండయతాం ప్రగల్భం బద్ధాసనా స్థితవికాసిము
 రవిందా, నస్వేదకంపగగ నేక్షణశాలినా వా నక్రోధవాక్చల మవాది
 త్ర రాభ్యామ్. 23. తతో యతిత్వాభృదవేక్ష్య దాక్ష్యం ఊదక్ష
 తస్య విచక్షణస్య, చిక్షేప తం ఊభితస్వపక్షం విద్యత్సమక్షాప్రతిభా
 త్తమ్. 24. తతస్త్వసిద్ధాంతసమర్థనాయ ప్రాగల్భ్యహీనోఽపి సభ్య
 ఖ్యః, జగాద వేదాంతపచః ప్రసిద్ధమద్వైతసిద్ధాంత మపాకరిష్టుః. 25.
 భో యతిత్వాధిపతే భవద్భి ర్జీవేశయో ర్వాస్తవ మైకరూప్యమ్,

శంకరం ఖైత్యే సమయం చ వదతి ఇత్యేవం ప్రకారేణ పంచమాణి పంచవా
 ద్వా దినాని అభూవన్. 22. దృఢతయా బద్ధ మాసనం యాభ్యాం తౌ స్థితేన
 దహాస్థితేన వికాసయుక్తే ముఖకమలే యయో స్తా యతిమండనా ప్రగల్భ
 త్తర మనోగ్య మఖండయతాం ఖండితవంతౌ పున శ్చ స్వేదః ప్ర స్వేదః గగనే
 ణం ఉత్తరాప్రతిభానే ఆకాశం ప్రతి నిరీక్షణం స్వేదకంపగగ నేక్షణశాలినా న
 రూపతుః నవా నిరుత్తరాభ్యాం క్రోధేన వాక్చలం క్రోధవాక్చలం ఆవాది కభితం -
 23. తతో బహుకాలవర్తంతం వాదప్రవృత్త్యనంతరం యతిత్వాభృత్ యతి
 జస్తస్య విచక్షణస్య మండనస్య ఊదం విచారాత్తకం పేషణం త్తమలే సహత ఇతి
 దక్షమం దాక్ష్యం కుశలతా మవేక్ష్య ఊభితా స్సర్వే పక్షా యేన తథాభూత మసి
 మష ఆచార్యస్య సమక్షే సమ్ముఖేఽప్రతిభాతాః కక్షాః కోట్యో యస్య సతాదృశం
 చిక్షేప యద్వక్తవ్యం తదుచ్యతామితి పునః ప్రేరితవాన్ - ఉ. 24. తదనం
 మండనో యత్క్రతవాం స్తదాహ తతః స్వసిద్ధాస్తసమర్థనాయ ప్రాగల్భ్య
 నోఽపి సభ్యముఖ్య స్స మండనః వేదాంతపచోభిః ప్రసిద్ధమద్వైతసిద్ధాంత
 పాకరిష్టు రువాచ - ఉప. 25. యదువాచ తదుదాహరతి భో భో ఇతి సంభ్రమే
 పాని యతిత్వాధిపతే యతిరాజ జీవేశ్వరయో ర్వాస్తవ మైకరూప్యం విశుద్ధం యద్భ
 ణ్ని రంగీక్రియతే తత్ర ప్రమాణం పయం నప్రతీమః నజానీమః తత్ర ప్రమాణం
 స్థిత్యర్థః. అయం భావః. నహి శ్చుతిమస్తకముక్తార్థే ప్రమాణం భవేతి మర్హతి
 ద్ధబుద్ధోదాసీనతయోపేక్షణీయం బ్రహ్మభూత మభిదధత స్తస్యాపురుషార్థోపదేశినో
 ప్రయోజనత్వప్రసంగాత్. కించ యథా లౌకికవాక్యాని ప్రమాణాంతరావగతార్థ
 ధకాని న స్వతః ప్రమాణం తథా భూతార్థానువాదకత్వేన శ్చుతిమస్తకస్యాన
 క్షయక్షణం ప్రామాణ్యం వ్యాహస్యేత తథాచ ప్రత్యక్షాది విషయస్య పరినిష్ఠిత

విశుద్ధ మంగీక్రియతే హి తత్ర ప్రమాణమేవం న వయంప్రతీమః. ౭౬.
సప్రత్యవాదీ దిద మేవ మానం యచ్ఛేత్తకేతుప్రముఖాన్వినేయాన్,
ఉద్దాలకాద్యా గురవో మహంత స్సంగ్రహాయంత్యాత్మతయా పరే

వస్తునః ప్రతిపాదనాసంభవా తత్ప్రతిపాదనే చ హేయోపాదేయరహితే పురుషా
ర్థాభావా చ్ఛుతిమస్తకస్య తత్ర ప్రమాణత్వాభావేన భవత్సిద్ధాంతే వయం
ప్రమాణం న ప్రతీమ ఇతి-ఉ. ౭౬. ఏవం మండనకర్తృక మాక్షేప ముదాహృత్య
భాష్యకృత్కర్తృక ముత్తరముదాహర్తూమాహః—న భగవాన్ భాష్యకారః ప్రత్య
వాదీ త్ప్రతిత్వత్తరం దత్తవాన్ ఇదమేవ ప్రమాణం యచ్ఛేత్తకేతు ప్రభృతీన్
శిష్యాన్ ఉద్దాలకాద్యాః మహంతో గురవః పరేశం పరమాత్మాన మాత్మతయా
గ్రాహయంతి. 'తత్త్వమసి శ్వేతకేత' ఇతి ఆద్యప్రముఖపదాభ్యాం జనకయాజ్ఞ
వల్క్యదయో గృహ్యంతే తథాచాహ—జనకం ప్రతి యాజ్ఞవల్క్యః. 'అభయం
వై జనక ప్రాప్తో ౭సి తదాత్మానమేవ వేదాహం బ్రహ్మసీతి తస్మా త్తత్సర్వ మభవ
త్తత్ర తో మోహః క శ్లోక ఏకత్వ మనుషశ్చత ఇత్యాది - ఆయమభిసంధిః పుం
వాక్యదృష్టాంతేన భూతార్థతయా సాపేక్షత్వేనాప్రామాణ్యపత్తి మభిప్రేత్య ప్రత్య
గభిన్నే బ్రహ్మణి ప్రమాణం న వయం ప్రతీమః ఇతి వదతా త్వయా వక్తవ్యం కిం
పుంవాక్యానాం సాపేక్షత్వం భూతార్థత్వే నోత పౌరుషేయత్వేన. ఆద్యే ప్రత్యక్షా
దీనా మపి భూతార్థతయా సాపేక్షత్వే నాప్రామాణ్య ప్రసంగః ద్వితీయేతు అపౌరు
షేయాణాం వేదాంతానాం ప్రత్యక్షాదీనా మివ భూతార్థానా మపి నాప్రామాణ్యం
తథాచ బ్రహ్మత్వభావస్య పరినిష్ఠితవస్తుస్వరూపత్వే ౭సి తత్త్వమసీత్యాది శాస్త్రమంత
రేణానవగమ్యమానతయా ప్రత్యక్షాదివిషయత్వాభావేనానధిగతగంత్వత్వవతాం వేదా
ంతానాం ప్రత్యగభిన్నే బ్రహ్మణి ప్రామాణ్యమవశ్యమాప్తేయం నాసి హేయోపాదేయ
రహితత్వా దపురుషార్థత్వం హేయోపాదేయకూన్య బ్రహ్మత్వావగమా దేవ సర్వ
క్షేత్రనిపుత్తిపూర్వకపరమానందప్రాప్త్యా పురుషార్థసిద్ధేః ద్వివిధం హ్యుపాదేయం కించి
దప్రాప్తం యథా గ్రామాది కించి త్సునః ప్రాప్త మపి విభ్రమవశా దప్రాప్తమివా
వగతం యథా స్వగ్రీవావనద్ధం స్త్రవేయకం ఏవం హేయ మపి ద్వివిధం కించి దహీ
నం యథా వ్యావహారికసర్పాది కించి త్సున ర్హీనం యథా చరణాభరణే నుపురాదౌ
సమారోపితసర్పాదిరేవం చ బ్రహ్మత్వభావస్యాద౭ద్యహేయోపాదేయత్వాభావే ౭పి
అవిద్యాసమారోపిత శోకాదేస్తత్త్వమస్యాదివాక్యజనిత తత్త్వజ్ఞానాదవగతిపర్యంతాని
వృత్తే ప్రాప్త మప్యానందరూప మప్రాప్త మివ ప్రాప్తం భవతి త్యక్త మేవ శోకాదిక

శమ్. ౭౭. వేదావసానేషు హి తత్త్వమాది వచాంసి జప్తాన్యఘమర్షణాని, హుంఘణ్ముఖానీవ వచాంసి యోగిన్ నైషాం వివత్సా ౭స్తీ కుహస్విదధే. ౭౮. అర్థాప్రతీతౌ కిల హుంఘడాదే ర్జప్తోపయోగిత్యమభాణి విజ్ఞైః, అర్థప్రతీతౌ స్ఫుట మత్ర సత్యాం కథం భవే త్పాజ్ఞ జపార్థతైవ. ౭౯. ఆపాతతస్తత్త్వమసీతి వాక్యా ద్యతీశజీవేశ్వరయో

మత్యక్తం భవతీతి తస్య పరమపురుషార్థత్వసిద్ధిరితి. ౭౭. నను భూతార్థతయా వేదాంతానా మపారుషేయత్వాసిద్ధ్యా వేదాంతాః పారుషేయాః వాక్యత్వాత్ భారతాది పదిత్యమమానస్యాప్రత్యుహమత్పత్రేః పారుషేయత్వస్య దుర్వారత్వా ద్వేదాంత వచసాం కస్తింశ్చి దధే వివత్సా నాస్తి కింతు జప్తాని తా న్యఘమర్షణానీత్యభ్యుపగం తస్య మిత్యాశయవాన్తండన ఆహ వేదావసానేషు వేదాంతేషు హి యస్తాత్ హుంఘణ్ముఖాని వచనాని యథా జప్తా న్యఘమర్షణాని తథా తత్త్వమస్యాదివచాంసి జప్తాని పాపనివర్తకాని తస్మాత్ హేయోగిన్నేషాం తత్త్వమస్యాదివచసాం కుహస్వి దధే కస్తింశ్చి దధే వివత్సా నాస్తీత్యర్థః. ౭౮. ఏతద్దూషయతి భగవాన్ అర్థస్యాప్రతీతావ ప్రతిభానే కిల ప్రసిద్ధం హుంఘడాదే ర్జప్తోపయోగిత్యం విజ్ఞై రభాణి భాషితం ఆత్ర తత్త్వమస్యాదివచనేషు స్పష్టం యథా స్యా త్తథా ౭ర్థస్య ప్రతీతౌ సత్యా మేషాం జపార్థతైవ కథం భవే త్సేనాపి ప్రకారేణ న భవతీత్యర్థః. ప్రాజ్ఞ స్త్వం దృష్టాంత వైషమ్యం కథం న జానాసీతి సూచయ స్సంబోధయతి హేప్రాజ్ఞతీ-ఆ. ౭౯. ఉక్తం పక్షం విహాయ పక్షాంతరాలంబనాయ మండన ఆహ ఆపాతతఇతి:—హేయతీశయద్యపి జీవేశయో రభేద స్తత్త్వమసీతివాక్యాదాపాతతః ప్రతీయతే తథా ౭పి మఖాదికర్తృప్రశంసయా ఈశాభిన్నో ౭యం మఖాదికర్తేతి స్తుత్యా తయో రభేదః విధే శ్చేష ఏవేత్యర్థః. అయంభాషః. వేదాంతవచసాం తత్త్వద్విహితకర్తా పేక్షితకర్తృ దేవతాదిప్రతిపాదనపరత్వే నైవక్రియార్థత్వమభ్యుపేయం కార్యస్యాపూర్వస్య మానాంతరాగోచరతయా ౭త్యంతాననుభూతపూర్వస్య తత్త్వేన సమారోపేణ వా పురుషబుద్ధా వసారోహత్ *తదర్థానాం వేదాంతానాం కార్యపరత్వాంగీకారస్యావశ్యకత్వాత్ తథాచ జైమినీనాపి 'అహ్నుయస్య క్రియార్థత్వా దానర్థక్య మతదర్థానా'మితి సూత్రేణ అక్రియార్థానా మర్థవాదానా మానర్థక్యం పూర్వపక్షం కృత్వా 'విధినాత్వేక వాక్యత్వాత్ స్తుత్యర్థేన విధ్యధీనాన్యు'రితి అక్రియార్థానా మానర్థక్యం పూర్వపక్షోక్త మంగీకృత్యైవార్థవాదానాం విధ్యేకవాక్యతయా ప్రామాణ్యం. ప్రతిపాదితం నచాక్రి

* యజ్ఞాది పరార్థానాం.

రభేదః, ప్రతియతేఽథాపి మఖాదికర్తృప్రశంసయాస్యాద్విధిశేషవచః.
౮౦. క్రత్వంగయాపాదికమర్యమాదిదేవాత్తనా వాక్యగణః ప్రశం
సన్, శేషః క్రియాకాండగతో యది స్యాత్కాండంతరస్థోఽపి భవే

యార్థేఽపి వేదాంతానాం బ్రహ్మరూపవిధిపరత్వస్వీకారేణ న సిద్ధాంతసూత్ర
విరోధ ఇతి వాచ్యం సర్వేషాం విధీనా మనాగతోత్పాద్యభావనావిషయత్వేన పరినిష్ఠిత
వస్తుస్వరూపవిధేరసంభవాదితి-ఉ. ౮౦. వేదాంతానాం కార్యపరత్వస్వీకారేణా పారు
షేయత్వం ప్రతిపాదయతా త్వయా వక్తవ్యం కిం తత్కార్యం యదశక్యం పురు
షేణ జ్ఞాతుమపూర్వమితి చేత్ మానాంతరానవగతేసంగతిగ్రహ యోగాత్ లిక్ష్ణా
దీనా మబోధకత్వ ప్రసంగః. స్వర్గకామపదసమభివ్యాహరసంఖ్యాకతర్కానుగృహీత
వేదాదేన క్రియాలక్షణా పూర్వే లిక్ష్ణాదీనాం సంగతిగ్రహ దోబ్ధకత్వ మితిచేత్
చైత్య వందనాదివాక్యేష్వపి స్వర్గకామ ఇత్యాదిపదసంబంధాదపూర్వకార్యత్వప్రసం
గేన లేషా మప్యశక్యరచనతయాఽపారుషేయత్వప్రసక్తః సుప్తేన పారుషేయత్వేన
లేషా మపారుషేయత్వ ప్రతిషేధఇతిచేత్ వాక్యత్వాదిలింగేన వేదానా మపి పారు
షేయత్వానుమానా దపూర్వార్థతా న స్యాత్ స్వర్గమాణకర్తృకత్వేన వాక్యాది
సోపాధిక మితిచేత్ యథా వేదాంతానాం కార్యార్థత్వపక్షే లేషాం పారుషేయత్వా
నుమానం కర్తృప్రసంగోపాధినా నిరస్యతే తథా లేషాం సిద్ధార్థత్వపక్షేపి తన్నిరసనస్య
సమానత్వా లేషాం కార్యార్థత్వకల్పనమప్రయోజకం తస్మా ద్వేదాంతానామపారు
షేయత్వ సంపాదనాయ క్రియార్థత్వం నైవాభ్యుపేయమ్. 'సదేవ సౌమ్యేద మగ్ర
ఆసీత్ - ఏక మేవాద్వితీయం ఆత్మావా ఇద మేక ఏవాగ్ర ఆసీ త్తదేతద్భిష్టాపూర్వ
మనపరమనంతర మబాహ్య మయమాత్మా బ్రహ్మ సర్వాసుభూ ర్భృహై వేద మమృతం
పురస్తాదిత్యాదివాక్యేషాపక్ర మోపసంహారాదిషడ్విధ తాత్పర్యలిక్తేన బ్రహ్మత్వభావ
ప్రతిపాదకత్వేన సమసుగలేషు స్థితానాం పదానాం ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మస్వరూప
విషయే నిశ్చితే సమన్వయేఽవగమ్యమానేఽర్థాంతరకల్పనాయాశ్రుతహాన్యశ్రుతకల్పనా
గస్తాయా ఆయుక్తత్వాత్. యత్ర త్వస్య సర్వమాత్మైవాభూ త్తత్కేన కం పశ్యేది
త్యాదిక్రియాకారకఫలనిరాకరణశ్రుతిః ప్రకరణాంతరపరితవేదాంతవాక్యానాం కర్తృ
ప్రశంసయా విధిశేషత్వాసంభవా చేత్యాశయవాక్ భగవాన్ ఆహ—క్రత్వం
గయాపాదికమితి. 'ఆదిత్యో యూషః యజమానః ప్రస్తర' ఇత్యాదివాక్యగణః
క్రత్వంగయాప్రస్తరాదికం ఆదిత్యయజమానాద్యాత్మనా ప్రశంసన్ క్రియా
కాండగతత్వాత్ శేషో యది స్యాత్తర్హి భవతు నామ తథా ఽపి కాండంతరే జ్ఞాన

తృతీయః సః. ౧౧. తర్హ్యస్త జీవే పరమాత్మదృష్టి విధాయకః కర్తృసమృ
ద్ధయే ౭ర్హ్య, అబ్రహ్మణి బ్రహ్మధియం విధత్తే యథా మనో ౭న్నార్క
నభస్యదాదా. ౧౨. సంశ్రయతే ౭న్యత్ర యథా లిజాదిర్విధాయకో
బ్రహ్మవిభావనాయ, తథా విధేరశ్రవణా న్ననీషిక్ సంజాఘటిత్యత్ర
కథం విధానమ్. ౧౩. యద్వత్ప్రతిష్ఠాఫలదర్శనేన విధిర్యతీనాం వర

కాండే శ్చిత్తస్తత్త్వమస్యహం బ్రహ్మస్మి' త్యాదివాక్యగణో విధిశేషః కథం భవేత్ -
ఇంద్ర. ౧౧. ఏవముక్తో మండన ఆహ-హే అర్హ్య యద్యేవం తస్మి తత్త్వమస్యా
దివాక్యగణో జీవే పరమాత్మదృష్టివిధాయకో ౭స్తు కిమర్థమితి చేత్తత్రాహ - కర్త
సమృద్ధయే తత్ర దృష్టాంతో యథా 'మనో బ్రహ్మేత్యుపాసీత అన్నముపాస్య,
ఆదిత్యోబ్రహ్మేత్యాదేశః, వాయుర్వావ సంవర్గః, ప్రాణో వావ సంవర్గః' ఇత్యాది
వాక్యగణః కర్తృణాం సమ్యగభివృద్ధయే ౭బ్రహ్మణి మనఆదౌ బ్రహ్మధియం విధత్తే
తద్వ త్తథాచారోపిత్ బ్రహ్మభావస్య జీవస్యో పాస్తి పరా వేదాంతా న తస్య బ్రహ్మ
త్వత్వే ప్రమాణమితి భావః - ఆ. ౧౨. ఏతద్దూషయతి భగవాన్ అన్యత్ర 'మనో
బ్రహ్మేత్యుపాసీతే' త్యాదివాక్యే యథా బ్రహ్మవిభావనాయ విధాయకో లిజాది
శ్రూయతే తథా ౭త్ర తత్త్వమస్యాదివ్యాక్యే లిజాదిరూపస్య విధేరశ్రవణాత్
విధానం కథం సంజాఘటితి కేన ప్రకారేణ ఘటతే న కేనాపీత్యర్థః. మనీషీ సక్
కథమేవం భావన ఇతి సంబోధనాశయః తథా చ విధ్యభావేనారోపిత్ బ్రహ్మభా
వస్య జీవస్యో పాస్తిపరత్వం వేదాంతానాం న సంభవతీతి తస్య బ్రహ్మత్వత్వ ఏవ వే
దాంతాః ప్రమాణమితి భావః - ఉ. ౧౩. నను సస్తు వేదాంతా బ్రహ్మత్వత్వే ప్రమా
ణం పరం తు జ్ఞానవిధిద్వారా తత్ర విధేః కల్పయితుం శక్యత్వాదితి మన్వానో మండన
ఆహ యద్వత్ప్రతిష్ఠాఫలదర్శనేన హే యతీనాం మధ్యే శ్రేష్ఠేతి సంబోధనేనాధ్వర
మిహుంసానధ్యయనం సూచయతి రాత్రిసత్రే విధిః ప్రకల్ప్యతే తద్వదిహసి బ్రహ్మ
త్వైకత్వే ౭పి ముక్తిఫలశ్రుతేస్స విధిః కల్పయితుం యుక్తః-అయమర్థః. 'ప్రతిష్ఠంతి
హవా య ఏతా రాత్రీరుపయంతీ'తి శ్రూయతే తత్ర రాత్రి శబ్దేనాయుష్ణోతి
రిత్యాదివాక్యవిహితాస్సోమయాగవిశేషా ఉచ్యంతే ౭త్ర యద్యపి ప్రతిష్ఠంతీతి వర్త
మానావదేశాత్ సిద్ధరూపైవ ప్రతిష్ఠా ప్రతీయతే న సాధ్యరూపా తథా ౭పి శ్రుతా
యా ఏవ ప్రతిష్ఠాయా విపరిణామేన ఫలకల్పనస్యాత్వంతాశ్చుతస్సర్గస్య ఫలత్వకల్ప
నాపేక్షయా వరత్వాత్ యత్తదోర్వ్యత్యాసేన యోజనయా ప్రతిష్ఠంతీత్యత్ర
సన్నర్థాంతర్భావేన చ యే ప్రతిష్ఠాసంతి తే ఏతా రాత్రీరుపేయిరితి వాక్యవిహి
తామేన యథా రాత్రి విధిః ప్రకల్ప్యతే తథేహసి. 'బ్రహ్మవేద బ్రహ్మేవ భవతీ'తి,

రాత్రిసత్రే, ప్రకల్ప్యతే తద్వదిహాపి ముక్తిఫలశ్రుతేః కల్పయితుం
స యుక్తః. ౮౮. తర్హి క్రియాజన్యతయా విముక్తి స్పష్టగ్గాదివద్ధంత

ముక్తిఫలశ్రుతేః 'బ్రహ్మ బుభూషుర్బ్రహ్మవేదనం కుర్యా'దితి విధిః కల్పయితుం యుక్తః
'తథా చాత్మా వారే ద్రష్టవ్యః, య ఆత్మా ౭వహతపాశ్చాసో ౭న్వేష్టవ్యః సు విజి
జ్ఞానితవ్యః, ఆత్మే త్యేవోపాసీత, ఆత్మానమేవ లోకముపాసీత, బ్రహ్మవి ద్బ్రహ్మైవా భవతీ'
త్యాదిభి విధానేభి సత్సు కో వా ౭౭త్వా కిం బ్రహ్మేత్యాకాంక్షాయాం తత్త్వ
రూపసమర్పణేన 'నిత్యస్సర్వజ్ఞస్సర్వగతో నిత్యతృప్తో నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావో విజ్ఞా
నమానందం బ్రహ్మ'త్యేవమాదయస్సర్వే వేదాంతా ఉపయుక్తాస్తదుపాసనాచ్చ శాస్త్ర
దృష్టో ౭దృష్టమోక్షో భవిష్యతి కర్తవ్య విధ్య ననుప్రవేశే తు వస్తుమాత్ర కథనే హనో
పాదానాసంభవాత్ 'సప్తద్వీపా వసుమతీ' 'రాజాసో గచ్ఛతీ'త్యాదివాక్యవద్యేదాంత
వాక్యానామానర్థక్యమేవ స్యాత్ కించ వేదాంతానాం ప్రవృత్తినివృత్త్యబోధకత్వే
శాస్త్రత్వమేవ న స్యాత్ తత్పరస్యైవ శాస్త్రత్వబోధనాత్ యథా ౭౭చుః 'ప్రవృత్తి
ర్వా నివృత్తిర్వా నిత్యేన కృతకేన వా' పుంసాం యేనోపదిశ్యేత తచ్చాస్త్రమభిధీయత'
ఇతి-ఆపిచ రజ్జురియం నాయం సర్ప ఇత్యాదిశ్రవణేన యథా భయకంపాది నివర్తతే న
తథా సంసారిత్వభ్రాంతి ర్బ్రహ్మస్వరూపశ్రవణేన నివర్తతే శుతబ్రహ్మస్వరూపస్య య
థాపూర్వం సుఖదుఃఖాదిసంసారధర్మదర్శనాత్. 'మంత్రవ్యో నిధిధ్యానితవ్య' ఇతి శ్రవ
ణోత్తరకాలయోర్నననిధిధ్యాసనయోః శ్రవణాచ్చేతి. ౮౯. నితద్దూషయతి భగవాం
స్తర్హి మోక్షోపాసీరూపక్రియాఫలత్వే సతి విముక్తి ర్విసశ్వరా స్యాత్ క్రియా
జన్యత్వాత్స్పష్టగ్గాదివదితి. ఆయమర్థః. కర్తవ్యవిధిశేషత్వేనాత్మోపదేశో న యుక్త స్పష్ట
గ్గాదివ న్తోక్షస్యానిత్యత్వసాతిశయత్వయోరనిష్టయో రాపత్తేః. నను జ్ఞానస్యాపి మానస
క్రియాత్వాదభవన్త తేషాం విముక్తే రనిత్యత్వం కుతో న స్యాదిత్యాశంక్య జ్ఞానస్య మాన
సత్వే ౭పి యథాభూతవస్తువిషయప్రమాణజన్యత్వేన కర్తు మకర్తుమన్యథా వా కర్తుమశ
క్యత్వా త్కేవలవస్తుతంత్రత్వేన చోదనాతంత్రత్వాభావాత్ పురుషతంత్రత్వశూ
న్యత్వాచ్చాస్త్రన్త్రే నోక్తదోష ఇత్యాశయేనాహ - ఉపాసనేతి - యథా 'యన్యై
దేవతాయై హవి ర్గృహీతం స్యా త్తాం ధ్యాయే ద్దృషట్కరిష్యత్' 'సంధ్యాం మనసా
ధ్యాయే'దిత్యేవ మాదిభి ధ్యానం చింతనం మానసం పురుషతంత్రత్వా త్కర్తు మకర్తు
మన్యథా వా కర్తుం శక్యం తథా మనసః క్రియోపాసనైవ కర్తు మకర్తుమన్యథావా
కర్తు మర్హా న తు జ్ఞానం తథాచ తజ్జన్యవిముక్తేరనిత్యత్వం స్పష్టమేవేత్యర్థః. తస్మాత్

వినశ్వరా స్వాత్, ఉపాసనా కర్తు మకర్తుమన్యథా వా కర్తుమర్హా మన
సః క్రియైవ. ౧౫. మాభూదిదం తత్త్వమసీతి వాక్యముపాసనాపర్యవ
సాయి కామమ్, కింత్వస్య జీవస్య పరేణ సామ్యప్రత్యాయకం సత్తమ
బోధవీతు. ౧౬. కిం చేతనత్వేన వివక్తి సామ్యం సార్వజ్ఞసార్వాత్మ్య
ముఖైర్గుణైర్వా, ఆద్యే ప్రసిద్ధం న ఖలూపదేశ్యమంతే స్వసిద్ధాంతవిరు
ద్ధతాస్వాత్. ౧౭. నిత్యత్వమాత్రేణ మునే పరాత్మగుణోపమానైస్సుఖ
బోధపూర్వైః, గుణై రవిద్యావృత్తితో ఒప్రతీతైస్సామ్యం బ్రవీ త్వ
స్య తతో న దోషః. ౧౮. యద్యేనమేతస్య పరత్వమేవ ప్రత్యాపయ

ద్విషయే లిజాదయ శ్రూయమాణా అప్యనియోజ్యవిషయత్వా త్కుంతీభదన్తో విధిచ్ఛా
యారూపత్వాత్ స్వాభావికప్రవృత్తివిషయవిముఖకరణార్థాః. అన్యథా 'క్షీయంతే
చాస్య కర్తాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే-ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్నబిభేతి కుత
శ్చన-అభయం వై జనక ప్రాప్తో ఒసి, తదాత్మనమేవావేదహం బ్రహ్మస్మి' త్యాద్యాః
శ్రుతయో బ్రహ్మవిద్యానంతరం మోక్షం ప్రదర్శయంత్యో మోక్షస్య జ్ఞానజన్యా
పూర్వజన్యత్వం వారయంత్యో నోపపద్యేరక్ బ్రహ్మవగతౌ సత్త్వం సర్వకర్తృవృత్తా
హానేః కృతకృత్యతాయాశ్చాస్తాకమలంకారత్వాత్ మననాదిసహకృతేన శ్రవణేన
బ్రహ్మస్వరూపసాక్షాత్కారే సంసారిత్వనివృత్తేశ్చ) నిస్సృత్యుభవసేవిధిత్యాద్విధితాన
నేనైతత్తత్ప్రతిపాదకస్య ముఖ్యకాస్త్రత్వాచ్చ న కోపి దోషఇతి. ౧౫. ఏవముక్తో
మండన స్తత్త్వ మస్యాదివాక్యస్యోపాసనాపర్యవసానాభావ మంగీకృత్య ప్రకారాం
తరేణాక్షిపతి ఇదం తత్త్వమసీతి వాక్య ముపాసనాపర్యవసాయి యథేష్టం మాభూత్
తథాప్రైక్యప్రతిపాదకం నాస్తి కింత్వస్య జీవస్య పరమేశ్వరేణ సాదృశ్యస్య ప్రతి
పాదకం హే సత్తమ బోధవీతు భవతు. ౧౬. ఏతద్వికల్ప్య దూషయతి భగవాన్.
కిమితి. తత్త్వమసీతి వాక్యం కిం చేతనరూపేణ సాదృశ్యం ప్రవదతి కింవా సార్వజ్ఞ
సార్వాత్మ్యసర్వశక్తిత్వ ప్రభృతిభిర్గుణై స్సామ్యం వివక్తి ఆభ చేతనత్వేన సామ్యస్య
ప్రసిద్ధత్వాదుపదేశానర్థక్యం ద్వితీయే జీవస్య పరమాత్మస్వరూపాపత్త్యా భేదో నాస్తీతి
స్వసిద్ధాంతవిరుద్ధతా స్వాత్ తస్మా దైక్యప్రతిపాదక మేవోక్తవాక్య మభ్యుపేయ
మిత్యర్థః. ఇంద్ర. ౧౭. ఏవ ముక్తో మండన ఆహ—నిత్యత్వమాత్రేణ పరమాత్మగుణ
సదృశై స్సుఖబోధానంత్యాదిభిరవిద్యాపరణాదప్రతీతైరస్య జీవస్య పరేణ సామ్య
ముక్తవాక్యం హేమునే బ్రవీతు తస్మాన్నోక్తదోషః - ఉ. ౧౮. ఏవముక్తో భగవా
నాహ—యద్యేవం తస్మి తస్య జీవస్య పరమాత్మత్వమేవోక్తవాక్యం బోధయతు అత్ర

త్వత్త దురాగ్రహః కః, త్వయైవ తస్య ప్రతిభాసశంకా విద్యన్న విద్యావరణాన్నిరస్తా. ౮౯. భో శ్చేతనత్వేన శరీరిసామ్య మావే ద్యతామస్య జగత్ప్రసూతేః, చిదుత్థితత్వేన పరోదితస్యా పృణప్ర థాన ప్రభృతే ర్నిరాసః. ౯౦. హంతైవమస్తీతి తదా ప్రయోగ స్యాన్యత్త్వన్న తే తత్త్వమసీతి న స్యాత్, తదైక్షతేత్వత్త జడత్వశంకా వ్యావర్తనాచ్చాత్ర పునర్న చోద్యమ్. ౯౧. నన్వేషమప్యైక్యస రత్వమస్య ప్రత్యక్షపూర్వప్రమితిప్రకోపాత్, న యుజ్యతే తజ్జపమా త్ర యోగిస్వాధ్యాయవిధ్యాశ్రిత మభ్యుపేయమ్. ౯౨. అక్షేణచే

తస్య వరత్వే దురాగ్రహః కః. నన్వేషం తర్హి తస్య వరత్వం మతో న ప్రతిభాసతే ఇతి చేత్తత్రాహ—తస్య సుఖబోధానంతరూపస్య వరత్వస్య ప్రతిభాసశంకా తు అవి ద్యావరణాత్త్వయైవ నిరస్తా. విద్వాంసక కథమేవం భావన ఇతి సంబోధనాశయః. ౮౯. ఏవముల్లో మండనః ప్రకారాంతర మాలంబ్యాఽఽహ-హేయతీకాస్య జగత్కారణస్య చేతనత్వేన జీవేన సామ్యమావేద్యతాం తథాచ చితశ్చేతనాజ్ఞాత ఉత్థిత త్వాత్ పరై సాంఖ్యాదిభిరుదితస్య ప్రధానపరమాణ్వాదేర్నిరాసో ఽపి సిద్ధ్య తీత్యర్థః. ౯౦. ఏవముల్లో భగవానాహ హంత హేమండనైవంచేత్తదా త్వన్న తే తజ్జగత్కారణం త్వం త్వత్ప్రదృశమస్తీతి ప్రయోగస్యాత్ - తత్త్వమసీతి న స్యాత్ జడత్వశంకాయాస్తు. 'తదైక్షత బహు స్యాం ప్రజాయేయ'తీక్షణశ్రవణాత్త్వమ సీతి జగత్కారణస్య చేతనాభేద ప్రతిపాదనేన చ వ్యావర్తనా త్పునరత్ర చోద్యాభా వా త్ప్రధానాదే ర్నిరాసాయైవం న వాచ్యమిత్యర్థః. ౯౧. ఏవం సర్వతః ప్రతిరుద్ధో మండన ఇమమపి పక్షముపేక్ష్య పునస్తత్త్వమస్యాదివాక్యస్య జపోపయోగితావల మ్బునాయ పరపక్షే ప్రత్యక్షవిరోధమాపాదయతి - నన్వేషం సామ్యాప్రతాయకత్వే ప్యసోక్తవాక్యవైక్యపరత్వం నాహమిశ్వర ఇతి ప్రత్యక్షాత్తికాయా జ్యేష్ఠ ప్రమాయాః ప్రకోపా న్న యుజ్యతే తత 'సాన్విధ్యాయోఽభ్యేతప్య' ఇతి విధినా శ్రిత ముక్తవాక్యం జపోపయోగ్య మభ్యుపేయ మితి. ౯౨. ఏత ద్దూషయతి భగ వాన్ అక్షేణేంద్రియేణ చేత్ భేద మితి ర్భేదప్రమా యది స్యా త్తదా ఽభేద వాదిశ్రుతివాక్యస్య బాధ స్యాత్ అక్షస్య భేదేనాసన్నికర్తా భేదప్రమైవ నహి భవే త్తేన కారణేనాస్య వాక్యస్య మతో విరోధో నకేనాపి విరోధో ఽస్య ప్రత్యక్షస్య కస్తా ధేతో ర్విరోధ ఇతివా లేన ప్రత్యక్షేణ అన్యవాక్యస్యేతివా అయ మర్థః. ఇంద్రియం భేదే న ప్రమాణం తదసన్నికృష్టత్వా త్సమృతవత్ నను హేత్వసిద్ధి రితిచే దింద్రియస్య భేదేన సంయోగ సమవాయతాదాత్మ్యానా

ద్వేద మిత స్తదాస్యా దభేదవాదిశ్రుతివాక్యబాధః, అసన్నికర్షా న్న
భవేద్ధి భేద ప్రమైవ తేనాస్య కుతో విరోధః. ౯౩. భిన్నోఽహ
మిశాదితి భాసతే హి భేదస్య జీవాత్తవిశేషణత్వమ్, తత్సన్నికర్షో
ఽస్త్యథ సంప్రయూగాభావేఽపి భేదేంద్రియయో ర్ననీషిక్. ౯౪.
అతిప్రసక్తే ర్న తు కేవలస్య విశేషణత్వస్య తదభ్యుపేయమ్, భేదా

మన్యతమ సన్నికర్ష స్తదన్యోవా. ఆద్యే న తావ త్సమవాయోఽసంభవాత్తదసిద్ధేశ్చ
నను రూపీ ఘటో మృద్ధట ఇతి ప్రత్యయస్య సంయోగానవగాహిత్యాత్పరిశేష
త్సమవాయ ఏవ సిద్ధ్యతీతిచే న్న గుణగుణిణో రవయవావయవిణో శ్చాత్ప్రత్యభేదే
తత్సంబంధస్య చ తథాత్వే దండపురుషాదావివ శుక్లో ఘటో మృద్ధట ఇతి సమానాధి
కరణ ప్రత్యయానుపపత్తేః. కించ సమవాయిభ్యాం సంబద్ధ స్సమవాయో విశిష్టప్రత్యయ
నియామక ఉతాసంబద్ధః - నాద్య స్తస్య తస్మాన్న్యోన్యసంబద్ధః కల్పయితవ్య
ఇత్యనవస్థాపాతాత్. నను సమవాయభి ర్నిత్యసంబద్ధ ఏవాయం గృహ్యతే అతో
నోక్తదోష ఇతిచే త్తర్హి సంయోగోఽపి సంయోగిభి ర్నిత్యసంబద్ధత్వా త్సంబంధాం
తరం నావేక్షేత అర్థాంతరత్వాదపేక్షత ఇతిచే త్తర్హి సమవాయోఽపి తథాత్వా
త్కుతో నాపేక్షతే సంయోగో గుణత్వా త్తథేతిచే న్న గుణవరిభాషాయా అతం
త్రత్వా దపేక్షాకారణస్య చ తుల్యత్వాత్ నాంత్యోఽతిప్రసంగాత్. కించ సః
అనేక ఏతో వా-ఆద్యేఽవసిద్ధాంతో గౌరవం చ-ద్వితీయే రూపజ్ఞానాదిసమవాయస్య
వాయుఘటాదివృత్తిసమవాయాభేదాత్ రూపీ వాయుః ఘటో జ్ఞానవానితి ప్రతీతి
ప్రసక్తః. న చ తత్రరూపాదేరభావాత్, నోక్తప్రతీతి రితి వాచ్యం - తద్వృత్తిత్వ
ప్రయోజకసంబంధే సతి తదభావవ్యవహారస్య వ్యావృత్తత్వా త్తస్మా న్నకథమపి సమ
వాయ సిద్ధ్యతి అవయవావయవ్యాదీనాం సంబంధస్తు తాదాత్మ్యం తచ్చ సభిన్నా
భిన్నత్వం విరుద్ధయో ర్భేదాభేదయో రేకత్రాసంభవాదపితు భిన్నత్వే సతి అభిన్న
సత్కాత్వం తచ్చానిర్వాచ్యం-నాపి సంయోగతాదాత్వే తదభావస్య సుప్రసిద్ధే ర్న
ద్వితీయ స్తదన్యసన్నికర్షస్య క్వాప్యప్రసిద్ధేరితి. ౯౩. నను భేదస్యాన్యోన్యాభావ
రూపత్వా దభావే చ విశేషణతాయా సన్నికర్షత్వా దసన్నికర్షాసిద్ధిరితి మండనశృంకలే
హి యస్తా దీశా దహం భిన్న ఇతి భేదస్య జీవాత్తవిశేషణత్వం భాసతే అథ తస్మా ద్దేమ
నీషిక్ భేదేంద్రియయో స్సంయోగాది సంప్రయోగాభావేఽపి తత్సన్నికర్షో విశేష
ణతాసన్నికర్షోఽస్తు - ఇం. ౯౪. మహరతి భగవాన్ - కేవలస్య విశేషణత్వస్య విశే
షణతామాత్రస్య తత్సన్నికర్షత్వం వైవాభ్యుపేయం తత్ర హేతు రతిప్రసక్తేః.

శ్రయే హింద్రియసన్నికృష్టే న సన్నికృష్టత్వమిహా
 ౯౫. భేదాశ్రయత్తేంద్రియసన్నికర్షో నేత్సుక్త మేత
 స్తాత్, చిత్తాత్తనో ద్వివ్యతయా ద్వయో రప్యస్త్యేవ
 శ్రయత్వమ్. ౯౬. ఆత్మా విభు స్సావ్య దథవా ౭ణువ
 తా నోభయథా౭పి యుక్తా, దృష్టాహి సా సావయవ
 గితా సావయవేన యోగి౯. ౯౭. మనో౭క్షమిత్యభు
 సంగిత్వము క్తం పరమార్థతస్తు, సాహాయ్యకృల్లోచనప్రా
 న్నేంద్రియమేవ చిత్తమ్. ౯౮. భేదప్రమా నేంద్రి

భిత్వాదివ్యవహితభూతలాదినిష్ఠఘటాద్యభావే ౭పి విశేషణతా
 ప్రత్యక్షత్వప్రసంగా తస్మా భేదాశ్రయహింద్రియసన్నికృష్టే
 సన్నికర్షత్వ మభ్యుపేయం. నచ సన్నికృష్టత్వమిహేంద్రియ
 వస్తుత్వస్తు అధికరణేంద్రియసన్నికర్షోపి న కారణం పరమతే కర్ణవల
 శ్రోత్రేంద్రియత్వా తస్యైవ స్వగ్రాహ్యశబ్దాభావాధికరణత్వా
 కర్ణా దధికరణేంద్రియసన్నికర్షాభావేన శబ్దాభావే ప్రత్యక్ష
 ధ్యేయం - ౯౫. ఏతదసహమానో మండన ఆహ - భేదాశ్ర
 యేణ సన్నికర్షో నాస్తీతి త్వయోక్త మేత న్ను సమాచీనం
 ద్వివ్యత్యేనోభయో రపి సంయోగసమాశ్రయత్వ మస్త్యేవ -
 మాక్షిప్తా భగవాన్ వికల్ప్యాక్షేపం ప్రతిక్షిపతి - ఆత్మావిభు న
 మాత్రః పక్షద్వయే ౭పి సంయోగితా న యుక్తా హి యస్తా
 యవేన సా సంయోగితా లోకే దృష్టా తస్మా దిత్యర్థః. భార్యా
 మపలపితు మనర్హోస్తీతి కటాక్షేణ సంబోధయతి హేయోగిన్నితి
 ఇంద్రియ మిత్యంగీకృత్య భేదేనాసాంగిత్వముక్తం. వస్తుత్వ
 చక్షురాది సహకారిత్వాత్ దీపవత్. 'ఇంద్రియేభ్యః పరా
 పరం మనః' ఇత్యాది శ్రుత్యా మనసో ౭నింద్రియత్వాపధారణా
 హ్నింద్రియా'ణీతి వచనంతు న మనస ఇంద్రియత్వే ప్రమాణం
 ఇడాం భక్షయన్తి-వేదానధ్యాపయామాన మహాభారతపంచమా
 యేణాపి మనసా షట్త్వసంఖ్యాపూర్ణత్వసంభవాత్. 'ఇంద్రియ
 వచన మపి 'సక్షత్రాణా మహంశశీ'తివత్ న మనస ఇంద్రియ
 ౯౮. ఏవం నిరుద్ధో మండన ఆహ భేదప్ర మేంద్రియజా నచే
 వాస్తు తథా ౭పి హేయోగి౯ తయా సాక్షిస్వరూపయా భే

సాక్షిస్వరూపైవ తథా ౭పి యోగిన్, తయా విరోధా త్వరమాత్మజీ
వా భేదంకథం బోధయితుం ప్రమాణమ్. ౯౯. ప్రత్యక్ష మాత్మేశ్వర
యోరవిద్యా మాయాయుజో ద్యోతయతి ప్రభేదమ్, శ్రుతిస్తయోః
కేవలయో రభేదం భిన్నాశ్రయత్వా న్న తయో ర్విరోధః. ౧౦౦.
స్వాద్యా విరోధ స్తదపిప్రవృత్తం ప్రత్యక్షమగ్రే ౭బలమేవ బాధ్యమ్,

త్వరమాత్మజీవయో రభేదం బోధయితుం కథం ప్రమాణం 'తత్త్వమస్యాది' వాక్య
మితి శేషః. ౯౯. మండనోక్త మంగీకృత్య విషయభేదా ద్విరోధం పరిహరతి
భగవాన్ సాక్షిస్వరూపం ప్రత్యక్షం జీవాత్మనో రవిద్యామాయాయుక్తయోః
ప్రభేదం ద్యోతయతి శ్రుతిస్తు తద్వినిర్ముక్తయోః శుద్ధయో స్తయో ర్జీవేశ్వరయో
రభేదం ద్యోతయతీత్యేవం శ్రుతిప్రత్యక్షయోర్భిన్నాశ్రయత్వా న్న విరోధః.
౧౦౦. విరోధ మంగీకృత్యాపి పరిహరతి. స్వాద్యా విరోధః తదాప్యగ్రే ప్రథమం
ప్రవృత్తం బలహీనం భేదప్రత్యక్ష మేవ ప్రాబల్యవత్త్యా భేదవాదిశ్రుత్యా చరమ
ప్రవృత్త్యా బాధ్యం అపచ్ఛేదన్యాయోక్తయా రీత్యా ౭పచ్ఛేదనయ్యతివా. తథాచ
హిష్టం పారమర్షం సూత్రం పౌర్వాపర్యే పూర్వదౌర్బల్యం ప్రకృతివదితి జ్యోతి
ష్టోమే బహిష్షవమానార్థం హవిధానాన్నిర్గచ్ఛ తాం ఋత్విగ్యజమానానాం అధ్వర్యుం
ప్రస్తాతా ౭న్వారభతే ప్రస్తోతార ముద్ధాతోద్ధాతారం ప్రతిహరేత్వాదినా ౭న్వారం
భణం విహితం తద్విచ్ఛేదనిమిత్తం ప్రాయశ్చిత్తం శ్రూయతే యద్యుద్ధాతాపచ్ఛిద్యేతా
దక్షిణం తం యజ్ఞమిష్టా తేన పున ర్యజేత తత్ర త ద్దద్యాత్ యత్పూర్వస్త్రిన్
దాన్యం స్యాత్ యది ప్రతిహర్తాపచ్ఛిద్యేత సర్వవేదసం దద్యా దితి తతోద్ధాతృ
ప్రతిహర్యోః క్రమేణ విచ్ఛేదే విరుద్ధప్రాయశ్చిత్తయోః సముచ్చయాసంభవాత్ కిం
పూర్వం కార్య ముత పర మితి విషయే ౭సుపజాతవిరోధితయా పూర్వమితి ప్రాప్తే
రాధ్ధాంతః పౌర్వాపర్యే సతి నిమిత్తయోః పూర్వస్య నైమిత్తికస్య దౌర్బల్యం ఉత్త
రస్య పూర్వనిరపేక్షస్య తద్బాధకతయోదితత్వాత్ పూర్వోదయకాలఉత్తరస్యాప్రాప్త
త్వేన పూర్వేణ బాధ్యత్వాయాగాత్ తదుక్తం. 'పూర్వం పరమజాతత్వాదబాధి
త్వైవ జాయతే, పరస్యానస్యథోత్పాదా న్నత్వబాధేన సంభవః' తత్ర దృష్టాంతః
ప్రకృతివత్ యథా ప్రకృతౌ కృతోపకారాః కుశాః ప్రథమ మతిదేశేన వికృతా
పుపకారకాంక్షిణ్యాం ప్రాప్తాః కల్ప్యపకారచరమభావిభి రపి శరై ర్నిరపేక్షై ర్పా
ధ్యంలే తద్వత్తథాచ యథా ప్రథమప్రవృత్తం దుర్బలం పూర్వనైమిత్తికమేవ సశ్చ
త్ప్రవృత్తేన ప్రబలేనోత్తరేణ నైమిత్తికేన బాధ్యం తద్వద్యథోక్తం ప్రత్యక్ష మేవ

ప్రాబల్యవత్త్యా చరమప్రవృత్త్యా శ్రుత్వా హ్యపచ్ఛేదనయోక్తరీత్యా. ౧౦౧. న న్వేన మన్యస్త్యనుమానబాధో ఒభేదశ్రుతే సంయమిచక్ర వర్తిక, ఘటాదివ ద్భ్రున్హనిరూపితేన భేదేన యుక్తో ఒయ మసర్వ విత్త్వాత్. ౧౦౨. కిమేష భేదః పరమార్థభూతః ప్రసాధ్యతే కాల్పనికో ఒథవాద్యే, దృష్టాంతహాని శ్చరమే తు విద్వన్నూరికృతో ఒస్తాభి రసాధనీయః ౧౦౩. స్వప్రత్యయాబాధ్యభిదాశ్రయత్వం సాధ్యం ఘటాదా చ తదస్తియోగి, త్వయాఒత్తబోధేన భిదా న బాధ్యే త్యన భ్యుపేతేతి న కో ఒపి దోషః. ౧౦౪. నను స్వశబ్దేన సుఖాదిమాన్వా

యథోక్తశ్రుత్వా బాధ్యం హి శబ్దో లోకప్రసిద్ధిం ద్యోతయతి యథా పూర్వం ప్ర వృత్తం రజతజ్ఞాన మేవ పశ్యాత్ప్రవృత్తేన శుక్తిజ్ఞానేన బాధ్యమన్యథా తదనపబా ధనే తదవబాధనాత్మకస్య తస్మాత్ప్రత్యనుపపత్తేస్తద్విదిత్యర్థః - ఇం. ౧౦౧. ఏవ ముక్తో మండనో ఒయం జీవో బ్రహ్మనిరూపితభేదవాక్ అసర్వజ్ఞత్వాత్ ఘటాదివ దిత్వనుమానేన శ్రుతే ర్పాథం శంకలే. న న్వేపం ప్రత్యక్షేణాభేదశ్రుతే ర్పాథాభావే ఒపి హే సంయమిచక్రవర్తినిత్వనేన తర్కానధికారం ద్యోతయతి అనుమానే నాభేదశ్రుతే ర్పాథో ఒస్తి తదేవ దర్శయతి—ఘటాదివదితి. ఉపలక్షణమేత ద్భ్రున్హ ధర్మికభేదప్రతియోగిత్వస్యాపి - అసర్వజ్ఞత్వాదితి పదార్థత్వాదిత్యస్యాప్రపలక్షణం. పదం బ్రహ్మ, తదర్థత్వాత్తచ్ఛేషత్వా తన్నియమ్యత్వాదితి వా-ఉ. ౧౦౨. మండ నోక్త మనుమానం వికల్ప్య దూషయతి—భగవాన్ భాష్యకారః. కిమేష బ్రహ్మనిరూ పితో భేదః పరమార్థభూతః ప్రసాధ్యతే ఒథవా కాల్పనికః. ఆద్యే దృష్టాంతహానిః ఘటాదేరుక్తభేదవత్త్వతత్ప్రతియోగిత్వయోరభావాత్. అంత్యే తు స్వీకృతో ఒస్తాభి ర్న సాధనీయః. పరస్పరప్రతియోగిక కాల్పనికవ్యావహారిక భేదస్యాస్తాభి రప్యంగీకృతత్వా త్పిదధసాధనమిత్యర్థః. ఏతేన జీవస్య బ్రహ్మణో భేదాభావే తన్నియమ్యత్వానుపపత్తిరపి ప్రత్యుక్తా. నియమ్యత్వాదే స్వనుమానసత్తాకనియంత్రాది భేదసాపేక్షత్వా త్తస్య చ స్వీకారాత్. ౧౦౩. ఏవముక్తో మండన ఆపా - బ్రహ్మనిరూపితస్యజ్ఞానాబాధ్య భేదవత్త్వం సాధ్యం తచ్చ ఘటాదా వస్తి. ఆత్మజ్ఞానేన ఘటాదిగతభేదస్యాబాధ్య త్వాత్. హే యోగి ఆత్మజ్ఞానేన న బాధ్యాభిదాత్వయా ఒనభ్యుపేతా ఆత్మ జ్ఞానాబాధ్యో భేద స్త్వయా నాంగీకృతః సృచాస్తాభి సాధనీయ ఇతి హేతో ర్న కో ఒపి దృష్టాంతహానిదిరూపో దోషః. ౧౦౪. ఏతదపి వికల్ప్య దూష యతి—భగవాన్. నను స్వశబ్దేన సుఖాదిమాన్ జీవపదవాచ్యః కర్తాదిరూప ఆత్మా నివక్షికో ఒథవా సుఖాదిరహితః. ఆద్యే సుఖదుఃఖాదిమతః శరీరిణః ప్రత్య

వివక్షిత స్తద్విధురో ఒథవా ఒత్తా, ఆద్యే ఒస్తద్విప్తం నతు సాధ్య మంతే దృష్టాంతహానిః పునరేవ తే స్యాత్. ౧౦౫. యోగి న్ననా పాధిక భేదవత్త్వం వివక్షితం సాధ్యమిహత్వదిప్తః, ఔపాధిక స్త్రీశ్వర జీవభేదో ఘటేశభేదో నిరుపాధిక శ్చ ౧౦౬. ఘటేశభేదే ఒపున్య పధిర్వ్యవిద్యా తవానుమానేషు జడత్వమేవ, చిత్త్వా దభిన్నః పరవ త్పరస్యా దాత్తేతి వా ఒత్త ప్రతిపక్షహేతుః. ౧౦౭. ధర్మి

యేనాబాధ్యస్య వ్యావహారికానిర్వచనీయభేదస్యాస్తద్విప్తత్వానైవ * తత్సాధ్యం అంతే దృష్టాంతహానిః పునరేవ తే స్యాత్. ఘటాదేః సుఖదుఃఖాది విధురాత్తన్యజ్ఞాన విలసితత్వేన తద్బోధబాధ్యత్వ స్వీకారా తద్బోధాబాధ్యస్య భేదస్య క్వాప్యనభ్యుప గమాత్. ఘటాదావపి వ్యాప్త్యభావేన వ్యాప్యత్వాసిద్ధిః. ౧౦౫. ఏవముక్తో మండన ఆహ—హే యోగి అనాపాధికభేదవత్త్వ మిహాస్మిన్ననుమానే వివక్షితం. నను జీవేశ భేదస్య నిరుపాధికత్వే ఒపి ఘటాదిభేదవన్నిధ్యాత్వోపపత్తేః. సిద్ధ సాధనతా ఒత్తాపి తదవస్థేత్యాశంక్యాహ—త్వదితి. జీవేశభేదస్య నిరుపాధికత్వే తత్త్వజ్ఞానా దవిద్యాదే ర్నిపుత్తావపి తత్కార్యఘటాదిభేదవత్తత్త్వనిపుత్తే రయోగా తత్సత్వ త్వసిద్ధిభియాపాధిక స్వేశ్వరజీవభేదస్య తవేష్టత్వా దస్తాభి శ్చానాపాధికభేదవత్త్వ స్య సాధ్యమానత్వాత్ న సిద్ధసాధనం, నాపి దృష్టాంతహాని స్తత్ర నిరుపాధికభేదస్య తవేష్టత్వాదిత్యాహ—ఘటేశభేద ఇతి - ఆఖ్యానకీ. ౧౦౬. పరిహరతి భగవాన్— ఘటేశభేదే ఒప్యవిద్యాయా ఉపాధితేనానాపాధికస్య తస్య తత్రానంగీకారాద్దృష్టాంత హానిరేవేత్సర్థః. కించ తవానుమానేషు జడత్వ ముపాధి రేవ ఘటాదే ర్జడత్వేన దృశ్య తయా మిథ్యాత్వాత్ తద్బోచరజ్ఞానస్య ఘటతద్భేదహేత్వజ్ఞాననిపుత్త్యయోగ్యత్వా త్తత్ర స్యజ్ఞానాబాధ్యభేదవత్త్వం బాధ్యప్రయుక్తమితి జడత్వముక్తసాధ్యవ్యాపకం. సాధనవతి స్వప్రకాశాత్తన్యభావాత్సాధనావ్యాపకం. తతశ్చ సోపాధికత్వాదయం హేత్వాభాన ఇత్సర్థః. నను ప్రమేయత్వాతిరక్తజడత్వాభావాత్తస్య చ కేవలస్వ యిత్యాత్సాధనవ్యాపకత్వాదినా సోపాధిత్వమితి చేత్ న తస్యాస్పృష్టప్రకాశత్వా దాత్తనః స్వప్రకాశత్వస్య చ శ్రుతివ్యాయసిద్ధత్వా త్పదార్థత్వాదితి ప్రతిపక్షహే తుః. ప్రతిపక్షం దర్శయతి—యద్వా - ఆత్మా పరప్రతియోగికభేదశూన్యః చిత్త్వా త్తత్ర దృష్టాంతః పరవతితి ప్రతిపక్షస్సాధ్యాభావసాధకో హేతుర్యస్య న తవ హేతు సుత్పత్తిపక్ష ఇత్సర్థః. ఉ. ౧౦౭. ఏవముక్తో మండనో బ్రహ్మపక్షకాను

* స్యజ్ఞానాబాధ్యభేదవత్త్వమ్-పాతాన్తరం.

ప్రమాబాధ్యశరీరభేదో హ్యసంస్మృతౌ బ్రహ్మణి సాధ్యమిష్టమ్, త్వ
యేష్యతే బ్రహ్మధియా ౭౭త్త భేదో బాధోఽ ఘటాదిప్రమయా త్వ
బాధ్యః. ౧౦౮. కిం కృత్స్నధర్మిప్రమయా న బాధ్యః కింవా స య
త్కించన ధర్మిబోధాత్, ఘటాదికే బ్రహ్మణి చా౭౭త్త భేదస్యైక్యాత్పు
నస్యాన్ననుపూర్వదోషః. ౧౦౯. కించాగుణో వా సగుణో మనీ
షిః వివక్ష్యతే ధర్మిపదేన నాన్త్యః, భేదస్య తద్బుధ్య విబాధ్యతేష్టే
ర్న౭౭ద్య శ్చ తత్రోభయథా౭౭పి దోషాత్. ౧౧౦. కిం నిర్విశేషం
ప్రమితం నవాంత్యే ప్రాప్త౭౭శ్రయా సిద్ధిరథా౭౭ద్యకల్పే, శరీర్యభేదే

మానం ప్రయంజ నిర్ధసాధ్యత్వాదిపరిహారం శంకతే—ధర్మిప్రమా౭బాధ్యశరీ
రభేదో బ్రహ్మణి సాధ్య మిష్టం హి యస్తా త్సంస్మృతి కూన్యే - బ్రహ్మ జీవప్రతి
యోగికధర్మిప్రమా౭బాధ్యభేదవ త్సంస్మృతికూన్యత్వా ద్ఘటాదివ దిత్యేవ మస్తదిష్ట
త్వా దాత్మప్రతియోగికభేదస్య చ బ్రహ్మజ్ఞానేన బాధ్యత్వస్య తవేష్టత్వా దస్తాభిశ్చ
తద్విపరీతస్య సాధ్యమానత్వా న్న సిద్ధసాధనం, నాపి దృష్టాంతహానిః. ఘటాది ప్ర
మయా తథాభూతభేదస్యాబాధ్యతాయా స్తవాపీష్టత్వాదిత్యాహ — త్వయేతి.
౧౦౮. ఏకద్వికల్ప్య దూషయతి—భగవాన్. కిం స భేద స్సమస్తధర్మి ప్రమయా
న బాధ్యః కిం వా యత్కించన ధర్మిబోధా న్న బాధ్యః తత్ర ఘటగతజీవభేద
స్యాపి స్వధర్మిబ్రహ్మజ్ఞానబాధ్యత్వస్వీకారేణ యావద్ధర్మిజ్ఞానాబాధ్యత్వస్యాసంప్రతి
పత్త్యా దృష్టాంతహానే రాద్యపక్షాసంభవ మభిప్రేత్య ద్వితీయే దోషమాహ—పునః
పూర్వోక్తసిద్ధసాధనవక్షణో దోష స్సాన్తిత్. తత్ర హేతు మాహ—ఘటాదావీతి.
స్వరూపాతిరిక్తభేదవాదిమతే ఘటాదా బ్రహ్మణి చాత్మ భేదస్యైక్యాత్తధర్మిఘట
జ్ఞానాబాధ్యజీవభేదస్య బ్రహ్మణ్యస్తాభిరపి స్వీకృతత్వాదిత్యర్థః. ౧౦౯. పునః ప్రకా
రాంతరేణ ఏకల్ప్య దూషయతి—కించేతి. హే మనీషిః, ధర్మిపదేన కిం వేదాంత
తాత్పర్యగోచర స్సత్యజ్ఞానాదిరూపా నిర్గుణో వివక్ష్యతే కింవా బ్రహ్మేశాదిపద
వాచ్యో ౭నవచ్చిన్నత్వసర్వజ్ఞత్వాదివిశిష్ట స్సగుణః న ద్వితీయః భేదస్య తప్రమా
౭విబాధ్యతాయా ఇష్టత్వేన సిద్ధసాధనత్వాత్. నచాద్యపక్షః ఉభయథాపి ప్రమితత్వా
ప్రమితత్వలక్షణపక్షద్వయే ౭పి వక్ష్యమాణవిధయా దోషస్య సత్త్వాదిత్యర్థః. ౧౧౦.
ఉభయథా ౭పి దోషా దిత్యుక్తం వివృణోతి—కిం నిర్గుణం బ్రహ్మ ప్రమితం సత్పుక్షః
కింవా౭ప్రమితం ద్వితీయే ప్రాప్తాశ్రయాసిద్ధిః. అథా౭౭ద్యపక్షే బ్రహ్మదిపదలక్ష్యస్యా
ద్వయానందస్య ప్రత్యగ్బోధాత్మజీవాభేదే నిర్ధారితతాత్పర్యైస్తత్వమస్యాదివేదాంతై
ర్జీవాత్తాభేదేన పరమాత్మ నః నిర్దే ధర్మిగ్రహకవేదాంతప్రమాణస్య ప్రకోపః ప్రాప్నోతి

నవరస్య సిద్ధేః ప్రాప్నోతి ధర్మిగ్రహమానశోపః. ౧౧౧. భోద్వాసుపక్షా
సయుజా సఖాయే త్యాద్యా శ్రుతి ర్భేద ముదీరయంతీ, జీవేశయోః
పిష్టలభోక్త్రభోక్త్రో స్తయో రభేదశ్రుతిబాధికా ౭స్తు. ౧౧౨. ప్రత్యక్ష
సిద్ధే విఫలే పరాత్త భేదే శ్రుతిర్నో నయవిత్ప్రమాణమ్, స్యా దన్యథా
మాన మతత్పురో ౭పి స్వాధ్ధే ౭ర్థవాద స్సకలో ౭పి విద్వక్. ౧౧౩.
స్త్రుతిప్రసిద్ధార్థవిబోధి వాక్యం యథేష్యతే మూలతయా ప్రమాణమ్,
ప్రత్యక్షసిద్ధార్థక వాక్యమేవం స్యాదేవ తన్మూలతయా ప్రమాణమ్.

తి. తథాచ జ్యోతిష్టోమో న స్వర్గఫలః క్రియాత్వా న్నర్దనక్రియావదిత్యనుమానం
'జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామో యజేత' ఇతి వేదబోధితవిషయత్వాద్యథాభాసరూపం
తథేదమపీతిభావః. ౧౧౧. ఏవం సర్వతః ప్రతిరుద్ధో మండనో ౭నుమానవిరోధం
స్థాపయతు మశక్తః శ్రుతివిరోధముద్భావయతి—భోఇతి. 'ద్వాసుపక్షా సయుజా
సఖాయా సమానం వృక్షం పరివస్వజాతేతయో రన్యః పిష్టలం స్వాద్వత్త్యనశ్చన్న
న్యో అభిచాకశీతి' ఇతిశ్రుతిః కర్తృఫలభోక్త్రభోక్త్రో ర్జీవేశయో ర్భేద ముదీరయంతీ
తయో ర్జీవేశయో రభేదశ్రుతే ర్బాధికా ౭స్తు. ౧౧౨. పరిహరతి—భగవాన్. ప్ర
త్యక్షసిద్ధే విఫలే స్వర్గాపవర్తాఖ్యఫలకూన్యే ప్రత్యుత 'మృత్యో స్స మృత్యు మాప్నోతి
య ఇహ నానేవ పశ్యతి' ఇతి శ్రుత్యుక్తానర్థప్రదే పరజీవయో ర్భేదే శ్రుతిః ప్రమా
ణం న స్యా దత్ర భేదే ప్రత్యక్షప్రతిపన్నత్వమాత్రమంగీక్రియతే తత్ర శ్రుతి
ప్రామాణ్యవారణాయ న తు తత్ర ప్రమాణం తదసంభవ స్యాక్తత్వా త్సిద్ధాంతే
శుక్తిరూప్యవత్ప్రస్యానుభవమాత్ర సిద్ధత్వస్వీకారా దజ్ఞాతే ౭ర్థే శ్రుతిప్రమాణస్య
న్యాయేన నిర్ధారితవతో జైమినేర్నాయాభిజ్ఞస్య తవైవం కథనం న శోధన మితి
ధ్వనయ న్నాహ—హే నయవిత్. తథాచ భేదస్యాన్యత స్సిద్ధా పపూర్వత్వాభావా
న్నశ్రుతితాత్పర్యగోచరతా. యేన వాక్యేన యత్ర ప్రతీత్యుత్పాదనేన మానాభావ
ప్రయుక్తాసత్వశంకా నివర్త్యతే తస్య తత్ర తాత్పర్య మన్యథా తస్య తదర్థత్వాద్యో
గాత్ యత్పర శృబ్ద స్స శబ్దార్థ ఇతి న్యాయాత్, ఏవజ్ఞే ౭పసిద్ధాంతదండం పాత
యతి—అన్యథా స్వాధ్ధే ౭తత్పురో ౭ప్యర్థవాద స్సకలో ౭పి ప్రమాణం స్యాత్
ఏత జ్ఞాతుం యోగ్యోనసీతి సూచయితు మాహ—హే విద్వస్మితి - ఇం. ౧౧౩.
ఏవముక్తో మండన ఆహ—'క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత' ఇత్యాది
స్త్రుతి ప్రసిద్ధస్యార్థస్య విబోధకతత్త్వమస్యాదిశ్రుతివాక్యం మూలశయాయ యథా
ప్రమాణమిష్యతే తథాప్రత్యక్షేణ సిద్ధో ౭ర్థో యస్య తథాభూతం వాక్యం ప్రత్య
క్షస్య మూలతయా ప్రమాణం స్యా త్తథాచ భేదస్య ప్రత్యక్షాదిప్రవృత్తేః ప్రాగ

౧౧౪. శ్రుతి స్సన్మితే లక్ష్మే యది వేదవిద్భి ర్భవే స్స తన్మూలతయా ప్రమాణమ్, కథం భవే ద్వేదకథానభిజ్ఞై ర్జ్ఞాతే లపి భేదే పరజీవయో సా. ౧౧౫. జీవేశ్వరౌ సా వదతీత్యుపేత్య ప్రావోచ మేత త్పరమార్థతస్తు, వివిచ్య సత్వాత్పురుషం సమస్తసంసారరాహిత్య మముష్య వక్తి. ౧౧౬. యదీయ మాఖ్యాత్యథ సత్వజీవో విహాయ సర్వజ్ఞశరీర భాజౌ, జడస్య భోక్తృత్వ ముదాహరంతీ ప్రామాణ్య మర్హ న్నథ మశ్నువీత. ౧౧౭. నచోదనీయా వయమత్ర విదన్యత స్త్వయా మైంగ్యరహస్య మేవ, అతీతి సత్వం త్వభివశ్యతిజ్ఞ ఇతి స్త సమ్యగ్వి వృణోతి మంత్రమ్. ౧౧౮. శారీరవాచీ నను సత్వశబ్దః క్షేత్రజ్ఞశబ్దః

పూర్వతాయా నిరపేక్షశ్రుతి ప్రమేయత్వా చ్ఛ్రుతే స్తత్ర తాత్పర్యోపపత్తిరితి భావః. ౧౧౪. పరిహరతి—భగవాన్. యది వేదవిద్భి ర్భవే స్స తన్మూల తయా ప్రమాణం న భవేత్ కింతవనధికతగంతృత్వేనైవ వేదవిద్భి ర్సన్యమాణార్థస్య తతవివక్షాతత్వా త్తర్హి వేదకథానభిజ్ఞై రపి పర జీవయోర్భేదే జ్ఞాతే సాశ్రుతి స్సన్మూల తయా ప్రమాణం కథం భవేత్ నకేనాపి ప్రకారేణేత్యర్థః. తథాచ వేదకథానభిజ్ఞై ర్నిరపేక్షతయా ప్రథమ ప్రవృత్తైః ప్రత్యక్షాదిభి ర్జ్ఞాతేభేదే శ్రుతేః ప్రమేయత్వా భావా న్న తస్యా స్తత్ర తాత్పర్య మితి భావః. ౧౧౫. కించ సాశ్రుతి ర్జీవేశ్వరౌ వద తీత్యంగీకృత్యైతత్ప్రావోచం. పరమార్థతస్తు కర్తృఫలభోక్తు సృత్వా ద్బుద్ధేః పురుషం వివిచ్య సా శ్రుతి రముష్య పురుషస్య సమస్తసుఖదుఃఖభోక్తృత్వలక్షణస్య సంసారస్య రాహిత్యం వక్తి. ౧౧౬. ఉక్తశ్రుతిర్థ మసహమానో మండన ఆహ—యదీయం శ్రుతిః పరజీవో విహాయాథ సత్వజీవో వక్తి తర్హి ప్రత్యక్షవిరుద్ధం జడస్య సత్వస్య భోక్తృత్వ ముదాహరంతీ హేలర్హిక్ ప్రామాణ్యం కథ మశ్నువీత కేన ప్రకారేణ ప్రాప్నూయా త్ప్రత్యక్షవిరుద్ధార్థప్రతిపాదకత్వేన 'యజమానః ప్రస్తరః' ఇత్యాదిశ్రుతివ త్సన్వి థే ప్రామాణ్యనుపపత్తేః. ౧౧౭. అస్య మంత్రస్య మైంగ్యరహస్యబ్రాహ్మణేనైవ మేవ వ్యాఖ్యాతత్వా నైవమితి పరిహరతి—భగవాన్. అత్రాస్మిన్నర్థే త్వయా వయం నశంకనీయా యతః 'తయో రన్యః పిష్పలం స్వాద్వత్తి' ఇతి సత్వం 'అనశ్నన్నన్యో అభిచాకశీత్యనశ్నన్నన్యోఽభివశ్యతి జ్ఞస్తా వేతౌ సత్వక్షేత్రజ్ఞౌ' వితి మైంగ్యరహస్య మేవేమం మంత్రం వివృణోతీత్యర్థః. విద్వాం స్త్వమేత జ్ఞాతుం యోగ్యో లనీతి సంబోధనాశయః. ౧౧౮. ఉక్తబ్రాహ్మణస్యాపి శారీరక్షేత్రజ్ఞప్రతిపాదకత్వా ద్వా

పరమాత్మవాచీ, తత్రాప్యతో నాన్యపరత్వ మస్య వాక్యస్య ఘైంగ్యో
దితపర్తనా ౭పి. ౧౧౯. తదేతదిత్యాదిగిరా హి చిత్రే ప్రదర్శితా
సత్వపదస్య వృత్తిః, తేత్రజ్ఞశబ్దస్య చ వృత్తి రుక్తా శారీరకే ద్రష్టరి
తత్ర విద్వాన్. ౧౨౦. యేనేతి హి స్వప్నదృశి క్రియాయాః కర్తోచ్యతే
తత్ర స జీవ ఏవ, తేత్రజ్ఞశబ్దాభిహిత శ్చ యోగిన్ స్యా త్స్వప్నదృ
శ్స్వప్నవిదీశ్వరో ౭పి. ౧౨౧. తిజ్జ్రిత్యయేనాభిహితో ౭త్ర కర్తా తత
స్మృతీయాకరణే ౭భ్యుపేయా, ద్రష్టాచ శారీరతయా మనీషిన్ విశే
ష్యతే తేన స నేశ్వర స్వాత్. ౧౨౨. వృత్తి శ్శరీరే భవతీ త్యముష్మి
న్నర్థే హి శారీరపదస్య యోగిన్, తస్మిన్ భవ స్సర్వగతో మహేశః
కథం న శారీరపదాభిధేయః. ౧౨౩. భవన్ శరీరాదితరత్ర చేశః కథం
న శారీరపదాభిధేయః, నభ శ్శరీరే ౭పి భవత్యథాపి నకే ౭పి శారీర

సువర్ణేతి వాక్యస్య నాన్యపరత్వమితి మండన శ్శంకలేనను తత్ర ఘైంగ్యరహస్య
బ్రాహ్మణే ౭పి సత్త్వశబ్దః శారీరవాచీ, తేత్రజ్ఞశబ్దః పరమాత్మవాచీ. అతః కారణాత్
ఘైంగ్యరహస్యోక్తమాగ్నేణాప్యస్య వాక్యస్య బుధ్యా ౭౭త్వ పరత్వం నాస్తీత్యర్థః. ౧౧౯.
సత్త్వతేత్రజ్ఞశబ్దయో రంతఃకరణశారీరపరతయా ప్రసిద్ధత్వా తత్రైవవ్యాఖ్యాతత్వాచ్చ
మైవ మిత్యుత్తర మాహ భగవాన్. తత్ర ఘైంగ్యరహస్యే 'తదేతత్ప్రత్యయేన స్వప్నం
పశ్యత్యథ యో ౭యం శారీర ఉపద్రష్టా స తేత్రజ్ఞ స్తావేతా సత్త్వతేత్రజ్ఞా' వితి
గిరా సత్త్వపదస్య వృత్తి శ్చిత్రే ప్రదర్శితా తేత్రజ్ఞశబ్దస్య చ శారీరకే ద్రష్టరి వృత్తి
రుక్తా-హి రితి ప్రసిద్ధార్థో నిపాతః. ౧౨౦. ఉదాహృతఘైంగ్యరహస్యగిరా ౭పి జీవ
పరమాత్మానా వేవ సిద్ధృత ఇతి మండన శ్శంకలే యేనేత్యనేన హి తత్రోదాహృతగిరి
స్వప్నదర్శనక్రియాయాః కర్తోచ్యతే. స కర్తా జీవ ఏవ తథా తేత్రజ్ఞశబ్దాభిహిత
స్వప్నద్రష్టా ఈశ్వరో ౭పి స్యా ద్యతో హే యోగిన్ స సర్వజ్ఞ ఇత్యర్థః. ౧౨౧.
కర్తృత్వస్య తిజ్ఞ ప్రత్యయేనాభిహితత్వాత్ శారీర ఇతి విశేషణాచ్చ మైవ మితి భగ
వాన్పరిహరతి అత్ర గిరితిజ్ఞ ప్రత్యయేన కర్తోక్త ప్రస్తాత్కరణే తృతీయా స్వీకర్తవ్యా
౭సభిహిత ఇత్యధికారాత్. ద్రష్టాచ శారీరఇతి శారీరత్వేన విశేష్యతే తేన హేతునా
స ద్రష్టా ఈశ్వరో న స్యా దిత్యర్థః. మనీషిణా త్వయైవం న వక్తవ్యమితి సంబోధనా
శయః. ౧౨౨. ఏవముక్తో మండన స్సత్త్వపదస్య జీవే వృత్తిం ప్రతిపాదయతు మశక్త
శ్శారీరపదస్య పరమాత్మని వృత్తిం దర్శయతి శరీరే భవతీత్యస్మిన్నర్థే హి యస్మాత్
హే యోగిన్ శారీరపదస్య వృత్తి ప్రస్తా త్సర్వగతత్వా తస్మిన్ శరీరే భవ న్నహేశ
శ్శారీరపదాభిధేయః కథం న భవత్ అపితు భవేదేవ. ౧౨౩. పరిహరతి భగవాన్

న్యాసవిలక్ష్య సూక్తిజననీ సాక్షిత్వకుక్షింభరిః సన్న్యాఘాద్భుత పుష్క
ష్టిలహరీ సౌగంధ్యపాణింధయా. ౧౩౧. ఇత్థం యతిక్షితిపతే
మోద్య యుక్తిం మాలాం చ మండనగళే మలినా మవేక్ష్య, భి
ముచ్చలత మద్య యువా మితిమా వాచష్ట తం పునరువాచ యతి
మంబా. ౧౩౨. కోపాతిరేకవశత శ్శపతా పురా మాం దుర్వా
తదవధి ర్విహితో జయస్తే, సాఽహం యథాగత మువైమి శమిప్ర
త్యుక్త్వా ససంభ్రమ మముం నిజధామ యాంతీమ్. ౧౩౩. బబం
శ్శంక మరణ్యదుర్గా మంత్రేణ తాం జేతుమనా మునీంద్రః, జ
ఽపి తస్యాః స్వమలైక్యసిద్ధ్యై సార్వజ్ఞతః స్వస్య న మానహే
౧౩౪. జానామి దేవీం భవతీం విధాతు ర్దేవస్య భార్యాం పురభి
ర్భ్యామ్, ఉపాత్తలక్ష్యాది విచిత్రరూపాం గుప్త్యై ప్రపంచస్య

దేవతయా సరస్వత్యా దత్తోఽనుమోదో యస్యై తయానుమోదితేతి యావత్.
తాదృశస్య విశ్వరూపస్య మండనస్య యో రభసావప్తంభో వేగస్య హర్షస్య
స్తంభ స్తస్య ముష్టింధయా నిష్పిడ్య సారాకర్షితా తథా భర్తు ర్నైవస్య సన్నా
విలక్ష్యేణ సంవాజేన యా సూక్తి స్తస్యా జననీ సరస్వత్యైవ సాక్షిత్వకుక్షి
సాక్షిత్వవతీ యస్యా స్తథా క్లాఘయా సహ వర్తమానా యా అద్భుతపుష్క
లహరీ తస్యా సౌగంధ్యస్య పాణిం ధయతి హస్తం పిబతీతి తథా శార్దూ.
ఇత్థ మేవం ప్రకారేణ యతిరాజస్య యుక్తి మనుమోద్య మాలాం చ మండ
మలినా మవేక్ష్యాద్య యువాం భిక్షార్థ ముచ్చలత మితిమా శంకరమండనా వ
వాచాంబా సరస్వతీ తం యతీంద్రం పున రువాచ. ౧౩౨. పురా కోపాతిరేక
మాం శపతా దుర్వాససా తవ జయ స్తస్యావధి ర్విహిత స్తస్య జాతత్వా త
హేళమిప్రవీర, యథాగత మువైమ్యుగచ్ఛామిత్యైవ మముం ససంభ్రమ
నిజధామ యాంతీం బబంధే త్యన్వయః. ససంభ్రమం యాంతీమితి వా. ౧౩౩.
క మరణ్యదుర్గామస్త్రేణ వనదుర్గామస్త్రేణ మునీంద్ర క్షీశంకరో బబంధ
ఇత్యపేక్షాయా మావా- తాం సరస్వతీం జేతుమనాః. నను యతీంద్రస్య తస్య
సిద్ధమానేన కిమిత్యాశంక్యాహ- తస్యాః సరస్వత్యా జయోఽపి స్వమలైక
న తు స్వస్య సర్వజ్ఞతానిమిత్తక మానపూజాదిసిద్ధ్యర్థం - ఉ. ౧౩౪. వ
బధ్యా కి ముక్తవా నిత్యపేక్షాయాం తద్వచన ముదాహరతి.-దేవస్య
ర్షిప్రాణో భార్యాం త్రిపురసంభేదకస్య మహాదేవస్య సగర్భ్యాం సహ

తావతారామ్. ౧౩౫. వ్రజ జనని తదా త్వం భక్తచూడామణిస్తే
నిజపద మనుదాస్యామ్యభ్యనుజ్ఞాం యదైతుమ్, ఇతి నిజవచనే ౭స్తిం
చ్ఛార్దదాసంమలే ౭సౌ ముని రథ ముదితో ౭భూ న్నాణ్డనం హృ
ద్భుభుత్సుః. ౧౩౬.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తన్మండనార్యకథాపరః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ౭సావప్తమో ౭భవత్.

ఉపాత్తం లక్ష్మ్యాదీనాం విచిత్రం రూపం యయా తథాభూతామిదాసీం ప్రపంచస్య
రక్షణార్థం కృతావతారాం - దేవీం భవతీం సరస్వతీం త్వా మహం జానామి. ఉ.
సరస్వత్యాః శివసగర్భ్యత్వం 'నీలకంఠం రక్తబాహుం శ్వేతాంగం చంద్రశేఖరమ్,
జనయామాస పురుషం మహాకాళీ సితాం స్త్రియమ్'. ఇత్యాదీ రవగన్తవ్యం. ౧౩౫.
తస్మాత్ హేజనని, తే భక్తచూడామణి రహం యదా నిజస్థానమేతుం గంతు మభ్య
నుజ్ఞా మభిదాస్యామి తదా త్వం నిజపదం వ్రజ - ఇత్యేవం భూతే నిజవచనే శార
దయా సరస్వత్యాసంమలే సతి మాండనం హృన్మండనస్యాభిప్రాయం జ్ఞాతుమిచ్ఛు
రసౌ మునిః శ్రీశంకరో ముదితో ౭భూత్ - మాలినీ. ౧౩౬.

ఇతి శ్రీమత్పురమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
పంకావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

అష్టమ స్కంధః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

నవమసర్గ ప్రారంభః.

అథ సంయమిక్షితిపతేర్వచనై ర్నిగమార్థనిర్ణయకరైస్సనయైః,
శమితాగ్రహాః ౭పి పునరప్యవదత్కృతసంశయ స్సపది కర్తజడః.
౧. యతిరాజ సంప్రతి మమాభినవా న్న విషాదితోస్త్వ్యపజయాదపి
తు, అపి జైమినీయవచనా న్యహహోన్మధితాని హీతి భృశ మస్మి
కృశః. ౨. స హి వే త్యనాగత మతీత మపి ప్రియకృ త్సమస్తజగతో
౭ధికృతః, నిగమప్రవ ర్తనవిధౌ స కథం తపసానిధి ర్వితథసూత్రపడః.
౩. ఇతి సందిహాన మవద త్తమసౌ నహి జై మినావపనయో౭స్తి మనాక్ ,

ఏవం మండనాచార్యసంవాదం సపరికరం నిరూప్య సార్వజ్ఞోభిపాయం సప్ర
పంచం నిరూపయితు ముపక్రమతే అథాచార్యయు క్తీనాం సరస్వతీకృతానుమోదనస్య
న్వగశస్థమాలాయా మలినీభావస్య చానంతరం సంయమిరాజస్య శ్రీశంకరస్య వేదార్థ
నిర్ణయకరైః పునశ్చ న్యాయసహితై ర్వచనై శృమిత అగ్రహా యస్య స తథాభూతో
౭పి సపది తత్క్షణే కృతసంశయః పున రవోచత్ యతః కర్తజడః. ప్రమితాక్షరా
వృత్తం. 'ప్రమితాక్షరా సజసనైరుదితా' ఇతిలక్షణాత్. ౧. యదువాచ తదాహ-అపి
హే యతిరాజ సంప్రతి మమాభినవాదపజయాద్విషాదం న ప్రాప్తో ౭స్తి అపితు
జైమినీయవచనాని. అహహేతి నిపాతా వాశ్చర్యాతిశయాధ్వాపత్యంతభేదార్థౌ వా.
ఉన్మధితానీతి కారణా దత్యంతం కృశో౭స్తి. ౨. హి యస్మా త్స జైమిని ర్భవిష్యం
భూతం చ జానాతి పునశ్చ జగతః ప్రియకరణార్థం వేదస్య వేదార్థస్య వా ప్రవర్తన
విధావధిక్రృత స్తథా చైవంభూత స్తపసాం నిధి స్స కథం వితథసూత్రపడో వితథాని
వృద్ధాని సూత్రపదాని యస్య. వితథసూత్రేషు వ్యవసాయో వా యస్య తథాభూతః
కథంభవే దిత్యర్థః. ౩. ఇత్యేవం సందేహం ప్రాప్తవంతం తం మండన మసౌ శ్రీశం

ప్రమిమిమహే న వయ మేవ మునే ర్హృదయం యథావ దనభిజ్ఞతయా. ౪. యది విద్యతే కవిజనావిదితం హృదయం మునే స్తుదిహ వర్ణయ భోః, యది యుక్త మత్ర భవతా కథితం హృది కుర్తహే దళదహంకృతయః. ౫. అభిసంధిమానసి పరే విషయప్రసరస్తతీ నను జిఘృక్షు రసౌ, తదవాప్తిసాధనతయా సకలం సుకృతం న్యరూపయ దితి స్తు పరమ్. ౬. వచనంత మేత మితి ధర్మచయం విదధాతి బోధజని హేతుతయా, తదవేక్షయైవ స చ మోక్షపరోనిరధారయ స్తుపరథేతి వయమ్. ౭. శ్రుతయః క్రియార్థకతయా సఫలా అతదర్థకాని తు వ చాంసి వృథా, ఇతి సూత్రయ స్తును కథం మునిరా డపి సిద్ధవస్తు

కరో ౭వోచత్ జైమినౌ మనాక్ ఈష దపి అపనయౌ ౭న్యాయౌ నహి, కింతు వయ మేవానభిజ్ఞతయా మునే రభి ప్రాయం యథావ స్తుప్రమిమిమహే ప్రమా తుం న శక్నుమః. ౪. ఏవం శ్రుత్వాత్మత్పుతో మండన ఆహ-యది కవిజనై రవ్యువిది తం మునే ర్హృదయ మభిప్రాయౌ విద్యతే తత్త్వరీహాస్తదగ్రే వర్ణయ. నను మున్యభి ప్రాయవిత్వాభిమానవతాం భవద్విధానామగ్రే తద్వర్ణనం నిష్ఫల మిత్యాశంక్యాహ-యది భవతా ౭త్రాస్తిక్ హృదయవర్ణనే ప్రసక్తే యుక్తం కథితం తస్మి దభితాహం కృతయ స్సంతో వయం తత్ హృది కుర్తహే. ౫. ఏవం ప్రార్థిత స్స శ్రీశంకరో జైమిన్యభిప్రాయమావిష్కరోతి పరే బ్రహ్మణ్యభిప్రాయవానసి విషయేషు ప్రవాహీ కృతబుద్ధీక్ తత్రానధికార మాలోచ్య తత్రాధికారాయ తా ననుగృహీతు మిచ్ఛు రసౌ మునిః పరబ్రహ్మప్రాప్తిసాధనతయా పరం కేవలం సుకృతం పుణ్యం కర్తావశయేన నిరూపితవాక్ నతు పరం బ్రహ్మేత్యర్థః. ౬. నన్విదం భవద్భిః కథం జ్ఞాత మితిచేత్ శ్రుత్యర్థ నిర్ణాయకస్య శ్రుత్యననురూపాభిప్రాయవత్త్వాభావనిశ్చయా దిత్యాశయే నాహ-వచన మితి. 'తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి యజ్ఞేన దానేన తపసానాశకేన' ఇతివచనం పరబ్రహ్మేవగతిజన్త హేతుతయా బ్రహ్మచర్యాదిధర్మసము దాయం విదధాతి. యద్యపి ప్రత్యయార్థప్రధానతావత్తే సన్నర్థేచ్ఛా జని హేతుతయా తద్విధాయకం తథాప్యక్షేప జిగమిషతీతివ త్ప్రకృత్యర్థప్రధానతాశ్రయేజైవ ముక్తం. తద్వచనావేక్షయైవ సచ మోక్షపరో జైమిని ధర్మనిచయం నిరధారయత్ నాన్యథేతి వయం మన్వహ ఇత్యధ్యాహరః. ౭. నను 'ఆహ్నుయస్య క్రియార్థత్వా దానర్థకృ మత దధానా' మితి సూత్రయక్ వేదస్య సిద్ధవస్తుపరతాం కథం మనుత ఇతి మండన శృంకతే శ్రుతయః క్రియార్థకతయా సఫలా అక్రియార్థకాని తు వచాంసి వృథా ౭నర్థకానీతి సూత్రయ స్తునిరాడ్యేదవచసాం సిద్ధవస్తుపరతాం నను కథం మనుతే

పరతాం మనుతే. ౮. శ్రుతిరాశి రద్వయపరోఽపి పరంపరయా ౭౭త్త
బోధఫలకర్తణి చ, ప్రసరత్కటాక్ష ఇతి కార్యపరత్వ మసూచి తత్ప్ర
కరణస్థ గిరామ్. ౯. నను సచ్చిదాత్మ పరతాభిమతా యదికృత్స్న వేదనిచ
యస్య మునేః, ఫలదాత్మతామపురుషస్య వద న్నకథం నిరాహ పర
మేశమపి. ౧౦. నను కర్తృపూర్వక మిదం జగదిత్యనుమాన మాగ
మవచాంసి వినా, పరమేశ్వరం ప్రథయతి శ్రుతయ స్త్వనువాదమా
త్రమితి కాణభుజాః ౧౧. న కథంచి దౌపనిషదం పురుషం మనుతే
బృహంత మితి వేదవచః, కథయత్యవేదవిదగోచరతాం గమయే త్కథం
త మనుమాన మిదమ్. ౧౨. ఇతి భావ మాత్మని నిధాయ ముని స్స
నిరాకరో నిశితయుక్తిశత్రైః, అనుమానమిశ్వరపరం జగతః ప్ర
భవం లయం ఫలమవీశ్వరతః. ౧౩. తదిహస్తదుక్తవిధయా నిషదా

ఇత్యర్థః. ౮. ఉక్తసూత్రస్య కర్తృకాండాభిప్రాయత్వాన్వైవ మితి పరిహరతి భగవాన్
శ్రుతిరాశిః పరంపరయా ౭౭త్తీయబ్రహ్మపరోఽపి ఆత్మబోధః ఫలం యస్య, తస్మిన్
కర్తృణి ప్రసరత్కటాక్షః ప్రవాహీకృతదృష్టి రిత్యతః కర్తృ ప్రకరణస్థగిరాం కార్య
పరత్వ మసూచి సూత్రితవాక్. ౯. నన్వేవం తర్హి ఫలదాత్మత్వం కర్తృణ స్వీకృత్య
పరేశం కిమర్థం నిరాహేతి మండన శ్శంకతే. నను కృత్స్న వేదకదంబస్య సచ్చిదాత్మ
పరతా యది మునే రభిమతా తర్హి పురుషా త్వరమాత్మనో భిన్నస్య కర్తృణః ఫలదా
త్మత్వం వద న్నన్ మునిః పరమేశ్వర మపి కథం నిరాకృతవా నిత్యర్థః. ౧౦. అనుమాన
గమ్యం తం నిరాకృతవా న్నతు వేదనిచయగమ్యమితి సమాధత్తే భగవాన్. సన్నితి.
ఇదం జగత్ కర్తృపూర్వకం కార్యత్వాత్. ఘటాదిపదిత్యను మానం వేదవ
చాంసి వినా పరమేశ్వరం సాధయతి. శ్రుతయస్తు అనుమానసిద్ధార్థస్యాను వాద
మాత్రమితి కాణభుజాః కాణాదాః. ౧౧. దౌపనిషద ముపనిషదేకగమ్యం బృహంతం
పురుష మవేదవిత్ కథంచి దపి న మనుతే న విజానాతీతి వేదవచః పరమాత్మనో
౭వేదవిదగోచరతాం కథయతి. తథాచ శ్రుతిః 'తంత్యౌపనిషదం పురుషం
పృచ్ఛామి నావేదవిత్సుతే తం బృహంత' మితి - తస్మా దిదం కాణాదోక్త మను
మానం తం కథం గమయేదితి భావమితి పరేణాన్వయః. ౧౨. ఇత్యుక్తం భావ మాత్మని
బుద్ధౌ నిధాయ స ముని స్తీక్షణ్యుక్తిశత్రై రీశ్వరపర మనుమానం నిరాకరోత్. తథేశ్వ
రాత్ జగతః ప్రభవం ప్రలయం ఫలం చ నిరాకరోత్. ౧౩. తత్తస్మా దిహస్తై
మునే ర్వచసి ఆస్తుదుక్తవిధయా నిషదారహస్యేనాణ్వాపి విరుద్ధం న భవతి. తథా

స విరుద్ధ మణ్విపి మునే ర్వచసి, ఇతి గూఢభావ మనవేక్ష్య బుధా
స్తమనీశ వాద్యయ మితి బ్రువతే. ౧౪. కిము తావతైవ స నిశ్శ్వర
వాద్యభవత్పురాత్మవిదుషాం ప్రవరః, న నిశాటనాహితతమః క్వచి
దప్యహని ప్రభాం మలినయే త్తరణే. ౧౫. ఇతి జైమినీయవచనాం
హృదయం కథితం నిశమ్య యతికేసరిణా, మనసా ననంద కవిరాణ్నిత
రాం సహ శారదా శ్చ సదసస్పతయః. ౧౬. విదితాశయో ౭పి పరి
వర్తిమనా గ్విశయః సజైమిని మవాప హృదా, అవగంతుమస్య వచ
సా ౭పి పునః సచ సంస్మృతః సవిధ మాప కవే. ౧౭. అవదచ్చ శృ
ణ్వీతి సభాష్యకృతి ప్రజహాహి సంశయ మిమం సుమతే, యదవోచ
దేష మమ సూత్రతతే ర్హృదయం తదేవ మమ నాపరథా. ౧౮. స
మమైవ వేద హృదయం యమిరా డపి తు శ్రుతే స్సకలశాస్త్ర
తతే, యదభూ ద్భవిష్యతి భవ త్తదపి హ్యయ మేవ వేద నతథా
త్వితరః. ౧౯. గురుణా చిదేకరసతత్పురతా నిరణాయ హి శ్రుతిశిరో

చోక్తం గూఢభావ మనవేక్ష్య బుధా స్తం జైమిని మనీశ్వరవాద్యయమితి కథయంతి.
౧౪. పర మేశ్వరపరానుమానఖండనమాత్రేణ తస్యానీశ్వరవాదిత్వం న సంభవతీత్యా
హ—కిము తావతైవ సవరాత్మవిదుషాం ప్రవరః నిశ్శ్వరవాదీ అభవత్? సికాటనై
ర్వేచకాదిభి రాహితం స్థాపితం తమో దివసే తరణేః సూర్యస్య ప్రభాం క్వచిదపి న
మలినయేత్ నైవ మలినాం కుర్యాత్. ౧౫. ఇత్యేవం ప్రకారేణ యతిసింహేన కథితం
జైమినీయవచనానాం హృదయం నిశమ్య స కవిరాట్ మండనో మనసా ౭త్యంతం
ననంద, శారదయా సహ వర్తమానాశ్చ సభానాయకా స్తథైవ ననందుః. ౧౬. యతి
రాజోక్త్యా విదితాభిప్రాయో ౭పి సమండనః పరివర్తీ వర్తమానో మనాగీషద్విశయః
సంశయో యస్య స అస్య జైమినే ర్వచసా ౭పి చ తమభిప్రాయ మవగంతుం మనసా
జైమినిం ప్రాప. తస్య ధ్యానం కృతవాన్స చ జైమినిః కవేః మండనస్య సమీప
మవాప. ౧౭. సజైమినిః శృణ్వీత్యవదచ్చ. హే సుమతే. భాష్యకారే శ్రీశంకరే. ఏలే
నోక్త ఏవ మునేరాశయ ఉతాన్య ఇతీమం సంశయం పరిత్యజ, యతో మమ సూత్ర
తలే ర్యత్ హృదయ మేషః అవోచ త్తదేవ మమ హృదయం నాన్యథా. ౧౮.
కించ న కేవలం మమైవ హృదయం యమిరాట్ జానాతి, అపితు శ్రుతే స్సర్వశాస్త్ర
తలే శ్చ హృదయం వేద, యచ్చ భూతం భవిష్యత్ వర్తమానం తదప్యయమేవ
వేద; ఇతరస్తు న తథా వేద. ౧౯. తథా చైతదుక్త ఏవ మమాశయో వ్యాసశిష్యస్య

వచనామ్, కథ మేక సూత్ర మపి తద్విమతం కథయామ్యహం తదుప
సాదితధీశః. ౧౦. అల మాకలయ్య విశయం సుయశ శృణు మేరహ
స్య మిమ మేవ పరమ్, త్వ మవేహి సంస్మరినిమగ్నజనోత్తరణే గృహీ
తవపుషం పురుషమ్. ౧౧. ఆద్యే సత్వముని స్సతాం వితరతి జ్ఞానం
ద్వితీయే యుగే దత్తో ద్వాపర నామకే తు సుమతి ర్వాస్యసః కలౌ శం
కరః, ఇత్యేవం స్ఫుటమీరితో ౭స్య మహిమా శైవే పురాణే యత
స్తస్య త్వం సుమతే మతే త్వవతరే సంసారవార్ధం తరే. ౧౨. ఇతి
బోధితద్విజవరో ౭ంతరథా స్తవసోఽగుహ్య యమినా మృషభం, స చ
యాయజూకపరిషత్ప్రముఖః ప్రణిపత్య శంకర మవోచ దిదమ్. ౧౩.
విదితో ౭స్తి సంప్రతి భవా జ్జగతః ప్రకృతి ర్నిరస్తసమతాతిశయః,

మమ తద్విరుద్ధకథనాసంభవాదిత్యాహ—గురుణా శ్రీవేదవ్యాసేన వేదాంశవచనాం
చిదేశరసతత్పరతా నిరణాయి, తద్విరుద్ధమేకసూత్ర మవ్యహం కథం కథయామి? యత
స్తస్తా త్పరిప్రాప్తబుద్ధిః. ౧౦. తస్మాత్ హేసుయశః సంశయమల మాకలయ్యాలంకృత్వా
విముచ్య మమ వచనా ద్రహస్యం శృణు. సంస్మరిసాగరనిమగ్నజనోత్తరణార్థం గృహీత
విగ్రహం పరంపురుషం పరమాత్మానం శివమేవేమం త్వం జానీహి. యద్వా-ఇమ మేవ
పరం పురుషమవేహి. నను నిర్విగ్రహస్య తస్య కథం తద్వత్? ఇత్యాశంక్యాహ-సంస్మ
రీతి. ౧౧. నను కుత ఏతజ్ఞాతం? ఇతిచే త్తత్రాహ - యత ఆద్యే కృతయుగే సత్వ
మునిః కపిలాచార్య స్సతాం జ్ఞానం ప్రయచ్ఛతి. ద్వితీయే త్రేతాసంజ్ఞకే యుగే దత్తో
ద్వాపరనామకేతు సుమతి ర్వాస్యసః కలౌ శంకర ఇత్యేవ మన్య మహిమా శైవే పురా
ణే స్ఫుటం యథాస్యాత్తథా యతః కథిత స్తస్తా త్తస్య మతే హే సుమతే, త్వ మవతరేః
ప్రవిష్టో భవ తతః కిం? ఇతిచే త్తత్రాహ - సంసారసముద్రం తరే స్తీర్ణో భవ. శార్దూ
లవిక్రీడితంవృత్తం. ౧౨. తతః కింవృత్తం? ఇత్యపేక్షాయా మాహ - ఇత్యేవంబోధితో
ద్విజవరో మణ్డనో యేన స జైమిని ర్యమినాం ఋషభం మనసా ఆలింగాస్తథాన
మగాత్. సచ యాయజూకానాం ఇత్యాశీలానాం సదసి ప్రముఖ శ్రేష్ఠో మండన
శృంకరం ప్రణిపత్యేదం వక్ష్యమాణ మవోచత్-ప్ర. ౧౩. సంప్రతి భవా విదితో
౭స్తి, తోఽనా వహం? ఇతి తత్రాహ-జగతః ప్రకృతిః కారణ మతఏవ నిరస్తసమతాతి
శయః జగత్కారణస్య అనేకత్వే ఏకస్య సిన్ధుతాయామపరస్య జిహీర్షాయా మన్యస్య
సిన్ధుక్షేత్యనవస్థిత్యా ౭పాతాత్. నను సాంఖ్యాద్యభిమతం ప్రధానాదిరూపం మాం
జానాసీతిచే త్తత్రాహ - అవబోధమాత్రవపుః నను విగ్రహవంతం మాం కథమేవం జా

అవబోధ మాత్రవపు రవ్యబుధోద్ధరణాయ కేవల ముపాత్తతనుః. ౨౪. యదేక ముదితం పదం యతివర త్ర యీమ స్తకై స్తదస్య పరిపాలక స్త్వ మసి తత్త్వమస్యాయుధః, పరంగళితసౌగత ప్రలపితాంధకూపాంతరే పత త్కథ మివాన్యథా ప్రళయ మద్య నాపత్స్యతే. ౨౫. ప్రబుద్ధో ఽహం స్వప్నాదితి కృతమతిః స్వప్నమవరం యథా మూఢ స్వప్నే కలయతి తథా మోహవశగాః, విముక్తిం మన్యంతే కలిచిదిహ లోకాంతర గతిం హసంత్యేతాన్ దాసా స్తవ గళితమాయాః పరగురోః. ౨౬. ముహూర్ధ్నిగ్భేది ప్రలపితవిముక్తిం యదుదయే ఽప్యసారస్సంసారో విరమతి నకర్తృత్వముఖరః, భృశం విద్వన్తోదే స్థితమవిముక్తిం త్వదు దితాం భవతీతా యేయం నిరవధి చిదానందలహరీ. ౨౭. అవిద్యా రాక్షస్యా గిళితమఖిలేశం పరగురో పిచండం భిత్వా స్యా సరభస మముష్టా దుదహరః, వృతాం వశ్యక్ రక్షోయువతిభి రముష్వ

నాసి? ఇతిచే త్తత్రాహ-విపంభూతోఽప్యస్తదాద్యజ్ఞజనోద్ధరణాయ కేవలం గృహీత విగ్రహోనతు వస్తుత స్తద్వానిత్యర్థః. ౨౪. ఆబుధోద్ధార శ్చ త్వయా సంపాదిత ఏవ వేదాంతవేద్యస్థాపనాదిత్యాశయనాహ— 'ఆత్మావా ఇద మేక ఏవాగ్ర ఆసీత్' 'బ్రహ్మవా ఇద మగ్ర ఆసీ దేక మేవ' 'సదేవ సౌమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేకమేవాద్వితీయ' మిత్యాదిభిః ఋగ్యజుస్సామాఖ్యవేదత్రయీమస్తకై ర్యదేకం పదం కథితం తస్యాస్య పదస్య తత్త్వమస్యాయుధ స్త్వం పరం కేవలం పరిపాలనోఽసి, అన్యథాగళితాః పుమర్థభ్రష్టా యే సౌగతా నైః ప్రలపితలక్షణస్యాంధకూపస్యాంతరే ఽద్య పతత్ తత్పదం కథమివ ప్రలయం నాపత్స్యతే? ఆపితు ప్రపత్స్యత ఏవ. పృథ్వీ. ౨౫. కించ యథా కశ్చన మూఢ స్వప్నే శ్రమం ప్రాప్య సుప్తా ప్రబుధః ప్రబోధరూప మవరం స్వప్నమేవాహం స్వప్నాత్ప్రబుద్ధ ఇతి కృతబుద్ధిః కలయతి మన్యతే, తథేహ లోకే కేచి దవివేకవశవ ర్తినో బంధరూపామేవ లోకాంతరగతిం విముక్తిం మన్యంతే. తవ పర గురో ద్దాసాస్తు విగళితమాయా ఏతాన్ హసంతి-శి. ౨౬. తస్మా ద్భేదవాదిప్రలపితవి ముక్తిం మహూర్ధ్నిగ్, యతో యస్యా ఉదయే ఽసి కర్తృత్వప్రముఖోఽసార స్సంసారో న శామ్యతి త్వదుక్తాం స్థితమాం విముక్తిం మోదే ఽనుమోదే యత స్సర్వానర్థనివృత్తిపూర్వక పరమానందప్రాప్తిరూపేత్యాహ-నేయం త్వదుక్తా స్వస్వరూప రూపా. విపంభూతాయా అపి నాశవత్త్వే ఽనుపాదేయత్వం స్యా దిత్యుతః స్థితమే త్యుక్తం. ౨౭. కించావిద్యాలక్షణయా రాక్షస్యా గిళిత మఖిలేశం హేపరగురో అస్యాపిచండముదరం భిత్వా సరభసం యథా స్యా త్తథాఽముష్టా దుదరా త్సకాశా

ప్రియతమాం హనూమాన్ లోకేడ్య స్తవతు కియతీ
తతా. ౨౮. జగదార్తిహ న్ననవగమ్య పురా మహిమా
మచిత్వ మహమ్, యదహం పురా బ్రువ మసాం
ఖలం ఊమస్వ కరుణాజలధే. ౨౯. కపిలాక్షపాదకణభి
అపి మోహ మియు రమితప్రతిభాః, శ్రుతిభావనిర్ణ
వితరః ప్రభవే త్కథం పరశివాంశ మృతే? ౩౦. సమే
కపిలకణభగ్నతమవచ స్తమస్తోమై శ్చేతోమలినిమసమూహ
సుధాధారోద్ధారప్రచురభగవత్పాదపదనప్రరోహ ద్వా
కిరణపుంజే విజయిని. ౩౧. భిందానై ద్వేవ మేతై రభివవయ
వీభంజనోత్కై ర్వాస్తా సర్వేయ ముర్వీ క్వ జగతి భ
ముక్తిప్రసక్తిః, యద్వా సద్వాదిరాజా విజితకలిమలా

దుదహర ఆహృతవా నసి. తథాచ రక్షసాం యువతిభి ర్వృతాం నతు
ముష్యా ఖిలేశస్య రామచంద్రస్య ప్రియతమాం సీతాం నతు తం
న తు రక్షోయువతినాశేనాహరత్ హనూమాన్ లోకేడ్యః, ఏవం భ
మహతా కియతీ స్యా త్తస్యాః పరిమాణం నాస్తీత్యర్థః. ౨౮. ఏవం
కృత్య ఊమాపయతి. హే జగదార్తిహ, ఈదృశ మచిత్వం తవ మహి
మబుధ్వా యదహ మన్యాయ్యం పురా బ్రువం తత్సర్వం ఊమస్వ.
కరుణాసముద్ర-ప్ర. ౨౯. ఏవం ఊమాప్య పున స్తానితి - అపరిమితప్ర
తమ కణాదప్రభృతయో బి శ్రుతిభావనిర్ణయవిధా మోహం ప్రాప్త
శివాంశం త్వాం వినా బన్యః కథం ప్రభవేత్? ౩౦. తథాచేదాసిం తే
పుంజా అకించిత్కరా ఏవేత్యాహ-సమేతైరితి. సుధాధారోద్ధారప్రచు
దముఖలక్షణా చ్ఛంద్రా త్పరోహంతో వ్యాహరలక్షణా అమృతకిరణా
విజయిని సతి మనసో మలినిమ్నా మాలిన్యస్య సమారంభణేన చక్షై ర్విత్తై
స్త మస్తోమైర్నిలితై రసి కిం? స్వకార్యకరణాయ స్థాతు మప్యశక్తత్వాత్
దుర్వాదిభి ర్వాస్తా ముర్వీ మాలోచ్యోద్భూతాం చింతాం దర్శయతి.
లక్షణా ద్వేవప్రతిమాం భిందానైః తద్భేదనపరై ర్నోహమదేన మతై
మానైః ర్వాదిలక్షణాభివవయవనైః శ్రుతిలక్షణ సద్గవీభంజనోత్సక్తై
భూమి ర్వాస్తా. తతశ్చ జగతి ఏవంవిధాన్ సేవతాం కన్కిణ్ దేశే
వా ముక్తి ప్రసక్తిః? కైవ క్వాపి కాపినాస్తి. పునరాచార్యశిష్యానా

రక్తా ఉజ్జృంభంతే సమంతాద్దిశిదిశి కృతినః కిం తయా చింతయా మే?.

32. కథమల్పబుద్ధివివృతిప్రచయప్రబలోరగక్షతిహతాశ్రుతయః, న
యది త్వదుక్త్యమృతనేకధృతా విహరేయురాత్మవిధృతానుశయాః?.

33. భవదుక్తసూక్త్యమృతభానుకరా న చరేయురార్య యది కశ్చ
మయేత్?, అతితీవ్రదుస్సహభవోష్ణకరప్రచురా తపప్రభవతాపమి

మమ్. 34. బత కర్తయంత్రమధిరుహ్య తపః శ్రుతగేహదారసుతభృత్య
ధనైః, అతియాధమానభరితః పతితో భవతోద్భృతోఽస్తి భవకూప

బిలాత్. 35. అహమాచరం బహుతపోఽసుకరం నను పూర్వజన్తసు
న చేదధునా, జగదీశ్వరేణ కరుణానిధినా భవతా కథా మమ కథం

ఘటతే? 36. శాంతిప్రాక్సుకృతాంకురం దమసముల్లాసోల్లసత్పల్లవం

యద్వా సద్వాదీ భవా రాజా యేషాస్తే విజితకలిమూ విష్ణుతత్వానురక్తా వశీకృత
చిత్తా భవచ్ఛిష్యా దిశిదిశి సమంతాద్విజృంభంతే 2తస్తయా చింతయా మమ కిం?

న కిమపీత్యర్థః. ప్ర. 37. కించ అల్పబుద్ధీనాం యా వివృతయో వ్యాఖ్యాస్తాసాం
ప్రచయః ప్రచారస్య ఏవ ప్రబలోరగస్తతగర్భకక్షత్యా హతాః శ్రుతయో యది

త్వదుక్తీలక్షణామృతనేకేన ధృతా న స్యుస్తర్వాత్తని కృతాభిప్రాయాః కథం విహ
రేయుః? జీవనం లబ్ధ్వా విహరం కుర్యురిత్యర్థః. ప్ర. 38. కించ భవదుక్తసూక్తి

లక్షణస్యామృతభానోస్సుధాకిరణస్య చంద్రస్య భానవోఽంశవో హే ఆర్య, యది
న విచరేయుస్తర్వాతీతీవ్రస్యాతఏవ దుస్సహస్య భవలక్షణస్సోష్ణభానోస్సుర్యస్య

ప్రచురాతపాత్ ప్రభవో యస్య తథాభూతమిమమనుభూయమానం తాపం క శ్చమ
యేత్? అతితీవో) దుస్సహో భవోష్ణకరప్రచురాతపప్రభవోయస్తాపస్తమిమమితి వా.

39. ఆతపీవైవంవిధోఽప్యహం త్వయోద్భృతోఽస్మిత్యాహ-బత భేదే, హర్షే వా.
కర్తయంత్రమధిరుహ్య తపఆదిభిరతిరాధాభిమానేన భరితో వ్యావ్రస్సంసారకూపబిలే

పతితోఽహం తస్మాత్ భవతోద్భృతోఽస్తి. 36. నన్వేకస్సోద్ధరణేఽపరస్యాను
ద్ధరణే వైషమ్యం మమ స్యాదితి చేత్ తత్కృత సుకృత దుష్కృతానుసారిత్వాత్తప

నేత్యాహ-అహం పూర్వజన్తసు నిశ్చయేనానుకరమతికష్టసాధ్యం బహుతపోఽచరం
నోచేదధునా అస్మిన్ జన్తని కరుణానిధినా జగదీశ్వరేణ భవతా సహ మమాత్యంతా

యోగ్యస్య కథా కథం ఘటతే. 37. అతోఽసంఖ్యాతైరేవ స్వపుణ్యైః సుగురో
స్తవ గిరాం పరిచయం లబ్ధవానస్మి తం విశిష్య-శాన్తిరూపేణ పరిణతస్య ప్రాకృతస్య

సుకృతస్య బీజభూతస్యాంకురం దమసముల్లాసస్సోల్లసత్పల్లవం వై రాగ్యద్రుమస్య వై రా

వై రాగ్యదుమతోరకం సహనతావల్లిప్రసూనోత్కరమ్, ఐకాగ్రీసు
మరందవిస్మృతిం శ్రద్ధాసముద్యత్ఫలం విందేయం సుగురోర్ధిరా
చయం పుణ్యైరగణ్యైరహమ్. 32. త్రిదివాకసామపి పు
మిహ సంసరజ్జనవిముక్తికరీమ్, కరుణోర్చిశాం తవ కటాక్షర్పురిం
హతే ౭త్ర ఖలు ధన్యతమః. 3౩. కేచిచ్ఛంచలలోచనాకుచతటి
చలోచ్ఛాపలనస్పర్శ ద్రాక్షురిరంభసంభ్రమకలాలీలాసు లోలాశ
సంత్యేతే కృతినస్తు నిస్తులయశఃకోశాదయశ్శ్రీగురువ్యాహరం
మృతాబ్ధిలహరీదోలాసు ఖేలంత్యమీ. 3౪. చింతాసంతాన
గ్రథితనవభవత్సూక్తిముక్తాఫలామై రుద్యద్వైశద్యసద్యఃపరిహృ
రైర్హారిణో హరిణో ౭మీ, సంతస్సంతోషవంతో యతివర కే

గ్యలక్షణపారిజాతస్య కోరకం కలికాభూతం, తితిక్షావల్ల్య ప్రసూనోత్కరం
చయం, ఏకాగ్రీసుమనసస్సమాధానపుష్పస్య మరందవిస్మృతిం మకరందవిస్తారం,
యాస్సముద్యత్ఫలం, తథా చ శాంత్యాదిమతాధికారిణా లభ్యం. తమహమసం
పురాకృతైః పుణ్యైః ప్రాప్తవానస్తీత్యహో యద్భాగ్యమాహాత్మ్యమితి భావః. శా
ఙ్ముతో ౭త్రాస్తీ ౭ లోకే తవ కటాక్షర్పురిం ధన్యతమో ౭వగాహతే. తాం
దేవానామపి చతుర్విధపురుషార్థకరీమిహ చ సంసరతాం జనానాం విముక్తిక
ణాలక్షణోర్చిభిర్వ్యాప్తామ్. ప్ర. 3౫. నను ప్రమదాలీలాసు లోలాశయాన
ర్పుర్యవగాహనాసంభవాత్కథమిహ సంసరతాం విమోక్షకరత్వం తస్యా?
శంక్యాహ-కేచిదేతే విషయిణశ్చంచలే లోచనే యాసాం తాసామంగనానా
తటివస్త్రైకదేశోచ్ఛాపనాదిరూపాసు లీలాసు చంచలాంతఃకరణాస్సంతి చేత
తథా ౭ప్యమీ వశీకృతచిత్తా ఆప్రతిమయశసాం కోశాదయః పాత్రమం
రూపాః శ్రీగురోస్తవ వ్యాహరేభ్యః క్షరితస్య నిస్సృతస్యామృతస్య యో ౭
లహరీలక్షణాసు దోలాసు ఖేలంతి. తత్ర ద్రాక్షురిరంభో ర్పుటితి ఆలింగనం 'స
త్త్వరయా కాలే భూషాస్థాన విపర్యయః' కలాశిల్పనైపుణ్యం 'ప్రియానుకరణ
వాగ్భిర్గత్యా చ చేష్టయా'-శార్దూ. 3౬. కించ ఉద్యద్వైశద్యేన ప్రోద్యద్వ్యై
జేన శౌక్ష్మేన సద్యః పరిహృతమజ్ఞానలక్షణం తిమిరం యైః చింతాయా
సంతానలక్షణైస్తంతుభిర్గ్రథితానాం నవీనానాం భవత్సూక్తిలక్షణముక్తా
సమూహైః హరిణో హరికాలినో ౭హరిణో యుద్ధరహితా హరిణో మనోజ్ఞా
అమీ సంతో భవచ్ఛిష్యాస్సంతోషవంతస్సంతి. అతో హే యతివర పండి

మండనం పండితానాం విద్యాహృద్యా స్వయం తాఞ్చతమఖముఖరా
 న్వారయంతీ వృణీతే. ౧౦. సంతస్సంతోషపోషం దధతు తవ కృతా
 మ్నాయశోభైర్యశోభిస్సౌరాలోకై రులూకా ఇవ నిఖిలఖిలా మోహ
 మాహో వహంతు, ధీరశ్రీ శంకరార్యప్రణతిపరిణతిభ్రశ్యదంతర్దురం
 తథావంతాస్సంతో వయం తు ప్రచురతరనిజానందసింధౌ నిమగ్నాః.
 ౧౧. చింతాసంతానశాఖి పదసరసిజయోర్వందనం నందనం తే
 సంకల్పః కల్పవల్లీమనసి గుణనుతేర్వర్ణనా స్వర్ణదీయమ్, స్వర్ణో దృగ్గో
 చరస్త్యత్పదభజనమతస్సంవిచారేద మార్యా మన్యంతే స్వర్ణ
 మన్యం తృణవదతిలఘుం శంకరార్య త్వదీయాః. ౧౨. తదహం
 విసృజ్య సుతదారగృహం ద్రవిణాని కర్త చ గృహే విహితమ్, శరణం
 వృణోమి భగవచ్చరణావనుశాధి కింకరమముం కృపయా. ౧౩. ఇతి
 సూన్యతోక్తిభిరుదీర్ఘగుణస్సుధియా ౭౭త్త వాననుజిఘృక్షురసౌ, సము
 దైక్షతాస్య సహధర్తచరీం విదితాశయా మునిమవోచత సా. ౧౪.
 యతిపుండరీక తవ వేద్మి మనో నను పూర్వమేవ విదితం చ మయా,

మండనమతఃపరం కిమయమేవ పండితానామలంకారో న త్వన్యోఽతవివారితమ్యా
 విద్యా బ్రహ్మవిద్యాలక్షణాంగనా పురందరప్రముఖాన్ వారయంతీ ఏతాన్ వృణీతే.
 ప్ర. ౧౦. కించ తవ కృతామ్నాయస్యోపదేశస్య శోభా యేషు తైర్యశోభిః సంతః
 సంతోషస్య పోషం పుష్టిం ధారయంతు. అహో సూర్యసంబంధ్యాలోకై రులూకా ఇవ
 తైర్నిఖిలఖిలా మోహం వహంతు. వయం తు ధీరాశ్చ తే శ్రీశంకరార్యప్రణతేః పరి
 ణత్యా ప్రణామస్య పరిణామేన భ్రశ్యదంతర్దురంతం తమో యేషాం. తాదృశాః సంతః
 ప్రచురతరనిజానందసాగరే నిమగ్నాః. ధీరశ్చాసౌ శ్రీశంకరశ్చేతి వా. ౧౧. కించ
 తే చింతనం సర్వాభిలషితసంపాదకత్వాత్కల్పవృక్షస్తథా తే పదకమలయోర్వందనం
 నందనం తథా త్వద్విషయకో మనసి సంకల్ప ఆరాధనాదీచ్ఛా కల్పవల్లీ తథా తవ గుణ
 స్తుతేర్వర్ణనా ఇయం స్వర్ణదీ గంగా తథా స్వర్ణస్తే దృగ్గోచరః కటాక్షవిషయోఽత్యో
 హే శంకరార్య, ఇదమేవంవిధం త్వద్భజనం విచార్య త్వదీయాః ప్రితి తాదన్యం స్వర్ణం
 శుష్క-తృణవదతిలఘుం మన్యంతే. ౧౨. తత్తస్మాదహం సుతాది సర్వం పరిత్యజ్య
 భవచ్చరణౌ శరణం వృణోమి, అతోఽముం మాం కింకరం శాధి ఆజ్ఞాపయ. ప్ర. ౧౩.
 ఇత్యేవం సుబుద్ధినా మండనేన సూన్యతోక్తిభిరుదీర్ఘగుణ ఆత్మవానసౌ శ్రీశంకర
 స్తమనుగృహీతుమిచ్ఛురస్య మండనస్య సహధర్తచరీం పత్నీం సముదైక్షత. విదితో
 మునేరాశయో యయా సా సరస్వతీ మునిషవోచత. ౧౪. యదువాచ తదాహ-

ఇహ భావి తాపసముఖాదఖిలం తదుదీర్యతే శృణు ససభ్యజనః.
మయి జాతు మాతురుపకంఠజుషి ప్రభయా తటిత్ప్రతిభతోచ్చ
సితభూతిరూషితసమస్తతనుః శ్రమణో లభ్యయాద పరసూర్య
౪౬. పరిగృహ్య పాద్యముఖయా లర్హణయా రచితాంజ్ఞలిర్నమితప్ర
తనుః, జననీ తదా త్తవరివస్యమముం మునిమన్వయుః జ్ఞ మమ భ
ఖిలమ్. ౪౭. భగవన్న వేద్మి దుహితుర్నమ భావ్యఖిలం చ వేత్తి ల
హి భవాన్, ప్రణతే జనే హి సుధియః కథయంత్యపి గోప్యమ
సదృశాః కృపయా. ౪౮. కియదాయురాప్యతి సుతాన్కృతి వా దం
కథం విధమువైష్యతి చ?, అథచ క్రతూనపి కరిష్యతి మే దుహి
ప్రభూతధనధాన్యవతీ. ౪౯. ఇతి పృష్టభావిచరితః ప్రసువా ఊణమ
మిలితవిలోచనకః, సకలం క్రమేణ కథయన్నిదమప్యపరం జగాద
హస్యమపి. ౫౦. నిగమాధ్వని ప్రబలబాహ్యమతైరమితైరధిక్షితి

హేయతి వ్యాఖ్య. ని. 'పుండరీకం సితాంభోజే సితచ్ఛత్రే చ భేషజే, కోశక
తరే వ్యాఘ్రే పుండరీకో ల్నిదిగ్గజే' ఇతి విశ్వప్రకాశః. అహం తవ మనోగతం
పూర్వమేవ చేహస్మిన్ స్వజన్త ని యత్సర్వం భవిష్యత్. తాపసముఖాన్తయా
తదుదీర్యతే సభ్యజనైస్సహ త్వం శృణు. ౪౫. ఏవం తాపసముఖాద్విదితం వ
తం శ్రావయితుమభిముఖీకృత్య తం శ్రావయతి - జాతు కదాచిత్ మాతురు
జుషి మాతృసామిష్యం సేవమానాయాం మయి సత్త్వాం ప్రభయా విద్యుత్ప్ర
జటా యస్య సితభూత్యా శ్వేతభస్మనా రూషితా లిప్తా తమశ్శరీరం యస్య స
సూర్య ఇవ కశ్చిత్తప్రస్వీ అభ్యయాత్. ౪౬. తదా పాద్యాద్యయా పూజయా
పరిగృహ్య రచితాంజలిః నమితా పూర్వతనుశ్శిరోభాగో యయా సా జ
లలతా పరివస్యా పూజా యేన తమముం మునిం మమ భవిష్యమఖిలమ
జ్ఞా పృష్టవతీ. ౪౭. హే భగవన్ స్వదుహితుర్భవిష్యదహం న జానామి భ
హి తవసా వేత్తి ఆర్యసదృశాః నమ్రే జనే గోప్యమపి కృపయా కథయం
౪౮. ఏవం తం సమ్మఖీకృత్య గుహ్యం పృచ్ఛతి - మే దుహితా కియదాయు
ప్యతి? సుతాన్ కతి వా ప్రాప్యతి? పతిం కీదృశమువైష్యతి? తథా ప్రభు
ధాన్యవతీ సతీ యజ్ఞానపి కరిష్యతి. ౪౯. ఇదేవం ప్రసువా జనన్యా పృష్టం
చరితం యన్వై స ఊణమాత్రం మిలితే విలోచనే ఏవ విలోచనకే నేత్రే యేన
మేణ సకలం కథయన్ ఇదమప్యపరమతిగోప్యమపి జగాద. ౫౦. వేదబాహ్యం

ద్రుహిణః, పునరుద్దిగ్ధీర్షరవతీర్య ఖలు ప్రతిభాతి మండనకపీంద్రమిషాత్. ౧౧. తమవాప్య రుద్రమివ సా ౨ ద్రిసుతా దుహితా తవాచ్యుతమివా భిసుతా, అనురూపమాహృత సమస్తమఖా సమతా భవిష్యతి చిరం ముదితా. ౧౨. అథ నష్టమాపనిషదం ప్రబలైః కుమతైః కృతాంత మిహ సాధయితుమ్, నను మానుషం వపురువేత్యశివస్సమలంకరిష్యతి ధరాం స్వపదైః. ౧౩. సహ తేన వాదముపగమ్య చిరం దుహితుః పతిస్తు యతి వేషజాషా, విజితస్తమేవ శరణం జగతాం శరణం గమిష్యతి విస్మష్ట గృహః. ౧౪. ఇతి గాముదీర్య స మునిః ప్రయయా సకలం యథాతథ మభూచ్చ మమ, భవదీయశిష్యపదమస్య కథం వితథం భవిష్యతి మునే ర్వచసి? ౧౫. అపి తు త్వయా ౨ద్య న సమగ్రజితః ప్రథితాగ్రణీర్తమ పతిర్యదహమ్, వపురర్థమస్య న జితామతిమ న్నపి మాం విజిత్య కురు శిష్యమిమమ్. ౧౬. యదపి త్వమస్య జగతః ప్రభవో నను సర్వవిచ్చ

యేషాం. కర్తధారయో వా. ప్రబలైశ్చ తైర్వాహ్యమతైరసంఖ్యాతైర్వేదమార్గై ౨ధి క్షీతి భూమా ఖలే ఉచ్చిన్నే సతి ద్రుహిణో బ్రహ్మ వేదమార్గముద్ధర్మమిచ్చుర్ధ్వంధన కపీంద్రవ్యాజేనావతీర్య కిల భాతి ప్రకాశతే. ౧౧. పర్వతమతా పార్వతీ రుద్రమివ, సముద్రసుతా లక్ష్మీర్విష్ణుమివ, సా తవ సుతా తం ద్రుహిణావతార మనురూపం మం దనమవాప్యహృతాః సర్వే మఖా యజ్ఞా యనూ. సుతైస్సహ వర్తమానా చ సతీ చిరకాలం ముదితా భవిష్యతి. ౧౨. అథానంతరమిహాస్తిక్ లోకే బ్రబలైః కుమతై ర్నష్టమాపనిషదం కృతాంతం సిద్ధాంతం సాధయితుం నను శివో మానుషం వపురవాప్య స్వచరణన్యానై ర్భూమిమలంకరిష్యతి. ౧౩. తేన యతివేషజాషా శ్రీశంకరేణ సహ తవ దుహితుః పతి ర్వాదం ప్రాప్య తేన విజితః సక్ పరిత్యక్తగృహో జగతాం శరణం తం శరణం గమిష్యతి. ౧౪. ఇతి వాచముదీర్య స మునిః ప్రయయా మమ సర్వం భవిష్యత్ యథా తేనోక్తం తథైవాభూత్ తస్మాదస్య మమ పత్యుర్భవదీయశిష్యపదం మునే ర్వచసి కథమనత్యం భవిష్యతి? ౧౫. యద్యప్యేవం తథా ౨పి మదవిజయేన సకలస్యావ రాజితత్వా న్తాం విజిత్యైనం శిష్యం కుర్విత్వాహః—అపి తు కింతు ప్రథితానామగ్రణీ ర్తమ పతిరద్య త్వయా సమగ్రో జితో న భవతి ఇతి తథా యద్యస్తాదహమస్యార్థం శరీరం న జితా 'ఆత్మనో ౨ర్థం పన్నీ' ఇతి శ్రుతే. ఏతజ్జాతుం యోగ్యో ౨సీతి సూచయక్ సంబోధయతి.—హేమలిమన్నితి. తస్మాన్తాం విజిత్యైనం శిష్యం కురు. ౧౬. నను మత్స్వరూపాభిజ్ఞా మయా సహ వాదం కథమిచ్చసీతి చేతత్రాహ-యద్య

పరమః పురుషః, తదపి త్వయైవ సహవాదకృతే హృదయం బి
తూత్కలికామ్. ౧౭. ఇతి యాయజ్ఞాకసహధర్తచరీకథితం
వదగర్హ్యపదమ్, మధురం నిశమ్య ముదితస్సుతరాం ప్రతివ
యతిప్రవరః. ౧౮. యదవాది వాదకలహోత్సుకతాం ప్రతివ
దయమిత్యబలే, తదసాంప్రతం న హి మహాయశసో మహిళా
యంతి కథామ్ ౧౯. స్వమతం ప్రభేత్తుమిహ యో యతలే న
౭స్తు యదివా ౭స్త్వితరః, యతితవ్యమేవ ఖలు తస్య జయ
రక్షణపరైర్భగవత్. ౨౦. అతఏవ గార్హ్యభిధయా కలహం
వల్క్యమునిరాడకరోత్, జనకస్తథాసులభయా ౭బలయా
భవంతి న యశోనిధయః. ౨౧. ఇతి యుక్తిమద్రదితమాకల
తరః శ్రుతిసరిజ్జలధిః, స తయా వివాదమధిదేవతయా వచ
విదుషాం సదసి. ౨౨. అథ సా కథా ప్రవవృత్తే స్త తయో

వ్యస్య జగతస్తస్యం కారణం సర్వజ్ఞశ్చ పరమః పురుషస్తథాపి త
వాదార్థం మమ తు హృదయముత్కంఠాం ధారయతి. ౧౭. ఇత్యేవం
వత్సాన్య కథితమర్థవదనిందితపదం మధురం వచో నిశమ్యాత్మంతం ముదిత
శ్రీశంకరః ప్రతివక్తుమైచ్ఛత్. ౧౮. మే హృదయం వాదకలహోత్సు
పద్యత ఇతి త్వయా యదుక్తం హే ౭బలే, తదయుక్తం. హి యస్మాన్తవ
జనేన కథాం న కథయంతి. ౧౯. స్వమతరక్షణాయ ప్రవృత్తేన త్వయై
మిత్యాశయేన సరస్వత్యాహ-ఇహాస్తిక్ లోకే స్వమతం ప్రభేత్తుం య
కరోతి, స వధూజనో ౭స్త్వనోవా ౭స్తు తస్య జయే హే భగవ
రక్షణపరైర్యత్నైః కర్తవ్య ఏవ ఖలు ప్రసిద్ధం. ౨౦. తత్రైవం విధా
హరతి-అతఏవ గార్హ్యాఖ్యయా ౭బలయా సహ యాజ్ఞవల్క్యా
కలహమకరోత్. తయోస్సంవాదో బృహదారణ్యకే ఉక్తస్తథా జన
౭బలయా సహ కలహమకరోదితి మోక్షధర్మేషాక్తం. యదుక్తం
ఇతి. తత్రాహ - కిమేతావతా ౭మీ యాజ్ఞవల్క్యదయో య
భవంతి? అపితు భవంత్యేవ. ౨౧. ఇత్యేవం యుక్తియుక్తం తయా క
స్తుదితాంతరః శ్రుతిలక్షణానాం నదీనాం సముద్రస్స శ్రీశంకరో
త్ర్యా దేవతయా సరస్వత్యా విదుషాం సదసి వాదమయేష ఇచ్ఛతి స్త.
నంతరం పరస్పరజయోత్సుకయోశ్చ త్రవణేన విస్తయ్యాకృతా

పరస్పరజయోత్సుకయోః, మతిచాతురీరచితశబ్దఝరీశ్చ్రుతివిస్తయ్యాకృత
వివక్షణయోః. ౬౩. అనయోర్విచిత్రపదయుక్తిభరైర్విశమయ్య సంక
భనమాకలితమ్, న ఫణీశమవ్యతులయన్న రవిం న గురుం కవిం కిమ
పరం జగతి. ౬౪. న దివా న నిశ్యపి చ వాదకథా విరరామ నైయ
మికకాలమృతే, ఇతి జల్పతోస్సమమనల్పధియోర్దివసాశ్చ సప్తదశ
చాత్యగమః. ౬౫. అథ శారదా ఒకృతవాక్ప్రముఖేష్వఖలేషు
శాస్త్రనిచయేషు పరమ్, తమజయ్యమాత్మని విచింత్య మునిం పున
రవ్యచింతయదిదం తరసా. ౬౬. అతిబాల్య ఏవ కృతసన్న్యసనో నియ
మైః పరైరవిధురశ్చ సదా, మదనాగమేష్వకృతబుద్ధిరసౌ తదనేన
సంప్రతి జయేయమహమ్. ౬౭. ఇతి సంప్రధార్య పునరవ్యమునా
కథనే ప్రసంగమథ సంగతితః, యమినం సదస్య ముమపుచ్ఛదసౌ
కుసుమాస్త్రశాస్త్రహృదయం విదుషీ. ౬౮. కలాః కియంత్యో వద
పుష్పధన్వనః కిమాత్తికాః కించ పదం సమాశ్రితాః, పూర్వే చ పక్షే

భ్యాం తయోర్ద్వయోశ్శంకరసరస్వతోర్వాదకథా ప్రవపుతే. తాం విశిష్ట-బుద్ధి
చాతుర్యాత్ రచితా శబ్దఝరీ యత్ర సా. ౬౩. విచిత్రపదయుక్తిభరైర్వాక్ప్రమున
యోః కథితం శ్రుత్వా ఫణీశం కేషమపి నాతులయత్, నాసి సూర్యం, నాసి బృహ
స్పతిం, నాసి శుక్రం, జగత్యపరం నాతులయన్నితి కిం వక్తవ్యం?. ౬౪. నైయమిక
కాలం సంధ్యావందనాదిషు నియతం కాలం వినా. ౬౫. అథ శారదా ఒకృతవాక్ప్ర
ముఖేష్వనాదిసిద్ధవేదవాక్ప్రభృతిష్వఖలేషు శాస్త్రసమూహేషు తం పరం మునిం
జేతుమశక్యమాత్మని విచింత్య పునరపీదం వక్ష్యమాణం ఝడిత్యచింతయత్. ౬౬.
యదచింతయత్తద్దర్శయతి-అతిబాల్య ఏవ కృతం సన్న్యసనం యేన నియమైః పరై
రవిధురోఒవికలశ్చ సదా కదాపి నియమవినిర్దుష్టో న భవతీత్యర్థః. అతః కామాగమే
ష్వయమకృత బుద్ధిస్తత్తస్మాదనేన మదనాగమేనేదానీమహం జయేయమ్. ౬౭.
ఇత్యేవమమునా కథనే ప్రసంగం సంప్రధార్య అథ ప్రసంగాత్పదస్యముం యమి
నం కామశాస్త్రస్య రహస్యమసౌ విదుషీ సరస్వత్యపుచ్ఛత్. ౬౮. యదపుచ్ఛత్త
దుదాహరతి-పుష్పధన్వనః కామస్య కలాః కియంత్య? ఇతి సంఖ్యావిషయకః ప్రశ్నః
కిమాత్తికా? ఇతి స్వరూపవిషయకః కింసానమాశ్రితా? ఇతి. సానగోచరః పూర్వే
శుక్లే చ పక్షే ఒన్యథా కృష్ణపక్షే యా స్థితిస్తస్యా విపర్యయేణ తస్య కేన ప్రకారేణ
స్థితిరితి పక్షద్వయేఒపి తస్య స్థితిప్రకారవిషయః. కథం యువత్యాం పురుషే చ

కథమన్యథా స్థితిః కథం యువత్వాం కథమేవ పూరుషే? ౬౯. రితః కించిదువాచ శంకరో విచింతయన్న త్ర చిరం విచక్షణః, మనుక్తౌ భవితాల్పవేదితా భవేత్తదుక్తౌ మమ ధర్మసంక్షయః. ఇతి సంవిదింత్య స హృదా ౭౭శు తదా ౭౮వబుద్ధపుష్పశరశాస్త్ర విదితాగమో ౭౯ సురిరక్షయిషుర్నియమం జగాద జగతి వ్రతే ౭౧. ఇహ మాసమాత్రమవధిః క్రియతామనుమన్యతే హి ది గణః, తదనంతరం సుదతి హాస్యసి భోః కుసుమాస్త్రశాస్త్రనిపుణతా ౭౨. ఉరరీకృతే సతి తథేతి తయా ౭౩ క్రమతే స్త యోగిమృగ నమ్, శ్రుతవిగ్రహః శ్రుతవి నేయయుతో దధదభుచారమథ దృశా. ౭౩. స దదర్శ కుత్రచిదమర్త్యమివ త్రిదివచ్యుతం విగ మసి, మనుజేశ్వరం పరివృతం ప్రలవత్ప్రమదాభిరార్తిమదవ జనమ్. ౭౪. అథో నిశాభేటవశాదటవ్యాం మూలే తరోర్ధ్వ త్వరాసుమ్, తం వీక్ష్య మార్గే ౭౫మరకం నృపాలం సనందనం

కథమితి స్త్రీపురుషయోర్వైవిక్షణ్యేన తస్య స్థితివిషయః. ౬౯. ఇతీరితి న్నర్థే విచింతయన్ విచక్షణః శ్రీశంకరః కించిదపి నోవాచ. విచింతనమాహ- కలానామకథవే మమల్పజ్ఞతా భవిష్యతి తాసాం కథనే తు మమ యతే సంక్షయః. ౭౦. ఇత్యేవం స శీఘ్రం మనసా సంచింత్య విదితకామాగమో ౭౧ వ్రతినాం కామశాస్త్రానభ్యాసాద్వివ్రతవతాం పరమహంసపరివ్రాజకానాం స రక్షయితుమిచ్ఛుస్తస్మిన్ కాలే ౭౮వబుద్ధకామశాస్త్ర ఇవ సన్ జగాద. యదువాచ తదాహ-ఇహాస్మిన్కలాదిసంకథనే మాసమాత్రమవధిః క్రియతా యస్తాద్వివసస్య గణో వాదిభిరనుమన్యతే తథా చ మాసానంతరం భోః సుదతి, శాస్త్రనిపుణత్వమపి త్యక్ష్యసి. ౭౨. తథేతి తయా సరస్వత్యా స్వీకృతే స రాట్ శ్రీశంకర ఆకాశమాక్రమతేస్తాథానంతరం శ్రుతః విగ్రహస్వరూపం సః ప్రఖ్యాతవిగ్రహస్తథా శ్రుతైర్వి నేయైశ్చిమైః యుతః సుయోగపృష్ట్యా చారమాకాశగమనం దధత్. ౭౩. స కస్తింశ్చిద్దేశే విగతజీవమపి స్వర్గాత్పతి మివ ప్రలపంతీభిః ప్రమదాభిః పరివృతం ఆర్తిమానమాత్మజనో యస్య తం స దదర్శ. ౭౪. అథో నిశాయాం రాత్రే మృగయావశాత్. ని. 'అభేటో మృగ సూం' ఇత్యుపరః. అటవ్యాం వనే వృక్షస్య మూలే 'మోహో మూర్ఛనం త్వరాసుముత్కాంతప్రాణం తమమరకసంజ్ఞం రాజానం వీక్ష్య స సంయమి

స సంయమింద్రః. ౭౫. సౌందర్యసౌభాగ్యనికేతసీమాః పరశ్శతా
యస్య పయోరుహాక్ష్యః, స ఏష రాజాఽమరకాభిధానశ్చేతే గతాసుః
శ్రమతో ధరణ్యామ్. ౭౬. ప్రవిశ్య కాయం తమిమం పరాసోర్న్వ
పస్య రాజ్యే ఽస్య సుతం నివేశ్య, యోగానుభావాత్పునరప్యవైతు
ముత్కంఠతే మానసమస్తదీయమ్. ౭౭. అన్యాదృశానామదసీయనా
నాకు శేశయాక్షీకిలకించితానామ్, సర్వజ్ఞతానిర్హరణాయ సో ఽహం
సాక్షీత్వమప్యాశ్రయితుం సమీహే. ౭౮. ఇత్యుచివాంసం యతి
తల్లజం తం సనందనః ప్రాహ ససాంత్యమేనమ్, సర్వజ్ఞ నైవావిదితం
తవాస్తి తథా ఽపి భక్తిర్నుఖరం తనోతి. ౭౯. మత్స్యేంద్రనామాహి
పురా మహాత్మా గోరక్షమాదిశ్య నిజాంగగుప్త్యై, నృపస్య కస్యాపి
తనుం పరాసోః ప్రవిశ్య తత్పతనమాససాద. ౮౦. భద్రాసనాధ్యా
సిని యోగివర్యే భద్రాణ్యనిద్రాణ్యభవత్ ప్రజానామ్, వవర్ష కా
లేషు వలాహకో ఽపి సస్యాని చాశాస్యఫలాన్యభూవత్. ౮౧. విజ్ఞా

సనందనం పద్మపాదం ప్రోవాచ. ఉ. ౭౫. యస్య సౌందర్యసౌభాగ్యనికేతసీమాః పరశ్శతా
తాః శతాదధికాః కమలనయనాః స ఏషాఽమరకసంజ్ఞో రాజా శ్రమతో గతప్రాణో
భూమా శేతే. ౭౬. పరాసోర్న్వపస్య తమిమం దేహం ప్రవిశ్య రాజ్యే ఽస్య
పుత్రం నివేశ్య యోగప్రభావాత్పునరప్యపాగంతుమస్తదీయం మన ఉత్కంఠతే.
౭౭. సర్వజ్ఞతానిర్హరణాయ సర్వజ్ఞత్వనిర్వాహాయ అముష్య రాజ్ఞ ఇమా అద
సీయా నానా అనేకవిధాః కుశేశయాక్ష్యః కమలాక్ష్యస్తాసాం యాని కిలకించితాని
'రోషాశ్రుహర్షభీత్యాదేః సంకరః కిలకించితం'ఇత్యుక్తాని. లేషామన్యాదృశానామతి
విలక్షణానాం సాక్షీత్వం సాక్షాద్బ్రష్టత్వమప్యాశ్రయితుం సో ఽహం సమీహే.
౭౮. ఇత్యుక్తవంతం యతిశ్రేష్ఠం తమేనం శ్రీశంకరం ససాంత్యం యథా స్యాత్తథా
ప్రోవాచ. హే సర్వజ్ఞ, సర్వవిదస్తవ యద్యపి కించిదప్యజ్ఞాతం నాస్తి తథా ఽపి
తవ భక్తిరస్తన్యుఖం కథనాయ ముఖరం వాచాలం కరోతి. ౭౯. ఏవం పురావృత్తం
వృత్తాంతం శ్రావయితుమభిముఖకృత్య తం శ్రావయతి. హి ప్రసిద్ధం. పురా మత్స్యేంద్ర
ద్రనామా మహాత్మా స్వశరీరరక్షణాయ గోరక్షసంజ్ఞం శిష్యమాజ్ఞాస్య కస్యచిన్నత
కస్య రాజ్ఞః శరీరం ప్రవిశ్య తస్య రాజ్యమాప్నవత్. ౮౦. యోగిశ్రేష్ఠే తస్మిన్
భద్రాసనాధ్యాసిని నృపాసనముపవిష్టే సతి ప్రజానాం భద్రాణి నిద్రావర్జితాని
అభవత్. అభ్రమసి కాలేషు వవర్ష. సస్యాని చేచ్ఛానుసారిఫలాన్యభూవత్. ౮౧. ఇ

య విజ్ఞాస్సచివా నృపస్య కాయే ప్రవిష్టం కమపీహ దివ్యం
 విశ్రాజసరోరుహాక్షీస్సర్వాత్తనా తస్య వశీక్రియాయై. ౮౦.
 లాస్యాభినయాదికేషు సంసక్తచేతా లలితేషు తానామ్, స
 త్య మునిస్సమాధిం సర్వాత్తనా ప్రాకృతవద్భభూవ. ౮౧.
 ఏహో ౭థ గురోః ప్రవృత్తిం విజ్ఞాయ రక్షన్మహుథాన
 నిశాంతకాంతానటనోపదేష్టా నితాంత మస్యాభవదంతరం
 తత్రైకదా తత్త్వనిబోధనేన నివృత్తరాగం నిజదేశికం సః,
 పూర్వీముపదిశ్య నిన్యే యథాపురం ప్రాక్తనమేవ దేవ
 హంతేదృశో ౭యం విషయానురాగః కించోర్ధ్వరేతో వ్రత
 నోదయేత్కిల్బిషముల్బణం తే కృత్యం భవానేవ కృతీ
 ౮౬. వ్రతమస్తదీయమతులం క్వ మహత్త్వ చ కా
 గర్వ్యమిదమ్?, తదపీష్యతే భగవతైవ యది హ్యనవస్థితం
 భవేత్. ౮౭. అధిమేదిని ప్రథయితుం శిథిలం ధృతకంక

హస్తికా నృపస్య కాయే ప్రవిష్టం కమపీ దివ్యం విజ్ఞాః సచివా విజ్ఞాయ
 లాక్షీః సర్వభావేన తస్య వశీకరణార్థం సమాదిశత్. ౮౦. ఏవం స
 తానాం లలితేషు సంగీతనృత్యాభినయాద్యేషు సక్తం చిత్తం యస్య ఏ
 ధిం విస్తృత్య సర్వాత్త భావేన ప్రాకృతవద్భభూవ. ౮౩. అథానంతర
 గురోః ప్రవృత్తిం విజ్ఞాయ బహుప్రకారేణాస్య గురోర్దేహం రక్షత్
 స్యాంతఃపురస్య కాంతానాం నర్తనోపదేష్టా సకా అస్య గురోరత్త
 బభూవ. ౮౪. తత్ర తస్మిన్ దేశే ఏకస్మిన్నాలే తత్త్వనిబోధనేన నివృ
 గురుం సః గోరక్షః యోగానుపూర్వీముపదిశ్య యథాపూర్వం ప్రాక్త
 నిన్యే. ౮౫. తథాచైవంవిధో ౭యం విషయయానురాగః కించోర్ధ్వరే
 నోల్బణం పాపం కిం తే నోదయేత్? అపి తూదయేదేవ. తథా చ య
 వానేవ వివేక్షం కృతీ సమర్థః. ఇ,వ. ౮౬. కిం చాస్తదీయమతులం మ
 క్వచేదమతినింద్యం కామశాస్త్రం? తదపి భవతైవ యదీష్యతే తర్హస్మిన్
 దనవస్థితమేవ భవేత్. తథా చోక్తం - 'యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠస్తత్తదే
 యత్ప్రమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే' ఇతి-ప్ర. ౮౭. ఇదం స
 జ్ఞాపితం సర్వజ్ఞత్వాత్తవ కిన్తు ప్రేష్టాదితమిత్యాహ - శిథిలమిమం యతి

ధర్మమిమమ్, భవతః కిమస్త్యవిదితం తదపి ప్రణయాన్తయోదిత
మిదం భగవత్. ౮౮. స నిశమ్య పద్మచరణస్య గిరం గిరతి స్త గీష్పతి
సమప్రతిభః, అవిగీతమేవ భవతా ఫణితం శృణు సౌమ్య వచ్చి పర
మార్థమిదమ్. ౮౯. అసంగినో న ప్రభవంతి కామా హరేరివాభీర
వధూసఖస్య, వజ్రోలియోగప్రతిభూస్స ఏష వత్సావకీర్ణిత్వవిపర్య
యో నః. ౯౦. సంకల్ప ఏవాఖిలకామమూలం స ఏవ మే నాస్తి సమ
స్య విజ్ఞోః, తన్మూలహానౌ భవపాశనాశః కర్తుస్సదాస్యాద్భవదోష
దృష్టేః. ౯౧. అవిచార్య యస్తు వపురాద్యహమిత్యభిమన్యతే జడమతి
స్సుదృఢమ్, తమబుద్ధతత్వ మధికృత్య విధిప్రతిషేధశాస్త్ర మఖిలం
సఫలమ్. ౯౨. కృతధీ స్త్వనాశ్రమమవర్ణమజాత్యవబోధమాత్ర
మజమేకరసమ్, స్వతయాఽవగత్య న భజేన్నివసన్నిగమస్య మూర్ధ్ని

ప్రకటయితుం ధృతకంకణస్య గృహీతప్రతిజ్ఞస్య భవతోఽవిదితం కిమస్తి? న కిమపి.
తథాఽపి హే భగవత్, ప్రణయాదిదం మయోక్తం. ౮౮. ఏవం పద్మపాదవాక్య
ముదాహృత్యాచార్యస్య తదుదాహర్తృమాహ - పద్మపాదస్య వచః శ్రుత్వా వాచ
స్పృతితుల్యా ప్రతిభా యస్య స ఉక్తవాత్. యద్యపి త్వయాఽనిందితమేవ కథితం, త
థాఽపి హే సౌమ్య, శ్రోతుం సావధానో భవ పరమార్థమిదం కథయామి. ౮౯. కిం
తదిత్యపేక్షాయామాహ - అసంగినః అసక్తివినిర్ముక్తస్య కామాః న ప్రభవంతి. తత్ర
దృష్టాంతః-గోపవధూసఖస్య శ్రీకృష్ణస్యేవ కించ యో వజ్రోలిసంజ్ఞకయోగప్రతిభూమి
స్స ఏష హే వత్స, నోఽస్మాకమవకీర్ణిత్వస్య రేతఃపాలేన త్తత్రతత్వస్య విపర్యయ
స్తదభావః తస్యా రేతఃకర్షణసామర్థ్యసంపాదకత్వాత్-ఉ. ౯౦. కించ సంకల్పవివాఖి
లాభిలాషస్య మూలం స ఏవ కృష్ణతుల్యస్య మమ నాస్తి. తథాచ సదైవ సంసార
దోషదృష్టేః కర్తురపి కామమూలస్య సంకల్పస్య హానౌ సత్యాం భవపాశనాశస్సాన్. ౯౧.
న న్వేపం తస్మి విధిప్రతిషేధశాస్త్రం నిష్ఫలం స్యాదితి చేత్తత్రాహ-యస్తు దేహా
ద్యవిచార్య దేహాదేర్జడత్వాదినాఽనాత్మత్వమవిచార్యాహమిత్యహంప్రత్యాలంబనమా
త్మానం సుదృఢమభిమన్యతే యతో జడబుద్ధిస్తమబుద్ధతత్వమధికృత్య సర్వం విధిప్రతి
షేధశాస్త్రం సఫలం - ప్ర. ౯౨. ఏవమజ్ఞస్యాధికారిణస్సత్వాద్విధిప్రతిషేధశాస్త్రసా
ఫల్యముక్త్వా తత్త్వవిదో అధికారాభావమాహ - కృతా సంపాదితా మహావాక్య
జన్యా దీర్ఘేన స త్వాశ్రమాదివినిర్ముక్తమాత్మానమాత్మత్వేనావగత్య వేదాంతప్రతి
పాద్యస్యరూపత్వాన్నిగమస్య మూర్ధ్ని వసన్నిధికింకరతాం న భజేత్. విధిగ్రహణం

విధికింకరతామ్. ౯౩. కలశాదిమృత్యుభవమస్తి యథా మతరా న జగదేవమిదం, పరమాత్మజన్యమపి తేన వినా సమయః ౭పి న సమస్తి ఖలు. ౯౪. కథమజ్యతే జగదశేషమిదం స్తృషేతి హృది కర్తృఫలైః, న ఫలాయ హి స్వపనకాలకృతం సుజాత్వనృతబుద్ధిహతమ్. ౯౫. తదయం కరోతు హయమేధశః మితాని విప్రహననాన్యథవా, పరమార్థవిన్న సుకృతైర్దురిలిప్యతే ౭ స్తమితకర్తృతయా. ౯౬. అవధీత్రిశీర్ష మదదాచ్ఛన్వృకమండలాయ కుపితః శతశః, బత లోమహానిరపి తేన

ప్రతిషేధస్యాప్యవలక్షణం. ౯౩. నను 'అవశ్యమేవ భోక్తవ్యం కృతం కర్తృశుభం, నాభుక్తం క్షీయతే కర్తృ కల్పణోటికతైరిసి' ఇత్యాదివచనైః కర్తృఫలవశ్యకత్వావగమాత్కథం తేన తత్వవిదోఽసంబంధః? ఇత్యాశంక్య 'నాచ వికారో నామధేయం మృత్తికేత్వేవ సత్యం' ఇతి శుక్తియైర్దృఢమైతేన కా ౭ప్యాత్మవ్యతి రిక్తస్య ప్రపంచస్యాభావవిచారణేన ఇత్యుమృషాత్వనిశ్చయాది ఘటాద్యం మృత్యుభవం వస్తు యథా మృదం వినా నాస్తి తథా పరమాత్మజ జగదపి పరమాత్మానం వినా కాలత్రయే ౭పి నాస్తి. 'తదనన్యత్వమారంభణశః ఇతి న్యాయాత్కల్పితస్యాధిష్ఠానానతిరిక్తత్వం ప్రసిద్ధమితి ఖల్వర్థః. ౯౪. తథా ప్రకారేణ ఇదం సర్వం జగన్నిశ్చేతి హృద్యనుసందధానః కర్తృఫలైర్నకేనా రేణ లిప్యతే. హి యస్తాత్స్వప్నకాలకృతం సుకృతం దుష్కృతం చ మృషాత్వాత్ కదాచిదపి ఫలాయ న భవతి. ౯౫. తత్తస్మాదయమశ్వమేధశతాని కరోవా ౭సంఖ్యాతాని విప్రహననాని కరోతు, తథాపి పరమార్థవిత్సుకృతైర్దురిలిప్యతే లేవకారణస్య కర్తృత్వస్య నివృత్తత్వాదితి. హేతునూహ-అస్తంగయేతి. ౯౬. అయమమితాని బ్రహ్మహననాని వా కరోతు తథా ౭పి దురితైర్న ఇత్యుక్తం తత్ర ప్రమాణాకాంతాయాం 'త్రిశీర్షాణం త్వాష్ట్రమహన్నరుస్తుఖా శాలాపృకేభ్యః ప్రాయచ్ఛతస్య మే తత్ర లోమపి న మియతే న యో వ నహ వైతస్య కేనచన కర్తృణా లోకో మియతే న స్తేయేన న భ్రూణహత్యయ శ్శులిమర్థతః పఠతి. త్రిశిరసం త్వష్టృపుత్రం విశ్వరూపమింద్రో ౭వధీత్. రాతి యథార్థం శబ్దయతీతి ఋగ్వేదాంతవాక్యం. తద్వేషాం ముఖే నాస్తితి స్తుఖాన్ శతశః యతీన్ శాలాపృకసమూహాయ కుపితస్సన్ అదాల్. తతకత్వోరింద్రస్య తేన కర్తృణా లోమహానిరపి నైవ కృలేతి ఋగ్వేదాన

శతక్రతోరితి హి బహ్వౌచగీః. ౯౭. బహుదక్షిణైరయజత క్రతుభి
ర్విబుధానతర్పయదసంఖ్యధనైః, జనకస్తథా ౭ప్యభయమాప పరం
న తు దేహయోగమితి కాణ్వవచః ౯౮. న విహీయతే ౭హి రిపువద్దురి
తైర్న చ వర్ధతే జనకవత్సుకృతైః, న స తాపమేత్యకరవం దురితం
కిమహం న సాధ్వకరవం త్వతి చ. ౯౯. తదనంగశాస్త్రపరిశీలనమప్యము
నైవ సౌమ్య కరణేన కృతమ్, న హి దోషకృత్తదపి శిష్టసరణ్యవనార్థ
మన్యవపురేత్య యతే. ౧౦౦. ఇతి సత్కథాస్సకథనీయయశా భవభీ
తిభంజనకరీః కథయన్, సుదురాసదం చరణచారిజనైర్గిరిశృంగమేత్య
పునరేవ జగౌ. ౧౦౧. అథ సానువశ్యత విభాతి గుహాః పురతశ్శిలా
సమతలా విపులా, సరసీ చ తత్పురిసరే ౭చ్ఛజలా ఫలభారనమ్రతదు
రమ్యతటా. ౧౦౨. పరిపాల్యతామిహ వసద్ధిరిదం వపురప్రమాద

త్యర్థః. ౯౭. హయమేధశతాని కరోతు తథా ౭పి సుకృతైర్న లిఖ్యత ఇత్యత్రాపి
ప్రమాణమాహ.— జనకో బహుదక్షిణైః క్రతుభిర్దేవానయజత తథా ౭సంఖ్యధనై
రతర్పయత్ తథా ౭పి కేవలం సర్వభయశూన్యం పరమానందస్వరూపం మోక్షం
ప్రాప న తు తత్ఫలభిగాయ దేహసంబద్ధమాపేతి కాణ్వనాం వచనం. తథా చ
శ్రుతిః. 'జనకో హ వై దేహో బహుదక్షిణేన యజ్ఞేనేజే' 'అభయం వై జనకః
ప్రాప్తోసీ' త్యాద్యా. ౯౮. ఫలితమాహః—తథా చ తత్త్వవిద్వత్ప్రరిపురింద్రస్తద్వత్
దురితైర్న హీయతే తథా జనకవత్సుకృతై శ్చ న వర్ధతే కించ స తత్త్వవిదహం
దురితం కిమర్థమకరవం సాధు కర్త చ కిమర్థం నాకరవమితి తాపమసి న ప్రాప్నో
తీత్యర్థః. తథా చ శ్రుతిః 'తత్సుకృతదుష్కృతే విధునుత వినగ్ం హవావసతపతికి
నుహం సాధు నాకరవం కిమహం పాపమకరవ' మిత్యాద్యా. ౯౯. తత్తస్మాద్యద్యసి
కామశాస్త్రపరిశీలనం హేసౌమ్యనేనైవ కరణేన వపుషా కృతమసి న చ దోషకృత్
తథా ౭పి శిష్టసరణీపరిపాలనార్థమన్యశరీరం ప్రాప్య యత్నం కరోమి. ౧౦౦. ఇత్యేవం
భవభయభంజనకరీః సత్కథాః కథయన్ కథనీయం యశో యస్య సచరణచారిజనై
రతిదుష్ప్రాప్సమద్రిశృంగం ప్రాప్యాథ గిరిశృంగప్రాప్త్యనంతరం స శ్రీశంకరో భూ
యో ౭ఘృవాచ. ౧౦౧. యదువాచ, తదుదాహరతిః—గుహాయాః పురతః సమం
తలం యన్యాస్సా. విపులా శిలా విభాతి తథా తన్యా గుహాయాః పరిసరే ప్రాంతభూమా
స్వచ్ఛజలా పునశ్చ ఫలానాం భారేణ నమైర్వృత్తై రమ్యం తటం యన్యాస్సా సరసీ
విభాతి హే వినేయా అనువశ్యత. ౧౦౨. తథా చ యావత్కామకలాక్షానాయోచితం

మనవద్యగుణాః, అహమాస్థితస్తదుచితం కరణం కలయామి యావ
దసమేషుకలామ్. ౧౦౩. ఇతి శిష్యవర్గమనుశాస్య యమిప్రవరో
విసృష్టకరణోఽధిగుహమ్, మహిషస్య వర్ష గురుయోగబలో ఽవిశదాతి
వాహికశరీరయుతః. ౧౦౪. అంగుష్ఠమారభ్యసమీరణం నయన్ కరం
ధ్రమాగ్రాద్బహిరేత్య యోగవిత్, కరంధ్రమార్గేణ శనైః ప్రవిష్ట
వాన్ మృతస్య యావచ్ఛరణాగ్రమేకాక్షిః. ౧౦౫. గాత్రం గతాసో
ర్వసుథాధిసస్య శనైస్సమాస్పందత హృత్ప్రదేశే, తథోదమాల
న్నయనం క్రమేణ తథోదతిష్ఠత్య యథాపురైవ. ౧౦౬. ఆదౌ తదంగ
ముదయన్నఖకాంతి పశ్యాన్నాసాంతనిర్వదనిలం శనకైగి పరస్తాత్,
ఉన్తిలదంఘ్రిచలనం తదనూద్య దక్షి వ్యాకోచముత్థితముపాత్త
బలం క్రమేణ. ౧౦౭. తం ప్రాప్తజీవముపలభ్య పతిం ప్రభూతహర్ష
స్వినాగి ప్రముదితాననపంకజాస్తాః, నార్యో విరేజారరుణోదయసంప్ర

శరీర మాస్థితోఽహం విషమేషుకలామనుభవామి తావదస్యాం శిలాయాం వసద్భి
ర్హేఽనవద్యగుణా ఇదం చ మద్యపురప్రమాదం యథా స్యాత్తథా పరిపాల్యతా
మిత్యర్థః. ౧౦౩. ఇత్యేవం శిష్యవర్గమనుశాస్య గుహాయాం త్యక్తదేహో గురుయోగ
బల ఆలివాహికేన జ్ఞానేంద్రియకర్తేంద్రియప్రాణమనోబుద్ధిరూపేణ లింగశరీరేణ
యుతో యమినాం ప్రవరః శ్రీశంకరోఽమరకాభిధస్య క్షితిపస్య కాయమనిశత్.
౧౦౪. కథం విసృష్టదేహస్త చ్ఛరీరం ప్రవిష్టవాన్? ఇత్యపేక్షాయాం తత్ప్రకారం దర్శ
యతి, స్వశరీరస్యాంగుష్ఠమారభ్య దశమద్వారపర్యంతం ప్రాణవాయుం నయన్ సన్
శిరోరంధ్రమార్గాద్బహిరాగత్య మృతస్య రాజదేహస్య చరణాగ్రపర్యంతం కరంధ్రమా
గ్రేణ శనైః ప్రవిష్టవాన్ ఏవం సత్యపేక్షబుద్ధిరేవ. ఉ. ౧౦౫. తతః కింవృత్తమిత్య
పేక్షాయామాహః—మృతకస్య భూమిపలేర్గాత్రం హృత్ప్రదేశే శనైస్సమాస్పందత
సమ్యక్ ప్రచలితం తథా హస్తాదిచలనక్రమేణ నయనముదమాలత్ తథా స రాజా
యథాపూర్వమేవోదతిష్ఠత్. ౧౦౬. క్రమేణేత్యుక్తం తత్ర కేన క్రమేణేత్యా
కాంతాయాం క్రమం నిరూపయతి. ఆదౌ తస్యాంగం గాత్రముదయంతీ ముఖకాంతి
ర్యస్థిక్ తథాభూతం పశ్యాన్నాసాంతర్నిర్వచ్ఛన్నానివాయు ర్యస్థిక్ శనకైః పశ్యా
దన్తిలచ్ఛరణయోశ్చలనం యస్థిక్ తతః పశ్యాదుద్యన్నేత్రయోర్వాక్యోచః.
సంకోచవినిర్దోశో యస్థిన్నిత్యేవం క్రమేణోపాత్తబలం సదుత్థితం. వ. ౧౦౭. తం
ప్రాప్తజీవం పతిముపలభ్య ప్రభూతో హర్షయుక్త శృణ్వో యాసాం ప్రముదితాని

ఘల్లపద్మాస్ససారసరవా ఇవ వారిజన్యః. ౧౦౮. హర్షం తాసాముదిత
మతులం వీక్ష్య వామేక్షణానామాత్తప్రాణం నృపమపి మహామాత్య
ముఖ్యాగ ప్రహృష్టాః, దద్ధుశ్శంఖాన్పణవపటహాన్ దుందుభీంశ్చాభి
జఘ్నుస్తేషాం ఘోషాస్సపది బధిరీచక్రిరే ద్యాం భువం చ. ౧౦౯.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్సార్వజ్ఞోపాయగోచరః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ౭యం నవమో ౭భవత్.

ముఖకమలాని యాసాం తా నార్యో విరేజుః. తత్ర దృష్టాంతః. అరుణోదయేన సంప్ర
భుల్లాని కమలాని యాసు తాః సారసానాం శబ్దేన సహితాః పుష్కరిణ్య ఇవ. ౧౦౮.
తాసాం వామేక్షణానాముదితం హర్షం వీక్ష్య నృపతిమపి ఆత్తప్రాణం వీక్ష్య
మహామాత్యప్రముఖ్యాః ప్రహృష్టాస్సంతః శంఖాన్ పూరితవంతః పణవాదీన్వాద్య
విశేషాంశ్చాభిజఘ్నుస్తేషాం శంఖాదీనాం శబ్దాః ద్యాం భూమిం చ బధిరీచక్రిరే.
మందాక్రాంతాపృతమ్. ౧౦౯.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
పంశావతంసరామకుమారనూనుధనవతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

న వ మ స్స ర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్చంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్చంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

దశమసర్గ ప్రారంభః.

అథ పురోహితమంత్రీపురస్సరైర్నరపతిః కృతశాంతికకర్తృభిః,
విహితమాంగలికస్స యథోచితం నగరమాస్థిత భద్రగజో యయా.
౧. సమధిగమ్య పురం పరిసాంత్యితప్రియజనస్సచివైస్సహ సంమతైః,
భువమపాలయదాదృతశాసనో నృపతిభిర్దివమింద్ర ఇవాధిరాట్. ౨.
ఇతి నృపత్వముపేత్య వసుంధరా భవతి సంయమిభూభృతి మంత్రिణః,
తమధికృత్య పరం కృతసంశయా ఇతి జజల్పరనల్పధియో మిథః. ౩.
మృతిముపేత్య యథాపునరుత్థితః ప్రకృతిభాగ్యవశేన తథా త్వయమ్,
నరపతిః ప్రతిభాతి న పూర్వవత్సముదితాఖిలదివ్యగుణోదయః. ౪. పసు
దదాతి యయాతివద్ధినే వదతి గీష్పతివద్ధిరమర్థవితే, జయతి ఫాల్గునవ

ఏవం సార్వజ్ఞోపాయం సప్రపంచం నిరూప్య కామకలాతత్త్వం సపరికరం
ప్రపంచయితుమారభతే. అథానంతరం కృతశాంతికకర్తృభిః పురోహితాదిభిర్యథోచి
తం విహితమాంగలికః ఆస్థితో మంగలగజో యేన స నరపతిః నగరం యయా. ద్రుత
విలంబితం. ౧. పురం సమధిగమ్య పరిసాంత్యితః ప్రియజనో యేన నృపతిభిరాదృతం
శాసనం యస్య స అధిరాట్ సమ్మతైస్సచివైస్సహ దివమింద్ర ఇవ భువమపాల
యత్. ౨. ఇత్యేవం నృపత్వం ప్రాప్య యతిరాజే శ్రీశంకరే భూమిమవతి సతి తం పర
మధికృత్య తస్మిన్నరస్మిన్ననల్పబుద్ధయో మంత్రिణః కృతసంశయాస్సంతః పరస్పర
మూఝః. ౩. జల్పనమేవోదాహరతి.—మృతిముపేత్య ప్రజాభాగ్యవశేన యథా
పునరుత్థితస్తథైవ ప్రకృతిభాగ్యవశేనైవాయం న పూర్వవత్ప్రతిభాతి కింతు సము
దితానామఖిలానాం దివ్యగుణానాముదయో యస్మింస్తథాభూతః ప్రతిభాతీత్యర్థః.
౪. గుణానేవోపవర్ణయతి. అగ్నినే యయాతివద్ధనం దదాతి తథా ౭యమర్థవితే

త్ప్రితిపార్థివాన్మకలమప్యవగచ్ఛతి శర్వవత్. ౫. అనుసవనవిసృత్వరై
రపూర్వై ర్వితరణపౌరుషశౌర్యధైర్యపూర్వైః, అనితరసులభైర్గుణై
ర్విభాతి క్షీతిపతిరేష పరః పుమానివాఽఽద్యః. ౬. అన్యతుషు తరవ
సుపుష్పితాగ్రా బహుతరదుగ్ధదుఘాశ్చ గోమహిష్యః, క్షీతిరభిమత
వృష్టిరాధ్యసస్యా స్వవిహితధర్మరతాః ప్రజాశ్చ సర్వాః. ౭. కాలస్త్రిష్య
స్సర్వదోషాకరోఽపి త్రేతామత్యేత్యద్య రాజ్ఞః ప్రభావాత్, తస్మాద
స్తద్రాజవత్ప్రవిశ్య ప్రాప్తైశ్వర్యశ్శాస్త్రి కశ్చిద్ధరిత్రీమ్. ౮. తదయం
గుణవారిధిర్యథా ప్రతిపద్యేత న పూర్వకం వపుః, కరవామ తథేతి
నిశ్చయం కృతవంతస్సచివాః పరస్పరమ్. ౯. అథ తే భువి యస్య
కస్యచి ద్విగతాసో ర్వపురి స్తి దేహినః, అవిచార్య తదాశు దహ్యా
తామితి భృత్యాన్ రహసి న్యయోజయన్. ౧౦. అథ రాజ్యధురం
ధరాధిపః పరమాప్తేషు నివేశ్య మంత్రిషు, బుభుజే విషయాన్విలాసినీ
సచివోఽన్యక్షితిపాలదుర్లభాన్. ౧౧. స్ఫుటికఫలకే జ్యోత్స్నాశుశ్రే
మనోజ్ఞ శిరోగృహే వరయువతిభిర్ద్వివ్యన్నత్రైర్దురోదరకేళిషు, అధర

వాచస్పతివద్గిరం పదతి ప్రతిరాజ్ఞో ఽర్జునవజ్జయతి సర్వమపి మహాదేవవజ్జానాతి.
౫. అనుసవనం సర్వదా విసరణశీలైరపూర్వైః దాతృత్వాదిభిర్వాన్యస్త్రిన్ సులభై
ర్గుణైరేష భూమిపతిరాద్యః పరః పుమాన్ పరమాప్తేష విభాతి - పుష్పితాగ్రావృత్తం.
౬. కించ వృక్షా అన్యతుషు సుపుష్పితాగ్రాః గోమహిష్యశ్చ బహుతరదుగ్ధదుఘాః క్షీతి
శ్చాభిమతా వృష్టిర్యస్యాం సా ఆధ్యసస్యా ప్రజాశ్చ సర్వాః స్వవిహితధర్మరతాః. ౭.
కింబహునా అద్య రాజ్ఞః ప్రభావాత్సర్వదోషాకరో ఽపి కలికాలస్త్రేతామతీక్రమతి
తత ఉత్క్రష్టో భవతి తస్మాత్ప్రాప్తైశ్వర్యః కశ్చిదస్తద్రాజ్యశ్శరీరం ప్రవిశ్య పృథివీం
శాస్త్రి-శాలి. ౮. తత్తస్మాదయం గుణసముద్రో యథా పూర్వం శరీరం న ప్రాప్నోయా
త్తథా కరవామేత్యేవం సచివాః పరస్పరం నిశ్చయం కృతవంతః-యోగినీ. ౯. అత్రైవం
నిశ్చయకరణానంతరం యస్య కస్యచిన్నృతకస్య దేహినః శరీరం భూమావస్తి తదవిచా
ర్యాఽఽశు దహ్యాతామిత్యేవ భృత్యానేకాంతే న్యయోజయన్. ౧౦. ఏవం మంత్రి
ణాం జల్పనాది నిరూప్య రాజ్యశ్చరితం వర్ణయితుముపక్రమతే - అథ రాజదేహప్రవే
శాద్యనంతరం భూమిపః పరమాప్తేషు మంత్రిషు రాజ్యధురం నివేశ్య విలాసినీసహాయా
ఽన్యభూమిపాలానాం దుర్లభాన్ విషయాన్ బుభుజే. ౧౧. జ్యోత్స్నాశుశ్రే
స్ఫుటికఫలకే మనోజ్ఞాని శిరోగృహాణి ఉపబర్హణాని యస్త్రిన్ తస్త్రిన్ దురోదరకే

దశసం బాహ్వవాహం మహాత్పలతాడనం రతివినిమయం రా
కార్షీత్ గ్లహం విజయే మిథః. ౧౨. అధరజసుధాశ్లేషా ద్రుచ
గంధి ముఖానిలవ్యతికరవశాత్కామం కాంతాకరాత్తమతిప్రి
మధు మదకరం పాయంపాయం ప్రియాస్సమపాయయత్కనక
రిందుచ్ఛాయాపరిష్కృతమాదరాత్. ౧౩. మధు మదకలం
స్విన్నం మనోహరభాషణం నిభృతపుళకం సీత్కారాధ్యం సరి
సౌరభమ్, దరముకుళితాక్షీషల్లజ్జం విసృత్వరమన్నథం ప్రచర
కాంతావక్త్రం నిపీయ కృతీ నృపః. ౧౪. వివృతజఘనం సం
ప్రణున్నపయోధరం ప్రసృతభణితం ప్రాప్తోత్సాహం రణన్త
లమ్, నిభృతకరణం నృత్యద్ధాత్రం గతేతరభావనం ప్రసృమ
ప్రాదుర్భూతం కిమప్యపదం గిరామ్. ౧౫. మనసిజకలాతతా

శిషు ద్యౌతకారక్రీడాసు అక్షైర్దీప్యక్ సక్ రాజా మిథో జయే అధరదశసం
వాహం భుజేనోద్వహనం మహాత్పలతాడనం రతివివర్యయం గ్లహంపణమా
హరిణీపృతం 'రసయుగహయైః స్సామ్రాష్ట్రా గోయదాహరిణీతచేతి లక్షణాత్
అధరాజ్ఞాతాయాః సుధాయాః శ్లేషాద్రుచ్యం ముఖవాయోర్వ్యతికరవశాత్సంప
త్సుగంధి కాంతానాం కరేభ్యః ప్రాప్తమతవీవాతి. ప్రియం మదకరమిందుచ్ఛా
చంద్రప్రతిబింబేన పరిష్కృతం మధు మద్యం కామం యథేష్టమాదరాత్సువర్ణ
సీత్వాపీత్వా ప్రియాః సమపాయయత్. ౧౩. మధుమదేన కలమవ్యక్తాక్షరం మ
మీషల్నేష్వదయుక్తం మనోహరం భాషణం యస్మిన్ నిభృతరోమాంచం సీ
ధ్యం కమలస్య సౌరభవత్సౌరభం యస్య విసృత్వరః ప్రసరణశీలా మన్నథో
వీవంబిధం కాంతాముఖం నిపీయనృపః కృతకృత్యోఽభూత్. ౧౪. వివృత
రహితే జఘనే యస్మిన్ సందప్తోఽధరోష్ఠో యస్మిన్ ప్రణున్నో ప్రకర్షే
స్తనో యస్మిన్ ప్రసృతం మణితం రతికూజితం యస్మిన్ ప్రాప్త ఉత్సాహో
రణంతీ మణిమేఖలా యస్మిన్ నిభృతమాపాదితం కరణం క్రియాభేదః సంప
యస్మిన్. ని. 'కరణం హేతు కర్తృణోః, క్రియాభేదేంద్రియక్షేత్ర కాయసం
చేతి మేదిసి. నృత్యంతి గాత్రాణి యస్మిన్ గతా ఇతరస్య భావనా యస్తాత్తథ
వాచామగమ్యం కిమప్యతిశయితం సుఖం ప్రాదుర్భూతమిత్వర్థః. ౧౫. తత్రా
నందమేవాన్వభూదిత్యాహ-మనసిజేతి. 'శ్రద్ధా ప్రీతీరతి త్వైవధృతిః కీర్తిర్న

మనోజ్ఞవిచేష్టిత స్సకలవిషయవ్యావృత్తాక్ష స్సదా ఽనుసృతోత్తమః,
కృతకుచగురూపాస్త్యాత్మంతం సునిర్వృతమానసో నిధువనపరబ్రహ్మః
నందం నిరర్గళమన్వభూత్. ౧౬. పురేవ భోగాః బుభుజే మహీభృ
త్సభోగినీభి సృహితో ఽప్యరంస్త, కందర్పశాస్త్రానుగతః ప్రవీణై ర్వా
త్స్యాయనే తచ్చ నిరైక్షతాద్ధా. ౧౭. వాత్స్యాయనప్రోదితసూత్ర
జాతం తదీయభాష్యం చ నిరీక్ష్య సమ్యక్, స్వయం వ్యధత్తాభినవార్థ
గర్భం నిబంధమేకం నృపవేషధారి. ౧౮. పారాశర్యవనిభృతి ప్రవిశ్య
రాజ్ఞో వర్జైవం విహరతి తద్విలాసినీభిః, దృష్ట్వా తత్సమయమతీత

విమలా మోదినీ ఘోరా మదనోత్పాదినీ యదా, మోహినీ దీపనీ చైవ జ్ఞేయా వశకరీ
తథా, రంజనీ చైవ మదనాకలాః స్త్ర్యంగేషు సర్వశః, దక్షిణాంగం సమాశ్రిత్య ఆశిర
శ్చరణావధి, పాదే గుల్ఫే తథోరా చ భగే నాథా కుచే హృది, కక్షే కంఠే తథాష్ఠే
చ గండే నేత్రే శ్రుతావపి, లలాటే చ శిరోదేశే వసేత్కామస్థిభిక్రమాత్, దక్షే పుంస
స్త్రీయా వామే శుక్లే కృష్ణే విపర్యయ' ఇత్యుక్తప్రకారేణ మనసిజన్య కామస్య కలా
స్వభిజ్ఞో మనోజ్ఞం విచేష్టితం యస్య సకలవిషయేషు వ్యాపారయుక్తానీంద్రియాణి
యస్య సదా ఽనుసృతాః ప్రమదోత్తమా యేన కృతా యా కుచలక్షణగురూపాసనా
తయా ఽత్యంతం సునిర్వృతమంతఃకరణం యస్య స నిరర్గళం నిరాబాధం నిధువనం
మైథునం. ని. 'మైథునం నిధువనం రత' మిత్యమరః. తత్ర వరో యః బ్రహ్మనందస్త
మనుభూతవాక్-హరిణీ. ౧౬. స మహీభృత్పురేవ భోగినీభిః ప్రమదాభిసృహితో
భోగాః బుభుజే వాత్స్యాయనే ప్రవీణైః సహితశ్చ కామశాస్త్రానుగతో ఽరంస్త
తచ్చ కందర్పశాస్త్రం స్వయం సాక్షాద్బ్రష్టవాక్ - ఉ. ౧౭. తద్దృష్ట్వా నిబంధ
మేకం చకారేత్యాహ-వాత్స్యాయనేన ప్రోదితం త్రివర్గప్రతిపత్తిః విద్యాసముద్దేశః
నాగరికం పుత్రం నాయకసహాయదూతీకర్తృవిమర్యః ప్రమాణకాలభావేభ్యో రత్య
వస్థావసం ప్రీతివిశేషాః ఆలింగనవిచారాః చుంబనవికల్పాః నఖరదశనజాతయః దశన
చ్ఛేద్యవిధయః దేశ్యా ఉపచారాస్సంవేశనప్రకారాః చిత్రరతాని ప్రహరణనియో
గాః తదుక్తాశ్చ సీతాగ్రోపక్రమాః పురుషాయితం పురుషోవసృత్వాని ఔపరిష్టకం
రతారంభావసానికం రతవిశేషా, ప్రణయకలహ ఇత్యాదినమాసవ్యాసాత్మకం సూత్ర
జాతం తదీయం భాష్యం చ సమ్యక్ నిరీక్ష్యాభినవార్థగర్భమేకం నిబంధమమర
కాఖ్యనృపవేషధారి వ్యధత్తేత్యర్థః. ౧౮. ఏవం రాజదేహప్రవేశానంతరం కృతం
తదీయం చరితం నిరూప్య తచ్ఛిష్యచరితం వర్ణయతుముపక్రమతే-పరాశరేణ ప్రోక్తం

మస్య శిష్యా రక్షంతో వపురితరేతరం జజల్వుః. ౧౯. ఆచార్యై రవధిరకారి మాసమాత్రం సోఽతీతః పునరపి పంచమాశ్చ ఘస్రాః, అద్యాపి స్వకరణమేత్య న స్సనాథా న్కర్తుం తన్ననసి న జాయతే ౨౦. కిం కుర్తః క్వ ను మృగయామహే క్వ యామః కో జానన్నిహ వసతీతి నోఽభిదధ్యాత్, విజ్ఞాతుం కథమిమ మిశ్చహే విచింత్యాప్యాసింధుక్షీతితలమస్య గాత్రగూఢమ్. ౨౧. గురుణా కరుణానిధినా హ్యధునా యది సంనిహితా విహితాస్త్యజితాః, జగతి క్వ గతిర్భజతాం త్యజతాం స్వపదం విపదంతకరం తదిదమ్. ౨౨. నిశ్చేషేంద్రియజాడ్యహృన్నవనవాహ్లాదం ముహు స్తన్వతీ నిత్యాశ్లేష్ట రజోయతీశ చరణాంభోజాశ్రయా శ్రేయసీ, నిష్ప్రత్యూహవిజృంభ మాణవృజినస్యోద్వాసనావాసనా నిస్సీమా హృదయేన కల్పితపరిరంభా

భిక్షుమాత్రమధీత ఇతి పారాశరీ యతిః. ని. 'పారాశర్యమిమస్కరీ' త్యమరః. తేషా మవనిభృతి రాజ్ఞీ శ్రీశంకరే రాజ్ఞీశ్వరీరం ప్రవివ్రైవం తద్విలాసిసీభిర్విహరతి సతి తస్మాగమనకాలం తత్సంకేతం మాసమాత్రం వా వ్యతిక్రాంతం దృష్ట్వా ఆస్య శిష్యా శ్వరీరం రక్షంతః, పరస్పరం జజల్వుః - ప్రహర్షణీ. ౧౯. తజ్జల్వనముదాహరతి. ఆచార్యైర్వాసమాత్రమవధిః కృతస్సోఽతీతః పునరపి పంచషడ్వా దినాని వ్యతీతాని అద్యాపి స్వశరీరం ప్రవిశ్యాస్తాసనాథాన్ కర్తుం తస్య మనసి కరుణా న జాయతే. ౨౦. తస్మాత్కిం కుర్తః క్వ గచ్ఛామః న తు క్వచిద్గత్వా కశ్చన ప్రప్తవ్య ఇత్యాశంక్యాహు ర్జ్ఞానన్ ఇహ వసతీతి నః అస్తభ్యం కః అభిదధ్యాత్? నను సముద్ర పర్యంతం క్షీతితలమస్య స్వయమేవ విజ్ఞేయ ఇతి తత్రాహుః ఆసింధు భూమితలం విచింత్యాన్విష్యాపి ఇమం గురుం విజ్ఞాతుం కిం సమర్థా భవామో? యతోఽన్య శరీరే గూఢం. ౨౧. తథా కరుణానిధిర్గురురసి యది సన్నిధిం న విధాస్యతి తర్హస్తి స్సాకం క్వాపి గతిర్నాస్తీత్యాశయేనాహుః. కరుణానిధినా గురుణాఽపి యది త్యక్తా పయమధునా సన్నిహితా న విహితాస్తర్హస్తి విపదంతకరం తత్స్వపదం భజతాం పునశ్చేదం సర్వం త్యజతాం జగతి క్వ గతిర్న క్వాపీత్యర్థః. తోటకం 'ఇహ తోటకమంబుధిస్యై ప్రధితం'. ౨౨. నన్వేషం భూతగురువిరహవతాం భవతాం కథం జీవన? మితి తత్రాహుః - సర్వేంద్రియజాడ్యహృద్యో నపినో నపినాహ్లాదస్తం ముహుర్వితన్వతీ పునశ్చ నిత్యమశ్లేష్టమమృష్టం రజో యాభ్యాం తే రజోగుణ లక్షణపాంసు వినిర్దుత్తయతీశస్య చరణకమలే ఆశ్రయో యస్య అతపివ శ్రేయసి ఆతి

చిరం భావ్యతే. ౨౩. ఫలితైరివ సత్వపాదపైః పరిణామైరివ యోగ సంపదామ్, సమయైరివ వైదికశ్రియాం సశరీరైరివ తత్వనిర్ణయైః. ౨౪. సధనైర్నిజలాభవైభవాత్సకుటుంబై రుపశాంతికాంతయా, అతదన్య తయాఖిలాత్తకైరనుగృహ్యేయ కదాను ధామభిః?. ౨౫. అవినయం వినయన్నసతాం సతామతిరయం తిరయన్భవపావకమ్, జయతి యో యతియోగభృతాం వరో జగతి మే గతిమేష విధాన్యతి. ౨౬. విగతమోహతమోహాతి మాప్యయం విధుతమాయతమా యతయో ౭భవత్, అమృతదన్య తదన్య దృశస్సృతావతరేమ తరేమ శుగర్ల వమ్. ౨౭. శుభాశుభవిభాజకస్ఫురణదృష్టిముష్టింధయః క్షపాంధమత పాంధదుష్కృధకదంభకుక్షింభరిః, కదా భవసి మే పునఃపునరనాద్య

శ్రేష్ఠా పునశ్చ నిష్ప్రత్యూహం నిర్విఘ్నం యథా స్వాత్తథా విజృంభమాణస్య వృజీ నసౌమ్యద్వాసనానివాశికా నిరవధిరూపా వాసనా సా హృదయేన కల్పితాలింగనా చిరం భావ్యతే. తథా చ గురుచరణవాసనాభావన మేవ జీవనసాధనమితి భావః. శా. ౨౩. తత్ర కేచిదౌత్సుక్యమావిష్కర్వంత ఆహుః. సత్వపాదవైర్వ్యవసాయరూపవృత్తైః ఫలితైరివ యోగసంపదాం పరిణామైరివ వైదికశ్రియాం సమయైర్భాసైరివ. ని. 'సమయశ్శవభే భాస సంపదో' రితి విశ్వప్రకాశః. తత్త్వనిర్ణయైశ్శరీరవద్భిరివ నిజ లాభవైభవాత్సధనైరివ ఉపశాంతిలక్షణయా కాంతయా కళత్రసహితైరివ తేభ్యో ౭న్యస్యాభావతయా సకలాత్త కైస్తేజోభిః కదా న్ననుగృహ్యేయానుగృహీతో భవిష్యా మితి ద్వయోరర్థః. ఏయోగినీ. ౨౪ - ౨౫. తత్ర కల్పితమేవ దుఃఖత ఆచార్య ఏవ మమ గతిం విధాన్యతీత్యాహ—ఆసతామవినయం వినయత్ దూరీకుర్వన్నతామతివేగ వంతం సంసారాగ్నిం తిరయత్ అవగతం కరిష్యత్ యో యతియోగభృతాం వరో జగతి జయతి ఏవ మమ గతిం విధాన్యతి-ద్రు. ౨౬. కేచిత్తు తద్దర్శనేనైవ శోకసాగరస్య తరణం మత్స్య ఆహుః. యం విగతా మోహలక్షణతమసాం సంహతిర్మన్తాన్నిరావ రణతత్వజ్ఞానవంతం ప్రాప్య యతయో విధుతమాయతమా అతిశయేన విధుతా కంపితా మాయా యై స్తథాభూతా ఆభవత్, తస్యాస్యామృత ప్రదన్య చక్షుషో మార్గే యదా ౭వతరేమ, తదా శోకసముద్రం తరేమ. ౨౭. సకలానర్థనివర్తకమద్వయానందప్రావ కం తదీయముపదేశం స్వరత్ కల్పితాహ-పునఃపునర్నే ౭నాద్య విద్యాతమో విమృ ద్య గతితద్వైత మద్వయం పదముదంచయ స్ప్రికాశయ స్పృణ్యపుణ్యవిభాజకస్ఫు రణదృష్టేర్ముష్టింధయస్సారాకర్షకః రాత్ర్యం ధకారాత్త కేఘ మలేఘ పాంథానాం

విద్యాతమః ప్రమృజ్య గలితద్వయం పదముదంచయన్నద్వయమ్ ?.

౨౮. మర్త్యానాం నిజపాదపంకజజుషామాచార్యవాచా యయా రుం
ధానో మతికల్తపం త్వమిహ కిం కుర్వాణనిర్వాణయా, ద్రాక్షాయా
స్యసి చేత్సుధీకృతపరిహాసస్య దాసస్య తే దుఃఖాంతో న భవేదిత్య
స పునర్జానీహి మిహిహి మా. ౨౯. ఇతి భేదముపేయుషి మిత్రజనే
ప్రతిపన్నయతిక్షితిభృన్తహిమా, శుచ మర్థవతా శమయ న్వచసా
నిజగాద సరోరుహపాద ఇదమ్. ౩౦. పర్యాప్తం నః క్షైబ్యముపే
త్యాత్ర సఖాయః కృత్వోత్సాహం భూమిమశేషా మపిధానాత్,
అన్వేష్యామో భూవివరాణ్యవృథ చ ద్యాం యద్వద్దేవం దేవమను
ష్యాదిషు గూఢమ్. ౩౧. అనిర్విణ్ణచేతాస్సమాస్థాయ యత్నం సుదు
ష్పాప్రిప మప్యర్థ మాప్నోత్యవశ్యమ్, ముహుర్విఘ్నజాలై స్సురా
హన్యమానా స్సుధామప్యవాపు ర్హ్వనిర్విణ్ణచిత్తాః. ౩౨. యదప్యన్య

మధ్యే యే దుష్కృతకాస్తేహం దంభస్య కుక్షింభరిర్భక్షకః కదా భవసి? - పృథ్వీ.

౨౮. కశ్చిత్పలివిహ్వలస్సన్నవశ్యం దర్శనం దేహీత్యాశయేనాహః— హే ఆచా
ర్యేహ జీవద్దశాయామేవ కుంకుర్వాణం కింకరతాం ప్రాప్తం నిర్వాణం యస్యా
స్తయా యయా వాచా నిజపాదపద్మజుషాం మర్త్యానాం బుద్ధికల్తపం సమూలం రుం
ధానస్త్యం కీఘ్రం నాయాస్యసి చేత్తర్హి సుబుద్ధిభిః కృతః పరిహాసో యస్య తస్య
తే దాసస్య మే దుఃఖాంతో న భవేదితి హేస్తుత్య, స పునర్జ్జ్వం జానీహి మా
మిహిహి న ఘాతయ-శా. ౨౯. ఇత్యేవం మిత్రజనే భేదముపేయుషి సతి పరి
జ్ఞాతో యతిరాజస్య స్వగురోర్తహిమా యేన స పద్మపాదో ఽర్థవతా వచనేన
శోకం శమయన్నిదం పత్యమాణమువాచ - తో. ౩౦. యదువాచ తదాహ - నో
ఽస్తాకం క్షైబ్యం పర్యాప్తమతో హే సఖాయ ఉపేత్య మిలిత్వా ఉత్సాహం
కృత్వా సర్వాం భూమిమపిధానాత్ తిరోధానాదన్వేష్యామో ఽధానంతరం
భూవివరాణి పాతాలాని తదనంతరం దివం దేవమనుష్యోరగాదిగూఢం మహాదేవ
మివ - 'వేదైరంధ్రైర్శ్చాయసగా మత్తమయూరమ్'. ౩౧. ఏవముక్తే ఽసి దుస్సాధ
మాలోచ్యోత్సాహమకుర్వత ఆలక్ష్యహ - అనిర్విణ్ణం నిర్వేదరహితం చిత్తం యస్య స
యత్నం సమ్యగాస్థాయ సుదుష్పాప్రిపమప్యర్థమవశ్యం ప్రాప్నోతి. హి యస్తాస్తుహు
ర్విఘ్నజాలైర్హ్వన్యమానా అసి సురా అనిర్విణ్ణచిత్తా అతిదుర్లభామసి సుధాం ప్రాప్తుః.
హి యస్తాదనిర్విణ్ణచిత్తా అత ఏవంభూతా అసి దేవాస్సుధామప్యవాపురితి వా -
'భుజంగప్రయాతం భవేద్యశ్చతుర్భిః'. ౩౨. యద్యప్యన్యగాతప్రతిచ్ఛన్నరూప

గాత్రప్రతిచ్ఛన్న రూపో దురన్వేషణస్సాన్విధురుర్నస్తథా ౭పి, స్వ
భానూదరస్థశ్శరీరప్రకాశైస్తదీయైర్దుజైరేవ వేత్తుం స శక్యః. ౩౩.
ఇతుచాపాగమాపేక్షయా నిర్గతో వర్ష తస్యోచితం కృష్ణవర్ణద్యుతిః,
విభ్రమాణాం పదం సుభ్రువాం భూపతేః ప్రాప్త మర్హత్యకామాగ్రణీ
స్సంయమీ. ౩౪. నిత్యతృప్తాగ్రయాయ్యాశ్రితే నిర్వృతాః ప్రాణినో
రోగశోకాదినా నేక్షితాః, దస్యపీడోఽఙ్గితాస్సస్వధర్మై రతాః కాల
వర్షీ స్వరాణ్యేదినీ కామనూః. ౩౫. తదిహలస్యమపాస్య విచేతుం
నిరవధిసంస్మృతిజలధేస్సేతుమ్, దేశికవరపదకమలం యామో న వృథా
౭నేహసమత్ర నయామః. ౩౬. ఇతి జలరుహపదవచనం సర్వే మనసి
నిధాయ నిరాకృతగర్వే, కాంశ్చిత్తత్ర నివేశ్య శరీరం రక్షితుమన్యే
నిరగురుదారమ్. ౩౭. తే చిన్వంతశ్చైలాచ్చైలం విషయాద్విష
యం భవమనువేలమ్, ప్రాచుర్ధిక్కృత విబుధనివేశా స్సీతా నమర

త్వాన్నో౭స్తాకం గురుద్దరస్వేషణస్సాన్విత్తథాపి యథా రాహూదరస్థో ౭పి చంద్రః
స్వీయైః ప్రకాశైర్విజ్ఞాతుం శక్యస్తద్వత్తదీయైర్దుజైరేవ స గురుర్వేత్తుం శక్యః. ౩౩.
నను తథా ౭పి క్వ గతో యత్రాన్వేష్య ఇతి చేత్తత్రాహ-కృష్ణవర్ణనో వహ్నేద్ద్యుతి
రివ ద్యుతిర్యస్య సః ఇతుభన్వనః కామస్యాగమాపేక్షయా యతిశరీరాన్నిర్గతః సుభ్రు
వాం విభ్రమాణాం పదం కామశాస్త్రస్యోచితం రాజ్ఞః శరీరం ప్రాప్తుమర్హతి. కామా
గమాపేక్షయైవ గతో న తు తజ్జన్యసుఖేచ్ఛయేతి బోధయితుమాహ-కామవినిర్దుక్తానా
మగ్రణీః. చైశ్చతుర్భర్వృతా స్రగ్విణీ సమృతా. ౩౪. నన్వేషమపి రాజ్ఞాం బహుత్వా
త్కథమస్య దేశస్య రాజ్ఞశ్శరీరే ప్రవిప్త్ ఇతి విజ్ఞేయం? ఇతి చేత్తత్రాహ-నిత్యతృప్తా
గ్రామినా ౭స్తద్గురుణా ౭౭శ్రితే దేశే ప్రాణిన అనందితాః, యతో రోగశోకా
దినా నాపేక్షితా యతశోచ్చరపీడావినిర్దుక్తా స్స స్వస్వధర్మై రతాశ్చ స్యుః, స్వరాడింద్రః
కాలవర్షీ స్యాత్, భూమిశ్చ కామనూః స్యాత్. ౩౫. తత్తస్తాదస్మిన్నాగ్రే ఆలస్యం
విహయానాద్యనస్తసంసారసముద్రస్య సేతుం దేశికవరచరణారవిందం విచేతుం గచ్ఛా
మో ౭స్మిక్ దేశే వృథాకాలం న నయామః. 'మాత్రాసమకం నవమో ల్లంతం'. ౩౬.
ఇత్యేవం పద్మపాదస్య వచనం నిరాకృతగర్వే మనసి సర్వే నిధాయ కాంశ్చిదుదారం
గురుశరీరం రక్షితుం తస్మిక్ స్థానే నివేశ్యాన్యే నిర్గతాః. ౩౭. తే పర్వతాత్పర్వతం
దేశాద్దేశం భూమిమనిశం చిన్వంతో ధిక్కృతా దేవానాం నివేశా యై స్తాన్ స్సీతాన

కన్యపతేద్యేశా. 3౮. మృత్వా పునరప్యుత్థితమేనం శ్రుత్వా వై న్య
దిలీపసమానమ్, త్యక్త్వా విరహజదైన్య మమందం మత్వా ౭౭
చార్యం ధైర్యమవింద. ౩౯. తే చ జ్ఞాత్వా గానవిలోలం తరుణీ
సక్తం ధరణీపాలమ్, వివిశుస్వీకృత గాయకవేషా నగరం విదిత
సమస్తవిశేషాః. ౪౦. రాజ్ఞే జ్ఞాపితవిద్యాతిశయాస్తే తత్సంగ్రహ
విధృతాతిశయాః, రమణీతమధ్యగ మవనీంద్రం దదృశు స్తారా
వృతమివ చంద్రమ్. ౪౧. వరచామరకరతరుణీకంకణరంజిత మనోహర
పశ్చాద్భాగమ్, గీతిగతిజ్ఞోద్ధీతశ్రుతిసుఖతానసముల్లస దగ్రిమదేశమ్.
౪౨. ధృతచామికరదండనితాతపవారణరంజితరత్న కిరీటమ్, శ్రితవి
గ్రహమివ రతిపతి మాశ్రితభువ మివ సాంతఃపుర మమరేశమ్.
౪౩. రుచిరవేషాస్సమాసాద్య తాం సంసదం నయనసంజ్ఞావితీర్ణాసనా

మరకన్యపతేద్యేశానాప్తిః ప్రాప్తవంతః. 3౮. మృత్వా పునరప్యుత్థితమమరకసంజ్ఞం
సృపం పృథుదిలీపతుల్యం శ్రుత్వా ౭౭చార్యం మత్వా౭మందం విరహజన్యం
దైన్యం హిత్వా ధైర్యం ప్రాప్తుః. ౩౯. తే చ తరుణీసక్తం గానవిలోలం భూపాలం
జ్ఞాత్వా స్వీకృతగాయకవేషా నగరం వివిశుర్యతో విదితసమస్తవిశేషాః. ౪౦. రాజ్ఞే
జ్ఞాపిత గానవిద్యాతిశయాః యతస్తస్య రాజ్ఞసంగ్రహణాయ విధృతో ౭తిశయో
యైస్తే తారావృతం చంద్రమివ తరుణీమధ్యగతం భూమింద్రం దదృశుః. ౪౧.
భూమింద్రం విశిష్య - వరచామరకరాణాం తరుణీనాం కంకణై రంజితో మనోహరః
పశ్చాద్భాగో యస్య తం. పునశ్చ గీతిగతిజ్ఞైరుద్ధీతేన శ్రవణసుఖేన తానేన సముల్లసద
గ్రిమదేశో యస్య తం. ౪౨. పునశ్చ ధృతశ్చామికరో హిరణ్మయో దజ్ఞో యస్య
తథాభూతేన సితేనాతపవారణేన ఛత్రేణ రంజితం రత్నకిరీటం యస్య తం స్వీకృత
విగ్రహం రతిపతిమనంగమివ. యద్వా-శ్రితభూమిమంతఃపురసహితం దేవేశం పురందర
మివ. ౪౩. వీవంభూతం రాజానం దృష్ట్వా యత్రుతమతస్తదాహ-రుచిరవేషాః తాం
సంసదం సమాసాద్య నయనసంజ్ఞయా దత్తాసనా రాజ్ఞా సమ్యగాజ్ఞప్తా మూర్ఘనాపద
విదస్తే సభాం మోహయంతః సుస్వరం జగుః. మూర్ఘనాలక్షణం తు. 'క్రమాత్స్వి
రాణాం సప్తానామారోహశ్చావరోహణం, సా మూర్ఘేత్యుచ్యతే గ్రామ స్థా వీతా
స్సప్త సప్త చ' ఇతి తత్రస్వరాః. 'శ్రుతిభ్యస్సుస్వస్వరాః షడ్జర్జరభాగంధారమధ్య
మాః, పంచమో ధైవతశ్చాధ నిషాద ఇతి సప్తతే" ఇత్యుక్తాః సప్త. సామాన్యతః
స్వరస్వరూపం తు 'శ్రుత్యనంతరభావీ యః స్నిగ్ధోఽసురణనాత్మకః, స్వలో రంజయతి
శ్రోతుశ్చిత్తం సస్వరంఽచ్యుతే' ఇతి. శ్రుతిర్నామ స్వరారంభకావయవవిశేషస్తదుక్తం.

భూభుజా, సమతిస్పష్టా స్తతస్సుస్వరం మూర్ఛనాపదవిదస్తే జగు
ర్హోహయంతస్సభామ్. ౪౪. భృంగ తవ సంగతిమపాస్య గిరిశృంగే
తుంగవిటపిని సంగమ జుషి త్వదంగే, స్వాంగరచితాస్సకలుమాంత
రంగాస్సంగమకృతే భంగముపయాంతి భృంగాః. ౪౫. పంచశరసమయ
సంచయకృతే ప్రాశ్చిం ముంచన్ని వేహ సంచరసి ప్రపంచమ్, పంచ
జనముఖ పంచముఖమప్యనంచ త్వం చ గతిరితి కించ కిల వంచితో

ప్రథమశ్రవణాచ్ఛబ్దః శ్రూయతే హ్రస్వమాత్రకః, సా శ్రుతిః సంపరిక్షేయా స్వరా
నయవలక్షణా' ఇతి. అథ గ్రామలక్షణం. 'యథా కుటుంబినస్సర్వేఽప్యేకీభూతా
భవంతి హి, తథా స్వరాణాం సందోహో గ్రామ ఇత్యభిధీయతే, వడ్డగ్రామో భవేదాదౌ
మధ్యమ గ్రామ ఏవ చ, గాంధార గ్రామ ఇత్యేతద్ధామత్రయముదాహృతం, మందా
చరోఽథ జీమూతస్సుభద్రో గ్రామకాస్త్రయః, వడ్డమధ్యమగాంధారాస్త్రయాణాం
జన్తవేహతవ' ఇతి. తథా చైవం భూతగ్రామత్రయే ఽసి ప్రత్యేకం సప్తసప్త చ
మూర్ఛనా ఇత్యేకవింశతిమూర్ఛనా భవంతి. తథాభూతమూర్ఛనాపదవిదస్తే సుస్వరం
జగురిత్యర్థః. యత్ర చ్ఛందో నోక్తమత్ర గాథేతి తత్సూరిభిః ప్రోక్తమ్. ౪౪. గాన
వ్యాజేన స్వగురుప్రతిబోధనం కృతవతాం తద్ధానముదాహరతి—హేభృంగ శ్రుతి
సూత్రాదిలక్షణమును మకరందాస్వాదనశీల తవ సంగతిం సంగమమపాస్య విహాయోచ్చ
వృక్షవతి గిరిశృంగే సంగమజుషి త్వదంగే తవ శరీరే సతి త్వచ్ఛరీరస్య రక్షణాయ రచి
తాస్సకలుపం దుఃఖయుక్తమంతరంగమంతఃకరణం యేషాం తే భృంగాః శిష్యాస్తవ
సంగహర్థం భంగముపయాంతి భేదం ప్రాప్నువంతీత్యర్థః. * 'ఇందువదనా భజననైస్స
గురుయుక్తైః'. ౪౫. పంచశరస్య కామస్య యః సమయః కలాదిరూపస్సంకేతః
సిద్ధాంతో వా తస్య సంచయార్థం ప్రాంచం శివగురూద్భవం ప్రపంచం శరీరం ముంచ
న్నివేహస్తి రాజశరీరే స్థానే వా సంచరసి తథా చ హే పంచజనేషు మనుజేషు
ముఖ శ్రేష్ఠ. యద్వా - 'యస్మిన్మంచ పంచజనా ఆకాశశ్చ ప్రతిష్ఠితస్తమేవమస్య
ఆత్మానం విద్వాన్ప్రజ్ఞామృతో ఽమృతం' ఇతి శ్రుత్యుక్తానాం సాంఖ్యరీత్యా 'మూల
ప్రకృతిరవికృతిర్నహదాద్యాః ప్రకృతివికృతయస్సప్త, షోడశకస్తు వికారో న ప్రకృ
తిర్న వికృతిః పురుషః' ఇతి. పంచవింశతితత్త్వానాం ముఖ శుద్ధాత్మకై. పంచజనపదస్య
పంచపంచజనవరత్వాశ్రయణాత్. సిద్ధాంతరీత్యా వాక్యశేషస్థానాం ప్రాణచక్షుః
శ్రోత్రాన్నమనసాం పంచజనానాం ముఖాధిష్ఠానేత్యర్థః - పంచాననమప్యగచ్ఛత్
శివం స్వస్వరూపమప్యనాప్నువత్ గతిశ్చాసౌ త్వమితి హేతోః కుతః ఖలు వంచితో

౭సి. ౪౬. పర్వశశిముఖ సర్వమపహాయ పూర్వం కుర్వదిహ గర్వ
మనుసృత్య హృదపూర్వం, న స్మరసి వ స్త్యస్త్యదీయమితి కస్తా త్సంస్మర
తదస్మర పరమస్తదుక్త్యా. ౪౭. నేతి నేత్యాదినిగమవచనేన నిపుణం
నిషిధ్య మూర్తామూర్తరాశిమ్, యదశశ్యనిహ్నవం స్వాత్మరూపతయా
జానంతి కోవిదాస్తత్త్వమసి తత్త్వం. ౪౮. ఖాద్యముత్పాద్య విశ్వ
మచుప్రవిశ్య గూఢమన్నమయాదికోశతుషజాలే, కవయో వివిచ్య

౭సి? - గా. ౪౬. కించ హేళరత్సార్థమాసీచంద్రముఖ, పూర్వం సర్వం శాంతి
దాంత్యాదికమపహాయేహ గర్వం కుర్వన్ మానసమనుసృత్యాస్త్యదీయం వ స్తితి కస్తాన్న
స్మరసి తత్తస్మాత్ హేఽస్తరాకామాస్తదుక్త్యా పరం స్వస్వరూపం సంస్మర తత్సరమితి
వా. ౪౭. అస్తదుక్త్యా పరం స్మరేత్సుక్త్యా 'అథాత ఆదేశో నేతి నేతి.' * 'అఘ్నాల
మనఃప్రాప్త్యమదిర్హ మనంతరమబాహ్యమపూర్వ మనపరం' 'అశబ్దమఘ్నర్యమరూపమ
వ్యయం తథాఽరసం నిత్యమగంధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం
నిచాయ్య తం మృత్యుముఖాత్ప్రముచ్యతే' ఇత్యాది శ్రుతిభిస్తం స్థారయంతి. నేతి
నేత్యాది నిగమవచనేన మూర్తామూర్తరాశిం సమ్యజ్ఞిషిధ్య సర్వాధిష్ఠానత్వాత్ నిర
వధిబాధాయోగాత్ ప్రతిషేధః స్వరూపత్వేన ప్రతిషేధసాక్షితయాఽవస్థితత్వాత్స
త్యస్యాసి సత్యం అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్యః 'అసన్నేవ స భవతి అసద్భ్రష్టేతి వేద చేత్'
ఇత్యాదిశ్రుతిశ్చ నిషేధమశక్యం యత్ 'అహం బ్రహ్మస్మి' ఇతి స్వాత్మరూపతయా
విద్వాంసో జానంతి తత్తత్త్వం పరమార్థవస్తు త్వమసి. ౪౮. తథా పంచకోశవివేకేన
కవయో యదాత్తత్వేన ప్రతిపద్యంతే తత్తత్త్వం త్వమసీతి స్థారయంతి ఆకాశాదికం
విశ్వముత్పాద్యానుప్రవిశ్యాన్నమయప్రాణమయ మనోమయవిజ్ఞానమయానందమయకోశ
లక్షణే తుషజాలే గూఢం యుక్తిలక్షణావసూతేన కవయో వివిచ్య తండులవద్యదా
దదతి తత్తత్త్వం త్వమసి. తథాచ శ్రుతిః. 'తస్మాద్వా ఏతస్మాదాత్మన ఆకాశః సంభూతః
ఆకాశాద్వాయుర్వాయోరగ్నిరగ్నేరాప అద్భ్యుః పృథివీ. పృథివ్యా ఓషధయ ఓషధీభ్యో
ఽన్నమన్నాత్పురుషస్స వా ఏషపురుషోఽన్నరసమయస్తస్మాద్వా ఏతస్మాదన్నరసమయా
దన్యోంతర ఆత్మా ప్రాణమయస్తస్మాద్వా ఏతస్మాత్ప్రాణమయాదన్యోఽంతర ఆత్మా
మనోమయః తస్మాద్వా ఏతస్మాన్మనోమయాదన్యోఽంతర ఆత్మా విజ్ఞానమయస్తస్మాద్వా
ఏతస్మాద్విజ్ఞానమయాదన్యోఽంతర ఆత్మా ఆనందమయః సోఽకామయత బహుస్యాం
ప్రజాయేయేతి స తపోఽతవ్యత స తపస్తప్త్యా ఇదగ్ం సర్వమసృజత యదిదం కించ
తత్సృష్ట్యే తదేవాను స్రావిశత్ తదను ప్రవిశ్య సచ్చ త్యచ్ఛాభవ' దిత్యాద్యాయుక్తి

యుక్త్యవఘాతతో య త్తండులవదాదదతి తత్త్వమసి తత్త్వమ్. ౪౯. విషమవిషయేషు సంచారిణోఽక్షాశ్వాన్దోషదర్శనకళాభిఘాతతః, స్వైరం సన్నివర్త్య స్వాంతరశ్చిభిర్ధీరా బధ్నంతి యత్ర తత్త్వమసి తత్త్వమ్. ౫౦. వ్యాప్యత్రజాగ్రదాదిష్వనుస్యూతం తేభ్యోఽన్యదివ పుష్పేభ్య ఇవ సూత్రమ్, ఇతి యదౌపాధికత్రయపుథక్త్వేన విదంతి సూరయస్తత్త్వమసి తత్త్వమ్. ౫౧. పురుష ఏవేదమిత్యాదివేదేషు సర్వకారణత

స్తావద్విమతో దేహ ఆత్మా న భవతి కార్యత్వాత్ ఘటవత్. నను విషక్షే బాధకా భావాదప్రయోజకోఽయం హేతురితి చేన్నాకృతాభ్యాగమకృతవిప్రణాశాభ్య బాధకసద్భావాత్. తథా వివాదాస్పదః స్తాణ ఆత్మా న భవతి జడత్వాత్ ఘటవత్. తథా మనోమయ ఆత్మా న భవతి వికారత్వాద్దేహవత్. తథా విజ్ఞానమయ ఆత్మా న భవతి నిలయాద్యవస్థావత్త్వాద్ధట్టాదివత్. తథాఽఽన్తమయోఽప్యాత్మా న భవతి కాదాచిత్కత్వాదభ్రవత్తస్మాదానంద ఏవాత్మా భవతుమర్హతి నిత్యత్వాత్. యః ఆత్మా న భవతి నాసౌ నిత్యో యథా దేహాదిః. 'ఆత్మన ఆకాశస్సంఘాతః' ఇత్యాది శ్రుత్యా ఆకాశాదేరిత్యత్వావగమాన్నా నైకాంతికతేతి. నన్వాజ్ఞేపూర్వాదనాన్య విహరణే వర్తమానాద్దదాతేరాత్మ నేవదం స్యాదిత్యర్థకాత్ 'ఆజో దోఽనాన్యవిహరణే' ఇతి సూత్రాదాదదత ఇతి భవితవ్యమితి చేన్న భిక్షామాదదాతీతి ప్రయోగవ దత్ర జీద్విశిష్టస్యాకారస్యాగ్రహణేనాఽఽదదతీతి ప్రయోగస్య సాధుత్వాత్సూత్రే జీద్విశిష్టకారగ్రహణస్యా జీద్విశిష్టాదాకారాదుత్తరస్య దదాతేరాత్మ నేవదాభావ జ్ఞాపనార్థత్వాత్. ౪౯. సర్వేంద్రియాలంబనం తత్త్వం త్వమేవేతి స్థారయంతి. యథా విషమదేశేషు స్వైరం సంచారిణోఽక్వాక్ కళాభిఘాతేన రశ్మిభిస్సమ్య జ్ఞేవర్త్య శంకా బధ్నంతి తథా విషమేషు విషయలక్షణేషు దేశేషు స్వైరం సంచారిణ ఇంద్రియ లక్షణాక్ హయాక్ దోషదర్శనలక్షణకళాభిఘాతేన మనోవృత్తిలక్షణరశ్మిభిర్నస్తి న్నరమాత్మతత్త్వే ధీమంతో బధ్నంతి తత్త త్వం త్వమసి. తథా చ శ్రుతిః. 'ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవ తు,బుద్ధిం తు సారథిం విద్ధి మనఃప్రగ్రహమేవ చ, ఇంద్రియాణి హయానాహుర్విషయాంస్తేషు గోచరాక్, యస్తు విజ్ఞానవాక్ భవతి యుక్తేన మనసా సదా, తస్యేంద్రియాణి వశ్యాని సదక్వా ఇవ సారథేరితి. ౫౦. అథ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తృపాధివిలక్షణం తత్త్వం త్వమసీతి స్థారయంతి. ఆత్మా జాగ్రదాద్యుపాధిభ్యోఽన్యో వ్యావర్తమానేషు లేష్వనుస్యూతత్వాత్పుష్పేభ్యసూత్ర మిలేష్వముపాధిత్రయపుథక్త్వేన యత్సూరయో జానంతి తత్తత్త్వం త్వమసి. సుషుప్తం చేదం జనకయాజువల్గాదిసంవాదేన శ్రుత్యా ప్రతిపాదితం. ౫౧. కించ

యా యస్య సార్వాత్మ్యం, హాటకస్యేవ ముకుటాది తాదాత్మ్యం సరస మామ్నాయతే తత్త్వమసి తత్త్వమ్. ౧౨. యశ్చాహమత్ర వర్షణి భామి సోఽసౌ యోఽసౌ విభాతి రవిమండలే సోఽహమితి, వేదవాది నో వ్యతిహారతో యదధ్యాపయతి యత్నతస్తత్త్వమసి తత్త్వమ్. ౧౩. వేదానువచనసద్ధానముఖధర్తై శ్రద్ధయానుష్ఠితై ర్విద్యయా యుక్తైః, వివిదిషంత్యత్యంతవిమలస్వాంతా బ్రాహ్మణా యద్భిష్టా తత్త్వమసి తత్త్వమ్. ౧౪. శమదమోపరమాదిసాధనైర్ధీరాస్సవి

‘పురుషవివేదం సర్వం యద్భూతం యచ్ఛ భవ్యం’ ‘సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలాక్’ ‘సదేవ సౌ మ్యేదమేకమేవాద్వితీయమైతదాత్మ్యమిదం సర్వం యథా సౌమ్యైకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం విజ్ఞాతం స్యాద్వాచారంభణం వికారో నామ ధేయం లోహమిత్యేవ సత్యమిత్యాదివేదేషు సర్వకారణతయా సువర్ణస్య యథా కటక ముకుటాదితాదాత్మ్యం తథా యస్య సార్వాత్మ్యం సరసం యథాస్యాత్తథా ఆమ్నాయతే. ‘ఉపక్రమోపసంహారావభ్యాసోఽపూర్వతాఫలం, ఆర్థవాదోపపత్తిశ్చ లింగాన్యేతాని షట్ క్రమా’ దితుక్తపక్షిధతాత్పర్యలింగైః స్వారస్యేనోపదిశ్యతే తత్తత్త్వం త్వమసి. ౧౨. కించ యశ్చాహమస్మిక్ శరీరే విభామి సోఽసౌ రవిమండలస్థోఽస్తి యోఽసౌ రవిమండలే విభాతి సోఽహమస్మి త్యేవం వ్యతిహారేణ వేదవాదినః ప్రయత్నతో యత్తత్త్వమధ్యాపయంతి తత్తత్త్వం త్వమసి. తథా చ శ్రుతిః. ‘తద్యత్తత్త్వం’ ‘అసౌ న ఆదిత్యో’ ‘ఏష ఏతస్మిన్నండలే పురుషో యశ్చాయం దక్షిణేక్షుర్పురుషస్తావేతావన్యోన్యస్మిన్ప్రతిష్ఠితౌ’ ఇత్యాద్యా. ౧౩. కించ వేదానువచనసద్ధానయజ్ఞతపోహితమిత మేధ్యాశనాదిధర్మైః శ్రద్ధయాఽనుష్ఠితైః విద్యయోపాసనయా చ యుక్తైరత్యంతనిర్మలాసింద్రియాణి యేహం తే బ్రాహ్మణా యద్భిష్టా వివిదిషంతి వేదితుమిచ్ఛంతి తత్తత్త్వం త్వమసి. తథా చ శ్రుతిః. ‘తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి యజ్ఞేన దాసేన తపసాఽనాశకేన’ ‘యద్విద్యయోపనిషదా కరోతి తద్విద్యవత్తరం భవతి’ దానాదే తత్త్వం తు భగవతోక్తం సాత్వికత్వవేదానువచనాదేః ప్రజ్వలితార్థశిరస్కుస్య జలరాశిప్రవేశేచ్ఛాపదుత్కటేచ్ఛాం ప్రతికరణత్వం న తు సామాన్యేచ్ఛాం ప్రతి. ఆశాగళస్తనాయమానాయాస్తస్యాః పూర్వమేవ సిద్ధత్వాత్. యద్వాఽశ్వేన జిగమిషతీత్యత్ర గమనం ప్రత్యశ్వస్యేవ జ్ఞానం ప్రత్యేకకరణత్వమస్తు. ౧౪. కించ శమదమోపరమత్కౌంతినమాధిశ్రద్ధాలక్షణైస్సానిధనైస్సాన్నితరూపేణాత్మని బుద్ధౌ. ‘యదసిద్ధిప్య సాక్షాత్కృతం సత్యం జ్ఞానమనంతం

త్తనాత్తని యదన్విష్య కృతకృత్యాః, అధిగతామితసచ్చిదానందరూపా
న పునరిహ ఖిద్యంతే తత్త్వమసి తత్త్వమ్. ౧౧. అవిగీతమేవం నర
పతిరాకర్ణ్య వర్ణితాత్తార్థమ్, విససర్జ పూరితాశానేతాన్నిర్జ్ఞాతకర్తవ్యః.
౧౨. ఉద్బోధితస్సదసి తైరవలంబ్య మూర్ఛాం నిర్గత్య రాజతనుతో
నిజమావివేశ, గాత్రం పురోదితనయేన స దేశికేంద్రస్సంజ్ఞామవాప్య చ
పురేవ సముత్థితో ౨భూత్. ౧౩. తదను కుహరమేత్య పూర్వదృష్టం
నరపతిభృత్యవిస్మృష్టపావకేన, నిజవపురవలోక్య దహ్యామానం ఝటితి స
యోగధురంధరో వివేశ. ౧౪. సపది దహనశాంతయే మహాంతం నర
మృగరూపమథోక్షజం శరణ్యమ్, స్తుతిభిరధికలాలసత్పదాభిస్త్యరిత

బ్రహ్మ 'విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ'త్యాదిశ్రుతిబోధితమనంతాదిస్వరూపం యైస్తే కృత
కృత్యాస్సంతః పునరిహ సంసారే జన్మమరణాదిలక్షణం ఖేదం నాపునంత తత్తత్త్వం
త్వమసి తథా చ శ్రుతిః. 'కాంతో దాంత ఉపరతస్తితిత్సమాహిత ఆత్మస్యే
వాత్తానం పశ్యేదితి 'శ్రద్ధాన్వితో భూత్వేతి చ యదైవతాః శిష్యాకాం పృథకవృథ
గుక్తయ ఇతి బోధ్యం. ౧౧. ఏవమవిగీతమనిదితం పర్ణితాత్తవస్తు శ్రుత్వా ఆర్థో
విషయః. సి. 'ఆర్థో విషయార్థనయోర్ధనకారణవస్తుభృతి మేదినీ - నిర్జ్ఞాతం కర్త
వ్యం యేన స నృపతిః పూరితా ఆశా యేషాం తానేతాన్ శిష్యాన్ విససర్జ. 'ఆర్యా
ద్వితీయకే ౨ర్థే యద్గదితం లక్షణం తత్సాన్, - యద్యుభయారసి దశయోరుప
గీతిం తాం మునిర్బ్రూతే'. ౧౨. సభాయాం తైః పద్మపాదాదిభిరుద్బోధితో మూర్ఛా
మవలంబ్య పూర్వోక్తన్యాయేన రాజశరీరాస్నిర్గత్య నిజశరీరమావివేశ, స దేశికేంద్రః
సంజ్ఞాం చేతనామవాప్య చ పునరుత్థితో ౨భూత్-వ. ౧౩. నను రాజభృత్యవిస్మృష్టా
గ్నినా దహ్యామానం శరీరం కథం వివేశేత్యాశంక్యహ-తస్మాత్ రాజతనుతో నిర్గమనా
త్పశ్చాత్పూర్వదృష్టం గుహాచ్ఛిద్రమేత్య నరపతిభృత్యవిస్మృష్టపావకేన దహ్యామానం
నిజశరీరమపలోక్య యతో యోగధురంధరో ౨తో ఝటితి వివేశ-పుష్పితాగ్రహ.
౧౪. ఏవమపి దహనం కథం శమితవానిత్యాకాంతాయామాహ - సపది తత్క్షణే ఆత్మ
విత్పృథానశ్రీశంకరాచార్యో దహనస్య శాంతయే మహాంతం శరణే సాధుం నరసింహ
రూపమథోక్షజమథోక్షజన్యం జ్ఞానం యస్తాత్తం విష్ణుం ఆధికం కలాభిర్లసంతి పదాని
యాసుతాభిః స్తుతిభిః శీఘ్రమతోషయత్. తథాహి. శ్రీమత్పయోనిధినీతన చక్రపాణే
భోగీంద్రభోగమణిరంజితపుణ్యమూర్తే, యోగీశ కాశ్వత శరణ్య భవాభిషేత లక్ష్మీ
నృసింహ మమ దేహి కరూపలంబం. ౧. బ్రహ్మాందరుద్రమరుద్రకరీటతోటిసంఘటి

మతోషయదాత్మవిత్ప్రధానః. ౧౯. నరహరికృపయా తతః ప్రశాంతే ప్రబలతరే సహుతాశనే ప్రవిష్టః, నిరగమదచలేంద్రకందరాంతాద్విధురివ వక్త్రబిలాద్విధుంతుదస్య. ౬౦. తదను శమధనాధిపో వినేయైశ్చిరవిరహాదతివర్ధమానహఃరైః, సనక ఇవ వృతస్సనందనాద్యైర్జిగమిషురాజని మండనస్య గేహమ్. ౬౧. తదను సదనమేత్య పూర్వదృష్టంగగనపథా ద్గళితక్రియాభిమానమ్, విషయవిషనివృత్తతర్షముచ్చైరతనుత మండనమిశ్రమక్షిపాత్రమ్. ౬౨. తం సమీక్ష్య సభసశ్చుతం

తాంఘ్రికమలామలకాంతికాంత, లక్ష్మీలసత్కుచసరోరుహరాజహంస. ల. ౨. సంసారఘోరగహనే చరతో మురారే మారోగ్రభీకరమృగప్రవర్ధితస్య. ఆర్తస్య మత్సరనిదాఘుని పీడితస్య. ల. ౩. సంసారకూపమతిఘోరనిదాఘుమూలం సంప్రాప్య దుఃఖశతసర్పసహకులస్య, దీనస్య దేవ కృపణాపదమాగతస్య. ల. ౪. సంసారసాగరవిశాలకరాళకాలనక్రగ్రహగ్రసనగ్రహవిగ్రహస్య, వ్యగ్రస్యరాగరసనోర్నిపీడితస్య. ల. ౫. సంసారవృక్షమఘబీజమనంతకర్త కాఘాశతం కరణపత్రమనంగపుష్పం, ఆరుహ్య దుఃఖఫలితం పతతో దయాళో. ల. ౬. సంసారసర్పఘనవక్త్రభయోగ్రతీవ్రదంష్ట్రైకరాళవిషదగ్ధవినష్టమూర్తేః, నాగారివాహన సుధాభినివాస శౌరే. ల. ౭. సంసారదానదహనాతురభిరోరుజ్వాలాపభీభిరతిదగ్ధతనూరుహస్య, త్వత్పాదపద్మసరసీశరణాగతస్య. ల. ౮. సంసారజాలపతితస్య జగన్నివాస సర్వేంద్రియార్థబడిశార్ధఝుషోపమవ్య, ప్రోత్థండీతప్రచురతాలుకమస్తకస్య. ల. ౯. సంసారభీకరకరీశకరాభిషాతనిష్పిష్టమర్తవపుషస్సకలార్జునాశ, ప్రాణప్రయాణభవభీతిసమామలస్య. ల. ౧౦. అంధస్య మే హృతవివేకమహాధనస్య చౌరైః ప్రభో బలిభిరింద్రియనామధేయైః, మోహాంధకూపకుహరే వినిపాతితస్య. ల. ౧౧. లక్ష్మీపతే కమలనాభ సురేశ విష్ణో వైకుంఠ కృష్ణ మధునూదన పుష్కరాక్ష, బ్రహ్మణ్య కేశవ జనార్దన వాసుదేవ దేవేశ దేహి కృపణస్య కరావలంబమితి. ౧౨. ౧౯. తతశ్చ నరహరికృపయా ప్రబలతరే హుతాశనే ప్రకర్షేణ శాంతే సతి తస్మిన్ గుహాయాం వా ప్రవిష్టః స శ్రీశంకరో గిరింద్రకందరమధ్యాన్నిరగమత్ విధుంతుదతిహినస్తీతి విధుంతుదో రాహుస్తస్య ముఖలక్షణాద్బిలాచ్ఛశీవ. ౬౦. తతః పశ్చాద్విరహాదతివర్ధమానసాహరైశ్చివ్యైః సనందనాద్యైరావృతః సనక ఇవ శమధనాధిపో మండనస్య గేహం గంతుమిచ్ఛురాజని సమ్యగభవత్. ౬౧. తదను గగనమార్గేణ పూర్వదృష్టం మండనగేహమేత్య గళితక్రియాభిమానం యతోవిషయలక్షణవిషాన్నివృత్తాభిలాషం మండనమిశ్రమచ్చైరక్షిపాత్రమకృత. ౬౨. ఆకాశాదవతీర్ణం తం శ్రీశంకరం

స చ ప్రాంజలిః ప్రణతపూర్వవిగ్రహః, అర్హణాభిరభిపూజ్య తస్థివా
 నీక్షణైరనిమిషైః పిబన్నివ. ౬౩. స విశ్వరూపో బత సత్యవాదీ పపాత
 పాదాంబుజయోర్యతీశః, గృహం శరీరం మమ యచ్ఛ సర్వం తవేతి
 వాదీ ముదితో మహాత్మా. ౬౪. ప్రేయసా ప్రథమమర్పితం మునిం ప్రాప్త
 విష్టరముపస్థితం బుధైః, ప్రశ్రయావసతమూర్తిరబ్రవీచ్ఛారదాభివదనే
 విశారదా. ౬౫. ఈశాన స్సర్వవిద్యానామీశ్వరస్సర్వదేహినామ్,
 బ్రహ్మణో ఽధిపతిర్బ్రహ్మస్థవానాన్మౌత్సదాశివః. ౬౬. సదసి మామ
 విజిత్య తత్రైవ యన్తదనశాసనకామకలాస్వపి, తదవబోధకృతే కృతిమా
 చరస్తదిహ మర్త్యచరిత్రవిడంబనమ్. ౬౭. త్వయా యదావాం విజితౌ
 పరాత్తన్నతత్ర పామావహతీడ్య సర్వథా, కృతాభిభూతిర్న మయాఖ

సమ్యక్ పరప్రేక్షా దృష్ట్యా స చ మండనః ప్రాంజలిః పునశ్చ ప్రకర్షణ సమ్రాకృతః
 పూర్వవిగ్రహశ్శిరోభాగో యేన స యోగ్యాభిః పూజాభిరభిపూజ్యానిమిషైరీక్షణైః
 పిబన్నివ తస్థివాక్-రథోద్ధతా. ౬౩. గృహం శరీరం యచ్ఛసర్వదీయం తత్సర్వం
 తవేతి వాదీ కిం భయేన - నేత్యాహ - ముదితో యతో మహాత్మాఽక్షుద్రస్వభావస్స
 విశ్వరూపో యతీసిద్ధిభి ర్ముదితీ తస్య పదకమలయోః పపాత. బలేతి హర్షే -
 ఉపేంద్ర వజ్రా. ౬౪. విపం మండనకృతం సత్కారముపవర్ణ్య శారదావాక్యముదా
 హర్తమాహ - అతిప్రియేణ పత్యా ప్రథమం పూజితం ప్రాప్తాననం బుధై స్సహ సమీ
 పేస్థితం మునిం ప్రశ్రయేణ ప్రేక్షా ప్రణతమూర్తిరభికథనేతిమశలా సరస్వతీ
 ఆబ్రవీత్ - రథో. ౬౫. తదుదాహరతి. 'ఈశానస్సర్వవిద్యానామీశ్వరస్సర్వభూ
 తానాం బ్రహ్మణిపతి' రిత్వాదిమంత్రప్రతిపాదితః సదాశివో హే బ్రహ్మనాన్మౌ
 దృవానిత్యర్థః. ౬౬. నను కామశాస్త్రోక్తతత్కృతాను త్యామపరిజిత్య తద్విజ్ఞానార్థం
 యత్నం కృతవంతం మాం కథమేవం పదసీతి చేత్రత్రాహ - సదసి మామవిజిత్య తత్రైవ
 యత్కామశాస్త్రే యాస్తత్కలాః కామకలాస్తాస్వపి తత్కలావబోధార్థం యత్న
 మాచరితవానసి తన్ననువ్యచరిత్రానుకరణమాత్రమిత్యర్థః - ద్రుత. ౬౭. స్వపరాజయ
 స్త్వావయోర్ద్వజ్జాహేతుర్న భవతీత్యాహ - త్వయా యదావాం విజితౌ తత్సర్వథాఽపి
 లజ్జాం నావహతి - నను బ్రహ్మణా సహితాయాస్సరస్వత్యాస్త్రపాపహం కథం న భవ
 తీతి చేద్బ్రహ్మాదిభిరసి స్తుత్యా త్వత్తః పరాజయో న తత్కర ఇత్యాహ - హే
 ఈడ్య తత్త్వం కుత ఇత్యత ఆహ-పరాత్త న్నితి. తత్ర దృష్టాంతమాహ-యథా సహస్ర

శాలినా నిశాకరాదేరపకీర్తయే ఖలు. ౬౮. ఆదావాత్త్వం ధామ
కామం ప్రయాస్యామ్యర్హస్యచ్ఛం మామనుజ్ఞాతుమర్హత్, ఇత్యామం
త్ర్యంతర్హితాం యోగశక్త్యా పశ్యన్దేవీం భాష్యకర్తా బభాషే. ౬౯.
జానామి త్వాం దేవి దేవస్య ధాతుర్భార్యామిష్టామప్తమూర్తే స
గర్భ్యామ్, వాచామాద్యాదేవతాం విశ్వగుప్త్యై చిన్తాత్రామప్యాత్త
లక్ష్మ్యైదిరూపామ్. ౭౦. తస్మాదస్తత్కల్పితేష్వర్చ్యమానా స్థానేషు
త్వం శారదాఖ్యా దిశంతీ, ఇష్టానర్థాన్పశ్యశృంగాదికేషు క్షేత్రేష్వాస్య
ప్రాప్తసత్సన్నిధానా. ౭౧. తథేతి సంశ్రుత్య సరస్వతీ సా ప్రాయా
త్ప్రియం ధామ పితామహస్య, అదర్శనం తత్ర సమీక్ష్య సర్వం ఆక
స్తికం విస్తయమియమరుచ్చైః. ౭౨. తస్యా యతీశజితభర్తృయతిత్వ
జాతవైధవ్యసంభవశుచా భువ మస్పృశంత్యాః, అంతర్ధి మిక్ష్య
ముదితోఽజనిమండనోఽపి తత్సాధువీక్ష్య ముముదే యతిశేఖరశ్చ. ౭౩.

భానునా దివాకరేణ కృతాభిభూతిరభిభవశ్చంద్రాదేరపకీర్తయే న భవతీతి ప్రసిద్ధం తద్వ
దిత్యర్థః - ఉప. ౬౮. ఏవం స్తుత్వా బ్రహ్మలోకగమనాయానుజ్ఞాం ప్రార్థయతీతి
యత్సన్వచ్ఛం స్వీయం ధామ తదవశ్యం ప్రయాస్యామి తస్మాత్ హే ఽర్హంతామను
జ్ఞాతుం యాగ్యోఽసి మాండవధామవ్యావృత్త్యర్థమాదావిత్యుక్తం ఇత్యామంత్రాంత
ర్హితాం దేవీం యోగశక్త్యా పశ్యన్ భాష్యకారో జగాద-శాలి. ౬౯. తదాహ-హే
దేవి, త్వాం జానామి కథంభూతామిత్యత ఆహ-దేవస్య ధాతుర్నిరణ్యగర్భస్య భార్యాం
తత్రాపీష్టామతిప్రియాం పునశ్చాప్తమూర్తేశ్వరస్య సగర్భ్యాం సహోదరాం వాచా
మాద్యాం దేవతాం చిన్తాత్రామపి విశ్వరక్షణార్థం సీవకృతలక్ష్మ్యైదిరూపామేవంభూతాం
త్వాం జానామిత్వర్థః. ౭౦. ఏవం స్తుత్యాఽభిముఖీకృత్య ప్రార్థయమా-తస్మాదృశ్య
శృంగాదికేషు క్షేత్రేషు ఆస్తిన్నిర్మితాని యాని తప స్థానాని తేషు పూజ్యమానా శార
దాఖ్యా త్వమిష్టానర్థాన్ దిశంతీ పునశ్చ ప్రాప్తం సతాం సన్నిధానం యథా స్యాత్తథా
భూతా ఆస్య. ౭౧. తథాస్త్వీతి ప్రతిజ్ఞాయ సా సరస్వతీ పితామహస్య ప్రియం
ధామ ప్రాయాత్ తత్ర సంపది తస్యా అదర్శనం సమీక్ష్యత్యంతమాకస్తికం విస్తయ
మాపుః. ౭౨. ఏవం సదస్యానాం మనోవృత్తం ప్రదర్శ్య మండనయతీశయోస్తదాహ-
యతీశేన జితస్య భర్తృయతిత్వాజ్ఞాతాదైవధవ్యాత్సంభవేన శోకేన భువమస్పృశంత్యా
స్తస్యాః స్వభార్యాయా అంతర్ధానమిక్ష్య మండనోఽపి ముదితోఽభూత్ తత్సాధు
సమీచీనం వీక్ష్య యతిశేఖరోఽపి ముదితోఽభూత్ - వసంతతిలకావృత్తం. ౭౩.

మండనమిశ్రోఽప్యథ విధిపూర్వం దత్వా విత్తం యాగే సర్వమ్, ఆత్మారోపితశోచిష్కేశో భేజే శంకరమస్తమితాశః. ౨౪. సన్న్యాస గృహ్యవిధినా సకలాని కర్తాణ్యహ్నియ శంకరగురుర్విదుషోఽస్య కుర్వత్, కర్ణే జగౌ కిమపి తత్త్వమసీతి వాక్యం కర్ణేజపన్నిఖిలసంస్మృతి దుఃఖహానేః. ౨౫. సన్న్యాసపూర్వం విధివద్భిభిక్షే పశ్చాదుపాదిక్ష దథాఽఽత్తతత్త్వమ్, ఆచార్యవర్యః శ్రుతిమస్తకస్థం తదాదివాక్యం పున రాబభాషే. ౨౬. త్వన్నాసి దేహో ఘటవద్ధ్యనాత్తా రూపాదిమత్త్వా దిహ జాతిమత్త్వాత్, మమేతి భేదప్రథనాదభేదసంప్రత్యయం విద్ధి విప ర్యయోత్థమ్. ౨౭. లోపోఽహి లోప్యవ్యతిరిక్తలోపకో దృష్టో ఘ

తతః కింపుత్రమిత్యపేక్షాయామాహ-అథ శారదాంతర్ధానాద్యనంతరం మండనమిశ్రోఽపి విధిపూర్వం 'తద్ధైకే ప్రాజాపత్యమేవేషిం కుర్వంతి' 'ప్రాజాపత్యాం నిరూప్యేష్టిం సార్వవేదసదక్షిణాం, ఆత్మన్యగ్నీన్నమారోఘ్య బ్రాహ్మణః ప్రవ్రజేద్భహా'దిత్యాదిశ్రుతి స్మృత్యుక్తమార్గేణ సర్వం విత్తం యాగే దత్వా ఆత్మని ఆరోపితశోచిష్కేశోఽగ్ని హోత్రాగ్నిర్యేనాస్తమితాస్తంగతా ఆశా యస్య స శంకరం భేజే సేవితవాక్ - మత్రాసమకం. ౨౮. సన్న్యాసప్రతిపాదకగృహ్యసూక్తవిధినాఽస్య విదుషస్సర్వాణి కర్తాణి అహ్నియ అంజసా సమ్యక్కుర్వత్ శ్రీశంకరగురుస్సర్వస్యాధ్యాత్మికాదిరూ పస్య సంస్మృతిదుఃఖస్య హానేః కర్ణేజపం సూచకం. ని. 'కర్ణేజపసూచక' ఇత్యమరః. కిమపి తత్త్వమసీతి వాక్యం కర్ణే జగౌ-వసంతతి. ౨౯. మండనోఽపి సన్న్యాసపూర్వ కం విధివద్భిక్షాం యాచితవాక్ పశ్చాదాచార్యవర్యః శ్రీశంకరః శ్రుతిమస్తకస్థమాత్మ తత్త్వముపదిష్టవాక్ కథమితి తత్రాహ-తత్త్వమసి వాక్యం పునరాబభాషే అర్థసహిత ముక్తవానిత్యర్థః - ఉ. ౩౦. తత్రాదౌ త్వంపదార్థమాహ-ఇహ దేహాదౌ త్వం దేహో నాసి యస్తాత్స ఘటవదనాత్తా తత్ర హేతవో రూపాదిమత్త్వాన్ననువ్యత్యాదిజాతి మత్త్వాత్ మమేదం శరీరమితి భేదప్రథనాచ్చ, ఆత్మా తు. 'అశబ్దమస్పర్శమరూపమ వ్యయం అగోత్ర' మిత్యాదిశ్రుత్యుక్తోఽహమితి ప్రత్యయగోచరః. నను మనుష్యోఽహం స్థూలోఽహం కృశోఽహమిత్యభేదసంప్రత్యయాద్దేహ ఆత్మా కుతో న స్యా దితి తత్రాహ - ఆభేదసంప్రత్యయం విపర్యయాదన్యోన్యతాదాత్మ్యాధ్యాసాదుత్థితం విద్ధి-ఉ. ౩౧. కించ లోపోఽహి ఘటాదిః స్వవ్యతిరిక్తో దండాదిః లోపకో యస్య తథా భూతో దృష్టః శరీరం చ తాదృశం స్వాతిరిక్తలోపకమేవ ప్రసిద్ధం. తథా చ లోప్యం యథా స్వాతిరిక్తలోపకం తథా దృశ్యమపి స్వాతిరిక్తద్రష్టృకం తతశ్చ విమతం దృశ్యం

టాడిః ఖలు తాదృశీ తనుః, దృశ్యత్వహేతోర్వ్యతిరేకసాధనే త్వత్త
శ్చరీరే కథమాత్మతా గతిః. ౭౮. నాసీంద్రియాణి ఖలు తాని చ సాధ
నాని గాత్రాదివత్కథమమీషు తవాఽఽత్మభావః, చక్షుర్ద్దీయమితి
భేదగతేరమీషాం స్వప్నాదిభావవిరహాచ్చ ఘటాదిసామ్యమ్. ౭౯.
యద్యాత్మతైషాం సముదాయగా స్యాదేకవ్యయేనాపి భవేన్న తద్దీః,
ప్రత్యేకమాత్మత్వముదీర్యతే చేన్న శ్యేచ్ఛరీరం బహునాయకత్వాత్.
౮౦. ఆత్మత్వమన్యతమగం యది చక్షురాదేశ్చక్షుర్వినాశసమయే స్థరణం
న హి స్యాత్, ఏకాశ్రయత్వనియమాత్ స్థరణానుభూతోర్విద్యుష్ట
శ్రుతార్థవిషయావగతిశ్చ న స్యాత్. ౮౧. మనోపి నాఽఽత్మా కరణత్వ
హేతోర్మనో మదీయం గతమన్యతోఽభూత్, ఇతి ప్రతీతేర్వ్యభిచారి
తాయాస్సుప్తౌ చ త చ్చిన్నససోర్వివిక్తతా. ౮౨. అనయైవ దిశా నిరా

స్వాతిరిక్తద్రష్టృకం దృశ్యత్వాద్భుటపచ్యత్యర్కతత్తత్సాన్వితిరిక్తకర్తృకం యథా
లాప్యో ఘటాడిః స్వాతిరిక్తలోపత ఇత్యాశయేనాహ - దృశ్యత్వహేతోరితి. ఏతస్మా
చ్ఛరీరాద్వ్యతిరేకసాధనే స్వాతిరిక్తద్రష్టృకత్వసాధనే తు దృశ్యత్వహేతోశ్చరీరే
ఆత్మత్వావగతిః కేనాపి ప్రకారేణ న ఘటతే ఇత్యర్థః. ౭౮. ఏవం దేహదాత్తానం
వివిచ్యేంద్రియేభ్యస్తం వివేచయతి - నాసీంద్రియాణ్యాత్మా తైషాం సాధనత్వాద్గాత్రా
దివత్తస్మాదమీషు ఇంద్రియేషు తవాత్మభావః కేనాపి ప్రకారేణ నోపపద్యతే. తేషా
మనాత్మత్వేఽన్యదపి హేతుద్వయమాహ - చక్షురాదేశ్చటాదివదనాత్మత్వమేవ. చక్షు
ర్ద్దీయమిత్యాదిభేదావగతేః స్వప్నసుషుప్తిభావే తత్సత్వేఽన్యమీషాం విరహాచ్చ.
చక్షామి శృణోమిత్యాదిప్రత్యయస్తు పూర్వవద్దీప్తవ్యః - వ. ౭౯. ఇంద్రియసము
దాయ ఆత్మా ఉత ప్రత్యేకమితి వికల్పాద్యం ప్రత్యాహ—యద్యేషామింద్రియాణాం
సముదాయగా ఆత్మతా స్యాత్తత్త్వేణ క్షేంద్రియస్య నాశే సముదాయనాశా దాత్మతా
ఋద్ధిర్న స్యాత్. ద్వితీయముత్థాప్య నిరాచక్షే-ప్రత్యేకమాత్మత్వముచ్యతే చేత్త్వ
బహునాయకత్వేన విరుద్ధాదిక్రియత్వావశ్యకత్వాచ్ఛరీరమేవ న శ్యేత్ - ఇం. ౮౦.
కించ యది చక్షురాదేరన్యతమగోచరమాత్మత్వం స్యాత్త్వై చక్షుర్వినాశసమయే స్థరణం
వైవ స్యాత్తత్ర హేతుః స్థరణానుభవయోరేకాత్తాశ్రయత్వాత్. కించ యోఽహం
దృష్టవానోఽన్యం శృణోమితి దృష్టశ్రుతార్థవిషయప్రత్యభిజ్ఞా చ న స్యాత్తస్మా
దింద్రియాణ్యప్యాత్మా న భవంతీత్యర్థః - వ. ౮౧. నన్వస్తు తర్హి మన ఏవాత్మేతి
తత్రాహ-మనోప్యాత్మా న భవతి కరణత్వహేతోర్మదీయం మనోఽన్యతో గతమభూ
దితి భేదప్రతీతేః. సుషుప్తౌ వ్యభిచారితాయాశ్చ చిన్నససో రైవలక్షణ్యం - ఉ. ౮౨.

కృతా న చ బుద్ధేరపి చాఽఽత్తతా స్ఫుటం, అపి భేదగతేరనన్వయా
త్కరణాదావివ బుద్ధిముష్ణభోః. ౮౩. నాహం కృతిశ్చరమథాతుపద
ప్రయోగాత్ప్రాణా మదీయా ఇతి లోకవాదాత్, ప్రాణోఽపి నాత్మా
భవితం ప్రగల్భస్సర్వోపసంహరిణి స న్నుషుప్తా. ౮౪. ఏవం శరీరాద్య
వివిక్త ఆత్మా త్వంశబ్దవాచ్యోఽభిహితోఽత్ర వాక్యే, తదోదితం
బ్రహ్మ జగన్నిదానం తథా తథైక్యం పదయుగ్మబోధ్యమ్. ౮౫. కథం
తదైక్యం ప్రతిపాదయే ద్వచ స్సర్వజ్ఞసంమూఢసదాభిషిక్తయోః,
నహ్యేకతా సంతమసప్రకాశయో స్సందృష్టపూర్వా న చ దృశ్యతే

ఉక్తం న్యాయం బుద్ధావతిదిశతి-అనయైవ దిశా నిరాకృతత్వాత్ బుద్ధేరప్యాత్మతా
స్పష్టం యథాతథా నాస్తి. స్ఫుటత్వమావేదయతి-మదీయా బుద్ధిరన్యతోఽభూదితి
భేదావగతేస్సుషుప్తావనన్వయాచ్చ కరణాదావివ బుద్ధిమప్యాత్మత్వేన మైవాంగీకరు-
వియో. ౮౩. అస్తు తర్హి అహం ప్రత్యయగోచరోఽహంకారవివాత్తేతి తత్రాహ-
అహంకృతిరహంకారోఽప్యాత్మా న భవతి. తత్ర హేతుశ్చరమేఽంత్యే కృతిరితి
థాతుపదస్య ప్రయోగాత్. తర్హి సుషుప్తా వపి లయరహితః ప్రాణ ఏవాత్మాఽస్త్వితి
తత్రాహ-సర్వోపసంహరిణీ సుషుప్తేః సన్నపి ప్రగల్భః ప్రాణ ఆత్మా న భవతి తత్ర
హేతు ర్ద్వీయాః ప్రాణా ఇతి లోకవాదాత్ - ఇం. ౮౪. ఉపసంహరితి - ఏవం
భూతో దేహాదివిలక్షణ ఆత్మా తదవివిక్త స్త్వం పదవాచ్య స్తత్త్వమసి వాక్యేఽభి-
హితః. త్వం పదార్థం ప్రదర్శ్య తత్పదార్థమాహ-తథాఽత్ర వాక్యే తత్పదేన జగ-
త్కరణం బ్రహ్మోక్తం అఖండార్థమాహ - తథాఽత్ర వాక్యే పదద్వయబోధ్య
మైక్య ముచితం-ఉ. ౮౫. తత్త్వంపదార్థయో రైక్యం వాక్యార్థం శ్రుత్వా శిష్య
ఉవాచ - సర్వజ్ఞ సంమూఢసదాభిషిక్తయో స్తత్త్వంపదార్థయో స్త్వదుక్త మైక్యం
తత్త్వమసి వాక్యం కథం ప్రతిపాదయేత్? హి యస్తాత్తమః ప్రకాశయో రేకతా
పూర్వం వైవ దృష్టా నచాధునా దృశ్యతే తథాచాయం ప్రయోగ స్తత్త్వమసి వాక్య
స్థతత్త్వంపదార్థయో రైక్యం న సంభవతి విరుద్ధధర్మవత్త్వా త్తమః ప్రకాశవతి.
నను హేతురస్తు సాధ్యం మాస్తు నచ తమః ప్రకాశయో రప్యేకతాపత్తిస్తయో ర్భావా
భావరూపతయా తదనుపపత్తే స్తస్మా ద్భావాభావరూపాధిసత్త్వా దప్రయోజకత్వ
మస్యేలిచేన్న తమసోఽపి భావరూపత్వా త్రమోఽభావరూపమితి వాదీ ప్రప్రవృత్తిః
కిమాలాకాభావ మాత్రం తమః కింవా రూపదర్శనాభావమాత్రం? ఆద్యేఽపి కిమే

౭ధునా. ౮౬. సత్యం విరోధగతి రస్తి తు వాచ్యగేయం సో ౭యం
పుమానితిపదత్ర విరోధహానేః, ఆదాయ వాచ్య మవిరోధి పదద్వయం
తల్లక్ష్యైకబోధనవరం నను కోవిరోధః. ౮౭. జహీహి దేహాదిగతా

కైకం తమ ఏకైకాలోకాభావః కింవా సర్వాలోకాభావః? ఆద్యైఽపి కింప్రాగభావః? త్రితయమపి నసంభవతి సవితృకిరణసంతలే దేశే ప్రదీపాలాకజన్మవినాశయో స్ఫుటో స్త్రయాణాం సత్వేఽపితమోబుద్ధ్యదర్శనాత్. నను ప్రాగభావాద్యవస్థాసు తమోబుద్ధ్యభావో విరోధ్యాలోకనిబంధనఇతిచే త్తథా ౭పి విరోధ్యభావసహితప్రాగభావాదే స్తమోబుద్ధ్యాంబనత్వస్యావశ్యకవత్సత్వత్వేన విరోధ్యభావగరా ప్రాగభావోక్తా ప్రధ్వంసే ౭నుపపత్తి స్తదుక్తా ప్రాగభావే ౭న్యోన్యాభావోక్తావాలోకసత్వే ౭పి తదభావస్య భావా త్తమోబుద్ధి స్సాన్యత్ ద్వితీయే ౭పి కిమస్య సర్వేషా మాలోకానాం సన్నిధానం నివర్తక ముత్తైకైకస్య? ఆద్యే సర్వాలోక మంతరేణ తన్నివృత్తి ర్నస్యాత్ ద్వితీయే ౭ప్యేకైకస్య సర్వాలోకాభావనివర్తకత్వాభావా త్తమోబుద్ధ్యావత్తిః అంత్యే ౭పి కిమేకైకస్య రూపస్య దర్శనమాత్రాభావః ఉత సర్వస్య? ఆద్యైఽపి కిం రూపదర్శన మాత్రాభావః. ఉత యత్ర తమోబుద్ధి స్తత్రత్య రూపదర్శనాభావః? నాద్యః బహులాంధ కారసంవృతావవరకాంతరవస్థితస్యాపి బహీరూపదర్శనేన సహావవరకాంత స్తమోదర్శనాత్. న ద్వితీయః ప్రాగభావాదివికల్పానహత్వాత్. నను రూపవతో ద్రవ్యస్య స్పర్శ వత్త్వనియమా తద్రహితం తమః కథం రూపవద్ద్రవ్య మవగమ్యతే? తథాచ ప్రయోగ స్తమో నీరూపం స్పర్శవిధురత్వా దాకాశవదిచే న్న-వాయో రన్యత్ర స్పర్శవద్ద్రవ్యస్య రూపవత్త్వనియమే ౭పి రూపరహితస్య స్పర్శవతో వాయో రభ్యుపగమా త్తథాచ యత్సర్వవత్త్వరూపవద్ద్రవ్యభాగుటాది రితి వ్యాప్తే ర్యథా వాయూ భంగ స్తథా యద్రూపవత్త్వసర్వవదితి వ్యాప్తే స్తమసిసంగాః న చ ప్రమాణాభావః తమాలమాలా శ్యామలం తమ ఇత్యుపలంభా దితి సంక్షేపః. ౮౬. ఏవముక్తో గురు రాహు - సత్య మియంవిరోధావగతిస్తు వాచ్యగా ౭స్తి ఏవ మర్థ మగీకృత్యైక్యం కథం ప్రతిపాదయే దితి యదుక్తం తత్రాహ-సో ౭యం పుమా నితి వాక్యపదస్మిన్ వాక్యే విరోధహానే రవిరోధి వాచ్య మాదాయ పదద్వయం తయో ర్లక్ష్యైక్యబోధనవరమేవం సతి న కో ౭పి విరోధః. అయమర్థః యథా సో ౭యం పుమా నితి వాక్యే తచ్ఛబ్దార్థస్య తత్కాల విశిష్టస్య పుంసః ఇదంశబ్దార్థవైశ్రుతత్కాలవిశిష్టస్య పుంస శ్చైక్యాసంభవే ౭పి సో ౭య మితి పదద్వయం జహదజహల్లక్షణయో విరుద్ధం తత్కాలైతత్కాలవిశిష్టత్వాంశం విహాయ పురుష మవిరోధి వాచ్యాంశ మాదాయ తల్లక్ష్యైక్యబోధనవరం తద్వత్త్వ మసివాక్యం సృజ్యత్వ సంఘాతత్వ రూపస్య విరోధినో ౭ంశస్య హానిం కృత్వా ౭పి

మహం ధియం చిరాజ్జితాం కర్తృశతై స్సుదుస్త్వజాం, వివేకబుద్ధ్యా పర
మేన సంతతం ధ్యాయాఽఽత్త భావేన యతో విముక్తతా. ౮౮. సాధా
రణే వపుషి కాకస్స గాల వహ్నిమాత్రాదికస్య మమతాం త్యజ దుఃఖ
హేతుమ్, తద్వ జ్జహీహి బహి రర్థగతాం చ విద్వక్ చిత్తం బధాన
పరమాత్మని నిర్విశంకమ్. ౮౯. తీరా త్తీరం సంచర స్థిరమత్స్య స్తీరా
ద్భిన్నో లిప్యతే నాపి తేన, ఏవం దేహీ సంచరన్ జాగ్రదాదౌ తస్మా
ద్భిన్నో నాపి తద్ధర్మకోవా. ౯౦. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిలక్షణ మదో
వస్థాత్రయం చిత్తనా త్వయ్యేవానుగతే మిథోవ్యభిచరద్ధీసంజ్ఞమజ్ఞా

రోధివాచ్య చిదంశమాదాయ పదద్వయం తల్లక్ష్యైక్యబోధనపర మితి-వ. ౮౭. యస్మా
దేపం తస్మా చ్చిరాజ్జితాం దేహాదిగతా మహంబుద్ధిం పరిత్యజ కయా మత్యేతి. తత్రాహ
ఉక్తవివేకబుద్ధ్యా యతః కర్తృశతై రతిశయేన దుస్త్వజాం. తర్వ్యహం మతిః క్వవిధే
యేతి తత్రాహ సంతతం పరమాత్మాన మేవాఽఽత్తభావేన చింతయ కిం తత ఇతిచేత్త
త్రాహ యతః పరస్యైవాత్మభావేన చింతనాద్విముక్తతా లభ్యత ఇత్యర్థః. 'ఆత్మానం
చేద్విజానీయాదయమస్తీతి పూరుషః, కిమిచ్ఛ న్నస్య కామాయ శరీరమనుసంజ్వరే'
దితి శ్రుతేః-ఉ. ౮౮. యత్ర మమతావ్యయుక్తా తత్రాహంతాయాః కాకథేత్యా
శయేనాహ కాకాదేసానిధారణత్వా ద్వపుషి దుఃఖహేతుం మమతాం త్యజ తద్బహి
రర్థవిషయాం చ దుఃఖకారణభూతాం తాం పరిత్యజ తదుక్తం 'యావతః కురుతే జంతుః
సంబంధాన్తననః ప్రియాన్, తావంత ఏవ ఖన్యంతే హృదయే శోకశంకవః' ఇతి
మమతా దుఃఖ హేతుభూతేతి త్వం జానాసీత్కాశయేనాహ హేవిద్వన్నితి. కర్తవ్య
ముపదిశతి నిర్విశంకం సమస్తశంకాకలంకవినిర్దుక్తం విజాతీయప్రత్యయరహితం చిత్తం
పరమాత్మనిస్థాపయ-వ. ౮౯. నను జాగ్రత్స్వప్నసంచారిణ స్తదభిన్నత్వా తద్ధర్మకత్వా
ద్వాకథం పరమాత్మనోఽభేదేన చింతనీయత్వ మితి చేత్తత్రాహ యథా మహామత్స్య
స్తీరా త్తీరం సంచరన్ తీరా ద్భిన్న ఏవ నత్వభిన్నో నాపి తేన తీరేణ లిప్యతే ఏవ
మాధ్యాసిక సంబంధేన దేహీ ఆత్మా జాగ్రదాదౌ సంచరన్ తస్మాద్భిన్న ఏవ నాపి
జాగ్రదాదిరూప ధర్మవాన్వా. తథాచ శ్రుతిః. 'తద్యథా మహా మత్స్య ఉభే కూలే
అనుసంచరతి పూర్వంచా పరం చైవ మేవాయం పురుష యేతావుభావస్తావనుసంచరతి
స్వప్నాంతం చ బుద్ధాంతం'చేతి-శాలిసీ. ౯౦. తర్వ్యనుభూయమానం జాగ్రదాద్యవస్థా
త్రయం కస్యేతిచేత్తత్రాహ జాగ్రదాదిలక్షణ మిద మవస్థా త్రయం వ్యభిచారం గచ్ఛ

సతః, క్లప్తం రజ్జ్వదమంశకే వసుమతీ చ్ఛిద్రాహిదండాదివత్తద్భ్రష్టాసి
తురీయ ముజ్ఞితభయం మాత్వం పురేవ భ్రమిః. ౯౧. ప్రత్యక్షమం
పరపదం విదుషోఽంతికస్థం దూరం తదేవ పరిమూఢమతే ర్జనస్య, అంత
ర్బహిశ్చ చితిరస్తి నవేతి కశ్చి చ్చిన్వ స్పహి ర్బహి రహా మహిమాత్మ
శక్తేః. ౯౨. యథా ప్రపాయాం బహవో మిళంతే క్షణే ద్వితీయే బత
భిన్నమార్గాః, ప్రయాంతి తద్వ ద్బహునామభాజో గృహే భవం
త్యత్ర నకశ్చిదంతే. ౯౩. సుఖాయ యద్యత్క్రియతే దివానిశం సుఖం
నకించిద్బహుదుఃఖమేవ తత్, వినా న హేతుం సుఖజన్త దృశ్యతే హే
తుశ్చ హేత్వంతరసంనిధౌ భవేత్. ౯౪. పరిపక్వమతేః సకృచ్ఛృతం

ద్బుద్ధిసంజ్ఞకం చిత్స్వరూపే త్వయ్యేవానుగతే కల్పితం తత్రేంద్రియజన్యజ్ఞానావస్థా
జాగ్రదవస్థా ఇంద్రియాజన్యవిషయాపరోక్షజ్ఞానావస్థా స్వప్నావస్థా అవిద్యాగోచరా
ఽవిద్యావృత్త్యవస్థా సుషుప్త్యవస్థా అనువృత్తే వ్యావృత్తం కల్పిత మిత్యత్ర దృష్టాంత
మాహ. — రజ్జ్వో రిదమంశేఽనువృత్తే వ్యావృత్తం భూమిచ్ఛిద్రసర్పదండాది యథా
కల్పితం తద్వత్ తస్మాదవస్థాత్ర యపరత్వా త్తురీయం శివం చతుర్థ మిత్యుక్తమతఏవ
ఘరిత్యక్తనిఖలభయం బ్రహ్మసి తస్మా త్సార్వవ ద్భిమం మాగాః-శార్దూ. ౯౧. ఏవం
భూతం స్వాత్మానం జనః కిమితి నావగచ్ఛతీతి న శంకసియ మాత్మశక్తే ర్బహిష్మో
ఽనిర్వచనీయత్వాదిత్యాశయేనాహ ప్రత్యక్షమం ప్రాతిలోమ్యేనాసజ్జడదుఃఖాత్కా
హంకారాది విలక్షణతయా సచ్చిదానందాత్త్వేనాంచతి ప్రకాశత ఇతి ప్రత్యగతి
శయేన ప్రత్యగితి ప్రత్యక్షమం పరం పదం విదుష సమీపస్థం పరిమూఢమతే ర్జనస్య
తదేవ దూర మేవం విధం చైతన్య మంతర్బహి రస్తి తథా ఽసి కశ్చనాశుద్ధచిత్తో బహి
ర్బహి శ్చిన్వన్నవేత్తి అహో ఆత్మశక్తే రయం మహిమా-వ. ౯౨. అథ తత్త్వజ్ఞానా
వ్యభిచారిసాధనాయ వైరాగ్యాయాహ యథా జలపానశాలాయాం బహవో మిళంతి
క్షణే ద్వితీయే భిన్నమార్గాః ప్రయాంతి తథా గృహే బహునామభాజో భవంతి
అంతే మరణానంతర మత్ర గృహే శోఽసి న భవతి-ఉ. ౯౩. కించ దివానిశం
సుఖాయ యద్యత్క్రియతే తతస్తతః కించిదపి సుఖం న భవతి ప్రత్యుత తస్మా ద్బహు
దుఃఖమేవ యతః పుణ్యరూపం హేతుం వినా సుఖజన్త న దృశ్యతే హేతుశ్చ జన్తాంత
రీయహేతో స్సన్నిధౌ భవేత్ 'పుణ్యః పుణ్యేన కర్మణో'తి శ్రుతేః. వంశస్థం. ౯౪.
తస్మాదేవంభూతసంసారా ద్విముక్తి మిచ్ఛతా శ్రుతివచనా ఆత్మసాక్షాత్కారేవ

జనయే దాత్తధియం శ్రుతే ర్వచః, పరిమందమతేః శనైః శనైర్గురు
పాదాబ్జనిషేవణాదినా. ౯౧. ప్రణవాభ్యాససోక్తకర్తృణోః కరణేనాపి
గురో ర్నిషేవణాత్, అపగచ్ఛతి మానసం మలం క్షమతే తత్త్వముదీ
రితం తతః. ౯౨. మనోఽనువర్తేత దివానిశం గురౌ గురుర్నిసాక్షా
చ్ఛివ ఏవ తత్త్వవిత్, నిజానువృత్త్యా పరితోషితో గురు ర్వినేయవక్త్రం
కృపయాహి వీక్షతే. ౯౩. సాకల్పవల్లీవ నిజేష్ట మర్థం ఫలత్యవశ్యం
కిమకార్య మస్యాః, ఆజ్ఞా గురో స్తత్పరిపాలనీయా సామోద మానీ
య విధాతు మిష్టా. ౯౪. గురూపదిష్టా నిజదేవతాచే త్కుప్యే త్తదా
పాలయితా గురుః స్యాత్, రుష్టే గురౌ పాలయితా న కశ్చిద్గురౌ
న తస్మా జ్జనయేత కోపమ్. ౯౫. పుమా న్నుమర్థం లభతే ఽపి చోదితం

సంపాదనీయః సచ పరివక్తవమతే సృకృచ్ఛ)వణేన మందమతేస్తు గురుపాదాబ్జనిషేవ
ణాదినాశనైఃశనై రిత్యాశయేనాహ పరితి-వియో. ౯౧. శనైశ్శనై రిత్యాది వివృణోతి
ప్రణవాభ్యాససోక్తస్య త్రికాలస్నానాదిరూపస్య కర్తృణః కరణేన గురో ర్నిషేవణ
శుశ్రూషణాచ్ఛ మానసం మల మపగచ్ఛతి తతశ్చ కథితంతత్త్వం క్షమతే ధారణాయ
యోగ్యం భవతి. అథేదానీం 'యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురా,
తస్యైతే కథితాహ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహత్తనః' గురుప్రసాదా త్వరమాత్మలాభః
'తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయే'త్యాదిశాస్త్రమనుస్మత్య గురుభక్తేస్తత్త్వ
జ్ఞానాంతరంగసాధనత్వం బోధయితు మారభతే అహర్నిశం మనో గురావనువర్తేత
అత్యావశ్యకతాబోధనాయ లిజ్ ప్రయోగః. హి యస్మా త్తత్త్వవి ద్గురు స్సాక్షా
చ్ఛివ ఏవ తదుక్తం-గురు ర్భిష్టా గురు ర్విష్ణు ర్గురు ర్దేవో మహేశ్వరః, గురుః పితా
గురు ర్దాతా గురు రేవ పర శ్శివ' ఇతి నను శివస్వరూపగురో రనువృత్తిః కిమర్థం కర్త
వ్యేతిచే త్తత్రాహ హి యస్మా త్స్వస్య గురో రనువృత్త్యా పరితోషితో గురు శ్శిష్య
ముఖం కృపయా వీక్షతే. వంశ. ౯౨-౯౩. కింతత ఇతి తత్రాహ-సా గురో రాజ్ఞా
సమ్యక్ పరిపాలనీయా యతః కల్పవల్లీవ స్వేష్టమర్థ మవశ్యం ఫలతి కిమసాధ్య
మస్యా. అత స్సా ఆజ్ఞా మోదమానీయ హర్షం ప్రాప్య విధాతు మిష్టా-ఉ. ౯౪. కించేష్ట
దేవా దపి గురు ర్గరియానిత్యాశయేనాహ గురూపదిష్టా నిజదేవతా కుప్యేచ్ఛే త్తదా
గురుః పరిపాలయితా స్యాత్ రుష్టే గురౌతు పరిపాలయితా కశ్చి దపి నాస్తి తస్మా
ద్గురౌ కోపం కదా ఽపి నోత్పాదయేత్. తదుక్తం బ్రహ్మవైవర్తే 'శివే రుష్టే గురు
స్తాతా గురౌ రుష్టే న కశ్చనేతి. ౯౫. నను విహితానుష్ఠానా త్ప్రతిషిద్ధవర్జనా చేష్ట

భజన్నివృత్తః ప్రతిషిద్ధసేవనాత్, విధినిషేధం చ నివేదయత్యసౌ
 గురోరనిష్టయ్యతిరిష్టసంభవః. ౧౦౦. ఆరాధితం దైవత మిష్టమర్థం
 దదాతి తస్యాధిగమో గురోస్సాత్, నోచేత్కథం వేదితు మిశ్వ
 రోఽయ మతీంద్రియం దైవత మిష్టదం నః. ౧౦౧. తుష్టే గురౌ తు
 వ్యతి దేవతాగణో రుష్టే గురౌ రువ్యతి దేవతాగణః, సదాత్మభావేన
 సదాత్మదేవతాః పశ్యన్తసౌ విశ్వమయో హి దేశికః. ౧౦౨. ఏవం పురా
 ణగురుణా పరమాత్మతత్త్వం శిష్టో గురో శ్చరణయో ర్నిపపాత తస్య,
 ధన్యోఽస్త్యహం తవ గురోకరుణాకటాక్షపాతేన పాతితతమా ఇతి
 భాషమాణః. ౧౦౩. తత స్సమాదిశ్య సురేశ్వరాఖ్యాం దిగంగ
 నాభిఃక్రియమాణసఖ్యామ్, సచ్చివ్యతాం భావ్యకృతశ్చ ముఖ్యా మ
 వాప తుచ్ఛీకృతథాత్మసౌఖ్యామ్. ౧౦౪. నిఖిలనిగమచూడాచింత
 యా హంతయావత్స్వపదమధికసౌఖ్యం నిర్విశ నిర్విశంకమ్, బహు

లాభోఽనిష్టనివృత్తిశ్చ భవిష్యత్కథః కింగురుసేవయత్యాశంక్యాఽఽహ యద్య ప్రతి
 షిద్ధసేవనాన్నివృత్తో విహితం భజన్సుమాన్సుమర్థం లభతే తథాఽపి విధినిషేధా న
 స్వతో విజ్ఞాతుం శక్యా కింత్యసౌ గురు రేవ విధినిషేధం చ నివేదయతి తస్మాద్గురో
 రేవానిష్టయ్యతి రిష్టోత్పత్తి శ్చ - వంశ. ౧౦౦. నన్వారాధితం దైవతమేవేష్ట మర్థం
 దదాతీత్యాశంక్యాహ - ఆరాధితం దైవత మర్థం దదాతి తథాఽవ్యస్య దైవతస్య
 ప్రాప్తిః గురోరేవ భవతి నోచేన్నోఽస్తాక మిష్టద మతీంద్రియం దైవతమయమజ్ఞో
 వేదితుం విజ్ఞాతు మిశ్వర స్సమర్థః. కథం స్యా న్నకేన్నాపి ప్రకారేణేత్యర్థః. ఉ. ౧౦౧.
 దేవగణస్య గురుతుష్ట్యాద్యస తుష్ట్యాదిమత్త్వా త్స ఏవ ప్రయత్నేన తోషణీయ ఇత్యా
 శయేనాహ తుష్ట ఇతి - హి యస్మా త్సదైవ సద్రూపా ఆత్మదేవతా ఆత్మభావేన
 పశ్యన్తసౌ దేశికో విశ్వమయః. ౧౦౨. ఏవం పురాణగురుణా శ్రీశంకరాచార్యేణ
 పరమాత్మతత్త్వం ప్రతి శిక్షితః హేగురో తవ కటాక్షపాతేన దూరీ కృతాజ్ఞానో
 ఽహం ధన్యోఽస్తీతి భాషమాణ స్తస్య గురోశ్చరణయో ర్నిపపాత-వస. ౧౦౩.
 తతః దిగంగనాభి స్సమం క్రియమాణసఖ్యాం సర్వదిగ్వాప్తిప్రాం సురేశ్వరాఖ్యాం
 సమాదిశ్య - తుచ్ఛీకృతం హిరణ్యగర్భసౌఖ్యం యయా తాం భావ్యకారస్య ముఖ్యాం
 శివ్యతాం చావాప-ఉ. ౧౦౪. సురేశ్వరసంజ్ఞాం ప్రాప్య వాసం క్వ కృతవానిత్యా
 కాంక్షాయా మాహ- నిఖిలవేదాంతచింతయా యావత్స్వపరం స్వస్య బ్రహ్మ లోకా
 దవ్యధికసౌఖ్యం యో నిర్విశంకం విశంకారహితం నిర్విశక్ బహుకాలం సర్వదాం

తిథమభితో ౭సౌ నర్తదాం నర్తదాం తాం మగధభువి నివాసం
నిర్తమే నిర్తమేంద్రః. ౧౦౫. ఇతి వశీకృతమండనపండితః ప్రణతసత్క
ప్రణత్రయదండితః, సకలసద్గుణమండలమండితస్స నిరగాత్మతదుర్వత
ఖండితః. ౧౦౬. కుసుమితవివిధపలాశభ్రమదళికులగీతమధురనిస్వాసమ్,
పశ్యన్విపినమయాసీదాశాం కీనాశపాలితామేషః. ౧౦౭. తత్ర
మహారాష్ట్రముఖే దేశే గ్రంథాన్ప్రచారయన్ ప్రాజ్ఞతమః, శమిత
మతాన్తరమానశ్వనకైస్సనశోపమో ౭గమచ్ఛీలైలమ్. ౧౦౮. ప్ర
భుల్లమల్లికాపనప్రసంగసంగతామితప్రకాండగంధ బంధురప్రవాతధూ
తపాదవమ్, సదామదద్విపాధిపప్రహరశూరకేసరిప్రజం భుజంగభూష
ణప్రియం స్వయంభుకౌశలమ్. ౧౦౯. కలికల్తషభంగాయాం సో

కారుకదాం తాం నర్తదాం నదీమభితో ౭సౌ నిర్తమానాం మమతారహితానామిం
ద్రః సురేశ్వరో మగధభూమా వాసం నిర్తమే - మా. ౧౦౫. ఆధాచార్యవృత్తాంత
మహా-ఇత్యేవం వశీకృతో మండనపండితో యేన ప్రణతానాం సతాం కరణత్రయం
పండితం యేన తత్ర మనః ప్రాణాయామాద్యుపదేశేన వాఙ్మానోపదేశేన కర్తాసీహో
పదేశేన సర్వైస్సద్గుణమండలైరలంకృతః కృతం దుర్వతానాం ఖండితం ఖండనం
యేన స నిరగాత్-ద్రుత. ౧౦౬. కామాశాం ప్రతి నిరగాదిత్యాకాంక్షయామహ
సుసుమితేషు వివిధపల్లేషు భ్రమద్భిర్భిమరకులైర్గీతో మధురశబ్దో యత్ర తథా
భూతం వనం పశ్యన్ యమపాలితాం దక్షిణాం దిశమేషః శ్రీశంకరో ౭యాసీత్.
'ఆర్యాశకలద్వితయం వ్యత్యయరచితం భవేద్యస్యాః, సోద్ధీతిః కిల కథితా కద్వద్వ
స్యోశభేదసంయుక్తా. ౧౦౭. తస్యాం యమాశాయాం మహారాష్ట్రప్రముఖే దేశే
గ్రంథాన్ ప్రచారయన్ ప్రాజ్ఞతమశ్వమితో మతాంతరాభిమానో యేన స సనశోపమః
శ్రీశైలం పర్వతమగమత్ 'ఆర్యాపూర్వార్థం యది గురుతైకేనాధికేన నిధనే యుక్తం,
ఇహరత్తద్వన్నిఖలం భవతి యదీయముదితేయమార్యా గీతిః. ౧౦౮. తం విశిష్య-ప్రభుల్ల
మల్లికానాం పనానాం ప్రసంగో యస్య స చాసౌ సంగతానామసంఖ్యాతానాం
ప్రకాండానాం శాఖానాం గంధేన బంధురస్సందరః ప్రవాతస్తేన కంఠితా వృక్షా
యత్ర తం. 'ప్రకాండో విటపే శస్త్ర' ఇతి విశ్వప్రకాశః. సదామదానాం గజాధి
పానాం ప్రహరే శూరాణాం కేసరిణాం సింహానాం సమూహో యత్ర తం - భుజం
గభూషణస్య శివస్య ప్రియం హిరణ్యగర్భస్య కౌశలమిత్యర్థః. 'పురా లఘుర్దురుస్తతో
భవేచ్ఛ పంచచామరం'. ౧౦౯. అద్రేస్సమీపం చలంతస్తరంగా యస్యాః పున

౭ద్రేరారాచ్చలత్తరంగాయామ్, అధరీకృతతుజ్జాయాం ససో పా
తాళగామిగజ్జాయామ్. ౧౧౦. నమన్తోహభంగం నభోలేహిశృంగం
త్రుటత్పాపసంగం రటత్పక్షిభృంగమ్, సమాశ్లిష్టగజ్జం ప్రహృ
ష్టాంతరంగం తమారుహ్య తుంగం దదర్యేశలింగం. ౧౧౧. ప్రణ
మద్భవబీజభర్జనం ప్రణిపత్యామృతసంపదార్జనమ్, ప్రముమోద సమల్లి
కార్జునం భ్రమరాంబాసచివం నతార్జునమ్. ౧౧౨. తీరరుహైః కృష్ణా
యా స్తీరే౭వాత్సీత్తిరోహితోష్ణాయాః, ఆవర్జితత్పష్ణాయా ఆచా
ర్యేంద్రో నిరస్తకార్జ్వలాయాః. ౧౧౩. తత్రాతిచిత్రపదమత్రభవా
న్మవిత్రకీర్తి ర్విచిత్రసుచరిత్రనిధిస్సుధీంద్రా, అగ్రాహయత్కృతమ
సద్గ్రహనిగ్రహార్థమగ్ర్యాన్మమగ్రసుగుణా వృహదగ్రయాయీ. ౧౧౪.

శ్వాధరీకృతస్తుంగః పర్వతో యయా. 'తుంగః పున్నాగనగయోస్తుంగః స్యాదున్న
తేన్యవదీతి విశ్వప్రకాశః. తథాభూతాయాం కలికల్పషవినాశసమర్థాయాం పాతా
ళగామిగంగాయాం సక్రిశంకరః స్నానం కృతవాన్. ఆర్యాప్రథమదశోక్తం
యది కథమపి లక్షణం భవేదుభయోః, దశయోః కృతయతిశోభాం తాం గీతిం
గీతవాన్భుజంగేశః. ౧౧౦. తం. తుంగమారుహ్య శివలింగం దదర్శ తుంగం విశిష్య-
నమతాం మోహస్య భంగో యస్తాత్ గగనాస్వాదనశీలాని శృంగాణి యస్య త్రుట
న్వాపస్య సంగో యస్తా ద్రటంతః పక్షిణో భ్రమరాశ్చ యస్మిన్నమృగాలింగితా పా
తాళగామిగంగా యేన ప్రహృష్టమంతరంగం మనో యస్యేతి జడస్య నమస్తస్వమారో
ప్యేయముక్తిః క్రియావిశేషణం వా - భుజం. ౧౧౧. తతశ్చ ప్రణమతాం సంస్మృతి
బీజానామవిద్యాకామకర్తవ్యాసనానాం భర్జనం తస్య పునశ్చ మోక్షలక్షణామృతస్య
సంపాదకం భ్రమరాఖ్యాంబాసహాయం నతో౭ర్జునో యస్మై తథాభూతం మల్లికార్జున
సంజ్ఞం పరమేశలింగం ప్రణిపత్య ప్రకర్షేణ మోదమవాప. వియో. ౧౧౨. తతశ్చ
తీరరుహైరామ్రాదివృక్షైః శ్యామాయాస్తిరోహితముష్ణం యస్యాం యయా వా ఆవ
ర్జితా తృప్ తృష్ణా చ యస్యా నిరస్తం కార్జ్వలం యస్యాప్రథాభూతాయా నద్యా
స్తీరే ఆచార్యేంద్రో౭వాత్సీత్ గీతిః. ౧౧౩. తత్ర తస్మిన్ తీరే పవిత్రకీర్తిర్విచి
త్రాణాం సుచరిత్రాణాం నిధిర్వహదగ్రయాయీ అత్రభవాన్భుజ్యః. క్రిశంకరో
౭లిచిత్రాణి పదాని యస్మిన్ ఆసద్గ్రహణాం దురాగ్రహణాం నిగ్రహో౭ర్థః
ప్రయోజనం వా యస్య తథాభూతం కృతం శారీరకాది సుధీంద్రాన్మమగ్రసుగుణా
శ్శాంతిదాంత్యాదయో యేష తా నగ్ర్యాన్ శ్రేష్ఠానగ్రహయత్ - ప. ౧౧౪.

అధ్యాపయంతమసదర్థనిరాసపూర్వం కిం త్వన్యతీర్థయశసం శ్రుతిభాష్య
జాతమ్, ఆక్షిప్య పాశుపతవైష్ణవవీరశైవమూహేశ్వరాశ్చ విజితాహి
సురేశ్వరాద్యైః. ౧౧౧. కేచిద్విసృజ్య మతమాత్మ్యమముష్యభావం గతా
విగతమత్సరమానదోషాః, అన్యే తు మన్యువశమేత్య జఘన్యచిత్తా
నిన్యుః క్షణం నిధనమస్య నిరీక్షమాణాః. ౧౧౨. వేదాంతీకృతసీచ
శూద్రవచసో వేదస్వయంకల్పనాః పాపిష్ఠా స్వమపి త్రయీపథమపి
ప్రాయో దహంతః ఖలాః, సాక్షాద్భ్రష్టాణి శంకరే విదధతి స్పర్థాని
బద్ధాం మతిం కృష్ణే పాండ్రకవత్తథా న చరమాం కిం తే లభ స్తేగతిమ్.
౧౧౩. వాణీ కాణభుజీచ నైవ గణితాలీనా క్వచిత్కాపిలీ శైవం చాశి
వభావమేతి భజతే గర్వాపదం చార్వాతమ్, దౌర్గం దుర్గతిమశ్నుతే భువి
జనః పుష్టాతి కో వైష్ణవం నిష్టాతేషు యతీశసూక్తిషు కథాకేళీకృతా
సూక్తిషు. ౧౧౪. తథాగతకథా గతా తదనుయాయై నైయాయికం

తిరస్కృతాన్యశాస్త్రయశసం శ్రుతిభాష్యసమూహ మసదర్థనిరాసపూర్వమధ్యాప
యంతం భాష్యకారమాక్షిప్య స్థితాః పాశుపతాదయస్సురేశ్వరపద్మపాదాదిభిరాక్షిప్య
విశేషేణ జితాః. ౧౧౫. తత్ర కేచిత్ప్రీత్యయం మతం పరిత్యజ్య విగతమత్సరాదిదోషా
స్సంతః ఆముష్య క్రీశంకరస్య శిష్యత్వం ప్రాప్తాః అన్యే తు కోపవశం గత్వా యతో
మలినచిత్తా ఆస్య మరణం నిరీక్షమాణాః కాలం నిన్యుః. ౧౧౬. తథాచైవంవిధా
వేదాంతీకృతాని సీచానాం శూద్రాణాం వచాంసి యైః పునశ్చ పాపిష్ఠాః స్వకల్పనా
వీవ వేదః కృతః స్వవేదాంతప్రతిపాద్యమాత్మానమపి వేదత్రయీపథమపి ప్రాయో
దహంతో యే ఖలాస్సాక్షాద్భ్రష్టాణి శంకరే స్పర్థయా నిబద్ధాం బుద్ధిం క్రీకృష్ణే
మిథ్యావాసుదేవవద్విదధతి తే తద్వత్కిమంత్యాం గతిం వినాశం మోక్షం వా న
లభంతే ఆపి తు ప్రాప్నువంత్యేన. శార్దూ. ౧౧౭. శంకరసూక్తిషు నిష్టాతేష్య
చార్యవినేయేషు సత్సు కథాకేళీకృతాసు నర్మకథాత్వం ప్రాప్తాసూక్తిషు మధ్యే
కాణాదీ తు వాణీ నైవ గణితా కాపిలీ సా తు క్వచిల్లీనా క్వ గలేత్యపి న జ్ఞాతా
శైవం పాశుపతానాం వచోఽశివత్వమాప్నోతి అర్హతం చ తద్గర్వాపదం భజతే
దౌర్గం శాక్తానాం చ తద్దుర్గతి మశ్నుతే వైష్ణవం తత్సాయితుం సమర్థః కో
ఽపి జనో నాస్తీత్యర్థః. ౧౧౮. వినిర్దయం యథాస్యాత్తథా వినిర్దళక్ విశిష్టతాం
ప్రాప్నువక్ విరుద్ధమతానాం సంకరో యేన తథాభూతే శంకరే సతి తథాగతానాం

వచోఽజని న చోదితో వదతి జాతు తౌతాతితః, విద
ర్విదితచాపలం కాపిలం వినిర్ధయవినిర్దలద్విమతసంకరే శంక

ఇతి శ్రీమాధనీయే తత్కలాజ్ఞత్వప్రపంచనమ్,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గోఽయం దశమోఽభవత్

నుగతానాం కథా గతా విలయం ప్రాప్తా నైయాయికవచస్తదనుయా
జని తదపి తథైవ గతం తౌతాతితః కామారిలః చోదితః ప్రేరితోఽ
పునశ్చ విదితచాపలం కాపిలం వచో దధ్ధా పుష్టా స్థితా వా ధీర్యస్య స
నందతి నైవ పుష్టాతీతి వా తదపి తథైవ విలయం గతం - పృథ్వీ. ౧౧

ఇతి శ్రీమత్పురమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీప
వంశావతంసరామమమారసూనుధనవతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

ద శ మ స్స ర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

ఏకాదశసర్గ ప్రారంభః.

తత్రైకదా ౭౭చ్ఛాదితనైజదోషః పాలస్త్యవత్కల్పితసాధు
వేషః, నిర్దానమాయం స్థితకార్యశేషః కాపాలికః కశ్చిదనల్పదోషః. ౧.
అసా వషశ్య న్నదనాద్యవశ్యం వశ్యేంద్రియాన్వైర్దునిభి ర్విమృ
గ్యమ్. ఆదిశ్య భాష్యం సపది ప్రశస్యమాసీనమాశ్రిత్య ముని
రహస్యమ్. ౨. దృష్టైవ హృష్టస్య చిరాదభీష్టం నిర్ధార్య సంసిద్ధమివ
స్వమిష్టమ్, మహద్విశిష్టం నిజలాభతుష్టం విస్పష్టమాచష్ట చ కృత్య
శిష్టమ్. ౩. గుణాం స్తవా౭౭కర్ణ్య మునే౭నవద్యాన్సర్వజ్ఞాసౌశీల్య
దయాభుతాద్యాక్, ద్రష్టుం సముత్కంఠితచిత్తవృత్తి ర్భవంతమా
గాం విదితప్రవృత్తిః. ౪. త్వమేకవవాత్ర నిరస్తమోహః పరాకృత

అథోగ్రభైరవనిర్ణయం సవరికరం వర్ణయితుముపక్రమతే— తత్ర తస్మిన్ దేశ
ఏకదా ఆచ్ఛాదిత స్వీయదోషస్థితాహరణాయా౭౭గతరావణవత్కల్పితః సాధువేషో
యేన స్థితః కార్యస్య శేషో యస్య. అనల్పా దోషా యస్మిన్. తథాభూతః కశ్చిదసౌ
కాపాలికో మాయామానవినిర్దుక్తం మునిమవశ్యదిత్యన్వయః - ఇంద్ర. ౧. మునిం విశి
నష్టి-కామక్రోధాదీనాం వశ్యో న భవతీతి తథా తం వశ్యేంద్రియాన్వైర్దునిభిర్యమృ
గ్యం ప్రశస్యం భాష్యం సపది ఆదిశ్య రహస్యమేకాంతమాశ్రిత్యాసీనం - ఉ. ౨. స
కాపాలికశ్చిరాదభీష్టం దృష్ట్యా స్వమిష్టం సంసిద్ధమివ నిర్ధార్యహృష్టో మహద్భీష్టి విశిష్టం
శ్రేష్టం నిజలాభేన తుష్టం స్వకర్తవ్యశేషం స్పష్టం యథాస్యాత్తథోక్తవాక్. ౩. తద్వ
చనముదాహరణి-హే మునే౭నవద్యాక్ సర్వజ్ఞ తాద్యాక్ తవ గుణానాకర్ణ్య భవంతం
ద్రష్టుం సమ్యగెత్కంఠితా చిత్తవృత్తిర్యస్య విదితా తవ ప్రవృత్తిర్యేన తాదృశో౭న
మాగతవా నస్మి. ౪. స్వప్రయోజనసిద్ధయే స్థాతి- ఆత్ర లోకే నిరస్తమోహస్త్యమే

ద్వైతివచస్సమూహః, ఆభాసి దూరీకృతదేహమాన శుద్ధాద్వయో
యోజితసర్వమానః. ౧. పరోపకృత్యై ప్రగృహీతమూర్తిరమర్త్య
లోకేష్వపి గీతకీర్తిః, కటాక్షలేశార్దితసజ్జనార్తిస్సదుక్తిసంపాదితవిశ్వ
మూర్తిః. ౬. గుణాకరత్వా ద్భవనైకమాన్య సమస్తవిత్త్వాదభి
మానశూన్యః, విజిత్వరత్వాద్దశహస్తితాన్యస్సాన్విత్ప్రపదత్వాచ్చ మహావ
దాన్యః. ౭. అశేషకల్యాణగుణాలయేషు పరావరజ్ఞేషు భవాద్భ
వేషు, కార్యార్థినః క్వాప్యనవాప్య కామం న యాంతి దుష్ప్రిపమపి
ప్రకామమ్. ౮. తస్మాన్మహత్కార్యమహం ప్రపద్య నిర్వర్తితం సర్వ
విదా త్వయా ౭ద్య, కపాలినం ప్రీణయితుం యతిష్యే కృతార్థమా
త్తానమతః కరిష్యే. ౯. అనేన దేహేన సహైవ గంతుం కైలాసమీ
శేన సమం చ రంతుమ్, అతోషయం తీవ్రతపోభిరుగ్రం సుదుష్కరై
రబ్బశతం సమగ్రమ్. ౧౦. తుష్టో ౭బ్రవీత్తాం గిరిశః పుమర్థమభీప్సితం
ప్రాప్స్యసి మత్ప్రియార్థమ్, జుహోషి చేత్సర్వవిదశ్శిరో వా హుతా

వైకః యతః పరాకృతో ద్వైతి వచసా సమూహో యేన స్వయం దూరీకృతదేహ
మానో యోజితసర్వస్యై మానో యేన తథాభూతస్త్యమమానీ మానద ఇత్యుక్తః శుద్ధా
ద్వయః పరమాత్మైవా౭భాసి. పాఠాంతరే శుద్ధాద్వయే యోజితాని సర్వాణి ప్రమా
ణాని యేన స త్వమేకః సర్వోత్తమత్వేన ప్రకాశన ఇతి వ్యాఖ్యేయం. ౧. అమర్త్య
లోకేషు ఇంద్రాదిదేవలోకేష్వపి గీతా కీర్తిర్యస్య న కటాక్షలేశేనార్దితా నాశితా సజ్జ
నానామూర్తిః పీడా యేన స సదుక్తిభిస్సంపాదితా విశ్వస్య మూర్తిర్యేన - ఉపేం. ౬.
విజిత్వరత్వాత్ విజయనశీలత్వాద్దశే హస్తితా హస్తేన గతే గృహీతా అన్యే వాదినో
యేన మహావదాన్యో౭తిశయేన విక్రాణనశీలః. ఉప. ౭. తథా చైవంవిధేషు భవా
దృశేషు కార్యార్థినో౭త్యంతం దుష్ప్రిపమపి కామమనవాప్య కాపి కస్యాంచిదవ్యవ
స్థాయాం న గచ్ఛంతి కింతు ప్రాప్త్యైవ యాంతి. ౮. ఏవం స్తుత్వా ౭౭చార్యమభి
ముఖీకృత్య కథనీయమాహ-యస్మాదేవం తస్మాత్సర్వవిదా త్వయా నిష్పాదితం మహ
త్కార్య మాసాద్య కపాలినం భైరవం ప్రీణయితుం యత్నం కరిష్యే తతః కపాలిప్రీణ
నాదాత్తానం కృతార్థం కరిష్యే-ఉప. ౯. సర్వవిదా త్వయా నిర్వర్తిత మిత్యుక్తం తద్వి
పుణోతి అనేనేతి 'ఉగ్రః కపర్దీ శ్రీకంఠః' ఇత్యమరాదుగ్రంథం-ఉ.౧౦-౧౧.సయో
స్సర్వజ్ఞక్షితిపయోస్సంగహణే ధృతా ఆకా యేన తత్ర తయోర్నభ్యే. ౧౨. దిష్ట్యై

శనే భూమిపతేశ్చిరో వా. ౧౧. ఏతావదుక్త్వాంతరథాన్త హేశ
స్తదాహి తత్సంగ్రహణే ధృతాశః, చరామ్యథాపి క్షేతిహా న లబ్ధో న.
సర్వవిత్తత్ర మయోపలబ్ధః. ౧౨. దిష్ట్యాఽద్య లోకస్య హితే చరంతం
సర్వజ్ఞమద్రాక్షమహం భవంతమ్, ఇతఃపరం నేత్యతి మేఽను
బంధః సందర్శనాంతో హి జనస్య బంధః. ౧౩. మూర్ధాభిషిక్తస్య శిరః
కపాలం మునీశితుర్వా మమ సిద్ధిహేతుః, ఆద్యం పునర్నే మనసా
ఽప్యలభ్యం తతః పరం తత్ర భవాన్ప్రమాణమ్. ౧౪. శిరఃప్రదానే
ఽద్భుతకీర్తిలాభస్తవాపి లోకే మమ సిద్ధిలాభః, ఆలోచ్య దేహస్య
చ నశ్వరత్వం యద్రోచతే స త్తమ తత్కురు త్వమ్. ౧౫. తద్యాచితుం
న క్షమతే మనో మే శో వేష్టదాయీ స్వశరీరముష్ణతు, భవాన్విర
క్తో న శరీరమానీ పరోపకారాయ ధృతాత్మదేహః. ౧౬. జనాః పర
క్లేశకథానభిజ్ఞా న క్తం దివా స్వార్థకృతాత్మచిత్తాః, రిపుం నిహంతుం కులి
శాయ వజ్రీ దాధీచమాదాత్మిక వాంఛితాన్ధి. ౧౭. దధీచిముఖ్యాః

భద్రం జాతం మే ఽనుబంధః ప్రకృతస్య కార్యస్యానువర్తనం నేత్యతి. 'దోషో
త్పాదే ఽనుబంధ స్సాన్యత్పక్వతస్యానువర్తనే' ఇత్యమరః. యతో జనస్య బంధో భవ
ద్దర్శనాపధిరేవ. ౧౩. ఇతఃపరం మే ఽనుబంధస్సేత్యతీత్యుక్తేరతఃపరం రాజా
సర్వజ్ఞో వా మిశిష్యతీత్యభిప్రాయం నోపాదద్యాదిత్యాశయేనాహః—మూర్ధేతి. తస్మా
త్సర్వవిద్యవానేవ పరం ప్రమాణం - ఆఖ్యా. ౧౪. తస్మాత్స్వస్య మమ చ లాభం
దేహస్య చ నశ్వరత్వమలోచ్య శిరఃప్రదానముచితమేవేత్యాశయేనాహ - శిర ఇతి -
ఉ. ౧౫. న స్వేపం యాచితుం మనస్తే కుతః క్షమత? ఇత్యాశంక్య భవతో విరక్తత్వా
దిత్యాహ-తద్భిరో యాచితుం మనో మే నోత్సహతే యత ఇష్టదాయీ స్వశరీరం శో
వా త్యజతు? భవాంస్తు విరక్తత్వాన్న దేహమానీ సంప్రతి దేహధారణమపి పరోప
కారాయైవ న త్వభిమాననిమిత్తమిత్యాహ—పరోపకారాయేతి. ౧౬. యద్యప్యేవం
తథా ఽపి త్వం పరక్లేశకాపహం కర్తానుష్ఠాతుం కిమితి ప్రవృత్తోఽపీత్యాశంక్యాహ
సర్వే ఽపి జనాః పరక్లేశకథానభిజ్ఞా యతో దివానిశం స్వార్థే తత్పర ఆత్మా దేహం
ద్రియాది చిత్తం చ యేషాం తత్రోదాహరణమాహ—శత్రుం నిహంతుం వజ్ర
నిర్మాణాయేంద్రో దాధీచమభిలషితమన్ధి స్వీకృతవాక్ తథాచ యదా సాన్నిధ్య
ముఖ్యానామియం దశా తదాఽస్తద్విధానాం కా కథేతి భాష-ఉప. ౧౭. వదాన్యై
ర్భవాదృతైస్తు స్థిరస్య సర్వగతస్య యశశ్శరీరస్య ప్రాప్తయే క్షణికత్వాత్ శరీరమపి

క్షణికం శరీరం త్వక్త్వా పరాధే స్త యశశ్శరీరమ్, ప్రాప్య స్థిరం
 సర్వగతం జగంతి గుణైరనర్హైః ఖలు రంజయన్తి. ౧౮. వపుర్ధరంతే పర
 తుష్టి హేతోః కేచిత్ప్రళాంతా దయయా పరీతాః, అస్తాదృశాః కేచన
 సంతి లోకే స్వార్థైకనిష్ఠా దయయా విహీనాః. ౧౯. పరోపకారం న
 వినాఽస్తి కించిత్ప్రయోజనం తే విధుతైషణస్య, అస్తాదృశాః కామవ
 శాస్తు యుక్తాయుక్తే విజానంతి న హంత యోగిన్. ౨౦. జీమూత
 వాహో నిజజీవదాయా దధీచిరప్యస్థి ముదా దదానః, ఆచంద్రతా
 రార్కమపాయశూన్యం ప్రాప్తౌ యశఃకర్ణపథం గతో హి. ౨౧. య
 ద్యప్యదేయం నను దేహవద్భిర్నయార్థితం గర్హితమేవ సద్భిః, తథా
 ఽపి సర్వత్ర విరాగవద్భిః కిమస్యదేయం పరమార్థవిద్భిః. ౨౨. అఖండ
 మూర్ధన్యకపాలమాహుస్సంసిద్ధిదం సాధకపుంగవేభ్యః, వినా భవం
 తం బహవో న సంతి తద్వత్పుమాంసో భగవన్పుథివ్యామ్. ౨౩.

సుత్యాజ్యమేవేత్యాశయేవాఽఽహ-దధీచిముఖ్యా ఇతి-ఉ. ౧౮. తథా చ కేచిత్ప్రళాంతా
 తా దయయా వ్యాప్తాః భవాదృశాః పరతుష్టిహేతోశ్శరీరం ధరంతే అస్తాదృశాస్తు
 కేచన దయయా విహీనాః స్వార్థైకనిష్ఠా లోకే సంతి. ౧౯. తస్మాత్పరోపకారిణా
 త్వయాఽవశ్యం శిరో దేయమిత్యాశయవానాహ - పరోపకారం వినా కించి
 త్ప్రయోజనం తవ నాస్తి యతః పుత్రవిత్తలాక్షైషణావినిర్దుష్టో భవానిత్యాహ—విధు
 తైషణస్యేతి. నను త్వయా ఽపి మమేదం యుక్తం న వేతి విచార్య వక్తవ్యమిత్యాశం
 క్యాఽఽహ-అస్తాదృశాస్తు హే యోగిన్ కామవశత్వాదహో కష్టం యుక్తాయుక్తే
 న విజానంతి. ౨౦. స్వశరీరప్రదానసదృశం యశస్సాధనం త్వన్యన్నాస్త్రేవేత్యాహ-
 జీమూతవాహాభ్యో నిజజీవనదాయా దధీచిచ్ఛ స్వాస్థిదాయా ద్వాపి ప్రలయ పర్యం
 తం నాశశూన్యం యశః ప్రాప్తౌ కర్ణపథం గతో హి ప్రసిద్ధం హి యస్తాత్కర్ణపథం
 గతావతివా. ౨౧. నను దేహస్యాదేయత్వం జానన్మిమిదమతినందితం ప్రార్థ
 యనే? ఇత్యాశంక్య యద్యప్యేవం తథా ఽపి పరమార్థవిత్సాత్సర్వత్ర విరాగవతాం
 భవాదృశానాం కిమప్యదేయం నాస్తీత్యాలోచ్య ప్రార్థనాం కరోమిత్యాహ—యద్య
 పీతి. ౨౨. నన్వన్యః కశ్చిదేవంబిధోఽన్వివ్య ప్రార్థ్య ఇత్యాశంక్య యథావిధస్య
 శిరో మమ సిద్ధిహేతుస్తథావిధో భవానేవ న త్వన్య ఇత్యాహ సాధకక్రేష్టేభ్య
 స్సంసిద్ధిదమఖండమూర్ధన్యస్యాఖండితరేతసః కపాలమాహుర్న చ భవంతం వినా
 హే భగవన్స్తథావిధవీర్యవంతః పుమాంసో బహవః పృథివ్యాం సంతి. ౨౩. అతో

ప్రయచ్ఛ శీర్షం భగవన్న మస్తాదితీరయిత్వా పతితం పురస్తాత్, తమ
బ్రవీ ద్వీక్ష్య సుధీరధస్తాత్కృపాళురావృత్తమనాస్సమస్తాత్. ౨౪.
నై వాభ్యసూయామి వచ స్త్వదీయం ప్రీత్యా ప్రయచ్ఛామి శిరో
ఽస్తదీయమ్, కోవాఽర్థిసాత్పాజ్ఞతమో నృకాయం జానన్న కుర్యా
దిహ బహ్వాపాయమ్. ౨౫. పతత్యవశ్యం హి వికృష్యమాణం కాలేన
యత్నాదపి రక్షమాణమ్, వర్షామునా సిధ్యతి చేత్పరార్థస్స ఏవ
మర్త్యస్య పరః పుమర్థః. ౨౬. వర్తే వివిక్తే ఽధిసమాధిసిద్ధివిన్ది కస్య
మాయాహి కరోమి తే మతమ్, నాహం ప్రకాశం వితరితుముత్స
హే శిరః కపాలం విజనం సమాశ్రయ. ౨౭. శిష్యా విదంతీ యద
చింతిత కార్యమేతద్వోగిన్త దేకశరణా విహతిం విదధ్యుః, కో వా
సహేత వపురేతదపోహితుం స్వం కో వా ఊమేత నిజనాథశరీర
మోక్షమ్?. ౨౮. తౌ సంవిదం వితనుతామితి సంప్రహృష్టౌ యోగీ
జగామ ముదితో నిలయం మనస్వీ, శ్రీశంకరో ఽపి నిజధామని జోష
మాస ప్రోచే న కించిదపి భావమసౌ మనోగమ్. ౨౯. శూలీ త్రిపుం

ఽవశ్యం త్వమేవ శిరః ప్రయచ్ఛ, తే నమోన్వీత్యుక్త్వా ఽగ్రే పతితమధస్తాద్వీక్ష్య
సుధీః కృపాళుస్సమస్తాదాకృష్టమనా అబ్రవీత్. ఉపే. ౨౪. తద్వచనముదాహరతి -
నై వేతి. యత ఇహలోకే బహునాశనిమిత్రవంతం నృకాయం జానన్కో వా ప్రాజ్ఞ
తమోఽర్థిసాత్ న కుర్యాత్? అపితు కుర్యాదేవ. అన్యథా తస్య ప్రాజ్ఞతమత్వమేవ
కుతస్త్వమిత్యర్థః - ఇంద్ర. ౨౫. యతో యత్నాదపి రక్షమాణం శరీరం కాలేనా
కృష్యమాణమవశ్యం పతతి తతోఽనేన వర్షణా పరప్రయోజనం సిధ్యతి చేత్త్వ
స ఏవ మరణధర్మకస్య పరః పురుషార్థః - ఉ. ౨౬. తస్తాత్ హే సిద్ధివిత్ యథా
వివిక్తే ఽమామధిసమాధి సమాధౌ వర్తే తథా మిథో రహసి సమాయాహి తే ఽభి
మతం కరోమి యతో శిరఃకపాలం ప్రకటం దాతుం అహం నోత్సహే అతో విజనం
సమాశ్రయ. ౨౭. కుత ఇతి చేత్తత్రాహ-శిష్యా యద్యేతచ్చింతితం కార్యం జానంతి
త్వస్మి హే యోగిన్ విహతిం విదధ్యుస్తవ కార్యస్య వివాశం కుర్యుః యతో మదేక
శరణాః స్వశరీరత్యాగవన్ని జనాథశరీరమోక్షోఽవ్యసహ్య ఇత్యాహ - వితత్స్వం శరీరం
త్యక్తుం కో వా సహేత? నిజనాథశరీరస్య మోక్షం చ కో వా ఊమేత? - ఘ. ౨౮.
ఇత్యేవం తౌ శ్రీశంకరకాపాలికౌ సంవిదం వితనుతాం సంభాషణం సంకేతం వా కృత
వంతౌ తతో యోగీ మనస్వీ ముదితస్సృగ్ జగామ శ్రీశంకరో ఽపి నిజధామని జోష
మాస తూష్ణిం బభూవ మనోగం భావమసౌ కించిదపి న ప్రోక్తవాత్. ౨౯. కంకా

శ్రీ పురతోఽవలోకీ కంకాళమాలాకృతగాత్రభూషః, సంరక్తనేత్రో
మదఘూర్ణితాక్షో యోగీ యయా దేశికవాసభూమిమ్. 30. శిష్టేషు
శిష్టేషు విదూరగేషు స్నానాదికార్యాయ వివిక్తభాజి, శ్రీదేశికేంద్రేతు
సనందనాఖ్యభీత్యా స్వదేహం వ్యవధాయ గూఢే. 31. తం ధైరవా
కార ముదీక్ష్య దేశికస్త్యుక్తుం శరీరం వ్యధిత స్వయం మనః, ఆత్మాన
మాత్మన్యదయుజ్జు యోజయస్సమాహితాత్మా కరణాని సంహరత్. 32.
తం ధైరవోఽలోకత లోకపూజ్యం స్వసౌఖ్యతుచ్ఛీకృతదేవరా
జ్యమ్, యోగీశమాసాదితనిర్వికల్పం ససత్సుజాతప్రభృతేరనల్పమ్. 33.
జత్రప్రదేశే చిబుకం నిధాయ వ్యాత్తాస్యముత్తానకరా నిధాయ,
జానూపరి ప్రేక్షితనాసికాంతం విలోచనే సామి నిమిల్య కాంతమ్.
34. ఆసీనముచ్ఛీకృతపూర్వగాత్రం సిద్ధాసనే శేషితబోధమాత్రమ్,
చిన్తాత్రవిన్యస్తహృషీకవర్గం సమాధివిస్తారితవిశ్వసర్గమ్. 35. విలోక్య
తం హంతుమపాస్తశంకస్వబుద్ధిపూర్వార్జితతీవ్రపంకః, ప్రాప్తోద్య
తాసిస్సవిధం సయావద్విజ్ఞాతవాస్పద్మపదోఽపి తావత్. 36.

లానాం శరీరాస్థానం మాలయా కృతా గాత్రభూషాయన - ఇంద్ర. 30. శ్రీష్టేషు
శిష్టేషు స్నానాదికార్యాయ విదూరగేషు సత్సు శ్రీదేశికేంద్రేతు సనందనాఖ్యా
భీత్యా దేహం గూఢే వ్యవధాయ వివిక్తభాజి సతి యయావిత్సన్వయః. 31. తం
ధైరవాకారం కపాలినం వీక్ష్య శ్రీశంకరశరీరం త్యక్తుం స్వయం మనో వ్యధాత్
సమాహితాంతఃకరణః ప్రణవం జపత్ యః కరణాని సంహరత్ ఆత్మానం త్వం
పదార్థమాత్మని తత్పదార్థేఽయుజ్జు - ఇం. 32. ధైరవాకారః కాపాలికస్స
త్సుజాతాదేస్సకాశాదనల్పం - ఆ. 33. అంససంధిప్రదేశే చిబుకమధరోష్ఠాధః
ప్రదేశం నిధాయ వ్యాత్తాస్యం వివృతముఖం జానూపరి ఉత్తానకరా నిధాయ సామ్య
ర్థం కాంతం శోభంతం - ఉ. 34. ఉచ్ఛీకృతముచ్చైశ్చకృతం పూర్వగాత్రం శిరో
భాగో యేన సిద్ధాసనే 'మేధా'నుపరి విన్యస్య సవ్యం గుల్ఫం తథోపరి, గుల్ఫాంత
రంచ విన్యస్య సిద్ధాస్సిద్ధాసనం విదు' రిత్తుకే ఆసీనం శేషితం అవశేషితం చిన్తాత్రం
యేన తత్రైవ విన్యస్తఇంద్రియవర్గో యేన సమాధినా విస్తారితస్సర్వసర్గో యేన. 35. ఏవం తం శ్రీశంకరం విలోక్యాపాస్తశంకరః స్వబుద్ధిపూర్వమర్జితస్త్రీవ్రః పంకః పాపం
యేన ప్రోద్యత్తద్గ సృకాపాలిశో హంతుం యావత్సవిధం ఆచార్యసమీపం ప్రాప పద్మ
పదోఽపి తావద్విజ్ఞాతవాత్. 36. త్రిశూలమద్యమ్య గురుం నిహంతుకామం కపా

త్రిశూలముద్యమ్య నిహంతుకామం గురుం యతాత్మా సముదైక్ష
తాంతః, స్థితశ్చకోప జ్వలితాగ్ని కల్పస్స పద్మపాదః స్వగురోర్హితైషీ. 32. స్తరన్నతైష స్తరదార్తిహారి ప్రహ్లాదవశ్యం పరమం మహస్తత్,
స మంత్రసిద్ధో నృహరేర్నృసింహో భూత్వాదదర్శోగ్రదురీహచే
ష్టామ్. 3౩. స తత్తణ్ముఖనిజస్వభావః ప్రవృద్ధరుడ్విస్తృతమర్త్యభావః,
ఆవిష్కృతాత్మ్యగ్రనృసింహభావస్సముత్పపాతాతులితప్రభావః. 3౪.
సటాఛటాస్ఫోటితమేఘసంఘస్తీవ్రావత్రాసిత భూతసంఘః, సంవేగ
సంమూర్ఛితలోకసంఘః కిమేతదిత్యాకులదేవసంఘః. ౪౦. త్సుభ్యత్స
ముద్రం సముదూఢరౌద్రం రటన్నిశాటం స్ఫుటదద్రికూటమ్, జ్వల
ద్దిశాంతం ప్రచలద్ధరాంతం ప్రభృశ్యదక్షం దళదంతరిక్షమ్. ౪౧.
జవాదభిదుత్య శితస్వరూద్రైర్దైత్యేశ్వరస్యేవ పురానఖాగ్రైః, ఊప
త్రిశూలస్య స తస్య వక్షో దదార విక్షిప్తసురారిపక్షః. ౪౨. తత్తా
దృగత్మ్యగ్రనఖాయుధాగ్ర్యో దంష్ట్రాంతరప్రోతదురీహదేహః, నిన్ద్య

లినం యతాత్మా మనసి సముదైక్షత దృష్ట్యా చ తత్ర స్థిత ఏవ సపద్మపాదో జ్వలదగ్ని
కల్పశ్చకోప యతస్స్వగురోర్హితైషీ - ఉపేం. 32. అథానంతరం స్తరతామార్తి
హరణం ప్రహ్లాదవశ్యం ప్రహ్లాదాధీనం నృహరేస్తత్పరమం స్వరూపభూతం మహస్తేజః
స్తరన్నేష పద్మపాదో నృసింహో భూత్వా తస్యోగ్రాం దురీహచేష్టాం దదర్శ యతో
మంత్రసిద్ధః - ఉ. 3౩. స పద్మపాదః ప్రవృద్ధరుట్ ప్రవృద్ధరోషః - ఉ. 3౪.
సటానాం స్కంధరోష్ణాం ఛటయా సమూహేన స్ఫోటితో మేఘసంఘో యేన తీవ్ర
శబ్దేన త్రాసితో భూతసంఘో యేన సంవేగేన సంమూర్ఛితః సంమోహితో లోక
సంఘో యేన కిమేతదిత్యాకులః దేవసంఘో యస్తాత్స సముత్పపాతేతి పూర్వేణ
సంబంధః. ౪౦. త్సుభ్యత్సముద్రమిత్యాదిక్రియావిశేషణం త్సుభ్యత్సముద్రో యస్యాం
క్రియాయాం సముదూఢం రౌద్రమత్యంతభయానకం రటంతో నిశాటా రాక్షసా
దయో యస్యాం జ్వలంతో దిశామంతాః ప్రాంతభాగా యస్యాం ప్రచలద్భూమే
రంతో యస్యాం భృశ్యంతి అక్షాణి జనానామింద్రియాణి యస్యాం దళదంతరిక్షం
యస్యాం తథా జవాదభిదుత్యేతి పరేణాన్వయః. ౪౧. జవాదభిదుత్య శితస్వ
రూద్రైశ్శితస్వరుః తీక్ష్ణం వజ్రం తద్వదుగ్రైః పురాదైత్యేశ్వరస్య హిరణ్యకశిపోరప ఊ
పత్రిశూలస్య తస్య కాపాలికస్య వక్షః క్షిప్తస్సురారిపక్షో యేన స నృసింహో
దదార. ౪౨. తతశ్చ తత్తాదృగత్మ్యగ్రనఖాయుధానాం సింహానాం అగ్ర్యో దంష్ట్రాం

తదానీం సృహరిర్విదీర్ణద్యుపట్టణాట్టాలికమట్టహాసమ్. ౪౩. ఆకర్ణయం
స్తం నినదం బహిర్గతానుపాగమన్నాకులచిత్తవృత్తయః, వ్యలోక
యన్ ధైరవమగ్రతో మృతం తతో విముక్తం చ గురుం సుఖోపితమ్. ౪౪. ప్రహ్లాదవశో భగవాన్ కథం వా ప్రసాదితో ఽయం సృహరి
స్త్యయేతి, సవిస్తయై స్నిగ్ధజనై సృపుష్ట ససందనసస్తి తమిత్య
వాచీత్. ౪౫. పురా కిలాహోబలభూధరాగ్రే పుణ్యం సమాశ్రిత్య
కిమప్యరణ్యమ్, భక్తైకవశ్యం భగవంతమేనం ధ్యాయన్న నేకాన్
దివసాననైషమ్. ౪౬. కిమర్థమేకో గిరిగహ్వరేఽస్తి వాచంయమ
త్వం వససీతి శశ్వత్, కేనాపి పృష్టో ఽత్ర కిరాతయూనా ప్రత్యు
త్తరం ప్రాగహమిత్యవోచమ్. ౪౭. ఆకంఠమత్యద్భుతమర్త్యమూర్తిః
కంఠీరవాత్తా పరతశ్చ కశ్చిత్, మృగో వనే ఽస్తిస్తృగయోవస న్నేభ
వత్యహో నాఠీపథే కదాఽపి. ౪౮. ఇతీరయత్యేవ మయి ఊణేన వనే
చరో ఽయం ప్రవిశన్ వనాంతమ్, నిబధ్య గాఢం సృహరిం లతాభిః
పుణ్యైరగణ్యైః పురతో న్యథాన్తే. ౪౯. మహర్షిభిస్త్యం మనసా

తరే ప్రాతో దురీహస్య దుచ్ఛేష్టస్య కాపాలికస్య దేహో యేన స సృహరిస్తదానీం
విదీర్ణాద్యుపట్టణానాం స్వర్గనగరాణాం ఆట్టాలికా యేన తథాభూతం అట్టహాసం విస్తా
రితవాన్. ౪౩. బహిర్గతాస్సర్వే వినేయాస్తం శబ్దం ఆకర్ణయన్నాకులచిత్తవృ
త్తయః సమీపమాగతవంత ఆగత్య చాగ్రతో మృతం ధైరవసంజ్ఞం కాపాలికం
తతో ధైరవాద్విముక్తం చ సుఖేన స్థితం గురుం దృష్టవంతః. ౪౪. ససందనః పద్మ
పాదససస్తితం యథా స్యాత్తథా ఇతి వక్ష్యమాణముక్తవాన్. ౪౫. తద్వచన
ముదాహరతి—పూర్వం ఖలు ఆహోబిలసంజ్ఞస్య పరవ్రతస్యాగ్రే పుణ్యం కిమపి వనం
సమాశ్రిత్య భక్తైకవశ్యమేనం సృహరిం భగవంతం ధ్యాయన్న నేకాన్ దివసానహం
సితవాన్. ౪౬. హే వాచంయమాన్సిన్దిరిగహ్వరే కిమర్థమేకస్త్యం వససీతి కేనాపి
కిరాతయూనా పురా శశ్వత్పృష్టో ఽహమితి వక్ష్యమాణం ప్రత్యుత్తరముక్తవాన్. ౪౭.
తదాహ-కంఠపర్యంతమత్యద్భుతా నరమూర్తిర్యస్య పరతశ్చ సింహాత్తా కశ్చి
న్మృగో ఽస్తిన్వనే వసన్ హేమృగయో వ్యాధ మమాఠీమార్గే కదా ఽపి న భవతి
అహో ఽతికష్టం. ౪౮. ఇత్యేవం మయి కథయత్యేవ సతి ఆయం వనేచరో వనమధ్యం
ఊణమత్రేణ ప్రవిశన్ సృహరిం లతాభిర్గాఢం నిబధ్య మే పుణ్యైరగణ్యైర్మమగ్రే

౭వ్యగమ్యో వనేచరన్యైవ కథం వశో౭భూః?, ఇత్యద్భూతావిష్టహృదా
మయా౭సౌ విజ్ఞాప్యమానో విభురిత్యవాదీత్. ౫౦. ఏకాగ్రచిత్రేన
యథా ౭మునా ౭హం ధ్యాతస్తథా ధాతృముఖైర్న పూర్వైః,
నోపాలభేథా స్త్వమితీరయ న్నే కృత్వా ప్రసాదం కృతవాంస్తిరో
ధిమ్. ౫౧. ఆకర్ణ్యతాం పద్మపదస్య వాణీమానందమగ్నైరఖిలై
రభావి, జగర్జ చోచ్చైర్జగదండభాండం భూమ్నాస్వధామ్నా దలయ
న్నసింహః. ౫౨. తతస్తదా రాభటచల త్సమాధి స్వాత్మప్రబోధో
స్తథితత్త్వపాధిః, ఉన్తిల్య నేత్రే వికరాలవక్త్రం వ్యలోకయన్తానవపం
చవక్త్రమ్. ౫౩. చంద్రాంశుసోదర్యసటాజటాలం తార్తీయనేత్రాబ్జక
నన్నిటాలమ్, సహోద్యదుష్టాంశుసహస్రభాసం విధ్యండవిస్ఫోటకృ
దట్టహాసమ్. ౫౪. నఖాగ్రనిర్భిన్నకపాలివక్షస్థనిలోచ్చలచ్ఛోణితపంకి
లాంగమ్, శ్రీవత్సవత్సం గళవైజయంతీ శ్రీరత్నసంస్పర్ధితదంత్రమా

స్థాపితవాత్. ౪౯. అద్భుతేనా౭౭శ్చర్యేణా౭౭విష్టం మనో యస్య తథాభూతేన
మయేత్యేవం విజ్ఞాప్యమానో ౭సౌ విభుర్నృహరిరితి వక్ష్యమాణముక్తవాత్. ౫౦.
తదుదాహరణి-యథా౭మునా కిరాతయూనైకాగ్రచిత్రేనాహం ధ్యాతస్తథా పూర్వై
ర్భిష్టాదిభిరసి న ధ్యాతో౭త స్త్వం నోపాలభేథా ఇతి కథయన్తే ప్రసాదం కృత్వా
తిరోధానం కృతవాత్ - ఇంద్ర. ౫౧. పద్మపదస్య తాం వాణీం శ్రుత్వా౭ఖిలై
రానందమగ్నైరభావి సర్వే ౭ప్యానందమగ్నా అభూవత్. అనల్పేన స్వతేజసా జగ
ద్భాండం దలయన్నసింహో జగర్జ చ-ఉ. ౫౨. తతస్తస్య గర్జనానంతరం తస్యారాభ
టేన సాహంకారనాదేన చలన్సమాధిర్యస్య స్వాత్మసాక్షాత్కారేణోస్తథితాః కారణా
దిత్రయక్షపాదయో యస్య సః శ్రీశంకరో నేత్రే ఉన్తిల్య కరాలవక్త్రం మానవపం
చాస్యం నృసింహమవలూకయత్. ౫౩. తం విశిష్య-చంద్రకిరణసదృశాభిస్సటాభి
ర్జటాలం వ్యాప్తం తృతీయనేత్రకమలేన కనత్సురనిటాలం మస్తకం యస్య సహో
ద్యతాం సూర్యసహస్రాణాం భా ఇవ భా యస్య బ్రహ్మాండవిస్ఫోటకరో ౭ట్టహాసో
యస్య తం. ౫౪. నఖాగ్రేణ నిర్భిన్నాతకపాలివక్షస్థనిలోచ్చలచ్ఛోణితస్య పంకేన
వ్యాప్తాన్యంగాని యస్య తం శ్రీవతోనీ నామ రోష్ణమాహవర్తస్తేన యుక్తం దక్షిణవక్షో
యస్య తం. 'వత్సః పుత్రాదివర్షయోః, తర్జకేనోరసి క్షిబ్మితి మేదినీ. గళే వైజయం
త్యా శ్రీరత్నేన కాస్తుభమణినా చ సంస్పర్ధినీ తస్య కపాలిన అంత్రాణాం మాలా యస్య

లమ్. ౧౧. సురాసురత్రాసకరాతిఘోరస్వాకారసారవ్యధితాండకో
శమ్, దంష్ట్రాకరాళానననిర్యదగ్నిజ్వాలాభిసంలీఢనభోఽవకాశమ్. ౧౬.
స్వరోమకూపోద్గతవిస్ఫులింగ ప్రచారసందీపితసర్వలోకమ్, జంభద్వి
డుజ్జృంభితశంభుదంభసంస్తంభనారంభకదంతపేషమ్. ౧౭. మాభూ
దకాలే ప్రళయో మహాత్మనోఽపం నియచ్ఛేతి గృణద్భిరారాత్,
ససాధ్వనైః ప్రాంజలిభి స్సగాత్రకంఘై ర్విరించ్యాదిభి రర్థ్యమానమ్.
౧౮. విలోక్య విద్యుచ్ఛవలోగ్రజిహ్వం యతిక్షితిశః పురతో నృసిం
హమ్, అభీతిరైడిప్త తదోపకంఠం స్థితోఽపి హర్షాశ్రుపినద్ధకంఠః.
౧౯. నరహరే హర కోపమనర్థదం తవ రిపుర్నిహతో భువి వర్తతే,
కురు కృపాం మయి దేవ సనాతనీం జగదిదం భయమేతి భవద్భృశా.
౨౦. తవ వపుః కిల సత్త్వముదాహృతం తవ హి కోపనమణ్వాపి నోచి
తమ్, తదిహ శాంతిమవాపుహి శర్తజే హర గుణం హరిరాశ్రయనే

తం. ౧౧. దేవాసురత్రాసకరాతిఘోరస్య స్వాకారస్య సారేణ బలేన వ్యధితో
ఽండకోశో యేన దంష్ట్రాభిః కరాళాన్మఖాన్నిర్దచ్చదగ్నిజ్వాలాభిభిస్సంలీఢః సమా
స్వాదితో నభోఽవకాశో యేన తం. ౧౬. స్వరోమకూపేభ్య ఉద్గతాగాం విస్ఫులిం
గానాం ప్రచారేణ సందీపితాస్సర్వలోకా యేన. జంభమసురవిశేషం ద్వేష్టితి జంభ
ద్విడింద్రః ఉజ్జృంభిత ఉల్లసితః శంభుర్తహదేవస్తయార్ద్రంభస్య త్తమాపనకైతవస్య
యత్ సంస్తంభసం తస్యారంభకో దంతపేషో యస్య. ౧౭. హే మహాత్మనా ఆస
మయే ప్రలయో మాభూత్ అతః కోపం నియచ్ఛేత్యేవం ససాధ్వనైస్సగాత్రకంఘైః
ప్రాంజలిభిరారాత్ స్తువద్భిః బ్రహ్మాదిభిః ప్రార్థ్యమానం. ౧౮. విద్యుద్భవచ్ఛవలో
గ్రజిహ్వమేవంభూతం నృహరిం పురతో విలోక్య తదా సమీపం స్థితోఽపి భీతిర
హితో హర్షాశ్రుభిః పినద్ధః కంఠో యస్య స యతిరాజః శ్రీశంకరః ముతవాక్ -
ఉపే. ౧౯. హే నరహరే కోపముపసంహర, యతోఽనర్థదం యదర్థమావిష్కృత
స్స తు. తవ శత్రుర్నిహతస్సౌ భువి వర్తతే యతో హేదేవ సనాతనీం మయి
కృపాం కురు. కించ భవతోఽపం దృష్ట్వా సర్వమిదం జగద్భయమేతి. ౨౦. కించ
తవ విష్ణోః వపుః ఖలు సత్త్వం ఉదాహృతం హి యతస్తవ కోపనమణ్వాపి నోచితం
తత్తస్మాదస్మి కాలే సుఖాయ శాంతిం ప్రాప్నుహి. తవైతన్నీచితమితి సాక్షేప

కథమ్. ౬౧. సకలభీతిషు దైవతమస్తరణ సకలభీతిమహోహ్య సుఖి
పుమాన్, భవతి కిం ప్రవదామి తవేత్. ణే పరమదుర్లభమేవ తవే
క్షణమ్. ౬౨. స్మృతవతస్తవ పాదసరోరుహం మృతవతః పురుషస్య విము
క్తతా, తవ కరాభిహతో ౭మృతభై రవో న హి స ఏష పునర్భవమే
ష్యతి. ౬౩. దితిజసూనుమముం వ్యసనార్దితం సకృదరక్షదుదార
గుణో భవాన్, సకలగత్వముదీరితమస్ఫుటం ప్రకటమేవ విధిత్సుర
భూత్పురా. ౬౪. సృజసి విశ్వమిదం రజసా ౭౭వృత స్థితివిధౌ శ్రిత
సత్వఉదాయుధః, అనసితద్ధరణే తమసావృతో హరసి దేవ తదాహర
సంజ్ఞితః. ౬౫. తవ జనిర్నగుణాస్తవ తత్త్వతో జగదనుగ్రహణాయ
భవాదికమ్, తవ పదం ఖలు వాఙ్మనసాతిగం శ్రుతివచశ్చకితం తవ బో

మాహ-దుర్దగుణం తమస్సత్వగుణో విష్ణుః త్వం కథమాశ్రయశే. ౬౧. ఏవం శోప
శాంతిం ప్రార్థయిత్వా స్థాతి-హే దేవతమ సకలభీతిషు స్తరణ సన్ సర్వభయమహో
హ్యపుమాన్ సుఖి భవతి తవ దర్శనే సతి కిం ప్రవదామి స యద్భవతి న తద్వత్తుం శక్య
మిత్యర్థః. తస్మాత్తవ దర్శనం పరమదుర్లభమేవ. ౬౨. అథ కాపాలికస్య విమోక్షాయ
వ్యాజేనాహ-తవ పాదకమలం స్మృతవతో మృతవతః పురుషస్య విముక్తతా భవతి
అయం తు ధైరవస్తవ కరేణాభిహతస్సన్ మృతో-౭తః స ఏష పునస్సంసృతిం న
ప్రాప్స్యతీత్యర్థః. ౬౩. భక్తరక్షణం తద్వచనపాలనం చ తవ స్వభావ వివేక్యాహ-
దితిజస్య హిరణ్యకశిపోః పుత్రమముం ప్రహోదం దుఃఖార్దితం ఉదారగుణో భవాన్
సకృదరక్షత్. క్వాసా? వితి పిత్రా పృష్టేన లేనోదీరితం సర్వత్రైవాస్తీతి సర్వగత్వ
మస్ఫుటం ప్రకటమేవ విధాతుమిచ్ఛుః పురా అగ్రే భవాన్ ప్రాదురభూత్. ౬౪.
త్వమేవ బ్రహ్మాదిరూపేణ సృష్ట్యాదికం కరోషీత్యాహ-రజసా ౭౭వృతో
విశ్వం సృజసి స్థితివిధౌ స్వీకృతసత్వః ఉద్యతాయుధః పాలయసి. తస్య హరణసమయే
హేదేవ తమసావృతస్తదా హరసంజ్ఞితో హరసి. ౬౫. వస్తుతస్తు అజస్య జన్మ నిర్గు
ణస్య గుణాశ్చ నైవ సంతి. తస్మి జన్మాదికం కిమర్థమిత్యత ఆహ-తవ జన్మాదికం జగ
దనుగ్రహణాయ యతస్తవ పదం వాఙ్మనసాతిగం. 'యతో వాచోనివ ర్తంతే ఆప్రాప్య
మనసా సహ'త్యాదిశ్రుతేః. తస్మి 'తం త్వోపనిషదం పురుషం పృచ్ఛామి'తి శ్రుతేః
కథం పురుషస్య శ్రుతిగమ్యతేతి చేత్తత్రాహ - శ్రుతివచశ్చకితం సత్తవ బోధకం

ధకమ్. ౬౬. సరహరే తవ నామపరిశ్రవాత్ ప్రమథగుహ్యకదుష్టపిశాచకాః, అపసరంతి విభో ౭సురనాయకా న హి పురఃస్థితయే ప్రభవంత్యపి. ౬౭. త్వమేవ సర్వస్థితహేతురస్య త్వమేవ నేతా సృహరే ౭ఖలస్య, త్వమేవ చింతో హృదయే ౭నవద్యే త్వామేవ చింతాత్ర మహం ప్రపద్యే. ౬౮. హతో వరాకో హిరుషం నియచ్ఛ విశ్వస్య భూమన్నభయం ప్రయచ్ఛ, ఏతే హి దేవాశ్శమమర్థయంతే నిరీక్ష్య భీతాః ప్రతిభేదయంతే. ౬౯. ద్రష్టుం న శక్యాహి తవానుకంపా హీనై జనైర్నిహ్నుతకోటిశంపామ్, మూర్తిం తదాత్మన్నుపసంహరేమాం పాహి త్రిలోకీం సమతీతసీమామ్. ౭౦. కల్పాంతోజ్జ్వలభమాణప్రమథపరిబృథ ప్రౌఢలాలాటవహ్ని జ్వాలాలీఢత్రిలోకీ జనితచటచటాధ్వానధిక్కారధుర్యః, మధ్యే బ్రహ్మాండభాండాదరకుహరమనై కాంత్యదుస్థామవస్థాం స్త్రాసస్త్రాసో మమాయం దలయతు

‘అస్థూలమనణ్ణి’ త్యేవం నిషేధముఖేన లక్షణావృత్త్యా చ బోధయతి. న తు సాక్షాదిత్యర్థః. ౬౬. యద్యపి నామరూపాదివినిర్దుక్షస్త్వం తథా ౭సి హేనరహరే తవ నామపరిశ్రవణాత్ప్రమథాదయో ౭వసరంతి దూరతరం గచ్ఛంతి. హేవిభో దైత్యనాయకాస్తు పురఃస్థితయే ౭సి సమర్థా న భవంతి. ౬౭. తథా చ యతస్సర్గాదిహేతుః నియంత్రాదిశ్చ త్వమేవాతస్తామేవ చింతాత్రమహం ప్రపద్యే ఇత్యాహ - త్వమేవేతి. ౬౮. ఏవం స్తుత్వా రోషకాంతిం పునః ప్రార్థయతే-హి యస్తాదయం వరాకో హతో ౭తః కోపం నియచ్ఛ హే భూమి తేన చ విశ్వస్యాభయం ప్రయచ్ఛ హి యస్తా దేతే దేవాశ్శమం ప్రార్థయంతే నిరీక్ష్య భీతాః ప్రతిభేదం ప్రాప్నువంతి. ౬౯. కించ హి యస్తాత్ తవానుకంపాహీనైర్జనైర్ద్రష్టుం న శక్యా తత్తస్మాదే అత్తన్నిమాం తిరస్కృతకోటివిద్యుతం మూర్తిముపసంహర తే తవ భయాత్ ఇమాం సమతిక్రాంతసీమాం త్రిలోకీం పాహి. ౭౦. అథేదానీం శ్రీస్ససింహాట్టహాసం వర్జయంస్తస్మాద్ధురితకమం ప్రార్థయతి-కల్పాంత ఉజ్జ్వలభమాణస్య ప్రమథపరిబృథస్య రుద్రస్య ప్రౌఢో యో లాలాట వహ్ని స్తస్య జ్వాలాభి రాలీఢా యాం త్రిలోక్యాం జనితస్య చటచటాశబ్దస్య ధిక్కారే ధుర్యః. పునశ్చ మధ్యే బ్రహ్మాండోదరకుహరం బ్రహ్మాండభాండాత్కపాత్ర జఠరచ్ఛిద్రమధ్యే యో అనై కాంత్యేనావ్యభిచారేణ దుస్థాదుర్గుటా ఏకరూపేణ స్థితిర్యస్యాః అనేకరూపాం జన్మమరణాదిలక్షణావస్థాం ప్రతి

దురితం శ్రీనృసింహాట్టహాసః. 20. మధ్యే వ్యానధ్వవాతంధయగుణ
వలనాధానమంథానభూభృత్తంతోత్తోభిదుగ్ధోదధిలహరిమిథః స్ఫా
లనాచార ఘోరః, కల్పాంతోన్నిద్రదుద్రోచ్చతరడమరుక ధ్వానబద్ధా
భ్యసూయో ఘోషో ఽయం కర్ణఘోరః క్షపయతు నృహరే రంహ
సాం సంహతిం నః. 21. క్షుందానో మంతు కల్పావధి సమయస
ముజ్జృంభదంభోదగుంభస్ఫూర్జద్దంభోళిసంఘస్ఫురదు దురటితా ఖర్వ
గర్వప్రరోహణ, శ్రీ డాక్రోడేంద్రఘోణాసరభసవిసరద్ధోరఘూర్ఘోరవ
శ్రీర్గంభీరస్తే ఽట్టహాసో హరహర నృహరే రంహసాఽంహంసి హ
న్యాత్. 23. ఏవం విశిష్టనుతిభిః నృహరా ప్రశాంతే స్వంభావమేత్య
మునిరేష బభూవ శాంతః, స్వప్నానుభూత మివ శాంతమనా
స్త్వరంస్త మాత్మానమాత్మగురవే ప్రణతిం చకార. 24. చారిత్ర్య

స్త్యానస్త్యానోఽనలఘనో వహ్నిమూర్తిః. 'స్త్యానం స్నిగ్ధేఽపి చ ఘనే త్వనలాలస్య
యోరపీతి మేదిసి. ఏవం భూతో ఽయం శ్రీనృసింహాట్టహాసో మమ దురితం దశయ
తు-స్సర్గరా. 20. కిం చ మధ్యే వ్యానధ్వస్య సమ్యగ్బద్ధస్య వాతంధయో వాయుపో
వాసుకిసంజ్ఞస్ఫుర్య తల్లక్షణస్య గుణస్య వలనస్యావేష్టనస్యాధానం స్థావనం యత్ర స
చాసో మంథనాద్విర్భందరాచలస్తేన యో మంథో మంథనం లేన క్షోభిణః క్షీరసము
ద్రస్య లహరీణాం యో మిథః స్ఫాలనాచారస్తాడనాచారస్తద్వత్ ఘోరస్తస్మాత్
ఘోర ఇతి వా. శ్రుతశ్చ కల్పాంత ఉన్నిద్రస్య రుద్రస్యోచ్చైః డమరుకశబ్దేన బద్ధా
ఽభ్యసూయా యేన తథాభూతో ఽయం కర్ణఘోరో నృహరేర్ఘోషో నోఽంహసాం
పాపానాం సముదాయం క్షపయతు. 21. కిం చ కల్పాంతసమయే సముజ్జృంభతాం
అంభోదానాం గుంభే సమూహే స్ఫూర్జతామశసీనాం సంఘస్య స్ఫురద్యదురరటితం
బృహద్గర్జనం తస్య అనల్పాన్ గర్వప్రరోహణ మంతు క్షుందాన అశు చూర్ణి
కుర్వాణః పునశ్చ శ్రీ డాయై యో వరాహేంద్రస్తస్య నాసాయాస్ఫురభసం సవేగం
విసరన్ యో ఘోరో ఘూర్ఘోలక్షణశ్శబ్దస్తస్య శ్రీరివ శ్రీర్యస్య స గంభీరః
లే నృహరేర్టహాసో హే హరహరేతి సంభ్రమే వీప్సా. వేగేన నః పాపాని
హన్యాత్. 23. ఏవం విశిష్టనుతిభిర్నృహరా ప్రశాంతే సతి ఏష మునిః పద్మపాద
స్త్వం భావమేత్య శాంతో బభూవ. తతశ్చ శాంతమనాస్త్వప్నానుభూతమివైవం

మేతత్ప్రయతత్త్రిసంధ్యం భక్త్యా పఠేద్యః శృణుయాదవంధ్యమ్, తీర్త్వా
 ౭పమృత్యుం ప్రతిపద్య భక్తిం స భుక్తభోగస్సముపైతి ముక్తిమ్. ౭౫.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదుగ్రభైరవనిర్ణయః,
 సంక్షేపశంకరజయే సర్గ ఏకాదశో ౭భవత్.

స్వాత్మానం స్వ రక్ష స్వగురవే ప్రకర్షేణ నతిం చకార - వ. ౭౪. ఉక్తచారిత్రియత
 నాదేః ఫలమాహ—చారిత్రిమితి. ప్రయతః సావధానః అవంధ్యమనిష్ఫలం-ఉ. ౭౫.

ఇతి శ్రీమత్పురమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త

వంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

ఏ కా ద శ స్స ర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

ద్వాదశస్క ప్రారంభః.

అథైకదా ౭సౌ యతిసార్వభౌమస్తీర్థాని సర్వాణి చరన్సతీ
రైః, ఘోరా త్కలే ర్గోపితభర్త మాగాద్గోకర్ణమభ్యర్ణచలార్ణవౌ
ఘమ్. ౧. విరించినాంభోరుహనాభవంద్యం ప్రపంచనాట్యాద్భుతసూత్ర
ధారమ్, తుష్టావ వామార్ధవధూటిమస్తదుష్టావలేపం ప్రణమన్తహే
శమ్. ౨. వపుః స్తరామి క్వచన స్తరా రేర్బలాహకాద్వైతవదావదశ్చి,
సౌదామినీసాధితసంప్రదాయసమర్థనాదేశికమన్యతశ్చ. ౩. వామాంగ

శ్రీ. అథ హస్తామలకాదిప్రసంగం సవరికరం వర్ణయితుమారభతే—అథానం
తరమేకస్తిక్ కాలే యతిచక్రవర్తీ శ్రీశంకరశ్చైస్సహ సర్వాణి తీర్థాని చరన్
ఘోరాత్కలేర్గోపితో రక్షితో ధర్మో యేన తం. ఆభ్యర్ఘ్యః అవిదూరః చలస్సముద్ర
స్యోఘో రయో యస్య తం గోకర్ణమాగాత్. 'అభేశ్చావిదూర్యే' ఇత్యనేనాద్వైతా
యా ఇణ్నిషేధః-ఉ. ౧. గత్వా చ ప్రణమన్ సన్తహేశం తుష్టావ. కథంభూతమితి
తత్రాహ-విరించినా బ్రహ్మణా. 'విరించోఽథ విరించీ చ బ్రహ్మణ్యపి విరించిన' ఇతి విశ్వ
ప్రకాశః. కమలనాభేన విష్ణునా చ వంద్యం యతః ప్రపంచలక్షణస్య నాట్యస్యాద్భుత
సూత్రధారం కూటస్థత్వే సతి తత్కర్తృత్వేనాశ్చర్యరూపం నాటకాచార్యం యతో
మాయాసచివమిత్యాహ - వామార్థే వధూటిర్వధూర్యస్య తం తథాప్యస్తో దుష్టానాం
కామక్రంధాదీనామవలేపో యస్తాత్తం. ౨. కామారేర్యపుః స్తరామి. క్వచన
దక్షిణభాగే వలాహకేన మేఘేనాద్వైతస్యాభేదస్య వదావదా వాదినీ శ్రీర్యస్తిక్
అన్యతో వామభాగత శ్చ విద్యతా సాధితస్య మేఘావినాభావాదిరూపస్య సంప్రదా
యస్య సమర్థనాయాం దేశికం గురుం. ౩. కించ వామాంగలక్షణే నీమిషే 'నీమా

సీమాంకురదంశుతృణ్యాచంచన్నగాంచ త్తరదక్షపాణి, సవ్యాన్యశోభా
కలమాగ్ర భక్షసాకాంక్షకీరాన్యకరం మహోఽస్తి. ౪. మహీధ్రకన్యాగళ
సంగతోఽపి మాంగల్యతంతుః కిల హాలహాలమ్, యత్కంత దేశేఽకృత
కుంతశక్తి మైక్యానుభావాదయమస్తి భూమా. ౫. గుణత్రయాతీత
విభావ్యమిత్థం గోకర్ణనాథం వచసాఽర్చయిత్వా, తిస్రస్స రాత్రీ స్త్రీజ
గత్సవిత్రే ష్టేత్రే ముదైష టీపతి స్త కాలమ్. ౬. వైకుంఠకైలాస
వివర్తభూతం హరన్నతాఘం హరిశంకరాఖ్యమ్, దివ్యస్థలం దేశికసార్వ
భౌమస్తీర్థప్రవాసీ న చిరాదయాసీత్. ౭. భ్రమాపనోదాయ భిదావ
దానా మద్వైతముద్రామిహ దర్శయంతౌ, ఆరాధ్య దేవౌ హరిశం
కరౌ సద్వ్యథాభిరిత్యర్చయతి స్త వాఙ్మి. ౮. వంద్యం మహాసోమకలా

ఘటి స్థితీత్రేవ్వంధకోశేఽపి చ స్త్రియా మితి మేదిసి. అంకురంత్యాం రోహంత్యాం
కిరణ లక్షణాయాం తృణాయాం తృణసమూహే చంచన్నగేణ స్ఫురత్తరో దక్షిణ
హస్తో యస్య తత్తథా సవ్యాన్యస్య దక్షిణభాగస్య శోభైవ కలమస్సస్యం. 'కలమః
పుంసి లేఖన్యాం శాలౌ పాటచ్చరేఽపి చేతిమేదిసి. తస్మాగ్రస్య భక్షణే సాకాంక్షః
కిరణ్యుకోఽన్యకరే వామహస్తే యస్య తన్వహోఽహమస్తి. తత్ర శివకరే మృగః
పార్వతీహస్తే శుక ఇతి బోధ్యం. ౪. కించ ధరాధరస్య హిమాచలస్య కన్యాయా
గళేన సంలగ్నోఽపి మాంగల్యతంతుస్సౌభాగ్యసూత్రం యస్య కంతదేశే హాలాహలం
కుంతశక్తిమకృత సోఽయం భూమైక్యానుభావాదహమేవాస్తి. ౫. గుణాతీతైర్విభా
వ్యం విభావనీయం గోకర్ణనాథమిత్థం వచసాఽర్చయిత్వా తిస్రః రాత్రీ స్త్రీజగత్స
విత్రే ష్టేత్రే న ఏష ముదా కాలం టీపతి స్త. ౬. తతశ్చ వైకుంఠకైలాసయోర్వివర్త
భూతం స్వాతిరిక్తాకారేణ వర్తనం వివర్తస్తద్రూపం తయోరూపాంతరం నతాఘం
హరత్ హరిశంకరాఖ్యం దివ్యం స్థలం తీర్థప్రవాసీ దేశికసార్వభౌమశ్శిష్యుమేవా
గాత్. ౭. భేదవాదినాం భ్రమాపనోదయాస్తిక్ లోకే అద్వైతముద్రాం దర్శ
యంతౌ హరిశంకరౌ దేవావారాధ్య స శ్రీశంకర ఇతి పక్ష్యమాణప్రకారేణ ద్వ్య
ర్థాభిర్వాగ్భిరర్చయతి స్త. ౮. తావనోదాహరతి—వంద్యం సప్తర్షాదిభిర్వందనీయం
మహతస్సోమస్య ప్రశయాభిసీరస్య కలాభిరంతైః కలాయాం మూలే వా విలాసః
క్రిడా యస్య 'సోమః కుదేరే పితృదేవతాయాం వసుప్రభేదే చ సుధాకరే చ, దివ్యో
షధీక్యామలతాసమీరకర్పూనరీచేష చ వానరేచేతి విశ్వప్రకాశః. 'కలా స్వాన్తలై
పుష్పశిల్పదావంశమాత్రక' ఇతి మేదిసి. సోమకస్య పేదాపహరకస్యానురస్య లావీ

విలాసం గామాదరేణాకలయన్ ననాదిమ్, మైనం మహాః కించన దివ్య
మంగీకుర్వన్విభుర్రే కుశలాని కుర్యాత్. ౯. యో మందరాగం దధ
దాదితేయాన్ సుధాభుజస్తాతనుతే ౭విషాదీ, స్వామద్రిలీలోచిత
చారుమూర్తే కృపామపారాం స భవాన్విధత్తామ్. ౧౦. ఉల్లాసయ
న్యో మహిమాన ముచ్చైః స్ఫురద్వరాహీశకళేబరో ౭భూత్, తస్మై

నాశకో లాసః క్రిడా యస్యేతి వా. తథాభూతమనాదిం సర్వకారణత్వాదకారణం
మైనం మాత్స్యం దివ్యమప్రాకృతం కించనాచింత్యం తేజో ౭ంగీకుర్వత్ గాం నౌకా
రూపాం భూమిమాదరేణాకలయన్వికర్షన్విభురనంతశక్తివ్యాపకో విష్ణురే కుశలాని
కుర్యాత్. తథా చోక్తం. 'రూపం స జగ్రహే మాత్స్యం చాక్షుషోద్ధిసంప్లవే,
నావ్యారోప్య మహీమయామపా దైవవస్యతం మను'మితి. 'అహం త్వామృషిభిస్సాకం
మహీనావముదన్వతి, వికర్షన్విచరిష్యామి యావద్బ్రాహ్మీ నిశా ప్రభో' ఇతి చ అనాది
భూతాం గాం వేదవాచమాదరాదాకలయన్ప్రత్యాహరన్నితి వా తథా చోక్తమ్.
'అతీతే ప్రళయాపాయే ఉత్థితాయ స వేదసే, హత్వా ౭సురం హయగ్రీవం వేదా
న్ప్రత్యాహరన్ధరి' రితి వక్షే సోమస్య చంద్రస్య కలాయా విలాసో యస్మిన్స్తయా
సహ విలాసో యస్యేతి వా. సోమానాం హిమాలయోద్భవానాం దివ్యోషధీనాం కలాభి
రితి వా. సోమస్య కర్పూరస్యేతి వా. అనాదిభూతాం గాం శ్రుతిమాదరేణాకలయ
న్విచారయత్ గాం పృషభమాదరేణ ప్రేరయన్నితి వా. మేనాయా హిమచలభార్యా
యా జాతం కించన పార్వతీ లక్షణం మహో ౭ంగీకుర్వన్నితి వ్యాఖ్యేయమితి-ఇంద్ర
వజ్రావృత్తమ్. ౯. ఏవం మత్స్యవతారమభిధాయాథ కమతావతారం నిరూపయ
న్నాహ-యో మందరాఖ్యమచలం దధత్ ఆదితేయాన్ దేవాన్ సుధాభుజ ఆతను
తేస్తావిషాదీ భేదరహితస్స భవానద్రేర్నందరాచలస్య లీలాయాం భ్రమణాత్తవిలాసార్థ
ముచితా యోగ్యా చారుమూర్తిర్యస్య తస్య సంబోధనం హే అద్రిలీలోచితచారు
మూర్తే కూర్తమూర్తే స్వామపారాం కృపాం విధత్తాం. వక్షే యోమందరాగం మంద
రాఖ్యపాదపం దధద్విషాదీ స్వయం విషభక్షకో దేవాన్సుధాభుజో వ్యాతనుతే స్తాద్రా
క్షైలాసే యా లీలావిలాసః తస్యాముచితా చారుమూర్తిర్యస్యేతి వ్యాఖ్యేయం. 'అగ
స్సాన్యిన్నగపత్నృభీధరపాదవయోః పుమాన్, మందరస్తు పుమాన్ మంథక్తై
మందారపాదవ' ఇతి మేదిని - ఉ. ౧౦. ఆథ వరాహోవతారం వర్ణయన్నాహ-య
ఉచ్చైర్న హేర్భూమేర్తానం చిత్రోన్నతిముల్లాసయత్ స్ఫురత్ యో వరాహ్యస్సా
కర్యా ఈశో వరాహీశస్తత్కళేబరస్తద్విగ్రహో ౭భూత్. 'మానశ్చిత్రోన్నతౌగ్రహ'

విదద్ధః కరయో రజస్రం సాయంతనాంభోరుహసామరస్యమ్. ౧౧. సమావహాన్ కేసరితాం వరాం య స్ఫురద్విషత్కుంజరమాజఘాన, ప్రహ్లాదముల్లాసిత మాదధానం పంచాననస్తం ప్రణమః పురాణమ్. ౧౨. ఉదైత్తు బల్యాహరణాభిలాషో యో వామనోహర్యజినం వసానః, తపాంసి కాంతారహితో వ్యతానీదాద్యో ఒవతాదాశ్రమిణా మయం నః. ౧౩. యేనాధికోద్యుత్తరవారిణాశు జితో ఒద్భునస్సంగ రరంగభూమా, నక్షత్రనాథస్ఫురితేన తేన నాథేన కేనాపి వయం సనాథాః. ౧౪. విలాసినాళీకభవేన థామ్నా కామం ద్విషంతం సద

ఇతి నిశ్చప్రకాశః. పక్షే వరాహీశకశేబరశ్శేష విగ్రహస్తస్మై వరాహీశో వాసుకిః కశే బరే యస్యేతి వా. హస్తయోద్భుతలితపద్మసామ్యమజస్రం విదద్ధః. ౧౧. అథ నృసిం హావతారం నిరూపయన్నాహ - తం పంచాస్యం సింహం పరమాత్మానం పురాణం సదై కరసం ప్రణమస్తం కమితి! తత్రాహ-యో వరాం కేసరితాం నృహరితాం సమావహం త్సురద్విషతాం కుంజరం హిరణ్యకశిపుమాజఘాన తం పునః ప్రహ్లాదముల్లాసితమాద ధానం. పక్షే పంచముఖం సదాశివం యః కే శిరసి సరితాం నదీనాం మధ్యే వరాం శ్రేష్ఠం గంగాం సమావహాన్ సురశత్రుం గజాసురం ఆజఘాన. ప్రకర్షేణాహ్లాదముల్లా సితమాదధానమిత్యర్థః. ౧౨. అథ వామనావతారం వర్ణయన్నాహ-యో బలేస్సకా కాత్తైలోక్యాహరణాభిలాషస్సందరం మృగచర్మ వసానో వామనః ఉదైత్ ఉదితో ఒభూత్. కాంతయా రహితః తపాంసి వ్యతానీతోఒయమాశ్రమిణా మాద్యో బ్రహ్మ చారీ నో ఒస్తానవతాత్. పక్షే యో మనోహరి మనోజ్ఞమజినం వసానో దక్షాద్ధ్వరా ద్భులేరాహరణాభిలాషో ఉదైత్ కాంతయా సత్యా-ఉ. ౧౩. అథ వరశురామావతా రం నిరూపయన్నాహ - యేనాధికం యథా స్యాత్తథోద్యుత్తరేణ వారిణా బాలకేన వరశురామేణార్జునః కార్తవీర్యశ్రీఘ్రం సంగరరంగభూమా యుద్ధరంగభూమా జితః. 'వారిర్వాగ్జబంధనోః స్త్రీక్లేబే ఒంబుని బాలకే, ఆద్భుతః కతుభే పార్థే కార్తవీర్యమ యూరయోః, మాతురేకసుతేఒపి స్యాద్ధవశే పునరస్యవదితి మేదిసి, నక్షత్రనాథవ చ్చంద్రవత్స్ఫురితేన తేన కేనాపి నాథేన వయం సనాథాః. పక్షే అధికం శిరస్సుద్యు త్తరం వారి జలం యస్యార్జునః పార్థః. నక్షత్రనాథేన స్ఫురితో ఒలంకృత ఇత్యర్థః. ౧౪. శ్రీరామచంద్రావతారం నిరూపయన్నాహ-అతీశోఒసతోఽభవస్సంసారోయస్మిం క్తథాభూతేన విలాసినా స్వథామ్నా స్వజ్యోతిషా యథేష్టం ద్విషంతం రావణమస్య

శాస్త్ర మస్య, దేవో ధరావత్యకుచోష్ఠ సాక్షీ దేయాదమందాత్మ
సుఖానుభూతిమ్. ౧౫. ఉత్తాలకేతుస్థిరధర్మమూర్తిర్హాలాహలస్వీకర
ణోగ్రకంఠః, సరోహిణీశానిశచుంబ్యమాన నిజోత్తమాంగోఽవతు
రోఽపి భూమా. ౧౬. వినాయకేనాకలితాహితాపం నిషేదుషోత్సం
గభువి ప్రహృష్యక్, యః పూతనామోహకచిత్తవృత్తి రవ్యాదసౌ

న్నుత్తివక్ నాశయక్ ధరా భూమిస్తస్యాః అపత్యం సీతా తస్యాః కుచయోః ఉష్ణతా
యాస్సాక్షీ సాక్షాద్విష్టా స దేవోఽమందసుఖానుభూతిమమితబ్రహ్మనందానుభవం
దేయాత్. పక్షే దశేంద్రియాణి ముఖాని యస్య తథాభూతం ద్విషంతం కామమస్యక్
ధరస్య పర్వతస్యాపత్యం పార్వతీ తస్యాః కుచోష్ఠసాక్షీతి వ్యాఖ్యేయం. 'ధరో గిరౌ
కార్యానతూలే కూర్తరాజే వస్త్యంతరేఽపి'చేతి మేదిసి. ౧౫. అథ బలరామావతా
రం వర్ణయన్నాహ—ఉచ్చతాలకేతుః స్థిరా ధర్మమయీ ధర్మాయవా మూర్తిర్యస్య
హాలాహలయోస్సరాహలయోస్వీకరణే. 'హాలా సురాయా' మితి మేదిసి - తథా
ఽపి శ్రేష్ఠకంఠో రోహిణీశేన వసుదేవేనానిశం చుంబ్యమానముత్తమాంగం శిరో
యస్య స కోఽపి భూమా అవాక్షానసగోచరో 'యత్ర నాన్యత్పశ్యతి నాన్యచ్ఛృణో
తి నాన్యద్విజానాతి స భూమా' 'యో వై భూమా తత్సుఖ' మితి శ్రుత్యుపలక్షితః
పరమాత్మాఽవతు. పక్షే ఉత్కృష్టతాలే గీతకాలే కేతుః రక్తం యస్య మోక్షధర్మ
మయీ మోక్షధర్మాయ వా మూర్తిర్యస్య మోక్షధర్మస్య మూర్తిః కార్యం తత్పాప్య
ఇతి వా. హాలాహలస్య విషస్య స్వీకరణేనోగ్రకంఠో హాలాహలస్వీకరణేఽపి శ్రేష్ఠ
కంఠ ఇతివా. రోహిణీశచ్ఛంద్రః. 'తాలః కరతలేఽంగుష్ఠమధ్యమాయాం చ సంమితే'
గీతకాలక్రియామానే కరస్థాలే ద్రుమాంతరే 'కేతుర్నారకృతాకారిగ్రహోత్పా
లేషు లక్షణి, స్థిరా భూశాలపర్ణోర్నాశనా మోక్షే బలేత్రిఫు'. 'మూర్తిః కాయకా
ఠిన్యయోః స్త్రియా'మితి మేదిసి. ౧౬. అథ శ్రీకృష్ణావతారం వర్ణయన్నాహ—అకలితా
హితాపం సమాసాదితాహితాపం యథాస్యాత్తథోత్సంగభువి సమీపస్థానే నిషేదుషా
నిషణ్ణేనోపవిష్టేన వినాయకేన గరుడేనోపలక్షితో యః పూతనాయా మోహికా చిత్త
వృత్తిర్యస్య. కలాషః బర్హం భూషాలంకారో యస్యాసౌ కోఽపి వర్ణయతుమశక్యః
ప్రహృష్యన్నవ్యాత్, సంస్కరితక్షణాదనర్థాదవతు. పక్షే ఆకలితాశ్శుండయా
సమాసాదితాశ్శివశిరసి స్థాపితా ఆపో యస్యాం క్రియాయాం తథాంకస్థానే నిషేదుషా
వినాయకేన విఘ్నరాజేనోపలక్షితో యః పూతం పవిత్రం నామ యస్యోహికేషు స్వ
చింతకేషు చిత్తవృత్తిర్యస్య లేషాం చిత్తవృత్తిర్యస్మిన్నితి వా. కలాపస్తూణం భూషా

కో ౭పి కలాపభూషః. ౧౭. పాతీనకేతోర్జయినే ప్రతీత సర్వజ్ఞ భావాయ దయైకసీమ్నే, ప్రాయః క్రతుద్వేషకృతాదరాయ బోధైకథామ్నే స్పృహయామి భూమ్నే. ౧౮. వ్యతీత్య చేతోవిషయం జనానాం విద్యోతమానాయ తమోనిహంత్రే, భూమ్నే సదావాసకృతాశయా య భూయాంసి మే సంతతమాం నమాంసి. ౧౯. వృషాకపాయా వరయోస్సపర్యాం వాచాతిమోచారసయేతి తన్వక్, మునిప్రవీరో ముదితాత్మ కామో మూకాంబికాయాస్సదనం ప్రతస్థే. ౨౦. అంకే నిధాయ వ్యసుమాత్తజాతం మహాకులౌ హంత ముహుః ప్రరుద్య,

యస్యాసావిత్సర్గః. ౧౭. ఆథ బుద్ధావతారం నిరూపయన్నాహ - పాతీనకేతోః మినకేతోః కామస్య జయినే. 'మరజిల్లాకజి జ్ఞాన' ఇత్యమరః. ప్రతీతః ప్రఖ్యాత స్సర్వజ్ఞభావో యస్య తస్మై దయైకసీమ్నే ప్రాయః క్రతుషు యజ్ఞేషు ద్వేషో యేషాం తేషు కృత ఆదరో యేన. తైః కృత ఆదరో యస్మిన్నితి వా. తస్మై బోధైకథామ్నే భూమ్నే స్పృహయామి. విపంభూతం ప్రాప్తమిచ్ఛామి. పక్షే క్రతౌ సంకల్పే ద్వేషో యేషాం తేషు కృత ఆదరో యేన. యద్వా—దక్షక్రతౌ ద్వేషవత్సు వీరభద్రాదిషు కృతాదరాయేతి వ్యాఖ్యేయం - ఇంద్ర. ౧౮. కల్మషవతారం వర్ణయన్నాహ— జనానాం చేతోవిషయం వ్యతీత్య విద్యోతమానయాచింత్యవిగ్రహం స్వీకృత్య ప్ర కాశమానాయ. కల్పాత్తతమోనిహంత్రే. సతామావాసాయ కృతః ఆశయో యేన సతస్సత్యయుగ స్మృతి వా. సతామావాసో యస్తింస్తథాభూతే కృతయుగే ౭భిప్రాయో యస్మృతి వా. పరిచ్ఛిన్నతాం శాతయతి-భూమ్నే మమ భూయాంసి నమాంసి నమ స్కారా అతిశయేన సంత. పక్షే చేతో ౭గోచరతయా ప్ర కాశమానాయ స్వయం ప్ర కాశాయాతపివ చక్షుస్సహకృతభానువద్వృత్తిరూఢ స్సక్ తమోనిహంతేత్యాహః జ్ఞానలక్షణతమోనిహంత్రే పునః పరిపూర్ణానందరూపాయ పరబ్రహ్మణే. సదైవ వాసాయ కృతస్సర్వస్యాశయో ౭ంతఃకరణం యేన. సతామావాసే కాశ్యాదౌ కృతో ౭భిప్రాయో యేనేతి వా-ఉ. ౧౯. ఉపసంహరతి - ఇత్యేవమతిక్రాంతకదళీఫలరసయా వాచా లక్ష్మీ పార్వత్యధీశయోః పూజాం వితన్వక్ ముదితశ్చాసావాత్తకామశ్చ ముదితా ఆత్మ కామా యేనేతి వా. స మునిప్రవీరో మూకాంబికాయాస్సదనం ప్రతస్థే - ఉప. ౨౦. తత్ర జాతం వృత్తాంతమావేదయతి - విగతప్రాణమాత్తజమంకే నిధాయ. హంతేత్య లికష్టే. ముహుః ప్రరుద్య మహావ్యాకులౌ యతస్సవీవైకః పుత్రో యయో స్తౌ దంపతీ

తదేకపుత్రై ద్విజదంపతీ స దృష్ట్వా దయాధీనతయా శుశోచ. ౨౧. అపారమంచత్యథ శోకమస్మి న్నభూయతోచైచ్చరశరీరవాచా, జాయేత సంరక్షీతుమక్షమస్య జనస్య దుఃఖాయ పరందయేతి. ౨౨. ఆకర్ణ్య వాణీ మశరీరిణీం తామసావితి వ్యాహరతి స్త విజ్ఞః, జగత్త్రయీ రక్షణదక్షిణస్య సత్యం తవైకస్య తు శోభతే సా. ౨౩. ఇతీరయత్యేవ యతౌ ద్విజాతే స్సుతః సుఖం సుప్త ఇవోదతిష్ఠత్, సమీపగైస్సర్వ జనీనమస్య చారి త్ర్యమాలోక్య విసిస్తయే చ. ౨౪. రమ్యావశల్యం కృతమాలసాలరసాలహింతాలతమాలశాలైః, సిద్ధిస్థలం సాధకసంపదాం తన్తూకాంబికాయాస్సదనం జగాహే. ౨౫. ఉచ్ఛాపచానందజబాష్ప ముచ్చై రుద్గీర్ణ రోమాంచ ముదారభక్తిః, అంబామిహాపార కృపావ లంబాం సంభావయన్నస్తుత నిస్తులం సః. ౨౬. పారే పరార్థం పద పద్మభాస్సు షష్ట్యుత్తరం తే త్రిశతం తు భాసః, ఆవిశ్య వహ్న్నీ

దృష్ట్వా సక్రీశంకరో దయాధీనతయా శుశోచ - ఉ. ౨౧. ఏవమస్మిన్ క్రీశంకరే ౭పారం శోకం గచ్ఛతి సతి ఉచ్చైచ్చరశరీరవాచా అభూయతాశరీరిణీ వాగభూత్ తామదాహరతి-సంరక్షీతుమక్షమస్య నరస్య దయా పరం కేవలం దుఃఖాయైవ జాయ తేత్యేవమభూయతేత్యర్థః. ౨౨. తామశరీరిణీం వాచమాకర్ణ్యాసౌ విజ్ఞః క్రీశంకర ఇతి వ్యాహరతి స్త. తదాహేదం సత్యం జగత్త్రయీరక్షణకుశలస్యైవం వక్తుస్తవైవై కస్య తు సా దయా శోభతే. తథా చ దయయా సమర్థేన త్వయైతయోశ్శోకో౭పా కరణీయ ఇతి భావః. ౨౩. ఇత్యేవం యతౌ కథయత్యేవ బ్రాహ్మణస్య సుతస్సుఖం సుప్తఇవోత్థితస్సర్వస్థై జనాయ హితం సార్వజనీనమస్య క్రీశంకరస్య చారిత్ర్య మాలోక్య సమీపగైర్విశేషేణ విస్తయశ్చ ప్రాప్తః 'సర్వజనాదిభ్యః తజ్జ్ ఖశ్చేతి ఖః'. ౨౪. కృతమాలై స్సాలాదివృక్షవిశేషైః రమ్యముపశల్యం గ్రామాంతం యస్య. 'గ్రామాంతముపశల్యం స్యా'దిత్యమరః. సాధకసంపదాం సిద్ధిస్థలం తన్తూకాంబికాయా స్సదనం జగాహే-ఉప. ౨౫. ఉచ్ఛాప బ్రహ్మలోకానందో ౭వచో నీచో యస్తా త్తథాభూతానందజన్యం బాష్పముచ్చైరుద్గీర్ణ రోమాంచం చ యథా స్యాత్తథోదా రభక్తిస్సక్రీశంకర ఇహ లోకే ౭పారకృపావలంబామంబాం పూజయన్నిస్తులం నిరుపమం యథా స్యాత్తథా స్తుతవాన్ - ఇంద్ర. ౨౬. స్తుతిమేవ దర్శయతి-పరా ర్థస్య పరార్థసంఖ్యాయాః పారే తామతిక్రాంతాయాస్తవ చరణకమలభాసో మయూ ఖాస్తాసు షష్ట్యుత్తరం త్రిశతం తు భాసో పన్నిసూర్యచంద్రనావిశ్య జగంత్యాలోక

ర్కసుధామరీచీ నాలోకవంత్యా దధతే జగంతి. ౨౭. అంతశ్చతుష్ట
ష్ట్యుపచారభేదై రంతేవసత్కాండపటప్రదానైః, ఆవాహనాద్యైస్తవ
దేవి నిత్య మారాధనా మాదధతే మహంతః. ౨౮. అంబోపచారేష్వ
ధిసింధుపష్టి శుద్ధాజ్ఞయో శుద్ధిద మేకమేకమ్, సహస్రవత్రే ద్వితయే
చ సాధు తన్వంతి ధన్యాస్తవ తోషహేతోః. ౨౯. ఆరాధనం తే
బహిరేవ కేచి దంతర్బహిశ్చైచ్చతమేంతరేవ, అన్యే పరేత్వంబ కదా
ఽపి కుర్యు రైవ త్వదైక్యానుభవైకనిష్ఠాః. ౩౦. అష్టోత్తర త్రింశతి
యాః కలాస్తాస్వర్ణ్యాః కలాః పంచనివృత్తిముఖ్యాః, తాసాముపర్యంబ

వంత్యాదధతే కుర్వంతి. భాసస్తు అణిమాదిభిరావృతాం మయాశ్చైరిత్యాదివదతా
క్రినాథేనోక్తా వేదితవ్యాః. ౨౭. హేదేవి మహంతోఽంతర్వనసి ఆవాహనాసనా
రోపణగుంధితైలాభ్యంగమజ్జనకాలాప్రవేశనాద్యైః చతుష్టష్ట్యుపచారభేదైః తథా ప్రేష
సత్కాండపటప్రదానైరంతేవసతాం కాండపటానాం దూష్కాభోలంబివాయుసంచారా
ర్థానాం పటానాం ప్రదానైర్హే దేవి మహంతో నిత్యమారాధనామాదధతే కుర్వంతి.
'అపటీకాండపటస్సాన్య'దితి వై జయంతీ. ౨౮. కించ హే అంబ చతుష్టష్ట్యుపచారేషు
మధ్యే ఏకమేకముపచారం శుద్ధాజ్ఞయోద్వితియే సహస్రదశే ధ్రువమండలసంక్షే
పద్యై చ ధన్యాః పురుషాస్తవ తోషార్థం సాధు సమ్యక్ తన్వంతి విస్తారయంతి - ఉ.
౨౯. హేఽంబ కేచిత్సాన్యకృతాస్తవారాధనం బహిరేవ కుర్యురేకతమే మధ్యమా
స్తవస్తర్బహిశ్చైవవాన్యే ఉత్తమాస్తవంతరే వాపరే ఽత్యుత్తమాస్తత్త్వవిదస్తు హే
అంబ కదా ఽపి న కుర్యుః కుత ఇతి చేత్తత్రాహః—యతస్తవైక్యానుభవైకనిష్ఠా
స్తవయా సహ స్వస్య పదైక్యం తస్యానుభవే విజ్ఞానే ముఖ్యా నిష్ఠా యేషాం తే-ఇంద్ర.
౩౦. హం ఆధారశక్తిః ౧ యం ధూమ్రాఽగ్నిః ౨ రం ఊష్ణా ౩ లం జ్వలినీరవం జ్వాలినీ
౪ శం విస్ఫులింగినీ ౫ మం సుక్రీః ౬ సం సూపాయా ౭ హం కవితా ౮ హుం కవ్య
వాహా ౯ కం భంతవినీ ౧౦ ఖం బంతావినీ ౧౧ గంభంధూమ్రా ౧౨ ఘంపంమరీచీ
౧౩ జంనంజ్వాలినీ ౧౪ చంధంరుచిః ౧౫ ఛందంసుషుమ్నా ౧౬ జంభంభోగదా ౧౭
ఝంతంవిశ్వా ౧౮ ఞంజంబోధినీ ౧౯ రంహంధారిణీ ౨౦ ణంపంక్షమా ౨౧ ఆం
అమృతా ౨౨ ఆంమానదా ౨౩ ఇంపుష్పా ౨౪ ఈంతుష్టిః ౨౫ ఉంపుష్టిః ౨౬ ఊం
రతిః ౨౭ ఋంధృతిః ౨౮ ఋంశశినీ ౨౯ శృంచంద్రికా ౩౦ శ్రాంకాంతిః ౩౧
ఏంజ్యోత్సాన్నా ౩౨ ఏంక్రీః ౩౩ ఓంప్రీతిః ౩౪ ఔంగదా ౩౫ అంభూర్జా ౩౬ ఆః
పూర్ణా మృతా ౩౭ ఇత్యేతాయాఅష్టోత్తరత్రింశతకలాస్తాసు పంచకలా బోధినీ ప్రముఖా

తవాంఘ్రిపద్మం విద్యోతమానం విబుధా భజంతే. 30. కాలాగ్ని
రూపేణ జగంతి దధ్వా సుధాత్మనా ౨౨స్థావ్య సముత్సృజంతీమ్, యే
త్వామవంతీ మమృతాత్మనైవ ధ్యాయంతి తే సృష్టికృతో భవంతి.
31. యే ప్రత్యభిజ్ఞామతపారవిజ్ఞా ధన్యాస్తు తే ప్రాగ్విదితాం గురూ
క్త్యా, నైవాహమస్తీతి సమాధియోగాత్త్వాం ప్రత్యభిజ్ఞావిషయం
విదధ్యుః. 32. ఆధారచక్రే చ తదుత్తరస్త్రిన్నారాధయంత్యైహికభో
గలుభ్యాః, ఉపాసతే యే మణిపూర్వకే త్వాం వాసస్తు తేషాం నగరా
ద్భూహిస్తే. 33. అనాహతే దేవి భజంతి యే త్వామంతఃస్థితి స్త్వన్నగరే
తు తేషామ్, శుద్ధాజ్ఞయోర్యే తు భజంతి తేషాం క్రమేణసామీప్య
సమానభోగా. 34. సహస్రపత్రే ధ్రువమండలాఖ్యే సరోరుహే
త్వా మనుసందధానః, చతుర్విధై క్యానుభవాస్తమోహ సాయుజ్య

నిపుత్తిప్రధానాః పరార్థ్యాః. శ్రేష్ఠాస్తాసాముపరి హేంబ విద్యోతమానం ప్రకాశ
మానం తప చరణారవిందం విబుధాః దేవాః పండితాశ్చ భజంతే. 30. యతస్త్యదీ
యభజనం సృష్టికర్తృత్వాదిసామర్థ్యసంపాదకమిత్యాహ - కాలాగ్నిరూపేణ జగంతి
దధ్వా సుధాత్మనాస్థావ్య సముత్సృజంతీమమృతాత్మనైవ చ పాలయంతీం త్వాం
యే ధ్యాయంతి తే సృష్టికర్తారో భవంతీతి యోజనా - ఉ. 31. తథా చ యే సవి
శేషాం త్వామేవం ధ్యాయంతే త ఏవంభూతా భవంతి యే తు నిర్విశేషాం త్వా
మభేదేన జానంతి తే తు ధన్యా ఏవేత్యాహ—య ఇతి. యే తు గురూక్త్యాదౌ విది
తాం సమాధియోగాత్స్థివాహమస్తీతి త్వాం ప్రత్యభిజ్ఞావిషయం విదధ్యుస్తే సచ్చిదానం
దలక్షణం బ్రహ్మహమస్తీతి ప్రత్యభిజ్ఞామతస్సాద్యైవతమతస్య పారం జానంతీతి తే తథా
భూతా ధన్యా ఇత్యర్థః - ఇద్ర. 32. ఇదానీం తత్తత్తచక్రే ధ్యానస్య ఫలం పదక
స్తాతి - విహికభోగలుభ్యా హేమనిభే చతుర్దలే మూలాధారసంక్షేచక్రే తథా
తస్తాదావారచక్రాదుత్తరస్త్రిన్ పడకలే విద్రుమాభే స్వాధిష్ఠానసంక్షే ఆరాధయంతే
యే తు దశదలే ధూమ్రవర్ణే మణిపూరకాఖ్యే త్వాముపాసతే తేషాం తు వాసస్తవ
నగరాద్భూహిరేవ భవతి - ఉ. 33. హే దేవ్యనాహతసంక్షే ద్వాదశదలే పింగలవర్ణే
చక్రే తు యే త్వాం భజంతి తేషాం తు త్వన్నగరేంతఃస్థితిశ్శుద్ధే పాదశదలే ధూమ్ర
వర్ణే విశుద్ధసంక్షేచక్రే తు యే భజంతి తేషాం సామీప్యం. సహస్రదలే కర్పూరవర్ణే
ఆజ్ఞాచక్రే యే భజంతి తేషాం త్వత్సమానో భోగో భవతి. 34. ధ్రువమండలాఖ్యే
సహస్రపత్రే కమలే త్వామనుసందధానః చతుర్విధై క్యానుభవేన నిరస్తా మోహా

మంబాంచతి సాధకేంద్రః. 31. శ్రీచక్రపట్నక్రమోః పురోఽథ శ్రీచక్రమనోరసి చింతితైక్యమ్, చక్రస్య మంత్రస్య తతస్తవైక్యం క్రమాదనుధ్యాయతి సాధకేంద్రః. 32. ఇతి తాం వచనైః ప్రపూజ్య భైరవోదనమాత్రేణ స తుష్టిమాన్ కృతార్థః, బహుసాధకసంస్తుతః కియంతం సమయం తత్ర నినాయ శాంతచేతాః. 33. శ్రయతి స్త తతో ఽగ్రహరకం శ్రీబలిసంజ్ఞం స కదాచన స్వశిష్యైః, అనుగేహ హుతాగ్నిహోత్రదుగ్ధప్రసరత్పావనగంధలోభనీయమ్. 34. యతో ఽపమృత్యుర్బహిరేవ యాతిభ్రాంత్యా ప్రదేశం శనకైరలభ్యా, దృష్ట్యా

యస్య స అతపివ సాధకేంద్రో హే ఽంబ సాయుజ్యం ప్రాప్నోతి. 35. అనుభవస్య చాతుర్విధ్యం వివృణోతి - పుర ఆదౌ 'బిందుత్రికోణవసుకోణదశారయుగ్మమన్వస్త్ర నాగదశసంయుతపోడశారం, పృథక్త్రయం చ ధరణీసదనత్రయం చ శ్రీచక్రమేత దుదితం పరదేవతాయాః. చతుర్భుజీవచక్రైశ్చ శక్తిచక్రైశ్చ పంచభిః, నవచక్రై శ్చ సంసిద్ధం శ్రీచక్రం శివయోర్వాపుః. త్రికోణమష్టకోణం చ దశకోణద్వయం తథా, చతుర్దశారం చైతాని శక్తిచక్రాణి పంచ చ. బిందుశ్చాష్టదలం పద్మం తథా పోడ శచక్రకమ్, చతురస్రం చతుర్ద్వారం శివచక్రాణ్యనుక్రమాత్. త్రికోణే బ్రెందవం శ్లిష్ట మష్టారేఽష్టదలాంబుజమ్, దశారయోష్టాడశారం భూగృహం భువనాస్రకే. తైవానా మసి శాక్తానాం చక్రాణాం చ పరస్పరమ్, అవినాభావసంబంధం యోజానాతి స చక్రవిత్, త్రికోణరూపిణీ శక్తిర్బిందురూపస్సదా శివః, అవినాభావసంబంధం తస్మా ద్బిందుత్రికోణయోః. ఏవం విభాగమజ్ఞాత్వా శ్రీచక్రం యస్సమర్చయేత్, న తత్ఫల మవాప్నోతి లలితా వా న తువ్యతి' ఇత్యాదివచనైరుక్తస్య శ్రీచక్రసోక్తచక్ర పట్నస్య చ చింతితం యోగిభిస్తృతమైక్యం సాధకేంద్రోఽనుధ్యాయతి. ఆథా నంతరం శ్రీచక్రమంత్రయోరసి చింతితైక్యమనుధ్యాయతి. తతస్తదనంతరం చక్రస్య తవైక్యం మంత్రస్య చైక్యమిత్యేవం క్రమాదనుధ్యాయతి. 32. ఉపసంహరతి. ఇతీతి. కియంతం సమయం కాలం నినాయ నీతవాన్ - విషమే ససజా గురూ సమే చేత్ సథరా యశ్చ పసంతమాలికా సా. 33. తతః కదాచిత్స్వశిష్యై స్సహ శ్రీశంకరస్మీబలీతి సంజ్ఞా యస్య తం ద్విజగ్రామకం శ్రయతి స్త తం విశిష్యే- ప్రతిగృహం హుతాదగ్నిహోత్రదుగ్ధాత్ప్రసరతా పావనేన గంధేన లోభనీయం ప్రార్థ్యం. 34. పున స్తమేవ వర్ణయతి - శనకైర్భ్రాంత్యా నిజకర్తృస్థిత్వా దూరాన్నిషిద్ధం త్యజతః ప్రమాదకూనాన్ ద్విజాతీన్ సరాన్ దృష్ట్వా ప్రనేశ

ద్విజాతీన్ని జకర్తనిష్ఠాన్ దూరాన్ని సిద్ధం త్యజతో ఒప్రమత్తాన్. ౪౦. యస్మిన్ సహస్రద్వితయం జనానాం మగ్నాన్యహితానాం శ్రుతిపాత కానామ్, వసత్యవశ్యం శ్రుతిచోదితాసు క్రియాసు దక్షం ప్రథితానుభావమ్. ౪౧. మధ్యే వసన్ యస్య కరోతి భూషాం పినాకపాణి ర్గిరిజాసహాయః, హరస్య యష్టేస్తరళో యథా వై రాత్రే రివేందుర్గగ నాధిరూఢః. ౪౨. తత్ర ద్విజః కశ్చన శాస్త్రవేదీ ప్రభాకరాఖ్యః ప్రథితానుభావః, ప్రవృత్తిశాస్త్రైకరతస్సుబుద్ధిరాస్తేకతూన్తిలితకీర్తిబృందః. ౪౩. గావో హిరణ్యం ధరణీ సమగ్రా సద్బంధవా జ్ఞాతిజనాచ్చ తస్య, సంత్యేన కిం తైర్నహి తోష వభిః పుత్రో యదస్యాజని ముగ్ధచేష్టః. ౪౪. న వక్త్రీ కించిన్న శృణోతి కించి ధ్యాయన్నివాస్తే కిల మందచేష్టః, రూపేషు మారో మహసా మహస్వాన్ ముఖేన చంద్రః క్షమయా మహీసమః. ౪౫. గ్రహగ్రహాత్కిం జడవద్విచేష్టతే కింవా స్వభావాదుత పూర్వకర్తణః, సంచితయం స్థితి తత్పితా ఒనిశం సమాగతాన్ ప్రప్టుమనా బహుశ్రుతాన్. ౪౬. శిష్యైః ప్రశిష్యైర్బహుపుస్తభారై స్సమాగతం కంచన పూజ్యపాదమ్, శుశ్రావ తం గ్రామమనిందితాత్మా

మలద్భ్యా ఒపమృత్యుర్యస్తాదృహిరేవ యాతి-ఉ. ౪౦. యస్మిన్నాహితాగ్నినాం వేద పాతకానాం జనానాం ద్విసహస్రమవశ్యం వేదవిహితాసు క్రియాసు దక్షం ప్రథిత ప్రభావం వసతి. ౪౧. కించ గిరిజాసహాయః పినాకపాణిర్నభ్యేవసన్యస్య భూషాం కరోతి. తత్ర దృష్టాంతద్వయమాహ-యథా హరస్య యష్టేర్లఠికాయాః తరళో మధ్య మణిః భూషాం కరోతి. 'తరలశ్చంచలే పిడగే భాస్కరేఒపి త్రిలింగకః, హరమధ్య మణౌ పుంసీతి మేదిసి - యథా వా గగనాధిరూఢశ్చంద్రో రాత్రే రూఢాం కరోతి తద్వత్. ౪౨. తత్ర తస్మిన్ గ్రామే శాస్త్రజ్ఞః ప్రభాకరసంజ్ఞః కశ్చనాస్తే స్త. తం విశిష్య-ప్రవృత్తిః-క్రతుభిరున్తిలితం కీర్తిబృందం యేన నః. ౪౩. తైస్సద్భిః కిం? న కిమపి. హి యస్తాదేభిః సర్వైస్తోషా నాస్తి. తోషాభావే హేతుర్యద్యస్తాదస్య పుత్రో ముగ్ధచేష్టో ఒజని-ఇంద్ర. ౪౪. తదీయాం తాం చేష్టామేవ దర్శయతి - నేతి. తదీయం రూపం వర్ణయతి-రూపేషు మారఃకామః, మహసా లేజసా మహస్వాన్ సూర్యః-ఉ. ౪౫. అధునా తత్పితృచేష్టాం దర్శయతి - తత్పితా ఇత్యేవమనిశం సంచితయన్ ఆలోచయన్ సమాగతాన్ బహుశ్రుతాన్ ప్రప్టుమనాస్థితి స్త. ౪౬. తతః కదాచి దృహుపుస్తకభారైశ్శిష్యై స్సహ తం గ్రామం ప్రతి సమాగతం కంచన పూజ్యపాదం

నినాయసూనుం నికటం స తస్య. ౪౭. స శూన్యహస్తో నృపమిష్టదైవం
గురుం చ యాయాదితి శాస్త్రవిత్స్వయమ్, సోపాయనః ప్రాప గురుం
వ్యశిశ్రణత్ఫలం ననామాస్య చ పాదపంకజే. ౪౮. అనీనమత్తం చ
తదీయపాదయోర్బాదాకృతిం భస్తనిగూఢవహ్నివత్, స నోదతిష్ఠత్పతితః
పదాంబుజే ప్రాయః స్వజాడ్యం ప్రకటం విధిత్సతి. ౪౯. ఉపాత్తహస్త
శ్శనకైరవాఙ్ముఖం తం దేశికేంద్రః కృపయోదతిష్ఠత్, ఉత్థాపితే స్వే
తనయే పితౌ బ్రవీద్వద ప్రభో జాడ్యమముష్య కిం కృతమ్. ౫౦.
వర్షాణ్యతీయర్భగవన్నముష్య పంచాష్ట జాతస్య వినాఽవబోధమ్,
నాద్యైష్ట వేదానలిఖచ్ఛనార్ణానచీకరం చోపనయం కథంచిత. ౫౧.
క్రీడాపరః శ్రోశతి బాలవర్గస్తథాఽపి న క్రీడితుమేష యాతి, బాలా
శ్శతా ముగ్ధమిమం నిరీక్ష్య సంతాడయంతేఽపి న రోషమేతి. ౫౨.
భుక్త్యై కదాచిన్న తు జాతు భుక్త్యై స్వేచ్ఛావిహారి న కరోతి చో
క్తమ్, తథాఽపి రుష్టేన నతాడ్యతేఽయం స్వకర్తణా వర్ధతవవ
నిత్యమ్. ౫౩. ఇతీరయితోవరతే చ విప్రే పప్రచ్ఛ తం శంకరదేశి
కేంద్రః, కస్త్యం కిమేవం జడవత్ప్రృత్తస్స చాబ్రవీద్బాలవపు ర్నహ
త్తా. ౫౪. నాహం జడః కింతు జడః ప్రవర్తతే మత్సన్నిధానేన న సం

శుక్రావ తతశ్చానిందితాత్తా సప్రభాకరస్తస్య పూజ్యపాదస్య నికటం పుత్రం సీత
వాక్. ఆ. ౪౭. కిం శూన్యహస్తవివ గతః? నేత్యాహ- శూన్యహస్త ఇతి- 'రిక్తహస్తస్తు
నోపేయాద్రాజానం దైవతం గురు' మితి శాస్త్రవిత్స్వయం సోపాయనో గురుం
శ్రీశంకరం ప్రాప. కిం తదుపాయనమిత్యపేక్షాయామాహ - ఫలం వ్యశిశ్రణత్ ప్రాయ
చ్ఛత్. అన్య గురోః పాదకమలే ననామ చ. ఉ. ౪౮. భస్తనా నిగూఢవహ్నివజ్జడ
తుల్యాకృతిం తం పుత్రం చ తదీయపాదయోరనీనమత్. భస్తనీతి భిన్నం వా పదం.
స పుత్రః ప్రాయస్వజాడ్యం ప్రకటం విధాతుమిచ్ఛతి. ౪౯. ఉపాత్తో గృహీతస్తదీ
యహస్తో యేన స దేశికేంద్రస్త్రిశంకరః ఉదతిష్ఠత్ ఉత్థాపితవాక్. ౫౦. తజ్జాడ్య
మేవ వర్ణయతి-వర్షాణీతి. పంచాష్ట త్రయోదశ. నాద్యైష్ట దైవాధీతవాక్. అర్థా
వర్ణాక్. యథాకథంచిదుపనయం కృతవానస్తి. ౫౧. ఏవం జాడ్యం ప్రదర్శ్యాద్భు
తాం తస్య చేష్టాం వర్ణయతి - క్రీడాపర ఇతి ద్వాభ్యాం. ౫౨. యద్యప్యేవం తథా
ఽపి రుష్టేన మయాయం న తాడ్యతే. ౫౩. ఇత్యేవం కథయిత్వా ప్రభాకరే ఉప
రతే సతి తం శంకరదేశికేంద్రః పప్రచ్ఛ. ౫౪. కస్త్యమితి ప్రశ్నస్సోత్తరం వక్తు

దిహే గురో, షడూర్తిషడ్భావవికారవర్జితం సుఖైకతానం పరమస్మి
తత్పదమ్. ౫౫. మమేవ భూయాదనుభూతిరేషా ముముక్షువర్గస్య
నిరూప్య విద్వక్, పద్యైః పరైర్ద్వాదశభిర్బభాషే చిదాత్మతత్త్వం

మాదా కిమేవం జడవత్ప్రవృత్తః? ఇత్యత్రాహ-నాహం జడః, కింతు మత్సన్నిధానేన
జడః ప్రవర్తతే. హేగురోఽస్మిన్నర్థే అహం న సందిహే, తస్మాత్ శోకమోహ
క్షుత్పిషాసాజరామృత్యులక్షణషడూర్తిభిర్జ్ఞాయతేఽస్తి వర్థతే వివరిణమతేఽవక్షీయతే
నశ్యతీత్యుక్త షడ్భావవికారైశ్చ రహితం సుఖైకతానం పరం సర్వోత్తమం తత్పదమహ
మస్మి. పరం దేహేంద్రియాద్యతిరిక్తం ప్రత్యక్షైవతన్యం తత్పదం శోధితతత్పదార్థాభిన్న
మితి వా. ౫౫. హే విద్వక్ మమేవైషాఽనుభూతిర్ముముక్షువర్గస్య భూయాదితి
నిరూప్యాన్వైర్ద్వాదశభిః పద్యైర్విధుతప్రపంచచిదాత్మతత్త్వం బభాషే. తథాహి -
హస్తామలకణ్ఠోకాః. 'నిమిత్తం మనశ్చక్షురాదిప్రవృత్తై నిరస్తాః పాపాధిరాకాశ
కల్పః, రవిర్లోకచేష్టా నిమిత్తం యథా యస్య నిత్యోపలభిస్వరూపాఽఽహమాత్మా. ౧.
యమగ్న్యైష్టవన్నిత్యబోధస్వరూపం మనశ్చక్షురాదీన్యబోధాత్మకాని, ప్రవర్తంత
ఆశ్రిత్య నిష్కంపమేకం-స. ౨. ముఖాభాసణో దర్పణే దృశ్యమానో ముఖత్వాత్పు
భక్తేన నైవాస్తి వస్తు, చిదాభాసణో ధీఘ జీవోఽసి తద్వత్ - స. ౩. యథా దర్ప
ణాభావ ఆభాసహానా ముఖం విద్యతే కల్పనాపీనమేకం, తథా ధీవియోగే నిరా
భాసణో యః - స. ౪. మనశ్చక్షురాదేర్వియుక్తస్త్వయం యో మనశ్చక్షురాదే
ర్వనశ్చక్షురాదిః, మనశ్చక్షురాదేరగమ్యస్వరూపః - స. ౫. య ఏకో విభాతి స్వత
శ్శుద్ధచేతాః ప్రకాశస్వరూపాఽఽసి నానేవ ధీఘ, శరావోదకస్థో యథా భాసురేకః -
స. ౬. యథాఽనేకచక్షుఃప్రకాశో రవిర్న క్రమేణ ప్రకాశీకరోతి ప్రకాశ్యం,
అనేకా ధియో యస్తథైకప్రబోధః - స. ౭. వివస్వత్ప్రభాతం యథా రూపమక్షం
ప్రగృహ్ణాతి నాభాతమేవం వివస్వాక్, తథా భాత ఆభాసయత్యేకమక్షం - స. ౮.
యథా సూర్య ఏకోఽప్యనేకశ్చలూసు స్థిరాస్వపు ఛైకోఽగ్నిభావ్యస్వరూపః, చలూసు
ప్రభిన్నస్పృశీష్యేక ఏవ-స. ౯. ఘనచ్ఛన్నదృష్టిర్ఘనచ్ఛన్నమర్కం యథా మన్యతే
నిష్పృభం చాతిమూఢః - తథా బద్ధవద్భాతి యో మూఢదృష్టిః-స. ౧౦. సమస్తేషు
వస్తువస్తుసూతమేకం సమస్తాని వస్తుని యం న స్పృశంతి-వియద్యత్సదా శుద్ధమచ్ఛ
స్వరూపః-స. ౧౧. ఉపాధౌ యథా భేదతా సన్తణీనాం తథా భేదతా బుద్ధిభేదేషు
తేఽసి - యథా చంద్రికాణాం జలే చంచలత్వం తథా చంచలత్వం తవావీహ విష్ణో

విధుతప్రపంచమ్. ౧౬. ప్రకాశయంతే పరమాత్మతత్త్వం కరస్థధాత్రి
 ఫలవద్యదేకమ్, శ్లోకాస్తు హస్తామలకాః ప్రసిద్ధాస్తత్కర్తురాఖ్యాసి
 తథైవ వృత్తాః. ౧౭. విరోపదేశం స్వత ఏవ జాతః పరాత్తబోధో ద్విజ
 వర్యసూనోః, వ్యస్తేష్ట సంప్రేక్ష్య స దేశికేంద్రో న్యథాత్వహస్తం
 కృపయోత్తమాంగే. ౧౮. సుతే నివృత్తే వచనం బభాషే స దేశి
 కేంద్రః పితరం తదీయమ్, వస్తుం న యోగ్యో భవతా సహాయం న తే
 ౭మునా ౭ర్థో జడిమాస్పదేన. ౧౯. పురాభవాభ్యాసవశేన సర్వం స
 వేత్తి సమ్యజ్ఞు చ వక్తి కించిత్, నో చేత్కథం స్వానుభవైకగర్భ
 పద్యాని భాషేత నిరక్షరాస్యః. ౨౦. న సక్తిరస్యాస్తి గృహాదిగోచరా
 నాత్మీయదేహే భ్రమతోఽస్య విద్యతే, తాదాత్మ్యతా ౭న్యత్ర
 మమేతి వేదనం యదా న సా స్వే కిము బాహ్యవస్తుషు. ౨౧. ఇతీ
 రయిత్వా భగవాన్ ద్విజాత్మజం యయా గృహీత్వా దిశమిప్పితాం
 పునః, విప్రో ౭వ్యనువ్రజ్య యయా స్వమందిరం కియత్ప్రదేశం స్థిరధీ

ఇతి. ౧౨. ఉప. ౧౬. యదేశం పరమాత్మతత్త్వం తత్కరస్థామలకఫలవత్ప్రకాశయంతే
 అతస్తే శ్లోకాస్తు హస్తామలకాః ప్రసిద్ధాస్తేహం కర్తురాఖ్యాసి తథైవ హస్తామలక ఇతి
 వృత్తా ప్రవృత్తాః-ఉ. ౧౭. ఉపదేశం వినా స్వతఏవ ద్విజవర్యసూనోః పరాత్తబోధో
 జాత ఇతి సంప్రేక్ష్య విస్తయం ప్రాప్తో దేశికేంద్రో ద్విజవర్యసూనోశ్చిరసి న్యహస్తం
 న్యథాత్. ౧౮. ఉదాహృతపద్యాన్యక్త్వా సుతే నివృత్తే సతి దేశికేంద్రస్తదీయం పితరం
 వచనం బభాషే. తదాహ-భవతా సహాయం వస్తుం యోగ్యో న భవతి. కించామునా
 జడతాస్పదేన తప కించిత్ప్రయోజనం నాస్తి. ౧౯. నస్వేపంభూతేన తవాపి కిం ప్రయో
 జనమిత్యాశంక్యాహ - పురాభవస్య పూర్వజన్మనో ౭భ్యాసస్య వశేన స తప పుత్రః
 సర్వం జానాతి. ౨౦. న వస్తుం యోగ్యో భవతా సహాయమిత్యత్ర హేతుమాహ-
 అస్య గృహాదివిషయాసక్తిరాసక్తిర్నాస్తి. తథా ౭ ౭త్మీయదేహే భ్రమాత్తాదాత్మ్యతా
 ౭న్యత్ర న విద్యతే. తథా దేహాదన్యత్ర మమేతి జ్ఞానమస్య న విద్యతే. సా తాదాత్మ్య
 తా తు యదా స్వేదేహే నాస్తి తదా బాహ్యవస్తుషు సా నాస్తితి కిము వక్తవ్యం. ౨౧.
 ఇతీరయిత్వా భగవాన్ ద్విజాత్మజం గృహీత్వా పునరిప్పితాం దిశం యయా. ప్రభా
 కర సంజ్ఞో విప్రో ౭పి కియత్ప్రదేశమనువ్రజ్య స్వమందిరం యయా. నను స్వపుత్రవి

ర్భహుశ్రుతః. ౬౨. తతశ్శతానందమహేంద్రపూర్వై స్సుపర్వ
బృందై రుపగీయమానః, పద్మాంఘ్రిముఖై స్సమమాప్తకామః ఊణీ
వతిః శృంగగిరిం ప్రతస్థే. ౬౩. యత్రాధునాప్యత్తమ మృశ్యశృంగ
స్తవశ్చరత్యాత్మభృదంతరంగః, సంస్పర్శమాత్రేణ వితీర్ణభద్రా విద్యో
తతే యత్ర చ తుంగభద్రా. ౬౪. అభ్యాగతార్చాల్పితకల్పశాఖాకూ
లంకషాఢీతసమస్తశాఖాః, ఇజ్యాశతైర్యత్ర సముల్లసంతశ్శాంతాంత
రాయా నివసంతి సంతః. ౬౫. అధ్యాపయామాస స భాష్యముఖ్యాన్
గ్రంథాన్నిజాంస్తత్ర మనీషిముఖ్యాన్, ఆకర్ణనప్రాప్య మహాపుమర్థా
నాదిష్టవిద్యాగ్రహణే సమర్థాన్. ౬౬. మందాక్షనమ్రం కలయన్న శే
షం పరాణుదత్పాణితమాంస్యశేషమ్, నిరస్తజీవేశ్వరయోర్విశేషం
వ్యాచప్త వాచస్పతినిర్విశేషమ్. ౬౭. ప్రకల్ప్య తత్రేంద్రవిమానకల్పం
ప్రాసాదమావిష్కృతసర్వశిల్పమ్, ప్రవర్తయామాస స దేవతాయాః

యోగే వ్యాకులతాం కిమితి న ప్రాపేత్త్యాశంక్యహస్థిరధీర్యతో బహుశ్రుతః. ౬౨.
తతస్తదనంతరం విష్ణుప్రముఖై ర్దేవబృందైరుపగీయమానః పద్మపాదాదిభిస్సహాప్త కామో
రాజా శృంగగిరిం ప్రతస్థే. 'శతానందో మునేర్భేదే దేవకీనందనేఽపి చ' ఇతి మేదిసీ.
౬౩. యస్మిన్ శృంగగిరావధునాఽపి ఆత్మభృతామంతరంగః ఋశ్యశృంగ ఉత్తమం
తవశ్చరతి, యత్ర చ సంస్పర్శమాత్రేణ నితీర్ణం సమర్పితం భద్రం కల్యాణం యయా
నా తుంగభద్రాఖ్యా నదీ విద్యోతతే. ౬౪. తత్ర యే సంతో వసంతి తాన్ విశిష్యే -
అభ్యాగతానాం పూజయాఽచ్యుతీకృతానాం కల్పవృక్షశాఖానాం కూలంకషాః
అధీతా సర్వశాఖా యైరిజ్యాశతైస్సమ్యగుల్ల సంతశ్శాస్తాస్త రాయాశ్చాస్తవిఘ్నాః-ఇంద్ర.
౬౫. తస్మిన్ పర్వతే మనీషిముఖ్యాన్ శ్రవణమాత్రేణ ప్రాప్యో మహాపురుషార్థో
మోక్షో యైస్తానుపాదిష్టవిద్యాగ్రహణే సమర్థాన్ స శ్రీశంకరో భాష్యప్రముఖా
న్నిజాన్గ్రంథానధ్యాపయామాస ఆకర్ణనేన ప్రాప్యో మహాపుమర్థో యేభ్యస్తాన్ గ్రంథా
నితి వా. ౬౬. శేషమనస్తం మందాక్షనమ్రం లజ్జయా నమ్రం కలయన్ కుర్వన్నివా
శేషం యథా స్యాత్తథా ప్రాణినామాస్తరతమాంసి అజ్ఞానాని పరాణుదత్ అపా
కరోత్. యతో వాచస్పతినా నిర్విశేషం యథా భవతి తథా నిరస్తజీవేశ్వరయోర్విశే
షం వ్యాచప్త-ఉ. ౬౭. తతశ్చ తస్మిన్ పర్వతే ఇంద్రవిమానసదృశమావిష్కృతసర్వ
శిల్పం ప్రాసాదం ప్రకల్ప్యాజాద్యైరపి పూజితాయా దేవతాయాః పూజాం స
ప్రవర్తయామాస. అత్ర ప్రాంచః - మఠం కృత్వా తత్ర విద్యాపీఠనిర్మాణం కృత్వా

పూజామజాద్యైరపి పూజితాయాః. ౬౮. యా శారదాంజేత్యభిధాం
వహంతీ కృతాం ప్రతిజ్ఞాం ప్రతిపాలయంతీ, అద్యాపి శృంగేరిపురే
వసంతీ ప్రద్యోతతే లభీష్టవరాఙ్ దిశంతీ. ౬౯. చిత్తానువర్తీ నిజధర్మ
చారీ భూతానుకంపీ తనువాగ్విభూతిః, కశ్చిద్విన్యోహ ౭జని దేశికస్య
యం తోటకాచార్యముదాహరంతి. ౭౦. స్నాత్వా పురా షీపతి
కంబళవస్త్రముఖ్యైరుచ్ఛాసనం మృదు సమం స దదాతి నిత్యమ్,
సంలక్ష్య దంతపరిశోధనకాష్ఠమగ్ర్యం బాహ్యదికం గతవతే సలిలాది
కం చ. ౭౧. శ్రీదేశికాయ గురవే తనుమార్జవస్త్రం విశ్రాణయత్యను
దినం వినయోపవన్నః, శ్రీపాదపద్మయుగమర్దన కోవిదశ్చ ఛాయేవ
దేశికమసౌ భృశమన్వయాద్యః. ౭౨. గురో స్సమీపే న తు జాతు
జృంభతే ప్రసారయన్నో చరణౌ నిషీదతి, నోవేక్షతే వా బహు
వా న భాషతే న పృష్ఠదర్శి పురతో ౭స్య తిష్ఠతి. ౭౩. తిష్ఠ్ గురౌ
తిష్ఠతి సంప్రయాతే గచ్ఛన్బ్రువాణే వినయేన శృణ్వన్, అనుచ్య
మానో ౭పి హితం విధత్తే యచ్ఛాహితం తచ్చ తనోతి నాస్య. ౭౪.

భారతీసంప్రదాయం నిజశిష్యం చకార. 'యస్తస్త్వదైవతమతే స్థిత్యా భారతీపీఠనిందకః,
స యాతి నరకం ఘోరం యావదాభూతసంప్లవం' కంచిచ్చిష్యం సురేశ్వరాఖ్యం పీఠా
ధ్యక్షమకరోదితి. ౬౮. సా దేవతా కేత్యాకాంక్షాయామాహాయేతి. ౬౯. అథ తత్ర
యద్వైత్తం తద్దర్శయితుమారభతే-చిత్తానువర్తీ - తస్మిన్ సూక్ష్మా వాగ్విభూతిర్యస్య స
మందభాషణ ఇత్యర్థః. దేశికస్య కశ్చిచ్ఛిష్యో ౭జని అభూత్. ౭౦. స సచైవ గురు
శుశ్రూషణపర ఇత్యాహ-పురా గురుస్నానాత్సార్వం స్నాత్వా కంబళవస్త్రముఖ్యై
రుచ్ఛాసనం మృదు శోమలం సమం సమానం షీపతి కరోతి తం తం కాలం సంలక్ష్యైవ
స త్యాజ్యైస్తో నిత్యం దంతపరిశోధనకాష్ఠం అగ్ర్యం శాస్త్రోక్తం దదాతి. బాహ్యదికం
గతవతే జలమృత్తికాదికం చ దదాతి-చ. ౭౧. విశ్రాణయతి ప్రయచ్ఛతి స్త్వ. యో
౭సౌ దేశికం ఛాయేవాన్వగచ్ఛత్. ౭౨. వక్తవ్యం నోవేక్షతే వా బహు వా న
భాషతే. వంశస్థేంద్రవంశా మిశ్రితత్వాదుపజాతిః. 'ఇథం కిలాన్యాస్యపి మిశ్రి
తాను స్తరంతి జాతిష్విదమేవ నామే'త్యుక్తత్వాత్. ౭౩. కించ గురౌ తిష్ఠతి సతి
తిష్ఠ్ తస్మిన్ సంప్రయాతే గచ్ఛన్ బ్రువాణే వినయేన శృణ్వన్ సన్నకధ్యమా
నో ౭పి హితం విధత్తే యచ్ఛాస్య గురో రహితం తచ్చ స విస్తారయతి - ఉ. ౭౪.
ఏవంభూతే తస్మిన్ శిష్యవరే కదాచిత్స్వకాటిప్రత్యక్షనాయాపవర్తనీగాః సదీకలాని

తస్మిన్ కదాచన వినేయవరే స్వశాటిప్రత్యూశనాయ గతవత్యపవర్తనీ
గాః వ్యాఖ్యానకర్తణి తదాగమమిక్షమాణో భక్తేషు పత్నలతయా
విలంబ ఏషః. ౭౧. శాంతిపాతమథ కర్తుమసంభ్యేషాద్యతేషు స వినే
యవరేషు, స్థీయతాం గిరిరపి క్షణమాత్రాదేష్యతీతి సముదీరయతి
స్త. ౭౨. తాం నిశమ్య నిగమాంతగురూక్తిం మద్దధీరనధికార్యపి
శాస్త్రే, కిం ప్రతీక్ష్యత ఇతి స్త హ భిత్తిః పద్మపాదమునినా సమదర్శి.
౭౩. తస్య గర్వమపహర్తుమఖర్వం స్వాశ్రయేషు కరుణాతిశయాచ్చ,
వ్యాదిదేశ స చతుర్దశవిద్యాస్సద్య ఏవ మనసా గిరినామ్నే. ౭౪.
సోఽధిగమ్య తదనుగ్రహమగ్ర్యం తత్తజ్జేన విదితాఖిలవిద్యః, ఐష్ట

ప్రతి గతవతి సతి తస్యాగమనమిక్షమాణో భక్తేషు పత్నలతయా వ్యాఖ్యానాభ్యే
కర్తణి విలంబే. 'గా స్వర్గేచ బలీవద్దే రక్షా చ కులిశే పుమాన్', స్త్రీసౌరభేయా
దృగ్బాణదిగ్వాస్థూమ్యపుభూమ్ని'చేతి మేదిసి-వ. ౭౧. అథానంతరమసంఖ్యాతేషు
శిష్యవరేషు శాంతిపాతం కర్తుం ఉద్యతేషు సత్సు స దేశికేంద్రః స్థీయతాం గిరిరపి
క్షణమాత్రాదేష్యతీతి గిరితి స్త-స్వా. ౭౨. తాం వేదాంతరూపాం గురూక్తిం నిశమ్య భేద
బుద్ధితాద్భిత్తిః కుద్యతుల్యో జడశ్శాస్త్రేఽనధికార్యపి కిమర్థం ప్రతీక్ష్యత? ఇతిస్తహ
పద్మపాద మునినా సమదర్శి. ఇతి సూచనార్థం భిత్తిస్సమదర్శితీతి వా. ౭౩. అఖర్వ
మనల్పం తస్య పద్మపాదస్య గర్వమపాకర్తుం స్వయమేవ ఆశ్రయో యేషాం తథా
భూతేషు స్వభక్తేషు కరుణాయా అతిశయాచ్చ స శ్రీశంకరస్తత్త్వణ ఏవ గిరినామ్నే
చతుర్దశ విద్యా మనసా ఆదిదేశ. ౭౪. స గిరిగ్ర్యం తస్య గురోరనుగ్రహమధిగమ్య
తత్తజ్జేన విదితాఖిలవిద్యః. భగవన్నుదధౌ మృతిజన్తజలే సుఖదుఃఖర్ముషే పతితం
వృధితమ్, కృపయా శరణాగతముద్ధర మామనుశాధ్యవసన్నమనన్యగతిం. ౧. వినీవర్త్య
రతిం విషయే విషమాం పరిముచ్య శరీరవిబద్ధమతిమ్! పరమాత్మవదే భవ నిత్యరతో జహి
మోహమయం భ్రమమాత్మమతే. ౨. వినృణాన్నమయాదిషు పంచసు తామహమస్మి
మమేతి మతిం సతతం, దృశిరూపమనంతమజం విగుణం హృదయస్థమవేహి సదాఽహ
మితి. ౩. జలభేదకృతా బహులేవ రవేర్ఘటికాదికృతా నభసోఽపి యథా, మతిభేద
కృతా తు తథా బహుతా తవ బుద్ధివృత్తోఽవికృతస్య సదా. ౪. దినకృత్ప్రభయా
సదృశేన సదా జనచిత్తగతం సకలం స్వచితా, విదితం భవతాఽవికృతేన సదా యత
ఏషమతోఽపి సదేవ సదా. ౫. ఇత్యాదిభిర్దురుశిష్యసంవాదేన పరత్త్వవ్యంజకైః.

దేశికవరం పరతత్వవ్యంజకైర్లలితతోటకవృత్తైః. ౭౯. శ్రీమద్దేశికపాద
పంకజయుగీమూలా తదేకాశ్రయా తత్కారుణ్యసుధావసేకసహితా
తద్భక్తి సద్వల్లరీ, హృద్యం తోటకవృత్తవృత్త రుచిరం పద్యాత్మకం
సత్ఫలం లేభే భోక్తుమనో ౭౮ సత్తమ శుకై రాస్వాద్యమానం
ముహూః. ౮౦. యేనౌన్నత్య మవాపితా కృతపదా కామం క్షమా
యా మియం నిశ్రేణిః పదమున్నతం జిగమిషో రోవ్యమ స్పృశంతీ
పరమ్, వంశ్యా కాప్యధరీకృతత్రిభువనశ్రేణీ గురూణాం కథం సేవా
తస్య యతీశితుర్న విరలం కుర్వీత గుర్వీ తమః. ౮౧. అథ తోటకవృత్త
పద్యజాతైరయమజ్ఞాతసుపర్వసూక్తికో ౭౯, దయయైవ గురోస్త్రయీ
శిరోర్ధం స్ఫుటయన్నైషీ విచక్షణస్సతీర్థైః. ౮౨. అథ తస్య బుధ
స్య వాక్యగుంభం నిశమయ్యామృతమాధురీధురీణమ్, జలజాంఘ్రి
ముఖాస్సతీర్థ్యవర్యాః స్తయమన్వస్య సవిస్తయా బభూవుః. ౮౩.

‘ఇహతోటకమంబుధి నైః ప్రథిత’ మిత్యుక్తలక్షణైస్తోటకవృత్తై స్సహ దేశికవరం శ్రీశం
కరం ప్రత్యాగతవానిత్యర్థః. స్వా. ౭౯. శ్రీమద్దేశికస్య పాదపద్మజయుగళం మూలం
యస్యాస్య శ్రీశంకరవివ విక ఆశ్రయో యస్యాస్తస్య కారుణ్యసుధావసేకేన సహితా
తస్య గిరేర్భక్తిలక్షణా సద్వల్లరీ తోటకవృత్తలక్షణేన వృత్తేన ప్రసవబద్ధనేన హృద్యం
సుందరం భోక్తుం మనో యేషాం తైస్సత్తమలక్షణై శ్శుకైర్దుహారాస్వాద్యమానం
పద్యాత్మకం ఫలం లేభే. కా.౮౦. ఆత్ర విస్తయో న కార్య ఇత్యాశయేనాహ-యేనౌ
న్నత్యం ప్రాపితా సతీ భూమా యథేష్టం కృతపదా లభాస్సదా. అధరీకృతత్రిభువన
పక్షిః. గుర్వీ శ్రేష్ఠా గురూణాం సేవా ఉన్నతం పరం పదం మోక్షం గంతుమిచ్ఛోః
కాపి పంశోద్భవా నిశ్చేణిరధిరోహణీ తస్య యతీశితుర్గిరేస్తమో ౭౯జ్ఞానం విరళం కథం
న కుర్వీత. ౮౧. అథానంతరమయమజ్ఞాతాస్సుప్రస్తావా యాసు తథాభూతాస్సుక్త
యో యేన తథాభూతో ౭౯. ‘పర్వక్షీబం మహే గ్రంథౌ ప్రస్తావే లక్షణాంతరే’
ఇతిమేదిన్. గురోర్దయయైవ తోటకవృత్తపద్యజాతైస్త్రయీశిరసామర్థం స్ఫుటయన్స
తీర్థైః గురోశ్శిష్యైర్విచక్షణః ఐషీ దృష్టః - మాలినీ. ౮౨. అథానంతరం తస్య
వాక్యానాం సందర్శనమృతమాధురీధురీణం నిశమ్య పద్మపాదప్రముఖాః సతీర్థ్యవర్యాః
గర్వం హత్యజ్య సవిస్తయా బభూవుః. ౮౩. తోటకాఖ్యపద్యప్రాదుర్భావవివ తదా

భక్తుత్కర్షణార్థమైతద్దేవతాసన్యతోఽస్తాత్పద్యాన్యేవం తోటకాఖ్యా
ని సంతి, తస్మాదాహు స్తోటకాచార్యమేనం లోకే శిష్టాః శిష్టవంశ్యం
మునీంద్రమ్. ౧౪. అద్యాపి తత్ప్రకరణం ప్రథితం పృథివ్యాం తత్సం
జ్ఞయా లఘు మహార్థమనల్పనీతి, శిష్టైర్గృహీతమతిశిష్టపదానువిధం
వేదాంతవేద్యపరతత్త్వనివేదనం యత్. ౧౫. తోటకాహ్వయమవాప్య
మహర్షేః ఖ్యాతిమాప స దిశాసు తదాది, పద్మపాదసదృశప్రతిభావా
న్ముఖ్యశిష్యపదవీమపి లేభే. ౧౬. పుమర్థాశ్చత్వారః కిముత నిగమా
ఋక్ప్రభృతయః ప్రభేదా వా ముక్తేర్విమలతరసాలోక్యముఖరాః,
ముఖాన్యాహా ధాతుశ్చిరమితి విమృశ్యాథ విబుధా విదుః శిష్యాన్
హస్తామలకముఖరాన్ శంకరగురోః. ౧౭. స్ఫారద్వార ప్రఘాణద్విర
దమదసముల్లోలకల్లోల భృంగీ సంగీతోల్లాసభంగీ ముఖరితహరిత స్సం
పదోఽకింపచానైః, నిష్ఠీవ్యస్తేఽతిదూరా దధిగతభగవత్పాద
సిద్ధాంత కాష్ఠానిష్ఠాసంపద్విజృంభన్నిరవధిసుఖదస్వాత్మలాభైక లోభైః.

ఖ్యాప్రవృత్తినిమిత్తమిత్యాహ.—భక్తీతి. యతోఽస్తాద్ధిరేస్సంతి సమీచీనాని తోటక
సంజ్ఞాని ప్రాదురాసన్ తస్మాదేనం శిష్టవంశప్రసూతం శిష్టా వేదాచారరతాః తోటకా
చార్యమాహుః - శాలి. ౧౪. వేదాంతవేద్యపరతత్త్వనివేదనం యత్తత్ప్రకరణమద్యాపి
పృథివ్యాం తత్సంజ్ఞయా ప్రథితం. తద్విశిష్ట - లఘు సన్నహంతోఽర్థా యస్మిన్నన
ల్పా సీతయో యుక్తయో యస్మిన్నతి శ్రేష్ఠపదైరనువిధం యుక్తం తదతవీవ శిష్టై
ర్గృహీతం-వ. ౧౫. మహర్షేః శ్రీశంకరాల్లోటకాఖ్యామవాప్య తదారభ్య ఆశాసుఖ్యా
తిమాప - స్వా. ౧౬. హస్తామలక పద్మపాద సురేశ్వరతోటకాఖ్యేష్వాచార్యశిష్యేషు
విబుధకృతవిమర్శం దర్శయతి—ధర్మార్థకామమోక్షాఖ్యాశ్చత్వారః కిముత ఋగ్యజు
స్సామధర్మణాఖ్యా వేదాః కిం వా సాలోక్యప్రముఖాస్సాలోక్యసామీప్యసారూప్య
సాయుజ్యాఖ్యా ముక్తేర్భేదాః ఆహాస్వి ద్భృష్టాణో ముఖానీతి విబుధా దేవాః పండి
తా వా చిరం విమృశ్య విచార్య హస్తామలకాదీన్ శంకరగురోశ్శిష్యాన్ విదుః-శి. ౧౭.
స్ఫారద్వారాణాం విస్తీర్ణద్వారాణాం ప్రఘాణేషు బాహ్యప్రకోష్ఠేషు ద్విరదానా
మైరావతప్రభృతీనాం గజానాం మదస్య సముల్లోలేషు అతిచంచలేషు కల్టాలేషు
యా భృంగ్యస్తాసాం సంగీతసోల్లాసభంగ్యా ముఖరితా ముఖరీకృతా ధ్వనితా
హరితో దిశో యాసు తాస్పర్శసంపదః అధిగతా యా భగవత్పాదసిద్ధాంతకాష్ఠా
తస్యాం నిష్ఠాయాస్సంపద ఉల్లసన్నిరవధికుఖదస్య స్వాత్మనో లాభనైకో ముఖ్యో

౮౮. సమిధానో మథాచలమథితసిన్ధూదరభవత్సుధా ఘేనాభేనామృతరు
చినిభేనాత్తయశసా, నిరుంధానో దృష్ట్యా పరమహాహ పంథానమసతాం
పరాధృష్టైశ్చిష్టైరరమత విశేష్టైష మునిరాట్. ౮౯.

ఇతి శ్రీమాధవీయేతద్ధస్తధాత్ర్యాదిసంశ్రయః,

సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ౭యం ద్వాదశో ౭భవత్. ౧౨

లోభో యేషాం తైరకింపచానైరత్యుదాచైర్నిష్ఠీవ్యస్తే ఘాత్క్రియంతే - స్ర. ౮౮.
మంథాచలేన మథితాత్పింఘోర్భవంత్యాస్సుధాయాః ఘేనస్యాభావదాభాయస్యామృత
కాంతినిభేన తత్తుల్యేన స్వయశసా దేదీప్యమానః స్వదృష్ట్యా౭పరం నికృష్టం పరమస్యం
వా ౭సతాం పథానం నిరుంధానః పరైరధృష్టైశ్చిష్టైస్సహ మునిరాట్ శ్రీశంకరో
విశేషేణారమత - శి. ౮౯.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త

వంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

ద్వాదశస్సర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

త్రయోదశసర్గ ప్రారంభః.

తతః కదాచిత్ప్రణివృత్త్య భక్త్యా సురేశ్వరార్యో గురుమాత్మ
దేశమ్, శారీరకే లత్యంతగభీరభావే వృత్తిం స్ఫుటం కర్తుమనా జగా
ద. ౧. మమ యత్కరణీయమస్తి తే త్వమిమం మామనుశాధ్యసంశ
యమ్, తదిదం పురుషస్య జీవితం యదయం జీవతి భక్తిమాన్ గురౌ.
౨. ఇతితే శిష్యవరేణ శిష్యం ప్రోచే దరియానతిహృష్టచేతాః,
మత్కస్య భాష్యస్య విధేయమిష్టం నిబంధనం వార్తికనామధేయమ్.
౩. ద్రష్టుం సతర్కం భవదీయభాష్యం గంభీరవాక్యం న మమాస్తి
శక్తిః, తథాపి భావత్కకటాక్షపాతే యతే యథాశక్తి నిబంధనాయ.
౪. అస్త్యేవమిత్యార్యపదాభ్యనుజ్ఞామాదాయ మూర్ధ్నా స వినిర్జ

అథ వార్తికాంత బ్రహ్మవిద్యాప్రవృత్తిం సవరికరాం నిరూపయితుమారభతే—
తతః కదాచిదాత్మోపదేశాంతం యద్వా ఆత్మదానామీశం గురుం భక్త్యా ప్రణివృత్త్య
సురేశ్వరార్యో లత్యంతం గభీరో భావో యస్య తథాభూతే శారీరకభాష్యే వృత్తిం
స్ఫుటం యథా స్యాత్తథా కర్తుమనా బభాషే. ఉపశాంతిః. ౧. యదువాచ తదాహ—
మమ యత్ తే కరణీయమస్తి తత్త్వమిమం మామనుశయమనుశాధి ఆజ్ఞాపయ.
యతో యదయం గురౌ భక్తిమాన్ సన్ జీవతి తదిదమేవ పురుషస్య జీవితం
వియో. ౨. మత్కస్య మదీయస్య భాష్యస్య వార్తికనామధేయమిష్టం నిబంధనం
త్వయా విధేయం. ౩. ఇత్యుక్తశ్శిష్య ఉవాచ—తర్కయుక్తం గంభీరవాక్యం భవదీ
యభాష్యం ద్రష్టుమపి మమ శక్తిర్నాస్తి తద్వార్తికవిధానసామర్థ్యం తు దూరనిరస్తం.
యద్యప్యేవం తథాపి భవదీయకటాక్షపాతే సతి యథాశక్తి నిబంధనార్థం యత్నం
కుర్వే. ౪. అస్త్యేవమిత్యార్యపదాభ్యనుజ్ఞాం మూర్ధ్నా ఆదాయ స సురేశ్వరో వినిర్జ

గామ, అథాంబుజాంఘ్రేద్దయితాస్సతీర్థ్యాస్తం చిత్సుఖాద్యా రహ
 సీత్యమూచుః. ౧. యోఽయం ప్రయత్నః క్రియతే హితాయ హితా
 య నాయం విఫలత్వసర్థమ్, ప్రత్యేకమేవం గురవే నివేద్య బోధా
 స్వయం కర్తణి తత్పరశ్చ. ౬. యస్సార్వలాకికమపీశ్వరమీశ్వరా
 ణాం ప్రత్యాదిదేశ బహుయుక్తిభిరుత్తరజ్ఞః, కర్తౌవ నాకనరకాది
 ఫలం దదాతి నైవం పరోఽస్తి ఫలదో జగదీశితేతి. ౭. ప్రత్యేకమస్య
 ప్రళయం వదంతి పురాణవాక్యాని స తస్య కర్తా, వ్యాసో మునిరైమిని
 రస్య శిష్యస్తత్పక్షపాతీ ప్రలయావలంబీ. ౮. గురోశ్చ శిష్యస్య చ
 పక్షభేదే కథం తయోస్సన్య ద్గురుశిష్యభావః, తథాఽపి యద్యస్తి స
 పూర్వపక్ష సిద్ధాంతభావస్తు గురూక్త ఏవ. ౯. ఆజన్మనస్స ఖలు

గామ, అథానంతరం వద్వపాదస్య ప్రియాస్సతీర్థ్యాః శిష్యాశ్చిత్సుఖాద్యాస్తం శ్రీశంక
 రాచార్యం రహస్యమేవం వక్ష్యమాణప్రకారేణోచుః. ౧. యో ఽయం ప్రయత్నో
 హితాయ క్రియతే తుభ్యం హితాయ న భవతి కింత్వయం అసర్థం విశేషేణ
 ఫలత్వితి సంభావనాయాం లోట. ఇత్యేవం ప్రత్యేకం గురవే నివేద్యోచురిత్య
 న్వయః. తదుదాహరణి-స్వయం విద్వాన్ కర్తణి తత్పరశ్చ య ఇతి పరేణ సమ్మన్యః.
 ౬. యో మండసన్సార్వలాకికం సర్వలోకప్రసిద్ధం ఈశ్వరాణాం బ్రహ్మాదీనాం ఈశ్వర
 మపి బహుయుక్తిభిరుత్తరజ్ఞః ప్రత్యాఖ్యాతవాన్. ఏవంవిధేన క్రియత ఇతి వ్యవహి
 తేనాన్వయః. కథమిత్యాకాంక్షాయామాహుః-కర్తౌవ స్వర్గనరకాదిఫలం దదాతి న త్వే
 వంవిధోఽన్యో జగదీశితాఽస్తిత్యేవం ప్రత్యాదిదేశ-వసంతతిలకా. ౭. నను తస్య శో
 దోఽహి జైమినేరేవాభిప్రాయస్య తథావిధత్వాదిత్యాశంక్యాహుః. అస్య ప్రత్యక్షా
 దిభిస్సన్నిధాపితస్య జగతః ప్రళయం ప్రత్యేకం పురాణవాక్యాని వదంతి తస్య
 పురాణవాక్యజాతస్య స ప్రసిద్ధో వ్యాసో మునిః కర్తా జైమినరస్య శిష్యోఽతస్తత్పక్ష
 పాతిత్వావశ్యంభావేన ప్రళయావలంబీత్యవశ్యమభ్యుపగంతవ్యం - ౬. ౮. ఏవక్షే
 బాధకమాహుః. గురోశ్చ శిష్యస్య చ పక్షభేదే సతి తయోద్గురుశిష్యభావః కథం
 స్యాత్? అంగీకృత్యాప్యాహుః. యది పక్షభేదోఽస్తి తథా ఽపి స శిష్యపక్షః పూర్వ
 పక్షసిద్ధాంతత్వం తు గురూక్తే గురుప్రతిపాదితే పక్ష ఏవేత్యర్థః. ౯. కించ స ఖలు మం
 డనః ఆజన్మనః కర్తణి యోజితాత్మాఽనిశమీహ లోకే కర్త కుర్వన్నేవావస్థితః -
 సమాహితాః ప్రయత్నాత్కర్త కురుత స్వర్గాదికం సుఖం ప్రాప్సురిథ వృద్ధిమాన్తే కిమితి

కర్తాణి యోజితాంతా కుర్వన్న వస్థిత ఇహానిశమేవ కర్త, బ్రూతే పరాం శ్చ కురుతావహితాః ప్రయత్నాత్స్వరాదికం సుఖమవాప్స్యథ కిం వృథాధ్వే. ౧౦. ఏవంవిధేన క్రియతే నిబంధనం యది త్వదాజ్ఞామవ లంబ్య భాష్యకే, భాష్యం పరం కర్తపరం స యోక్ష్యతే మాచ్యావి మూలాదపి వృద్ధిమిచ్ఛతా. ౧౧. సన్న్యాసమప్యేష న బుద్ధిపూర్వకం వ్యధత్త వాదే విజితోఽవశో వ్యధాత్, తస్మాన్న విశ్వాసపదం విభాతి నో మా చీకరోఽనేన నిబంధనం గురో. ౧౨. యశ్శక్నుయాత్కర్త విధాతుమిచ్ఛితం సోఽయం న కర్తాణి విహతుమర్హతి, యద్యస్తి సన్న్యాసవిధౌ దురాగ్రహో జాత్యన్ధమూకాదిరముష్య గోచరః. ౧౩. ఏవం సదా భట్టమతానుసారిణో బ్రువంత్యసా తన్తతపక్షపాతవాన్, ఏవం స్థితే యోగ్యమదో విధీయతాం న నోఽస్తి నిర్బంధనమత్ర కించన. ౧౪. పురా కిలాస్తాసు సురాపగాయాః పారే పరస్మిన్ విచరత్సు సత్సు, ఆకారయాయాస భవానశేషాన్ భక్తిం పరిజ్ఞాతుమివాస్త్వదీ

పరాంశ్చ బ్రూతే-వ. ౧౦. తథా చైవంవిధేన త్వదాజ్ఞామవలంబ్య భాష్యకే యది నిబంధనం క్రియతే తర్హి స భాష్యం కేవలం కర్తపరం యోక్ష్యతే తస్మాద్బుద్ధి మిచ్ఛతా త్వయా మూలాదపి మాచ్యావి - ప్రచ్యుతిర్న విధేయేత్యర్థః - ఊ. ౧౧. నన్విదాసీం తు స్వీకృతసన్న్యాసే ఇయం సంభావనా నాస్తీత్యాశంక్యాహ-సన్న్యాస మపీతి. తస్మాన్నోఽస్తాకం విశ్వాసస్థానం న విభాతి తథా చ మే గురోఽనేన నిబం ధనం మా చీకరః నైవ కారయ. ౧౨. భట్టమతపక్షపాతిత్వాదయం యోగ్యవివే త్యాచూః - ఈష్ఠితం కర్త విధాతుం యశ్శక్నుయాత్ సోఽయం కర్తాణి త్యక్తుం నార్హతి యది సన్న్యాసవిధౌ దురాగ్రహోఽస్తి తద్వ్యముష్య సన్న్యాసవిధే ర్జ్ఞాత్యంధాదిర్విషయ ఇత్యేవం భట్టమతానుసారిణో వదంతి. అసావపి భట్టమత పక్షపాతవాన్. ఏవంస్థితే యద్యోగ్యం తద్విధీయతాం అస్తాకం త్వత్త్ర కించన నిర్బం ధనమాగ్రహో నాస్తీత్యర్థః. తథాచోక్తం భట్టైః. 'తత్రైవం శక్యతే వత్తుం యే ఽన్యే పంగాద్వయో నరాః, గృహస్థత్వం న శక్యంతే కర్తుం తేషామయం విధిః. నైష్ఠికబ్రహ్మచర్యం వా పరివ్రాజకతాఽపి చ, తైరవశ్యం గృహీతవ్యా తేనాదా వేతదుచ్యతే' ఇత్యాది - ఇంద్రవంశా. ౧౩ - ౧౪. కేన తర్హి పృతిర్విధేయా? ఇత్య పేక్షాయాం పద్మవాదేనేతి వత్తుం తద్యోగ్యతామావిఘ్నర్వంతి - పురేతి. సురాపగా

యామ్. ౧౫. తదా తదాకర్ణ్య సమాకులేషు నావర్థమస్తాసు పరిభ్ర
మత్సు, సనన్దనస్త్రేషు వియత్తటిన్యా యురీమభిప్రస్థితే ఏవ తూర్ణమ్.
౧౬. అనన్యసాధారణమన్య భావమాచార్యవర్యే భగవత్వవేక్ష్య,
తుష్టా త్రివర్త్యా కనకాంబుజాని ప్రాదుష్కరోతి స్త పదేపదే చ. ౧౭.
పదాని తేషు ప్రణిధాయ యుష్మత్సకాశమాగాద్యదయం మహాత్మా,
తతో ఽతితుష్టో భగవాంశ్చకార నామ్నా తమేవం కిల పద్మపాదమ్.
౧౮. స ఏవ యుష్మచ్ఛరణారవిందసేవావినిర్ధూతసమస్తభేదః, ఆజానసిద్ధో
ఽర్హతి సూత్రభాష్యే వృత్తిం విధాతుం భగవన్న గాధే. ౧౯. యద్వా
ఽయమానందగిరిర్యదుగ్రతపఃప్రసన్నా పరమేష్ఠిపత్నీ, భవత్ప్రబంధేషు
యథాభిసంధిర్వాన్యఖ్యానసామర్థ్యవరం దిదేశ. ౨౦. కర్తైకతానమతి
రేష కథం గురో తే విశ్వాసపాత్రమవపద్యత విశ్వరూపః, భాష్యస్య
పద్మపద ఏవ కరోతు టీకామిత్యాచిరే రహసి యోగివరం విధేయాః.
౨౧. అత్రాంతరే ఽభ్యర్థగతస్స తూర్ణం సనన్దనో వాక్యముదాజ
హార, ఆచార్యహస్తామలకో ఽపి కల్పో భవత్కృతో వార్తికమేష
కర్తుమ్. ౨౨. యతః కరస్థామలకావిశేషం జానాతి సిద్ధాంతమసావశే

యా దేవనద్యా గంగాయాః. ౧౫. తస్మిన్కాలే తదాకారణమాకర్ణ్య సమాకు
లేషు నౌకార్థమితస్తతః పరిభ్రమత్సు అస్తాసు ఏష సనందనస్తు వియన్నద్యా యురీ
మాశు అభిప్రస్థితే ఏవ. ౧౬. త్రివర్త్యా త్రిమార్గా గంగా. ౧౭. తేషు తుష్టయా త్రిప
థగయా ప్రాదుష్కలేషు పరకమలేషు పదాని సంస్థాప్య భవత్సకాశం యతో
అయం మహాత్మా ఽఽగతవా తతో ఽతిసంతుష్టో భవాంస్తమేనం నామ్నా ఖలు పద్మ
పాదం చకార. ౧౮. ఆజానసిద్ధః స్వభావత ఏవ సిద్ధః. ౧౯. యద్వా ఽయమానం
దగిరిస్సూత్రభాష్యే వృత్తిం విధాతుం తు - యతో యస్యోగ్రతపసా ప్రసన్నా
సరస్వతీ భవదభిప్రాయానుసారివాన్యఖ్యానసామర్థ్యవరం దిదేశ. ౨౦. హే గురో కర్తై
కతానమతిరేష విశ్వరూపః తవ కథం విశ్వాసపాత్రమవపద్యత తత్తత్పాత్రభూతో
జాతో ఽతః కర్తైకతానమలేర్విశ్వరూపస్యావిశ్వసనీయత్వాద్భాష్యస్య పద్మపాద
ఏవ టీకాం కరోతు ఇతి రహసి యోగివరం శ్రీశంకరం శిష్యా ఊచిరే-ఇంద్ర. ౨౧.
అత్రాంతరే సమీపమాగతస్స సనందనశ్రీఘ్రిం వాక్యం సముదాజహార. తదాహ - హే
ఆచార్య భవత్కృతో వార్తికం కర్తుం ఏష హస్తామలకో ఽపి సమర్థః - ఆ. ౨౨.
యతః కరస్థామలకసదృశం సర్వం సిద్ధాంతమేష జానాతి. అతవివాముష్టే భవత్తైవ

షమ్, అతోహ్యముమై భవతైవ పూర్వమదాయ హస్తామలకాభిధానమ్. ౨౩. వాణీం సమాకర్ణ్య సనందనస్య సామి స్థితం భాష్యకృదా బభాషే, నైపుణ్య మన్యాదృశ మస్య కింతు సమాహితత్వా న్న బహిః ప్రవృత్తిః. ౨౪. ఆయం తు బాల్యే న పపాత పిత్రా నియోజిత స్సాదరమక్షరాణి, న చోపనీతోఽపి గురో స్సకాశాదధ్యైష్ట వేదా స్పరమార్థనిష్ఠః. ౨౫. బాలైర్న చిక్రీడ న చాన్నమైచ్ఛన్న చారు వాచం హ్యవద త్కదాపి, నిశ్చిత్త్య భూతోపహతం తమేనమానిన్యిరేఽస్తన్నికటం కదాచిత్. ౨౬. అస్తానవేత్త్యైవ ముహుః ప్రణమ్య కృతాంజలౌ తిష్ఠతి బాలకేఽస్త్రిక్, ఇమామపూర్వాం ప్రకృతిం విలోక్య విసిస్థియే తత్ర జనస్సమేతః. ౨౭. కస్త్యం శిశో కస్య సుతః కుతో వేత్యస్తాభి రాచప్త కీలైష పృష్టః, ఆత్తాన మానందఘన స్వరూపం విస్తాపయన్ పద్యమయైర్వచోభిః. ౨౮. తదా కదాప్యశ్రుతి గోచరం తదాకర్ణ్య వాగైర్విభవమాత్మజస్య, పితా ప్రపద్యాస్య పరం ప్రహర్షం సప్రశ్రయాం వాచమువాచ విజ్ఞః. ౨౯. జనైర్జడత్వేన వినిశ్చితోఽపి బ్రవీతి యద్యేష పరాత్తతత్త్వమ్, ప్రజ్ఞోన్నతానామపి దుర్విభావ్యం కిం వర్ణ్యతేఽర్హత్ భవతః ప్రభావః.

హస్తామలకాభిధానమదాయ-ఉ. ౨౩. సనందనస్య వాచం సమాకర్ణ్య అర్థస్థితం యథాస్యాత్తథా భాష్యకారో జగాద. తదాహస్యహస్తామలకస్య నైపుణ్యమనువమం పరం తు సమాహితత్వాత్ అస్య బహిఃప్రవృత్తిర్న భవతి-ఉం. ౨౪. సమాహితత్వా దిత్యాద్యుక్తం వివృణోతి—ఆయం తు బాల్యే పిత్రా సాదరం నియోజితోఽభ్యక్ష రాణి న పపాత. తేనోపనీతోఽపి గురోస్సకాశాత్పరమార్థనిష్ఠో వేదాన్న చాధీ తవాన్ - ఉ. ౨౫. న చిక్రీడ క్రీడాం న చకార. ౨౬. ప్రకృతిం స్వభావం. తత్ర తస్మిన్ స్థానే సమేతస్సంమిళితః. ౨౭. 'కస్త్యం శిశో కస్య కుతోఽసి గంతా కిం నామ తే త్వం కుత ఆగతోఽసి?', ఏతన్తయోక్తం పద చార్థక త్వం మత్ప్రీతయే ప్రీతివిపర్థనోఽసి' ఇత్యస్తాభిః పృష్టః పద్యమయైర్వచోభిర్విస్తాపయన్నాత్తాన మానంద ఘనస్వరూపమాచప్త - ఉపజాతిః. ౨౮. తస్మిన్ కాలే కదాప్యశ్రుతిగోచరం పుత్రస్య తద్వాగైర్విభవం ఆకర్ణ్య అస్య పితా పరం ప్రహర్షం ప్రాప్య విజ్ఞస్సప్ర శ్రయాం వాచమువాచ - ఉప. ౨౯. తాముదాహరతి—జనైరితి. ప్రజ్ఞయొన్న తానామపి దుర్విభావ్యం పరమాత్మతత్త్వం యద్యేష త్వత్సమిపమాగతో బ్రవీతి

30. ఆజన్మనస్సంస్మృతిపాశము క్తశ్శిష్యోఽస్తవ్యం విశ్వగురోస్తవైవ,
ప్రపుల్లరాజీవవనే విహారి కథం రమేత త్సురకే మరాళః. 30. విజ్ఞా
ప్య తస్మిన్నితి నిర్గతేఽసౌ తదా ప్రభృత్యత్ర వసత్యుదారః, ఆశై
శవాదాత్మవిలీనచేతాః కథం ప్రవర్తేత మహాప్రబంధే. 31. శ్రుత్వేతి
పప్రచ్ఛురముం వినేయాః స్వామిన్నివైవ శ్రవణాద్యుపాయైః, అల్ప
విజ్ఞానమయం కథం వా భవానిదం సాధు విదాంకరోతు. 32. తా
నబ్రవీత్సంయమిచక్రవర్తీ కశ్చిత్పురా యామునతీరవర్తీ, బభూవ
సిద్ధః కిల సాధువృత్త సాంసారికేభ్య స్సుతరాం నివృత్తః. 33. తస్మాంతికే కాచన విప్రకన్యా ద్విహాయనం జాతు నివేశ్యబాలమ్,
క్షణం ప్రతీక్షస్య శిశుం ద్విజేతి స్నాతుం సఖిభిస్సహ నిర్జగామ. 34. అత్రాంతరే దైవపశాత్పబాలశ్చక్రమ్యమాణో నిపపాత నద్యామ్,
మృతం తమాదాయ శిశుం తదీయాశ్చక్రందురుచ్చైః పురతో మహర్షేః. 35. ఆక్రోశమాకర్ణ్య మునిస్స తేషామత్యంతఖిన్నో నిజయోగభూ
మ్నా, స్రావిక్షదంగం పృథుకస్య తస్య సపష హస్తామలకస్తపస్వీ. 36. తస్మాదయం వేద వినోపదేశం శ్రుతీరనంతాస్సకలాస్తన్ప్రతీశ్చ, సర్వాణి
శాస్త్రాణి పరం చ తత్త్వమజ్ఞాతమేతేన న కించిదస్తి. 37. తత్తా
దృగాత్తా న బహిః ప్రవృత్తా నియోగమర్హత్యయమత్ర వృత్తా, స

తస్మి హేర్హ్వాక్ భవతః ప్రభావః కిం వర్ణ్యతే-ఉ. 30. తస్మాదాజన్మనో జన్మప్ర
భృతి సంస్మృతిపాశముక్తోఽయం విశ్వగురోస్తవైవ శిష్యోఽస్తు. యతః ప్రపుల్లపద్మ
వనే విహారి హంసః త్సురకే వనే కథం రమేత? 30. ఇతి విజ్ఞాప్య తస్మిన్నభిభాకరే
నిర్గతే సతి. 31. అయం విజ్ఞానం కథం లబ్ధవాక్? ఇదం భవాక్ సాధు సమ్యక్-
బోధయతు. 32. ఏవం పుష్ట ఆచార్యః తస్య ప్రాగ్భవీయం పృత్రాంతముక్తవా
నిత్యాహ—తానితి. 33. జాతు కదాచిత్తస్య సిద్ధస్య సమీపే కాచన విప్రకన్యా
ద్వివర్షం బాలకం సంస్థాప్య హేద్విజ, క్షణమాత్రం బాలం ప్రతీక్షస్వేత్యుక్త్వా సఖిభి
స్సహ స్నాతుం నిర్జగామ. 34. మహర్షేః పురతః చక్రం దురాక్రోశం చక్రుః. 35. తస్య పృథుకస్య బాలస్యాంగం శరీరం ప్రవివేశ స తపస్వీ ఏష హస్తామలకః. 36. యస్మాదేవం తస్మాదయముపదేశం వినైవానంతాః శ్రుతీస్సకలాస్తన్ప్రతీశ్చ సర్వాణి
చ శాస్త్రాణి పరం చ తత్త్వం జానాతి కిం బహునాఽనేనాజ్ఞాతం కించిదపి
సాస్తి. 37. తత్తస్మాత్తాదృగాత్తా ఆయం హస్తామలకో బహిఃప్రవృత్తావత్ర

మండన స్తవ్వాతి బుద్ధతత్త్వస్సరస్వతీసాక్షికసర్వవిత్త్వః. 3౯. తత్తా
దృశాత్మ్యజ్జ్వలీర్తిరాశిస్సమస్తశాస్త్రార్థవపారదర్శి, ఆసాదితో ధర్మ
హితః ప్రయత్నాత్స చేన్న రోచేత న దృశ్యతే ౭న్యః. ౪౦. అహం
బహూనామనభీష్ట కార్యం న కారయిష్యే హి మహానిబంధే, కిం
చాత్ర సంశీతిరభూన్తమాతో యదేక కార్యే బహవః ప్రతీపాః. ౪౧.
భవన్ని దేశాద్భగవన్ననందనః. కరిష్యతే భాష్యనిబంధమిప్పితమ్, స
బ్రహ్మచర్యాదురరికృతాశ్రమో మతిప్రకర్షో విదితోహి సర్వతః. ౪౨.
సనందనో నందయితా జనానాం నిబంధమేకం విదధాతు భాష్యే, న
వార్తికం తత్తు పరప్రతిజ్ఞం వ్యధాత్పరిజ్ఞాం స హి నూత్నదీక్షః. ౪౩.
ఆదిశ్యేత్థం శిష్యసంఘం యతీంద్రః ప్రోవాచేత్థం నూత్నభిక్షుం రహ
స్తమ్, భాష్యే భిక్షో మా కృథా వార్తికం త్వం నేమే శిష్యాస్సే
హిరే దుర్విదగ్ధాః. ౪౪. తాత్పర్యం తే గేహిధర్మేషు దృష్ట్వా తత్సం
స్కారం సాంప్రతం శంకమానాః, భాష్యే కృత్వా వార్తికం యోజ

భాష్యే పృతౌ నియోగం నార్హతి. స మండన స్తవ్వాతి. యతో బుద్ధతత్త్వస్సర
స్వతీసాక్షికం సర్వజ్ఞత్వం యస్య సః. ౩౯. ప్రయత్నాల్లబ్ధి ఏవవిధస్య న రోచేత
చేత్తర్హి తథావిధో ౭నో న దృశ్యతే ఆ. ౪౦. నను భవదభిష్టం చేత్తర్హి కారయితవ్య
మితి తత్రాహ—అహమితి. మహానిబంధే బహూనామనభీష్టం కార్యం న కార
యిష్యే కిం చ యత ఏకస్మిన్ కార్యే బహవః ప్రతికూలాః అలో ౭త్ర సంశయో
మమోత్పన్న ఇత్యర్థః - ఉ. ౪౧. ఏవముక్తా వినేయా న దృశ్యతే ౭న్య ఇత్యుక్త
మసహమానా ఊచుః—హే భగవన్ భవదాజ్ఞాతస్సనందన ఈప్సితం భాష్యే
నిబంధం కరిష్యతి. యతస్స బ్రహ్మచర్యాదంగీకృతాశ్రమో మతేః ప్రకర్షో యస్య
సర్వతో విజ్ఞాత శ్చ - వంశ. ౪౨. ఏవముక్త ఆచార్య ఉవాచ—జనానాం నంద
యితా సనందనో భాష్యే నిబంధమేకం విదధాతు న తు వార్తికం తత్తు పరప్రతిజ్ఞం
పరస్య ప్రతిజ్ఞా యస్మిన్. హి యతస్సీవ్యకృతదీక్షస్సరేశ్వరః ప్రతిజ్ఞాం వ్యధాత్ -
ఉపేం. ౪౩. ఇత్థం శిష్యసంఘమాదిశ్య యతీంద్రో రహసి స్థితం నూత్నభిక్షుం సురే
శ్వరం వక్ష్యమాణప్రకారేణ ప్రోవాచ. హే భిక్షో భాష్యే త్వం వార్తికం మాకృథాః
యతో దుర్విదగ్ధత్వాదిమే శిష్యా న సేహిరే - శా. ౪౪. శంకమానైస్సైర్విదుక్తం
తద్దర్శయతి—గేహిధర్మేషు తవ తాత్పర్యం వీక్ష్య సాంప్రతం తత్సంస్కారం శంక
మానాః ప్రాహుః. భాష్యే వార్తికం కృత్వా స్వీయసిద్ధాంతశేషం భాష్యం స యోజ

యేత్స భాష్యం ప్రాహుస్స్వీయసిద్ధాంతశేషమ్. ౪౫. నాన్త్యేవాసా
వాశ్రమస్తుర్య ఇత్థం సిద్ధాంతో ౭యం తావతో వేదసిద్ధిః, ద్వారి
ద్వార్ధైర్నారితా భిక్షమాణా వేత్తాన్తస్తే న ప్రవేశం లభంతే. ౪౬.

ఇత్యాద్యం తాం కింపదంతీం విదిత్వా తేషాం నాసీత్ప్రత్యయ
స్త్యయినల్పే, స్వాతంత్ర్యాత్త్వం గ్రంథమేకం మహాత్మా కృత్వా
మహ్యం దర్శయాధ్యాత్మనిష్ఠమ్. ౪౭. విద్యన్యద్యత్ప్రత్యయస్యాన్య
దమీషాం శిష్యాణాం నో గ్రంథసందర్శనేన, ఇత్యుక్త్యేనం వార్తికం
సూత్రభాష్యే నాభూద్ధాహేత్యాప ఖేదం చ కించిత్. ౪౮. శిష్యో
క్తిభిశ్శిథిలితాత్మమనోరథో ౭సావేనం స్వతంత్రకృతినిర్మితయే న్యయు
జ్ఞుః, నైష్కర్మ్యసిద్ధి మచిరా ద్విదధత్సచేత్తం న్యాయామవిందత
సురేశ్వరదేశికాఖ్యామ్. ౪౯. నైష్కర్మ్యసిద్ధిమథ తాం నిరవద్య
యుక్తిం నిష్కర్మ తత్త్వవిషయావగతిప్రధానామ్, అద్యన్తహృద్య
పదబంధవతీముదారామాద్యన్తమైక్షతతరాం పరితుష్టచేతాః. ౫౦.

గ్రంథం దృష్ట్వా మోదమానో మునీంద్రస్తం చాన్యేభ్యో దర్శయా
మాస హృద్యమ్, తేషాం చాసీ త్ప్రత్యయస్తద్వ దస్మిన్యద్యచ్చాన్య

యేత్. సంభావనాయాం లిజ్ - శా. ౪౫. కించ తుర్యాశ్ర మో వేదే సిద్ధో నాన్త్యే
వేతి మాండవసిద్ధాంతో భిక్షమాణా ద్వారి ద్వార్ధైర్నారిత్య మాణాస్తే మాండవస్య
వేత్తాన్తః ప్రవేశం న లభంత ఇత్యాద్యం కింపదంతీం జనశ్రుతిం విదిత్వా తేషా
మనల్పే అత్సుదే ౭పి త్వయి ప్రత్యయో నాసీత్త్వ మయా కిం కర్తవ్యమితి చే
త్తత్రాహ—స్వాతంత్ర్యాత్త్వమధ్యాత్మనిష్ఠమేకం గ్రంథం కృత్వా మహ్యం దర్శయ.
౪౬ - ౪౭. హేవిద్యన్యథా గ్రంథసందర్శనేన నో ౭స్తాకమమీషాం శిష్యాణాం
ప్రత్యయస్యాదితి సురేశ్వరముక్త్యా హాహ సూత్రభాష్యే వార్తికం నాభూదితి
కించిత్ఖేదం ప్రాప. ౪౮. ఏపం శిష్యోక్తిభిశ్శిథిలీతస్వమనోరథో యస్యాసౌ శ్రీశంకర
ఏనం సురేశ్వరం స్వతంత్రకృతినిర్మితయే న్యయుజ్ఞుః. సచ నియుక్తో ౭చిరాదేవ
నైష్కర్మ్యసిద్ధిం విదధత్ ఇత్థం యోగ్యాం సురేశ్వరదేశికాఖ్యామవిందత - వ. ౪౯.
నిష్కర్మ తత్త్వవిషయా ౭వగతిః ప్రధానం యస్యామాద్యాదంతపర్యంతం మనోజ్ఞపద
బంధవతీమేవంభూతాం తాం పరితుష్టచేతా ఆచార్య ఆద్యంతం సమ్యగైక్షత. ౫౦.
యథా యో ౭స్తాదన్యస్స ఏపం తత్త్వవిన్నాస్తీతి తథా తేషామస్మిన్ ప్రత్యయ

స్తత్త్వవిద్య సు నేతి. ౧౧. యత్రాద్యాపి శ్రూయతే మస్కరించై
ర్నిష్కర్తాత్తా యత్ర నైష్కర్మ్యసిద్ధిః, తన్నామ్నాయం వపుధే
గ్రంథవరన్తస్తన్నాహత్త్యాత్సర్వలోకాదృతోఽభూత్. ౧౨. ఆచార్య
వాక్యేన విధిత్సితేఽస్మిన్విఘ్నం యదన్యే వ్యధురుత్సరజ్జ, శాపంకృతే
ఽస్మిన్కృతమప్యదారైస్తద్వార్తికం న ప్రసరేత్పృథివ్యామ్. ౧౩.
నైష్కర్మ్యసిద్ధ్యాఖ్యనిబంధమేకం కృత్వాఽఽత్తపూజ్యాయ నివేద్య
చోక్తాఽస్మి, విశ్వాసముక్త్వాఽథ పురర్భభాషే స విశ్వయాపో గురు
మాత్మదై వమ్. ౧౪. న ఖ్యాతిహేతోర్న చ లాభహేతో ర్నాప్య
ర్పనాయై విహితః ప్రబంధః, నోల్లంఘనీయం వచనం గురూణాం
నోల్లంఘనే న్నా ద్గురుశిష్యభావః. ౧౫. పూర్వం గృహిత్యేఽపి న
తత్స్వభావో న బాల్యమన్వేతి హి యావనస్థమ్, న యావనం వృద్ధ
ముపైతి తద్వద్వజ్జహి పూర్వస్థితి మోక్ష్యుః గచ్ఛేత్. ౧౬. అహం
గృహీ నాత్ర విచారణీయం కిం తేన పూర్వం మన ఏవ హేతుః,
బంధే చ మోక్షే చ మనో విశుద్ధో గృహీ భవేద్వాప్యత మస్కరి

శ్చాసీత్-కా. ౧౧. యత్ర గ్రంథేఽద్యాపి యతీంచైర్నిష్కర్తాత్తా శ్రూయతే.
యత్ర నైష్కర్మ్యస్య మోక్షస్య సిద్ధిః, తస్మా నైష్కర్మ్యసిద్ధేర్నామ్నాఽయం
గ్రంథవర్యో వపుధే. తస్మాన్నాహత్త్యాత్సర్వలోకాదృతోఽభూత్. ౧౨. ఆచార్య
వ్యధ్యవిషయమాలక్ష్య హేతుత్వక్తం తద్దర్శయతి-ఆచార్యవాక్యేనాస్మి న్నాన్తికే విధాతు
మిష్టే సతి యతోఽన్యే విఘ్నం వ్యధురన్తి కృతేఽస్మాన్నిమిత్తాత్పురేశ్వరశ్శాప
ముత్ససర్జ. సూత్రభాష్యస్య వార్తికముదారైః కృతమపి పృథివ్యాం న ప్రసరేత్-ఇ.
౧౩. విశ్వాసం చ ప్రాప్యచార్యేత్యాద్యుక్త్వాఽథ పునరువాచ-ఉ. ౧౪. యదువాచ
తదాహ-నేతి-ఇం. ౧౫. తాత్పర్యం తే గేహిధర్మేషు దృష్టేత్వక్తం తత్రాహ-పూర్వం
గృహిత్యేఽపి తత్స్వభావో గృహిస్వభావో న భవామి. హి యతో యావనస్థం
బాల్యం నాన్వేతి. తథా. వృద్ధం పురుషం రూపనం నోపైతి. తద్వత్తథా వ్రజ్జ
గమనం కుర్వత్ పూర్వస్థితిం పరిత్యక్త్వాఽపి గచ్ఛేత్పర్య - ఉ. ౧౬. కించాత్రాస్మిన్లోకే
ఽహం గృహీతి న విచారణీయం. యతస్తే కిం పూర్వమిహ జన్తని జన్తాంతరే వా
గృహిణో న బభూవు రపిత్వాసురేవ. తస్మాద్గృహిత్యే యతిత్వే వా మనఏవ హేతుః.
న కేవల మేతావదేవా పితు బంధే చ మోక్షే చ మన ఏవ హేతుః. 'మన ఏవ మను

వా. ౫౭. నాస్త్యేవ చేదాశ్రమ ఉత్తమాదిః కథం చ తత్రాప్తి నివృ
త్తిగామినో, ప్రతిశ్రవో నౌ కథమల్పకాలౌ న హి ప్రతిజ్ఞా భగవన్ని
రుద్ధా. ౫౮. సంభిక్షమాణా న లభంత ఏవ చేద్దృహప్రవేశం గురుణా
ప్రవేశనమ్, కథం హి భిక్షా విహితా ననూత్తమా కో నామ లోకస్య
ముఖాపిధాయకః. ౫౯. తత్త్వోపదేశాద్విదితాత్తతత్త్వో వ్యధామహం
సన్న్యసనం కృతాత్తా, విరాగభావాన్న పరాజితస్తు వాదో హి తత్త్వ
స్య వినిర్ణయాయ. ౬౦. పురా గృహస్థేన మయా ప్రబంధా నైయా
యికాదౌ విహితా మహాద్ధాః, ఇతఃపరం మే హృదయం చిక్షీర్ష్య త్వదం
ఘ్రినేవాం న విలంఘ్య కించిత్. ౬౧. శ్రద్ధామదైవితబద్ధాదరబుధపరి
షచ్ఛేముషీ సన్నిషణ్ణామర్వాద్ధుర్వాదిగర్వానలవిఫులతర జ్వాలమాలా
వలీధామ్, సిక్త్వా సూక్తామృతాఘైరహహ పరిహసన్ జీవయస్యద్య

ష్యాణాం కారణం బంధయోజయే' రిత్యుక్తత్వాత్-తస్మాద్విశుద్ధో గృహీ భవేద్వా
మస్కరీ వా భవేదుభయధాఽపి న్యూనాధిక్యం నాస్తీత్యర్థః. ౫౭. నాస్త్యేవాసా
వాశ్రమస్తుర్య ఇత్థమిత్యుక్తం తత్రాహ - నాస్త్యేవేతి. హే ఉత్తమ, ఆదిరాశ్రమో
నాస్త్యేవ చేత్తత్రాప్తినివృత్తిగామినో నౌ ఆపయోః ప్రతిశ్రవో అహం పరాజితః
సన్నాసనం ప్రాసాన్యమి అహం పరాజితస్తం హాస్యామి ఇత్యేవంయాపౌ కథం స్త
ప్రత్రాప్యల్పకాలౌ యది తుర్యాశ్రమో మహాభిమతో నాభూత్తర్హిప్రతిజ్ఞా మయా
నిరుద్ధాఽభూదిత్యాశయేనాహ—సహేతి. ౫౮. యచ్చ ద్వారి ద్వార్త్యైరిత్యాద్యుక్తం
తత్రాహ-సంభిక్షమాణా ఇతి. గురుణా భగవతా ప్రవేశనం కథం విహితం? కథం చ
మద్భవే ననూత్తమా భిక్షా విహితా? యదపి కింపదస్తీత్యాద్యుక్తం తత్రాప్యాహ—
లోకస్య ముఖసాన్విధాయకః కో నామ? న కోఽప్యస్తీత్యర్థః. ౫౯. యత్తు సన్నాసన
మప్యేవం న బుద్ధిపూర్వమిత్యాద్యుక్తవస్తప్రత్రాహ-పూర్వం కృతాత్తా పశ్యాత్తత్త్వోప
దేశా ద్విదితాత్తతత్త్వోఽహం వైరాగ్యాత్సన్న్యసనం వ్యధాం న తు పరాజితో హి
యస్మాద్వాదస్తత్త్వవినిర్ణయాయ. ౬౦. యత్తు భాష్యే కృత్వేత్యాదితత్రాహ -
పురేతి. ఇతఃపరం మే హృదయం త్వదంఘ్రినేవాం విలంఘ్య న కించిత్కర్తుమిచ్ఛు.
౬౧. తథాచైవం విధస్య సద్గురో స్తవ నేవా కేనాపి కథమపి కర్తం న శక్యేత్యాహ—
అదైవితే బద్ధ ఆదరో యైస్తథాభూతబుధపరిషచ్ఛేముష్యాం సన్నిషణ్ణాం. అదైవితబ
ద్ధాశ్రామా యా బుధసముదాయబుద్ధిస్తస్యాం సమ్యక్స్థితామితి వా. అర్వాచీనానాం
దుర్వాదినాం గర్వలక్షణస్యానలస్య విఫులతరజ్వాలలక్షణయా విఫులతరయా

సద్యః కో వా సేవాపటుసాన్వ్యద్రణతరణవిధౌ సద్గురోర్నైవ జానే.
 ౬౨. ఇత్యుక్త్వాపరతే సురేశ్వరగురా తేనైవ శారీరకే నోసంభావ్యహ
 హాత్ర వా త్రికమితి ప్రాథం శుగన్నిం శనైః, ధీరాగ్ర్యశ్శమయన్ వివేక
 పయసా దేవేశ్వరేణ త్రయీభాష్యే కారయితుం స వార్తికయుగం
 బద్ధాదరో ౭భూస్తునిః. ౬౩. భావానుకారిమృదువాక్యనివేశితార్థం
 స్వీయైః పదైస్సహ నిరాకృతపూర్వపక్షమ్, సిద్ధాంతయుక్తివినివేశితత
 త్వరూపం దృష్ట్వా ౭భిసంద్య పరితోషవశాదవోచత్. ౬౪. సత్యం
 యదాత్త వినియస్తమ యాజుషీయా శాఖా తదంతగతభాష్యనిబంధ
 ఇష్టః, తద్వార్తికం మమ కృతే భవతా ప్రణేయం సచ్చేష్టితం పరహితై
 కఫలం ప్రసిద్ధమ్. ౬౫. తద్వత్త్వదీయా ఖలు కాణ్యశాఖా మమా
 పిత్రాస్తే తదంతభాష్యమ్, తద్వార్తికం చాపి విధేయమిష్టం పరోప
 కారాయ సతాం ప్రవృత్తిః. ౬౬. తత్రోభయత్ర కురు వార్తికమార్తి
 హరికీర్తిం చ యాహి జితకార్తికచంద్రికాభామ్, మా శంకి పూర్వ

మలయా విపులతరయా జ్వాలామలయా ఇతి వా. అవలీధామాసాన్వదితాం శ్రద్ధాం
 సూక్తామృతౌమైస్సిక్తా ౭హహాద్య సద్యః పరిహసన్ జీవయసి. తతో రణతరణవిధాన
 సభృశాయా మేవంభూతస్య సద్గురోస్తవసేవాయాం కో వా పటుసాన్వ్యిత్? - ప్ర. ౬౨.
 ఇత్యుక్త్వా సురేశ్వరగురావుపరతే సతి. అహహేత్యత్యంతభేదే. తేన సురేశ్వరేణైవాత్ర
 శారీరకే వార్తికం నో సంభావి ఇతి ప్రాథం శోకాన్నిం ధీరాగ్ర్యశ్శిశంకరో వివేక
 పయసా శనైశ్శమయన్ వేదత్రయీభాష్యే సురేశ్వరేణ వార్తికద్వయం కారయితుం
 సమునిర్బద్ధాదరో ౭భూత్-శా. ౬౩. భావానుసారిభిర్మృదుభిర్వాక్యైర్వినివేశితో ౭ర్థో
 యత్ర. స్వీయైః పదైర్నిరాకృతః పూర్వపక్షో యత్ర. సిద్ధాంతయుక్తిభిర్వినివేశితం తస్య
 సిద్ధాంతస్య స్వరూపం యత్ర తం తదీయం గ్రంథం దృష్ట్వా ఆభిసంద్య స శ్రీశంకరః
 పరితోషవశాదవోచత్-వ. ౬౪. తదాహ—హే వినియన్, త్వం యదుక్తవాన్ అసి
 తత్పూర్వం సత్యమతో మమ యా యాజుషీ తైత్తిరేయా శాఖా తస్యా అంతగతో యా
 భాష్యపక్షణో మమేష్టో నిబంధస్తస్య వార్తికం మదర్థం భవతా ప్రణేయం. యత
 స్సతాం చేష్టితం పరహితైకఫలం ప్రసిద్ధం. ౬౫. తద్వత్త్వదీయా ఖలు యా కాణ్య
 శాఖా తత్రాపి మమ తదంతభాష్యమస్తి తస్య వార్తికమస్మింపి విధేయం. యతస్సతాం
 ప్రవృత్తిః పరోపకారయేత్యర్థః. ౬౬. అవశ్యకతాబోధనాయ పునరాహ - తత్రోభ
 యత్ర తావత్ప్రయనిబర్హణం వార్తికం కురు. జితా కార్తికచంద్రికాయాః ఆభా

మివ దుశ్శతవాక్యరోధో మద్వాక్యమేవ శరణం ప్రజ మా విచారీః.
 ౬౭. ఇత్థం స ఉక్తో భగవత్పదేన శ్రీవిశ్వరూపో విదుషాం పరిష్టః,
 చకార భాష్యద్వయవార్తికే ద్వే హ్యజ్ఞా గురూణాం హ్యవిచార
 ణీయా. ౬౮. ఆజ్ఞా గురోరనుచరైర్న హి లంఘనీయేత్యుక్త్వా తయో
 ర్నిగమశేఖరయోరుదారమ్, నిర్తాయ వార్తికయుగం నిజదేశికాయ
 నిస్సీమనిస్తులనధీరుపదాం చకార. ౬౯. సనందనో నామ గురోరను
 జ్ఞయా భాష్యస్య టీకాం వ్యధితేరితః పరామ్, యత్పూర్వభాగః కిల
 పంచపాదికా తచ్ఛేషగా వృత్తిరితి ప్రథీయసీ. ౭౦. వ్యాసస్త్విసూత్ర
 నిచయస్య వివేచనాయ టీకాభిధం విజయడిండిమమాత్మకీర్తేః, నిర్తాయ
 పద్మచరణో నిరవద్యయుక్తిస్యాతం ప్రబంధమకరోద్ధరుదక్షిణాం సః.
 ౭౧. ఆలోచయన్నథ తదానుగతిం గ్రహణామూచే సురేశ్వర
 సమాహ్వముపహ్వరే సః, పంచైవ వత్స చరణాః ప్రథితా ఇహ స్యు
 స్తత్రాపి సూత్రయుగళద్వయమేవ భూమ్నా. ౭౨. ప్రారబ్ధకర్త పరి

యయా తథాభూతాం కీర్తిం చ స్రాప్నుహి. నను పూర్వపదధునా ౭౩ వినేయ
 వాక్యై రోధస్యావశ్యంభావిత్వాత్కిమర్థం తత్కరణే మయా దీక్షా స్వీకార్యేతి
 శంకా త్వయా న కర్తవ్యా ఇత్యాహ - మాశంకీతి. కుత ఇతి చేత్రాహ—మద్వాక్య
 మేవ శరణమతస్తత్కరణార్థం గచ్ఛ విచారం మా కరు - ప. ౬౭. ఇత్థం భగవత్పదేన
 శ్రీశంకరేశోక్తో విదుషాం పరిష్టః స శ్రీసురేశ్వరో భాష్యద్వయస్య వార్తికే ద్వే
 చకార. హి యస్తా ధ్గురూణామాజ్ఞా ౭విచారణీయైవ - ఉ. ౬౮. ఏతదేవ వివృణోతి -
 గురోరాజ్ఞా ౭నుచరైర్న హి లంఘనీయేత్యుక్త్వా వేదాంతయోగైర్నిరీయబృహదారణ్య
 సంజయోస్తయోర్భాష్యయోరుదారం వార్తికద్వయం నిర్తాయ సీమారహితా నిరుపమా
 ధీర్మస్య సురేశ్వరో నిజదేశికాయ ఉపదాంచకార ఉపాయనభూతం కృతవా - ప.
 ౬౯. సనందనో నామ గురోరనుజ్ఞయా ప్రేరితః పరాం భాష్యస్య టీకాం వ్యధాత్
 యస్యాః పూర్వభాగః పంచపాదికా ఇతి ప్రసిద్ధిః. తచ్ఛేషభాగగా వృత్తిరితి ప్రథీ
 యసీ ప్రఖ్యాతా. ౭౦. వ్యాసాఖ్యైర్నిసూత్రకదంబస్య వివేచనాయాత్మకీర్తేర్విజయ
 డిండిమం యతో నిరవద్యయుక్తిభిర్గ్రథితం టీకాసంజ్ఞం ప్రబంధం నిర్తాయ స పద్మ
 పాదో గురుదక్షిణామకరోత్ - ప. ౭౧. అథానంతరం సూర్యాదిగ్రహణాం గతి
 మాలోచయన్ సురేశ్వరసమాఖ్యమేకాంతే స శ్రీశంకరో బభాషే. హేవత్స ఇహ
 లోకే పంచైవ చరణాః ప్రథితాః స్యురిహ టీకాయామితి వా. తత్రాపి బాహుళ్యేన
 సూత్రచతుష్టయమేవ ప్రథితం స్యాత్. ౭౨. విపం తద్దత్తకాపస్య సార్థక్యం ప్రదర్శయి

పాక వశా త్పున స్త్వం వాచస్పతిత్వ మధిగమ్య వసుంధరాయామ్,
భవ్యాం విధాన్యసి తమాం మమ భాష్యటీకామాభూతసంలయమధి
క్షీతి సా చ జీయాత్. ౭౩. ఇత్యేవముక్త్వా ౭థ యతీశ్వరో౭సా
వానందగిర్యాదిమునీన్స హుత్వా, కురుధ్వ మద్వైతపరాన్నిబంధా
నిత్యస్వశాన్నిర్తమ సార్వభౌమః. ౭౪. తే సర్వే౭ప్యనుమతిమాప్య
దేశికేందోరానందాచలముఖరా మహాసుభావాః, ఆతేనుర్జగతి యథా
స్వమాత్మ తత్త్వాంభోజార్కా విశదతరాః బహుాన్నిబంధాః. ౭౫.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తద్వార్తికాంతప్రవర్తనః,

సంక్షేపశంకరజయే పూర్ణస్సర్గస్త్ర యోదశః.

౭౬

సూత్రభాష్యవృత్తికరణసంకల్పస్యాపి తత్త్వమాహ—ప్రారంభేతి. భూమా వాచస్పతి
త్వం ప్రాప్య భవ్యాం మమ భాష్యటీకాం సమ్యక్ విధాన్యసి సనందనకృతటీకాసా
మ్యం వారయతి ప్రళయవర్మంతం క్షీతో సా చ జీవనం ప్రాప్నుయాదితి వరప్రదా
నమ్. ౭౩. ఇత్యేవం సురేశ్వరముక్త్వా ౭థానంతరమసౌ యతీశ్వరః ఆనందగిర్యాది
మునీనాహూయాద్వైతపరాన్నిబంధాః కురుధ్వమితి సనిర్తమచక్రవర్తీ ఆజ్ఞప్త
వాః - ఉపజాతివృత్తమ్. ౭౪. తే సర్వే౭ప్యానందగిరిముఖ్యా మహాసుభావా దేశి
కేందోరనుమతిమాప్య స్వమాత్మాననుమతిక్రమ్య యథామతి ఆత్మతత్త్వాంభోజార్కా
విశదతరాన్నిబంధానానమంతాద్విస్తారితపంతః-ప్రహర్షిణీ. ౭౫.

ఇతి శ్రీమత్పురమహాంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థశ్రీ పాదశిష్యదత్త

పంశావతంసరామకుమారనూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

త్ర యో ద శ స్స ర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, నవ్యాఖ్యానే

చతుర్దశసర్గ ప్రారంభః.

అథాబ్జపాతకర్తుమనాస్స తీర్థయాత్రామయాచిష్ట గురోరను
జ్ఞామ్, దేయా గురో మే భగవన్ననుజ్ఞా దేశాద్విదృష్టే బహుతీర్థ
యుక్తాః. ౧. స తేత్రవాసో నికటే గురోర్యో వాసస్తదీయాంఘ్రి
జలం చ తీర్థమ్, గురూపదేశేన యదాత్తదృష్టి నైసవ ప్రశస్తాఽఖిల
దేవదృష్టిః. ౨. శుశ్రూషమాణేన గురో స్సమీపే స్థేయం న నేయం
చ తతోఽన్యదేశే, విశిష్యమార్గశ్రమకర్మితస్య నిద్రాభిభూత్యా కిము
చింతసీయమ్. ౩. ద్విధాపి సన్న్యాస ఉదీరితోఽయం విబుధతత్త్వస్య
చ తద్బుభతోస్తి, తత్త్వం పదార్థైక్య ఉదీరితోఽయం యత్నోత్త్వ

అథ పద్మపాదకృతాం తీర్థయాత్రాం నిరూపయితుముపక్రమతే - అథానంతరం
స పద్మపాదస్తీర్థయాత్రాం కర్తుమనా గురోరనుజ్ఞామయాచిష్ట. యాచ్ఛామేవాహ -
హే భగవన్ గురో, అనుజ్ఞా దేయా బహుతీర్థయుక్తాః దేశాన్ ద్రష్టుమిచ్ఛామి-
ఉ. ౧. ఏవం ప్రార్థితో గురురువాచ - గురోర్నికటే యో వాసస్స ఏవ తేత్రవాసః.
౨. యస్తాద్గురుసమీపే స్థితస్య దేశాంతరగమనప్రాప్త్యం సమస్తం ప్రాప్తమేవాభూత్.
శుశ్రూషమాణేన శిష్యేణ గురోస్సమీపే స్థేయం గురుసమీపాదన్యదేశేనైవ గంతవ్యం.
యతోఽన్యత్ర గమనే సన్న్యాసధర్మదోర్లభ్యం దుఃఖబాహుళ్యాది త్వతిరిచ్యతే
ఇత్యాశయేనాహ - అతిశయేన మార్గశ్రమేణ కర్మితస్య నిద్రాభిభూత్యా కిమపి
త్వం పదాచింతసీయం న సంభవతి. ౩. అయం సన్న్యాసశ్చ ద్విధా - విద్యత్స
న్న్యాసో వివిదిషాసన్న్యాసశ్చేతి ద్విప్రకారక ఉక్తస్తత్ర విబుధతత్త్వస్య విజ్ఞే
పనివృత్త్యా జీవన్ముక్తిసుఖార్థ ఆద్యస్తత్త్వబుభతోస్తిత్వం పదైక్యే తదర్థోఽయం

మర్థః పరిశోధనీయః. ౪. సంభావ్యతే క్వచ జలం క్వచ నాస్తి పాథ శ్శయ్యాస్థలం క్వచిదిహాస్తి న చ క్వచాస్తి, శయ్యాస్థలీజలనిరీక్షణ సక్తచేతాః పాంథో న శర్మ లభతే కలుషీకృతాత్మా. ౫. జ్వరాతి సారాది చ రోగజాలం బాధేత చేత్త్వర్షి న కోఽప్యపాయః, స్థాతుం చ గంతుం చ న పారయేత తదా సహాయోఽపి విముంచతీమమ్.

౬. స్నానం ప్రభాతే న చ దేవతార్చనం క్వచోక్తశౌచం క్వచ వా సమాధయః, క్వచాశనం కుత్ర చ మిత్రసంగతిః పాంథో న శాకం లభతే త్సుధాతురః. ౭. నాస్త్యత్తరం గురుగిర స్తదపీహ వత్స్యే సత్యం యదాహ భగవాన్ గురుపార్శ్వవాసః, శ్రేయానితి ప్రథమసంయ మినామనేకాదేశానవీక్ష్య హృదయం న నిరాకులం మే. ౮. సర్వత్ర న క్వాపి జలం సమస్తి పశ్యా త్పురస్తా దథవా విదిత్సు, మార్గో హి విద్యేత న సువ్యవస్థస్సుఖేన పుణ్యం క్వసు లభ్యతే ఽధునా. ౯. జన్తాంతరాజ్జితమఘం ఫలదానహేతో ర్వాప్యధ్యాత్తనా జనిముపైతి న నో వివాదః, సాధారణాదిహ చ వా పరదేశకే వా కర్త వ్యాభుక్త మను

భవదాదిభిరాశ్రితో ద్వితీయ ఉక్తః తస్మాత్తదర్థం త్వమర్థః ప్రయత్నాచోఽభీధ నీయః న తు తదవఘాతకం తీర్థాటనాది కర్తవ్యమితి భావః. ౪. తీర్థయాత్రాయా స్తదభిఘాతకం స్ఫుటయన్నాహ—సంభావ్యత ఇతి. పాంథో జలం ఇహ మార్గే - ౪. ౫. కించ యదిచేజ్వరాతిసారాదిరోగజాలం బాధేత తర్హి కోఽప్యపాయో నాస్తి. న పారయేత నైవ శక్నుయాత్ - ఉ. ౬. న చ క్వచేతి వా మధ్యమణిస్య యేనోభయత్ర సంబంధనీయం. ౭. ఏవముక్తః పద్మపాద ఉవాచ—యద్యపి గురువచన ఉత్తరం నాస్తి తథాఽపీహోత్తరం వత్స్యే ఏవం ప్రతిజ్ఞాం విధాయ యస్మి త్కేత్రవాస ఇత్యాద్యుక్తం తత్రాహ—సత్యమితి. గురుసమీపవాసశ్రేయోనితి భగవాన్యదాహ తత్సత్యం తథాఽపి ఆద్యా యే సంయమినస్తేషామనేకాన్ దేశానవీక్ష్య మే హృదయమవ్యాకులం న భవతి. హే సంయమినాం ప్రథమేతి వా. ౪. ౮. సంభావ్యత ఇత్యాది యదుక్తం తత్రాప్యాహ—సర్వత్రేతి. న విద్యతే సువ్య వస్థా యస్య న యద్యప్యేవం తథాప్యధునా సుఖేన పుణ్యం క్వాపి న లభ్యతే ఽత స్తదర్థం దుఃఖమపి సోఽభీధ్యమిత్యర్థః - ఉ. ౯. యదపి జ్వరాతిసారాదీత్యుక్తం తత్రా ప్యాహ—జన్తాంతరాజ్జితం పాపం ఫలదానార్థం రోగాత్తనా జన్తోపైతీత్యుక్త అస్తాకం వివాదో నాస్తి తథాపీహ వా పరదేశకే వా, సాధారణాజ్జనిముపైతి. హి యస్తాదభుక్తం

వర్తత ఏవ జంతుమ్. ౧౦. ఇహ స్థితం వా పరతః స్థితం వా కాలో న
ముంచేత మయా గతశ్చేత్, తద్దేశగత్యా ౭మృతదేవదత్త ఇత్యాదికం
మోహకృతం జనానామ్. ౧౧. మన్వాదయో మునివరాః ఖలు ధర్మ
శాస్త్రే ధర్మాది సంకుచితమాహురతిప్రవృద్ధమ్, దేశాద్యవేక్ష్య న తు
తత్సరణిం గతానాం శౌచాద్యతిక్రమకృతం ప్రభవేదఘం నః. ౧౨.
దైవే ౭నుకూలే విపినం గతో వా సమాప్నుయాద్వాంఛితమన్న
మేషః, ప్రియేత నశ్యేదపి వా పురస్థం తస్మిన్నప్రీతిపేతత ఏవ సర్వమ్.
౧౩. గృహం పరిత్యజ్య విదేశగో నాసుఖం సమాగచ్ఛతి తీర్థదృశ్యా,
గృహం గతో యాతి మృతిం పురస్తాత్తదాగమాదత్ర చ కిం నిమి
త్తమ్. ౧౪. దేశే కాలే ౭వస్థితం తద్విముక్తం బ్రహ్మానందం పశ్య
తాం తత్ర తత్ర, చిత్రైకాగ్ర్యే విద్యమానే సమాధిస్సర్వత్రాసౌ
దుర్లభో నేతి మన్యే. ౧౫. సత్తీర్థసేవా మనసః ప్రసాదినీ దేశస్య

కర్మ జంతుమనువర్తత ఏవ - ప. ౧౦. కాలో మృత్యుస్య సమయ ఆగతశ్చేదిహ
స్థితం పరదేశే స్థితం వా నైవ ముంచేత్. యత్తు తద్దేశగమనేన దేవదత్తో ౭మృత
మృతవా నిత్యాదికం జనానాం పచస్తత్త్వవివేకకృతమిత్యాహ— తద్దేశగత్యేతి -
ఉ. ౧౧. యత్తు స్నానమిత్యాదుక్తం తత్రాహ—మనువరాశరాదయో మునివరాః కిల
ధర్మశాస్త్రే దేశాద్యవేక్ష్యాతిప్రవృద్ధం ధర్మాది సంకుచితమాహుస్తథా చ స్తుతిః.
'దేశం కాలం తథా ౭౭త్తానం ద్రవ్యం ద్రవ్యప్రయోజనం, ఉపపత్తిమవస్థాం చ
జ్ఞాత్వా శౌచం సమారభే'దిత్యాద్యా-తథా చ దేశాద్యవేక్ష్య తేషాం సరణిం గతానా
మస్తాకం శౌచాద్యతిక్రమనిమిత్తమఘం న ప్రభవేత్-ప. ౧౨. యత్తు క్వచాశనం
పాంథో న కాకం లభతే యథాతుర ఇత్యుక్తం తత్రాహ—దైవ ఇతి. తస్మిన్ దైవే
ప్రతీపే ప్రతికూలే ౭తస్తత ఏవ ప్రతీపాదనుకూలాద్వా దైవాదేవ - ఉ. ౧౩.
కించ గృహం పరిత్యజ్య విదేశగస్తీర్థదృశ్యా నా పుమాన్ సుఖం యథా స్వాత్మథా
సమాగచ్ఛతి గృహే స్థితస్తదాగమాత్సర్వమేవ మరణం యాతీత్యత్ర చ కిం
నిమిత్తం తస్య పరదేశగమనాభావాత్ - ఉపే. ౧౪. యత్తు కిముచింతనీయం క్వ చ
వా సమాధయ ఇత్యుక్తం తత్రాహ - దేశఇతి. వస్తుతస్తాభ్యాం దేశకాలాభ్యాం విము
క్తం బ్రహ్మానందం పశ్యతాం తత్రతత్ర దేశే కాలే చిత్రైకాగ్ర్యే విద్యమానే సతి సర్వ
త్రాసౌ సమాధిః దుర్లభో నేతి మన్యే - కాలినీ. ౧౫. కించ సత్తీర్థసేవా మనసో
నిశోధినీ దేశస్యాపూర్వస్య దర్శనం మనసః కుతూహలం సుజనేన సంగో ౭నర్థాన్నాశ

వీక్షా మనసః కుతూహలమ్, క్షణోత్పన్నధాన్ సుజనేన సంగమ స్తస్మా
 న్న కస్తై భ్రమణం విరోచతే. ౧౬. అటాట్యమానో లపి విదేశసంగ
 తిం లభేత్ విద్వాన్విదుషాభిసంగతిమ్, బుధో బుధానాం ఖలు
 మిత్ర మిరితం ఖలేన మైత్రీ న చిరాయ తిష్ఠతి. ౧౭. సమీపవాసో
 లయముదీరితో గురో ర్విదేశగో యద్భదయేన ధారయేత్, సమీ
 పగోప్యేష న సంస్థితో లంతికే న భక్తిహీనో యది ధారయేద్భది.
 ౧౮. సుజనస్సుజనేన సంగతః పరిపుష్టాతి మతిం శనైశ్శనైః, పరిపుష్ట
 మతి ర్వివేకవాఙ్మనశ్చైర్హేయగుణం విముంచతి. ౧౯. యద్యాగ్ర
 హా లస్తే తవ తీర్థ నిషేవణాయాం విఘ్నో మయా లత్ర న ఖలు
 క్రియతే పుమర్థే, చిత్తస్థిరత్వగతయే విహితో నిషేధో మాభూ
 ద్విశేషగమనం త్వతిదుఃఖహేతుః. ౨౦. నైకో మార్గో బహుజనపద
 త్తేత్రతీర్థాని యాతాం చౌరాధ్వానం పరిహర సుఖం త్వన్యమార్గేణ
 యాహి, విప్రాగ్రాణాం వసతివితతిర్వత్ర వస్తవ్యమిషన్నో చే
 త్సార్థం పరిచితజనై శ్శీఘ్ర ముద్దిష్టదేశమ్. ౨౧. సద్భిస్సజ్జో విధేయ

యతి తస్మాదేవంవిధం భ్రమణం కస్తై విశేషేణ న రోచతే - ఉ. ౧౬. యదపి
 సుత్ర చ మిత్ర సంగతిరిత్యుక్తం తత్రాప్యాహ—విదేశే నమ్యగ్గతిమటమానః కుర్వాణో
 లపి విద్వాన్ విదుషాభిసంగతిం లభేత్ బుధానాం బుధ ఏవ ఖలు మిత్రం కథితం
 యతో ఖలేన మైత్రీ చిరాయ న తిష్ఠతి - వంశ. ౧౭. యత్తు గురోస్సమీపే స్థేయ
 మిత్యాన్యక్తం తత్రాహ—గురోస్సమీపే వాసో లయం కథితో విదేశగో యది
 బుధయేన గురం ధారయేత్ సమీపగో లప్యేష సమీపే న స్థితో యది భక్తిహీ
 నో హృది తం న ధారయేత్. ౧౮. సుజనసమాగమో లపి సుజనస్త్వేవ ఫలతీత్యాహ—
 సుజనః సుజనేన సంగతః శనైస్తత్సంగేన బుద్ధిం వర్ధయతి పరిపుష్టమతిర్వివేకవాన్
 సక్ హేయం గుణం దుఃఖాది రజ ఆది వా విముంచతి-వియో. ౧౯. ఏవముక్తో గురు
 రువాచ—యదీతి. అత్ర తీర్థసేవారూపే పురుషార్థే చిత్తస్థైర్యావగతయే మయా
 నిషేధో విహిత ఏవమనుజ్ఞాప్య శిక్షణం కరోతి. అతిదుఃఖహేతుర్విశేషగమనం మా
 భూత్-వ. ౨౦. కించ యతో బహుజనపదత్తేత్రతీర్థాని గచ్ఛతామేకో మార్గో
 న భవత్యతశ్చౌరాధ్వానం పరిత్యజ సుఖం యథా స్యాత్తథా త్వన్యమార్గేణ గచ్ఛ.
 కించ విప్రాణాం వసతివితతిర్నికేతనపక్షిర్వత్ర తత్ర వస్తవ్యం తత్రా లపి ఈష
 న్న తు బహుకాలం. విప్రాణాం వసతివితతిర్నాస్తి చేత్పరిచితజనైస్సహోద్దిష్టం
 దేశం శీఘ్రం యాహి - మందా. ౨౧. కించ సద్భిః సంగో విధేయః - హి యస్మా

స్సహి సుఖనిచయం సూయతే సజ్జనానా మధ్యాత్మైక్యే కథాస్తాః
 ఘటితబహురసాః శ్రావ్యమాణాః ప్రశాంతైః, కాయక్లేశం విభిద్యుః
 స్సతతభయభిదః శ్రాంతవిశ్రాంతవృక్షాః స్వాంతశ్రోత్రాభిరామాః పరి
 మృషితత్వః ఊభితక్షుత్కలంకాః. ౨౨. సత్సంగో ౭యం బహుగుణ
 యతో ౭ప్యేకదోషేణదుష్టో యత్సాంతే ౭యం తపతి చ పరం
 సూయతే దుఃఖజాలమ్, ఖల్వాసంగో వసతి సమయే శర్మదః పూర్వ
 కాలే ప్రాయో లోకే సతతవిమలం నాస్తి నిర్దోషమేకమ్. ౨౩. మా
 ర్గేయాన్యన్న బహుదివసాన్ పాథసస్సంగహీన్యాత్తస్మాద్దోషో జిగ
 మిషుపదప్రాప్తివిఘ్నో స్తతస్సన్యాత్, ప్రాప్యోద్దిప్తం వస నిరసనం
 తత్ర కార్యస్య సిద్ధేర్హాలా ద్భృంగో ౭భిలషిత పదప్రాప్త్యభావో
 ౭న్యథా హి. ౨౪. మార్గే చోరా నికృతివపుష స్సంవసేయు స్సహౌవ
 చ్చన్నాత్మానో బహువిధగుణై స్సంపరీక్ష్యాః ప్రయత్నాత్, దేవా
 న్వస్త్రం లిఖిత మథవా దుర్విధా నేతుకామా విశ్వాసో ౭తో ౭ప

త్సత్సంగస్సజ్జనానాం సుఖనిచయం జనయతి. కుత ఇత్యతః - యత స్తైః ప్రశాంతై
 శ్రావ్యమాణా అధ్యాత్మైక్యే కథాః కాయక్లేశం విభిద్యుస్తా విశిష్య—ఘటితో
 బహురసో యాను. సతతం యద్భయం సంస్మృతిలక్షణం తద్భిందంతీతి తథా. సతతం
 భయం భిందంతీతి వా. తథా సంస్మృతిమార్గే శ్రాంతానాం విశ్రామవృక్షాః పునశ్చ
 మనఃశ్రోత్రాభిరామాః పరిమార్జితా తృప్త్యాంఘా పిపాసా చ యాభిః. ఊభితః క్షుల్ల
 క్షణః కలంకో యాభిస్తాః-స. ౨౨. యత్సాంతే ౭యం సంగస్తపతి సంతా
 పయతి. చో హేతౌ. యతో దుఃఖజాలం ప్రసూయతే యతో ౭పి యాగాత్పూర్వ
 కాలే వాససమయే సంగః సుఖదః ప్రసిద్ధస్తథా చ లోక ఏకమపి వస్తు సతతవిమలం
 నిర్దోషం ప్రాయో నాస్తి-మం. ౨౩. కించ బహుదివసాన్ మార్గే యాన్యన్ జలమా
 త్రస్యాసి సంగహీన్ సన్యాద్యతస్తస్మాత్సంగహాత్సర్వస్వహరణరూపో దోష
 సన్యాత్తతస్తస్మాద్దోషాద్గతుమిచ్ఛోరభిలషితపదప్రాప్తివిఘ్నో సన్యాత్. కించో
 ద్దిప్తం దేశం ప్రాప్య తత్ర వస వాసం కురు అన్యథా మధ్యే వాసే క్రియమాణే కా
 ర్యస్య నిరసనం బాధః సిద్ధేర్హాలాత్ భ్రంశో అభిలషితపదప్రాప్త్యభావశ్చ
 సన్యాత్. ౨౪. కించ మార్గే మాయయా సాధువపుషో బహుగుణైరాచాఢితస్వస్వ
 రూపా దుర్విధాః ఖలాశ్చోరాస్సహౌవ వసేయుః. తే ప్రయత్నాత్సమ్యక్ పరి
 క్ష్య యతస్తే దుష్టా దేవాన్ వస్త్రం పుస్తకం వా నేతుకామాః. అతో అపరిచితస

ప్రశ్న ప్రాజ్ఞనీయో న కార్యః. ౨౧. మధ్యేమార్గం యో
 వ్యంతరే వా తిష్ఠేయప్రేక్షిష్యవస్తే ౨భిగమ్యాః, పూజ్యాః
 స్తద్వ్యతిక్రంతిరుగ్రా శ్రేయస్కార్యం నిష్ఫలీకర్తవ్యమిశాః.
 మదాపదపదం సదా యతివర స్థితం వస్తు త న్నతం భజ మితం
 నసి మాకృతాః ప్రాకృతాః, కషాయకలుషాశయక్షతివినీ
 స్సన్నతస్సుఖి చర సుఖే చిరాత్ స్ఫురతి సంతతానందతా.
 ఇథేం గురోర్దుఖగుహోదితవాక్సుధాం తామాషీయ హృష్టహృ
 న్మమనిః ప్రతప్తే, ప్రస్తాప్య తం గురువరో ౨థ సురేశ్వరాద్యైః
 కియంతమనయత్సహ శృంగకుధ్రే. ౨౨. అధిగమ్య తదా
 గృహశక్తేరనుభావేన నివేద్య చాశ్రవేభ్యః, అవలంబితతారకాప
 రావచిరాదంతికమాససాద మాతుః. ౨౩. తత్ర౨౨తురాం మా
 త్రతాసా ననామ తస్యాశ్చరణౌ కృతాత్తా, సాచై నముద్వీక్ష్య
 తావం జహౌ నిదాఘూర్త ఇవాంబుదేన. ౩౦. అసావసంగో
 తదార్ద్రచేతాస్తామాహ మోహంధతమోపహర్తా, అంబాయ
 త్ర శుచం జహీహి బ్రవీహి కిం తే కరవాణి కృత్యమ్. ౩౧.

ప్రకర్షేణ హేయో విశ్వాసుః కదా ౨పి న కర్తవ్యః. ౨౧. కించ మార్గస్య
 తతో బహిర్యోజనాభ్యంతరే వా భిక్షవశ్చ తిష్ఠేయుః తర్హి తే ౨భిగమ్యాః
 పూజ్యాః పూజాయోగ్యాః పూజనీయా యతస్తేహం వ్యతిక్రంతిరుగ్రా యతః
 స్కార్యం నిష్ఫలీకర్తం సమర్థాః-శాలిని. ౨౨. ఉపదేశసారమాహః—హేయతి
 మదామపదం సర్వానర్థశూన్యం వస్తు యస్మిన్ స్థితం తన్నతం సదా భజ. మితం
 కదర్యాక్ పామరాన్తనసి మాకృతాః. పునశ్చ కషాయేణ కలుషస్యాశయ
 త్యా విశేషేణ నిర్వృతః సన్నతం యస్య తథాభూతః సుఖి చర. యతః
 చిరాత్సంతతానందతా స్ఫురతి-పు. ౨౩. ఇథేం గురోర్దుఖగుహానా గుహా
 ఉదితాం వాక్సుధాం తామాషీయ హృష్టహృదయః స మమిః పద్మపాదః ప్రతప్తే.
 స్థాప్య గురువరో ౨థానంతరం సురేశ్వరాద్యైః సహ కియంతం కాలం ఋష్య
 థ్యై భూధరే ౨నయత్ - వ. ౨౪. తదా౨౨త్తయోగశక్తేరనుభావేన మాతు
 రాంత మధిగమ్య౨శ్రవేభ్యో వచనస్థితేభ్యో యతిభ్యో వినివేద్య తం వృత్తాం
 జ్ఞాప్య చావలంబితః తారకామార్గో గగనమార్గో యేనాసౌ శ్రీశంకరోచిరా
 సమీపమాససాద-ఉ.పే. ౨౫. నిదాఘన గ్రీష్మసంతాపేనార్ద్రసంతప్తః ఆ. ౩౦.
 అంబాయ తవ పుత్రో౨స్తి శుచం శోకం త్యజ-ఉ. ౩౧. ఆమయరహితం పుత్రం

దృష్ట్యా చిరాత్పుత్రమనామయం సా హృష్టాంతరాత్తా ని
మందమ్, అస్యాం దశాయాం కుశలీ మయా త్వం దిష్ట్యాఽసి
కిమతో ఽస్తి కృత్యమ్. 32. ఇతఃపరం పుత్రక గాత్రమేతద
న శక్నోమి జరాతిశీర్ణం, సంస్కృత్య శాస్త్రోదితవర్తనా త్వం స
మాం ప్రాపయ పుణ్యలోకాః. 33. సుతానుగాం సూక్తి
జనన్యాః శ్రుత్వాఽథ తస్యై సుఖరూపమేకమ్, మాయామద
విశేషశూన్యం మానాతిగం స్వప్రభమప్రమేయమ్. 34. ఉ
ద్భ్రష్టా పరం సనాతనం న యత్ర హస్తాంఘ్రివిభాగకల్పనా, అం
స్సన్నిహితం యథాంబరం నిరామయం జన్మజరాదివర్జితమ్.
సౌమ్యాగుణే మే రమతే న చిత్తం రమ్యం వద త్వం సగుణ
దేవమ్, న బుద్ధిమారోహతి తత్త్వమాత్రం యదేకమస్థ
న్వగోత్రమ్. 35. నిశమ్య మాతుర్వచనం దయాళుస్తుష్టావ
మునిరప్తమూర్తిమ్, వృత్తైర్భుజంగోపపడైః ప్రసన్నః ప్రసన్న

చిరాత్ దృష్ట్యా-ఇం. 32. ఆనుషంగికం కృత్యమప్యాహ-ఇతఃఇతి. నను సేద
వృత్తమితి చేత్తత్రాహ - హేనద్వృత్త తవాతిలేజన్మిత్వాదేతావతా నద
భంగో నాస్తీత్యాశయః - ఉ. 33. ఏవముక్తశ్రీశంకరో ఽంతర్భూత
సుఖం బ్రహ్మనందం ప్రాపయితుం ప్రవృత్త ఇత్యాహ-సుతవిషయాం న తు
సంస్కృత్యనధికారియత్యమగాం జనన్యాః సూక్తిం శ్రుత్వా ఽనంతరం త
రూపమేకం పరంబ్రహ్మోపాదిశదితి పరేణాన్వయః. తద్విశిషి - మాయేతి
ఏవ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణాతీతం. తర్హి కథం భాతీతి చేత్తత్రాహ - స్వప్ర
కాశం అతవివాప్రమేయం ఫలవ్యాప్త్యభావాత్. 34-35. ఏవముప
న్యవాచ-హే సౌమ్య నిర్గుణే మే చిత్తం న రమతే అతో రమ్యం సగుణం
త్వం వద. కుతో న రమతే ఇతి చేత్తత్రాఽఽహ - యదేకం స్థూలత్వా
తత్త్వమాత్రం తద్బుద్ధిం నాఽఽరోహతి. యద్యస్మాదితి వా. 35. ఏవం
చనం నిశమ్య దయాళుర్దునిః శ్రీశంకరాచార్యోఽప్తమూర్తిం మహాదేవం.
ప్రయాతం భవేద్ద్యోశ్చతుర్భి రిత్యుక్తలక్షణైర్భుజంగప్రయాతాఞ్ఞైః పడై
తుష్టావ. తథాహి. 'అనాద్యంత మాద్యం పరం తత్త్వమర్థం చిదాకార
రీయం త్వమేయం, హరిబ్రహ్మ మృగ్యం పరబ్రహ్మరూపం మనోవాగతీతం వ
మిదే. ౧. స్వశక్త్యాదిశక్త్యంతసింహాసనస్థం మనోహరిసర్వాంగరత్నాదిభూష

మాస స చ స్వదూతాన్. 32. విలోక్య తాన్ శూలపినాకహస్తా
నైవానుగచ్ఛేయమితి బ్రువంత్యామ్, తస్యాం విసృజ్యానునయేన
శైవానస్తాదభో మాధవమాదరేణ. 3౩. భుజగాధిపభోగతల్ప

చంద్రగంగాస్థిసంపర్కహాళిం పరాశక్తిమిత్రం నమః పంచవక్త్రమ్. ౨. శివేశానతత్సూ
రుషాఘోరవామాదిభిర్బ్రహ్మభిర్హస్తైః పద్భిరంగైః, అనౌపమ్యషట్త్రింశతం తత్త్వ
విద్యామతీతం పరం త్వాం కథం వేత్తి కోవా. 3. ప్రవాలప్రవాహప్రభాశోణమర్ధం
మరుత్వన్నణిశ్రీమహా శ్యామమర్ధమ్, గురుస్యాతమేకం వపుశ్చైకమంతఃస్థరామి స్థరా
పత్తిసంపత్తిహేతుం. ౪. స్వసేవానమాయాతదేవాసురేం ద్రానమస్తాళిమందారమాలాభి
షిక్తం, నమస్యామి శంభో పదాంభోరుహం తే భవాంభోధిపాతం భవానీవిభావ్యం. ౫.
జగన్నాథ మన్నాథ గౌరీశ నాథ ప్రపన్నాసుకంపిన్విపన్నార్తిహారిణ, మహాస్తోమ
మూర్తే నమస్తేకబంధో నమస్తే నమస్తే పునస్తే నమో ౭స్తు. ౬. మహాదేవ దేవేశ
దేవాదిదేవ స్థరారే పురారే యమారే హరేతి, బ్రువాణస్త్యురిహ్యమి భక్త్యా భవం
తం తతో మే దయాశీల దేవ ప్రసీద. ౭. విరూపాక్ష విశ్వేశ విశ్వాధికేశ త్రయీ
మూల శంభో శివ త్ర్యంబక త్వం, ప్రసీద స్థర త్రాహి వశ్యావపుష్య ఊమస్వాపు
హీతీక్షపాహి ఊపామః. ౮. త్వదన్యశ్శరణ్యః ప్రపన్నస్య నేతి ప్రసీద స్థర త్నో
౭వహన్యాస్తు దైన్యం, న చేత్తే భవేద్ధక్వాత్సల్యహనిస్తతో మే దయాభో దయాం
సన్నిధేహి. ౯. అయం దానకాలస్తవహం దానపాత్రం భవాన్నాథ దాతా త్వదన్యం
న యాచే, భవద్భక్తిమేవ స్థిరాం దేహి మహ్యం కృపాశీల శంభో కృతార్థో ౭స్మి
తస్మాత్. ౧౦. పశుం వేత్సి చేస్తాం త్వమేవాధిరూఢః కలంకీతి వా మూర్ధ్ని
ధత్సే త్వమేవ, ద్విజీహ్వః పునస్సో ౭సి తే కంఠభూషా త్వదంగీకృతాశ్శర్వ సర్వే
౭సి ధన్యాః. ౧౧. న శక్నోమి కర్తుం పరద్రోహలేశం కథం ప్రీయసే త్వం న జానే
గిరీశ, తథాహి ప్రసన్నో ౭సి కన్యాపి కాంతానుతద్రోహిణో వా పితృద్రోహిణో
వా. ౧౨. స్తుతిం ధ్యానమర్చాం యథావద్విధాతుం భజన్నభ్యజానన్న హేకావలంబే,
త్రసంతం సుతం త్రాతుమగ్రే మృకంఢోర్యమప్రాణనిర్వాపణం త్వత్పదాబ్జమ్. ౧౩.
అకంఠే కళంకాదనంగే భుజంగదపాణౌ కపాలాదస్థాలేనలఙ్కాత్, అమాభౌ
శశాంకాదవామే కళత్రాదహం దేవమన్యం న మన్యే న మన్యే. ౧౪. ఇతి సచ
మహాదేవః స్తుత్యా ప్రసన్నస్వదూతాస్సేషయామాస. 32. శూలపినాకహస్తాం
స్తాన్ శివదూతాన్ దృష్ట్వా ౭హం నైవానుగచ్ఛేయమితి బ్రువంత్యాం తస్యాం
జనన్యాం సత్యాం శివదూతాననునయేన విసృజ్య లక్ష్మీవతిం స్తుతవాన్. 3౩.

భాజం కమలాంకస్థలకల్పితాంఘ్రిపద్మమ్, అభివీజితమాదరేణ నీలావ
సుధాభ్యాం చలమానచామరాభ్యామ్. ౩౯. విహితాంజలినా నిషేవ్య
మాణం వినతానందకృతా ౭గ్రతో రథేన, ధృతమూర్తిభిరస్త్రదేవ
తాభిః పరితః పంచభిరంచితోపకంఠమ్. ౪౦. మహనీయతమాల
కోమలాంగం ముకుటీరత్నచయం మహార్హయంతమ్, శిశిరేతరభాను
శీలితాగ్రం హరినీలోపలభూధరం హసంతమ్. ౪౧. తత్తాదృశం
నిజసుతోదితమంబుజాక్షం చిత్తే దధార మృతికాల ఉపాగతేఽపి,
చిత్తేన కంజనయనం హృది భావయంతీ తత్యాజ దేహమబలా కిల
యోగివత్సా. ౪౨. తతశ్శరచ్చంద్రమరీచిరోచిర్విచిత్ర పారిష్లవకేత
నాఢ్యమ్, విమానమాదాయ మనోజ్ఞరూపం ప్రాదుర్బభూవుః కిల
విష్ణుదూతాః. ౪౩. వైమానికాంస్తాన్నయనాభిరామా నవేక్ష్య
హృష్టా ప్రశశంస పుత్రమ్, విమానమారోప్య విరాజమానమనా
యి త్రైస్సా బహుమానపూర్వమ్. ౪౪. ఇయ మర్చిరహర్వళక్ష
వత్సోషడుదజ్ఞాస సమానిలార్కచంద్రాః, చపలావరుణేంద్రధాత్య

మాధవం విశిష్య-భుజగాధిపస్య కేవలస్య భోగాత్తకం దేహాత్మకతల్పం శయ్యాం భజతీతి
తథా తం కమలాయా లక్ష్మ్యా అంకస్థల ఉత్సంగస్థలే కల్పితే స్థాపితే చరణకమలే యేన
తం నీలావసుధాభ్యాభ్యాం స్వభార్యాభ్యాం చలమానాభ్యాం చామరాభ్యాం వీజితం
పసంతమాలా. ౩౯. విహితాంజలినా వినతానందకృతా గరుడేన రథేనాగ్రతో
నిషేవ్యమాణం ధృతమూర్తిభిః పంచభిః శంఖచక్రగదాధనుః ఖడ్గాభ్యాస్త్రదేవతాభిః
పరితోఽంచితోపకంఠం స్ఫురత్సమీపం. ౪౦. పూజనీయం తమాలవత్కమలమంగం
యస్య ముకుటీకృతం రత్నసముదాయం మహార్హయంతం అతఏవ శిశిరేతరభానురుష్ణగు
స్సూర్యస్తేన శీలితాగ్రం శోభితాగ్రం ఇంద్రనీలమణిభూధరం హసంతం. ౪౧. తత్తా
దృశం నిజసుతోదితం కమలనయనం మాధవం చిత్తే దధార మృతికాల ఉపాగతే
చిత్తేన తం హృది భావయంతీ సా ౭బలా యోగివద్దేహం తత్యాజ - ప. ౪౨.
విచిత్రైః కంపమానైర్ధ్వజై రాఢ్యం - ఉ. ౪౩. విరాజమానం విమానమారోప్య సా
త్రైర్బహుమానపూర్వమనీతా. ౪౪. అర్చిరగ్నిరహర్దిశం వలక్షవక్షశ్శుక్లవక్షః
షడుదజ్ఞాసా ఉత్తరాయణమాసాస్సమాః సంవత్సరః. ఇయం సతీ అర్చిరాద్యభిమాని
దేవతాః వాయుసూర్యచంద్రవిష్యద్వరుణాదిలోకాంశ్చ క్రమశోఽతీత్య పరం

లోకాన్ క్రమశోఽతీత్య పరం పదం ప్రవేదే. ౪౫. స్వయమేవ
చిక్షిర్వరేష మాతుశ్చరమం కర్త సమాజహావ బంధూన్, కిమిహస్తి
యతే తవాధికారః కిత్వేత్యేనమమి నినిందురుచ్చైః. ౪౬. అనలం
బహుధాద్ధితాపి తస్మై బత నాదత్త చ బంధుతా తదీయా, అథ కోప
పరీవృతాంతరో ఽసావఖిలాంతానశపచ్చ నిర్తమేంద్రః. ౪౭. సం
చిత్త్య కాష్టాని సుశుష్కవంతి గృహోపకంఠే ధృతతోయపాత్రః, సద
క్షీణే దోష్ణి మమంథ వహ్నిం దదాహ తాం తేన చ సంయతాత్మా.
౪౮. స యాచితా వహ్ని మదుర్యదస్మై శశాప తాన్స్వియజనాన్
సరోషః, ఇతఃపరం వేదబహిష్కృతాస్తే ద్విజా యతీనాం న భవేచ్చ
భిక్షా. ౪౯. గృహోపకంఠేషు చ వః శ్శశానమద్యప్రభృత్యస్త్వితి
తాంశ్చశాప, అద్యాపి తద్దేశభవా న వేదమధీయతే నో యమినాం
చ భిక్షా. ౫౦. తదా ప్రభృత్యేవ గృహోపకంఠేష్వాసీత్ శ్శశానం కిల
పాంత తేయామ్, మహత్సు ధీపూర్వకృతాపరాధో భవేత్పునః కస్య

పరం వైకుంఠం ప్రవేదే - వసంతమాలా. ౪౫. మాతురంత్యం దాహాదికర్త స్వయ
మేవ కర్తృమిచ్ఛుః బంధూన్ సమాహూతవాన్. హేయతే, కిత్వ వంచకాన్తిన్
కర్తణి తవాధికారః కిమస్తి? ఇత్యేవమమి బంధవ ఉచ్చైర్నినిందుః. ౪౬. న కేవలం
సిందామేవ కృతవంతోఽపితు బహుధా స్రాద్ధితాఽపి తదీయా బంధుతా. బలేతి
భేదే ఆశ్చర్యే వా. అగ్నిం నాదత్త. అథానంతరం కోపవ్యాప్తాంతఃకరణోఽసౌ నిర్త
మేంద్రః శ్రీశంకరస్తాన్సర్వాన్ బంధూనశపత్. ౪౭. గృహసమీపే సుశుష్కవంతి
కాష్టాని సంచిత్త్య ధృతం జలపాత్రం యేన స మాతుర్దక్షిణే బాహూ వహ్నిం మమంథ
తేన చ తాం మాతరం సంయతాత్మా దదాహ—ఉ. ౪౮. ఆశపదిత్యుక్తం వివృణోతి.
యద్యస్తాద్యాచితా వహ్నిమస్మై నాదుస్తస్తాత్సరోషస్తాన్ స్వియజనాన్ శశాప. ఇతః
పరం తే ద్విజా వేదబహిష్కృతా భవంతు యతీనాం భిక్షా చైహం గృహే న
భిక్షత్ - ఉపే. ౪౯. వో యుష్మాకం గృహసమీపే చాద్యప్రభృతి శ్శశానమస్తు
ఇత్యేవం తాన్ శశాప. గ్రంథకృదాహ—అద్యాపి తద్దేశభవా వేదాధ్యయనం న
కుర్వన్తి. యతీనాం భిక్షా చ నాస్తి-ఉ. ౫౦. అత్ర విన్నయో న కార్యో యతో
మహత్సు బుద్ధిపూర్వకం కృతోఽపరాధోఽపి లోకే పునః కస్యాపి సుఖాయ న

సుఖాయ లోకే. ౧౧. శాంతః పుమానితి న పీడనమస్య కార్యం శాంతో ౭పి పీడనవశాత్కుఠ్థముద్వహేత్సః, శీతస్సుఖో ౭పి మధితః కిల చందనదుస్త్రీవ్రా హుతాశజనకో భవతి ఊణేన. ౧౨. యద్యప్యశాస్త్రీయతయా విభాతి తేజస్వినాం కర్తృ తథా ౭ప్యనిం ద్యమ్, వినింద్యకృత్యం కిల భార్గవస్య దదుః స్వపుత్రాః కఠిచిద్వృ కాయ. ౧౩. ఇతి స్వజననీమసౌ మునిజనైరపి ప్రార్థితాం పునఃపతన వర్జితామతనుసౌఖ్యసందోహినీమ్, యతిక్షీణిపత్రిర్థలం వితమసం స నీత్వా తతస్తతో ౭న్యమతశాతనే ప్రయతతే స్త పృథ్వీతలే. ౧౪. అథ తత్సహాయజలజాంఘ్రిపాగమేచ్ఛురభీష్పితే ౭త్ర విలంబ ఏషకః, జలజాంఘ్రిరవ్యథ పురా నిజాజ్ఞయా కృతవానుదీచ్యబహుతీర్థసేవ నమ్. ౧౫. ఆససాద శనకైర్దిశం మునేర్యస్య జన్త వసుధాఘటీ స్తృతా, సా శ్రుతిస్సకలరోగనాశినీ యో ౭పి బ జ్జలధిమేకబిందువత్.

భవతి. ౧౧. మహత్సు బుద్ధిపూర్వమపరాధో న కార్యఇతి బోధితమథ శాంతో ౭పి న పీడనీయ ఇత్యాహ—శాంతః పుమానితి. విస్తంభేణాస్య శాంతస్య పీడనం న కార్యం ఇతి శ్రుధం శ్రోధం. తత్ర దృష్టాంతశ్శీత ఇతి. చందనదుః చందనదుఃమ స్త్రీవ్రస్యానమస్తాధుతాశస్యాగ్నేర్జనకః. ౧౨. నన్యశాస్త్రీయమేతత్కర్తృ కిమిత్యా చార్యైరనుష్ఠితమిత్యాశంక్యాహ - యద్యప్యశాస్త్రీయతయా విభాతి తథా ౭పి తేజస్వి నాం కర్తృ నింద్యం న భవతి. తదుక్తం. 'ధర్మవ్యతిక్రమో దృష్టః ఈశ్వరాణాం చ సాహసం, తేజీయసాం న దోషయ వహేన్నర్సభుజో యథా, భార్గవస్య పరశు రామస్య వినింద్యం కృత్యం సమాత్మకభ్రాతృహననరూపం యథా చ కేచిన్మనయో వృకాయ పుత్రానదదుః. భృగువంశ్యస్య కస్యచిన్మనేః కృత్యం ప్రార్థితాప్రదానరూపం కర్తృ వినింద్య దదురితి వా - ఉ. ౧౩. ఇత్యేవం మునిజనైరపి ప్రార్థితాం పునఃపతనవర్జి తాం అనల్పసౌఖ్యస్య సందోహినీం తమోరహితాం గతిం సో ౭సౌ యతిరాజస్య వి జననీం నీత్వా పృథ్వీతలే తతస్తతో ౭న్యమతనిబర్హణే ప్రయత్నం కృతవాః - పు. ౧౪. అథ తస్మిన్నన్యమతశాతనే సహాయస్య పద్మపాదస్యోపాగమనమిచ్ఛురభి లషితే తస్మిన్నేష శ్రీశంకరో విలంబం చక్రే, అథ జలజాంఘ్రిరపి నిజాజ్ఞయా పూర్వం ప్రథమమదీచ్యబహుతీర్థసేవనం కృతవాః. సజసా జగౌ భవతి మంజు భాషిణీ. ౧౫. మునేరగస్త్యస్య దిశం దక్షిణాం వసుధాఘటీ మృత్కుంభీ యస్య సా ప్రసిద్ధా శ్రుతిః శ్రవణం సకలరోగనాశినీ. యచ్ఛృతిరితి వా పాతః. యస్సముద్ర

గీ. అద్రాక్షీత్సుభగాహిభూషితమం శ్రీకాళహస్తీశ్వరం లింగే
సన్నిహితం దధానమనిశం చాంద్రిం కలాం మస్తకే, పార్వత్యా కరు
ణారసాద్ద్రమసా శ్లిష్టం ప్రమోదాస్పదం దేవైరింద్రపురోగమై
ర్జయజయేత్యాభాష్యమాణం మునిః. గీ. ౧. స్నాత్వా సువర్ణముఖరీ
సలీలాశయే ౨ంతర్గత్వా పునః ప్రణమతి స్త. శివం భవాన్యా, ఆనర్ప
భావకుసుమైర్నసా సునావ స్తుత్వా చ తం పురయాచత తీర్థయా
త్రామ్. గీ. ౨. లబ్ధానుజ్ఞాం తజ్జిజ్ఞా రాటూళహస్తీక్షేత్రాత్కాంచీ
క్షేత్రమాగాత్పవిత్రమ్, సంసారాబ్ధిం సంతితిర్హోః ప్రసిద్ధం వృద్ధాః
సాహుర్యధి లోకే హ్యముష్మిక. గీ. ౩. తత్రై కామ్రాధీశ్వరం విశ్వ
నాథం నత్వా గమ్యం స్వీయభాగ్యాతిశీత్యా, దేవీం ధామాంతర్గతా
మంత కా రేహార్దం రుద్రస్యేవ జిజ్ఞాసమానామ్. ౪. కల్లాలేశం ద్రాక్ష
తో నాతిదూరే లక్ష్మీకాంతం సంవసంతం పురాణమ్, కారుణ్యార్ద్ర
స్వాంతమంతాదిశూన్యం దృష్ట్వా దేవం సంతతోవైకభక్త్యా. ౫. ౬.
పుండరీకపురమాయయా మునిర్యత్ర నృత్యతి సదాశివో ౭నిశమ్,
వీక్షతే ప్రకృతిరాదిమా హృదా పార్వతీపరిణతిశ్శుచిన్వితా. ౭. ౮.
తాండవం మునిజనో ౯త్ర వీక్షతే దివ్యచక్షురమలాశయో ౧౦నిశమ్,

మేకబిందువదహిల్ - రథో. గీ. ౧. తస్య దిశి లింగే సన్నిహితం శ్రీకాళహస్తీశ్వరం
మునిరద్రాక్షీతం విశిష్టి - సుభగేసాహిసా భూషితా తమర్యస్య ఆనిశం చాంద్రిం
కలాం మస్తకే దధానం కరుణారసేనాద్ద్రమనో యస్యాస్తయా పార్వత్యా ఆలిం
గితం ప్రమోదస్థానమింద్రప్రముఖైర్దేవైర్జయ జయేత్యాభాష్యమాణం - కా. గీ. ౨.
సువర్ణముఖర్యా నద్యాస్సలీలాశయే ౨ంతః స్నాత్వా పునర్గత్వా భవాన్యా సహితం
శివం ప్రణమతి స్త. భావప్రమైరర్పయిత్వా మనసా మ్రుతిం చకార - ప. గీ. ౩ - ౪.
స్వీయభాగ్యాతిశయేన సాప్యం ధామాంతర్గతామంతకస్యారేః రుద్రస్య హర్దం జిజ్ఞా
సమానామివ శ్లితాం దేవీం చ నత్వా. తతో ఝడితి నాతిదూరే సంవసంతం కల్లాలేశా
ఖ్యం లక్ష్మీకాంతం దేవం దృష్ట్వా ఏకభక్త్యా తుతోషేతి పరేణాన్వయః. కా. ౫. ౬. స్వాం
తం మనః ఆద్యంతరహితం ఆద్యంతాదిరూపవికారశూన్యం-శాలినీవృత్తమ్. ౭. ౮. ఆదిమా
ఆద్యా ప్రకృతిః పార్వతీరూపేణ పరిణతా నృత్యంతం శివం సదా వీక్షతే - రథో.
౯. ౧౦. జన్మమృత్యుభయభేదకం దర్శనాన్నేత్రమానసవిరోధకారకం తాండవం దివ్య
చక్షురమలాశయో మునిజనో ౯త్రానిశం వీక్షతే జన్మమృత్యుభయభేది యద్దర్శనం

22. పుత్రాస్సమిత్రా ననబంధువర్గో న రాజబాధా న చ చోరభీతిః,
 కృతార్థతామూలపదం యతిత్వం ప్రసూనవంతం ఫలితం మహాంతమ్.
 2౩. శాఖోపశాఖాంచితమేవ వృక్షం బాధంత ఆగత్య న తద్విహీనమ్,
 యథాతథా వా ధనినం దరిద్రా బాధంత ఆగత్య దినేదినే స్త. 2౪.
 కుటుంబరక్షాగతమానసానామాయాతి నిద్రాపి సుఖం న జాతు,
 క్వ దేవతార్చా క్వ చ తీర్థయాత్రా క్వ వా నిషేవా మహతాం భవే
 న్నః. ౨౦. అశ్రౌష్ట సన్న్యాసకృతం భవంతం విస్తాత్కుతశ్చిద్రహ
 మాగతాన్నః, కాలో ఒత్యగాత్రే బహురద్య దైవాతీర్థస్య
 హేతోర్ద్రహమాగత స్త్వమ్. ౨౧. యథా శకుంతాః పరవర్ధితాః
 ద్రుమాః సమాశ్రయంతే సుఖదాంస్త్యజంత్యపి, పరప్రక్షప్తాస్తతదేవ
 తాగృహాన్యతిస్సమాశ్రిత్య తథోజ్ఞుతి ధృవమ్. ౨౨. యథాహి
 పుష్పాణ్యభిగమ్య షట్పదాస్సంగృహ్య సారం రసమేవ భుంజతే,
 తథా యతిస్సారమవాప్నువన్సుఖం గృహాద్గృహాదోదనమేవ భిక్ష
 తే. ౨3. యతేర్విరజ్యాత్కృతిః కళత్రం దేహం గృహం సంయతమేవ
 సౌఖ్యమ్, విరక్తిభాజస్తనయాః స్వశిష్యాః కిమర్థసియం యతినో మహా

నాస్తీత్యర్థః. 22. కించ సర్వబాధావినిర్దుక్తత్వాత్ కృతార్థతామూలపదం యతిత్వ
 మేవేత్యాహ-పుత్రా ఇతి. తేషామభావే తత్కృతా బాధా నాస్తీత్యర్థః ధనినామేవ
 బాధా న తు నిష్కించనానామితి సదృష్టాంతమాహ-పుష్పవంతం ఫలితం మహాంతం
 వృక్షమితి పరేణాన్వయః. 2౩. శాఖోపశాఖాభిరంచితం వ్యాప్తమలంకృతం వా.
 తథా వా తథైవ. 2౪. కించ కుటుంబరక్షాగతమానసానామస్తాకం సుఖం న
 భవతి తథా కదాచినిద్రాపి నాయాతి. తథా చైవవిధానాం నః క్వ దేవతా
 ర్చాది. ౨౦. కస్తాచ్చిదైకాన్నో గృహమాగతాత్ కస్తాచ్చిద్విస్తాదితి వా - ఇంద్ర.
 ౨౧. తీర్థస్య హేతోర్స్త్యం గృహమాగతో ఒసి న తు మమతావశాద్యతేస్సీన్వి
 యత్యేన గృహపరిగ్రహాభావాదిత్యాశయేన సదృష్టాంతమాహ - యథా శకుంతాః
 పక్షిణః పరివర్ధితాః పృత్యాః సుఖదాన్సమాశ్రయంతే త్యజంత్యపి. అసుఖదాం
 స్తాంస్త్యజస్త్యపీతి వా. తథా యతిః పరప్రక్షప్తాస్తతాత్ దేవతాగృహంశ్చ సుఖ
 దాత్ సమాశ్రిత్య ధృవముజ్ఞత్యపి. ప. ౨౨. తత్రాపి తత్తద్రహే యతేర్ద్రమనం
 శ్రమరవతీదాకరం న భవతీత్యాహ - యథేతి. సుఖం యథా స్యాత్తథా - ఉ.
 ౨3. కించ యతేః కిమపి ప్రార్థసియం నాస్తీత్యాహ - యతేర్విరజ్యయా ఆత్మావ

త్వత్. ౧౪. మనోరథానాం న సమాప్తిరిష్యతే పునఃపునస్సంతనుతే
 మనోరథాన్, దారానభీష్పర్యతతే దివానిశం తానాప్రిష్య తేభ్య
 స్తనయానభీష్పతి. ౧౫. అనాపువన్ దుఃఖమసౌ సుతీవ్రం ప్రాప్నోతి
 చేష్టేన వియుజ్యతే పునః, సర్వాత్మనా కామవశస్య దుఃఖం తస్మా
 ద్విరక్తిః పురుషేణ కార్యా. ౧౬. విరక్తిమూలం మనసో విశుద్ధిం తస్మా
 లమామూర్తహతాం నిషేవామ్, భవాదృశాస్తేన చ దూరదేశే
 పరోపకారాయ రసామటంతి. ౧౭. అజ్ఞాతగోత్రా విదితాత్మతత్త్వా
 లోకస్య దృష్ట్యా జడవద్విభాంతః, చరంతి భూతాన్యనుకంపమానా
 స్సంతో యదృచ్ఛోపసతోపభోగ్యాః. ౧౮. చరంతి తీర్థాన్యపి సంగ్ర
 హీతుం లోకం మహంతో నను శుద్ధభావాః, శుద్ధాత్మభావాః క్షపితో
 రుపాపాస్తజ్జుప్తమంభో నిగదంతి తీర్థం. ౧౯. వస్తవ్యమత్ర కతిచి
 ద్వివసాని విద్వంస్తద్దర్శనం వితనుతే ముదితాది భవ్యమ్, ఏష్యద్వియో
 గచకితా జనతేయమాస్తే దుఃఖం గతే ౭త్ర భవితేతి భవత్యసంగే.
 ౨౦. కోశం క్లేశమలస్య లాస్యగృహ మప్యుద్రంహసామాలయం

గతిస్సైవ భార్యా. హే మహాత్మత్. ౧౪. కామవశస్య తు దుఃఖమేవేత్యాహ-మనో
 రథానామితి ద్వాభ్యాం. తేభ్యో దారేభ్యః. ౧౫. దారాదీననాపువన్ దుఃఖమేవ
 సుతీవ్రం ప్రాప్నోతి పునరిష్టేన చ వియుజ్యతే. ౧౬. విరక్తిశ్చ భవద్విధానాం మహతాం
 సేవయా శుద్ధచేతసో భవతీత్యాహ-మనసో విశుద్ధిర్విరక్తేర్నూలమాహుః. తస్యా అపి
 విశుద్ధేర్నూలం మహతాం సేవామాహుస్తేన కారణేన చ భవాదృశాః పరోపకారాయ
 దూరదేశే భూమిమటంతి. ౧౭. యదృచ్ఛయోపసతం సమీపే ప్రాప్తం భోగ్యం యేభ్య
 స్తే. ౧౮. తీర్థాన్యపి లోకసంగ్రహార్థం చరంతి న తు స్వశుభ్యర్థం. యతః శుద్ధభావాః
 యతశ్శుద్ధాత్మవిద్యాక్షపితోరుపాపాః. 'తదధికమక్షత్రపూర్వాభ్యుదయారణ్యేషవిసాకౌ
 తిద్వ్యవచేశాది'తి న్యాయాత్. తథాచైవం విధైస్తద్దృష్టం జలం తీర్థం నిగదంతి. తేషాం
 ౭త్ర గమనం లోకసంగ్రహార్థమేవేత్యర్థః. ౧౯. ఏవం స్తుత్యా ౭భిముఖకృత్య ప్రార్థ
 యతే-హేవిద్వన్నత్ర కతిచిద్వివసాని వస్తవ్యం యతో భవ్యం శుభం యోగ్యం వా
 భవద్దర్శనం ముదితాది వితనుతే. ఇయం జనతా తు అసంగే భవతి త్వయి గతే సత్యత్ర
 దుఃఖం భవిష్యతీతి విచార్యై వాధునైవ భవిష్యద్దుఃఖేన చకితా ఆస్తే-వ. ౨౦. ఆత్ర
 నివాసం విధాయ వయం త్వయా సంశోధ్యా ఇతి బంధవస్సాక్షోశమాహుః. క్లేశమలస్య

వైశూన్యస్య నిశాంతముత్కటమృషాభాషావిశేషాశ్రయమ్,
సామాంసలమాశ్రితా ఘనధనాశంసానృశంసా వయం వర్జ
ర్జనసంగమం కరుణయా శోధ్యా యతీందో త్వయా. ౯౧.
సక్తి వియునక్తి దేహినం దైవమేవ పరమం మనాగపి, ఇ
నివృత్తికాలయోర్నిర్వికారహృదయో భవేన్నరః. ౯౨. మధ
కాలే తుధితస్తృషార్తః క్వ మే ౭న్నదాతేతి వదన్నుపై
స్తస్య నిర్వాపయితా తుధార్తైః కస్తస్య పుణ్యం వదితుం
౯౩. సాయం ప్రాతర్వహ్నికార్యం వితన్వ న్నజ్జంస్తోయే దండ్
నీచ, నిత్యం వర్ణి వేదవాక్యాన్యధీయన్ తుధావీ శీఘ్రం
నో గేహమేతి. ౯౪. ఉచ్చైశ్శాస్త్రం భాషమాణో ౭పి
స్తారం మంత్రం సంజపన్వా యతాత్మా, మధ్యేఘ్రం జాత
ప్రదీప్తే దండ్రి నిత్యం గేహినో గేహమేతి. ౯౫. యదన్య
నిజం శరీరం పుష్టంస్తపో ౭యం కురుతే సుతీవ్రమ్, కర్త

కోశం పాత్రమపి చోత్కటరంహసామతిసాహసానామాలయం వైశూన్యస్య
సూచకతాయా నిశాంతమోకః. 'నిశాంతస్త్రీఘ కాంతే స్వాస్థీర్లబం తు భ
రితి మేదిని - ఉత్కటమృషాభాషణస్య విశేషేణాశ్రయం భాషావిశేషాణా
హింసయా మాంసలం వ్యాప్తం త్యక్తుం యోగ్యం దుర్జనానాం సంగమో య
భూతం స్ఫురద్గృహమాశ్రితాః అతఏవ ఘనీభూతయా ధనతృప్తయా క్రూ
దృధా ధనాశంసా యేషామితి భిన్నం వా పదం. ఘనధనస్యాశంసా యేషా
సమాసః. ఏవం భూతా వయం హే యతీందో, త్వయా కరుణయా శోధ్యా
కా. ౯౧. ఏవముక్తః పద్మపాద ఉవాచ—పరమం బ్రహ్మచికం తుద్రం
మపి దేహినం దైవమేవ సంయునక్తి. వియునక్తి చ. తస్మాద్విష్టసంగతినివృత్తి
ర్నరో నిర్వికారహృదయో భవేత్. ౯౨. యత్తు ప్రసూనవంతం ఇత్యాద్యుక్త
మధ్యాహ్నకాల ఇతి - ఉ. ౯౩. కించాశ్రమత్రయోపదేశ్యత్వాదపి పుణ్య
ధన్య ఇత్యాశయేన బ్రహ్మచారిణస్తదుపదేశకతామాహ-సాయమితి. దండకృష్ణ
స్త ఇతి తథాభూతో వర్ణి బ్రహ్మచారి నిత్యం వేదవాక్యాని పఠన్ తుధా
ప్రాప్య శీఘ్రం గేహినో గేహమేతి - కాలి. ౯౪. అథ యతేస్తామాహ
రితి. తారం ప్రణవం ఘ్రస్య దినస్య మధ్యే - ఇంద్ర. ౯౫. వానప్ర
మాహ—యస్యాన్నదానేన నిజం శరీరం పుష్టన్నయం తపస్వి సుతీవ్రం త

దదతోఽన్నమర్థమితి స్మృతిస్సంవృతేనవద్యా. ౯౬. పుణ్యం
గృహస్థేన విచక్షణేన గృహేషు సంచేతుమలం ప్రయాసాత్, వినా
౭పి తత్కర్తృనిషేవణేన తీర్థాదిసేవా బహుదుఃఖసాధ్యా. ౯౭. గృహీ
ధనీ ధన్యతరో మతో మే తస్యోపజీవంతి ధనం హి సర్వే, చార్హేణ
కశ్చిత్ప్రణయేన కశ్చిద్దానేన కశ్చిద్బలతో ౭పి కశ్చిత్. ౯౮. సంతో
షయేద్వేదవిదం ద్విజం యస్సంతోషయత్యేష స సర్వదేవాః, తద్వేద
విప్రే నివసంతి దేవా ఇతి స్మ సాక్షాచ్ఛృతిరేవ వక్తి. ౯౯. స్వధర్మ
నిష్ఠా విదితాఖిలార్థా జితేంద్రియాస్సేవితసర్వతీర్థాః, పరోపకారప్ర
తితో మహాంత ఆయాంతి సర్వే గృహిణో గృహాయ. ౧౦౦. గృహీ
గృహస్థో ౭పి తదశ్నుతే ఫలం యత్తీర్థసేవాభిరవాప్యతే జనైః, తత్త
స్య తీర్థం గృహమేవ కీర్తితం ధనీ వదాన్యః ప్రవనేన్న కశ్చన. ౧౦౧.
అంతస్సితా మూషకముఖ్యజీవా బహిఃస్థితా గోమృగపక్షిముఖ్యాః,
జీవంతి జీవాస్సకలోపజీవ్యస్తస్తాద్గృహీ సర్వవరో మతో మే.
౧౦౨. శరీరమూలం పురుషార్థసాధనం తచ్ఛాస్త్రమూలం శ్రుతితో
౭వగమ్యతే, తచ్ఛాస్త్రమస్తాకమమీషు సంస్థితం సర్వం ఫలం గేహ

తపఃకర్తుస్తస్య తపసోఽర్థం తస్యాన్నం దదతోఽర్థమితి స్మృతిః ప్రవృత్తే - ౬.
౯౬. న స్వేషమపి గృహవ్యగ్రస్య గృహస్థస్య తీర్థాదిసేవాజన్యం పుణ్యం తు దుర్లభ
మేవేతి చేత్తత్రాహ—విచక్షణేన గృహస్థేన ప్రయాసాద్వినా ౭పి ప్రయాసకర్తృ
నిషేవణేన పుణ్యం సంచేతుమలం శక్యతే. తీర్థాదిసేవాయాః ప్రయాససాధ్యత్వం
ప్రసిద్ధమేవేత్యాహ—తీర్థాదితి. ౯౭. న కేవలం బ్రహ్మచార్యాదయ ఏవ గృహ
స్థముపజీవంత్యపి తు సర్వవివేత్యాహ—గృహీతి. హి యస్తాత్. ౯౮. కించ యో
వేదవిదం విప్రం సంతోషయేత్ స ఏష సర్వాః దేవాః సంతోషయతి. తద్వేద
విప్రే వేదవిది బ్రాహ్మణే. ౯౯. నను తథా ౭పి స్వయమేవ ప్రవాసం కృత్వా పుణ్యం
కుతో న సంపాదనీయమితి చేత్తత్రాహ—స్వేతి ద్వాభ్యాం. ౧౦౦. తత్తస్తాత్తస్య
గృహమేవ తీర్థం కీర్తితమతో ధనీ వదాన్యో దాతా స్యాన్న తు కశ్చనాపి ప్రవా
సం కుర్యాదిత్యర్థః. ౧౦౧. గృహిణస్సర్వశ్రేష్ఠత్వం పురుషపాదయతి—అంతః
స్థితా ఇతి. ౧౦౨. కించ శరీరం మూలం యస్య తథావిధం పురుషార్థసాధనం తచ్చ శరీర
మన్నం మూలం యస్య తత్తథాభూతం 'అన్నాదేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయంతే'

పతిద్రుమాశ్రయమ్. ౧౦౩. బ్రవీమి భూయశ్శృణుత
 గృహగతం పూజయతాతురాతిథిమ్, సంపూజితో వ
 త్కులం నిరాకృతాత్కిం భవతీతి నోచ్యతే. ౧౦౪.
 కురుత శ్రుతీరితం కర్త ద్విజా నో జగతామధీశ్వర
 ప్రార్థనయాపి తేన స్వాంతస్య శుద్ధిర్భవితా ౭చిరేణ వ
 రంభశ్శిష్యత్సుఫణితివధూటీకుచతటీపటీవత్పాటీరాగరవ
 హృదః, తథాప్యేతే పూతా యతిపతిపదాంభోజభజన
 సుదయహృదయాభాస్సుకృతినః. ౧౦౬. సందిశ్యేత్థం బం
 రాజో భిక్షాం చక్రే మాతులస్యైవ గేహే, పప్రచ్చైచ్చ
 భుక్తవంతం కింస్విచ్ఛన్నం పుస్తకం శిష్యహస్తే. ౧౦౭.
 భాష్యగేతి బ్రువాణం తాం దేహీతి ప్రోచిషే దత్తవా
 త్తాం మాతులస్తస్య బుద్ధిం దృష్ట్వానందీతేదమా
 ౧౦౮. ప్రబంధనిర్మాణవిచిత్రనైపుణీం దృష్ట్వా ప్రమ

ఇతి శ్రుతేరవగమ్యతే. ౧౦౩. ఏవముక్త్యా పునః పరమహితోపదేశ
 మాపాదయతి - బ్రవీమితి, యుష్టాకం గృహానాగతమాతురమతి
 యతేత్యాదరపదమత్రాప్యనుషంజనీయం. కిమత ఇతి చేత్తత్రానా
 ర్యః కుల ముద్ధరే నిరాకృతాత్తస్మాత్కిం భవతీతి చేత్తదత్వంత
 నోచ్యతే. ౧౦౪. కించ శ్రుతిచోదితం నిత్యాదికర్త ఫలాభిసంధిం
 ద్విజాః, జగతామధీశ్వరస్తుష్యేదితి ప్రార్థనయా ౭పి నో కురుత
 నిష్కారణకర్తణా వో ౭ంతకరణస్య శుద్ధిరచిరాదేవ భవిష్యతి
 భవాదృశా ఇత్యాద్యుక్తం తత్రాప్యాహ—ససంరంభం యథా భవతి
 యాః సుఫణితివధూట్యః ప్రియవాదినోఽపి పథస్తాసాం కుచతట్యా
 పాటీరేణ చందనమయేనాగరవేణాగరుమయేన చ నవేన పం
 శాచ్ఛంతకరణం యేషాం యద్యపేషంభూతా ఏతే వయం తథా
 శంకరస్య పదకమలయోర్భజనోత్పవేన క్షీణా క్షేణా యేషాం భజన
 'కాలవిశేషోత్పవయోః క్షణ' ఇత్యమరః - శి. ౧౦౬. ఉపసంహర
 ౧౦౭. ఏవం శ్రుత్వా భాష్యగా టీకేతి బ్రువాణం పద్మపా
 దేహీతి మాతులః ప్రోవాచ. పద్మపాదో దత్తవాంశ్చ కించిత్తేద
 ౧౦౮. తస్యేత్యాది వివృణోతి-ప్రేతి. వివేద ప్రాప భేదమిత్యాది సో

కించిత్, మతాంతరాణాం కిల యుక్తిజాలైర్నిరుత్తరం బంధనమాలు
లోచే. ౧౦౯. గురోర్మతం స్వాభిమతం విశేషాన్నిరాకృతం తత్ర
సమత్సరోఽభూత్, సాధుర్నిబంధోఽయమితి బ్రువాణస్తం సాభ్య
సూయోఽపి కృతాభినందః. ౧౧౦. సేతుం గచ్ఛామ్యాలయే పుస్త
భారం తేన్యసేమం వర్తతే మేఽత్ర జీవః, విద్యన్యద్వద్వోగృహదా
పరేషాం ప్రీతిః పూర్ణా నస్తథా పుస్త భారే. ౧౧౧. ఇత్యుక్త్వా తే
మాతులం మస్కరీశః శిష్యైర్వృష్ట్యైః సేతుమేష ప్రతస్థే, ప్రస్తాతుః
శ్రీపద్మపాదస్య జాతం కష్టం చైష్యత్సూచనాయై నిమిత్తమ్. ౧౧౨.
వామం నేత్రం గంతురస్పందతైవ బాహుః పుసోఽపి వామస్తథోరుః,
చుక్షావోఽచ్చైర్వృంత కశ్చిత్పురస్తాత్తత్సర్వం ద్రాక్ష్యోఽగణిత్యా
జగామ. ౧౧౩. గతేఽత్ర మేనే కిల మాతులోఽస్య గ్రంథే స్థితే
ఽస్తి గురుపక్షహానిః, దగ్ధేఽత్ర జాయేత మహాన్పుచారో నోక్త్వా
నిరాకర్తమపి ప్రభుత్వమ్. ౧౧౪. పక్షస్య నాశా ద్దృహనాశ
ఏవ నో వరం గృహేణైవ దహామి పుస్తకమ్, ఏవం నిరూప్య

రాణామితి - ఉ. ౧౦౯. కించ స్వాభిమతం ప్రభాకరమతం విశేషాత్తత్ర నిబంధే
నిరాకృతమాలూచే ఆలోకితవాక్. తత్రేతి పదద్వయం మధ్యమణిన్యాయేనోభయ
త్రాపి సంబంధనీయం. యత ఏవమతస్తత్ర నిబంధే సమత్సరోఽభూత్. సాధు
ర్నిబంధోఽయమితి తం బ్రువాణస్సాభ్యసూయోఽపి కృతాభినందోఽభూత్.
౧౧౦. అథ పద్మపాద ఉవాచేమం పుస్తకభారం తవాలయే న్యస్య సేతుం గచ్ఛామిత్య
త్ర మే మనో వర్తతే స్థాపనస్య రక్షార్థత్వాత్పమ్యుక్త్యయా రక్షా కార్యేత్యాశయే
నాహ-హే విద్యన్నితి-తవేదం విదితమితి సంబోధనాశయః-శా. ౧౧౧. భవిష్యత్సూచ
నాయ కష్టం నిమిత్తం జాతం. ౧౧౨. కిం తదిత్యపేక్షాయామాహాస్య గంతుర్వామం
నేత్రమస్పందత. తత్రైవ వామో బాహురపి పుసోఽపి. తథా చ వామక్షారురపి. హంత
భేదే. కశ్చిత్పురస్తాదచ్చైశ్చుక్షావ త్తుతం కృతవాక్. తత్సర్వం సోఽగణయిత్వా
ర్పుడితి జగామ. ౧౧౩. అస్తిన్నద్దపాదే గతే సతి ఆత్మాస్తిన్గ్రంథే దగ్ధే సతి గురు
పక్షస్య మహాన్పుచారః. నను వాచైతన్నతం నిరాకర్తవ్యమిత్యాశంక్యాహోక్త్వా
నిరాకర్తం తు ప్రభుత్వం నాస్తి. ఇదమసంగతమిత్యుక్త్యాసీతి వా - ఉ. ౧౧౪. తస్మా
త్ప్యగృహేణ సహేవ పుస్తకం దహామి యతస్య పక్షనాశాద్దృహనాశ ఏవనోఽస్మా
కం వరమితి స్వమనసి విచార్య గృహే వహ్నిం స్థాపితవాస్తే గృహమగ్నిర్దహతీతి

న్యదథాద్ధతాశనం చుక్రోశ చాగ్నిర్దహతీతి మే గృహమ్. ౧౧౫. ఐతిహ్యమూశ్రిత్య వదంతి చైవం తదేవ మూలం మమ భాషణే ౭౩, యావత్కృతం తావదిహాస్య కర్తుః పాపం తతస్సాన్యద్విగుణం ప్రవక్తుః. ౧౧౬. గచ్ఛన్న సౌ ఘల్లమునేర్జగామ తమాశ్రమం యత్ర చ రామచంద్రః, అశ్వత్థమూలే న్యధిత స్వచాపం స్వయం కుశానాముపరి న్యషీదత్. ౧౧౭. తీర్త్వా సముద్రం జనకాత్మజాయాస్సందర్శనోపాయ మనీక్షమాణః, వసుంధరాయాం ప్రవణాః ప్లవంగా నవారిరాశౌ ప్లవనం క్షమంతే. ౧౧౮. సంచింతయన్నితి కుశాసనసన్నివిష్టో జ్యోతిస్తదైక్షత విదూరగమేవ కించిత్, సంవ్యాఘ్రవజ్జగదిదం సుఖశీతలం యత్సంప్రార్థనీయమనిశం మునిదేవతాభిః. ౧౧౯. ఆగచ్ఛదాత్తాభిముఖం నిరీక్ష్య సర్వే తదుత్తస్థురుదారపీఠ్యాః, తతః పుమాకారమదృశ్యతైతన్మహాప్రభామండలమధ్యవర్తి. ౧౨౦. మధ్యేప్రభామండలమైక్షతాంచితం శివాకృతిం సర్వతపోమయం పునః, లోపాదిముద్రాసహితం మహామునిం ప్రాబోధి కుంభోద్భవమాదరాజ్జనైః. ౧౨౧. ఆగస్త్యదృశ్వా రఘునందనస్తత స్సఖేద మంతఃకరణోత్థ మత్యజత్, ప్రాయో మహద్దర్శనమేవ దేహినాం క్షీణోతి ఖేదం రవివన్మహాతమః.

చుక్రోశ. ౧౧౫. న తు గుప్తమేవ మయా ప్రకాశితం యతో యావత్కృతం తావదేవేహ కర్తుః పాపం స్యాత్ప్రవక్తుస్త తతః కర్తుస్సకాశాద్విగుణం స్యాత్. ఆప్రకాశితప్రకాశకం కథనం ద్విగుణపాపావహమితి బోధనాయ ప్రశబ్దః. ౧౧౬. గచ్ఛన్న సౌ పద్మపాదః ఘల్లమునేస్తం ప్రసిద్ధమాశ్రమం జగామ. యత్ర చ రామచంద్రో ౭శ్వత్థమూలే చాపం న్యధిత - స్వయంకుశానాముపరి న్యషీదత్ ఉపవిష్టవాక్ - ఆ. ౧౧౭. సముద్రం తీర్త్వా జానక్యా యద్దర్శనం తత్రోపాయ మనీక్షమాణః ప్లవంగా వానరా భూమా ప్రవణాః ప్లవనశీలా వారిరాశౌ ప్లవనం న క్షమంతే ఇతి సంచింతయన్కుశాసనసన్నివిష్టశ్రీరామచంద్రస్తదా విదూరగమేవ కించిజ్యోతిరైక్షత. తద్విశిషి - సంవ్యాఘ్రవదితి - ఉ. ౧౧౮. ప. ౧౧౯. ఏకజ్యోతిః - ఉ. ౧౨౦. ప్రభామండలస్య మధ్యే స్ఫురత్ శివాకృతిం తపోమయం జ్యోతిరైక్షత. పునః లోపా ఆదిర్యస్యాస్తథాభూతయా ముద్రయా లోపాముద్రయేతి యావత్తయా సహితం కుంభోద్భవమగస్త్యం జనైస్సహ ప్రాబోధి. జనైః కరణైరితి వా. ౧౨౧. ఆగస్త్యదృశ్వా ఆగస్త్యం దృష్టవాక్. తతో దర్శనానంతరం అంతఃకరణోత్థం ఖేద

౧౨౨. సభార్యమధ్యదిభిరర్చయిత్వా రామస్తదంఘ్రిం శిరసా న
నామ, తూష్ణీం ముహూర్తం వ్యసనార్ణవస్థో ధృతిం సమాస్థాయ పున
ర్భభాషే. ౧౨౩. దృష్ట్వా భవంతం పితృవత్ప్రమోదే యన్తామగా
దుఃఖమహార్ణవస్థమ్, మన్యే మమాత్మానమవాప్తకామం పంశో
మహాన్తే తపనాత్ప్రవృత్తః. ౧౨౪. న తత్ర మాదృగ్జనితా న జాతః
పదచ్యుతో ఽహం ప్రథమం సభార్యః, సలక్షణో ఽరణ్యముపాగ
తశ్చ మారీచమాయానిహతాంతరంగః. ౧౨౫. తత్రాపి భార్యామ
హృత చ్ఛలేన స రావణో రాక్షసపుంగవో మే, సాచాధునాఽశోకవనే
సమాన్తే కృశావియోగాత్స్వత ఏవ తస్మి. ౧౨౬. తీర్త్వా సముద్రం
వినిహత్య దుష్టం బలేన సీతాం మహతా హరామి, యథా తథోపాయ
ముదాహర త్వం న మే త్వదన్యోఽస్తి హితోపదేష్టా. ౧౨౭. ఇతిరితో
వాచమువాచ విద్వాన్తా రామ శోకస్య వశంగతో భూః, పంశ
ద్వయే సంతి నృపా మహాంతస్సంప్రాప్య దుఃఖం పరిముక్తదుఃఖాః.
౧౨౮. త్వమగ్రణీర్దాశరథే ధనుర్భృతాం తవానుజన్యాపి సమో న
లక్ష్యతే, ప్లవంగమానామధిపస్య కోటిశో మాముంచ మాముంచ
వచో వినాథమ్. ౧౨౯. సహాయసంపత్తిరియం తవాస్తి హితోపదే
ష్టా ఽప్యహమస్మి కశ్చిత్, వారానిధిః కిం కురుతే తవాయం స్వరా
ధునా గోష్పదమాత్రమేనమ్. ౧౩౦. పురేవ చార్వభిమహం పిబా

మత్యజత్. ౧౨౨. దుఃఖసాగరస్థో ముహూర్తం తూష్ణీంభూత్వా ధృతిం సమాస్థాయ
పునరువాచ. ౧౨౩. పితృపద్భవంతం దృష్ట్వా ప్రమోదే యన్తా దుఃఖమహార్ణవస్థం
మాం త్వమగా ఆగతవాససి అహమాత్మానం ప్రాప్తకామం మన్యే. ఏవం మునిమభి
ముఖీకృత్య స్వదుఃఖ మావేదయతి. మే మహా స్వంశస్తపనా దాదిత్యా త్రస్వవృత్తః
న తత్రేతి పరోణాన్వయః - ఇ. ౧౨౪. తస్మిన్వంశే మమ సదృశో నోత్పత్స్యతే
నాప్యజనిష్ట. కుత ఇతి చేదేవంవిధత్వాన్తమేత్యాహ - ఆదౌ సభార్యః పదాద్రాజ్యత్
ప్రచ్యుత స్తత్రాప్యయోధ్యాయాం న స్థితః కింతు సలక్షణో వనముపాగతః. తత్రాపి
మారీచమాయయా నిహతాంతరకరణః - ఉ. ౧౨౫. తత్రాపి రాక్షసపుంగవో రావణో
మే భార్యాం ఛలేనాహృత. తస్మి కృశాంగీ. ౧౨౬ - ౧౨౭ - ౧౨౮. యదుక్తం న
తత్ర మాదృగితి తత్రాహ - త్వమితి. తస్మాద్వినాథమనాథం దీనం పచో మా
ముంచ మాముంచేతి సంభ్రమే వీప్సా. ౧౨౯. జలానాం నిధిః సముద్రః. ౧౩౦.

మి శుష్కే ౭త్ర తేన ప్రతియాహి లంకామ్, ఏవం మ
 రుపార్జితా స్యాద్భద్రే తు వార్ధౌ తవ సా ౭౭ర్జితా స్యాత్
 నేతుం వార్ధౌ బంధయిత్వా జహి త్వం దుష్టం చౌర్యా
 హృతా ౭౭సీత్, స్రాప్నోషి త్వం కీర్తిమాచంద్రతారం
 బంధయ త్వం కపింద్రైః. ౧౩౨. ఇత్థం యత్ర ప్రేరితో ౭గ
 నేతుం రామో బంధయామాస వార్ధౌ, తుంగైః శృంగైః
 గత్వా తం హత్వాజౌ జానకీమానినాయ. ౧౩౩. తత్తాదృ
 తీర్థే స భిక్షుః స్నాత్వా భక్త్యా రామనాథం ప్రణమ్య, త
 త్పత్తయే మానుషాణాం శిష్యేభ్యస్తద్వైభవం సమ్యగూ
 తన్నాహాత్వం వర్ణయంతం మునిం తం పప్రచ్ఛనం కశ్చి
 శ్చిత్, రామేశాఖ్యా కిం సమాసోపపన్నా పృష్టప్రేథా
 సమాసమ్. ౧౩౪. రఘూద్వహస్తత్పురుషం పరం జగౌ శి
 వ్రీహి సమాసమైరయత్, రామేశ్వరే నామని కర్తృధారయ
 మాహుః స్త సురేశ్వరాదయః. ౧౩౫. ఏవం నిశ్చితో
 మాసం శ్రుత్వా తత్రత్యో బుధో యో ౭భ్యనందత్,
 స్మిన్తైరథ స్తూయమానః కంచిత్కాలం తత్ర యో
 ౧౩౬. తస్మాదార్యః ప్రస్థితో ౭భూత్సశిష్యస్తీర్థన్నానోపా
 లత్వః, పశ్యన్దేశాన్తాతులీయం జగాహ గేహం ద
 పుస్తేన సార్థమ్. ౧౩౭. శ్రుత్వా కించిత్తేదమావేదివా

చారుస్సందరశ్చాసావధిశ్చ తం చారు యథా స్యాత్తథేతి వా. తేన
 సముద్రే శుష్కే సతి సా కీర్తిః. ౧౩౧. యస్మాదేవం తస్మాత్సముద్ర
 యిత్వా దుష్టం జహి. యేన చౌర్యాత్సీతా హృతా ఆసీత్. కాలి.
 రుచ్ఛితైస్తేన నేతునా తం రావణం ఆజౌ సంగ్రామే. ౧౩౩ - ౧౩౪
 నేనోపపన్నా. ౧౩౪. రామశ్యేశ ఇతి తత్పురుషం కేవలం శ్రీరామః
 శివస్తు రామఈశో యశ్యేతి బహువ్రీహిసమాసం కేవలముక్తవాక్.
 రామశ్చాసావీశ్వరశ్చేతి కర్తృధారయం పరం సమాహుస్త్స - ఉ.
 రామేశాఖ్యాయాః సమాసం తత్రత్యో విపశ్చిత్సముదాయః. యో
 కాలి. ౧౩౬. స్నానేనోపాత్తం చిత్తనిర్మలత్వం యేన స తస్య గృ
 సహ దాహం శ్రుత్వేతి పరేణాన్వయః. ౧౩౭. మత్వా మత్వా

మత్వా ధైర్యమావేదివాక్ సః, శ్రావంశ్రావం మాతులీయస్య తీవ్రం
దాహం గేహస్యానుకంపాం వ్యధత్తే. ౧౩౯. విశ్వస్య మాం నిహిత
వానసి పుస్తభారం తం చాదహద్ధుతవహః పతితః ప్రమాదాత్,
తావాన్న మే సదనదాహకృతోఽనుతాపో యావాంస్తు పుస్తకవినా
శకృతో మమ స్యాత్. ౧౪౦. ఇత్థం బ్రువంతం తమథోన్యగాదీత్సు
స్తంగతం బుద్ధిరవస్థితా మే, ఉక్త్వా సమారబ్ధ పునశ్చ టీకాం కర్తుం స
ధీరో యతిబృందవంద్యః. ౧౪౧. దృష్ట్వా బుద్ధిం మాతుల స్తస్య భూ
యో భీతః ప్రాస్యద్భోజనే తన్నోఘ్నమ్, కించిద్ధివ్యం పూర్వవ
న్నాక్షమిష్ట టీకాం కర్తుం కేచిదేవం బ్రువంతి. ౧౪౨. అత్రాంతరే
ఽన్వైర్నిజవచ్చరద్భిః స్వైస్తీర్థయాత్రాం దయితైః సతీర్థైః, అర్థా
దుపేత్యాశ్రమతః కనిష్ఠైర్జ్ఞాతస్స ఖేదైస్స మునిస్సమైక్షి. ౧౪౩.
దృష్ట్వా పద్మాంఘ్రిం క్రమాత్తే ప్రణేముస్తత్పాదాంభోజీయరేణువా
దథానాః, అన్యోన్యం ద్రాగాదదుస్తే దదుశ్చానేకానేహో యోగ
జై క్యాన్నమాంసి. ౧౪౪. వాణీనిర్జితవన్న గేశ్వరగురుప్రాచేతసా
చేతసా బిభ్రాణా చరణం మునే ర్విరచితవ్యాపల్లవం పల్లవమ్, ధున్వం
తం ప్రభయా నివారితతమా శంకాపదం కామదం రేజేఽతేవసతాం
సమష్టిరసుహృత్తత్యాహితాత్యాహితా. ౧౪౫. శుశ్రావ సాంతేవ

జ్ఞాత్వా జ్ఞాత్వా ధైర్యమాప్నువత్ మాతులసంబంధినో గేహస్య తీవ్రం దాహం
శుత్వా శుత్వా కరుణాం విహితవాక్. తం మాతుల ఆహేతి శేషః. విపంభూతో
పద్మపాదో విశ్వస్యేత్యేవమాదిప్రకారేణ బ్రువంతం మాతులం ఇతి వా సంబంధః-ఇం.
౧౩౯. నిహితవానసి స్థాపితవానసి వర్తమానసామీప్యే లట్. తం చ ప్రమాదా
త్పితో హుతాశోఽదహత్-వ. ౧౪౦. న్యగాదీడుక్తవాక్. టీకాం కర్తుమారంభం
కృతవాక్ - ఇం. ౧౪౧. ప్రాస్యత్ప్రాప్తివత్. న త్కమిష్ట సమర్థో నాభూత్ - శాలి.
౧౪౨. అత్రాంతరే స్వయం తీర్థయాత్రాం చరద్భిర్దయితైః స్వీయైస్సతీర్థైరాశ్రమా
త్కనిష్ఠైర్యదృచ్ఛయోపేత్య జ్ఞాతస్స ఖేదైస్సమునిస్సమైక్షి సంవృష్టః - ఇం. ౧౪౩.
అనేకకాలాయోగజన్యాదై క్యాత్ ఝడితి అన్యోన్యం నమాంసి నమస్కారాక్ దదు
రాదదుశ్చ - శాలిసి. ౧౪౪. వాణ్యా నిర్జితాః శేషగురువాల్లీకయో యయా సా

సతాం సమష్టిస్వదేశకీయాం సుఖదాం సువార్తామ్, అథ్థాత్సమీ
పాగతతః కుతశ్చిత్ ద్విజేంద్రతస్సేవితసర్వతీర్థాత్. ౧౮౬. అథ గురు
వరమనవేక్ష్య నితాంతం వ్యధితహృదో మునివర్యవినేయాః, కథమపి
విదితతడియసువార్తాస్సమధిగతాః కిల కేరలదేశాత్. ౧౮౭. అత్రాం
తరే యతిపతిః ప్రసువో ఒత్త్యకృత్యాం కృత్వా స్వధర్మపరిపాలనస
క్తచిత్తః, ఆకాశలంఘివరకేరమహీరుహేషు శ్రీకేరశేషు మునిరాస్త
చరన్విరక్తః. ౧౮౮. విచరన్నథ కేరశేషు విష్వజ్ నిజశిష్యాగమనం
నిరీక్ష్య మానీ, వినయేన మహాసురాలయేశం వినమన్నస్తుత నిస్తులా
నుభావః. ౧౮౯. సదసత్త్వవిముక్తయా ప్రకృత్యా చిదచిద్రూప
మిదం జగద్విచిత్రమ్, కురుషే జగదీశ లీలయా త్వం పరిపూర్ణస్య న

చేతసా మునేశ్శ్రీశంకరస్య చరణం బిభ్రాణా కేజే. చరణం విశిష్య-విరచితవ్యం భవి
తవ్యంపల్లవం పల్లవవత్ ధన్వంతం ప్రభయా నివారితమమతిశయేన నివారితమాశం
కానాం పదమాశ్చర్యభూతమజ్ఞానం యేన పునశ్చకామదం పురుషార్థచతుష్టయప్రదం.
శిష్యాణాం సమష్టిం విశిష్య-అనుహృతాం ప్రాణహృతాం ఘృత్విపాసాదీనాం తత్త్వా
వక్తృ నిమిత్తభూతయా ఆహితం స్వీకృతమత్యాహితం జీవనాపేక్షం కర్తృ యయా
సా అనుహృదాం కామాదీనాం బాహ్యనాం చ పక్తృవాహితం స్థాపితమత్యాహితం
మహాభయం యయేతి వా. ని. 'అత్యాహితం మహాబీతో జీవనాపేక్షకర్తృణీతి
మేదనీ - కా. ౧౮౧. సాస్తేవసతాం సమష్టిః కుతశ్చిద్దేశాద్ధాత్సమీపమాగతాత్సేవిత
సర్వతీర్థాద్ద్విజాత్ స్వదేశకీయాం సుఖదాం సువార్తాం శుక్రావ - ఆఖ్యా. ౧౮౬.
అథానంతరం గురువరం శ్రీశంకర మనవేక్ష్యాత్సంతం వ్యధితం హృద్యేషాం కథమపి
విదితా భగవత్పాదాః కేరశేషు సంతీతి గురుసంబంధినీ సువార్తా యైస్తే మునివర్య
శిష్యాః కేరఖ్యాదేశాత్ సంప్రాప్తాః. 'నవమే భవతి గురాపువచిత్రా. ౧౮౭. ఆకాశ
లంఘినో ఒత్త్యంతతుంగాశ్రేష్ఠాః కేరాఖ్యవృత్తా యేషు లేషు కేరశేషు మునిశ్చర
న్నాస్తస్థితః - ప. ౧౮౮. అథానంతరం విష్వజ్ స్ఫుర్వగో నిరుపమః ప్రభావో యస్య
శ్రీశంకరః కేరశేషు విచరన్ననిజశిష్యాగమనం నిరీక్ష్య మానీ తైర్భాషణమకుర్వాణో
మహాసురాఖ్యసద్దేశం శ్రీవిష్ణుం వినయేన నమస్కుర్వన్ స్తుతిం కృతవాత్. వసంతమా
లికా. ౧౮౯. స్తుతిముదాహరతి—హేజగదీశ, సత్త్వాసత్త్వాభ్యాం విముక్తయా ఒని
ర్వాచ్యయా ప్రకృత్యా మాయయా జడచేతనాత్మకమిదం విచిత్రం జగద్లీలయా త్వం
కురుషే. హి యన్తాత్పరిపూర్ణత్వాత్తవ ప్రయోజనేచ్ఛా నాస్తి లోకవత్తు లీలా

హి ప్రయోజనేచ్ఛా. ౧౫౦. రజసా సృజనీశ సత్వవృత్తిస్త్రీజగద్రక్షసి
తామసః ఓణోపి, బహుధా పరికీర్త్యనే చ స త్వం విధివైకుంఠశివాభి
ధాభిరేకః. ౧౫౧. వివిధేషు జలాశయేషు సోఽయం సవితేవ ప్రతి
బింబితస్వభావః, బహురూపమిదం ప్రవిశ్య విశ్వం స్వయమేకో
ఽపి భవాన్విభాత్యనేకః. ౧౫౨. ఇతి దేవమభిష్టువన్విశిష్టస్తుతితో
ఽసౌ సురస్తద్దసన్నివిష్టః, చిరకాలవియోగదీనచిత్రైశ్చిరసా శిష్యగణై
రథో వవందే. ౧౫౩. గురుణా కుశలానుయోగపూర్వం సదయం
శిష్యగణేషు సాంత్వితేషు, అతిదీనమనాశ్శనైరవాదీదజహద్దద్దికం సప
ద్దపాదః. ౧౫౪. భగవన్నభిగమ్య రంగనాథం పథి పద్మాక్షమహం
నివర్తమానః, బహుధా విహితానునీతినీతో బల పూర్వాశ్రమమాతు
లేన గేహమ్. ౧౫౫. అహమస్య పురో భిదావదేందోరపి పూర్వా
శ్రమవాసనానుబంధాత్, అపతం భవదీయభాష్యటీకామజయం
చాత్ర కృతానుయోగమేనమ్. ౧౫౬. దగ్ధముద్రముఖముద్రణ

కైవల్యమితి న్యాయాత్. ౧౫౦. నను బ్రహ్మో సర్వం జగత్కురుత ఇతి చేత్తత్రాహ—
హే ఈశ త్వమేవ బ్రహ్మ సక రజసా సృజసి సత్వవృత్తిర్విష్ణుస్సక తమసా శివ
స్సక. అతశ్చ సత్వమేవైకో విధ్యాదిసంజ్ఞాభిర్బహుధా పరికీర్త్యనే. ౧౫౧. న కేవల
మేతావదేవాపి తు స్వయమేకోఽపి భవాన్ బహురూపమిదం విశ్వం ప్రవిశ్యానేకో
విభాతీతి సదృష్టాఽన్తమాహ—వివిధేషు జలాశయేషు యథా సూర్యః ప్రతిబింబిత
స్వభావస్తథా ఽఽశయేషు ప్రతిబింబితస్వభావసోఽయం భవానిత్యన్వయః. తథా చ
శ్రుతిః. 'యథా హ్యయం జ్యోతిరాత్మా వివస్వానపో భిన్నాబహుధైకో ఽను
గచ్ఛత్, ఉపాధినా క్రియతే భేదరూపో దేవః క్షేత్రే ష్వేవమజోఽయమాత్మా' ఇతి.
౧౫౨. వవంద ఇతి కర్తృణి లిట్. తే తం శిరసా వవందిరే ఇత్యర్థః. ౧౫౩. కుశలినో
భవంత ఇతి కుశలప్రశ్నపూర్వకం సదయం యథా స్యాత్తథా సాంత్వితేషు శిష్య
గణేషు మధ్యే స పద్దపాదోఽజహద్దద్దికం యథా స్యాత్తథా ఽవాదీత్. ౧౫౪.
పూర్వాశ్రమమాతులేన స్వగేహం ప్రతి బహుధా విహితానునయేన నీతో బలేత్య
త్యంతభేదే. ౧౫౫. భేదవాదీందోరవ్యస్యాగ్రే మమ మాతులో ఽయమితి పూర్వవాస
నానుబంధాదహం భవదీయభాష్యటీకామపతం అస్యాం టీకాయాం కృతోఽనుయోగ
శ్చిద్యం యేన తమజయం చ. ౧౫౬. అజయమిత్యనేన ప్రాప్తం గర్వం వారయతి—
తవ సూక్తైర్నర్తకులైః రక్షితస్తమజయం న తు స్వసామధ్యేనేతి భావః. తాని విశి

మంత్రైర్ధ్వస్తతర్క గురుకాపిల తంత్రైః, వర్షితో నిగమసారసు
 ధాక్తైర్హతులం తమజయం తవ సూక్తైః. ౧౫౭. ఖడ్గాఖడ్గి విహార
 కల్పితరుజం కాణాదనేనాముఖే శస్త్రాశస్త్రీ కృతం శ్రమం చ విషమం
 పశ్యత్పదానాం పదే, యష్టియష్టిభవం చ కాపిలబలే ఖేదం మునే
 తావక్తై స్సూక్తై ర్తైక్తికవంశమాక్తికమయై ర్నాపద్యతే వర్షితః.
 ౧౫౮. అథ గూఢహృదో యథాపురం మామభినంద్యాహితసత్క్రి
 యస్య తస్య, అధిసద్వ నిధాయ భాష్యటీకామహామన్యాయమశం
 కితో నిశాయామ్. ౧౫౯. యుగవర్యయ నృత్యదుగ్రఫాలజ్వలనజ్వాల
 కరాశకీలజాలః, దహనో ఒధినిశీధమస్య ధామ్నా బత టీకామపి
 భస్మసాదకార్హితే. ౧౬౦. అదహత్స్వగృహం స్వయం హుతాశో
 విమతగ్రంథమసౌ విదగ్ధకామః, మతిమాంద్యకరం గరం చ ధైత్యే
 వ్యధితాన్యేతి విజృంభతే స్త వార్తా. ౧౬౧. అధునా ధిషణా యథా
 పురం నో విధునానా విశయం ప్రసాదమేతి, విషమా పునరీదృశీ
 దశా సః కిము యుక్తా భవదంఘ్రికంకరాణామ్. ౧౬౨. గురువర తవ

నష్టి—దగ్ధా తప్తా చక్రాదిముద్రా యేషాం తేషాం ముఖశిధాయకమంత్రైః. పునశ్చ
 ధ్వస్తాని గౌతమాదికాస్త్రాణి యైర్వేదసారలక్షణసుధయాంచితైః - స్వా. ౧౫౭. కించ
 హే మునే యాక్తికలక్షణవంశమాక్తికమయైస్తవ సూక్తైర్వర్షితః కవచైరివ రక్షితః
 కాణాదనేనాముఖే ఖడ్గాఖడ్గివిహారేణ కల్పితాం రుజం నాపద్యతే. తథా అక్షపాదా
 నాం గౌతమానాం పదే శస్త్రాశస్త్రీ కృతం శ్రమం చ నాపద్యతే. తథా కాపిలసైన్యే
 యష్టియష్టిజన్యం ఖేదం చ నాపద్యతే - కా. ౧౫౮. అథ పరాజయానంతరం యథా
 పురం మామభినంద్య సంపాదితసత్క్రియస్య గూఢహృదయస్యాస్య సద్వని భాష్య
 టీకాం నిధాయాహమశంకిత ఆయం గతవాక్. నిశాయామిత్యస్య పరేణాన్వయః -
 మాల. ౧౫౯. నిశాయామధినిశీధమర్థరాత్రావగ్నిరస్య ధామ్నా సహ టీకామపి భస్మసాద
 కార్హితే. దహనం విశినష్టి—యుగవర్యయే ప్రలయకాలే నృత్యత ఉగ్రస్య మహా
 రుద్రస్య ఫాలే లలాటే యో జ్వలనో వహ్నిస్తస్య శిఖావద్భయంకరం శిఖాజాలం
 యస్య సః. ౧౬౦. హతా కుల్పితా ఆశా యస్య సః ఇత్యేవమస్య వార్తా విజృంభతే
 స్త విలాసం ప్రాప. ౧౬౧. గరప్రభావశ్చ జాత ఇత్యాహాధునా నో బుద్ధిః దైవేన
 యథాపురం సంశయరహితం ప్రసాదం నాప్నోతి. విషమా పునరీదృశీ దశా భవదంఘ్రి
 కంకరాణామస్తాకం కిముయుక్తా ఒపి తు సైవ యుక్తైర్వర్షి. ౧౬౨. అతిదుఃఖతస్యా

యా భాష్యవరేణ్యే వ్యరచి మయా లలితా కిల వృత్తిః, నిరతిశయో
జ్వలయుక్తీయతా సా పథి కిల హా విననాశ కృశానా. ౧౬౩. ప్రయ
తేఽహం పునరేవ యదా తాం ప్రవిధాతుం బహుధా కృతయత్నః,
న యథాపూర్వముపక్రమతే తాః పటుయుక్తీర్భగవన్తమ బుద్ధిః.
౧౬౪. కృపాపారాహరం తవ చరణకోణాగ్రశరణం గతా దీనా దూనాః
కతి కతి న సర్వేశ్వరపదమ్, గురో మంతుర్నంతుః క ఇవ మమ పా
పాంశ ఇతిచే న్నృపా మాభాషిష్టాః పదకమలచింతావధిరసా. ౧౬౫.
ఇతివాదినమేనమార్యపాదః కరుణాపూరకరంభితాంతరంగః, అమృ
తాభిసఖైరపాస్తమోహైర్వచనైస్సాంత్యయతి స్త వల్లు బంధైః.
౧౬౬. విషమో బల కర్తృణాం విపాకో విషమోహోపమదుర్నివార
ఏషః, విదితః ప్రథమం మయా ఽయమర్థః కథిత శ్చాంగ సురేశదేశి
కాయ. ౧౬౭. పూర్వం శృంగత్కాధరే మత్సమిపే ప్రేక్షా యా సావా
చితా పంచపాదీ, సా మే చిత్తాన్నాపయాత్యద్య శోకో యాతాచ్ఛ్చ
ఘ్రం తాం లిఖేత్యాఖ్యదార్యః. ౧౬౮. ఆశ్వాస్త్యేత్థం జలజచరణం

శ్రాశం పునరాహ—గురువరేతి-ఉపచిత్రా. ౧౬౩. నను పునస్తథైవ రచనీయత్యాశం
క్యాహ—యదా బహుధాకృతప్రయత్నస్తాం విధాతుమహం ప్రయతే. హే భగవం
స్తదా యథాపూర్వం తాః పటుయుక్తీర్మమ బుద్ధిః నోపక్రమతే. ౧౬౪. కృపాసము
ద్రం తవ చరణకోణాగ్రశరణం గతాః పూర్వం దీనా అపి దూనాః ఖన్నా అపి సర్వే
శ్వరపదం కే కే న ప్రాప్తా అపి తు సర్వేఽపి ప్రాప్తాః. గతా ఇత్యస్య దేహలీడిపక
న్యాయోనోభయత్ర సంబంధః. హేగురో నమసం కర్తుర్మమ క ఇవ మంతురపరాధః.
'మంతుః పుంస్యపరాధేఽపి మనుష్యే ఽపి ప్రజావతా' వితి మేదిసి - పాపాంశ ఇతి
చేత్తర్హ్యసా పాపాంశో గురుపదకమలచింతనమేవావధిర్యస్యేతి మృషా మాభాషిష్టాః-
శి. ౧౬౫. కరుణాపూరకేణాశ్లిష్టం అంతరంగం యస్య స ఆర్యపాదశ్చీశంకరాచార్య
ఇత్యేవం వాదినమేనం పద్మపాదం పీయూషసముద్రతుల్యైరపాస్తో నిరాకృతో
మోహో యైర్వల్లుస్సంధరో బంధో బంధనం గ్రంథనం యేషాం తైర్వచోభిసాంత్య
యతి స్త - వసంతమాలికా. ౧౬౬. బలేతి ఖేదే. విషజన్మమోహతుల్యశ్చాసా దుర్ని
వారతైచైష కర్తృణాం విపాకః విషమో ఽస్తి ప్రథమమేవ మయాఽయమర్థో జ్ఞాత
స్సురేశ్వరాచార్యాయ కథితశ్చ. ౧౬౭. అతోఽద్య తే శోకో యాతాత్ అపగచ్ఛ
తు శీఘ్రం తాం లిఖేత్యాఖ్యశ్శీశంకరో ఽవోచత్ - శాలి. ౧౬౮. అమునా ప్రకా

భాష్యకృత్పంచపాదీమాచఖ్యా తాంకృతిముపహితాం పూర్వ
పూర్వ్యా, నైతచ్చిత్రం పరమపురుషే వ్యాహతజ్ఞానశక్తౌ
త్రిభువనగురౌ సర్వవిద్యాప్రవృత్తేః. ౧౬౯. ప్రసభం స వి
పాదీం పరమానందభరేణ పద్మపాదః, ఉదత్తిష్ఠదత్తిష్ఠదభ్య
రుద్ధాయతి తు స్త నృత్యతి స్త. ౧౭౦. కవితాకుశలోఽథ
కమనః కశ్చన రాజతేఖరాఖ్యః, మునివర్యమముం ముదా
కౌటీరనిఘృష్టపన్నఖాగ్న్యమ్. ౧౭౧. ప్రథతే కిము నాటక
త్యమునా సంయమినా తతో నియుక్తః, అయము
ప్రమాదాదనలే సాహుతితాముపాగతేతి. ౧౭౨. ముఖి
ముసీందునా తాం విలిఖన్నేష విసిన్తియే ఽథ భూపః, వద
కింకరో ఽహం వరదేతి ప్రణమన్వ్యజిజ్ఞాపచ్చ. ౧౭౩. నృప
కాగ్రహారాద్విజకర్తానధికారిణో ఽద్య శస్త్రాః, భవతా
తే విధేయా బత పాపా ఇతి దేశికో ఽశిషత్తమ్. ౧౭౪.
ప్రతిపద్య నష్టవివృతిం తుష్టే పునః కేరళక్షాపాలో యతిసా

రేణ పద్మపాదమాశ్వాస్య భాష్యకారస్తాం పంచపాదీం కృతిం పూర్వయైవ
యుక్తామాచఖ్యా. చిత్రం మన్వానాస్పృత్యాహ—అవ్యాహతజ్ఞానశక్తౌ
త్రిభువనగురౌ సర్వవిద్యాప్రవృత్తే ర్దూలే ముహపురుషే తచ్చిత్రం న
౧౬౯. స పద్మపాదః ప్రసభం హతేన పంచపాదీం విలేఖ్య పరమానం
త్తిష్ఠదార్థ్యమత్తిష్ఠత్పునస్సమమత్తిష్ఠత్పునరభ్యరోదీదానందా శ్రాణ్యముంచ
యతి స్త తు పునర్నృత్యతి స్త-వసంతమాలి. ౧౭౦. కమనో రంజకః
కిరీటసంబంధిరత్నై నిర్ఘృష్టం పాదనఖాగ్న్యం యేన సః తాదృశం
ముదం విలేనే - మా. ౧౭౧. ఏవం ప్రసాదితేనామునా సం
నాటకత్రయా కిం ప్రథత ఇతి తతో నియుక్తః ప్రమాదాదగ్న్య
ముపాగతేతీదముత్తరముపాదదే. ౧౭౨. తాం నాటకత్రయాం. హే
ఽహం కిం కరవాణీతి ప్రణమన్ విజ్ఞాపితవాక్. ౧౭౩. ఏవం రాజ
సితో దేశికశ్శీశంకరో హే నృప కాలటినామగోఽగ్రహణో యేషాం
నధికారిణ ఇతి అద్యేదానీం శస్త్రా భవతా ఽపి తథైవ విధేయా యత
రాజానమశిషత్. ౧౭౪. ఉపసంహరతి—పద్మపాదే నష్టవివృతిం

విధం ప్రాప్య ప్రణమ్యాంజనా, లభ్యా తస్య ముఖాత్స్వనాటకవరాణ్యా
నందపాథోనిధౌ మజ్జం స్తత్పదపద్మయుగ్మమనిశం ధ్యాయన్పుత్రస్తే
పురీమ్. ౧౭౫.

ఇతి శ్రీమాధవీయే త త్తీర్థయాత్రాటనార్థకః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో౭జని చతుర్దశః.

సతి పునః కేరళభూపాలా యతిసార్వభౌమస్య సవిధం సమీపం ప్రాప్యాంజనా ఝడితి
ప్రణమ్య తస్య ముఖాత్స్వనాటకవరాణి లభ్యా ౭౭నందజలధౌ మజ్జం స్తస్య చరణ
కమలయుగ్మమనిశం ధ్యాయన్పురీం ప్రతస్తే-శా. ౧౭౫.

ఇతి శ్రీమత్పురమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త

వంశావతంసరామమమారనూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

చ తు ర్ద శ స్ప ర్గః.

శ్రీ ర ద్త.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, నవ్యాఖ్యానే

పంచదశసర్గ ప్రారంభః.

అథ శిష్యవరైర్యుతస్సహస్రై రనుయాత స్స సుధన్వనా చ
రాజ్ఞా, కకుభో విజిగీషురేష సర్వాః ప్రథమం నేతు ముదారధీః

అథ దిగ్విజయకాతుకం నపరికరం నిరూపయితుముపక్రమతే—అథానంతరం
పద్మపాదహస్తామలకసమితాపి చిద్విలాస జ్ఞానకంద విష్ణుగుప్త శుద్ధకీర్తి భాను
మరీచి కృష్ణ దర్శనబుద్ధి వృద్ధి విరించిపాద శుద్ధానస్తా నందగిరిప్రముఖై స్సహస్రై శిష్య
వరైర్యుతః సుధన్వనా రాజ్ఞా చానుయాతః సర్వా దిశో విజిగీషుః స ఏష ఉదారధీః
శ్రీశంకరాచార్యః ప్రథమం నేతుం ప్రతి ప్రతన్ధే. వసంతమాలికా. అత్ర ప్రాచీనా
సురోధేన మధ్యార్జునం ప్రాప్య తతస్సర్వాః కకుభో విజిగీషుః ప్రథమం నేతుం ప్రతి
ప్రతన్ధ ఇతి వ్యాఖ్యేయమ్. తథాహి ‘శ్రీశంకరాచార్యో మధ్యార్జునం నామ శివావి
ర్భూతిస్థలవిశేషం ప్రాప. ‘మధ్యార్జునేశానమదృష్టపూర్వం విద్యాదిభిః పూజితపాద
పద్మం, బుద్ధోపచారైరభజత్పరేశం నిష్పావతాం ప్రాప ఫలైకపాత్రమ్,’ తత్ర కిల
భగవాన్ శ్రీశంకరాచార్యస్సదాశివమేవమబ్రవీత్ స్వామిన్తథ్యార్జున, సర్వోపనిష
ద్యోఽసి సర్వజ్ఞోఽసి తస్మాన్నిగమాదితాత్పర్యగోచరో ద్వైతమద్వైతం వేతి సంశ
యస్య సర్వేషాం పశ్యతాం నివృత్తిం కురితి ప్రార్థితో మధ్యార్జునేశో లింగాగ్రాతాన్
వయవరూపేణ నిష్క్రిమ్య మేఘవత్ గంభీరయా. గిరా దక్షిణహస్తముద్యమ్య
సత్యమద్వైతం సత్యమద్వైతం సత్యమద్వైతమితి త్రిరుక్త్వా లింగాగ్రేఽంత
ర్గతే. పశ్యతాం నరాణాం మహాదద్భుతమాసీత్. తద్భక్తాశ్చ తద్దేశస్థితాశ్చీశంకర
మేవ సద్గురుం కృత్వోమగణపతీశారాగ్మ్యతారాచరః ప్రాతః స్నానాదివిశుద్ధాః
పంచయజ్ఞపరాయణాశ్శృతినంచోదితాచారగా శుద్ధాద్వైతపరాయణా బభూవుః

ప్రతస్థే. ౧. అభవత్కిల తస్య తత్ర శాక్తైర్గిరిజారాచుకపటాన్తధు
ప్రసక్తైః, నికటస్థవితీర్ణ భూరిమోదస్ఫుటరింఖత్పటుయుక్తిమా

ఏవం తద్దేశస్థానద్వైతవాదినః కృత్వా ప్రమథైశ్శంకర ఇవ శిష్యసమేతో రామేశ్వరం
ప్రతిజామేతి. ౧. తత్ర కిల తస్య శాక్తైర్గిరివాదోఽభవత్తాన్విశినష్టి—గిరిజారాచు
కపటాన్తధుప్రసక్తైః. వివాదం విశినష్టి—నికటస్థేషు వితీర్ణో దత్తో బహుమోదో
యాభిస్తాన్న తాః స్ఫుటం యథా స్యాత్తథా రింఖంత్యః స్ఫురంత్యో యాః పట్వ్య
శ్చతురా యుక్తయస్తద్వాక్. పదేతి క్వచిత్పాఠః. తథాపిః—‘తత్రస్థా గురు
శేఖరం యతివరం మూర్ధ్నాఽభివాద్యోచితే స్వామిన్నస్తదిదం మతం శృణు సితం
చిత్రం పరం పావనం, ఆద్యా శక్తిరీశేషకార్యజననీ శంభోద్ధజేభ్యః పరా యస్తాయా
వశతో మహత్ప్రముఖరం సర్వం జగజ్జాయతే. ౧. తస్యా వాగాద్యగమ్యత్వాత్సేవా
యోగ్యత్వహేతుతః, తదంతాయా భవాన్యాస్తు పాదసేవాపరా వయమ్. ౨. స్వర్ణ
నిర్మితతత్వాదైర్బద్ధగ్రీవాః సుబాహవః, జీవన్ముక్తిర్యతో విద్యోపానకానాం ఫలం
శ్రుతమ్. ౩. విద్యాం చావిద్యాం చ యస్తద్వేదోభయం సహ, అవిద్యయా మృత్యుం
తీర్త్వా విద్యయాఽమృతమశ్నుతే. ౪. తస్మాత్కటాక్షలేశేన ముక్తిదా యా ముము
క్షుభిః, సేవసీయా ప్రయత్నేన ప్రకృతిః స్పృశయాపిణీ. ౫. ప్రకృతిశ్చేశ్వరశ్చేతి శ్రుతి
తస్తదభిన్నతా, సదేవేత్యాదివాక్యాని తత్పరాణి మతాని తు. ౬. ఆకారాదేర్భగో
త్పత్తిః ప్రణవస్థస్య సంమతా, తచ్ఛక్తీనాం భవానీలక్ష్యాదికానాం తథాఽస్తి సా.
౭. సిద్ధాంతః సర్వదేవానాం కారణస్య ప్రభోః పరా, చంద్రస్య చంద్రికావద్యా
రుద్రోద్బోధకరూపిణీ. ౮. స్వాధీనవల్లభేత్యుక్తా శక్తిరుద్రస్య భోయతే, నైవాస్తీ
యం భవానీతి నిశ్చయేన యుతా వయమ్. ౯. సరవాప్రైర్భవద్భిశ్చ కృత్వా తచ్చిహ్న
ధారణమ్, నైవోపాస్యా సతో మాతా ముక్తిదా పరమేశ్వరీ. ౧౦. ఇత్యుక్త ఆచార్య
వరో మహేశస్సంప్రాహ తాన్సత్యమిదం తథాఽపి, శ్రేష్ఠస్య బోధాత్పురుషస్య
ముక్తేస్సంప్రదితత్వాత్సకలేఽపి శాస్త్రే. ౧౧. ఆత్మానమాత్మనా ధ్యాత్వా ముక్తో
భవతి నాన్యథా, తమేవేత్యాదివాక్యాని ప్రమాణాన్యత్ర గోటిశః. ౧౨. అజామిత్యాది
మంలేఽజాస్వరూపమభిధాయ వై, తతస్తత్త్వం పరేశస్య ముక్త్యర్థం సంప్రకాశితమ్.
౧౩. కించాపి సాంఖ్యైః ప్రకృతేః పరస్య వికారహీనస్య సుబోధతస్సా, ఉక్తాఽత
తఃశస్య సుఖైకధామ్నా జ్ఞానాద్విముక్తిః పరమస్య భూమ్నః. ౧౪. విక్యం చోక్తం
బ్రహ్మణా జ్ఞానినో హి బ్రహ్మజ్ఞో బ్రహ్మైవ నాన్యోఽస్తి కశ్చిత్, బ్రహ్మైవాదౌ
వేదవాక్యేఽత ఏవ జ్ఞానం సమ్యక్సాధనీయం భవద్భిః, ౧౫. విద్యారూపా భవానీ

యా ప్రోక్తా సా ఽదై వ్యతబోధినీ, తస్మాస్సంసేవనాదాశు చిత్తశుద్ధిర్విజాయతే. ౧౬. తస్మాత్కుంకుమపుంధ్రాది పరిత్యజ్య తథైవ చ, హైమపాదాదిచిహ్నాని విద్యాయాం రతిమాగతాః. ౧౭. బ్రహ్మహమితి రూపాయాం ముక్తా భవథ నాన్యథా, ఏవముక్తా స్త్యక్తచిహ్నస్సర్వసేవ వరం గురుమ్. ౧౮. స్నానసంధ్యాపరాః పంచపూజాదినిరతాస్తథా, శుద్ధాదైవతకృతశ్రద్ధాస్సచ్చివ్యత్వముపాగతాః. ౧౯. మహాలక్ష్మ్యే భక్తాః పరమపురుషం శంకరమథో సమేతోఽచుర్నత్వా నిఖిలఫలదా సర్వజననీ, మహాలక్ష్మీ రాద్యా ప్రకృతిరసదిత్యాదినిగమైస్సదేవేతి శ్రుత్యా పరమపురుషస్యామలతనోః. ౨౦. బ్రహ్మదయోఽపి జాయంతే యస్యా యస్యాం పరేశితుః, ఆప్యంతరాభావ ఏవాస్తి నైవ సేవ్యా ముముక్షుభిః. ౨౧. లక్ష్మ్యస్సమారాధనతత్పరాణాం పద్మాక్షమాలాభిరలంకృతానామ్, బాహ్యోశ్చ కంజాంకవిభూషితానాం సుకుంకుమేనాంకితమస్తకానామ్. ౨౨. హస్తస్థితా ముక్తిరతో భవద్భిరుపాసనీయా సకలేశ్వరేశ్వరీ, ఇత్యుక్త ఆహాద్యుత మేతదుక్తం మతం భవద్భిశ్చృణుతాపి తత్త్వమ్. ౨౩. స్రష్టా పరాత్మా న తు కశ్చిదన్య ఏకో ఽద్వితీయస్సదసత్స్వరూపః, తత్త్వం స ఆత్మేతి నిబోధితశ్శృతా వానందరూపస్స తు వర్తతే సదా. ౨౪. ప్రకృతేస్తదధీధానా యా మోచకత్వం న సంగతమ్, అహం బ్రహ్మేతి యో ధ్యాతా తస్య ముక్తిః కరే స్థితా. ౨౫. ఆనిత్యో పాసకానాం తు లోకావాప్తిస్తథావిధా, అతో యూయం పరిత్యజ్య పద్మకుంకుమ ధారణం. ౨౬. శుద్ధామదైవతవిద్యాం వై సమాశ్రిత్య సుసాధవః, ముక్తా భవిష్య థేత్యుక్తాశ్చివ్యతాం సముపాగతాః. ౨౭. తత ఆగత్య చాచార్యం శారదోపాసనే రతాః, పుస్తపుండ్రచిహ్నాన యుక్తా నత్వా బభాషిరే. ౨౮. స్వామిన్వేదస్య నిత్యత్వాచ్ఛరదా నిత్యరూపిణీ, కారణం సర్వలోకానాం పరాత్పరతరా మతా. ౨౯. జగత్కర్త్రీతి నిత్యా వాగితి చ శ్రుతివాక్యతః, నైవాత్మబ్రహ్మవిష్ణోదిశబ్దజాలై రుదాహృతా. ౩౦. గుణాతీతస్వరూపా చ సేవ్యా సర్వైర్ముముక్షుభిః, వాగుపాసన మేవాతః కురుధ్వం సుప్రయత్నతః. ౩౧. నావేదేత్యాదివాక్యేన వేదార్థజ్ఞానపరిష్ఠతః, తత్పరం వాక్స్వరూపం నా నవేదేతి ప్రకాశనాత్. ౩౨. వాక్స్వరూపాసుసంధానం సర్వదా నిశ్చయేన హి, వేదార్థజ్ఞానపూర్వం వై ప్రకర్తవ్యం ద్విజాతినా. ౩౩. ఇత్యుక్తో భగవానాహ కంతతాల్యాదిసంగమాత్, సముద్యుతస్య వేదస్య నిత్యతా కథముచ్యతే. ౩౪. వర్ణమాత్రస్య నిత్యత్వం వర్ణానాం సంతలేరుత, నాద్యస్సర్వ లయే తేహం లయసంభవహేతుతః, ౩౫. యస్య నిశ్చిన్వసితం వేదా ఇతి జన్యత్వదర్శ

నాత్, యజ్ఞస్యం తదనిత్యం చేతి ప్రమాణాన్నచాంతిమః. 3౬. మహర్షిభ్యో రవిః
 ప్రాహ సృష్టికాలే ౭ఖలప్రభుః, యుగాంతే ప్రళయం యాతం వేదమంగసమన్వితం.
 37. ఇత్యుక్తం సూర్యసిద్ధాంతే వేదరాశే ప్రవర్తనం, గతస్య ప్రళయం సూర్యాల్
 కారదా నిత్యతా కుతః. 3౮. అనిత్యత్వే ౭పి దేవానాం బ్రహ్మణో నిత్యతా మతా,
 నిత్యా సా కారదా ౭తశ్చేన్నైవ రమ్యమిదం యతః. 3౯. ఆద్యస్య జీవస్య
 చతుర్ముఖస్య నిత్యత్వశూన్యస్య ముఖే స్థితాయాః, అనిత్యతాయాం ఖలు కారదాయా.
 ౪౦. సంశయో బుద్ధిమతో ౭స్తి కశ్చిత్. ౪౦. ప్రకృతిః పరమా సరస్వతీ యా మహా
 దాదేనకలస్య కారణం సా, ఇతి చేన్న సమంజసం యతో వై పరమాత్మవ్యతిరే
 కిణో మృషాత్వమ్. ౪౧. వాగాద్యతీతః పర ఏవ భూమా సదాదిబోధ్యః ప్రకృతి
 ర్న వాచ్యా, సదాదిశబ్దైరతఏవ తస్య జ్ఞానం సుసమ్యక్పరిసాధనీయం. ౪౨. జ్ఞాత్వా
 తమేవ ఖలు ముక్తిపదం ప్రయాతి మర్తో న చాన్య ఇతి వేద ఉదాజహర, శుద్ధాద్వయే
 సతతమేవ రతా భవంతః స్నానాదికర్తృపరమార్పణబుద్ధిమంతః. ౪3. కుర్వన్ననేకదురితా
 న్యపహాయ దూరం శుద్ధిం గతాస్సుభిఘనస్య విబోధతో వై, ముక్తా భవిష్యథ కదాపి
 న చాన్యధాహీత్యుక్తా బభూవురఖిలా యమినస్సుశిష్యాః. ౪౪. వామాచారాస్స మే
 త్యాహుస్తతో జ్ఞానవతాం పరం, సంవిత్స్వరూపమజ్ఞాత్వా వృథా వేషధరో
 భవాన్. ౪౫. నిరతో ౭ద్వైతవిజ్ఞానే వంధ్యాపుత్రసమే యతః, లయే ౭పి భేద
 సత్తాతో ౭ద్వైతం నైవ కదాచన. ౪౬. ఈశ్వరే ౭పి విమర్శో వై పృథగేవాస్తి
 సర్వదా, యయా వివా పరేశస్య క్రియా స్వల్పా ౭పి దుర్లభా. ౪7. సా శక్తిరస్తీ
 హ సదా స్వతంత్రా జగద్విధాత్రీ చ శివస్య బీజం, నిద్రాత్మికా తత్ర రతిం గతానాం
 ముక్తిః కరస్థా కిల నేతరేషామ్. ౪౮. విమర్శసంజ్ఞానవ్యక్తం బ్రహ్మ భృగ్వాదయో
 జగుః, తత్పరాస్తత్వతో ౭స్త్యస్త్యతతో యద్యత్తు తద్వశమ్. ౪౯. తస్మాన్నేవానిరత
 మనసాం నో నిషేధే ౭ధికారో నాస్త్యేనైవం విహితకరణే సిద్ధతామాగతానామ్,
 నిస్త్రాగ్రణ్యే పథి విచరతాం తో విధిః తో విషేధో భృగ్వాదీనామలమనసాం న
 ప్రవృత్తిర్హి మానమ్. ౫౦. తస్మాద్భవంతో ౭పి విహయ సర్వం విద్యాం పరా
 మాశ్రయతాత్మముక్త్యై, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ మైవం యత్రేతి శ్రుత్యాది
 విబోధకాలే. ౫౧. ఆత్మాతిరిక్తస్య నిషేధ ఏవ కృతస్తదాసీం న విమర్శదేశః, న హ్య
 స్తి సత్యత్వమనాత్మనో నో ముక్తిస్త్యనిత్యప్రకృతేరుపాస్త్యా. ౫౨. మాయాభి
 రింద్రః పురుషాప ఈయత ఇత్యేవమస్యా బహురూపతా శ్రుతా, తస్మాచ్ఛిదాత్మా
 ప్రకృతేః పరః ప్రభుర్జయో ౭స్తి మోక్షాయ ముముక్షుభిర్బుధా. ౫3. ఈశానో భూత

న్వివాదః. ౨. స హి యుక్తిభరైర్విధాయ శాక్తాన్ ప్రతి వాగ్మ
రణే ౭పి తానశక్తాన్, ద్విజజాతిబహిష్కృతాననార్యానకర
హితాయ కర్తవ్యమే. ౩. అభిపూజ్య స తత్ర రామ
సహ పాండ్యైస్సవశే విధాయ చోళాన్, ద్రవిడాంశ్చ

భవ్యస్యేత్యాదికశ్రుతిబోధితే, అకించిత్కర ఇత్యుక్తి ర్వాధ్యాదేవ న చాన్యథా.
కళంజాదనశీలానాం సురాపానాది కుర్వతాం, బ్రహ్మణ్యం నాస్తి యుష్మాక
తాతో వినిష్కృతిమ్. ౧౧. భృగుణా తాడితో విష్ణుః కుంభజేన సరిత్పతిః, పీత
న భవతామస్తి శక్తిస్తథావిధా. ౧౬. తస్మాద్విమూఢతాం త్యక్త్వా భద్రైర్
ణజాతితః, ప్రాయశ్చిత్తమనుష్ఠేయమిత్యుక్తాస్తే పరం గురుమ్. ౧౭. నత్వా
శ్చిత్తమేవాశు కృత్వా శుద్ధాద్వైతే సంరతాః సాధువృత్తాః, సత్కర్మస్థాః ప
జాపరాస్తే జాతాశ్చిహ్యస్సర్వసందేహహీనాః. ౧౮. ౨. ఏతస్సర్వం సంగ
దర్శయతి—స హి శ్రీశంకరస్తాన్ శాక్తాన్ప్రతి వాగ్మ్యహరణే౭పి యుక్త్య
రశక్తాన్విధాయ కర్తవ్యమకరోత్. తాన్విశిష్య—ద్విజేతి. ఆచార్యస్య
౭పి న స్వఖ్యాత్యాదర్శ్యమిత్యాహ-లోకహితాయేతి. ౩. ఏవం సేతుం ప్రతి
తత్ర ప్రస్థానే తులాభవానీకటస్థానాం పరాజయం సంక్షేపేణ ప్రదర్శ్య రా
ప్రాంతదేశస్థానాం తం సంగ్రహేణ వర్ణయితుమాహ—అభిపూజ్యేతి. రా
వక్ష్యమాణ ప్రకారేణాభిపూజ్య పాండ్యైస్సహ చోళాన్దేశవిశేషాన్ ద్రవి
వశే విధాయ తతో హస్తిసంజ్ఞకస్య పర్వతస్య కటిమేఖలాభూతాం కాంచీ
జగామ. ఇదమత్రావధేయం. శ్లో. రామేశ్వరం రామకృతప్రతిష్ఠం కామేశ్వ
తవామభాగమ్, మహేంద్రనీలోజ్జ్వలదుత్కరీటం భీమేశ్వరం త్వామిహ
యామి. ౧. ఇతి గంగాజలైశ్శుద్ధైరర్చయామాస శంకరః, సుబిల్వైః
పుష్పైర్వజ్రైర్వన్యఫలైస్తథా. ౨. అత్ర మాసద్వయం వాసం కృతవ
ఆగతాః, అద్వైతద్రోహిణశ్చైవా లింగాంకితభుజద్వయాః. ౩. ఫాలే
కితా చంద్రా భక్తా లింగేన చిహ్నితాః, డమర్వంకధరా బాహుద్వయే తూగ్ర
హృది. ౪. శూలం శిరసి లింగం చ ధారిణో జంగమాస్తథా, లలాటే వ
నాభౌ బాహ్వోశ్శూలేన చిహ్నితాః. ౫. గురుం పాశుపతా నత్వా
కారణమిశ్వరః, శివో౭తశ్చిహ్నసంయుక్తై స్సేవనీయః ప్రయత్నతః. ౬.
సత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం కృష్ణసింగళమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరు

వై నమోనమః. ౭. ద్యౌర్ధూర్ధానం యస్యవేదా వదంతి ఖం వై నాభిం చంద్రసూర్యా
 నేత్రే, దిశశ్శ్రోత్రే వాగ్వివృతాశ్చ వేదాస్తం ముముక్షుర్వై శరణమహం ప్రపద్యే.
 ౮. ఇత్యాదివచనైరుక్తే శివే భక్తిమతాం యతే, తస్య లోకే భవేద్వాసశ్శివచిహ్న
 జ్జితాత్మనామ్. ౯. కించ కారణచింతాయాం శంభురాకాశమధ్యగః, ప్రోక్తస్తథా
 సురైః పృష్టః కస్త్యమిత్యాహ శంకరః. ౧౦. అహమేకః పురా దేవా ఆసం మత్తో
 న చావరః, ఇదానీమహమేవాస్మి నద్వయో జగదీశ్వరః. ౧౧. ఇతి తస్మాచ్ఛివః కర్తా
 సామాన్యైరప్యదీరితః, నద్భిష్టాత్పాదికైశ్శబ్దైరుపాదానతయా ప్రభుః. ౧౨. వాసు
 దేవః పురా హ్యసీన్న బ్రహ్మ న చ శంకరః, ఇత్యుక్త వాసుదేవాభ్యో మహాదేవ
 ఇతీరితః. ౧౩. వసత్యస్మిన్ జగత్సర్వం వాసుక్షేన ప్రక్షీర్తితః, స చాసౌ దేవ ఇత్యు
 క్తో జగత్కర్తా మహేశ్వరః. ౧౪. శం సుఖం జీవనం యో ౭సౌ కరోత్యస్య స
 శంకరః, పాలతో విష్ణురాఖ్యాతః స నా౭౭సీత్వాకృతే లయే. ౧౫. పాల్వస్యా
 భావతో ౭స్యత్ర ప్రమాణం కృష్ణభాషితమ్, రుద్రాణాం శంకరశ్చాస్తీత్యేవం శివ
 రహస్యకే. ౧౬. మహాదేవస్య వాక్యాని మునిం దుర్వాససం ప్రతి, సావధానతయా
 తాని శ్రోతవాని యతీశ్వర. ౧౭. అహమేకాక్షరః కర్తా పరాత్పరతరశ్శివః, నదాత్తా
 బ్రహ్మవిష్ణోశ్చ లోకానామాదికారణమ్. ౧౮. పురాణః పూర్వగః పూర్వజ్యేష్ఠ
 శ్రేష్ఠో౭హమద్వయః, మదిచ్ఛాపిణీ శక్తిర్జగత్సంహరకారిణీ. ౧౯. లుప్తా మయ్యేవ
 సా సృష్టా పునస్సృష్టా మయానఘ, సా మహత్తత్వముత్పాద్య త్రిగుణాంకురకార
 ణమ్. ౨౦. ఆహంకారం సముత్పాద్య త్రిగుణ్యం పూర్వతత్త్వతః, గుణత్రయాత్మికా
 న్కృత్వా రుద్రానేకాదశావ్యయాత్. ౨౧. రాజసాత్ సృష్టికర్తార్థం కారయామాస
 సాదరమ్, సాత్వికాన్పాలనపరాత్ తామసాన్ప్రళయేశ్వరాత్. ౨౨. క్రమాదవర్ణా
 త్సంజాతముపార్జాచ్చ మవర్ణతః, లేఘ ముఖ్యతయా బ్రహ్మవిష్ణురుద్ర ఇతి త్రిధా. ౨౩.
 ఆస్యే తదనుపృత్తిస్థా ఏవమేకాదశేశ్వరాః, లేషాం విభూతయస్సర్వే దేవా లోకా
 శ్చరాచరాః. ౨౪. పృథక్పృథక్పామగతాస్తత్తత్కర్తాసుసారతః, లే సర్వే ప్రళయే
 బ్రహ్మలేజస్యేవ లయం గతాః. ౨౫. రాజసే రక్తవర్ణే చ స తు బ్రహ్మే సమస్తభృత్,
 కృష్ణే నారాయణస్యైవ లేజస్సస్తో౭భవత్పురా. ౨౬. రుద్రస్య శుక్లవర్ణే తు
 హ్యస్తో నారాయణస్స్వయమ్, స తు రుద్రః ప్రకృత్యంతర్గతశ్శుక్లేన లేజసా. ౨౭.
 మదిచ్ఛా శుక్లవర్ణా సా మయ్యేవ విలయం గతా, ఆతో ౭స్యనంతస్సర్వాధ్యక్షేనై
 రపి న గోచరః. ౨౮. వేత్తి కశ్చిన్న మన్తాయాం జన్మస్థితిలయావహమ్, ఆతో

రుద్రార్చనపరా రుద్రసూక్తజపాశ్రితాః. ౨౯. పంచాక్షరీ జపపరా రుద్రార్చన
 ద్యుతాః, భూతిభూషిత సర్వాంగాస్సదా ధ్యానపరాయణాః. ౩౦. ఈశ్వర
 మవ్యక్తం వ్యక్తరూపం జగత్త్రయే, యేఽర్చయంతి సరశ్రేష్ఠాస్తేహం ముక్తిః క
 ౩౧. అతస్తస్యం భూతిరుద్రాక్షధారణం కురు సర్వదా, కురు నిత్యం మహాదేవ
 భక్తిసంయుతః, దుర్వాససే మునీంద్రాయ హ్యేవముక్త్వా సదాశివః. ౩౨.
 తదాచారసత్తోఽభూస్తునిసత్తమః, ఇత్యుతః పరమాత్మాఽసౌ నేవనీయో ము
 ౩౩. నారాయణోఽకామయతాద్వివీతీయః ప్రజాస్సృజామితి తతో
 భూతాన్యజాయంత తథా విధాతా ప్రజాపతిశ్చాపి జనిం ప్రయాతో. ౩౪.
 నారాయణశబ్దవాచ్యో మహేశ ఏవాస్తి యతస్తు నారమ్, బ్రహ్మాండవిష్ణ్వ
 సమూహః స్థానం తదస్యాఖిలబుద్ధిగన్య. ౩౫. అన్యైవాంశా విశ్వదేవాః ప్ర
 త్వస్త్విన్నగ్ధే వేద ఏవాస్తి యోఽసౌ, యే భూమ్యాదౌ సంతి రుద్రా
 స్సర్వేభ్యోఽస్త్యేవ మహాతీయత్నాత్. ౩౬. కారణత్వేన జ్యేష్ఠత్వం తథా
 కనిష్ఠతామ్, కార్యాత్మనా యతో జాతాస్త్రీదేవా ఇతి చ శ్రుతిః
 సత్యం జ్ఞానమనంతం యో గుహాయాం విహితం ప్రభుమ్, వేదేత్యాదిశ్రు
 త్తతో దేవో మహేశ్వరః. ౩౭. నిర్గుణోఽప్యేవ ఏవేశచ్ఛింతయితా
 పురా, సృజామిత్యాత్మనస్తేజస్సూర్యాకారేణ సృష్టవాక్. ౩౮. మనశ్చంద్ర
 సత్త్వం భౌమం సౌమ్యం తు వాజ్ఞయం, సుఖజ్ఞానమయం దేవగురుం శ్శు
 సికమ్. ౪౦. క్లేశాత్కం శనిం చైవం చకార పరమేశ్వరః, సూర్యాదిమం
 తేజసా భాంతి న స్వతః. ౪౧. న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారక
 విద్యుతో భాంతి కుతోఽయమగ్నిః, తమేవ భాంతమనుభాతి సర్వం తస్య
 సర్వమిదం విభాతి. ౪౨. ఇతి శ్రుతేస్తతో దేవా న్నారాయణపదాస్పదాత్
 ప్రజాపతిర్విష్ణుః ప్రజాపాలనకృత్తథా. ౪౩. ఆసీన్నారాయణః పూర్వం
 నో న విధిస్తథా, ఇతి శ్రుతో విష్ణురుక్త ఈశానో న మహేశ్వరః. ౪౪.
 భావేఽపి నాభావః పరేశస్య కదాచన, జగత్కారణభూతస్య వేదవాక్యప్ర
 ౪౫. కర్మణా జాయతే లోకః కర్మజైవ హి లీయతే, ఇతి వాక్యాజ్ఞగద్భీజం
 స్త్వీతి నోచితమ్. ౪౬. ఈశం వినా జడం కర్మ ఫలదానే క్షమం న హి, బ్ర
 విదో నిందా వేదఉక్తా తతో నసః. ౪౭. అసన్నేవ స భవతి అసద్బ్రహ్మే
 చేత్, అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్దేద సంతమేనం తతో విదుః. ౪౮. ఇతి తస్మాజ్జ
 ర్హహేశస్య పరాత్మనః, ఉపాసనం తథా తస్య చిహ్నీనాం ధారణం మనః

ఇత్యుక్త ఆచార్యవరో బభాషే సృష్టిం స్థితిం ప్రళయం చైక వివ, బ్రహ్మదిరూపేణ
 కరోతి దేవో వేదార్థ విషోఽభిమతో మమాపి. ౧. మూలహీనం తు లింగాదేర్థా
 రణం త్యాజ్యమేవ హి, సర్వదేవమయస్యాస్య తాపశ్క్రేయస్కరో న హి. ౨. నాభే
 రూర్ధ్వం సోమపాస్తు నాభ్యధస్తాదసోమపాః, దేవాస్త్రిష్ఠంతి విప్రేంద్రే వేదవేదాంగ
 పారగే. ౩. శిఖాం శిరో లలాటం చ కర్ణౌ స్పృణం కపోలకమ్, జిహ్వయాం చ
 తథాచౌష్ఠా చిబుకం కంఠమేవ చ. ౪. అంసద్వయం భుజద్వంద్వం బాహుహస్త
 యుగం తథా, వక్షోనాభిః కటిర్లింగం వృషణం చోరుజానుకమ్. ౫. గుల్ఫా పాదౌ
 సమాశ్రిత్య మదాద్యాసృర్వదేవతాః, పితరో మునయశ్చైవ స్నానాద్యాహరమిశ్రి
 తైః. ౬. నిత్యాదికర్తృభిస్తృప్తా భవామో నాత్ర సంశయః, ఇత్యేవం ప్రోక్తవాన్
 బ్రహ్మరుణకేతుం ప్రతీశ్వరః. ౭. శ్రుతిస్తథోచే నకలా హి దేవా వసంతి దేహే
 ఖలు భూసురస్య, తతోఽస్య తాపే తు కృతే సురాస్తే పలాయ్య సంయాంతి శరీ
 రతోఽస్య. ౮. వినం శస్త్రా వలాయంతే దేవాశ్శీర్వాదివాసినః, పతితోఽయం
 భవత్యేవ శూద్రవచ్చితికావ్యవత్. ౯. వ్యాధిం వినా కర్తయోగ్యే విప్రాంగే చిహ్న
 మిష్య చ, లోకేశ్వరం భానుమితేదధవా ప్రాదమావిశేత్. ౧౦. ఇత్యాదివాక్యాని
 బహూని సంతి యోఽన్యమితియం శ్రుతిరేవ సాక్షాత్, ఉపాసనం భేదయుతం
 వినింద్యం బ్రూతే తథాఽన్యా శ్రుతిరేవమాహ. ౧౧. లోకాన్ హి సర్వాన్ ఖలు
 కర్తనా చితాన్నిత్యత్వహీనానవలోక్య భూసురః, నిర్వేదమాయాన్తు కృతేన లభ్యతే
 మోక్షోఽత ఆత్మజ్ఞమనన్యమానసః. ౧౨. వేదార్థజ్ఞం బ్రహ్మబోధాయ గచ్ఛేదిత్యే
 వం తస్మాద్విమోక్షాయ బోధ్యమ్, బ్రహ్మైవాన్యచ్ఛిహ్నాసంధారణం తు వ్యర్థం ముక్తిః
 కేవలం జ్ఞానతోఽస్తి. ౧౩. తం దుర్దర్శం గూఢమనుప్రవిష్టం గుహాహితం గవ్వ
 రేష్ఠం పురాణమ్, అధ్యాత్మయోగానుగతేన దేవం మత్వాధీరో హర్షశోకా జహతి.
 ౧౪. నాయమాత్మా ప్రపచనేన లభ్యో న మేధయా న బహునా శ్రుతేన, యమే
 వైష పృణుతే తేన లభ్యస్తస్యైష ఆత్మా విపృణుతే తనూం స్వామ్. ౧౫. అశరీరం
 శరీరేవ్వనపథేవ్వనస్థితమ్, మహంతం విభుమాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి. ౧౬.
 యదాచర్తవదాకాశం వేష్టయిష్యంతి మానవాః, తదా దేవమవిజ్ఞాయ దుఃఖస్యాంతో
 భవిష్యతి. ౧౭. తస్మాదుపాశ్రిత్య పరాత్పరిద్యాం ప్రాప్తాం గురోరేవ కృపాకటా
 త్సాత్, అభేదవాదామృతపానతృప్తో భవేతి సంశ్రుత్య గురోర్దుఃఖాబ్జాత్. ౧౮.
 విద్యేచనీరనామా వై కశ్చిల్లింగభృదగ్రణీః, ఉవాచ పరమశ్రీతస్సాన్నిమినం పరమం
 గురుమ్. ౧౯. స్వామిన్ త్వమేవ శరణం మమ సర్వదాఽసి సంసారసర్వవిషదష్టతనుం

నయాశు, మామద్య యుష్మదతినిర్మలవేదవాక్యై ర్మహ్నా భిదాన్తి శివవివ
 ౭హమ్. ౨౦. మహాదేవస్య పూజాయాః ఫలం త్వమసి సత్తమ, అద్వైతా
 త్వం రుద్రాదఘృతమోత్తమః. ౨౧. ఇత్యేవం స్తుతిపాత్రం తం స్తు
 ముహుర్దుహుః, పీత్యా పాదోదకం సమ్యక్తదుక్తాచారతత్పరః. ౨౨.
 దేశస్థానస్థానద్వైతపద్ధతీనః, కృత్వా గురుం నమస్కృత్య సుఖమాస స శం
 తతోఽన్యే భూతిరుద్రాక్షధారిణో లింగచిన్నితాః, ప్రాచుర్విపక్షకూలా
 స్వామినమద్భుతమ్. ౨౩. మాయావేషధరః కస్త్యం ప్రామాణికమతాదవ
 కృత్వా ౭ధునా గంతుం ప్రవృత్తోఽస్యతివంచకః. ౨౪. బ్రహ్మ
 ప్రోక్తం వైష్ణవ్యం మునిసత్తమ, వైష్ణవ్యాదధికం శైవ్యమిత్యజః ప్రాహ నా
 తస్మాదారూఢపతనం కిమర్థం భవతా కృతమ్, నమస్త ఇతి వేదేన స్తుతస్య
 శ్వరః. ౨౫. సర్వాననశిరోగ్రీవస్సర్వభూతగుహాశయః, సర్వవ్యాపీ స భ
 త్సర్వగతశ్శివః. ౨౬. ఇతి శ్వేతాశ్వతర్యాపుంసూక్తముక్తోపసంహృతమ్,
 సర్వాత్మా శివవివ నిరూపితః. ౨౭. చత్వోర్థే తే ప్రీశ్చ లక్ష్మీశ్చ ప
 రాత్రకే మతే, ఇతి వాక్యద్వయేనాసి శివ వివ నిరూపితః. ౩౦. గంగా హి
 లక్ష్మీస్తత్పరిశ్శివ చాశితః, స్కాందే చ యామశే చైవ తద్వాక్యాని మునే
 హిమగ్రాదపతన్తౌ గంగా రుద్రస్య వేగతః, తదీయభారసంభ్రాంతో మ
 సదాశివః. ౩౧. హిమతీ భవ నాత్యుచైర్నర్వర సే ప్రాప్య మామిహ, పుర
 శ్రేష్ఠం బ్రహ్మవిష్ణువికారణమ్. ౩౩. సా తం నత్వా మహాదేవం తదాప్ర
 తః, హియా తమాశు మిశితా హిరితి ప్రాచ్యతే బుధైః. ౩౪. తస్యా
 ౭౭రూఢా శక్తిర్దాహేశ్వరీ వరా, మహాలక్ష్మీ రీతి ఖ్యాతా శ్యామా సర్వ
 ౩౫. తస్యా ప్రేజఃకణాజ్ఞాతా లక్ష్మీవాక్కోటయః పురా, శివలేశస్సముదు
 బ్రహ్మాదికోటయః. ౩౬. క్రియంతే పునరేవైతే తత్రతత్ర లయానుగాః,
 చ్ఛివన్ద్రైవ తత్పరిత్వం సునిశ్చితమ్. ౩౭. శుద్ధస్ఫటికసంకాశే దక్షిణే
 మతం, దినత్వం రాత్రితా వామే భాగే దేవ్యా మతా యతః. ౩౮. శ
 చాధర్మవేదే సర్వాత్మరూపతామ్, నిత్యానిత్యోఽహమిత్యాదినాహస్యస్య
 శివః. ౩౯. జగత్కారణభూతత్వం తథా శివరహస్యకే, ధ్యేయత్వాదిక
 శివస్య పరమాత్మనః. ౪౦. ధ్యేయత్వే తవ సాక్షిణో మునిగణా జ్ఞానప్ర
 వేద్యత్వే నిగమాస్సభక్తవిమతక్రాంతౌ కృతాంతాదయః, నిత్యత్వే భ

హశిరస్సిగ్భృందమాద్యంతయోశ్శూన్యత్వే చ వరాహహంసవపుషా వద్మాక్షపద్మా
 ససా. ౪౧. ఏవం శ్రుతిషు సర్వత్ర జగత్కారణమిశ్వరః, రుద్ర ఉక్త ఇతి
 జ్ఞేయం న చైవాన్యో వివేకిభిః. ౪౨. తప్తలింగాదిరుద్రాక్షవిభూత్యాదికధారణాత్,
 వీతాద్యర్చనయా చైవ రుద్రాధ్యాయజపేన చ. ౪౩. సర్వపాపవినిర్మూలకః ప్రాప్నోతి
 శివరూపతామ్, రుద్రకాండే యమర్థోహి సమ్యక్జ్ఞేన నిరూపితః. ౪౪. స్తేయం
 కృత్వా గురుదారాంశ్చ గత్వా సురాం వీత్వా బ్రహ్మహత్యాం చ కృత్వా, భస్మ
 చ్ఛున్నో భస్మశయ్యాశయానో రుద్రాధ్యాయా ముచ్యతే సర్వపాపైః. ౪౫. శోటిజన్మా
 ర్జితైః పుణ్యైశ్శివే భక్తిః ప్రజాయతే, బహునా ఽత్ర కిముక్తేన యస్య భక్తిశ్శివే
 దృఢా. ౪౬. మహాపాపాఘపాపాఘశోటిగ్రస్తో ఽపి ముచ్యతే, ఇత్యుక్తం శివగీతాసు
 పునస్తత్ర చ కీర్తితమ్. ౪౭. ధర్మార్థకామమోక్షాణాం పారం యాస్యథ యేన వై, మున
 యస్త త్ప్రవక్ష్యామి వ్రతం పాశుపతాభిధమ్. ౪౮. కృత్వా తు విరజాం దీక్షాం భూతి
 రుద్రాక్షధారణమ్, జపన్తు వేదసారాఖ్యం శినామసహస్రకమ్. ౪౯. సంత్యజ్య తేన
 మర్త్యత్వం కైవీం తనుమవాప్యథ, తతః ప్రసన్నో భగవాన్ శంకరో లోకశంకరః.
 ౫౦. భవతాం దృశ్యతామేత్య కైవల్యం వః ప్రదాస్యతి, ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపని
 షద్యసి నిరూపితమ్. ౫౧. అవశ్యం బ్రహ్మజైర్ధార్యా విభూతిరితి విస్తృతమ్, అతో
 విభూతిమాహత్వ్యం కేన వత్తుం సుశక్యతే. ౫౨. శీర్షే కణ్ఠే కర్ణయోశ్చ బాహ్వో
 రుద్రాక్షధారణాత్, నీలకంఠో భవేన్నర్త్యో బ్రహ్మణశ్చేత్పరాత్పరః. ౫౩. ఇత్యగ
 స్తస్య సంప్రాక్తం సంహితాయాం యతీశ్వర, అతప్తాత్తతను రైవ తథాపైతీతి
 మానతః. ౫౪. లింగాంకనమవశ్యం వై కర్తవ్యం మోక్షకాంక్షీభిః, ఇత్యుక్త ఆహ
 వైవాత్ర పహ్నితాపో వివక్షితః. ౫౫. కింతు కృచ్ఛాద్భికం తాపః కృచ్ఛచాంద్రా
 యజ్ఞైః కృశః, ఇత్యుక్తేర్నారదీయేన విరోధాద్భూహతా తథా. ౫౬. లింగాంకిత
 తనుం దృష్ట్వా శంఖచక్రాంకితం తథా, స్నానమేవ తదా కార్యమథవా సూర్య
 మిక్షయేత్. ౫౭. పతితం తప్తలింగాధ్యం చక్రాంకితమథాపి వా, వాఙ్మలేణాపి
 నార్యేత పాపండాచారతత్పరమ్. ౫౮. శూద్రవత్సపరిత్యాజ్యో జీవచ్ఛవసమాకృతిః,
 తస్మై దత్తం చ హవ్యం చ కవ్యం చాపి వృథా భవేత్. ౫౯. తద్దర్శనాత్పరిత్యాజ్య
 మన్నం మంత్రాభిమంత్రితం, అపి శూద్రేక్షణాద్భుజేల్లింగచక్రాంకితం వినా. ౬౦. అపిచే
 న్నిగమాచారరతో వేదాంగతత్పరః, లింగచక్రాంకితమైత్రీణ స సద్యః పతితో భవేత్.
 ౬౧. ఇత్యుక్తం హి బృహన్నారదీయే కించ ప్రకీర్తితం, మార్కండేయపురాణే వై
 శ్రోతవ్యం తత్సమాహితైః. ౬౨. బ్రహ్మణానాం చ గాయత్రీస్సంవాదో ఽభూ

స్తవోన్మూరా, అతస్తయా ౭తిసంశప్తాః పాపండాశ్చైచ్చవ దేవతాః. ౬౩. కర్తహీనాశ్చ తాంత్రికాచారతత్పరాః, యూయం కలౌ భవంత్యేవ నాహ నా రుషా. ౬౪. అతః కలియుగే ప్రాప్తే భవిష్యంతి ద్విజాధిపాః హీనాః పాపండా లింగచక్రాదిచిహ్నతాః. ౬౫. జ్ఞానకర్తృపథాద్భిప్రాః కా పీడితాః, దురాత్మానస్సత్యధర్మవర్జితాశ్చాపభాగినః. ౬౬. కలౌ త్రింశత్స పునర్నష్టా భవంతి తే, నిశ్శేషతాం గతాః పశ్చాదద్వైతార్థానుచింతకా సత్యధర్మపరా భూయో భవిష్యంతి న సంశయః, ఇతి తస్మాన్న కర్తవ్యం ధారణం నరైః. ౬౭. యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సమా, దిలక్ష్యస్యోపాస్త్యగోచరతా మతా. ౬౮. తతో బ్రహ్మవతారస్య శిష్యాః శ్రుతౌ, ప్రోక్తం తస్య నిరాసో నోకర్తుం కేనాపి శక్యతే. ౭౦. భూతిరు శ్చాపి కర్తవ్యం ధారణం నరైః, కింతు లింగాదిచిహ్నానాం ధారణే మానసా ౭౧. తతః ప్రోవాచ భక్తాగ్రగణ్యస్తం పరమం గురుమ్, అసమర్థాః పురా రా సురనాశనే. ౭౨. ఇఘం తే కల్పయామాసుస్త్రీపురాసురనాశనే. ౭౩. కల్పయామాసుస్త్రీభిర్విష్ణుస్త్రిచంద్రకైః, ఆదాప్యిశ్వశీ మధ్యే విష్ణురం ధ్రీతః. ౭౪. తతో విచారయామాసుః క ఇఘం ధారయిష్యతి, రుద్రో న కేచిత్ప్రేచ్ఛత్ర దివౌకసః. ౭౫. యతో రుద్రస్య పహ్నిదితేజసా హి, తస్య నేత్రేఽగ్నిచంద్రౌ తౌ విష్ణు స్తద్దేహజః స్తృతః. ౭౬. సాత్వికా ద్భూతస్తస్మాద్భారో న తస్య వై, ఇతి దేవా విచార్యాశు ప్రార్థయామా. ౭౭. సో ౭బ్రవీద్వరమిచ్ఛామి దేవాః కమితి చాబ్రువత్, సోవాచాహ నాం వై ప్రధానస్సాన్యం పతిః కిల. ౭౮. ఊచుర్దేవా వయం సర్వే పశవ దయః, త్వమేకః పతిరస్తాకమిత్యుక్త్వా తే సదాశివమ్. ౭౯. లింగశూలా ధారయామాసురీశ్వరః, తతో జ్యోం వాసుకిం కృత్వా మేరం కృత్వా ధా ౮౦. రథం చంద్రరవి చక్రే వేదానశ్వాన్విధాయ చ, బ్రహ్మణం సారథిం స్తూయమానః శివో ౭మరైః. ౮౧. బాణేన తేన తాక్ దైత్యాక్ దదా శ్వరః, తస్మాల్లింగాదిచిహ్నానాం ధారణం యుక్తమేవ హి. ౮౨. దర్శనా లోకే సేవ్యసేవకయోర్మనే, అస్తాభిస్సేవకైశ్చిహ్నాం సేవ్యస్య మ ౮౩. అపశ్యమేవ సంగ్రాహ్యమిత్యుక్తః ప్రాహ తం గురుః, మాన వాక్యం యతో దేవాదిభు క్వచిత్. ౮౪. లింగాదేధారణం వైవ ప్రస తేషు వై, భూత్యాదిధారణం కించ కైవల్యోపనిషద్వచః. ౮౫. శ్రద్ధా

యోగాదవైహిత్యేవం బ్రూతే నైవ శూలాదిచిహ్నమ్, జ్ఞానస్యాంగం లేన నాస్త్యేవ
తస్య జ్ఞానేహ్యునాం ధారణం భోజీ కదాపి. ౮౧. నాన్యః పంథా విద్యతే కోఽపి
ముక్త్యా ఇత్యాద్యైర్వైవేదవాక్యైర్ముముక్షోః, నాస్త్యేవార్థో దేహసంతాపనేన
నిందా తస్య శ్రూయమాణా హి శాస్త్రే. ౮౨. లోకే రాజ్యశ్చత్రచిహ్నం న భృత్యే
దృష్టం శూలాద్యే సుధారణం చేత్, యుష్మకం కోఽప్యాగ్రహస్తర్మి లాహం
స్వీకర్తవ్యం లేన తద్భార ఏవ. ౮౩. కిం చాస్య భక్తేన భుజాదిభూషణం సర్వాదికం
ధార్యమనన్యచేతనా, పరం తు నై తత్థలు యుజ్యతే నరే సర్వభ్రమేణాపి భయేన
కంపిని. ౮౪. తస్మాదిహం పామరబుద్ధిమాశు విహాయ చిహ్నం చ సమర్ప్య కర్తు,
వేదోక్తమితే పరజీవయోజ్యైక్యస్యానుసంధానమనన్యచిత్తః. ౮౫. కుర్వన్మిబోధేన
పరస్య తస్మాజ్ఞానస్య నాశేన భవిష్యసి త్వమ్, ముక్తో న చాన్యేన యథా కదాపీ త్యుక్త
స్స ఆచార్యపరం ప్రణమ్య. ౯౦. చిహ్నాని సంత్యజ్య స పుత్రబాంధవశ్శిష్యో బభూ
వాద్వయవాదతత్పరః, తథైవ చాన్యేఽపి గురోః ప్రసాదతో బభూవురద్వైతపరా
స్సుఖార్థినః. ౯౧. అనంతశయనం నామ ప్రదేశం ప్రాప్తవాంస్తతః, దేవస్య దర్శనం
కృత్వా మానమాస స తత్ర యే. ౯౨. భక్తా భాగవతాశ్చైవ వైష్ణవాః పాంచ
రాత్రిణః, వైఖానసాః కర్మసీనాష్టద్విధా వైష్ణవా మతాః. ౯౩. తానాహ శంకరా
చార్యః కిం వో లక్షణముచ్యతామ్, భక్తాః ప్రథమమాహుస్తం సర్వజ్ఞో జగదీశ్వరః.
౯౪. వాసుదేవస్సరామాద్యానవతారాన్ చిభర్త్యజః, తదుపాస్త్యా వయం మూఢాః
ప్రాప్స్యామస్తత్సలోకతామ్. ౯౫. ఇతి బుధ్యా వయం సర్వే కాండ్వీన్మునినా
ప్రభోః, ప్రపాదితస్య సేవాయామనంతస్య సదా రతాః. ౯౬. ఆచారో ద్వీవిధోఽస్తా
కం క్రియాజ్ఞానవిభేదతః, కర్మతా బ్రహ్మగుప్తాద్యా విష్ణుశర్తాదయో వయం. ౯౭.
జ్ఞానినోఽత్రైవ తిష్ఠామ ఇత్యుక్తోజ్ఞానలక్షణమ్, పప్రచ్ఛ విష్ణుశర్తాఽభ ప్రాహ తేషు
చిచక్షణః. ౯౮. అనంతభగవత్పాదకమలం శరణం పరమ్, ఇతి తూష్ఠీం ధీతిర్జ్ఞానం
యతో నైవ తదాజ్ఞయా. ౯౯. వినా తృణాదిసంచారో భవతీత్యుక్త ఆహ తమ్,
జన్మనా జాయతే శూద్రః కర్మణా జాయతే ద్వీజః. ౧౦౦. నిత్యం సంధ్యాముపా
సీత ప్రత్యవాయ్యన్యథా భవేత్, ప్రాతరాదిషు కాలేషు హ్యగ్నిహోత్రాదికం బుధః.
౧౦౧. కుర్వన్ వై బ్రహ్మణో విద్వాన్సుకలం భద్రమశ్నుతే, ఇత్యాదిశ్రుతివాక్యాని
నిత్యం కర్తవ్యవంతి హి. ౧౦౨. ఆతస్మైర్వై శ్రుతిప్రాక్తం కర్తవ్యం కర్త సర్వదా,
వైధస్య తస్య సంత్యాగాద్భుజస్యాప్తిం మనుర్జగౌ. ౧౦౩. జీవన్ కర్త పరిత్యాగం
యః కరోతి నరాధమః, స మూఢో నరకం యాతి యావదాభూతసంప్లవమ్. ౧౦౪.

యతీనామసి కర్తాస్తి స్నానదేవార్చనాదికమ్, బ్రాహ్మణ్యహానిరేవాతో భ్రష్టానా
కర్తవ్యః. ౧౦౧. అట్లే కలిపయైరేవం స్థితి రిత్యైక్త ఆహ తమ్, విష్ణుశర్మ
తుల్యః సప్తమః పురుషః ప్రభో. ౧౦౨. కించిత్కర్తృపరస్తస్య పితాఽభి
శ్రుతమ్, బాల్యే మయేతి సంప్రాక్తః ప్రాహ దూరం ప్రజాధనా. ౧౦౩.
స్స తు క్లేశాపూరితస్సగణస్తదా, ప్రణమ్య దండవద్భూమా త్మమస్వేతా
గురుమ్. ౧౦౪. దృష్ట్వా తం శరణం ప్రాప్తం ప్రాహ శిష్యాన్ దయానిధి
శ్చిత్తవిధానార్థం తే ఽపి కుర్యుష్టథైవ హి. ౧౦౫. ప్రాయశ్చిత్తేన సం
శర్తాదయోఽపి తే, కర్తృనిష్ఠాస్తమాచార్యం ప్రోచుస్తత్ప్రపయా ప్రభో
బ్రాహ్మణ్యసిద్ధిరస్తాకం జాతా ముక్తిః కథం భవేత్, ఇత్యుక్త ఆహ పరమో గు
యాన్వితః. ౧౦౬. బ్రాహ్మణాచారదేవాస్సురీశో విష్ణుర్దినేశ్వరః, ఉమా గణ
తేషాం పూజాపరా నరాః. ౧౦౭. బ్రహ్మర్షణధియా కామాంస్త్యక్త్వా కర్త
ఏవం కృతే నిత్యకర్తృణ్యమలే మనసి ప్రభోః. ౧౦౮. జీవస్య చ భిదాభావ
న సంశయః, మూలాజ్ఞానస్య తత్తస్మాన్నివృత్తి ర్జ్ఞానకారణమ్. ౧౦౯. తేన భ
దేహే ముక్తిర్భవతి నాన్యథా, ఇత్యాదిష్టో విష్ణుశర్మ దండవత్ప్రణివృత్త తమ్
సగణః కారయామాన నిత్యం కర్తృగురుంస్తరత్, స్మార్తాచారపరిశ్రాంతః ప
శారదః. ౧౧౦. త్రిపుండ్రం భస్మనా కుర్వన్ చందనేన చ సువ్రతః, స్నాత
కయా చోర్ధ్వపుండ్రం కుర్వ స్పృయత్నతః. ౧౧౧. ఏవం తేషు నిరస్తేషు
దయస్తతః, సమాగత్య ప్రణమ్యోచుస్సాన్వమిత్ స్మారేన వర్జనా. ౧౧౨.
వయమాచార్య కర్తృ బ్రహ్మర్షణం ధియా, కృత్వా వయం వసామోఽన్య
ప్రాహతాన్ గురుః. ౧౧౩. ఇతఃపరం పంచపూజాతత్పరాశ్శుద్ధమానసాః, భేద
ముక్తా భవంత సాన్వత్తబోధతః. ౧౧౪. లింగదేహేన నిర్ముక్తాస్సచ్చిద
యమ్, ప్రాప్నువంతీతి సంప్రాక్తా నత్వా తం స్వస్థమానసాః. ౧౧౫. బభృ
ప్రాహ సమాగత్య పరం గురుమ్, కశ్చిద్భాగవతో విప్రస్సాన్వమింఞ్చృణు
౧౧౬. సర్వవేదేషు యత్పుణ్యం సర్వతీర్థేషు యత్ఫలమ్, తత్ఫలం న
స్తుత్వా దేవం జనార్దనమ్. ౧౧౭. ఇత్యాదివచనాద్విష్ణోః శ్రీరనే ఽహరి
శంభవక్రూదిసంచిహ్నైశ్చిహితస్తులసీగళః. ౧౧౮. ఉర్ధ్వపుండ్రీ వసామ
ర్తమ కరే స్థితా, ఇత్యుక్త ఆహ మాచక్రద్యంకనస్య వినిదనాత్. ౧౧౯. క
ర్ణగవతశ్చతుర్థా వర్తతే శృణు, పరైకాకాశరూపాస్యాద్వచసామప్యగోచ

యతో వాచో నివర్తంతే ఆప్రాప్య మనసా సహ, ఇత్యాదిశ్రుతివాక్యేభ్యో ద్వి
 తీయా పూహసంజ్ఞికా. ౧౨౭. సర్వలోకాత్మికా తస్య విష్ణోఽహ్నిస్య ధారణమ్,
 సమర్థశ్చేతుర్గుహ్యశు తప్తేనైకేన వా దృఢమ్. ౧౨౮. శీర్షాదిపాదపర్యంతం దేహ
 మంకయ నాశతః, తస్య నేతృత్వే తే వైష్ణవత్వం యద్దుర్లభం నృణామ్. ౧౨౯.
 విభూతిర్నూర్తయస్తస్య మత్స్యద్యాః పరికీర్తితాః, తప్తలోహమయాభిరైవ తాభి
 రంకయ దేహకమ్. ౧౩౦. కిమర్థం జడశంఖాదేః కర్తవ్యం చిహ్నధారణమ్, విష్ణు
 వల్లాహచక్రాదేర్ధారణం కురు వా సదా. ౧౩౧. ఆర్చామూర్తేశ్శిలామయ్యాస్స
 రూపేణాథ వాంకయ, శరీరం మూఢ తస్మాత్త్వం కర్తవ్యం చిహ్నధారణమ్. ౧౩౨.
 విష్ణోరితి విహాయాశు పాషండమతిమాశ్రయ, స్వకర్తాణి ఫలం తేహం సమర్పయ
 వరేశ్వరే. ౧౩౩. తేన శుద్ధస్తతోఽదైవతవాదినం గురుమాశ్రయ, తస్యోపదేశతో
 నప్తకర్మబంధో విమోక్ష్యసి. ౧౩౪. నాస్యః పంథా విద్యతే ముక్తయేహీశ్వరైశ్చ
 శ్రుత్యా తేన బోధేఽతి యత్నః, కార్యో మోక్షకాంక్షిభిశ్శుద్ధచిత్తైరిత్యుక్తోఽసౌ
 విప్రదేవో యతీశమ్. ౧౩౫. సమ్యజ్ నత్వా ప్రాహ పుణ్యైరనేకైశ్చత్వత్వాదాం
 భోజయోద్ధర్మసం మే, జాతం తస్మాన్దాం కృతార్థం కురుష్వేత్యేవం తేన ప్రాథితో
 ఽసౌ బభాషే. ౧౩౬. భో విప్రదేవాఽఽశు విహాయ చిహ్నం కర్తాణి కర్వన్
 భలు కామహీనః, బ్రహ్మహమస్తీతి విభావయ త్వం ముక్తో భవిష్యస్యవబోధతోఽథా.
 ౧౩౭. పునరన్యో గురుం ప్రాహ శార్ఙ్గపాణిరితి శ్రుతః, నమో నారాయణాయేతి
 మంత్రముచ్చారయన్ పునః. ౧౩౮. తస్య ముద్రాదికైశ్శంఖచక్రకాద్యైస్సుచి
 ప్నితః, సంసారబంధనాన్తుక్తో వైకుంఠం వైష్ణవోత్తమః. ౧౩౯. గమిష్యామి యత
 స్తత్ర తథాభూతా వసంతి తత్, చిహ్నస్య ధారణే మానం పురాణం శృణు భో
 మునే. ౧౪౦. యే బాహుమూలపరిచిహ్నితశంఖచక్రాయే కంఠగన్నతులసీనశినాక్ష
 మాలాః, యే వాలలాటఫలకే లసదూర్ధ్వపుండ్రాస్తే వైష్ణవా భువనమాశు పవిత్రయంతి.
 ౧౪౧. ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ మైవం శ్రుతేరభావాత్కథనీయమత్ర, అతస్త
 దేహో న సమశ్నుతే ఽయం విమోక్షమేషా శ్రుతిరస్తి మానమ్. ౧౪౨. వైవం య
 తః పాతకనాశనార్థం మహత్తపః కృచ్ఛ్రముఖం స్వకర్మ, యద్వాఢవా ధ్యానమథీ
 శ్వరస్య ప్రాక్తం శ్రుతౌ చిహ్నమతో న కార్యమ్. ౧౪౩. బ్రహ్మజ్ఞో యసోస్మి
 ఽశ్నుతే మోక్షమిత్యాదేర్వాక్యాన్సోక్షస్య హేతుర్విబోధః, తీణే పుణ్యే మర్త్య
 లోకం విశంతీత్యాదేర్వాక్యాదన్యతస్సంస్మృతిస్సాన్యత్. ౧౪౪. పురాణేషు బృహ

న్నారదీయాదిషు నిషేధనమ్, దృశ్యతే తద్దశంఖాదేధారణస్య ప్రయత్నః
 చిహ్నీనాం ధారణేనాహం భవిష్యామి హరేస్సమః, ఇత్యేతత్తు మనోః
 శూద్రో యథా న హి. ౧౪౬. శిఖాయజ్ఞోపవీతాదిధారణాదేవ సద్వి
 బోధతస్తస్మాత్తత్ప్రాప్తిః శ్చుతిమానతః. ౧౪౭. తస్మాద్బ్రహ్మహమిత్యే
 సర్వదా కురు, తేన నష్టే భిదాగంధే జీవ ఏవ పరశ్శివః. ౧౪౮
 ౭హమస్తీతి వాదినం యం చ కంచన, ఆత్మనా సహ తాదాత్మ్యభా
 భ్యశమ్. ౧౪౯. ఇత్యుక్తం శివగీతాస్వీత్యుక్తో వైష్ణవ ఆహ తమ్, నమస్క
 ర్థో౭హం స్వామిం స్వదుపదేశతః. ౧౫౦. అథునా ౭ద్వైతసిన్ధోః ౭హ
 మీతి సో ౭బ్రవీత్, ననామ దండవద్భూమా తం ప్రాహ గురుసత్త
 ముక్తో భవేతి సో౭పుక్తః స్మార్తాచారేషు తత్సరః, పంచపూజా
 స్వదేశసాక్షి జనానహి. ౧౫౧. తథా ౭కరోత్తతః పాంచరాత్రా
 ఆహ ముక్తిప్రతిష్ఠాదిమూలభూతో ౭స్తదాగమః. ౧౫౩. తస్మాద్
 మాచారో విప్రైః కార్యో ౭ఖిలైరసి, ఇత్యుక్తః శ్రీగురుః ప్రాహ య
 ద్ధతా. ౧౫౪. అస్త్యుగమే తదా తస్మాచారో గ్రాహ్యో న చాన్యథా
 తాగమే తత్ర వైష్ణవత్వం ప్రకీర్తితమ్. ౧౫౫. గాయత్ర్య
 బ్రహ్మణ్యాయాస్తీ సర్వథా, ఏవం చ వైష్ణవత్వస్య భంగ ఏవ సమాగతః.
 భావే న విప్రత్వం విష్ణుమంత్రశతైరసి, వైష్ణవత్వం కుతో ౭స్త్యస్యా
 హరేరియం. ౧౫౭. శక్తిః శంఖాదివత్త్వస్య శ్రవణాదితి చేత్తదా, రు
 వాస్తు చంద్రశేఖరతాదికమ్. ౧౫౮. శూయతే ౭స్యా యతః పంచ
 చ దేహగమ్, అస్తు వా సర్వసంపూజ్యా శుభదా పరమేశ్వరీ. ౧౫౯.
 స్థితస్యాస్యాం ప్రాధాన్యం తేజసో యతః, నిరూప్యతే తతో విష్ణోశ్చక్తి
 హరిః. ౧౬౦. భానుమండలవర్తితి వర్ణ్యతే తత్ర తత్ర హ, పంచా
 తస్మిన్ బహురూపే విరుద్ధ్యతే. ౧౬౧. ఇతి చేన్న యతస్తస్యాస్యవ
 పితా, వ్యాప్యతిభ్యః కిలాసాం తు ప్రణవాత్సా మహేశ్వరాత్. ౧౬౨
 ప్రోక్తా ౭త ఏతస్య శక్తిర్నాన్నస్య కస్య చిత్, నారాయణశ్చితో
 కర్తా మహేశ్వరః. ౧౬౩. యో వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతే
 తస్య ప్రకృతిలీనస్య యః పరస్స మేశ్వరః. ౧౬౪. అష్టమూర్తిమహే
 రాదిత్య ఈరితః, తస్మాత్తస్యైవ శక్తిస్సా పంచవక్త్రాదిసంయుతా. ౧౬౫
 త్వయైవం నో శివమూర్తిర్విభావసుః, సేవ్యో౭తో బ్రహ్మణత్వస్య హనిరే

గతా. ౧౬౬. తదభావోఽస్తు కా హనిరైష్టవోఽస్తీతి చేతదా, శ్రష్టోఽసి భా
షణాయోగ్యో జీవన్నేవ మృతోఽసి భోః. ౧౬౭. తతస్తు మాధవః కశ్చిదైష్టవః
ప్రాహ తం గురుమ్, తప్తశంఖాదికం ధార్యం లోకం ప్రాప్నోతి వైష్టవమ్. ౧౬౮.
పాంచరాత్రాగమే ప్రోక్తమిత్థేవం తస్య మానతా, త్వదుక్త్యా నాశమాయాతీ
త్యుక్తః ప్రాహ పరో గురుః. ౧౬౯. ఆగమద్యుక్త ఆచారో గ్రాహ్యో వేదాను
కూలతః, దిరోధే తస్య న గ్రాహ్య ఉక్తం చేదం స్ఫుటం కిల. ౧౭౦. అతీంద్రియార్థ
విజ్ఞానే ప్రమాణం శ్రుతిరేవ హి, శ్రుత్యాచారమృతేఽగ్రాహ్యమాగమానాం ప్రస
జ్యతే. ౧౭౧. అతో వేదవిరుద్ధం యత్త న్నానం న కదాచన, అతో బ్రహ్మణ్యసిద్ధిర్థం
స్వకర్మనిరతో భవ. ౧౭౨. తేన సమ్యగ్విశుద్ధస్యై తత్త్వజ్ఞానమవాప్నోసి, ముక్తి
స్తస్మాన్న చాన్యస్తాదత్రాథే త్వం శ్రుతిం శృణు. ౧౭౩. సర్వభూతేషు చాత్మానం
సర్వభూతాని చాత్మని, సంపశ్యత్ బ్రహ్మ పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా. ౧౭౪.
తస్మాత్పాపంఙ్డచిహ్నాని విహాయాద్వైతనిష్ఠతా, సంపాద్యా మోక్షసిద్ధిర్థమిత్యుక్త
స్స చ మాధవః. ౧౭౫. స్వకులగ్రామదేశస్థైః సహాద్వైతపరస్పదా, సంధ్యాగ్నిహో
త్రముఖ్యాని కుర్వన్కర్తాణి శుద్ధతామ్. ౧౭౬. ప్రాప శ్రీశంకరాచార్యప్రసాదా
త్తత ఆగతః, వైఖానసమతాచారో వ్యాసదాస ఇతి శ్రుతః. ౧౭౭. ఉవాచ భో
యతే బ్రహ్మసి మత్పక్షనివారణే, న సమర్థో యతో దేవః పరో నారాయణో మమ.
౧౭౮. తద్విష్ణోః పరమం ధామేత్యాదివేదేన బోధితా, నారాయణపదనైవ శ్రేష్ఠ
తా మునిసత్తమ. ౧౭౯. తథా నారాయణాద్బ్రహ్మ జాయతే రుద్ర ఏవ చ, ఇత్యాది
శ్రుతిభిస్తస్య కారణత్వముదీరితమ్. ౧౮౦. తస్మాత్సేవ్యస్సదైవాయమంతర్యామి పరే
శ్వరః, లక్షణం తస్య భక్తస్య ప్రోక్తం వైఖానసే మతే. ౧౮౧. శంఖచక్రపవిత్రాంగ
ఊర్ధ్వపుండ్ర ఇతి ప్రభో, ఇత్యుక్తః ప్రాహ విష్ణుస్తు పాలతో వాఽథ బ్రహ్మ వా.
౧౮౨. అస్తు తత్ర వివాదః కః పదం త్వావృత్తివర్జితం, లభ్యతే తత్త్వబోధేన నైవ
త్వన్యేన హేతునా. ౧౮౩. యది త్వం విష్ణు భక్తోఽసి తదా తత్ప్రీతయే కరు, కర్మ
నైవ తు తస్తానాం చక్రాదీనాం విధారణమ్. ౧౮౪. ప్రమాణాభావతో వేదవిరుద్ధే
నైవ మానతా, ఆగమే విప్రతానాతో నో చేత్స్యాదేవ సర్వథా. ౧౮౫. ఇత్యుక్త
ఆహ తం వ్యాసదాసః పూర్వయుగే మునే, దత్తాత్రేయః పరో యోగీ పంచముద్రా
విముద్రితః. ౧౮౬. ఆసీత్తస్మాన్మహద్భిస్సీన్వికృతో మార్గో ముముక్షుభిః, గ్రాహ్యః
కించ పురాణేషు చకాదేర్ధారణం శ్రుతమ్. ౧౮౭. అన్యథా వైష్టవత్వస్య హనిరేవ
సమాపతేత్, తస్మాద్భగవత్కృపాం ధార్యమిత్యుదితో గురుః. ౧౮౮. ఉవాచ భో

వివేకస్తే కిము వాచ్యోఽస్తి బాలకాః, ఆపి జానంతి ముద్రాభిరంక
 నమ్. ౧౮౯. దత్తాత్రేయస్య నైవాస్తి యోగినస్తత్త్వదర్శినః, ము
 దేహో దత్తాత్రేయోఽస్తితి కేనచిత్. ౧౯౦. శ్రుతం నైవ తల
 త్యక్త్వా సుఖ భవ, పురాణేషు శ్రుతం చిహ్నధారణం త్వితి నోచితమ్.
 దస్య విభీషణస్య గజరాజస్య ధ్రువస్యానితే ద్వాపద్యా వ్రజవాసినా
 శ్చక్రాంకనం కేఽకరోత్, తస్మాన్మృతమతిం విహాయ సకలం పాపం
 బ్రహ్మాస్తితి విభావనేన సుసుఖం గచ్ఛాశు మోక్షం పదమ్. ౧౯౧. ఆవశ
 కార్యం చిహ్ననాం ధారణం తదా, కపాలయోగశ్చైవ శేషేణ
 ౧౯౩. అంకనం కురు కర్తేంద్రియప్రదానే భుజద్వయే, కపాలద్వితల
 వ్రియసమీపగే. ౧౯౪. చిహ్నితే పశుపద్ధర్తుం యోగ్యో భవ వి
 చైవంవిధస్యాత్ర వైష్ణవస్య స్వకర్తృణా. ౧౯౫. హీనస్య శుభ్రవస్త్రా
 త్వవశిష్యతే, న తు కర్త్యాహిత్రాదీత్యుక్తస్సంప్రాహ సద్గురుమ్. ౧
 స్తవ ప్రసాదేన సవివేకోఽస్తి నాంకితః, కింతు మే గురురేవాసీ
 శ్చుభికమ్. ౧౯౬. తతశ్శుద్ధావ్యయస్థం మాం కురు త్వం యతిశేఖర,
 భూమా దండవత్ప్రీతిపత్య చ. ౧౯౭. కృతాంజలిం సమాసీనమీషన్న
 సః, కరుణానిధిరాచార్యః ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్. ౧౯౮. బ్రహ్మైవా
 ముక్తోఽహమితి భావయ, తస్మిన్విధావశక్తస్తస్యం వాక్యమేతదుదీరయ.
 భ్యైసపరిత్యక్తద్వందైవషణషడూర్తికః, విదిత్వా పరమాత్మానం ముక్తో భ
 ౨౦౧. ఇతి సంబోధితశ్శిష్యః కృతార్థోఽహమితీరయన్, బ్రహ్మాహ
 యయా స్వకులసంయుతః. ౨౦౨. తత ఆచార్యమాగత్య నామతీర్థో
 కర్తహీన ఇదంప్రాహ భోస్సాన్వమింశ్చృణు మే మతమ్. ౨౦౩. శేషేణ
 వై సర్వం విష్ణుమయం జగత్, ఇత్యాదేశాద్యతో మోక్షం గురుః
 ప్రభో ౨౦౪. మచ్ఛిష్యం నిజపాదారవిందం ప్రాపయ సోఽవ్యభ. ౨౦
 కరోత్యేవ తథైవ జగదీశ్వరః, తస్మాన్మమ పునర్జన్మ హేత్యభావో యతీ
 జీవన్ముక్తోఽహమేవం వై భవంతోఽసి ముముక్షువః, కర్తహీనాస్సురే
 సర్వమయం ప్రభుమ్. ౨౦౬. సమాలంబ్యాంజనా ముక్తా భవిష్యంతీతి ని
 ముక్తో గురుః ప్రాహ సత్యముక్తం త్వయా మతమ్. ౨౦౮. కర్తృభ్రష్ట
 స్తుక్త ఏవ న సంశయః, నింద్యానింద్యవిహీనస్సస్పృహత్తోఽసి పితాచ
 వేదోక్తసర్వకర్తాణి కృత్వా లేషాం ఫలార్పణమ్, కర్తవ్యం బ్రహ్మ

మార్గో ఽయమిరితః. ౧౦౦. ఫలార్థం కర్త కరణం కర్త మార్గో ఽస్తి తద్విధాత్, భ్రష్ట
 స్త్వందంఢసీయో ఽసి విష్ణుభక్తో ఽసి నో భవాత్. ౧౦౧. న చలతి నిజవర్ణధర్మతో య
 స్సమమతిరాత్మసుహృద్విపక్షపక్షే, న జహతి న చ హంతి కంచిదుచ్చైస్సితమనసం
 తమవై హి విష్ణుభక్తమ్. ౧౦౨. శ్రుతిస్సృతీ మమైవాక్షే తే ఉల్లంఘ్య ప్రవర్తతే,
 ఆజ్ఞాభంగీ మమ ద్రోహీ మద్భక్తో ఽసి న వైష్ణవః. ౧౦౩. ఆజ్ఞాచ్ఛేదీ మమ ద్రోహీ స
 యాతి నరకం సదా, ఇత్యాదివచనేభ్యోఽతః కర్త త్యాగో న శస్యతే. ౧౦౪. బ్రహ్మ
 ణః కర్తృకుర్వీతేత్యాదివాక్యాన్న కర్తృణః, త్యాగో దేవాంతరత్యాగో బ్రహ్మణానాం
 న చాస్తి హి. ౧౦౫. అగ్నిద్వేషో ద్విజాతీనామితి వాక్యాత్తత్తస్య భోః, బ్రహ్మచా
 ర్యాదితైస్సలైః కర్తృ త్యక్తుం న శక్యతే. ౧౦౬. సంధ్యాత్రయాతిక్రమదోష
 శాంతిః కృచ్ఛ్రాత్త్రయేణాస్తి తతో ద్విజత్వమ్, తత్త్యాగతో నైవ న కర్తృణాం శ్రుతిస్తు
 సన్యాసమముష్య వక్తి. ౧౦౭. ఇత్యుక్తో ఽసౌ నామతీర్థః ప్రణామైః ప్రీతం
 కృత్వా కర్తృశిఖా బభూవ, ఏవం సర్వే ఖండసంస్వస్య పక్షస్య శృత్యా తే నిష్క్ర
 తిం సంవిధాయ. ౧౦౮. శుద్ధాద్వైతాలంబినస్సత్రిపుండ్రా వేదప్రొక్తాచారనిష్ఠా
 బభూవుః, తస్మాత్సుబ్రహ్మణ్యసంజ్ఞం కుమారస్థానం ప్రాప శ్రీగురుః పంచఘస్మైః.
 ౧౦౯. స్నాత్వా కుమారధారాయాం నద్యాం శిష్యసమన్వితః, భక్త్యా సంపూజయా
 మాస షణ్ముఖం శేషరూపిణమ్. ౧౧౦. కామాయవస్త్రదండాధ్యః కమండలులసత్కరః,
 భూతిభూషితస్ర్వాంగో బభౌ రుద్ర ఇవ స్వయమ్. ౧౧౧. నానాదేశస్థవిప్రైః స
 మ్నబ్రహ్మణ్యం సమాగతాః, దృష్ట్వా తం శంకరాచార్యమిదమూచుస్సునిశ్చితాః.
 ౧౧౨. ద్విజా వయం బ్రహ్మకులౌఢ్యవాః ప్రభో మనుప్రభృత్యుక్తసుకర్తత
 త్పరాః, హిరణ్యగర్భార్చనలబ్ధమానసప్రశుద్ధయః స్థైర్యముపాగతాస్తథా. ౧౧౩.
 హిరణ్యగర్భ స్సమవర్తతాగ్రే భూతస్య జాతః పతిరేక ఆసీత్, స దాధార
 పృథివీం ద్యాముతేమాం కన్ఠే దేవాయ హవిషా విధేమ. ౧౧౪. ఇత్యాది
 మంత్రాత్సకలస్య కర్తా బ్రహ్మ తథా పాలక ఏష ఏవ, లయస్య కర్తా నిఖిలోత్తమ
 శ్చ సర్వాధికానందకరూప ఉక్తః. ౧౧౫. స ఏవ సృష్ట్యా నిఖిలం జగత్ప్రభుః
 ప్రవిశ్య సర్వాత్తతయా స్థితో వై, తదైక్షతేత్యాదివచోభిరీరితః కరోతి విష్ణుం చ
 శివం భుజాభ్యుమ్. ౧౧౬. తదీయభక్తాః కిల యోగనిష్ఠాః కర్తృస్థితాః కూర్చకమండలు
 శ్చితాః, వయం యతిం వీక్ష్య భవంతమద్ధా జాతాః కృతార్థాశ్శృణు భో తథా ఽసి.
 ౧౧౭. వచో ఽస్తద్దీయం భగవన్నయోజనం కిమస్య భేదేన యతశ్చతుర్ముఖాత్,
 జనిం గతో జీవగణస్సృక్తర్తణా పునఃపునస్సంస్మృతిమేతి దుఃఖదామ్. ౧౧౮. తతో

లయే బ్రహ్మణ ఏవ కుక్షే లయం ప్రయాత్యేష లయస్య కాలే,
 బ్రహ్మవిదేష యాతి పరం పదం బ్రహ్మణ ఏవ లోకమ్. ౨౩౦.
 దండకమండలు శ్రీతస్త్రాకయోగ్యో యతిశేఖరో గురుః, ఇత్యుక్త
 శంకరో బ్రహ్మదిభూతాని యతో భవంతి తమ్. ౨౩౧. జ్ఞాత్వా
 శుతే ప్రాక్తం తతస్తస్య విబోధకారణమ్, వేదాంతవాక్యే
 కార్యం విమోక్షో హి లయో న కీర్తితః. ౨౩౨. సుషుప్తితుల్య
 కార్యస్య హి బ్రహ్మణ ఏవ సేవనాత్, శుత్రైవమచార్యవ
 చిహ్నాని శుద్ధాత్తవిబోధతత్పరాః. ౨౩౩. శిష్యా బభూవుస్తత
 ర్గురుం వహ్నిమతానువ ర్తినః, స్వామిన్వయం వహ్నిపరా యతో
 ౨యముదీరితో౨స్తి. ౨౩౪. అగ్నిరగ్రే ప్రథమో దేవతానా
 ముత్తమో విష్ణురాసీత్, యజమానాయ పరిగృహ్య దేవాన్
 గచ్ఛతం నః. ౨౩౫. తత శ్చ విస్ఫులింగాత్తమణే శృకలధారణ
 భవిష్యంతి బ్రహ్మణా వహ్నిపాసకాః. ౨౩౬. అగ్ని ర్దేవో ద్విజ
 ద్యతీశ్వర, అగ్నిర్దేవో నచాన్యో౨స్తి కించ పాపహరః శుతః.
 జాతవేదో ౨పఘ్నున్ నిఘ్నులిం మమ, పశూం శ్చ మహ్య మావ
 దిశ. ౨౩౭. అత స్సర్వై ర్ద్విజై రగ్నిరేవసేవ్యః ప్రయత్నతః, క
 స్తా ద్భవంతో ౨ప్యస్య సేవయా. ౨౩౮. ఇత్యుక్త ఆహ దేవానా
 రీరితః, పరమో విష్ణు రాఖ్యాతో దేవా స్త స్తద్భగాః స్తుతాః.
 స్ఫురాణాం వై భాగదః కర్త దేవతా, అగ్ని కారణవాక్యాని భూత
 ౨౪౦. తస్మా ద్యుయం వహ్నిధీనం హి కర్త కర్వంతో ౨స్తి
 యంతః, శుద్ధాద్వైతే తత్పరా యాస్యథాద్ధా ముక్తిః ప్రాక్తా వి
 ౨౪౧. నత్వా సర్వే స్వీకృతాద్వైతనిష్ఠా స్సస్థా జాతాస్తే
 ౨న్యే, తత్రాథాగత్యాహురాచార్యవర్యం భక్తా భానో ర్మండితా
 దివాకరాదయఃపూర్ణమండలాకారమాశ్రితాః, తిలకం శృణు
 దీయం మతం ధృవమ్. ౨౪౨. సూర్యః ప్రాక్త స్సర్వలోకస్య చ
 తోస్తి ౨స్తి బ్రహ్మదిరూపః, సృష్టిస్థిత్యాదే స్స హేతు శ్చ తస్మా
 బ్రహ్మ చేత్యాహ వేదః. ౨౪౩. శ్రీఘృణి సూర్య ఆదిత్య ఇతి
 స్యురపోపాసకా రక్తచందనాశ్రితమస్తకాః. ౨౪౪. తస్మాదాల
 థా సూర్య సేవకాః, ఉద్యంతం మండలం కేచి త్కారణం బ్రహ్మ

భజంత్యాకాశమధ్యస్థమీశరూపేన కేచన, జగల్లయస్య హేతుం తం తేనైవోపక్ర
మోఽపి చ. ౨౪౭. ఉపసంహరకేణేతి వినిశ్చిత్వ భజంతి తమ్, కేచిత్కేచిత్తు విష్ణ్వ
త్తకత్వేనాస్తమయే ప్రభోః. ౨౪౮. బింబం పాలకమేతస్మాదేవ సృష్ట్యాదికారణమ్,
త్రిమూర్త్యుత్తతయా కాలత్రయే బింబస్య సేవకాః. ౨౪౯. కేచిదన్యే తు తన్నండ
లేక్షణవ్రతధారిణి, హిరణ్యశ్శశ్రుకేశాదియుక్తం తన్నండలే స్థితమ్. ౨౫౦. భజంతి
కించ తత్రైకదేశీనస్తు తదీక్షణమ్, కృత్వా సంపూజ్య పాద్యావ్యైరన్నమన్నంతి నా
న్యథా. ౨౫౧. కేచిత్తు తప్తలోహేన ఫాలే భుజయుగే తథా, వక్షస్థలే చ చిహ్నాని
మండలస్య విధాయ తే. ౨౫౨. అనుక్షణం మనస్యేవం ధ్యాయంతస్సంత్యుపాసకాః,
సర్వైరేతైరుపాస్యోఽయముక్తమంత్రో యతీశ్వర. ౨౫౩. శ్రుతయస్సంతి తన్నండల
స్తుతిప్రతిపాదికాః, బహ్వ్యః పురుషసూక్తేఽపి భానురేవ నిరూపితః. ౨౫౪. సర్వవేద
నిరూప్యత్వాత్పురుషం కృష్ణసింగలమ్, ఇత్యాదిరుద్రమంత్రే పురుషశబ్దోఽపి తత్పరః.
౨౫౫. అరుణః సూర్యభానూ చ చంద్రస్తపన ఏవ చ, మిత్రో హిరణ్యరేతాశ్చ
రవ్యర్యమగభస్తయః. ౨౫౬. విష్ణుర్దివాకరశ్చేతి సంప్రాక్తాదిత్య మధ్యగః, విష్ణురుక్త
స్తతో విష్ణుస్సవివాస్తి న చాపరః. ౨౫౭. ఆదిత్యానా మహం విష్ణుర్జ్యోతిషాం రవి
రంశుమాన్, ఇతి కృష్ణేన సంప్రాక్తం కించ బ్రహ్మదికా విభోః. ౨౫౮. సూర్యాదేవ
సముత్పన్నాస్తస్మాత్సర్వైర్ముక్షుభిః, ఆయమేవ సమారాధ్య ఇతి ప్రాక్తః షరో
గురుః. ౨౫౯. ఉవాచ శృణు భో మూఢ దివాకరవహో మమ, చంద్రమా మనసో
జాతస్సూర్యస్తస్య తు చక్షుషః. ౨౬౦. ఇతి వేదేన జన్యత్వం యస్యోక్తం తదనిత్య
తా, తర్కసిద్ధాంతతోఽనిత్యే బ్రహ్మతా కథ మాగతా. ౨౬౧. సూర్యనిష్ఠపరబ్రహ్మ
బోధికాశ్రుతయస్తు తాః, జగదీశాజ్ఞయా సూర్యో భ్రమతీతి శ్రుతం స్ఫుటమ్.
౨౬౨. భీమాస్తా ద్వాతః పవలే భీషాదేతి సూర్యః, భీమాస్తాదగ్నిశ్చేంద్రశ్చ మృత్యు
ర్ధావతి పంచమః. ౨౬౩. న యత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రకారకం సేమా విద్యుతో
భాంతి కుతోఽయమగ్నిః, తమేవ భాంతమనుభాతి సర్వం యస్య భానా సర్వమిదం
విభాతి. ౨౬౪. ఇతి శ్రుత్యా పరేశస్య భానా భానం ప్రకీర్తితమ్, సూర్యాదేస్తు
తథా ప్రాక్తా జ్యోతి శ్శాస్త్రేఽవ్యునిత్యతా. ౨౬౫. సృష్టిసరోజాసనవాసరాదౌ
వియచ్ఛరాణాం విలయస్తదస్తే, ఆద్యంతకాలస్య చ కల్ప ఉక్తః కల్పద్వయం తద్దివ
సం విరించే. ౨౬౬. ఏవం భూతస్య సూర్యస్య జనకత్వం త్వయేరితమ్, బ్రహ్మదికస్య
తస్మాత్తే విద్యా త్వత్వంతశోభనా. ౨౬౭. తస్మాదేకః పరాత్తైవ సూర్యస్థో నిగమైస్తుతః,

తతః పాపంఽచిహ్నాని విహాయాచారతత్పరాః. ౧౬౮. శుద్ధాద్వైత
భవభ భో ద్విజాః, ఇత్యుక్తాస్తే గురుం నత్వా సర్వే తచ్ఛిష్యతాం గ
స్త్రాగతైర్విప్రైస్సరైర్విరసి యతీశ్వరః, సభాజితో యయా తస్మాదా
చ్ఛయా. ౧౭౦. శిష్యేషు త్రిసహస్రేషు కేచిత్తం శంఖపూరణైః
మైశ్చ కేచిత్తాలైశ్శుభోక్తిభిః. ౧౭౧. కేచిద్ధుంటానినాదైశ్చ క
కేచిద్వ్యజనవాలైశ్చ పిచ్ఛవాలైశ్చ కేచన. ౧౭౨. సమర్పయంతి స
యతీశ్వరం, తత్తద్దేశగతా విప్రా దృష్ట్వా తచ్ఛిష్యతాం గతాః. ౧
దినం గత్వా తత్రతత్రాగతాః ద్విజాః, కుమతస్థాః పరానందభా
క్తిభిః. ౧౭౪. పురం గణవరం ప్రాప గణపత్యాశ్రమం శుభమ్,
కాముద్యం సాత్వా విఘ్నేశమవ్యయమ్. ౧౭౫. సంపూజ్య యతి
మాస సహస్రుణైః, పద్మపాదముఖాశ్శిష్యాః పంచపూజాపరాయణాః.
ఇతి విఖ్యాతాః పరవిద్యా ప్రభేదినః, పరపక్షహరోద్వ్యక్తపవనః ప్రే
తద్వాక్యం శిరసా గృహ్య శిష్యోఽన్యః పురజిద్బలః, నియతస్సర్వశిష్యా
చ కర్తసు. ౧౭౮. సమర్పయన్తురుం భిక్షాం దత్వా తస్మై పరాత్మ
స్యేషాం శిష్యాణాం వక్ష్యన్తైర్వ్యతమ్. ౧౭౯. ఆదదాద్భోజనం స
మితి స్మరన్, సాయంతనే గురుం శిష్యాస్తమాచార్యశిరోమణిమ్.
తం నమస్కృత్య ధృక్కాతాలకరాశ్శివమ్, స్తువంతో నృత్యమ
సంబిదద్వయమ్. ౧౮౧. ప్రపూర్ణం బ్రహ్మహం నిఖిలజనకం బుద్ధిని
సత్యం నకలజగదాధారమమలమ్, అగమ్యం వాగాద్యెస్సృజితకర
నిర్వాణం లభ్యా యదిహ న పునస్సంస్మృతిరయః. ౧౮౨. జల్పంత
సునృత్యం కుర్వంత ఆచార్యసమీపసంస్థాః, ప్రీతిం గతాస్తస్థురు
యుక్తా నిఖిలా వినేయాః. ౧౮౩. ఏవమానందసంతుష్టమాచార
తత్పట్టణద్విజాః ప్రేక్ష్య కిమేతదితి చాబ్రువన్. ౧౮౪. న హి
గివ భాతి హి పశ్యతామ్, ఆకాశవన్నిరాలంబమద్వయం బ్రహ్మ
మనోవాగాదివృత్తీనామగోచరతరం పరమ్, కథమజ్ఞోపబోధాయ
న్త తమిదృశమ్. ౧౮౬. తత్త్ర్యక్తావైఽస్తన్తతం సమ్యగాచరం తు
పత్యమితి ఖ్యాతం వడ్ధిర్భేదైస్సమన్వితమ్. ౧౮౭. సమస్త
వ హి సమీరితమ్, తదాచరతమత్యంతశాంతిదం మోక్షదం నృణామ్
కదంతచిహ్నభ్యాం చిహ్నితం శక్తిసంయుతమ్, మహాగణపతిం యస్త

నన్యధీః. ౨౮౯. తన్మూలమంత్రపఠనపరస్పక్ బ్రాహ్మణోత్తమః, యో వర్తతే సవీవాత్ర
 మోక్షభాగ్యవతి ధృవమ్. ౨౯౦. ధ్యేయో వల్లభయా చ చంద్రకళయా ౨౨శ్లిష్టో
 జ్వలన్ముషయా విశోష్టపత్తివిపత్తిసంస్థితికరో ౨విఘ్నో విశిష్టార్థదః, ఇత్యేవం గణనా
 యకః ఖలు జగత్సృష్ట్యాదికర్తేరితో యుక్తం చైతదజాదికస్య విలయే ౨వ్యస్థిక్
 స్థితే హీశ్వరే. ౨౯౧. ఆసీద్దశపతిస్తేష్వక ఇతి శ్రుత్యా ప్రకీర్తితః, బ్రహ్మాదిగణే
 శోఽయం తస్మాదఖలకారణమ్. ౨౯౨. తస్మాదయా విరచితా బ్రహ్మాద్యా జగదీ
 శ్వరాః, ఇత్యుక్త ఆహ భో మూఢ గణాస్యః కారణం కథమ్. ౨౯౩. కించ రుద్ర
 సుతత్వేన ప్రసిద్ధః కారణం పితుః, కథం భవేదతో బ్రహ్మకారణం శ్రుతిమానతః.
 ౨౯౪. బ్రహ్మవా ఇదమిత్యాది వాక్యతస్త్వత్సమీరితమ్, వాక్యం బ్రహ్మవరం
 నేయమిత్యుక్తో గిరిజాసుతః. ౨౯౫. ఉవాచ పునరాచార్యం సత్యమేతద్వచో
 ౨స్తు తే, తథావ్యంకేన కూన్యో ౨యం పుమాన్ దేవస్య సన్నిధా. ౨౯౬. గంతుం
 యోగ్యః కథం భూయాత్సేష్టస్య యతిపుంగవ, ఇత్యుక్తశ్రీమదాచార్యః ప్రాహ
 మూఢమతే శృణు. ౨౯౭. బ్రాహ్మణస్య మతే జన్మ శిఖాదేశ్వ విధారణమ్, వేదోక్త
 కర్తృనిష్ఠత్వం విప్రత్వం సముదాహృతమ్. ౨౯౮. ఏతావతా భవేద్విప్రః కృతకృత్య
 స్తోఽస్య తు, పాపంఢమాత్ర మేవాస్తి తత్తచ్చిహ్నస్య ధారణమ్. ౨౯౯. వేదేన హి
 విరుద్ధం యత్పురాణేషు చ నిందితం, న తత్కార్యం ప్రవృత్తేన మోక్షస్యార్థే వివేకినా.
 ౩౦౦. కించ హేమనిభే చక్రే మూలధారే చతుర్దశే, గణేశో ౨స్తి తథా చక్రే
 స్వాధిష్ఠానకసంజ్ఞకే. ౩౦౧. షడ్దశే విద్రుమాకారే బ్రహ్మస్తి మణిపూరకే, ద్విపంచ
 దశసంయుక్తే నీలవర్ణే స్థితో హరిః. ౩౦౨. ద్విషడ్భిస్తు దత్తైర్యుక్తే ౨నాహతే సింగశే
 స్థితః, రుద్రో భూతపతి ర్దేవో జీవాత్తా ధూమ్రవర్ణకే. ౩౦౩. విశుద్ధే ద్వ్యష్టభి
 ర్యుక్తే దత్తైరాజ్ఞాభిధే తథా, సహస్రదశసంయుక్తే చక్రే కర్పూరవర్ణకే. ౩౦౪.
 పరమాత్మా స్థితస్తస్మాదేహా ఏవ వ్యవస్థితః, గణేశస్తస్య చిహ్నేన న ప్రయోజన
 మణ్విపి. ౩౦౫. తథాచాజ్ఞాభిధే చక్రే సర్వగో ౨పి వ్యవస్థితః, సర్వాస్సంప్రేర
 యిత్యా హి స్వయం సాక్షీ హి నిర్గుణః. ౩౦౬. సచ్చిదానందరూపోఽసౌ సర్వాతీ
 తోఽఖిలోత్తమః, పమ్యగ్వేదేషు సంప్రాక్తస్తం పరేశం విచింతయ. ౩౦౭. ముక్తో
 భవిష్యసీత్యుక్తస్సగణశ్శివ్యతాం గతః, త్యుక్తచిహ్నో గురోస్తస్య శంకరస్య మహా
 త్మనః. ౩౦౮. పంచపూజాపరో నిత్యం పంచయజ్ఞపరాయణః, గురుశుశ్రూషణాసక్త
 స్సమభూద్గిరిజాసుతః. ౩౦౯. ఆగత్యాన్యో హరిద్రాగణపతి మతవాదీ గురుం తం
 జగాద బ్రహ్మాదీనాం గణానామధిపతిమమరేశోపదేష్ట్రాదికానామ్, ఆదేష్టారం కఫీ

నాం సలిలజజవలిం జ్యేష్ఠరాజం పరేశం ధ్యాయేమేత్యాదివేదో
 సర్వకార్యేషు పూజ్యమ్. 3౧౦. తస్మాద్దేవాదిస్సర్వైః సంపూజ్యా
 శ్వరః, ధ్యానమస్య తు సంప్రాక్తం స్కాం దే సమ్యగ్యతీశ్వర. 3౧౧
 దేవం వీతయజ్ఞోపవీతినమ్, చతుర్భుజం త్రినయనం హరిద్రాలసగ
 పాశాంకుశధరం దేవం దండాభయకరాంబుజమ్, ఏవం యః పూజయే
 నాత్ర సంశయః. 3౧3. జగత్కారణమేవాయం బ్రహ్మద్యా అం
 దేవ సముత్పన్నాస్తస్మాత్సర్వపితామహమ్. 3౧౪. విఘ్నేశానం భ
 తు జగదీశ్వరమ్, తుండాకారేణ లోహేనైకదంతాకారకేణ చ. 3౧౫
 కిత నైవ ముక్తిరస్తి భుజద్వయే, ఇత్కుక్త ఆహ సర్వజ్ఞో గురుః
 3౧౬. అస్త్యేవం పరమాత్మైవ జగత్కర్తా త్వయేరితః, గణాధిపతిశ్చ
 మహేశ్వరః. 3౧౭. అంశాంశినోరభేదేన రుద్రపుత్రోఽపి చ న
 త్యేవ సర్వాత్మా సర్వవిఘ్ననివారకః. 3౧౮. ఉపాసనియ ఏవ
 సర్వదః, కించ విప్రైర్గణేశాద్యాః పంచ పూజ్యా ముముక్షుభిః. 3౧౯
 దిచిహ్నస్య ధారణం సంవిరుధ్యతే, వేదేన చ పురాణేన తస్మాచ్ఛివ్యా
 3౨౦. పంచపూజాదిసంపన్నోఽనైవైతనిష్ఠో విమోక్ష్యతే, ఏవము
 ద్విషడ్ధా తత్కటాక్షతః. 3౨౧. పవిత్రతాం గతో ధ్యాయం
 గురుమ్, పంచపూజాదికం కుర్వంతుభిమాపామితం ద్విజః. 3౨౨
 రాఖ్యే నిరస్తేఽన్యస్సమాగతః, ఆచార్యమాహామేరంబనుతస్తం
 3౨3. మహాగణపతేస్త్యేకం హరిద్రాగణపస్య చ, ఉచ్ఛిష్టగణపస్తే
 శితుః. 3౨౪. మతమేకం తథా స్వర్ణగణపస్యైకమిరితమ్,
 మాగమేనైవసంజ్ఞితే. 3౨౫. ఉచ్ఛిష్టగణపస్యాహముపాసనపరా
 ణపః ప్రోక్తో వామాంగేనాపలంబనాత్. 3౨౬. చతుర్భుజం త్రి
 శగదాభయమ్, తుండాగ్రతీవ్రమధుకం గణనాథమహం భజే.
 షణ్ణం తం వామాంగపరిసంస్థితమ్, దేవీమాలింగ్య చుంబంతం స్ప
 గమ్. 3౨౮. ఇతి ధ్యానం హి సంప్రాక్తం తస్మాద్యుక్తం తు చిం
 రివైక్యస్య తయోస్తు యతినాయక. 3౨౯. కుంకుమాంకితఫాలా
 ద్వయే స్థితః, ఇచ్ఛాధీనాని కర్తాణి కృత్వా దేవం భజేనదా.
 మతం నాస్తీత్యేవం మత్వాఽతిహృష్టధీః, సంఘ్నోఽన్తి యతే
 స్థిక్ మతే నృణామ్. 3౩౦. సర్వేషామేక ఏవైక జాతి

సమస్తా యోషితస్తేహం తాసాం చైవ వియోగతః. 33౨. సంయోగతశ్చ నో
 దోషః కల్పిదస్తి యతీశ్వర, అయమేవ పర్వర్త్యస్యా ఇతి నాస్తి నియామకః,
 33౩. అన్యోన్యసంగజానందప్రాప్తిరేవ విముక్తతా, ఆనందాత్మా గణేశో ౭యం
 తదంతః పద్మజాదయః. 33౪. అంశాంశినోరభేదస్తు వేదే సమ్యక్ప్రీతిః, గణే
 భ్యో గణపేభ్యశ్చ నమ ఇత్యాదినా యతే. 33౫. రుద్రస్తు గణపాత్వైవ న త్వన్యో
 మునిపుంగవ, న కర్తృణేతి హి శ్రుత్యా కర్తృ నో మోక్షకారణమ్. 3౩౬. కింతు
 త్యాగస్సహిష్టుత్వముఖైర్యుక్తస్సమీరితః, ద్వంద్వతా పుణ్యపాపాదావప్యస్తి హి మతే
 మమ. 33౭. అనుకూలమిదం తస్మాదేతదేవ ముముక్షుభిః, సేవ్యమిత్యుక్త ఆచార్యస్త
 మువాచ యతీశ్వరః. 33౮. సురాం నైవ పితౄన్నైవ పరభార్యాం సమాప్నుయాత్,
 ఇత్యాదిబహుభిరేదవచోభిర్నిందితం యతే. 3౩౯. గృహ్యతే యత్ర తత్త్యాజ్యం
 దూరతస్సుఖకాంక్షిభిః, న కర్తృణేత్యాదికా తు శ్రుతిస్తత్త్వవిదో యతేః. 3౪౦. సర్వ
 పాపవిహీనస్య బ్రూతే మోక్షం న పాపినః, సురాపానపరస్యాథ పరదారతస్య చ.
 3౪౧. సురాపానాదినా ముక్తిం ప్రాప్నోమ్యితి జల్పనమ్, దుఃఖదం దౌష్ట్యమేవాస్తి
 త్యక్త్వా తస్మాదిదం మతమ్. 3౪౨. విప్రాణాం వాక్యతస్తేహం ప్రసాదేన వినిష్క్రమిమ్,
 విధాయ మోక్షమార్గస్థాః పంచపూజాపరాయణాః. 3౪౩. పంచయజ్ఞాదినిరతా
 మూలాధారాదిచక్రకే, సంధ్యాయంతో గణేశాదీనజపామంత్రతత్పరాః. 3౪౪. తద్దేవ
 ధ్యానతో ముక్తా భవిష్యథ న సంశయః, ఏవముక్తాస్తథా చక్ర ధ్వేరంబసుతపూర్వకాః.
 3౪౫. ఆగత్యాథ గురుం ప్రోచురవశిష్టాస్తయో ౭పి తే, స్వామిన్నేతజ్జగత్సర్వం గణ
 పత్యాత్మనా వయమ్. 3౪౬. చింతయామో విమోక్షాయ పూజ్యం సర్వైశ్శుభార్థిభిః,
 తస్మాద్దూషితవంతో వై కథమేతన్తత్రయమ్. 3౪౭. భవంత ఇతి సంప్రాక్తస్థా
 నాహ యతిపుంగవః, మూఢా యూయం తతత్కౌస్తత్త్వం శృణుత నిశ్చితమ్.
 3౪౮. పురుషాద్విత్తాయాః ప్రకృతేరాదౌ మహానభూత్, సతో ౭హంకార
 ఉత్పన్నస్త్రగుణాత్మా స ఏవ హి. 3౪౯. రుద్రవిష్ణుదిరూపో ౭భూత్తత్ర రుద్రస్య
 సూనవః, గణేశశ్చ కుమారశ్చ భైరవశ్చేతి విశ్రుతాః. 3౫౦. స్వస్వాధికారని
 ర్వాహే తత్పరాః పూజ్యతాం గతాః, తస్మాద్విప్రైర్గణేశాద్యాస్తత్తచ్చక్రేషు
 సంస్థితాః. 3౫౧. చింతసీయాః ప్రయత్నేన తదశక్తౌ తు దేవతాః, పంచ పూజ్యా
 మహేశాద్యా ఇత్యుక్తాస్తే పరం గురుమ్. 3౫౨. వీరభద్రాదయో నత్వా త్యక్తఽహ్ని
 సుశివ్యతామ్, గతాస్తే పంచపూజాదిరతా అచైవతవాదినః. 3౫౩. తదేతత్సంక్షిప్తో

జగామ కాంచీం నగరీం హస్తిగిరే ర్నితంబకాంచీమ్. ౪. సతత్ర కారయిత్యా పరవిద్యాచరణానుసారి చిత్రమ్, అవతాంత్రి కానతానీద్భగవత్యాశ్శ్రుతిసంమతాం సపర్యామ్. పాదసరోజనేవనాయై వినయేన స్వయమాగతానఘాంధ్రాః,

క్తం స్వవశఇత్యాదినా. ౪. తత్ర కాంచ్యాం పరవిద్యాచరణానుసారి చిత్ర దిరం కారయిత్యా తాంత్రి కాంశ్చ వినివార్య శ్రుతిసంమతాం భగవత్యా స శ్రీశంకరాచార్యో విస్తారితవానిత్యర్థః. (అలేదమవధేయం) 'పరమగురుః చార్యో యత్ర కిల మహాదేవః స్వకీయపృథివీమూర్త్యా ౭౭విర్భూతాణాంబరేశ ఇతి ప్రసిద్ధ్యా వర్తతే తస్మిన్ కాంచీనగరే మాసమాత్రం స్థితిప్రతిష్ఠాపూర్వకం శివకాంచీతి పట్టణం నిర్తాయ తత్పాప్తిక్ ఆవిర్భూతా రాజం సమాశ్రిత్య తత్ర విష్ణుకాంచీతి పట్టణం నిర్తాయ తత్సేవార్థం బ్రా కభక్తజనానాంపాద్య తానపి శుద్ధాద్వైతపృథివీ సర్వవేదాంతతా శ్చకార. తతస్తద్దేశవాసినస్సర్వే తామ్రపణ్ణితటాదాగత్య పరమగు మూఁఁ. హేస్వామిన్నస్తిం ల్లోకే దేహాదిభేదస్య ప్రత్యక్షత్వాత్ తత్తత్కర్మణా తత్తదుపాసనయా చ తత్తత్సాక్షాత్ప్రాప్తిశ్రవణాచ్చ భేద ఏవ తీతి పుష్టః ఆచార్య ఉవాచ—భో ద్విజాః పరమార్థతత్త్వమువిదిత్వేదము “యత్ర త్వస్య పరమాత్మైవాభూత్తత్ప్రేన కం పశ్యే” దితి శ్రుతిభిః గ్నిదగ్ధపాపవంజరస్య ముక్షీదశాయాం భేదాభావప్రతిపాదనాత్. తదేవాను ప్రావిశత్ అనేన జీవేనాత్మనా ౭నుప్రవిశ్య నామరూపేవ్యాకర దిశాస్త్రతాత్పర్యేణ జగత్కర్తృత్వేనా ఏవ జీవరూపేణ జగదంతఃప్ర చ్చ. కించ “కతి దేవా” ఇత్యుపక్రమ్య త్రయశ్చ శ్రీచ శతా త్రయ సహస్రేతి దేవానేకతామభిధాయాంతర్భావక్రమేణ ఏకో దేవ ఇతి ప్రా ష్టేతి బ్రహ్మణ ఏవానేకత్వం ప్రదర్శితం. “బహుస్యాం ప్రజాయేయే”త చ భోక్తృభోగాత్మకసకలస్యాపి ప్రపంచస్య పరమాత్మరూపతా ప్రతిపాది ర్యజ్ఞం నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావం సకలవివర్తాధిష్ఠానం బ్రహ్మ ముమ నీయం. తస్మాద్భవంతో ౭సి జీవపరమాత్మభేదం దేవతాభేదం చ వివ ద్వైతబ్రహ్మోపాసనయా ముక్తా భవభేతి సమ్యగుపదిష్టాః కాంచీతామ్ర సినశ్శుద్ధాద్వైతవిద్యాశ్రితా బభూవురితి. ౫. ఏతదేవ సంగ్రహేణాహ సరోజనేవనార్థం వినయేన స్వయమాగతాః ఆంధ్రదేశీయానసుగృహ్య

హ్య స వేంకటాచలేశం ప్రణివత్యాప విదర్భరాజధానీమ్. ౬. అభి
గమ్య స భక్తిపూర్వమస్యాం కృతపూజః క్రథకైశికేశ్వరేణ, నిజ
శిష్యనిరస్తదుష్టబుద్ధీన్వ్యదధాద్భైరవతంత్రసావలంబాత్. 2. అభి
వాద్యవిదర్భరాడవాదీదధ కర్ణాటవసుంధరామియాసుమ్, భగవన్సహు
భిః కపాలిజాలైస్సహి దేశో భవతామగమ్యరూపః. ౮. స హి తే భగ
వద్యశస్సహంతే నిహితేర్ష్యాః శ్రుతిషు బ్రవీమ్యతో ౭హమ్, అహితే
జగతాం సముత్సహంతే మహితేషు ప్రతిపక్షతాం వహంతే. ౯. ఇతి
వాదిని భూమివే సుధన్వా యతిరాజం నిజగాపధిజ్యధన్వా, మయి
తిష్ఠతి కిం భయం పరేభ్యస్తవ భక్తే యతినాథ పామరేభ్యః. ౧౦.
అథ తీర్థకరాగ్రణీః ప్రతస్థే కిలకాపాలికజాలకం విజేతుమ్, నిశమయ్య
తమాగతం సమాగాత్మకచో నామ కపాలిదేశికాగ్ర్యః. ౧౧. పితృ
కాననభస్త్తనానులిప్తః కరసంప్రాప్తకరోటిరాత్తశూలః, సహితోబహు
భిస్సన్వతుల్యవేషైస్స ఇతి స్తాహ మహామనాస్సగర్వః. ౧౨. భసితం
ధృతమిత్యదస్తు యుక్తం శుచి సంత్యజ్య శిరఃకపాలమేతత్, వహ
థాశుచి ఖర్పరం కిమర్థం న కథంకారముపాస్యతే కపాలీ. ౧౩. సరశీ

చలేశం ప్రణివత్య విదర్భరాజధానీం ప్రాప. ౬. క్రథకైశికేశ్వరేణ భక్తిపూర్వమభిగ
మ్యాస్యాం విదర్భరాజధాన్యాం కృతపూజస్స ఛైరవతంత్రేణ సావలంబానవలంబన
హితాన్నిజశిష్యైర్నిరస్తా దుష్టబుద్ధిర్యేహం తథాభూతాన్వ్యదధాత్. 2. అథ
కర్ణాటభూమిం గంతుమిచ్ఛుచుభివాద్య విదర్భరాడుక్తవాత్. హే భగవన్ స హి
దేశో బహుభిః కాపాలికైర్భవతామగమ్యరూపః. ౮. యతస్థే కాపాలికాః భగవ
ద్యశో న సహంతే యతశ్చ శ్రుతిషు నిహితా స్థాపితా ఈర్ష్యా యైస్తే యతశ్చ
జగతామహితే సముత్సహంతే సమ్యగుత్సాహాయుక్తా భవంతి. యతశ్చ మహత్సు
ప్రతిపక్షతాముద్యహంతే స్వీకర్యంత్యతపివమహం బ్రవీమి. ౯. ఇత్యేవం విదర్భా
ధివే వదతి సతి అధిజ్యధన్వా సుధన్వా యతిరాజం బభాషే హే యతినాథ మయి
తవ భక్తే తిష్ఠతి పామరేభ్యః పరేభ్యస్తవ కిమపి భయం నాస్తి. ౧౦. అథ శాస్త్ర
కరాగ్రణీః కాపాలికజాలకం విజేతుం స ఉజ్జయన్యాఖ్యపురం ప్రతస్థే. ౧౧. శక్త
నభస్త్తనా లిప్తాంగః కరసంప్రాప్తమనుష్యశిరః కపాలః. ౧౨. యద్భస్త్తధృతమితీదం తు
యుక్తం వరం తు శుచి శిరఃకపాలమేతత్పరిత్యజ్యావపిత్రం మృన్తయఖర్పరం కిమ
ర్థం వహథ. కథంకారం కథం కపాలీ ఛైరవో భవద్భిరోపాస్యతే. ౧౩. రుధిరాక్షై

ర్షకుశేశయైరకృత్వా దుధిరాక్తైర్నధునా చ భైరవార్చామ్, ఉమయా
సమయా సరోరుహాఙ్మ్యా కథమాశ్లిష్టవపుర్దుదం ప్రయాయాత్. ౧౪.
ఇతి జల్పతి భైరవాగమానాం హృదయం కాపురుషేతి తం వినింద్య,
నిరవాసయదాత్త విత్సమాజాత్పురుషై స్సైస్త్వరధికారిభిస్సుధన్వా. ౧౫.
భృకుటికుటిలాననశృలోష్ఠస్థితముద్యమ్య పరశ్వధం స మూర్ఖః, భవ
తాం న శిరాంసి చేద్విభింద్యాం క్రకచో నాహమితి బ్రువన్నయా
సీత్. ౧౬. రుషితాని కపాలినాం కులాని ప్రళయాంభోధరభీకరారవాణి,
అమునా ప్రహితాన్యతిప్రసంఖ్యాన్యభియాతాని సముద్యతాయుధాని.
౧౭. అథ విప్రకులం భయాకులం తద్ధృతమాలోక్య మహారథస్సు
ధన్వా, కుపితః కవచీ రథీ నిషంగీ ధనురాదాయ యయా శరాన్వి
ముంచన్. ౧౮. అవసీభృతి యోధయత్యరీంస్తాం స్త్వరయైకత్ర తతో
ఽన్యతో నియుక్తాః, క్రకచేన వధాయ భూసురాణాం ద్రుతమాసే
దురుదాయుధాస్సహస్రమ్. ౧౯. అవలోక్య కపాలిసంఘమారాచ్ఛ
మనానీకనికాశమాపతంతమ్, వ్యధితాః ప్రతివేదిరే శరణ్యం శరణం

ర్షరశిరోలక్షణకమైర్తజ్యేన చ భైరవార్చామలభ్యా కపాలీ భైరవః స్వసమా
నయా కమలాఙ్మ్యా ఉమయా ఆశ్లిష్టవపుర్దుదం కథం ప్రాప్నుయాత్. ౧౪. ఇత్యేవం
క్రకచే భైరవాగమానాం హృదయం జల్పతి సతి హేతుత్పిత్పురుషేతి తం వినింద్య
స్వైయైరధికారిభిస్సుధన్వా ఆత్మవిదాం సమాజాద్యహిశ్చకార. ౧౫. సితం పర
శ్వధముద్యమ్య భవతాం శిరాంసి న విభిన్ద్యాం చేత్తర్హి క్రకచో నాహమితి
బ్రువన్నయాసీత్. ౧౬. ప్రళయాంభోధరవద్ధయంతరః శబ్దో యేషాం అమునా
క్రకచేన ప్రేషితాని అప్రగణితాని కపాలినాం కులాని కుపితాని సముద్యతాయుధాని
అభియాతాని. ౧౭. అథ తేషామభిగమనానంతరం తద్విప్రకులం భయేన వ్యాకుల
మాలోక్య ఝడితి కుపితస్సుధన్వా ధనురాదాయ బాణాన్విముంచన్యయా. ౧౮.
త్వరయా తానరీనేకత్ర భూమిపే నుధన్వని యోధయతి సతి అన్యతో బ్రాహ్మణా
నాం వధాయ క్రకచేన నియుక్తాస్సహస్రసంఖ్యా ఉదాయుధా ద్రుతమాసేమః
ఆయయుః. ౧౯. యతినైన్యసమీపమాపతంతం కపాలిసంఘం దూరాదపలోక్య
వ్యధితా భూసురేంద్రాశ్శరణ్యం శరణయోగ్యం శ్రీశంకరం యోగినం శరణం ప్రపే

శంకరయోగినం ద్విజేంద్రాః. ౧౦. అసితోమరపట్టిశ త్రిశూలైః ప్రజ
ఘాంసూన్భృశముజ్జితాట్టహాసాః, యతిరాట్ స చకార భస్మ
సాత్తాన్నిజహంకారభువాఽగ్నినా క్షణేన. ౧౧. నృపతిశ్చ శరైః
స్సువర్ణపుంభైర్వినికృతైః ప్రతిపక్షవక్త్రపద్మైః, రణరంగభువం సహ
స్రసంఘై స్సమలంకృత్య ముదాగమన్తునీంద్రమ్. ౧౨. తదను క్రకచో
హతాన్స్వకీయానరుజాంశ్చ ద్విజపుంగవాసుదీక్ష్య, అతిమాత్రవి
దూయమానచేతా యతిరాజస్య సమీపమాప భూయః. ౧౩. కుమ
తాశ్రయ పశ్య మే ప్రభావం ఫలమాప్స్యస్యధునైవ కర్తణోఽస్య,
ఇతి హస్తతలే దధత్కపాలం క్షణమధ్యాయదసౌ నిమిల్య నేత్రే.
౧౪. సురయా పరిపూరితం కపాలం ఝటితి ధ్యాయతి భైరవాగ
మజ్జే, స నిపీయ తదర్థమర్థమస్యా నిదధార స్మరతి స్త భైరవం చ.
౧౫. అథ మర్త్యశిఃకపాలమాలీ జ్వలనజ్వాలజటాచ్ఛటాస్త్రశూలీ,
వికటప్రకటాట్టహాసశాలీ పురతః ప్రాదురభూస్తహాకపాలీ. ౧౬. తప
భక్తజనద్రుహం దృశా సంజహి దేవేతి కపాలినా నియుక్తః, కథ
మాత్మని మేఽపరాధ్యసీతి క్రకచన్యైవ శిరో జహార రుప్తః. ౧౭.
యతినామృషభేణ సంస్తుతస్సన్నయమంతర్ధిమవాప దేవవర్యః, అఖిలే
ఽపి ఖిలే కులే ఖిలానామముమానర్చ్య రలం ద్విజాః ప్రహృష్టాః. ౧౮.

దిశే. ౧౦. నిజహంకారప్రసూతేన వహ్నినా. ౧౧. నృపతిశ్చ సువర్ణపుంభైః శరైర్విచ్ఛి
న్నైః ప్రతిపక్షిణాం ముఖపద్మైస్సహస్రసంఘైః రణభూమిం సమలంకృత్య ముదా
మునీంద్రమగమత్. ౧౨. అతిమాత్రమత్యంతం విదూయమానం పీడ్యమానం చిత్తం
యస్య నః. ౧౩. అసౌ క్రకచో నేత్రే నిమిల్య క్షణమాత్రం ధ్యానం కృతవాః.
౧౪. భైరవాగమజ్జే క్రకచే ధ్యాయతి సతి సురయా మద్యేన కపాలం పరిపూరితం పరి
పూర్ణ మభూత్త తస్యాః సురాయా అర్థం స క్రకచస్సమృద్ధీత్వా తస్యాః సురాయా
అర్థం నిదధార స్థాపయామాస చ పునర్భైరవం స్మరతి స్త. ౧౫. అథ భైరవస్వరూప
స్మరణానన్తరం ఐహికాన్వలాసదృశానాం జటానాం ఛటాసమూహో యస్య స మహా
కపాలీ భైరవః. ౧౬. హేదేవ తప భక్తజనద్రుహం దృష్ట్వా సంజహితి కపాలినా
క్రకచేన నియుక్తో భైరవస్తత్త్వవిదో మమాత్మత్వాన్తదవతారత్వాద్వా కథం
మమాత్మని శ్రీశంకరే అపరాధ్యసీతి రుప్తః తన్యైవ శిరో జహార. ౧౭. ఖిలానామఖిలే
ఽపి కులే ఉచ్ఛిన్నే సతి ప్రహృష్టాః ద్విజా అముం శ్రీశంకరమానర్చ్యుః. అత్రేదమవ
ధేయం. “సంహారభైరవం సత్వా సమాసీనః కిలాబ్రవీత్, స్వామిస్యేదేష శాస్త్రేషు

పురాణేషు చ కర్తయత్. ౧. ప్రతిపాదితమస్తీహ తత్కర్తవ్యం హి ధా
 నాం కర్తా ధర్మస్సాధ్యస్సాధ్యదితి మే మతమ్. ౨. ధర్మేణ సర్వపాపా
 యాతి శుచిప్రతాత్, పాపసంఘే తథా నష్టే మనశ్శుద్ధిః ప్రజాయతే. ౩.
 సర్వాత్మసాక్షాత్కారో భవత్ఫలమ్, ఏవం సదసి సర్వేషాం బ్రాహ్మణానాం
 ర. త్వద్భక్తస్సహసాపాది దుష్టయుక్తిపరంపరామ్, ఏతన్నోచితమిత్యు
 మ్యై స్తాడితస్స తు. ౪. ఆకరోదాగతం త్వాం తు మంత్రబీజవరాయణా
 త్వమేవై తత్పత్యాసత్యం వివేచయ. ౬. ఇత్యుక్తో ధైరవః ప్రాహ
 మాగతః, శంకరస్త్యం సదా పూజ్యస్సర్వవేదపదార్థభాక్. ౭. భవత
 యత్కర్తృ మయాఽపి చ కృతం హి తత్, తేషాం కాపాలికానాం తు
 చారతాం ఘరు. ౮. వికలే తు కతా ప్రాప్తే తేషాం వృత్తిర్యథేసితా, బభ
 బద్ధో ఽహం ప్రత్యక్షో ఽస్మి న ధర్మతః. ౯. ఇత్యుక్త్వాంతర్ధే దేవః
 తానుగాః, తద్వాక్యశ్రవణాద్భీతాః పరివ్రాటులశేఖరమ్. ౧౦. స
 శథా సర్వే పటుకాద్యాన్సువిస్త్రితాః, స్వామిన్ మూఢా వయం యన్
 స్తాంశ్చ సాదరమ్. ౧౧. ఏవమాశాసినో దృష్ట్వా కరుణాపూర్ణవిగ్రహాః,
 మాస యతిశ్శిష్యాంస్తేషాం విశోధనే. ౧౨. పద్మపాదముఖాశ్శిష్యా
 న్బ్రాహ్మణాధ్వగాన్, ప్రాతస్సానరతాన్నిత్యం సంధ్యాకర్తృ దృఢప్రత
 పంచపూజాపంచయజ్ఞపరాన్నిశ్చలమాససాన్, పరం గురుం సమాశ్రి
 సచ్ఛిష్యతాం గతాః. ౧౪. తత్రాగత్య తతః కశ్చిత్కపాలీ దారుణాకృతి
 న్యూనతా చేత్కాపాలికానాం మలే తదా. ౧౫. ఫలం కిమపి నాన్య
 పటుకాదయః, బభూవుస్సమతభ్రష్టా యత్తు తత్రాస్తి దూషణమ్. ౧౬.
 వృణజాతిత్వం న మే జాత్యా ప్రయోజనమ్, కించ దేహస్య సర్వస్య భ
 కస్య చిత్. ౧౭. వత్సం హి శక్యతే జాతిస్తస్మాత్సంకల్పితా త్వయమ్,
 ప్రమాణం తత్కింతు జాతిద్వయం మతమ్. ౧౮. స్త్రీజాతిరేకా
 తత్రాపి శ్రేష్ఠత్వముపాగతా ఽదద్యా, ప్రాకట్యమానంద ఉవైతి య
 గతో ఽతో న విచార ఇష్టః. ౧౯. గమ్యా హీయం నైవ గమ్యయ
 న్నాసావస్య భార్యామితీదమ్, వాక్యం నాంగీకర్తృహ దోషభావా
 స్స్వీయతామావ్రజంతి. ౨౦. ఆనందార్థం చర్తణశ్చర్తయోగం కుర్వ
 యాత్కం హ్యనర్థమ్, జీవస్యాసౌ మోక్షవివాప్తి తృప్తిస్సర్వోప
 దర్శితాతః. ౨౧. ఆనందో యో వ్యక్తిమాయాతి సంగాత్తద్రూపో

దేహపాలే, తస్య ప్రాప్తిర్తోక్ష ఇత్యేవ తత్త్వమిత్యుక్తశ్చిశంకరాచార్య ఆహ. ౨౨. ఉక్తం భోః కాపాలికేదం సుసమ్యక్ సత్యం వాచ్యం కస్య పుత్రీ త్వదీయా, మాతే త్యుక్తః ప్రాహ కాపాలికో ౭సౌ స్వామిన్ మాతా దీక్షితస్యాస్తి పుత్రీ. ౨౩. దీక్షిత త్వమిదమాగతం కుత స్త్వత్పితృస్య తు జగాద భో యతే, తాలముఖ్యతరుగాం సురామ సావాహరన్ ను ను రసే విశేషతః. ౨౪. జ్ఞానవాససి న చ స్వయం సతాం పాతుమిచ్ఛతి కరం తు విక్రయే. శీలవానత ఇమం సదా జనో దీక్షితం పదతి తస్య పుత్రికా. ౨౫. మాతృతాముపగతా మమాత్మనో దేహమర్చ్య సుఖసాగరే జనాన్, ఆగతాన్ భలు నరాన్సదా ౭కరోత్సంప్లుతాన్సుసఖలబ్ధయే యతే. ౨౬. ఉన్మత్తభైరవసమాఖ్యమిమం విబోధ తస్యాస్మతం మమ పితా ౭పి సురాకరో ౭భూత్, తత్సన్నిధౌ స్థితిమపీహ సురా లభంతే నో మద్యగంధవిమూఢా హి పలాయితాస్తే. ౨౭. తస్మాదేవం సత్కులే ౭హం ప్రసూతస్సమ్యక్సాక్ష్యో ౭హం భవద్భిస్సంభక్త్యా, ఇత్యుక్తో ౭సౌ ప్రాహ కాపాలికత్వం గచ్ఛేత్తస్మాత్స్వేచ్ఛయా సంచరాతు. ౨౮. బ్రాహ్మణా న్నను సుదుష్టమతస్థానేన దండయితుమత్ర సమాగామ్, నేతరానత ఇతో ౭య మభా ష్యో దూర ఆశు కరణీయ ఇతీప్తమ్. ౨౯. ప్రాదితా యతివరేణ వినేయా గృహ్య తస్య వచనం శిరసా లే, ప్రాత్యజన్తలమముం సువిదూరం శంకరం తు తత దూరత ఈక్ష్యే. ౩౦. చార్వాక ఇత్థం హ్యకరోద్విచారం మూఢైర్జనై ర్వ్యరిష్ట మిదం సమస్తమ్, దేహద్యతీతాత్మ విబోధిభిస్తత్సంగార్థతా మూఢతమత్వమస్యే. ౩౧. దుష్టా మతిర్నో భవితా ౭పి తస్మాత్తథా పి లేమమయమగ్రచారీ, సన్న్యాస్యనచానస్తి తు కశ్చిదేష వివేకయుక్తో యది చేత్తదగ్రే. ౩౨. స్థాస్యామి నో చేదహమేమి శీఘ్రమేవం విచార్యాస్య సభాం ప్రవిశ్య, ఉవాచ తత్త్వం విచితం తవాస్తి తదా విముక్తేర్వద లక్షణం త్వమ్. ౩౩. ఆదా వివేకో మమ బుద్ధ్యతామయం కాయాత్మ దేహస్య తదాది రూపిణః, జీవస్య మోక్షో విలయో న చేతరస్తస్యాగమం మూఢధియో బ్రువంతి భోః. ౩౪. లయంగతానాం సరితాం సముద్రే యద్యాగమస్సాస్య స్మరణం గతానాం, సస్యా దతో మోక్ష ఇయం మృత్స్థి త్రాధాదికం కర్త తు కుర్వతేయే. ౩౫. తృప్తిస్త్వనేనేతి మృతిం గతానాం లేషాం వివేకః కిమ వాచనీయః, కించ ప్రజల్పంతి పరో ౭స్తి లోకః స్వర్గస్తథా ౭న్యో నరకో ౭తిభూరః. ౩౬. పుణ్యేన పాపేన చ యాంతి తత్ర క్షయా త్తయార్తర్త్యమిమం విశంతి, లేషాం మతం తత్పుతరా మమానం యతస్త్విహౌవాప్త్యభ యానుభూతిః, ౩౭. స్వర్గీ భోక్తా కథ్యతే ౭సౌ సుఖస్య యో వా భుంక్తే క్షేత్రమేషా

ద్వితీయః, తస్మాద్యుక్తా కల్పనా పరోక్షా వ్రత్యక్షేణైవానుభూతిం గతాస్తి. 3౮. దేహేంద్రియేషు భూలేషు నష్టేషు పరలోకగః, కోవా జీవస్య భేదే ౭పి ఘటాకాశ పదస్య తు. 3౯. గమనం రూపహీనత్వాన్నైవ సంభవతి క్వచిత్, తస్మాదస్య న్న తం సమ్యగిత్యుక్తః ప్రాహ శంకరః. ౪౦. శ్రుతిబాహ్యమిదం మతం యతో ౭తో న చ సమ్యక్ఫలం మే మతం తతస్త్వమ్, స తు దేహముఖాద్విభిన్న ఆత్మా పరమాత్మా పరిపత్యలే విముక్తః. ౪౧. విబద్ధః పరాత్మా ౭ప్రబోధాద్విముక్తః పరిజ్ఞానతో దేహ పాతాద్విముక్తిః, త్వదీయేయముక్తిర్భూదేవ నూనం శ్రుతిర్జ్ఞానమాత్రా ధిముక్తిం జగాద. ౪౨. జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్తాణో యాంతి బ్రహ్మ సనాతనమ్, ఇత్యాద్యా ౭స్తి శ్రుతిస్సాక్షాత్తద్వాక్యం న ప్ర మేతి చేత్. ౪౩. భవద్వాక్యం కథం మానం కుప్సితం కిల పహ్నినా, స్థూలే దధే ౭పి దేహే ౭స్మిన్ లింగయుక్తో వ్రజత్యముమ్. ౪౪. జ్యోతిష్టోమాదికం వాక్యం మానవత్ర దృఢం స్వృతమ్, జలౌకాజం తుతుల్యో ౭యం జీవః ప్రోక్తస్తథా శ్రుతౌ. ౪౫. దేహజ్జీవంతరం యాతి పరలోకం స గచ్ఛతి, శ్రాద్ధాదికర్త కర్తవ్యం తస్య పుత్రాదినా ఖలు. ౪౬. తలేప్రేతత్వవిముక్త్యర్థం పుణ్యలోకస్య చాప్తయే. గయాదౌ సిద్ధిదానం చ కర్తవ్యం తస్య ముక్తయే. ౪౭. ఇత్యర్థ ౭స్తు పురాణాదౌ బహుధా సంప్రదర్శితః, తస్మాత్ప్రప్రదశాంగం స లిప్తం స్వాత్మతయా గతః. ౪౮. పరత్ర పక్షివద్యాతి సిద్ధాంతో ౭యముదీరితః, మూఢ చార్యాక తస్మాత్త్వ మితస్తూష్టిం వ్రజాధునా. ౪౯. ఇత్యుక్తో వేషభాషాది త్యక్త్వా గురుపదద్వయమ్, నత్వా తత్పుస్తభారస్య భరణోద్యమగో ౭భవత్. ౫౦. తతస్సాగతశ్శంకరం వీన కాయః ప్రణమ్యహ లోకా ఇమే మూఢభావాత్, నదా కర్మశీలా యతో భౌతి కస్య విశుద్ధిర్న చ స్నానదానాదినా ౭స్తి. ౫౧. నదా నిర్మలా దేహపాతాద్వి ముక్త స్తు జీవో పునర్జాయతే ౭సా వృణేన, ప్రజల్పన్తి మూర్ఖా ధనం తద్ధి దేహో ద్యదృష్టేన లభ్యం తతో నాస్తి భీతిః. ౫౨. దేహంతే వా ఋణాభావాదృణం కృత్వా ఘృతం పిబేత్, ఇతి వాక్యస్య మానత్వాద్దేహపుష్టిస్సదైవ వా. ౫౩. కర్తవ్యా బుద్ధియు క్తేన తక్రత్వా తత్రతత్ర చ, సర్వభక్షణశీలస్య సుఖస్యావాప్తిరాప్తితః. ౫౪. విమోక్షస్యేతి సంప్రోక్తశ్శంకరః ప్రాహ సౌగతమ్, వృథా లే జల్పనం యస్తాత్పరలోక గమాదికమ్. ౫౫. శ్రుతిస్సృతీతిహాసాదౌ ప్రోక్తం భోగాయ కర్మణః, తస్మాదృణా దికం కర్తుః పునర్జన్మ సునిశ్చితమ్. ౫౬. తథా చాజ్ఞానబుద్ధిం త్వం పాపదిగ్ధాం విహాయ పై, సత్సార్గస్థో భవేదానిమిత్యుక్తః పునరాహ నః. ౫౭. సుగతాభ్యో ముని పుర్వాం భువం దృష్ట్వా సువస్థితః, విచార్య జగతస్సత్త్వం ప్రాణ్యుపాసనతత్పరః.

గౌ. కాలే మదుపదేశస్య కరుణావిష్టమానసః, ఇదమాహ స ధర్మోఽస్తి పరః ప్రాణ్యవిహింసనమ్. గౌ. తథావిధేన ధర్మేణ కపాలస్య నివర్తనాత్, ముక్తో భవిష్యసీ త్యుక్తస్తదారభ్యాహమప్యయమ్. ౬౦. తత్సాధయగళభ్యాసీ శిరసా గృహ్య తద్వచః, దయాపరోఽస్తి సర్వేషు ప్రాణిజాతేషు సర్వదా. ౬౧. యస్తాధర్మోఽత్యో స చాన్యోఽస్తి సారస్తస్తాధర్మస్థానమేతన్వతం మే, సర్వైర్వంగీకార్య మిత్యేవముక్తో భూయః ప్రాహాచార్య ఇత్థం మహాత్మా. ౬౨. కిం త్వం జల్పసి దుష్ట సౌగత కథం ధర్మోఽస్యహింసాపరో యోగీయస్య హి హింసనస్య నిగమే ధర్మత్వ ముక్తం స్ఫుటమ్, అగ్నిష్టోమముఖే క్రతో ఖలు పశోస్సర్గప్రదం హింసనం శ్రు త్యాచారరత్నైరపేయమపరే పాషండినో విస్ఫుటమ్. ౬౩. వేదనిందాచరాయే తు సదాచారవివర్జితాః, తే సర్వే సరకం యాంతి యద్యపి బ్రహ్మవీర్యజాః. ౬౪. ఇత్యేవం మనునోక్తత్వాత్తదాచారరతాః కిల, పచ్యంతే సరకే ఘోరే యావద్బ్రహ్మలయో భవేత్. ౬౫. తస్మాద్విప్రదివర్ణానాం వేదాదిషు నిరూపితః. ఆచారః పరమం మానం యస్య తన్నాస్తి సోఽధమః. ౬౬. ఇత్యుక్తోఽసౌ సౌగతో మానశూన్యో నత్వా ౭౭చార్యం పద్మపాదాదికానామ్, తచ్ఛిష్యాణాం పాదుకావాహణోఽభూత్తేషా ముచ్ఛిష్టాదనేనాతిపుష్టః. ౬౭. కాపీనమాత్రధారీ తు కశ్చిత్త పణకః స్పృతః, స ఏకస్మి న్మరే భృత్వా గోలయంత్రం ద్వితీయకే. ౬౮. తురీయంత్రం సమాదాయ సమాగ త్యాహ శంకరం, స్వామిం ఛృణు విచిత్రం మే మతం పరమశోభనమ్. ౬౯. పూర్ణ స్సమయనామాహం సూర్యం కాలప్రవర్తకమ్, బధ్వా త్వాభ్యాం సుయంత్రాభ్యాం సమయజ్ఞానతస్కుభమ్. ౭౦. అశుభం చ త్రిలోక్యాం యల్లభ్యం తద్వచ్చి సంస్ఫుటమ్, కించ కాలః పరో దేవో మత్పక్షస్య విచాలనే. ౭౧. పరేలోఽపి సమర్థో నేత్యుక్త స్తం ప్రాహ శంకరః, సమ్యగుక్తం త్వయా త్వం యత్కాలవిత్రం చ వేద్యహం. ౭౨. తస్మాత్సదాశ్రయస్త్విష్ట పరితా కాల ఆగతే, త్వాం పృచ్ఛామితి సంప్రాక్తస్తథై వాంగీచకార సః. ౭౩. కాపీనమాత్రసంధారీ జై నస్తు తత ఆగతః, మలేన దిగ్గసర్వాంగ స్సదార్హన్నమ ఇత్యసౌ. ౭౪. ఉచ్చరన్ననకృచ్ఛోఽపైచ్చక్షాన్యాంకశ్శూన్యపుం ద్రకః, బిందుపుండ్రసమేతశ్చ శిష్యైస్సర్వభయంకరః. ౭౫. షికాచవత్సమాగత్య ప్రాహ శ్రీశంకరం గురుమ్, జినో దేవోఽస్తి సర్వేషాం ముక్తిదః ప్రాణినాం హృది. ౭౬. జీవాత్సనా స్థితస్సోఽతిజ్ఞానమాత్రేణ సర్వదా, ముక్తత్వాత్తస్య లేహస్య పాతాత్తు సమ నంతరం. ౭౭. జీవశ్శుద్ధస్సదై వాస్తి మలవిండ స్తు దేహకః, స్నానాదికర్తణానైవ శుద్ధిం యాతి కదాచన. ౭౮. తస్మాత్సాన్నినాదికం వైవ ప్రకర్తవ్యం పృథాయతః, ఇత్యుక్తో

౭సౌ జగాదేదం మైవం భో జై నదుర్తతే. ౭౯. జీవస్య దేహత్రితయం హి
 ఘోరశ్చ సూక్ష్మశ్చ తదైవ కారణం, తేషాం క్రమాజ్ఞాతు లయోభవేద్యదా
 చ్చిదానందవపుస్తదా త్వయమ్. ౮౦. భిన్నో ఽహమీశాదితి ధీరవిద్యాబద్ధస్తయ
 ధియా విముక్తః, ఏవం విమోక్షస్య సుదుర్లభస్య దేహస్య పాతాన్న సమాప్తి
 ౮౧. ఏవం శ్రుత్వా శిష్యయుక్తస్సజైనో భాషావేషాద్వైర్విముక్తో గురూణామ్
 ధాన్యాకర్షణే సంప్రయుక్తః పద్మాస్యాద్యై రేష జాతో వణిగైః. ౮౨. జ్ఞా
 నం శబలాఖ్య ఏత్య ప్రావాచ బోధస్తవ భో నిరర్థః, నరస్య శృంగేణ సమోవ
 స్సరోష్వత్తమస్సృక్ కిమతః ప్రవృత్తః. ౮౩. దృష్టం ఫలం త్వం పరిహాయ దూర
 మాకాంక్షసి దృష్టశత్రుః, తత్రాపి తేనైవ ఫలం పరోక్షే శూన్యం పరోక్షం న
 కల్పమ్. ౮౪. నిర్జీవత్వాచ్చాప్యపార్థం మతం త ఏకోఽప్యాత్మా చేతనో మే మ
 భూత్వా ఽనేకః ప్రేరణో హృన్ముఖానాం నిత్యం ముక్తో ఽద్వైతశూన్యస్య
 ౮౫. కర్తా భోక్తాఽహం పరానందరూపో మన్వానస్సాన్విభీష్టమస్యాస్తి యావత్
 వత్క్రిదన్నేషు దేహేషు పశ్చాద్దేహం త్యక్త్వా ముక్త ఇత్యుక్త ఆహ. ౮౬. స
 పరో యస్తు దేవతాతిథిపూజనే, స యాతి బ్రహ్మణో లోకం యావదింద్రాశ్చ
 ౮౭. అగ్నిష్టోమం దేవతాప్రీతిదం చేతుర్భూదస్తాదింద్రలోకం స యాతి, స త
 సత్సోమోదరీకాత్ప్రీయూతి తత్తద్దేవోపాసకాస్తం తమేవ. ౮౮. యో యో యాం
 తనుం భక్తశ్శ్రద్ధయా ఽర్చితుమిచ్ఛతి, తస్య తస్మాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విద
 హమ్. ౮౯. ఇత్యాదివచనాదస్య పరలోకగమాదికమ్, సిద్ధం తస్మాన్న
 పాతమాత్రాద్విముచ్యతే. ౯౦. సర్వభూతేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చ
 సంపశ్యన్బ్రహ్మ పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా. ౯౧. ఇత్యాదిశ్రుత్వా
 వినా మోక్షో న లభ్యతే, ఇత్యుక్తమత ఆత్మానం పరం జ్ఞాత్వా విముచ్యతే.
 కల్పితాం జీవతాం హిత్యా సర్వాసర్థప్రదాయినీమ్, సచ్చిదానందరూపేణ
 రుక్తా సదా స్థితిః. ౯౩. తస్మాత్త్వం మూఢతాం త్యక్త్వా భవ స్వస్థ ఇతీరితః,
 గురుం నమస్కృత్య తద్యతస్తవ తత్పరః. ౯౪. వందిమాగధసూతానాం వే
 బభూవ హ, * తస్మా చ్చివ్యయుతః ప్రాప ప్రాద్యద్దినకరప్రభః. ౯౫. అనుమ
 తత్ర దినానామేకవింశతిమ్, స్థిత్యా తత్ర స్థితాన్వీత్య తానువాచ పరో

౯౬. ప్రభాతముఖకాలే స్వం కృత్యం పదత భో ద్విజాః, ఏవముక్తా నమస్కృత్య ప్రోచుస్తే పురవాసినః. ౯౭. మల్లాసురహరః స్వామిన్తల్లారీతి ప్రసిద్ధతామ్, లోకే ప్రాప్తః పరేశో యస్తస్య మూర్తిమిమే వయమ్. ౯౮. సంపూజ్యానుదినం భక్త్యా శునస్తద్వాహనస్య చ, వేషభాషాదిసంయుక్తాః కంఠే ధృతవరాటికాః. ౯౯. నిశ్యంకా స్త్రిఘ కాలేఘ నాట్యవాద్యాదిభిః ప్రభుమ్, మల్లారిం సుప్రసన్నం తం కృత్వా వాసం ప్రకుర్మహే. ౧౦౦. తత్కటాక్షజనితే హి సర్వదా వర్ధమానసుఖసాగరప్లుతాః, తస్య గర్భగమిదం ను నిత్యదా చింతయామ న సుఖేచ్ఛయా యుతాః. ౧౦౧. కించ వేదే ఽస్య సారవాత్సల్యం ప్రోక్తం తద్వాహనస్య చ, తద్విద్ధి తత్త్వమేవాతో తద్వేషాది కధారణం. ౧౦౨. ఇచ్ఛా న జాయతే ఽన్యత్ర తత ఏవ భవానసి, వేదోక్త మిమ మాచారం సశిష్యస్త్వీకరోతు వై. ౧౦౩. శ్రుతిరాహు నమశ్శ్వభ్యశ్శ్వపతిభ్యశ్చ వో నమః, పరాటకాని దాస్యామో యోగ్యానీతుక్త ఆహ తాక్. ౧౦౪. ఏతో ఽద్వి తీయః ఖలు సర్వసాక్షీ స్వమాయయా సర్వజగద్విధాతా, సదాదివేదాభిహితః పరేశో యద్గర్భజా రుద్రవిరించిముఖ్యాః. ౧౦౫. యథా వీరభద్రాదికైరంశభూతైర్లయస్సా ధ్యతే క్వాపి రుద్రస్య నైవ, తథా ఽప్యస్తి తేషాం విబోధాద్విముక్తిప్రథా బ్రహ్మణో ఽంశస్య రుద్రస్య బోధాత్. ౧౦౬. కింవై కాదశరుద్రాణామియం శృతిరుదా హృతా, తదంతానాం కథం సా స్వాదేకస్య బహుతా తథా. ౧౦౭. యస్య స్పృష్ట్యో మృదా స్నానం విప్రాణాం పరికీర్తితమ్, తస్య వేషాదిచిహ్నస్య ధారణం బహుదోషదమ్. ౧౦౮. ఏవం వంశప్రవృత్త్యా హి శ్వవేషాదివిధారణమ్, నిత్యాదికర్తృసంత్యాగస్త్రీకా లం నాట్యసక్తతా. ౧౦౯. చరితం భవతాం సర్వం బ్రాహ్మణ్యస్య విఘాతకమ్, తస్మాన్నిరీక్షణేనాపి ముఖస్య భవతాం కిల. ౧౧౦. సూర్యావలూకనం శాస్త్రే చోదితం మానమేవ తు, కర్తవ్యమితి సంప్రోక్తా న్యవతక్ గురుసన్నిధౌ. ౧౧౧. కృత్తమూలా యథా వృక్షా రాజ్ఞో మూలే ఽవరాధినః, తానవేత్స్య దయాయుక్తస్త్రివధ్యమితి సో ఽబ్రవీత్. ౧౧౨. ఆథాజ్ఞయా గురోశ్శిష్యాః పద్మపాదముఖాః ఖలు, తచ్ఛిరో ముండనం నద్యా మయతస్నానమేవ చ. ౧౧౩. మృదాభ ముండనం భూయశ్శత స్నానం మృదా తథా, యోగ్యం చ కారయత్వా ఽన్యత్ప్రాయశ్చిత్తమతంద్రితాః. ౧౧౪. బ్రాహ్మణ్యమర్గ గాంశ్చిత్తస్తాం స్తే ఽపి తు పరం గురుమ్, నత్వా సచ్ఛిష్యతాం యాతాశ్చౌచస్నానాదితత్పరాః. ౧౧౫. పంచపూజారతా జాతాశ్చాస్తాధ్యయనసం రతాః, శ్రీశంకరప్రసాదేన ముక్తిభాజనతాం గతాః. ౧౧౬. తస్మాత్పురాత్పశ్చిమమార్గ

గామీ మరుంధసంజ్ఞం పురమావ శిష్యైః, ధక్కాదివాద్యాసుచలత్కరామైర్విచిత్ర
 బంధాదిపహుప్రపద్యైః. ౧౧౭. తత్ర పుర్యాం విచిత్రం వై విష్యక్తేనస్య గోపురం,
 తత్సూర్యతః ప్రపాశాలాం విపులాం తత్ర కల్పనామ్. ౧౧౮. గృహాదీనామసౌ
 కృత్వా సమ్యగ్దర్శనసస్థితః, మనోన్తస్యభిధాంగుష్ఠమాత్రలక్ష్యం పరం ప్రభుమ్.
 ౧౧౯. సంపూర్ణమండలాకారమాత్మానం సంనిరీక్ష్య సః, పీయూషబిందునందోహపాన
 తృప్తాంగ ఏవ హి. ౧౨౦. కుండలినీం పునర్మూలాధారం నీత్వా తదీశ్వరమ్, స్తుత్వా
 గణపతిం తత్ర చిరమాస సుఖం గురుః. ౧౨౧. తత్ర త్యాస్సాన్విమినం నత్వా విష్య
 క్తేనపరాయణాః, శఙ్ఖచక్రవిరాజమృజదండాస్తోత్రపాణయః. ౧౨౨. ఊచురన్తన్వతం
 సుష్ఠు విష్యక్తేనాధిచైవతమ్, పుణ్యదం నతు వైకుణ్ఠే సేనాపతిరుదాహృతః. ౧౨౩.
 తస్య భక్తా పయం నాస్తి భయం నో యమరాజతః, దేహపాతాద్భుజైస్తస్య చోదితేన
 యథా కిల. ౧౨౪. వైకుణ్ఠ ఏవ గంతవ్య ఇత్యుక్తః ప్రాహ తాః గురుః, మైవం
 నారాయణస్త్రిషో విష్యక్తేనః ప్రకీర్తితః. ౧౨౫. భక్తస్తథైవేశభక్తా వైకుణ్ఠే సంప్ర
 నేకతః, తద్భక్తా అపి సంపూజ్యాస్తద్భక్తైరిత్యనుజ్ఞయా. ౧౨౬. కథం లేహముపాస్యత్వం
 స్వాతంత్ర్యేణ భవేత్కైల, ప్రమాణాభావతస్తస్మాత్పగుణత్వాత్స ఏవహి. ౧౨౭. తల్లాక
 ప్రేపుభిసేవ్యః పారంపర్యేణ ముక్తిదః, నారాయణస్త మేకం తు ధ్యాతుః ప్రత్యగ
 భేదతః. ౧౨౮. ముక్తిస్సాత్మాదతో యూయం యది చేస్తుక్తికాంక్షిణః, తదా ఒద్వ
 యమఖండం తం గురుకాస్తోపదేశతః. ౧౨౯. ధ్యాత్వా సమ్యక్ప్రియత్నేన ముక్తా
 భవథ మా చిరమ్, ఇత్యుక్తాస్త్యక్తలింగాస్తే ప్రణమ్య శిరసా గురుమ్. ౧౩౦. తదాపదేశేన
 సంప్రాప్య విద్యోం స్తుత్యాదిదర్శితాం, కర్తాదౌ నిరతాస్సర్వే బభూవుస్సాధువృత్తయః.
 ౧౩౧. తతస్సమాగత్య తు మన్తధన్య భక్తా నమస్కృత్య గురుం సమూచుః, శృణ్వన్త
 దీయం మతమద్భుతం త్వం యో మన్తధన్యస్సర్వహృది స్థితస్యః. ౧౩౨. సర్గాదికర్తా తత
 ఉపాసనీయస్సర్వార్థి భిస్సర్వసతః పరాత్మా, సుపర్మలాకారవిభూషణాభ్యాం పశీకృతం
 యేన హృది స్థితాభ్యామ్. ౧౩౩. కాంతాకదంబేన తదీయదర్శనప్రస్పర్శనాభ్యాం
 బహుసౌఖ్యదాభ్యామ్, కామాత్మనః పూర్ణ సుఖస్య లభి ర్కోఞో ఒస్యతో యూయ
 మసీహ తస్య. ౧౩౪. సముత్సవే పంచశరస్య చిహ్నం ధృత్వా హ్యనంతేన సుఖేన
 యుక్తాః, తజ్జేన ముక్తా భవథేతి స్తోక్తః ప్రోవాచ మైవం పదతాప్రమాణమ్. ౧౩౫.
 కమలజప్రముఖా జగతః స్తుతా ఉదయపాలనసంయమనే రతాః, న చ హరేస్సుత
 ఏష హి పాలకో న చ సుతే సవితుర్హి తథా ప్రభా. ౧౩౬. స్త్రీణాం తత్సంగినాం
 సంగం దూరతః పరివర్జయేత్, ఇత్యేవం ప్రతిషేధస్య సత్వాద్భుష్టం భవన్తతమ్. ౧౩౭.

కించానంగస్య మోక్షాదిదాతృత్వే శక్తతా కుతః, ప్రద్యుమ్నస్య చ కర్తృత్వం సృష్ట్యై
 దేర్ష విరోధతః. ౧౩౮. ప్రత్యక్షాదేరితి శ్రుత్వా నత్వా క్రాంచవిదాదయః, త్యక్త
 చిహ్న బభూవుస్తే పంచపూజాదితత్పరాః. ౧౩౯. తస్మాదుదక్ష్పథాయాతం పురం
 మాగధమద్భుతమ్, కుబేరోపాసకాస్తత్ర కుబేరప్రముఖా స్థితాః. ౧౪౦. నవ
 నిధ్యాత్మసౌవర్ణ్యపదకావళిశోభితాః, ఊచుర్నవనిధీశత్వాత్సర్వాధికధనః కిల. ౧౪౧.
 కుబేరస్తస్య భక్తానా మస్తాకం న దరిద్రతా, తతో నః పూర్ణ ఆనందో బ్రహ్మరూపో
 ఽస్తి భో యతే. ౧౪౨. కర్తృణో ఽవ్యర్థమూలత్వాత్తత్వతేస్సేవనం వరమ్, మోక్షా
 ద్యాకాంక్షీభిస్సర్వైః కర్తవ్యం సుప్రయత్నతః. ౧౪౩. కించ బ్రహ్మాదికానాం సధన
 దానేన పాలకః, తస్మాత్సమగ్రలోకానాం స్వామ్యయం సేవ్యతాం గతః. ౧౪౪. తస్య
 సేవాకరీ కాచిద్యక్షిణీ సురసుందరీ, మహాచైవ్వర్వలాభస్త్రయేననాదసి జాయతే. ౧౪౫.
 తస్మాత్తదస్య సేవాం యే కుర్వంతి మనుజాదయః, మోక్షాద్యాకాంక్షిణస్తేతు మందా
 భాగ్యవిపర్జితాః. ౧౪౬. తస్మాద్భవంతో ఽపి కుబేరసేవాం కుర్వంతు మోక్షార్థమనన్య
 చిత్తాః, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ యుష్మన్తతం ప్రమాణేన విహీనమేవ. ౧౪౭.
 స్వామీ కుబేరో ఽస్తు పరో ధనస్య తథాపి కశ్చిన్న హి తేన తృప్తః, లోభేన
 యుక్తస్య కతో ఽస్తి తృప్తిరతో ఽస్య ధర్మో ఽపి న విద్యతే ఽఙః. ౧౪౮.
 మోక్షస్య వార్తా త్వతిదురగాఽస్తి తస్మాత్పరిత్యాజ్యమనర్థరూపమ్, ద్రవ్యం ప్రయ
 త్నేన ముముక్షుభిస్త్రయేవ్యం న యస్యాస్తి పునర్వియోగః. ౧౪౯. ఆర్థమనర్థం
 భావయ నిత్యం నాస్తి యతస్సుఖలేశస్సత్యమ్, పుత్రాదపి ధనభాజాం భీతిస్సర్వ
 త్రైషా విహితా నీతిః. ౧౫౦. ఇత్యుక్తేర్నను ధర్మో ఽపి తత్సాధ్య ఇతి చేత్తథా, అస్తు
 నామ కుబేరస్తు సేవ్యో నైవ ధనార్థినా. ౧౫౧. యతః ప్రాకృకృతాదేవ ధనభాజో
 జనా మతాః, బ్రహ్మ హిరణ్యగర్భో ఽస్తి విష్ణుర్లక్ష్మీపతిర్హరిః. ౧౫౨. హిరణ్యవీర్య
 ఇంద్రస్తు సువర్ణాచలసంస్థితః, ఏవంవిధా ధనేనాస్య జీవంతీత్యులిసాహసమ్. ౧౫౩.
 మహన్నిందార్థకం వాక్యం నైవ వాచ్యమితః పరమ్, చిహ్నాని సంపరిత్యజ్య స్నాన
 సంధ్యాదితత్పరాః. ౧౫౪. అద్యైతవిద్యయా యుక్తాః పంచపూజారతాస్సదా, భవతేత్యు
 దితాస్సర్వే గురుపాదాంబుజే రతాః. ౧౫౫. త్యక్తచిహ్న బభూవుస్తే పంచపూజాదిత
 త్పరాః, ఇంద్ర భక్తాస్తతో నత్వా తమూచుః పరమం గురుమ్. ౧౫౬. ఇంద్రస్సాన్నిమిక్
 దేవగంధర్వయత్యైః సర్వేశస్సర్గాదికర్తా సుసేవ్యః, బ్రహ్మ విష్ణూ రుద్ర ఇత్యేష వేదే
 తత్తచ్చుద్వైర్వాచ్య ఏవైష నాన్యః. ౧౫౭. సర్వేశత్వం సర్వదాతృత్వమస్య వేదే
 ప్రోక్తం వామనశ్చానుజోఽస్య, రత్నం సర్వం తద్గ్రహే చామృతాద్యం దేవాస్సర్వే

యస్య కర్వంతి సేవామ్. ౧౫౮. సర్వస్యాత్మా నిర్వికేషః పరాత్మా సర్వాతీతశ్శిక్షతో
 ౭సౌ యతీనామ్, ప్రాయచ్ఛత్తాన్న్విర్భహీనాన్స్వకేభ్యః ప్రస్తాదింద్ర సేవసీయా
 భవద్భిః. ౧౫౯. శ్రేయస్కామైరిత్యసౌ ప్రోక్త ఆహ మైవం వాచ్యం బ్రహ్మశబ్దాది
 పద్ధి, పూర్వైశ్చై సచ్చిదానందరూప ఇంద్రః శబ్దో వైవ వజ్రాదియుక్తే. ౧౬౦.
 సదేవేత్యాదివాక్యేషు పరంబ్రహ్మ నిరూపితమ్, కారణం జగతో యస్తాద్బ్రహ్మవిష్ణోద్వి
 సంభవః. ౧౬౧. బ్రహ్మణస్త్రిష్టోపహ్నోద్విదేవాదీనాం సముద్భవః, ఇంద్రస్సప్రేతి
 చేదన్యే లోకపాలాః కుతో న హి. ౧౬౨. సర్వదాతృత్వమప్యస్య సాపేక్షం
 సర్వజంతువత్, సుధాపానేన బ్రహ్మత్వే తదానంత్యం ప్రసజ్యతే. ౧౬౩. ఏకమేవేతి
 వేదో హి వ్యర్థస్సాన్యత్తు తథాసతి, సహస్రయుగకాలస్య బ్రహ్మణో దివసస్య వై.
 ౧౬౪. చతుర్దశాంశసంజీవి కథం స్యాత్పరమేశ్వరః, తస్మాత్సర్వలయే శిష్టం సదాది
 ప్రతిపాదితమ్. ౧౬౫. జగత్కారణమేష్టవ్యం శ్రుతిరూపాత్పమీమాణతః, భద్రహర్యా
 దిభిశ్చుద్ధావై తవిద్యాముపాశ్రితైః. ౧౬౬. ఏవముక్తా గురుం నత్వా స్తార్తకర్తృపరా
 యణాః, బభూవుః పంచపూజాదితత్పరాశ్శిష్యతాం గతాః. ౧౬౭. తస్మాద్యమప్రస్థపురం
 ప్రయాతస్తత్ర స్థితోమాసమథాగతాయే, యమస్య భక్తా మహిషాత్తతప్తలోహంకితా
 బాహుషు నృత్యమానాః. ౧౬౮. నతోద్వచిరే కింకరసంజ్ఞ కాద్యా లయస్య హేతుర్యమ
 ఏవ తస్మాత్, సృష్ట్యాదికర్తా ౭పి న ఏవ నూనం తతస్తదీయాః భులు ముక్తిభాజః.
 ౧౬౯. యమాయ సోమం సునుత యమాయ జుహుతా హవిః, యమం హ యజ్ఞో
 గచ్ఛత్యగ్నిదూతో ఆరంకృతః. ౧౭౦. ఇత్యేవం యజ్ఞభోక్తృత్వం శ్రుతౌ ప్రోక్తం
 యమస్య హి, తస్మాదయం పరం బ్రహ్మ సృష్టృత్వత్వాది కారణమ్. ౧౭౧. తస్య మూర్తి
 ర్దివిధా క్షేయా శుక్లకృష్ణవిభేదతః, యచ్ఛుక్లం తత్పరం బ్రహ్మేతి శ్రుతేశ్శుక్లరూపిణీ.
 ౧౭౨. యామూర్తి సా పరం బ్రహ్మ తస్మాన్నిర్గుణతో యమాత్, మహత్తత్త్వాదిసంభూతి
 ద్వారా రుద్రో యమస్య హ. ౧౭౩. జాతో ౭వతార ఏతస్తాత్కృష్ణవర్ణో యమః కిల,
 విష్ణునామా సముత్పన్నస్తస్య నాభిసరోజకే. ౧౭౪. రక్తవర్ణో విధిస్తస్మాదస్తౌ దిక్పత
 యో౭భవత్, గ్రహ సూర్యాదయ స్సర్వం జగజ్జజ్ఞే చరాచరమ్. ౧౭౫. ఏవం కృత్వా
 సశిక్షార్థం దక్షిణాశాధిపాలకః, దండపాణి ర్తహసీతో మహిషారూఢ ఆభవత్. ౧౭౬.
 ఇంద్రాదీనాం నిజాంకానాం మధ్యే తద్వద్విలక్ష్యతే, భస్మనో ౭ంతర్గతాంగారవత్సస
 త్యాదిరూపకః. ౧౭౭. తస్మాద్విశుద్ధబుద్ధాదిరూపస్సర్వస్య కారణమ్, తస్మాంశస్సగు
 ణో వైవ నిర్గుణోపాసనే ప్రభుః. ౧౭౮. కశ్చిత్తస్మాద్వయం సీలవర్ణస్యోపాసనం సదా,

కుర్వప్తేన యతో నాశం మూలాక్షానం ప్రపద్యతే. ౧౭౯. తస్మిన్నప్తే యమస్సర్వ
మితి బోధో విజాయతే, తతశ్శుక్లయమస్మాక్తిరూపా మోక్షో భవత్యతః. ౧౮౦.
యూయం మోక్షార్థినస్సర్వే కురుతానన్యచేతసః, తదీయాపాసనం తస్య ముక్తిం
ప్రాప్సుయథ బోధతః. ౧౮౧. ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచమైవం వాచ్యం. విరుద్ధం శ్రుతి
తో భవద్భిః, పురా పితృశ్శాపవశాద్ధి కశ్చిద్భిజః పురం ప్రాప్య యమస్య గేహమ్.
౧౮౨. స నాచికేతా అవసత్త్రిరాత్రమన్నం వినా తం హ్యతిథిం సుకాంత్యా,
యుక్తం యమః ప్రేక్ష్య సువేషమానః ప్రావాచ భూదేవమతీవ నమ్రః. ౧౮౩.
తిస్రో రాత్రీర్వదవాతీర్నృహే మే ౭నశ్చ౯ బ్రహ్మన్నతిథిర్నమస్యః, నమస్తే ౭స్తు
బ్రహ్మస్త్వస్తి మే ౭స్తు తస్మాత్ప్రతి త్రీన్వరాన్వృణీష్వ. ౧౮౪. ఇత్యేవం తు య
మేనాసౌ నమఃపూర్వముదీరితః, నచికేతా ఉవాచైవం వచనం సుమనోహరమ్. ౧౮౫.
శాంతసంకల్పస్సమనా యథా స్యాద్వీతమన్యైర్దైతమో మా ౭భిమృతోఽఽ, త్వత్ప్రసృప్తం
మా ౭భివదేత్ప్రీతిత ఏతత్త్రయాణాం ప్రభమం పరం వృణే. ౧౮౬. యమ ఉవాచ.
యథా పురస్తాద్భవితా ప్రతీత ఔద్దాలకిరారుణీర్తప్రసృప్తః, సుఖం రాత్రీశ్శయితా
ఏతమన్యస్తాం దదృశివాన్ప్రత్యముఖాత్ప్రీముక్తమ్. ౧౮౭. స్వర్గే లోకే న భయం
కించనాస్తి న తత్ర త్వం న జరయా బిభేతి, ఉభే తీర్త్వా ఆశనాయా పిపాసే శోకా
లిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౮౮. నచికేతా ఉవాచ. స త్వమగ్నిం స్వర్గ్యమధ్యేషి
మృతోఽస్మి ప్రబ్రాహ్మి త్వం శ్రద్ధధానాయ మహ్యమ్, స్వర్గలోకా ఆమృతత్వం
భజంతే ఏతద్విదీతీయేన వృణే వరేణ. ౧౮౯. ఏవముక్త ఉవాచాగ్నేస్సర్వరూపం యమ
ఆదరాత్, నచికేతాస్తతః ప్రాహ మృత్యుం బుద్ధిమతాం వరః. ౧౯౦. యేయం ప్రేతే
విచికిత్సా మనుష్యే అస్తీత్యేకే నాయమస్తీతి చైకే, ఏతద్విద్యామనుశిష్టస్త్యయా
౭హం వరాణామేష వరస్త్పతీయః. ౧౯౧. ఏవముక్తో యమస్తస్య లోభముత్పాదయ
స్వహు, ధనాదినా వరస్యాస్య గోవృతామభిలక్ష్య సః. ౧౯౨, అదైవం లోభనిర్మలం
విద్యార్థినమకల్మషమ్, దృష్ట్వా ప్రాహ యమస్తత్త్వం సుగోవృమధికారిణే. ౧౯౩.
సర్వే వేదా యత్పదమామనంతి తపాంసి సర్వాణి చ యద్వదంతి, యదిచ్ఛంతో
బ్రహ్మచర్యం చరంతి తత్రే పదం సంగ్రహేణ బ్రహ్మోమిత్యేతత్. ౧౯౪. ఆశరీరం
శరీరేష్వనవధేష్వవస్థితమ్, మహాంతం విభుమాత్తానం మత్వా ధీరో న శోచతి. ౧౯౫.
యస్య బ్రహ్మచక్షత్రం చ ఉభే భవత ఓదసః, మృత్యుర్యస్యోపసేచనం క ఇత్థా వేద
యత్ర సః. ౧౯౬. ఇత్యాది నోపదిష్టస్య కృతార్థో గృహమాగమత్, ఇతి. శ్రుతో యమే

వైవ మృత్యుర్భిక్షోపసేచనమ్. ౧౯౭. ప్రోక్తం న చ స్వస్య భక్ష్యం తతో యమాత్పరం బ్రహ్మ కారణం సర్వవస్తునః. ౧౯౮. బ్రహ్మవిష్ణోర్విద్యో నీయం ప్రయత్నతః, ఉపసేచనలింగానాం ధారణేన విముక్తతా. ౧౯౯. రవబోధానో భవతాం సాహసాత్పికా, మార్కండేయే శృణు పోత్య భక్తవత్సలః. ౨౦౦. మహాదేవో యమం వీడ్య స్వభక్తపరిపాలనమ్, ఆపాపాత్తా సుందరాభ్యో బభూవ హ. ౨౦౧. జాగరం తు కృతం తే త్కదాచన, శివరాత్రౌ తతో దూతైర్వమస్యాకృష్యతాం గతే. ౨౦౨. ౨స్య తత ఆగత్య శివదూతైస్సతాడితాః, పరిత్యజ్య గతా యామ్యాశ్శివదరః. ౨౦౩. నీతశ్చైవైర్హిభక్తానామగ్రణ్యో బభూవ హ, ఆకర్తాణి బ్రహ్మణానాం విహాయతు. ౨౦౪. నీచస్త్రీసంగతః పుత్రాన్సంకష్టకమ్, నారాయణం బ్రువత్ ప్రాణాన్స్త్యజన్యామ్యైః ప్రవీడితః. ౨౦౫. దూతైస్తదా౭౭గత్య రక్షితస్తే తు కింకరాః, యమస్య భగ్నసంకమథో యయుః. ౨౦౬. తస్మాద్యాయం పరిత్యజ్య చిహ్నిన్యచైతతత్సకర్త కర్వంతశ్శుద్ధాస్తేన తతఃపరమ్. ౨౦౭. గురువదేశతో జ్ఞానం లగమిష్యథ, ఇత్యుక్తాస్తం ప్రణమ్యాశు బభూవుస్తే తతైవ హి. ౨౦౮. ప్రయాగాఖ్యం స్థలం పుణ్యవివర్ధనమ్, గంగాయా యమునాయాశ్చ సంగమమ్. ౨౦౯. తత్ర స్థితే గురౌ పాశచిహ్ని వరుణసేవకాః, సవాయూపాసకా భవజచిహ్నితాః. ౨౧౦. భూమిదేవస్య సేవాయాం రకధారిణి, తీర్థస్యోపాసకా బిందుచిహ్ని తైచ్చవ సమాగతాః. ౨౧౧. గురుః ప్రాహ గురం తీర్థపతిస్తదా, శ్రోతవ్యం మన్వతం చిత్రం పుఖర. ౨౧౨. సర్వోత్తమో జీవనహేతురస్య దేవాదిపంద్యో వరుణస్య ప్రాణనాథస్త్యవదత్సమీరస్సర్వస్య హి ప్రాణ ఉపాసనీయః. ౨౧౩. వనంత ఉవాచ చైనం సర్వోత్తమా భూమిరుపాసనీయా, నత్వా తతో జీతీర్థం సుసేవ్యం సకలైస్సుఖాశైః. ౨౧౪. తచ్చ త్రివేణీతి ప్రథామం సహం యస్య హి బిందుమాత్రమ్, కేచిత్తు తద్దర్శనతో విముక్తిం పదంతి తతో౭స్య. ౨౧౫. అంబ త్వద్దర్శనాస్తుక్తిర్న జానేన్నానజం ఫలం, మేతద్ధి కించ సర్వాత్తకం జలమ్. ౨౧౬. ఆపో వై స్యురిదం సర్వస్య వాక్యతః, తస్మాత్సర్వాత్తకత్వేన బ్రహ్మత్వే౭నైతదేవ హి. ౨౧౭. ర్భవద్భిస్తు సేవనీయం ప్రయత్నతః, ఇత్యేవముక్త ఆహేదం శం

గురుః. ౨౦౮. ఉపాసనా సుఖజననీ న కార్యగా హ్యనిత్యతాఽంగ సకలకార్యగా
మతా, జలస్య సర్వపరమతా తు యోదితా శ్రుతౌ తు సా క్షీతిముఖరాద్యపేక్షయా.
౨౦౯. ముక్తిరతో యుష్మాకమలభ్యా నాస్తి విమోక్షే ౭నిత్యసుసేవా, సాధన మాత్మ
జ్ఞానమతస్సంసాధ్యమలం మోహం పరిహాయ. ౨౧౦. విశ్వసుఖాతిక్రాంతమమేయం
ప్రాప్య విముక్తా ఆభవథాద్ధా, తే శ్రుతపతస్మీ గురుశిష్యాస్త్యైక్తనిజాంకాస్సంప్రతి
జాతాః. ౨౧౧. శూన్యవాదీ తతో నత్వా గురుం ప్రోవాచ శంకరమ్, కించిద్బుద్ధ్యం
మయా మార్గే సావధానమనాశ్శృణు. ౨౧౨. మృగత్పష్టాంభసీ స్నాతః ఖపుష్పకృత
శేఖరః, సుఖం వంధ్యాసుతో యాతి శశశృంగధనుర్ధరః. ౨౧౩. తం దృష్ట్వా దేవభావేన
ప్రణమ్య శిరసా భృశమ్, ఆగతో ౭స్తి యతిశ్రేష్ఠ తవాంతికమహం ద్రుతమ్. ౨౧౪.
ఇత్యుక్తఆహ భో విద్వత్తర త్వన్నామ కిం స్తుతం, న తు ప్రోవాచ భోః స్వామిన్నిరా
లంబనసంజ్ఞకః. ౨౧౫. అహం పితా మదీయస్తు క్లృప్తనామేతి విశ్రుతః, మన్వతస్య
ప్రవక్షేతి శ్రుత్వా ప్రాహ పరో గురుః. ౨౧౬. శూన్యత్వాత్తే మతం నింద్యం శూన్య
స్య బ్రహ్మతా న చ, తమేవ భాంతమిత్యాది శ్రుతేస్తస్మాద్విమూఢతామ్. ౨౧౭. విహ
యాద్వైతవిద్యాం త్వం సమాశ్రిత్య సుఖం భవ, ఇత్యుక్తస్తం పునః ప్రాహ ఖం బ్రహ్మేతి
శ్రుతీరితమ్. ౨౧౮. ఆకాశస్వర్వభూలేభ్యో జ్యాయానోన్ ౭స్తి పరాయణమ్, తం
ప్రత్యేవాస్త మాయాంతీత్యేవం హి శుచిరబ్రవీత్. ౨౧౯. కించ వేదాంత ఆకాశ
స్తల్లింగాదితి తస్య సా, నిశ్చితా బ్రహ్మతా తస్మాత్స్వీకర్తవ్యమిదం మతమ్. ౨౨౦.
ఇత్యుక్తో ౭సౌ గురువర ఆహమైవం భో మూఢతమ కదాపి, వాచ్యం ఖం యత్సగుణ
మతో నాస్య బ్రహ్మత్వం న తు పవనస్య. ౨౨౧. హేతుః ప్రోక్తం ఖలు పరకార్యం
సద్వేదే ౭సాపుభయవిబోధీ, ఆకాశో ౭తఃపరమిహ బోధ్యశ్శబ్దేనైతేన న తు ఖమే
తత్. ౨౨౨. జ్యాయస్త్యం యస్య ఖాదిభ్యశ్శృత్యా సమ్యగుదీరితమ్, తద్బ్రహ్మసంద
విజ్ఞానం సన్తాత్రం ద్వైతపక్షితమ్. ౨౨౩. అంతపత్వేన దోషేణ కాలావత్యమతం పురా,
నిందిత్వా శైవలీ రాజా దోషయుక్తం కథం వచేత్. ౨౨౪. ఏవమసౌ శ్రవణాదతి
హృప్తః ప్రాహ గురుం పరమం పునరిత్థమ్, దర్శనతో భవతామహమేషః పావ
నతాముపయాత ఇతస్తస్యమ్. ౨౨౫. బ్రహ్మోపదేశం కురు యేన ముక్తః స్వామిత్యసౌ
ప్రోక్త ఉవాచ భూయః, ఆకాశమాత్మానముపాస్వ సమ్యక్ హృది స్థితం తేన తవాస్తు
మోక్షః. ౨౨౬. ఇత్యుక్త ఆచార్యవరస్య శిష్యో బహూవ తం శంకరదేశికేం
ద్రమ్, ప్రాహ౭౭గతో భక్త ఇదంపరాహే నత్వా యతే మే శృణు సుందరం

మతమ్. ౨౩౨. ప్రళయాంభసి లీనాదివరాహోద్ధృతా మహీ, యే
 సిద్ధ్యర్థం భజన్యం యుక్తచేతసః. ౨౩౩. దంష్ట్రాంకితభుజాస్సర్వ ఇత్యుక్త
 గురుః, మైవం హి బ్రహ్మజేనైకం తపః కార్యం ప్రయత్నతః. ౨౩౪. త
 చిహ్నానాం ధారణే ఽస్తి దురాగ్రహః, తదాంక్షైః కూర్మమత్స్యాదే
 రకమ్. ౨౩౫. వేదోక్తకర్తృణో ఽన్యేన విప్రస్యాథో న కశ్చన, స
 సంసేవ్యమితిచేత్సేవ్యతాం ముదా. ౨౩౬. శివవిష్ణోదిరూపం తత్సంత
 ధారణమ్, విప్రః సంత్యక్తసంధ్యాదికర్తౄ దండం సమర్హతి. ౨౩౭. త
 త్యక్త్వా లింగకూన్యః కులౌచితమ్, కురు కర్తృవ తేన త్వం శుద్ధో ము
 ౨౩౮. జ్ఞానలాభేన సో ఽప్యుక్తో జ్ఞానం ప్రాప్య గురోర్దుఖాత్, బభూవ
 ఽప్య శిష్యః పరమతాపసః. ౨౩౯. తతోఽన్యః కామకర్తౄభ్యా
 సుసేవకః, అగత్యైతం నమస్కృత్య ప్రోవాచ పరమం గురుమ్. ౨౪౦. త
 సంఘ వివాస్తి పరేకోఽతో ముముక్షుభిః, సేవసీయా భవద్భిరైవ సవి
 ౨౪౧. సత్యలోకాత్తి కా ముక్తిస్తతేవైవాతో న చాన్యథా, ఇత్యుక్తః
 మూఢతమ నానిత్యసేవయా. ౨౪౨. అన్యతభూతయా ముక్తిస్స
 లభ్యతే, ఇత్యుక్తో ఽసౌ గురుం నత్వా అదైవతప్రత్యాశ్రితో ఽభ
 తతస్తం గుణసేవాయాం తత్పరాః పరమం గురుమ్, నతోఽచ్యుత్సి గు
 న్కారణం జగతాం మతాః. ౨౪౩. బ్రహ్మాదీనాం హి కర్తారస్తేషా
 వయమ్, కృతార్థాస్సర్వసంపూజ్యాస్తేషాం సర్వమయత్నతః. ౨౪౪. త
 సేవ్యా ఇత్యుక్తః ప్రాహ తాన్ గురుః, జన్యోపాసనమత్యంతమయ
 సిద్ధయే. ౨౪౫. ఇత్యుక్తాః కుమతీం త్యక్త్వా శుద్ధాద్వైతపరాయణాః, త
 యాతాస్తతః కశ్చిత్సమాగతః. ౨౪౬. సాంఖ్యః ప్రధానవాదీ తం నతో
 గురుమ్, ఉపాదానం ప్రధానం తు కారణం జగతః స్మృతం. ౨౪౭. స్మ
 మస్తాకం మన్వాదిస్మృతివద్యతే, గుణసామ్యం ప్రధానం స్వాన్య
 ణమ్. ౨౪౮. అవ్యక్తం వ్యక్తభావం చ జగత్సృజకం పరాత్మరమ్, తదు
 ముక్తిస్సన్నిహితా నృణామ్. ౨౪౯. ఇత్యాది స్మర్యతే తస్మాదీవకర్తృవ
 ఇత్యుక్త ఆహ భోసాంఖ్య మైవం వేదవిరోధతః. ౨౫౦. స్మృతే
 యాః ప్రామాణ్యం హి న చాన్యథా, అశబ్దత్వాత్ ప్రధానం తు జగతః
 ౨౫౧. వేదోక్తస్యేతత్ప్రత్యాభావాదస్య జడస్య వై, నాశబ్దమిక్ష
 రైరుదీరితమ్. ౨౫౨. తస్మాత్స ఐక్షతేత్యాదిశులివాక్యాన్న కారణ

కింతు చైతన్యం పరం బ్రహ్మ సదాత్మకమ్. ౧౫౯. అతో మూఢమతిం త్యక్త్వా ఓదైవ
తనిష్ఠో భవాధునా, ఇత్యుక్తః ప్రాహ నాశబ్దం ప్రధానం శ్రుతిరస్తి హి. ౧౬౦.
అచింత్యమవ్యక్తమరూపమవ్యయం తథా యస్య నిత్యమగంధవచ్చ యత్, అనా
ద్యనంతం మహతః పరం ధృవం నిచాయ్య తం మృత్యుముఖాత్ప్రముచ్యతే. ౧౬౧.
ఇత్యవ్యక్తేన శబ్దేన ప్రధానం ప్రతిపాదితమ్, ఇతి శ్రుత్వా గురుః ప్రాహ ప్రాజ్ఞః
ప్రకరణాదినా. ౧౬౨. ఉక్తశబ్దేన సంప్రాక్తః కించ జ్ఞానం న సంభవేత్, గుణసా
మ్యుసుసేవాతస్సత్వస్యోదేకరూపకమ్. ౧౬౩. తస్మాదేతన్యతం త్యక్త్వా ఓదైవతవిద్యాం
సమాశ్రితః, సుఖభవేతి సంప్రాక్తః సాంఖ్యోఽసౌ శిష్యతాం గతః. ౧౬౪. తతో
ఽన్యస్తం నమస్కృత్య కాశిలో యోగవిత్తమః, ప్రాహ ప్రామాణికం యోగాన్తుక్తి
రస్తీతి మే మతమ్. ౧౬౫. వివిక్తదేశే చ సుఖాసనస్థశ్శుచిస్సమగ్రీవశిరశ్శరీరః, అంత్యా
శ్రమస్థస్సకలేంద్రియాణి నిరుధ్య భక్త్యా స్వగురుం ప్రణమ్య. ౧౬౬. హృత్పుండరీకం
విరజం విశుద్ధం విచింత్య మధ్యే విశదం విశోకమ్, అచింత్య మవ్యక్తమనంతరూపం శివం
ప్రశాంతమమృతం బ్రహ్మయోనిమ్. ౧౬౭. అనాదిమధ్యాంతవిహీనమేకం విభుం చిదా
నందమరూపమద్భుతమ్, ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం త్రిలోచనం నీలకంఠం
ప్రశాంతమ్. ౧౬౮. ధ్యాత్వా మునిర్గచ్ఛతి భూతయోనిం సమస్తసాక్షీం తమనః
పరస్తాత్, ఇత్యాదివాక్యైర్నిగమేషు స్మృతైః ప్రమాణతాం యాతి మతం మదీయమ్.
౧౬౯. కించాగమేషు సంప్రాక్తా జపవిద్యావిధానతః, భేదనం చక్రపట్కన్య తథా
ప్రాక్తమతో మతమ్. ౧౭౦. ముక్త్యాకాంక్షిభిరాచార్య సేవనీయం ప్రయత్నతః,
ఇత్యుక్త ఆహ మైవం భో వేదైర్దహరసంజ్ఞికా. ౧౭౧. విద్యోక్తా న త్వదుక్తోఽయం
యోగో మోక్షస్య కారణమ్. ౧౭౨. అజపామూలమంత్రస్య సోఽహమిత్యర్థనిశ్చ
యాత్, జీవేశయోర్భిదాగంధాభావాద్యోగః కథం భవేత్. ౧౭౩. సర్వభూతస్థమాత్మా
నం సర్వభూతాని చాత్మని, సంపశ్యత్ బ్రహ్మ పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా.
౧౭౪. ఇత్యాదిశ్రుతిభిర్వార్తో జ్ఞానాదన్యో నిషిధ్యతే, పట్టుక భేదనాద్యోఽయం
ముక్తేః కించ శ్శుతిర్జగ్. ౧౭౫. శాంత్యాదియుక్త ఆత్మానం పశ్యేదాత్మని కేవలమ్,
అధికారీ శుద్ధచిత్తశ్శివదాద్యస్ససాధనైః. ౧౭౬. వేదాంతవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థా
స్సన్నాస్యసయోగాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః, తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే పరామృతా
త్పరిముచ్యంతి సర్వే. ౧౭౭. ఇత్యాదిభిక్రొత్తపచోభిరేష యోగో భవత్ప్రొక్త ఉపే
క్షణీయః, ఇత్యుక్త ఆచార్యమువాచ భూయో యతేఽపరిజ్ఞానవశాద్భ్రష్టిషి. ౧౭౮.

అజ్ఞాత్వా ఖేచరీం ముద్రాం బ్రహ్మజ్ఞోఽహమితి ద్విజః, యో పదేత్తస్య జిహ్వ
 ఛేదం కుర్వీతి కాననమ్. ౨౭౯. నదీత్రితయసంయోగం త్రికూటాఖ్యమితి
 బ్రహ్మహమితి యో బ్రూతే తజ్జిహ్వఛేదమాచరేత్. ౨౮౦. అవిదిత్వా ద్విజో
 శృంగాటకమతఃపరమ్, బ్రహ్మహమితి యో బ్రూతే తజ్జిహ్వఛేదమాచరేత్.
 మనోన్తన్యాస్వరూపం హి పూర్ణమండలమార్గతః, అవిదిత్వా ఽబ్రవీద్బ్రహ్మ
 జిహ్వం హి సంభినేత్. ౨౮౧. అంగుష్ఠమాత్రస్య పుంసస్థానజ్ఞానం వినా
 బ్రహ్మస్తీత్యుచ్యతే యేన తస్య జిహ్వం హి సంభినేత్. ౨౮౩. ఆవస్థాత్రితయ
 సీచోన్తత్త విగర్హితమ్, అజ్ఞాత్వా బ్రహ్మ యో బ్రూతే శిరస్తస్య పతత్యధః.
 లయవిత్పరమం యాతి బ్రహ్మ నాన్యేన వర్తనా, హతవిత్పరమం స్థానం యాతి
 సనాతనమ్. ౨౮౪. ఇత్యాదివచనైర్లోగస్సర్వదా మోక్షకాంక్షీభిః, భవద్వి
 త్తేన స్వీకర్తవ్య ఇతీరితః, ౨౮౬. గురురాహ వృథైవ త్వం జల్పస్య జ్ఞానమే
 అష్టాంగయోగజా ముక్తిర్న తు కింతు విశుద్ధిదః. ౨౮౭. ఏకాగ్ర్యదస్తకా
 విరుద్ధో వేదతో న హి, ఖేచర్యాదికముద్రాయా విజ్ఞానేన వినా నహి. ౨౮౮.
 రిత్యుక్తిరత్యంతసాహసాదేవ నాన్యథా, బ్రహ్మజ్ఞానాద్యతో ముక్తిం వేదో
 నాన్యతః. ౨౮౯. తస్మాచ్ఛ్చుతిప్రాదితకర్త నిష్ఠో విశుద్ధచిత్తః పురుషో వివేకి, నై
 వాక్ కాంతిదమాదియుక్తో ముముక్షురాత్మానమజం సహిష్ణుః. ౨౯౦. గురోర్
 త్వమసీతి వాక్యం శ్రుత్యా విచార్యా ఽఽత్మగతిం స సమ్యక్, సచ్చిత్సుఖ
 విహీనమద్ధా విజ్ఞాయ ముక్తో భవతీతి చోక్తః. ౨౯౧. నత్వా గురోః పాద
 సుభక్త్యా శిష్యో బభూవాథ పరాణువాదమ్, సమాశ్రితా ధీరశివాదయో ఽన్యే
 గతాః ప్రాచురిదం యతీశమ్. ౨౯౨. కర్తా పరేశోయదుదీరితో ఽస్తి స
 భూమ్యాద్యణుకాన్యసన్తీ, నిత్యాన్ లయే తాన్వియున్తీ చైషో భూమ్యాది
 గురుస్సలోకాన్. ౨౯౩. విధాయ సృష్ట్యా వివిధాం శ్చ జీవానాస్తే స్వయం
 దేవ పూర్ణః, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచమైవం శ్రుతే ర్విరోధాచ్ఛృణు తద్వి
 ౨౯౪. పరాత్మనః ఖాదికసర్గ ఉక్తశ్శ్రుతో కథం తేషు తు నిత్యతాఽతః, పరే
 ఖలు నిత్యరూపో జన్యం జగత్సర్వమనిత్య మేవ. ౨౯౫. జగదీకాదజన్యత్వం కేష
 వర్తతే, తస్య తత్త్వం న వక్తవ్యం సర్వస్వాజనకత్వతః. ౨౯౬. ఆధీత్య గా
 విద్యాం సార్గాలీం యోనిమావిశేత్, ఇత్యాదివచనాత్మాం తు విహాయాద్వైతమా
 ౨౯౭. ముక్తా భవథ శుద్ధాత్మవిజ్ఞానాద్గురుభక్తిజాత్, ఇత్యుక్తాస్తే బభూవురై

ధీరశివాదయః. ౨౯౮. ప్రాతస్సన్నాత్వా త్రివేణ్యాం హి గురుశ్శిష్యసమన్వితః, ప్రాజ్ఞా
 గ్రాతాప్తిష్య పక్షార్థాత్కాశీం కాశీశసంయుతామ్. ౨౯౯. స్తుతిభిః కర్తవ్యైశ్చ శం
 ఖాదిననదైస్తథా, చిత్రమాసీత్తత్ర మాసత్రితయం సంస్థితే గురౌ. ౩౦౦. స్వామినం
 కేచిదాగత్య నత్వా తం కర్తవ్యాదినః, ప్రాచుర్విశ్వస్య సృష్ట్యాదికర్తృణో భవతి ప్రభో. ౩౦౧.
 రమ్యేణ కర్తవ్యా రమ్యాం యోనిం నిప్రాదికస్య వై, పాపేన కర్తవ్యా పాపాం
 శూద్రాదేస్తాం వ్రజంతి. హి. ౩౦౨. కర్తవ్యైవ హి సంస్థితాస్థితా జనకాదయః,
 ఇత్యాదికైర్వచోభిర్ముక్షుభిః కర్తవ్యత్నతః. ౩౦౩. కార్యం సుఖస్య సంప్రాప్తి
 ర్నోక్ష ఇత్యభిధీయతే, ఇత్యుక్తః ప్రాహ మైవం యన్యైతత్కర్తే హి శ్రుతిః. ౩౦౪.
 బ్రహ్మకార్యం జగద్బ్రూతే ధ్యేయం తత్కారణం తథా, ఇత్యుపక్రమ్య సంబ్రూతే
 శంభురాకాశ మధ్యగః. ౩౦౫. ఋతం చ సత్యమిత్యాది శ్రుతిశ్చాస్త్రీ విబోధికా,
 బ్రహ్మణస్సూక్ష్మమాలాది విశ్వకారణరూపిణః. ౩౦౬. తస్మాత్సర్వజ్ఞ ఏవేశః కారణం
 జగతో మతః, నైవ కర్తృ జడత్వాద్యే మందా స్తేఽథాశ్రయంతి తత్. ౩౦౭. ఇత్యు
 క్తాస్తే పరాం విద్యామాత్రితాశ్శిష్యతాం గతాః, తతో వాభరణాభ్యస్తం శిష్యైస్సహ
 సమాగతః. ౩౦౮. సత్వోవాచ స చంద్రోఽసౌ సర్వలోకప్రకాశకః, దేవాదిపాలకః
 పూర్ణిమాదేవభ్యః ప్రయత్నతః. ౩౦౯. తదుపాసనయా ముక్తిరిత్యుక్తః ప్రాహ
 నాస్తి నః, అనిత్యోపాసనాలభ్యో నిత్యో మోక్షః కదాచన. ౩౧౦. ఇష్టపూర్వాదికం
 కర్తృ కృత్వా చంద్రస్య మండలమ్, ప్రాప్య భూయోఽస్య లోకస్య ప్రాప్తిరుక్తా
 పరాత్తనా. ౩౧౧. ధూమో రాత్రిస్తథా కృష్ణషణ్ణాసా దక్షిణాయనమ్, తత్ర చాంద్ర
 మసం జ్యోతి ర్యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే. ౩౧౨. ఏష దేవాన్నమిత్యుక్తం శ్రుతౌ
 తస్మాన్న ముక్తతా, అన్నస్యాస్య సుసేవాతః కింతు నల్లోకసంస్థితిః. ౩౧౩. తస్మాన్మూఢ
 మతిం త్యక్త్వా శుద్ధాద్వైతం సమాశ్రితః, ముక్తో భవేతి సంప్రాక్తస్సచ్ఛిష్యోఽసౌ
 బభూవ హ. ౩౧౪. తతో భౌమాదికానాం యే గ్రహాణాం సముపాసకాః, నమ
 స్కృత్యోచరాచార్యం శంకరం తే కృపానిధిమ్. ౩౧౫. భౌమాదికస్య సేవాతో
 ముక్తిర్యేదే ప్రచోదితా, తస్మాన్ముక్షుభిస్సేవ్యా ఏవ ఏవ ప్రయత్నతః. ౩౧౬.
 ఇత్యుక్త ఆహ లోకానాం గ్రహపీడా నివృత్తయే, సేవా ప్రాక్తా స ముక్త్యర్థం సా
 తు చేతనబోధతః. ౩౧౭. సదేవేత్యాదిభిర్వాక్యైర్యేదే సమ్యగుదీరితా, ఇతి శ్రుత్వా
 ఽథ తే సర్వే గతాశ్శిష్యత్వమాదరాత్. ౩౧౮. తతః త్సపణి నత్వా గురుమాహ
 ప్రభో మయా, త్వదాశ్రయేణ షణ్ణానః కాలో నీశస్తతో మతమ్. ౩౧౯. మదీయం
 శృణు కాలోఽయం పరంబ్రహ్మ సుసేవ్యతామ్, ముక్త్యర్థమితి సంప్రాక్తః ప్రాహ

కాలస్య జన్మహి. 310. సంవత్సరోఽజాయత కాల ఏష ఇతి శ్రుతిః ప్రాహ తతః
 కుబుద్ధిమ్, విహాయ శుద్ధాద్వయమశ్రితస్తవం ముక్తో భవేత్సుక్త ఇమం మునీశవమ్.
 311. సమస్తస్వజ్ఞశిరోవతంసం నత్వాఽద్వయే బ్రహ్మణి సంరతోఽఘాత్, తతః
 పితౄణాం సముపాసకాస్తం సమాగతాః ప్రాచురిదం యతీశమ్. 312. అగ్ని ఘోతా
 దయశ్చంద్రమండలావరివాసినః, నిత్యముక్తాస్త్రయస్తేషు మూర్తిహీనా సృమూర్తయః.
 313. చత్వారస్సేవనం లేషాం ధర్మాదిఫలదం స్పృతమ్, ముక్తిదం చైవ సంప్రాప్తం
 సేవ్యాస్తేఽతః ప్రయత్నతః. 314. శ్రాద్ధకృత్యత్యవాదీ చ గృహస్థోఽపి విము
 చ్యతే, చాంద్రమాసప్రమాణేన పితృమధ్యాహ్నుమీరితమ్. 315. అమాతస్తత్ర కర్త
 వ్యం శ్రాద్ధాది పరితుష్టయే, లేషామితి స సంప్రాప్తః ప్రాహ తాన్మరమో గురుః. 316.
 మైవం నేత్యాదివేదో హి కర్మముక్తేర్న సాధనమ్, ఇతి బ్రూతే పరంబ్రహ్మ ప్రాప్నో
 త్యాత్మజ్ఞ ఇత్యపి. 317. తస్మాత్కర్మాణి సంత్యజ్య శుద్ధచిత్తః పరేశ్వరమ్, శ్రుత్వా
 గురుముఖాత్సమ్యగ్విచార్యాఽఽశు విముచ్యతే. 318. ఇతి శ్రుత్వాఽథ లే
 సర్వే సత్యశర్మాదయో గురుమ్, నత్వా తదుపదేశేన సంగతాః కృతకృత్యతామ్. 319.
 శంఖపాదాభిధః కశ్చిత్కుజ్వలీటస్తథైవ చ, సమాగతోఽచతుర్నత్వా యతీశం పరమం
 గురుమ్. 320. యత్ర నారాయణశ్శేలే ససేవ్యశ్శేష ఈశ్వరః, గరుడోఽథ విమో
 ఖాయ తస్య వాహనతాం గతః. 321. ఇత్యుక్త ఆహచ్ఛేదేవం నారాయణసుసేవనమ్,
 కర్తవ్యం లేన శుద్ధాంతఃకరణో గురుముఖాత్పరమ్. 322. శ్రుత్వా విచార్య విజ్ఞాయ
 తతో ముక్తిం గమిష్యథ, ఇత్యుక్తా తో గురుం నత్వా సచ్చివ్యత్వముపాగతో. 323.
 చిరకీర్తిముఖాస్సిద్ధోపాసకాస్తత ఆగతాః, ప్రణమ్యోచుర్వయం మంత్రాల్లబ్ధా
 సిద్ధోపదేశతః. 324. కృతకృత్యాస్తతో యూయం భవథైతన్యతానుగాః, శ్రీశైలా
 దికతైలేష ప్రాప్య మంత్రాదికాం చ్ఛుభాత్. 325. సత్యనాథాదయస్సిద్ధాః కృతా
 ర్థాశ్చిరజీవినః, లేషాం సముపదేశేన తథాభూతా పయం స్థితాః. 326. విచిత్రాంజన
 ముఖ్యాభిర్విద్యాభిస్సర్వవేదినః, తస్మాదస్తన్వతం భేత్తుం న శక్యం కేనచిద్యతే. 327.
 ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ ఫల్గు ఫలేపుభిర్భాషణమప్యయుక్తమ్, విచిత్రవేషైర్విక్తి
 యానివహ్నో దోషాప్తిరేవాస్తి పరస్వలాభాత్. 328. తథా చిరం జీవనతః ఫలం
 నో దేహో యతో దుఃఖమయోఽస్తి సర్వదా, తస్మాద్విశుద్ధైః కిల సాధసియో త్యా
 గేన దేహస్య విముక్త్యుపాయః. 329. శ్రుత్వాఽథ లే శిష్యవరా బభూవుర్గంధర్వ
 భక్తాస్తత డోచురార్యమ్, విశ్వాపనూపాసనతో హి నాదవిజ్ఞానతో బిందుకలావిబోధాత్.

యతిరాడభ తేషు తేషు దేశేష్వితి పాపండపరాణ ద్విజాన్విమగ్నః,
అపరాంతమహార్ణవోపకంఠం ప్రతిపేదే ప్రతివాదిదర్పహంతా. ౨౯.
విలలాస చలత్తరంగహస్తైర్నదరాజో ఒభినయన్నిగూఢమర్థమ్, అవ
ధీరితదుందుభిస్వనేన ప్రతివాదీవ మహాన్తహారవేణ. ౩౦. బహుళ
భ్రమవానయం జడాత్తా సుమనోభిర్నభితశ్చ పూర్వమేవ, ఇతి సింధు
మువేక్ష్య స త్కమావానివ గోకర్ణముదారధీః ప్రతస్థే. ౩౧. అవ

౩౪౦. కృతకృత్యా వయం యూయమతో ముక్త్యభిలాషిణః, శ్రమం గాంధర్వ
విద్యాయాం కురుధ్వం సర్వదైవ హి. ౩౪౧. ఇత్యుక్తశ్రీగురుః ప్రాహ మైవం వేద
విరోధతః, తత్ర శబ్దాద్యతీతత్వం బ్రహ్మణః ప్రతిపాదితమ్. ౩౪౨. ఆశబ్దమస్పర్శ
మరూపమవ్యయం తథా ౨౮సం నిత్యమగంధవచ్చ యత్, ఆనాద్యనంతం మహతః
వరం ధృవం నిచాయ్య తం మృత్యుముఖాత్ప్రముచ్యతే. ౩౪౩. ఇతి స్మృతో తథా
ప్రోక్తవశ్యబ్దాద్యగోచరః, నాదబిందుకళాతీతం యస్తం వేద స వేదవిత్. ౩౪౪. ఇతి
తస్మాద్భవంతో ౭సి బ్రహ్మ నాదాద్యగోచరమ్, భజధ్వం లేన ముక్తిం తు గమిష్యథ స
సంశయః. ౩౪౫. ఇత్యుక్తాశ్శిష్యతాం యాతాస్తతో వైతాలసేవకాః, చితా
భస్మాసులిప్తాంగా భూతసేవారతాస్తథా. ౩౪౬. బభాషిరే గురుం నత్వా స్వామి
స్ఫూతాద్యుపాసకాః, సర్వలోకపశీకారే నమర్థా ఇతి తద్వచః. ౩౪౭. శ్రుత్వో
వాచ యతీశస్తాన్న యుక్తం భవతాం మతమ్, బ్రహ్మణానాం న సంప్రోక్తా యతో
భూతాద్యుపాసనా. ౩౪౮. అపసర్పంతు యే భూతా యే భూతా భువి సంస్థితాః,
యే భూతా విఘ్నకర్తారస్తే నశ్యంతు శివాజ్ఞయా. ౩౪౯. ఇత్యాదివచనాత్తస్మా
ద్భ్రష్టాచారం విహాయ తమ్, స్వవర్ణోచితకర్తాణి కురుతాద్వైతమాశ్రితాః. ౩౫౦.
స్వకర్తహీనా న గతిం లభంతే శ్రుత్వేదమాచార్యవరం ప్రణమ్య, స్వకర్తశీలాః
కిల పంచపూజాపరాయణాశ్శిష్యవరా బభూవుః. ౩౫౧. ౨౮. తదేతత్సర్వం సంక్షి
ప్యాహ—యతిరాడితి. అపరాంతమహార్ణవోపకంఠం పశ్చిమసముద్ర సమీపమ్. ౨౯.
చలద్భిస్తరంగాత్తక్తైర్నదైస్తథావధీరిత స్తీరస్కృతో దుందుభిస్వనో యేన తథాభూ
లేన మహతా శబ్దేన నిగూఢమర్థమభినయన్ప్రకటయన్తహాన్తదరాజః సముద్రః
ప్రతివాదివద్విలలాస విశుశుభే. ౩౦. ఆచార్యైస్తర్హి కిమిత్యుపేక్షిత ఇత్యాశం
క్యాహ—బహులేతి. ప్రతివాదితుల్యో ౭సి బహులావర్తలక్షణభ్రమవాణ్ జడాత్తా
పునశ్చ దేవలక్షణైః సంస్కృతచిత్తైః పండితైః పురైవ మభితశ్చేతి హేతోస్సము
ద్రముపేక్ష్య స శ్రీశంకరాచార్యః త్కమావానివోదారధీర్గోకర్ణం ప్రతస్థే. ఇవ
శబ్ద ఉత్పేక్షార్థకః. ౩౧. స శ్రీశంకరస్తత్ర సరిత్పురిం సముద్రమవగాహ్య హి

గాహ్య సరిత్పతిం సతత్ర ప్రియమాసాద్య తుమారశైలపుత్ర్యోః,
 స్తవసత్తమమద్భుతార్థచిత్రం రచయామాస భుజంగవృత్తరమ్యమ్.
 3౨. తదనంతరమాగమాంతవిద్యాం ప్రణతేభ్యః ప్రతిపాదయంత
 మేనమ్, హరదత్తసమాహ్వాయోఽధిగమ్య స్వగురుం సంగిరతే స్త
 నీలకంఠమ్. 3౩. భగవన్నిహ శంకరాభిధానో యతిరాగత్య జిగీషు
 రార్యపాదాన్, స్వవశీకృతభట్టమండనాదిస్సహ శిష్యైర్నిరిశాలయే
 సమాస్తే. 3౪. ఇతి తద్వచనం నిశమ్య సమ్యగ్గ్రీధితానేకనిబంధరత్న
 హరః, శివతత్పరసూత్రభాష్యకర్తా ప్రహసన్వాచమువాచ శైవ
 వర్యః. 3౫. సరితాం పతిమేష శోషయేద్వా సవితారం వియతః
 ప్రపాతయేద్వా, పటవత్సురవర్త్త వేష్టయేద్వా విజయే నైవ తథా
 ఽపి మే సమర్థః. 3౬. పరపక్షతమిస్రచంచదరైర్మతరైర్భు
 వలుథా విశీర్యమాణమ్, అధునైవ మతం నిజం స పశ్యత్వితి జల్పన్నిర
 గాదనల్పశోషః. 3౭. సితభూతితరంగితాఖిలాంఘ్రైః స్ఫుటరుద్రాక్ష
 కలాపకమ్రకణ్ఠైః, పరివీతమధీతశైవశాస్త్రైర్గునిరాయాంతమముం

మాచలసతాయాః పార్వత్యాః ప్రియం మహాదేవమాసాద్య. 'చతుర్భిర్యకాచైర్భు
 జంగప్రయాత' మిత్సుక్తలక్షణభుజంగప్రయాతవృత్తై రమ్య మద్భుతైర్జైర్నిచిత్రం
 స్తవసత్తమం రచయామాస. 3౨. స్తవసత్తమరచనానంతరం వేదాంతవిద్యాం నమ్రి
 భూతేభ్యో వినేయేభ్యః ప్రతిపాదయంత మేనం శ్రీశంకరం హరదత్తసమాఖ్యో ఽధి
 గమ్య స్వగురుం నీలకంఠం ప్రోక్తవాన్. 3౩. యత్ ప్రోక్తవాంస్తదుదాహరతి—
 హేభగవన్ శంకరాఖ్యో యతిరార్యపాదాన్ భవతో విజిగీషురిహగత్య శిష్యై
 స్సహ శివాలయే సమాస్తే, తస్యోపేక్షణీయత్వం వారయతి—స్వవశీకృతా భట్టపాద
 మండనమిత్రాదయో యేన సః. 3౪. ఇతి తస్య హరదత్తస్య వచనం శ్రుత్వా సమ్య
 గ్గ్రీధితానేకనిబంధలక్షణై రత్తైర్వారో యేన. పునశ్చ శివతత్పరస్యాథాతో బ్రహ్మజ్ఞా
 నేత్యాదిసూత్రాణాం భాష్యస్య కర్తా స శైవవర్యః ప్రహసన్వాచమువాచ. 3౫.
 వాచమేవ సగర్వాముదాహరతి—యద్యేష యతిస్సముద్రం శోషయేత్ యది వా
 గగనాత్పవితారం సూర్యం ప్రపాతయేత్. యది వా పటవదాకాశం వేష్టయేత్తథా
 పి మే విజయే సమర్థో నైవ భవేత్. 3౬. పరపక్షలక్షణాంధకారాణాం నివారణే
 స్ఫురద్భిః సూర్యైర్మతరైర్భువనైవానేకథా విశీర్యమాణం నిజం మతం స యతిః
 పశ్యతు ఇతి జల్పన్ననల్పశోషా నీలకంఠో నిర్దీతవాన్. 3౭. శ్వేతభూత్యా
 వ్యాప్తాన్యంగాని యేషాం పునశ్చ స్ఫుటరుద్రాక్షాణాం సమూహేన కమ్రాః కమసీయాః

దదర్శ శిష్యైః. ౩౮. అధిగత్య మహర్షి సన్నికర్షం కవిరాతిష్ఠపదాత్మ
పక్షమేషః, శుకతాతకృతాత్మ శాస్త్రతః ప్రాక్ర-పిలాచార్య ఇవాత్మ
శాస్త్రమథా. ౩౯. భగవత్ క్షణమాత్రమిష్యతాం తత్ప్రీథమం తు
స్ఫురదుక్తిపాటవం మే, ఇతి దేశికపుంగవం నివార్య వ్యవదత్తేన
సురేశ్వరస్సుధీశః. ౪౦. సుమతే తవ కాశలం విజానే స్వయమేవైష
మునిః ప్రతిబ్రవీతు, ఇతి తం వినివర్త్య నీలకణ్ఠో యతికణ్ఠీరవసముఖ
స్తదాసీత్. ౪౧. పరపక్షచిసావలీమరాశ్చైర్వచనైస్తస్య మతం చఖండ
దండీ, అథ నీలగలః స్వపక్షరక్షాం జహదద్వైతమపాకరిష్ణురూచే.
౪౨. ప్రశమింస్తదసీతి యస్త్రయీకైః కథితోఽర్థస్స న యుజ్యతే
త్వదిష్టః, అభిదా తిమిరప్రకాశయోః కిం ఘటతే హంత విరుద్ధధర్మ
వత్త్వాత్. ౪౩. రవితప్తృలిబింబయోరివాభిద్వటతామిత్యపి తత్త్వ

కంతా యేషాం తథాభూతైరధీతజైవశాస్త్రైశ్శిష్యైః పరివేష్టితమాయాంతమముం నీలకం
ఠం మునిశ్రీశంకరో దదర్శ. ౩౮. మహర్షే శ్రీశంకరాచార్యస్య సన్నికర్షం సమీపం
ప్రాప్యైషః కవిర్నీలకంఠ ఆత్మపక్షమాతిష్ఠిపత్నమ్యక్ స్థాపితవాక్. తత్రోపమాన
మాహ—శుకస్య తాతేన శ్రీవేదవ్యాసేన కృతాదాత్మప్రతిపాదకాచ్యాస్తాచ్యాభీరక
మీమాంసాసంజ్ఞకాత్వాగ్రగణా కపిలాచార్యస్సాక్షాత్సన్న్వితాస్త్రం స్థాపితవాక్ తద్వత్.
౩౯. తదాసీం స్వగురుం నివార్య సురేశ్వరో వివాదం కృతవానిత్యాహ—హే
భగవత్ క్షణమాత్రం ప్రథమం తు మే తత్స్ఫురదుక్తిపాటవమిష్యతామితి దేశిక
పుంగవం నివార్య సుధీనామిశస్సురేశ్వరస్తేన నీలకణ్ఠేన వ్యవదత్. ౪౦. వివదమానం
సురేశ్వరం ప్రతి నీలకణ్ఠో యదుక్తవాంస్తదాహ—హేసుమతే తవ కుశలతాం విజానే
ఽతస్స స్వయమేవైష మునిః ప్రతిబ్రవీతు ఇతి తం సురేశ్వరం వినివర్త్య తదా యతి
సింహాసంముఖ ఆసీత్. ౪౧. తతః పరపక్షలక్షణచిసావలీభక్షణే హంనైర్వచనైస్తస్య
సమ్యక్ స్థాపితం మతం దండీ శ్రీశంకరశ్చఖండ ఖండితవాక్. అథానంతరం నీలకణ్ఠ
స్వపక్షరక్షాం త్యజన్నద్వైతమతం నిరాకర్తుమిచ్ఛురువాచ. ౪౨. యదూచే తదాహ
షడ్భిః—హేప్రశమిన్ తత్త్వమస్మాదివేదత్రయీమస్తకైర్జివేశ్వరాభేదలక్షణోయస్త
దిష్టోఽర్థః కథితస్స న యుజ్యతే కిం తమఃప్రకాశయోరభేదో ఘటతే నైవ యుజ్య
తే. తత్ర హేతుర్విరుద్ధధర్మవత్త్వాత్తథా చ జీవేశ్వరాభేదో న భవతి విరుద్ధధర్మవత్త్వా
త్తమః ప్రకాశయోరవేతి యుక్తివిరోధాత్త్వదిష్టోఽర్థో వేదాంతైర్వైష కథిత ఇతి
భావః. ౪౩. నను రవితప్తృలిబింబయోర్వ్యాభిచారశ్చాంచల్యాచాంచల్యాదివిరుద్ధధర్మవత్తే

తో న వాచ్యమ్, ముకురే ప్రతిబింబితస్య మిథ్యాత్వగతేర్వ్యోమ శివాదిదేశికోక్త్యా. ౪౪. ముకురస్థముఖస్య బింబవక్త్రాద్భిదయా పార్శ్వ గలోకలోకనేన, ప్రతిబింబితమాననం మృషా స్యాదితి భావత్కమ తానుగోక్తికాచ. ౪౫. న చ మాయికజీవనిష్ఠమాధ్యేశ్వరసార్వజ్ఞవిరు ధ్ధర్మబాధాత్, ఉభయోరపి చిత్స్వరూపతాయా అవిశేషాదభి దైవ వాస్తవీతి. ౪౬. న హి మానశత్రైః స్థితస్య బాధా అపరథా న త్త జలాంజలిర్భిదా స్యాత్, విపరీతమాయత్వగోత్వబాధాద్ధయపశోర్ని జరూపకై క్యయుక్త్యా. ౪౭. యది మానగతస్య హానమిష్టం న భవే త్తర్హి న చేశ్వరో అహమస్మి, ఇతి మానగతస్య జీవసర్వేశ్వరభేదస్య న హానమప్యభీష్టమ్. ౪౮. ఇతి యుక్తిశత్రైస్స నీలకంఠః కవిరక్షో భయదద్వితీయపక్షమ్, నిగమాస్తవచః ప్రకాశ్యమానం కలభః పద్మ

అవ్యభేదాభావాభావస్య సత్వాత్తథా చ విరుద్ధధర్మయోరితయో రవితత్ప్రతిబింబయో రివాభేదో యుజ్యతామిత్యాశంక్య పరిహరతి- రవితత్ప్రతిబింబయోరివ తత్త్వతోఽభిస భేదో ఘటతామిత్యపి న వాచ్యం తత్ర హేతుర్వ్యోమశివాదిదేశికోక్త్యా దర్పణే ప్రతిబింబితస్య మిథ్యాత్వావగతేస్తథా చ బాధస్య ప్రతిబింబస్యాభేదయోగ్యతాయా అభావేన వ్యభిచారాభావాత్తద్వైష్టాంతేన జీవేశ్వరయోరభేదో న యుజ్యత ఇత్యర్థః. ౪౪. కించ భవదీయమతానుగా యుక్తిరప్యస్తీత్యాహ—బింబముఖాన్తు పరస్య ముఖ స్య భేదేన సమీపస్థలోకాపలోకనేన హేతునా ప్రతిబింబితం ముఖం మృషా స్యాదితి భవదీయమతానుగోక్తికా చ. స్వాధ్యే కః. ౪౫. నను జీవనిష్ఠమాధ్యేశ్వరసార్వజ్ఞస్య చ విరుద్ధధర్మస్య మాయికత్వేన బాధాదుభయోరితి చైతన్య స్వరూపతాయా అవిశేషా ద్వాస్తవో అభేద ఏవేత్యాశంక్య పరిహారం ప్రతిజానీతే—న చేతి. ౪౬. తత్ర హేతు మాహ—హి యస్తాత్ప్రమాణశత్రైః స్థితస్య విరుద్ధధర్మస్య బాధో న సంభవతి బాధా భావేన మాయికత్వమప్యస్య నాస్తీతి భావః. విపక్షే బాధకమాహ—అపరథేతి. మాన శత్రైః స్థితస్యాపి బాధాంగీకారే భేదో దత్తజలాంజలిస్సాన్యోత్. తత్ర యుక్తిమాహ— విపరీతయోరశ్వత్వగోత్వయోర్బాధాదశ్వపశోర్స్వరూపస్యైక్యమేవేతి యుక్త్యైత్యర్థః. ౪౭. యది ప్రత్యక్షాదిమానావగతస్య హానమిష్టం న భవేత్తర్హి న చేశ్వరో అహమ స్మితి ప్రత్యక్షప్రమాణావగతస్య జీవసర్వేశ్వరభేదస్య హానమప్యభీష్టం న భవేదిత్యర్థః. ౪౮. ఇత్యేవం యుక్తిశత్రైస్స కవిర్నీలకంఠో వేదాంతవచోభిః ప్రకాశ్యమానమద్వైత

వనం యథా ప్రభుల్లమ్. ౪౯. అథ నీలగళోక్తదోషజాలో భగవా
నేవమవోచదస్తు కామమ్, శృణు తత్త్వమసీతి సంప్రదాయశ్రుతి
వాక్యస్య పరావరే లభిసంధిమ్. ౫౦. నను వాచ్యగతా విరుద్ధతాథీ
రిహ సోఽసా వితి వద్విరోధహానే, అవిరోధి తు వాచ్యమాదదైక్యం
పదయుగ్మం స్ఫుటమాహ కో విరోధః. ౫౧. యదిహోక్తమతిప్ర
సంజనం భో న భవేన్నోహి గవాశ్వయోః ప్రమాణమ్, అభిదా
ఘటకం తయోర్యతః స్యాదుభయోర్లక్షణయా లభిదానుభూతిః.
౫౨. నను మౌఢ్యధర్మాన్నితజీవేశ్వరరూపతోఽతిరిక్తమ్,
ఉభయోః పరినిష్ఠితం స్వరూపం బత నాస్త్యేవ యతోఽత్ర లక్షణా
స్యాత్. ౫౩. ఇతి చేన్న సమీక్ష్యమాణజీవేశ్వరరూపస్య చ కల్పితత్వ
యుక్త్యా, తదధిష్ఠితసత్వవస్తునోఽర్థా నియమేనైవ సదాఽభ్యుపేయ

పక్షమక్షోభయత్. యథా ప్రభుల్లం సరోజవనం హస్తిపాతః క్షోభయతి తద్వత్. ౪౯.
అథ తత్కృతాద్వైతపక్షక్షోభానంతరం నీలకణ్ఠోక్తం దోషజాలం యస్మై స భగవాం
శ్ఘంకరాచార్య ఉవాచ. ఏవం త్వదుక్తం యథేష్టమస్తు తథాపి తత్త్వమసీతి సంప్రదాయ
శ్రుతివాక్యస్య పరావరే లభిసంధిమభిప్రాయం శృణు, పరే బ్రహ్మదయోఽవరే యస్మా
త్తథాభూతే లభింక్షకరనే. యద్వా కార్యోపాధికో జీవః కారణోపాధిరీశ్వర ఇత్యు
క్తత్వాత్కారణాభిన్నే కాశ్యే. ౫౦. ఇహ తత్త్వమసి వాక్యే సోఽయమితి వద్విరు
ద్ధతాబుద్ధిర్నను వాచ్యగతాన్నతు లక్ష్యగతా తథా చ భాగలక్షణయా తస్య విరోధస్య
హానే సతి అవిరోధి వాచ్యం వైతస్యమాత్రం తు స్వీకర్షతస్తత్త్వమితి పదద్వయ
మైక్యం స్ఫుటమాహతః కోఽపి విరోధో నాస్తి. ౫౧. యత్త్వపరభేత్వాద్యుక్తం
తత్రాహ—యదితి. ఇహైవముచ్యమానే యోఽతిప్రసంగస్త్వయోక్తస్య స భవేత్
హి యస్మాద్దవాశ్వయోరభేదఘటకం ప్రమాణం నాస్తి. యతః ప్రమాణాత్తయోర్గ
వాశ్వయోరుభయోర్భాగలక్షణయా భేదానుభవసాన్నిధిత్యర్థః. ౫౨. నీలకంఠ
శ్ఘంకరే—నను మౌఢ్యధర్మాన్నితజీవస్వరూపాత్సర్వజ్ఞత్వధర్మయుక్తేశ్వరస్వరూపా
చ్ఛాతిరిక్తముభయోః జీవేశ్వరయోః పరినిష్ఠితం స్వరూపం ఖలు నాస్త్యేవ. యత
స్తథాభూతస్వరూపసత్త్వాదత్ర స్వరూపే లక్షణా స్యాత్. యద్వా తత్తత్త్వమసి
వాక్యే. ౫౩. పరిహరణీ చిన్న-తత్ర హేతుమాహ-మౌఢ్యాదివిరుద్ధధర్మవిశిష్టం జీవాది
రూపం కల్పితం దృశ్యత్వాచ్ఛుక్తిరూప్యాదివదితి పరిదృశ్యమానజీవేశ్వరస్వరూపస్య
కల్పితత్వయుక్త్యా తేన స్వరూపేణాధిష్ఠితస్య తదధిష్ఠానస్య సత్యస్య వస్తునస్సదా

తాయాః. ౧౪. భవతాఽపి తథాహి దృశ్యదేహాద్యహమంతస్య జడత్వమభ్యుపేయమ్, పరిశిష్టము పేయమేకరూపం నను కించిద్ధి త దేవ తస్య రూపమ్. ౧౫. జగతోఽసత ఏవమేవ యుక్త్యా త్వనిరూ ప్యత్వతఏవ కల్పితత్వాత్, తదధిష్ఠితభూతరూపమేష్యన్నను కించిద్ధి త దిశ్వరస్య సత్యమ్. ౧౬. తదిహ శ్రుతిగోభయస్వరూపే నిరుపాధా న హి మాఢ్యసర్వవిత్త్యే, న జపాకుసుమాత్తలోహితిమ్నుః స్ఫటికే స్వాన్నిరుపాధికే ప్రసక్తిః. ౧౭. అపి భేదధియో యథార్థతాయాం న భయం భేదదృశః శ్రుతిర్బ్రవీతు, విపరీతదృశో హ్యనర్థయోగో న భిదా ధీర్విపరీతధీర్యతస్యాత్. ౧౮. అభిదా శ్రుతిగాఽప్యతాత్మ్య

నియమేనైవ సాక్షాదభ్యుపగంతవ్యత్వాదధేత్యస్య పూర్వపదేన వా సంబంధః. ౧౪. నన్నభ్యుపగంతవ్యం భవద్భిర్తయా తు నాభ్యుపగమ్యత ఇత్యాశంక్యాదౌ సమీక్ష్య మాణజీవస్వరూపాధిష్ఠానమభ్యుపేయమేవేత్యాహ—భవతాఽపీతి. హి యస్తాద్భవతాఽపి దృశ్యస్య దేహాదేరహమంతస్య జడత్వమభ్యుపేయం తస్య జీవస్య పరిశిష్టం తదేవ కించిత్సత్యం రూపం స్వీకర్తవ్యమేవ. ౧౫. తథేశ్వరస్వరూపమపీత్యాహ—అసతో జగతో వ్యుత్థితం ప్రతి విమతం కల్పితమనిరూప్యత్వాద్రజ్జ్వరగవదిత్యేవమేవ యుక్త్యా కల్పితత్వాత్కించిద్ధి తత్సత్యమిశ్వరస్య జగదధిష్ఠానభూతం రూపమేష్యమపశ్య మంగీకార్యమిత్యర్థః. ౧౬. తత్తస్మాదీహ శ్రుతిగమ్యే నిరుపాధాపుభయస్వరూపే మాఢ్యసర్వవిత్త్యే నైవ ద్విః. తత్ర దృష్టాంతమాహ—జపాపుష్పాత్పాప్తస్య లోహితిమ్నా నిరుపాధికే స్ఫటికే ప్రసక్తిర్న హి స్వాత్తద్వత్. ౧౭. అపిచ భేదధియో యథార్థతాయాం భేదదృశః పురుషస్య. “మృత్యో స్స మృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి యఉదరమంతరం కురుతేఽథ తస్య భయం భవతీ”త్యాది శ్రుతిర్భయం న బ్రవీతు న బ్రూయాత్. హి యస్తాదనర్థసంబంధో విపరీతదర్శనస్యాత్. యతశ్చ భిదాధీర్భేదబుద్ధిర్విపరీతధీర్న స్వాత్తథాచోక్తశ్చిత్త్యా భేదదర్శనో భయస్కృత్తత్వాదనర్థయోగస్య చ విపరీతదర్శన ఏవ యుక్తత్వాద్భేదధీర్విపరీతధీరేవేత్యర్థః. ౧౮. ఏవం భేదదృశశ్శ్రుతయాఽన్యథానుపపత్త్యా భేదబుద్ధేర్విపరీతధీత్వముపపద్ధ్యి. “తత్ర ణో మోహః కళోక ఏకత్వమనుపశ్యతః” ఇతి శ్చిత్త్యా అభేదజ్ఞానే శ్రుతపురుషార్థాన్యథానుపపత్త్యాఽభేదస్య తాత్త్వికత్వమావిష్కరోతి—అభిదా అభేదః శ్రుతిగాఽప్యతాత్మ్యకీ అయథార్థా చేత్స్య తద్దతో తస్యా అభిదాయా గతో జ్ఞానే పురుషార్థస్య శ్రవణం న స్యాత్. యత్తు యది మానగతస్యేత్యాది

కీచేత్పురుషార్థశ్రవణం న తద్గతౌ స్యాత్, అశివోఽహమితి భ్రమస్య శాస్త్రాద్విధుమానత్వగతేరివాస్తి బాధః. ౫౯. తదబాధితకల్పనాక్షతి ర్నో శ్రుతి సిద్ధాత్పరైక్యబుద్ధిబాధః, నిగమాత్ప్రబలం విలోక్యతే మాకరణం యేన తదిరితస్య బాధః. ౬౦. ఋషిభిర్బహుధా పరాత్త తత్త్వం పురుషార్థస్య చ తత్త్వమప్యథోక్తమ్, తదపాస్య నిరూపిత ప్రకారో భవతాఽసౌ కథమేకవచ ధార్యః. ౬౧. ప్రబలశ్రుతి మానతో విరోధే బలహీనస్త్పరివాచ ఏవ నేయాః, ఇతి నీతిబలా త్రయీవిరుద్ధం న ఋషీణాం వచనం ప్రమాత్వమియాత్. ౬౨. నను యుక్తియుతం మహర్షి వాక్యం శ్రుతివద్గ్రాహ్యతమం పరం తథా హి, ప్రతిదేహమసౌ విభిన్న ఆత్మా సుఖదుఃఖాదివిచిత్రతావలోకాత్,

తత్రాహః శివోఽహమితి భ్రమస్య ప్రత్యక్షసిద్ధచంద్రగతసాదేశమానత్వబుద్ధేరివశాస్త్రా ద్బాధోఽస్తి. తథా చ న చేశ్వరోఽహమస్మీతి బుద్ధిర్భ్రమశ్శాస్త్రేణ బాధ్యమాన త్వాద్విధుమానత్వబుద్ధివత్తస్య బాధేన చాభేద ఏవ శ్రుతిగమ్యో వాస్తవ ఇతి భావః. యతఏవమతస్తదబాధితకల్పనాయాః క్షతిః క్షయో న తు శ్రుతిసిద్ధాత్పరైక్యబుద్ధి బాధోఽతస్తదబాధితకల్పనాక్షతేర్హేతోర్నోక్తబుద్ధిబాధ ఇతి పాఠాంతరే వ్యాఖ్యే యం. కుతో నాస్తితి వదంతం ప్రత్యాహ—నిగమాత్ప్రబలం ప్రమాకరణం ప్రమా ణం కిం విలోక్యతే యేన నిగమాత్సాత్పరైక్యస్య బాధసాన్యత్. ౫౯ - ౬౦. నీలకణ్ఠ ఆహ-ఋషిభిః కవీలాదిభిర్బహుధా పరాత్తతత్త్వమథ పురుషార్థస్య చ తత్త్వ మప్యక్తం తదపాస్య ఏకఏవ నిరూపితప్రకారో భవతా కథం ధార్యో బహునా మనుసరణస్య న్యాయ్యత్వాత్. ౬౧. పరిహరతి—ప్రబలశ్రుతి ప్రమాణేన విరోధే సతి బలహీనాః స్పృతివాచ ఏవ నాంగీకర్తవ్యా ఇతి నయబలాత్ వేదత్రయీవిరుద్ధమృషీ ణాం వచనం ప్రమాత్వం న ప్రాప్నుయాత్. తథా చ ప్రమాణలక్షణస్థో జైమిని న్యాయః. విరోధే త్వనపేక్షం స్యాదసతి హ్యనుమానమితి. “కౌదుంబరీం సృష్ట్యో ద్దాయే” దితి శ్రుతేర్విరుద్ధాఽపి సర్వా వేష్టయితవ్యేతి స్పృతిర్తానం నవేతి విషయేఽప్తకాదిస్పృతివత్తానమితి పూర్వపక్షే రాధాంతస్తు పూర్వపక్షమవనుదతి. శ్రుతివిరోధే స్పృతేః ప్రామాణ్యమనపేక్షమనాదరణీయం స్యాద్ధి యస్తా దసతి విరోధే మూల శ్రుత్యనుమావకతయా స్పృతిరసి మానమితి న్యాయార్థః. ఏవం చ వేదవిరుద్ధవచసాం బహునామప్యనుసరణమన్యాయ్యమేవేతి భావః. ౬౨. ఏవముక్తో నీలకంఠశృంకలే చతుర్థి—నను యుక్తియుక్తం మహర్షి వాక్యం పరం కేవలం గ్రాహ్య తమం న తు

౬౩. యది చాత్తన ఏకతా తదానీమతిదుఃఖి యువరాజసౌఖ్యమి
యాత్, అముకః స సుఖో ౭ముకస్తు దుఃఖిత్యనుభూతిర్న భవే
త్తయోరభేదాత్. ౬౪. అయమేవ విదన్విత్తశ్చ కర్తా న హి కర్తృ
త్వమచేతనస్య దృష్టమ్, అతఏవ భుజేర్భవేత్స కర్తా పరభోక్తృత్వ
మతిప్రసంగదృష్టమ్. ౬౫. పురుషార్థ ఇహైషదుఃఖనాశః సకలస్యాపి
సుఖస్య దుఃఖయుక్తాత్, అతిహేయతయా పుమర్థతా౭తో విషపుక్తా
న్నవదిత్యభేద్యయుక్తేః. ౬౬. ఇతి చేన్న సుఖాదిచిత్రతాయా మనసో
ధర్మతయా ౭౭త్తే భేదకత్వమ్, నకథంచన యుజ్యతే పునస్సా ఘటయే
త్ప్రేత్యుత మానసీయభేదమ్. ౬౭. చితియోగవిశేష ఏవ దేహే కృతి
మత్తాఘటకో౭ప్యచేతనే స్యాత్, తదభావత ఏవ కర్తృతా స్యాన్న

త్యాజ్యం యుక్తియుక్తత్వమేవ దర్శయితుమాహ-తథాహితి. ౬౩. విపక్షే దోషమాహ-
యది చాత్తన ఏకతా స్యాత్తదానీమతిదుఃఖి యువరాజసౌఖ్యం ప్రాప్నుయాత్ కిం
చాముకస్సుఖి అముకస్తు దుఃఖిత్యనుభవో న స్యాత్తయోరభేదాత్. ౬౪. కించాత్తనో
౭కర్తృత్వమచేతనస్యాంతకరణాదేః కర్తృత్వమితి భవన్తతమప్యయుక్తమిత్యాశయే
నాహ-అయమేవ జ్ఞానాన్వితః కర్తా హి యస్తాదచేతనస్య కర్తృత్వం న దృష్టం. అత
ఏవ భుజేరసి న ఆత్మా కర్తా భవేద్యతః కర్తృరన్యస్య భోక్తృత్వం దేవదత్తకృతకర్తృఫల
భోక్తృత్వం యజ్ఞదత్తస్య స్యాదిత్యతిప్రసంగేన దృష్టమ్. ౬౫. కించ మోక్షో ౭పి
భవదభిమతో ౭యుక్త ఇత్యాశయేనాహ-ఇహ లోకే వేదే వా. పురుషార్థో౭ప్యేష
దుఃఖనాశఏవ న తు సుఖాప్తిప్రతాభేద్యాం యుక్తిమాహ - సర్వస్యాపి సుఖస్య దుఃఖ
యుక్తత్వాద్ధేయత్వేన విషపుక్తాన్నవత్పురుషార్థత్వం నాస్తీత్యభేద్యాయా యుక్తే
ర్హేతో స్తథాచాయం ప్రయోగః. విమతం, న పురుషార్థః. దుఃఖనంయుక్తత్వాత్.
వివసంపుక్తాన్నవత్. ౬౬. పరిహరతి-ఇతిచేన్నేతి. తత్ర సుఖదుఃఖాదిచిత్రతావలూక
నాదిహేతోః పక్షావృత్తిత్వేనాత్మభేదకత్వాభావే హేతుమాహ— సుఖాదిచిత్ర
తాయాః మనసో ధర్మత్వేనాత్మభేదకత్వం కథంచిదపి న యుజ్యతే ప్రత్యుత సాచి
త్రతా మానసీయం మనోనిష్ఠం భేదం ఘటయేత్. తస్యా మనోధర్మత్వే తు “కామః
సంకల్పః” ఇత్యాదిశ్రుతిర్నానమితి భావః. ౬౭. అథ సహిత్యాది యదుక్తం తత్రాహ -
చైతన్యయోగవిశేష ఏవ దేహద్వయే ౭చేతనే ౭పి కర్తృత్వఘటకస్యాత్ తస్య
చితియోగవిశేషస్యాభావాదేవ తృణాదేః కర్తృతా న స్యాదితి కల్పనమేవ శ్రుత్యను

తృణాదేరితి కల్పనం వరీయః. ౬౮. విషయోత్థసుఖస్య దుఃఖయుక్తేష్వ
 ౭ప్యలయం బ్రహ్మ సుఖం న దుఃఖయుక్తమ్, పురుషార్థతయా తదేవ
 గమ్యం న పునస్తుచ్ఛకదుఃఖనాశమాత్రమ్. ౬౯. ఇతి యుక్తిశతోప
 బృంహితార్థైర్వచనైశ్శ్రుత్యవరోధసౌవిదల్లైః, యతిరాత్మమతం ప్రసా
 ధ్య శైవం పరకృద్ధర్మనదారుణైరజైషీత్. ౭౦. విజితో యతిభూ
 భృతా స శైవః సహగర్వేణ విస్పృజ్య చ స్వభావ్యమ్, శరణం ప్రతి
 వేదివాన్తహర్షిం హరదత్తప్రముఖైః సహాత్మశిష్యైః. ౭౧. యమినా
 మృషభేణ నీలకంఠం జితమాకర్ణ్య మనీషిధుర్యవర్యమ్, సహసోద
 యనాదయః కపింద్రాః పరమద్వైతమాషశ్చకంపిరే స్త. ౭౨. విష
 యేషు వితత్య నైజభాష్యాణ్యథ సౌరాష్ట్రముఖేషు తత్రతత్ర, బహు
 ధా విబుధైః ప్రశస్యమానో భగవాన్ద్వారవతీం పురీం వివేశ. ౭౩.
 భుజయోరతితప్త శంఖచక్రాకృతిలోహాహతసంభృతవ్రణాంకాః, శర

కూలత్వాచ్చేష్టమిత్యర్థః. ౬౮. యదపి పురుషార్థ ఇత్యాది తత్రాప్యాహ-విషయోత్థసుఖ
 స్య దుఃఖయుక్తేష్వ౭పి నాశరహితం బ్రహ్మసుఖం న దుఃఖయుక్తం. “అనందం బ్రహ్మణో
 విద్వాన్మ బిభేతి కుతశ్చన” “తత్ర కో మోహః కః శోక ఏకత్వమనుపశ్యతః” ఇత్యా
 దిశ్చులేస్తస్మాత్తదేవ పురుషార్థతయా౭వగమ్యం న తు తుచ్ఛకం దుఃఖనాశమాత్రం
 స్వార్థే తద్ధితః. ౬౯. ఇత్యేవం యుక్తిశతైరుపబృంహితో౭ర్థో యేషాం తైః పునశ్చ
 “సౌవిదల్లైః కంచుకినః” ఇత్యమరాచ్ఛృత్యవరోధకంచుకవర్ణిర్వచనైర్యతిష్ఠీశంకరా
 చార్యస్త్వీయమద్వైతమతం ప్రసాధ్య పరకృచ్ఛాస్త్రస్య దారుణైస్తభాభూతైర్వ
 చనైః శైవం మతమజైషీత్. నిరాకరణేన జితవాన్. ౭౦. యతిరాజేన విజితస్స
 శైవో నీలకంఠో గర్వేణ సహ స్వభావ్యం విస్పృజ్య చ పునర్హరదత్త ప్రముఖైరాత్మ
 శిష్యైస్సహ మహర్షిం శరణం స్థాప్తవాన్. ౭౧. పరమత్యంతం చకంపిరే స్థేతి
 పాదపూరణే. ౭౨. అథ సౌరాష్ట్రాదిషు తత్రతత్ర దేశేషు స్వీయభాష్యాణి ప్రసార్య
 విబుధైస్సుపండితైర్దేవైశ్చ బహుధా న్తాయమానో భగవాన్ శంకరో ద్వార
 వతీం పురీం వివేశ. ౭౩. భుజయోరతితప్తేన శంఖచక్రాకృతిలోహానాహతేషు
 తాడిలేష్వవయవేషు సంభృతాని సమాసాదితాని వ్రణానామంకాని యైః పునశ్చ
 శరదణ్ణసదృశ ఊర్ధ్వపుండ్రో౭ యేషాం పునశ్చ తులనీపత్రైస్సనాథః కర్ణదేశో
 యేషాం తే. శతశః పాంచరాత్రా న్నమవేత్యామృతం మోక్షం పంచభిదావిదాం
 జీవేశ్వరభేదో జీవానాం పరస్పరభేదో జీవానామచిత్తాం భేద ఈశ్వరస్సాచిత్తాం భేదః

దండసహోదరోద్ధృపుం ద్రాస్తులసీపర్ణ సనాథకర్ణ దేశాః. 2౪. శతశస్స
మవేత్య పాంచరాత్రాస్త్యమృతం పంచభిదావిదాం వదంతః, ముని
శిష్యవరై రతిప్రగల్భైర్నగరాజై రివ కుంజరాః ప్రభగ్నాః. 2౫.
ఇతి వైష్ణవశైవశాక్తసౌరప్రముఖానాత్మనశంపదాన్విధాయ, అతివేల
వచోర్మురినిరస్తప్రతివాద్యుజ్జయినీం పురీమయాసీత్. 2౬. సపది
ప్రతినాదితః పయోదస్వనశంకాకులగేహకేకిజాలైః శశభృన్మకుటార్హ
ణామృదంగధ్వనిరశ్రూయత తత్ర మూర్ఛితాశః. 2౭. మకరధ్వజ
విద్విడాప్తివిద్వా ఇన్ధ్రుమహృత్పుష్పసుగంధవన్తరుష్ఠిః, అగరూఢభవ
ధూపధూపితాశం సమహాకాలనివేశనం వివేశ. 2౮. భగవానభివంద్య
చంద్రమాళిం మునిబృందైరభివంద్యపాదపద్మః, శ్రమహారిణి మంటపే
మనోజ్ఞే స విశ్రామ విసృత్వరప్రభావః. 2౯. కవయే కథయాస్తదీయ
వార్తామిహ సౌమ్యేతి స భట్టభాస్కరాయ, విసస్రజ్జ వశంపదాగ్ర
గణ్యం మునిరభ్యర్ణగతం సనందనార్యమ్. ౩౦. అభిరూపకులూపతం
సభూతం బహుధా వ్యాకృతసర్వవేదరాశిమ్, తమయత్నునిరస్తదుస్స

అచితాంచ పరస్పరభేదఇత్యేవం పంచవిధభేదవిదాం వదంతః ప్రగల్భైర్దునిశిష్యవరై
స్సింహైరిభా ఇవ భగ్నా ఇతి ద్వయోరర్థః. 2౪ - 2౫. ఇత్యేవం శైవాదీనాత్మవశం
వదంతీతి తథావిధాన్విధాయాతిక్రాంతపేలాభిర్వచోర్మురిభిర్నిరస్తాః ప్రతినాదితో
యేన స ఉజ్జయినీం పురీం ప్రాప్తవాన్. 2౬. పయోదస్వనశంకయా మేఘశబ్దాశంకయా
వ్యాకులైర్గేహే మందిరాదౌ రుద్ధైర్మయూరసముదాయైస్తత్త్వజే ప్రతినాదితః పునశ్చ
వ్యాప్తా దిశో యేన తథాభూతశ్చంద్రశేఖరస్య మహాకాళాఖ్యశివస్యేజ్యాసంబంధి
మృదంగాణాం ధ్వనిస్త్రోజ్జయిన్యామశ్రూయత. 2౭. మకరధ్వజవిద్విదః కామవి
ద్విషశ్శివస్య ప్రాప్తిం జానాతీతి తథాభూత స్స మహాకాలమందిరం వివేశ. తద్విశిష్య-
పుష్పసుగంధపద్మాయుభిః శ్రమహృత్. పునశ్చాగరూఢభవధూపేన ధూపితా ఆశా
యత్ర తత్. 2౮. మునిసంఘైరభివంద్యపాదపద్మః విసృత్వరః ప్రసరణశీలః ప్రభావో
యస్య స భగవాన్ శంకరశ్చంద్రశేఖరం మహాకాలేశ్వరమభివంద్య శ్రమహారిణి
మనోజ్ఞే మండపే విక్రామం కృతవాన్. 2౯. విశ్రమ్య యత్కృతవాంస్తదాహ—
ఇహాస్యాం పుర్యాం భట్టభాస్కరాయ కవయే ఉస్తదీయవార్తాం హే సౌమ్య కథయే
త్యుక్త్వా స మునిర్వశంపదాగ్రగణ్యం సమీపశిష్యాగ్రగణ్యం గతం పద్మపాదార్యం
విసస్రజ్. ౩౦. చాపదూశో ఉతివక్తా సనందనార్యస్తం ప్రతిపద్యోవాచ తం విశిష్య

పత్నం ప్రతిపద్యేత్థమువాచ వావదూకః. ౮౧. జయతి స్త దిగంతగీత
కీర్తిర్భగవాంశ్చంకరయోగిచక్రవర్తి, ప్రథయన్పరమాద్వితీయతత్త్వం
శమయంస్తత్పరిపంథివాదిదర్శమ్. ౮౨. స జగాద బుధాగ్రణీర్భవంతం
కుమతోత్ప్రేక్షితసూత్రవృత్తిజాలమ్, అభిభూయ వయం త్రయీశి
ఖానాం సమవాదిష్ట పరావరే లభిసంధిమ్. ౮౩. తదిదం పరిగృహ్య
తాం మనీషిన్తనసా లలోచ్య నిరస్య దుర్మతం స్వమ్, అథవాస్తదు
దగ్రతర్కవజప్రతిఘాతాత్పరిరక్ష్యతాం స్వపక్షః. ౮౪. ఇతి తా
మపహేళపూర్వవర్ణాం గిరమాకర్ణ్య తదా స లబ్ధవర్ణః, యశసాం
నిధిరీషదాత్తరోషస్తమువాచ ప్రహసన్యతీంద్రశిష్యమ్. ౮౫. ధ్రివ
మేష న శుశ్రువానుదంతం మమ దుర్వాదివచస్తీర్నుదంతమ్, పర
కీర్తిబిసాంకురానదంతం విదుషాం మూర్ధసు నానటత్పదంతమ్. ౮౬.
మమ వల్లతి సూక్తిగుంభబృందే కణభుగ్ద్వల్పితమల్పతామువైతి, కపి
లస్య పలాయతే ప్రలాపః సుధియాం కైవ కథా లఘునాతనానామ్.

అభిరూపకులస్య బుధగణస్యావతంసభూతం. ని. “అభిరూపో బుధే రమ్య” ఇతి షేదినీ.
బహుధా వ్యాఖ్యాతో వేదరాశిర్లేన అయత్నేన నిరస్తా దుస్సుపత్నా యేన తం. ౮౧.
యదువాచ తదాహ-యః దిగంతగీతకీర్తిర్భగవాంశ్చంకరయోగిచక్రవర్తి పరమమద్వై
తతత్త్వం ప్రథయంస్తస్య పరిపంథినాం వాదినాం గర్వం శమయన్ జయతి స్త.
స బుధాగ్రణీర్భవంతం జగాదేతి పరేణాన్వయః. ౮౨. యద్బుభాషే తదాహ-కుత్సితం
మతం యేషాం తైః కుమతైరుత్ప్రేక్షితం సూత్రవృత్తిజాలమభిభూయ వేదాంతానాం
పరావరే బ్రహ్మభిన్నే ప్రతీచి తాత్పర్యమవాదిష్ట. ౮౩. తత్తస్మాదిదమస్తదీయం
మతం మనసా లలోచ్య స్వీయం మతం విహాయ పరిగృహ్యతాం యతో హే మనీ
షిన్. అథవా స్వమతే దుర్మాగ్రహశ్చేత్తర్హి అస్తదీయోదగ్రతర్కపక్షణవజప్రతి
ఘాతాత్స్వపక్షః పరిరక్ష్యతామ్. ౮౪. ఇత్యేవమవజ్ఞాపూర్వకా వర్ణా యస్యాం తాం
గిరమాకర్ణ్య స లబ్ధవర్ణో విచక్షణో యశసాం నిధిరీషత్ప్రాప్తరోషో భట్టభాస్కరః
ప్రహసంస్తం యతీంద్రశిష్యమువాచ. ౮౫. ఏష తవ గురుర్తమ ఉదంతం
వృత్తాంతం న శుశ్రువాన్. ఉదంతం విశిష్య-వాదివచస్తీర్నుదంతం పరకీర్తిలక్షణ
బిసాంకురాన్ భక్షయంతం విదుషాం శిరస్సు నానటదలిశయేన వృత్తృత్పదం యస్య.
౮౬. మమ సూక్తిగుంభబృందే సూక్తిరచనాసముదాయే వల్లతి సతి కణాదభాషిత
మల్పతాం ప్రాప్నోతి కపిలస్య తు ప్రలాపః పలాయతే తథా చాధునాతనానాం

౮౭. ఇతి వాదినమబ్రవీత్సనందః కుశలోఽదై నమవిజ్ఞ మాఽవమంస్థాః, న హి దారితభూధరోఽపి టంకః ప్రభవేద్విజ్రమణిప్రభేదనాయ. ౮౮. స తమేవముదీర్య తీర్థకీర్తేరుపకంఠం ప్రతిపద్య సద్విదగ్ర్యః, సకలం తదవోచదానుపూర్వాన్య స మహాత్మాఽపి యతీశమాస సాద. ౮౯. అథ భాస్కరమస్కరప్రవీరౌ బహుథాఽక్షేపసమర్థస ప్రవీణౌ, బహుభి ర్వచనై రుదారవృత్తై ర్వివదాతే విజయైషిణౌ వివాదమ్. ౯౦. అనయోరతిచిత్రశబ్దశయాం దధతోద్ధుర్నయభేద శక్తయుక్తోః, పటువాదమృధేఽంతరం తటస్థాశ్రుతవంతోఽపి న కించనాన్వవిందన్. ౯౧. అథ తస్య యతిస్సమీక్ష్య దాక్ష్యం నిజప త్నాబ్జశరజ్జడాబ్జభూతమ్, బహుథాఽక్షేపదస్య పక్షమార్యో విబు థానాం పురతోఽప్రభాతకక్ష్యమ్. ౯౨. అథ భాస్కరవిత్స్వపక్ష గుప్త్యై విధుతో వాగ్వివరః ప్రగల్భయుక్త్యా, శ్రుతిశీర్షవచఃప్రకాశ్య మేవం కవిరద్వైతమపాకరిష్ణురూచే. ౯౩. ప్రశమింస్త్యదుదీరితం

సుధియాం కైవ కథా. ౮౭. ఇతి వాదినమేనం భట్టభాస్కరమథానంతరం కుశల సునందనోఽబ్రవీత్. హేఽవిజ్ఞ మాఽవమంస్థాః మాఽవజానీషి అపజ్ఞాం మాకురు యస్తాద్దారితపర్వతోఽపి టంకో గ్రావదారణో వజ్రమణిభేదనాయ సమర్థో న భవతి. ౮౮. నపద్మపాదస్తం భట్టభాస్కరమేవముదీర్య తీర్థకీర్తేర్ధురోస్సమీపం ప్రాప్య సద్విదామగ్ర్యస్తత్సర్వమానుపూర్వాన్య ప్రోక్తవాన్ - స మహాత్మా భట్టభా స్కరోఽపి యతీశం ప్రాప్. ౮౯. అథానంతరం భాస్కర యతీశ ప్రవీరౌ బహుథాఽక్షేపసమర్థసయోరతికుశలౌ విజయైషిణౌ బహుభిరుదారపద్యైర్వచనై ర్వివాదం కృత వంతే. ౯౦. అతిచిత్రశబ్దశయాం తథాభూతపదానుగుణ్యక్రాంతిం దధతోద్ధుర్నయైశ్చిభేదే శక్తా యుక్తయో యయోస్తయోరనయోః పటువాదసంభ్యే తటస్థాః శ్రుతవంతోఽపి కించిదంతరం న ప్రాప్తవంతః. ౯౧. అథ యతిస్తస్య దాక్ష్యం సమీ క్ష్య స్వపక్షచంద్రస్య శరత్కాలీనకమలభూతం. “అజ్ఞో ధన్వంతరా చంద్రే నిచులే శంఖపద్మయోః.” రితి విశ్వప్రకాశః తథా చ చిదబ్జస్య చంద్రస్యాగ్రే యథా జడాబ్జం కమలం ముకుళితం భవతి తథాభూతం అస్య పక్షమార్యస్త్రిశంకరో బహుథాఽక్షేపత్. పక్షం విశిష్యే-సుపండితానామగ్రే అప్రభాతాః కక్ష్యాః కోట్యో యస్మిం స్తం. ౯౨. అథ భాస్కరో విద్వాన్వాగ్వివరః ప్రకంపితస్సన్వపక్షపాలనాయ శ్రుతిశీర్షవచోభిః ప్రకాశ్యమద్వైతం ప్రగల్భయా యుక్త్యాఽపాకరిష్ణురేవ మువాచ. ౯౩. హేప్రశమిన్పుకృతిర్జీవపరాత్తనోఽభేదికేతి త్వదుక్తం న యుక్తం

న యుక్తం ప్రకృతిర్జీవపరాత్త భేదికేతి, న భినత్తి హి జీవగేశగా వో
భయభావస్య తదుత్తరోద్భవత్వాత్. ౯౪. మునిరేవమిహోత్తరం
బభాషే ముకురో వా ప్రతిబింబబింబభేదీ, కథమీరయ వక్త్రమా
త్రగశ్చేచ్ఛితిమాత్రాశ్చిదియం తథేతి తుల్యమ్. ౯౫. చితిమాత్రగత
ప్రకృత్యుపాధే ర్జహతో ధ్వింబపరాత్తపక్షపాతమ్, ప్రతిబింబితజీవ
పక్షపాతో ముకురస్యేవ విరుద్ధ్యతే న జాతు. ౯౬. అవికారి నిరస్త
సంగబోధై కరసాత్తాశ్రయతా న యుజ్యతే ౭స్యాః, అతఏవ విశిష్టసంశ్రి
తత్వం ప్రకృతే స్సాన్విదితి నాపి శంకనీయమ్. ౯౭. న హి మానకథా
విశిష్టగత్వే భవదాపాదిత ఈక్ష్యతే తథాహి, అహమజ్ఞ ఇతి ప్రతీతి
రేషా న హి మానత్వమిహాశ్నుతే తథా చేత్. ౯౮. అనుభవ్యహ
మిత్యపి ప్రతీతేరనుభూతేశ్చ విశిష్టనిష్ఠతా స్యాత్, అజడానుభవస్య
నో జడాంతఃకరణస్థత్వమితీష్టతా న తస్యాః. ౯౯. నను దాహకతా

హి యస్తాత్సా జీవగా పరాత్తగా వా న భినత్తి, తత్ర హేతురుభయభావస్య జీవభావ
స్యేక భావస్య చ ప్రకృత్యుత్తరోద్భవత్వాత్. ౯౪. ఇత్యుక్తో మునిరేవమిహోత్తరము
వాచ-ఆదర్శః కిల ప్రతిబింబబింబభేదీ కథం కిం ప్రతిబింబగ ఉత బింబగ ఇతీరయ
ముఖమాత్రగశ్చేచ్ఛుకురస్తద్భేదీ తర్హి చిన్తాత్రాశ్రితేయం ప్రకృతిరసి బింబప్రతిబింబ
భేదికేతి తుల్యమిత్యర్థః. ౯౫. నన్వేపం తర్హి చిన్తాత్రాశ్రిత దుఃఖత్వాదికం కుతో నాపా
దయతి కిమితి జీవ ఏవాపాదయతీతి చేత్తత్రాహ - చితిమాత్రగత ప్రకృత్యుపాధేర్బింబ
భూతపరాత్త పక్షపాతం త్యజతః ప్రతిబింబభూతజీవాత్ పక్షపాతో దర్పణస్యేవ
కదాచిదసి న విరుద్ధ్యతే. ౯౬. నన్వస్యా వికారిణ్యా అబోధరూపాయాః ప్రకృతే
రవికారీ నిరస్తసంగం జ్ఞానైకరసస్వరూపం బ్రహ్మశ్రయో న యుజ్యతే విరోధాత్. అత
ఏవాంతఃకరణవిశిష్ట సంశ్రితత్వం ప్రకృతేస్సాన్విదిత్యాశంక్య పరిహరతి - అవికారీతి.
అతఏవ ఇత్యపి న శంకనీయమితి వా. ౯౭. హి యస్తాత్త్వయా ౭౭పాదితే విశిష్ట
గత్వే ప్రమాణకథా న దృశ్యతే. నను అహమజ్ఞ ఇతి విశిష్టాశ్రితాజ్ఞానానుభవ ఏవ
మానమిత్యాశంక్యాహ - తథాహితి. ఇహాస్మిన్నర్థే ౭హమజ్ఞ ఇత్యేషా ప్రతీతిర్నాన
త్వం న హ్యశ్నుతే. తథా చేదుత్పస్యోత్తరేణ సంబంధః. ౯౮. ఏవక్షే దోషమాహ -
తథా చేదుక్తప్రతీతిర్నానత్వమశ్నుతే చేదహమనుభవీత్యపి ప్రతీతేర్హేతోరనుభూతేరపి
విశిష్టనిష్ఠతా స్యాత్. ఇష్టాపత్తిమాశంక్యాహ-అజడస్యానుభవస్య జడాంతఃకరణనిష్ఠత్వం
న భవతీతి హేతోస్తస్యా విశిష్టనిష్ఠతాయా ఇష్టతా నాస్తి. ౯౯. భట్టభాస్కరః

యథా యోగాదధికూటం వ్యపదిశ్యతే తదైవ, అనుభూతిమదాత్తయోగతోఽంతఃకరణే సా వ్యపదిశ్యతేఽనుభూతిః. ౧౦౦. ఇతి చేన్ద్రైవమిహాపి తస్య మాయాశ్రయచిన్తాత్రయమే తథోపచారః, న పునస్తదుపాధియోగతోఽంతఃకరణస్యేతి సమాన్యథాగతిర్హి. ౧౦౧. న చ తత్ర హి బాధకస్య సత్త్వాదియమస్తు ప్రకృతేర్న సాఽస్త్యబాధాత్, ఇతి వాచ్యమిహాపి తజ్జచిత్రే తదుపాశ్రిత్యయమేత్స బాధకత్వాత్. ౧౦౨. అధిసుప్త్యపి చిత్తవర్తితత్సాన్యద్యది వాఽజ్ఞానమిదం హృదాశ్రితం స్యాత్, తదిహాస్తి న మానముక్తరీత్యా ప్రకృతేర్దృశ్యవిశిష్టనిష్ఠతాయామ్. ౧౦౩. నను న ప్రతిబంధికైవ సుప్తావీతి సా దూరత ఏవ చిద్గతేతి, ప్రతిబంధకశూన్యతా తు సుప్తేః పరమాత్మైక్యగతేస్సతేతి వాక్యాత్. ౧౦౪. న చ తత్ర చ తత్త్వేతి ప్రతీతిస్సతి సంప

శంకతే—నను యథా దాహకవహ్నితాదాత్మ్యాహ్నిహసింధే దాహకతా వ్యపదిశ్యతే తదైవానుభూతిమదాత్తతాదాత్మ్యాదంతఃకరణే సానుభూతిర్వ్యపదిశ్యత ఇత్యర్థః. ౧౦౦. పరిహరతి - ఇతి చేన్ద్రైవం యతస్తథేహాపి మాయాశ్రయచిన్తాత్రయమేఽంతఃకరణే తస్మాజ్ఞానస్యోపచారో న పునస్తస్య చిన్తాత్రస్యోపాధేః ప్రకృతేర్లోకతోఽంతఃకరణస్యేత్యన్యథా గతిస్సమానా. ౧౦౧. నను తత్రాంతఃకరణేఽనుభూతేర్వ్యపదేశేఽజ్ఞానభవస్య జ్ఞాంతఃకరణస్థత్వమనుపవన్నమితి బాధకస్య సత్త్వాదనుభూతిమదాత్తయోగాదంతఃకరణేఽనుభూతివ్యపదేశ ఇతీయం గతిరస్తు ప్రకృతేఽంతఃకరణస్య మాయాశ్రయత్వే బాధాభావాన్తాయాశ్రయచిన్తాత్రయమేఽంతఃకరణేఽజ్ఞానస్యోపచార ఇత్యుక్తా సా గతిర్నాస్తీత్యాశంక్య పరిహరతి-ఇతి న చ వాచ్యమితి. కుత ఇత్యపేక్షాయామాహ - తజ్జచిత్రే విద్యాజనితే చిత్రే విద్యాశ్రయత్వాయోగస్య బాధకత్వాత్. ౧౦౨. కిం చేదమజ్ఞానం యది హృదాశ్రితం స్యాత్తర్హి అధిసుప్త్యపి సుషుప్తావపి చిత్తవర్తితదజ్ఞానం స్యాత్తత్త్వాదిహాస్యాం ప్రకృతేర్దృశ్యాంతఃకరణవిశిష్టనిష్ఠతాయా ముక్తరీత్యా ప్రమాణం నాస్త్యితశ్చిద్గతైవ సేత్యర్థః. ౧౦౩. ఏవముక్తో భట్టభాస్కరశ్శంకతే - నన్విత్వాదిచతుర్థిః. నను సుషుప్తా జీవబ్రహ్మైక్య ప్రతిబంధికాఽవిద్యైవనాస్తీతి హేతోస్సాఽవిద్యా తదాసిం చిద్గతేతి దూరత ఏవాత్ర ప్రమాణాకాంక్షాయామాహ - సుప్తే ప్రతిబంధకశూన్యతా తు. “సతా సౌమ్య తదా సంపన్నోభవతి స్వమపీతో భవతీ”తి వాక్యజీవస్య పరమాత్మవైక్యస్యావగతేస్తథాచోక్త శ్రుతివాక్యమేవాత్ర ప్రమాణమితి భావః. ౧౦౪. నను సతి సంపద్య

ద్య విదు ర్మహీతి వాక్యాత్, శ్రుతిగీస్తదధిక్షిపత్యభావప్రతిపత్తే
ర్మచ నిహ్నవోఽత్ర నేతి. ౧౦౫. కిము నిత్యమనిత్యమేవ చైత
త్ప్రథమో నేహ సమస్తి యుక్త్యభావాత్, అనివర్తకసత్వతోఽస్య
నాంత్యో న హి భిద్యాదవిరోధిచిత్ప్రకాశః. ౧౦౬. న చ తచ్ఛమయే
జ్జడప్రకాశోఽప్యవిరోధాత్సుతరాం జడత్వతోఽస్య, తదిహాప్రతి
బంధకత్వ మస్య ప్రభవేత్కింత్యహ తద్భగిమాగ్రహాది. ౧౦౭. ఇతి చే
దిదమీరయ భ్రమః కో మనుజోఽహంత్యితి శేముషీతి చేన్న, అతి
విస్తృతిశీలతా తవాహా గదితుస్సర్వపదార్థసంకరస్య. ౧౦౮. ప్రమితి
త్వముపాశ్రయన్ప్రతీతేరముకః ఖండ ఇతి స్వశాస్త్రసిద్ధాత్, భిదభిద్వ

న విదురితి వాక్యాత్తత్ర సుఖప్రావజ్ఞానస్థితిప్రతీతిరిత్యాశంక్య పరిహరతి - నచేతి.
సతి పరమాత్మని సంపద్యైక్యం ప్రాప్య జనా న విదుః కిమపి న జానంతి. హేతు
మాహ - యత ఉక్తశ్రుతిగీస్తజ్ఞానమధిక్షిపతి నిషేధతి. నను నిహ్నవో జ్ఞానని
షేధోఽత్ర నాస్తీత్యాశంక్య పరిహరతి - నచేతి. నిహ్నవోఽత్ర శ్రుతిగీరి నేతి
న చాత్ర హేతుమాహ - న విదురితి జ్ఞానాభావప్రతీతేరితి. ౧౦౫. కిం చైతద
జ్ఞానం కిము నిత్యముతానిత్యమేవేతి వికల్ప్య దూషయతి - ఇహోక్తవికల్పద్వయే
ప్రథమో వికల్పస్సమ్యజ్నాస్తి. తత్ర హేతుర్యుక్త్యభావాత్. నాంత్యోఽస్యా
నివర్తక సత్వతో నివర్తక సత్త్వాభావాత్. ఏతదేహోపపాదయన్కిమస్య చిత్ప్ర
కాశో నివర్తక ఉత జడప్రకాశ ఇతి వికల్పాద్యం ప్రత్యాహ-హి యస్తాత్తదజ్ఞాన
మవిరోధి చిత్ప్రకాశో న భిద్యాత్. ఉత్తరశ్లోకస్థతత్పదమత్రాపి సంబంధనీయం.
౧౦౬. ద్వితీయం ప్రత్యాహ - తదజ్ఞానం జడప్రకాశో న చ శమయేత్తత్ర హేతు
ర్జడేన జడస్య విరోధాభావాత్. ౧౦౭. భ్రమేనిరస్తే సంస్కారనిరాసోఽర్థా
త్సేత్స్యత్యగ్రహణం త్వయోగ్యత్వాదేవ నోపపన్నమిత్యభిప్రాయేణాచార్యఆహ -
ఇతీతి. భిన్నాభిన్నవిషయత్వేన సర్వప్రత్యయయాథార్థ్యాన్ని భ్రమసిద్ధిరితి కిం
శబ్దార్థః. ప్రశ్నం మతోఽత్తరమాహ-మనుష్యోఽహమిత్యహంకారాదిదేహపర్యం
తేఽనాత్మన్యాత్మబుద్ధిర్భిన్న ఇత్యర్థః. ఉపహాసపూర్వకముత్తరం వక్తుమాచార్య
ఆహేతి చేన్న - అహో సర్వపదార్థసంకరస్య వక్తుస్తవాత్సిద్ధరణశీలతా. ౧౦౮.
విస్తరణశీలతామేవాహ - సర్వస్యాపి భిదభిద్వయవిషయత్వాత్స్వశాస్త్రసిద్ధాధేతో
రముకః ఖండ ఇతి భేదాభేదప్రత్యయస్య ప్రమాణత్వముపాశ్రయన్నహం మనుజ
ఇతి ప్రత్యయం భేదాభేదవిషయం తు త్వం భేదాభేదాభ్యాం సర్వసంకరవాదీ

యగోచరత్వహేతోర్ధియమేతాం తు కిమిత్యపేక్షనే త్వమ్. ౧౦౯. అనుమానవిదం తథా చ సిద్ధం విమతా ధీః ప్రమితిర్భిదాభిదత్వాత్, ఇహ చారు నిదర్శనం భవేత్సా తవ ఖండోఽయమితి ప్రతీతిరేషా. ౧౧౦. నను సంహననాత్తధీః ప్రమాణం న భవత్యేవ నిషిధ్యమానగత్వాత్, ఇదమితి ప్రతిపన్నరూప్యధీవత్ప్రబలా సత్ప్రతిపక్షతేతి చేన్న. ౧౧౧. వ్యభిచారయుతత్వతోఽస్య ఖండః పశురిత్యత్ర తదన్యధీస్థముండే, ఇతరత్ర నిషిధ్యమానఖండోల్లిఖితత్వేన నిరుక్తహేతుమత్వాత్. ౧౧౨. నను హేతురయం వివక్ష్యతేఽత్ర ప్రతిపన్నోపధికే నిషేధగత్వమ్, ఇతి చేన్న వివక్షితస్య హేతోర్వ్యభిచారాత్పునరప్యముత్ర చైవ. ౧౧౩. నను గోత్వఉపాధికే త్వముష్య ప్రతిపన్నస్య హి తత్ర నో నిషేధః, అపితు ప్రథమానముండ ఇత్యత్ర తథాచ

కిమిత్యపేక్షనే. ౧౦౯. తథా చేదమనుమానం సిద్ధం. వివాదాస్పదాఽహం మనుజ ఇతి బుద్ధిః. ప్రమాణం, భిన్నాభిన్నవిషయత్వాత్సా ఖండోఽయమిత్యేషా తవ ప్రతీతి రిహానుమానే చారు నిదర్శనం దృష్టాంతః. ౧౧౦. నను సంఘాతాత్తబుద్ధిరప్రమాణం నిషిధ్యమానవిషయత్వాత్ ఇదమితి ప్రతిపన్నరజతబుద్ధివదితి సాధ్యాభావసాధకహే త్వంతరేణ ప్రబలాం సత్ప్రతిపక్షతామాపాదయతి భట్టభాస్కరః - నన్వీతి. నాహం మనుజో బ్రహ్మస్తీతి ప్రతిప్రత్యయసామర్థ్యాన్నిషిధ్యమానవిషయత్వమి త్యర్థః. దూషయతి-ఇతి చేన్నేతి. ౧౧౧. తత్ర హేతుమాహ-అస్య హేతోః ఖండః పశురిత్యత్ర వ్యభిచారయుక్తత్వాత్ కుత ఏతదితి తత్రాహ - ఇతరత్ర నాయం ఖండో గాః కిన్తు ముట్టో గౌరితి ఖండాన్యధీన్థే ముండే నిషిధ్యమానఖండోల్లిఖ తత్వేన నిషిధ్యమానవిషయత్వరూపనిరుక్తహేతుమత్వాత్తథా చ ఖండముండా భ్యాం గోత్వస్యాభేదప్రత్యయవదైహబ్రహ్మభ్యాం జీవస్యాభేదప్రత్యయస్యా ప్రా మాణ్యోపపత్తిరితి భావః. ౧౧౨. నను నాయం నిషిధ్యమానవిషయత్వమాత్రం హేతుః కింతు ప్రతిపన్నోపాధా నిషిధ్యమానవిషయత్వమితి భట్టభాస్కరశ్చం కలే - నన్వీతి. ప్రతిపన్నస్య ప్రతీతస్యాపాధిక ఉపాధావధిష్టానే. తథా చేదమంశే ప్రతిపన్నం తత్రైవ నిషిధ్యతే నేదం రజతమితి తథాఽఽత్తని ప్రతిపన్నం మను జత్వం తత్రైవ నిషిధ్యతే ఇతి తస్య భ్రమత్వం ఖండోగౌరిత్యస్య తు తద్వైవరీత్యా న్న తత్త్వమితి భావః. దూషయతి - ఇతీతి. తత్ర హేతుర్వివక్షితస్య హేతోః పున రప్యముత్ర ఖండో గౌరిత్యముష్మిక్ వ్యభిచారాదేవ. ౧౧౩. నను నాయం ఖండః కింతు ముండ ఇతి గోత్వఉపాధా ప్రతిపన్నస్య ఖండస్య న తత్ర నిషేధోఽపి తు

వ్యభిచారితా న హేతోః. ౧౧౮. ఇతి చేన్న వికల్పనాసహత్వా త్కిము ఖండస్య తు కేవలే నిషేధః, ఉత గోత్వసమన్వితే స ముండే ప్రథమో నో ఘటతే ప్రసక్త్యభావాత్. ౧౧౯. న హి జాత్వపి ఖండకే ప్రసక్తః పరముండ స్త్వీతి సంప్రసక్త్యభావః, చరమోఽపి న గోత్వయు క్తముండే ఖలుఖండస్య నిషేధకాల ఏవ. ౧౨౦. స్వవిశేషణభూత గోత్వ ఏవ స్ఫుటమేతస్య నిషేధనం శ్రుతం స్యాత్, తదిహోదితహే తుసత్త్వతోఽస్య వ్యభిచారో దృఢవజ్రలేప ఏవ. ౧౨౧. నను భాతి తరా ముపాధిరత్రా దళదేత * ద్వ్యవహర్తృలేతి చేన్న, అహమోఽనుభవేన సాధనవ్యాపకభావాదవగత్యనంతరం చ. ౧౨౨. నను తద్వ్యవహారసంఘిదాయా ఇహ తత్కేన కమిత్యనేన ముక్తౌ, శ్రుతివాక్య

ప్రథమానముండే ఇతి తథా చ హేతోర్వ్యభిచారితా నాస్తీతి శంకతే - నన్వీతి. ౧౧౮. పరిహరణీతి చేన్న - వికల్పనాసహత్వాత్. వికల్పనాసహత్వమేవ దర్శయతి. కిము ఖండస్య కేవలే ముండే నిషేధః? ఉత గోత్వోపహితే ముండే స నిషేధః? తత్ర ప్రథమో న యుజ్యతే ప్రాప్త్యభావాత్. ౧౧౯. హి యస్తాదిహ భూతలే ఘటో నేత్యత్ర భూతలసంస్పృష్టతయా ప్రతిపన్నస్య స్వర్యమాణస్యాన్యత్ర నిషేధో దృష్టః పరో ముండస్తు కదాచిదసి ఖండే ప్రసక్తో న భవతీత్యేతస్మాత్ప్రసక్త్యభావః. ద్వితీయం ప్రత్యాహ - చరమోఽపి న యతో గోత్వోపహితముండే ఖండస్య నిషేధన మయే ఏవ ముండవిశేషణీభూతగోత్వేఽప్యేతస్య ఖండస్య నిషేధనం శ్రుతం స్యాద్యథేదమితి ప్రతిపన్నమిదంతోపహితశుక్తివ్యక్తా నిషిధ్యతే తద్వదిత్యర్థః. తత్తస్మాదిహ ప్రతిపన్నోపాధౌ నిషిధ్యమానవిషయే ఖండజ్ఞానే ఉక్తహేతోః ప్రతిపన్నోపాధౌ నిషిధ్యమానవిషయస్య సత్త్వాదస్య హేతోర్వ్యభిచారో దృఢవజ్రలేప ఏవ. ౧౨౦-౧౨౧. అత్రానుచ్ఛిన్నైతద్వ్యవహారత్వముపాధిరతిశయేన భాతీతి శంకతే - నన్వీతి. నాయం ఖండో గౌరితి నిషేధప్రత్యయోత్తరకాలమపి ఖండే గోత్వవ్యవహారో లక్ష్యతే న తథా బ్రహ్మసాక్షాత్కారా దూర్ధ్వం మనుజత్వవ్యవహార ఇతి భావః. సాధనవ్యాపకత్వాన్నియముపాధిరితి సమాధత్తే - ఇతి చేన్న సాక్షాత్కారోత్తర కాలమపి ప్రారంభకర్తానురోధాదహం మనుజ ఇత్యహమోఽనుభవేన సాధనవ్యాపకత్వాత్. ౧౨౨. ప్రారంభకర్త సమాప్తీరూర్ధ్వం వ్యవహారస్య వ్యవహర్తు శోఽచ్ఛేదాన్న సాధనవ్యాపకత్వమిత్యాశయేన చోదయతి-నన్వీతి. "యత్ర త్వస్య సర్వమత్తైవాభూ

* అనుచ్ఛిన్నముండేయమితివ్యవహర్తృతా.

గతేన సంప్రతీతేర్వ్యవహర్తుర్న కథంభిదేతి చేన్న. ౧౧౯. తదిదం ఘటతే మతే ఒస్తదీయే తదబోధోల్లసితత్వతోఽఖిలస్య, తదబోధ లయే లయోపపత్తేర్దగతస్సత్యతయా చిదా న తే స్యాత్. ౧౨౦. నను పంచసు తు స్థలేషు భేదో ఒహ్యాభిదా నో తు శరీరదేహినోస్తే, ప్రథితస్థలపంచకేతరత్వాత్ఫలితా హ్యత్ర తథా చ హేత్వసిద్ధిః. ౧౨౧. ఇతి చేన్న వికల్పనాసహత్వాన్తిలితానాం భిదభేదతంత్ర తా కిమ్. ఉతనా పృథగేవ తత్ర నాన్యో మిళితాః పంచ న హి క్వచిద్యతస్సుః. ౧౨౨. చరమో ఒపి న యుజ్యతే తదంగాంగికభావస్య చ తంత్రతా న కిం స్యాత్, న చ యోజకగౌరవం చ దోషః ప్రకృతే తస్య తవాపి సంమత త్వాత్. ౧౨౩. అపి చాన్యతమస్య జాతితద్వత్ప్రభృతీనాం ఘటకత్వ

త్తత్కేన కం వశ్యే"దితి శ్రుతివాక్యగతేన మోక్షే ఇహ తత్కేన కమిత్యనేన తద్వ్యవహారోచ్ఛేదస్య సమ్యక్ ప్రతీతే వ్యవహర్తురుచ్ఛేదః కథం నాస్తి కింత్యప్రేవ. పరిహరతి-ఇతి చేన్నేతి. ౧౧౯. యస్తాత్తదిదమస్తదీయే మతే ఘటతే తస్య పరబ్రహ్మణో ఒబోధః సచాసావబోధ ఇతి వా. సర్వస్య తదజ్ఞానవిలసితత్వాత్తదజ్ఞానలయే లయోపపత్తే నేషాం మతే తు జగతః సత్యతయోచ్ఛేదో న స్యాత్. ౧౨౦. భిన్నాభిన్నవిషయ త్వస్య హేతోరసిద్ధిం శంకతేనను జాతివ్యక్తిగుణగుణికార్యకారణవిష్టస్వరూపాంశాంశి సంబంధా యత్ర విద్యంతే తత్ర పంచసు తు స్థలేషు భేదోఒభేదశ్చ న తు శరీరదేహినోస్తే భిదాభిదే తత్ర హేతుదుక్తః ప్రథితస్థలపంచకేతరత్వాదయసుర్ధః దేహదేహినోర్ద్వితాప్యత్వాజ్ఞాతివ్యక్తి గుణగుణిభావశ్చ న సంభవతి. నాపి కార్యకారణతా-దేహస్య భౌతికత్వాత్. నాపి విశిష్టస్వరూపతా - దండవైశిష్ట్యస్య చైత్రతంత్రతావదేహస్యాత్త తంత్రత్వాభావాత్. నాప్యంశాంశితా - దేహినో నిరవయవద్రవ్యత్వాత్తథా చాత్ర దేహదేహినోర్హేత్వసిద్ధిరేవ ఫలితేత్వర్థః. ౧౨౧. పరిహరతి-ఇతి చేన్నేతి. కిం మిళితానా మే తేషాం భేదాభేదప్రయోజకత్వముత పృథగేవ? తత్రాద్యో న సంభవతి. యతో మిళితాః పంచ క్వచిదపి న స్యుః. ౧౨౨. అంత్యోఒపి న యుజ్యతే తదా ప్రత్యేకం ప్రయోజకత్వే గుణగుణిభావాదివదంగాంగికభావస్య దేహదేహిభావస్యాపి ప్రయోజకత్వం కిం న స్యాత్? న చ ప్రయోజకగౌరవమపి దోషః ప్రకృతే తస్యాంగాంగిక భావస్య తవాపి సంమతత్వాత్. దేహదేహినోర్భేదాభేదానంగీకారే సర్వసంకరవాదిక స్తవ సిద్ధాంతో బాధ్యేత. ౧౨౩. అపి చ జాతిజాతివత్ప్రభృతీనాం జాతివ్యక్త్యాదీనా మన్యతమస్య ప్రయోజకత్వే ఒభినివేశశ్చేతోన్వేష్యత్ర దుర్లభో నాస్తి చిదత్తశరీర

ఆగ్రహశ్చేత్, అపి సోఽత్ర న దుర్లభశ్చిద్వాత్తాంగకయోః కారణ
కార్యభావభావాత్. ౧౨౪. న చ వాచ్యమిదం పరాత్తకత్వా త్సకల
స్యాపి న జీవకార్యతేతి, తదభేదత ఏవ సర్వకస్యాప్యపవత్తేరిహ జీవ
కార్యతాయాః. ౧౨౫. తదసిద్ధిముఖానుమానదోషానుదయాదుక్తన
యస్య నిర్మలత్వమ్, భ్రమధీప్రమితిత్వవేదినోఽతస్తవ న భ్రాంతిపదార్థ
ఏవ సిద్ధ్యేత్. ౧౨౬. అపి చ భ్రమ ఏష కిం తవాంతఃకరణస్యేతి చిదా
త్మనోఽభవాఽసౌ, పరిణామ ఇహాదిమో న తస్యాత్మగతత్వానుభవ
స్య భంగపత్తేః. ౧౨౭. నను రక్తతమప్రసూనయోగాత్స్ఫుటికే సంస్ఫు
రణం యథాఽరుణిమ్ముః, భ్రమసంయుతచిత్తయోగతోఽస్య భ్ర
మణస్యానుభవస్తథాత్మని స్యాత్. ౧౨౮. ఇతి చేదయమీరయాత్మ
యోగో భ్రమణస్యాశ్రిత ఏవ సన్నసన్వా, ప్రథమో ఘటతే న సం
స్పృజేస్తేఽపరథాఖ్యాతివదస్య శూన్యకత్వాత్. ౧౨౯. చరమో

కయోః కార్యాకారణభావసత్వాత్. ౧౨౪. సకలస్యాపి పరాత్తకార్యత్వాన్న జీవ
కార్యతేతీదం త్వయా న చ వాచ్యం జీవస్య బ్రహ్మభేదాదేవ సర్వస్యాపీహ జీవకార్య
తాయా ఉపపత్తేః. ౧౨౫. అసిద్ధ్యాదిదోషవైధుర్యాదనుమానం నిరవద్యమిత్యువసం
హరతి - తత్తస్మాదసిద్ధ్యాదీనానుమానదోషాణామనుదయాదుక్తానుమానస్య నిర్మలత్వ
మతో భ్రమప్రమితిత్వవేదినస్తవ భ్రమపదార్థ ఏవ న సిద్ధ్యేత్. ౧౨౬. అహం మనుజ
ఇత్యాదిప్రత్యయానాం యాథార్థ్యాన్న భ్రమత్వమిత్యుక్తం సంప్రతి సమవాయికారణ
పర్యాలోచనయాఽపి భ్రమత్వం ప్రతిక్షిప్యతే ఇత్యాహ - ఆపి చైష భ్రమః కిం తవ
మతేఽంతఃకరణస్య పరిణామః అభవా చిదాత్మనోఽసౌపరిణామ ఇత్వస్మిన్నక్షద్యయే
ఆద్యో న సంభవతి తస్య భ్రమస్యాత్మగత్యానుభవస్య భంగాపత్తేః. మృజ్జస్య ఘటస్య
తంత్వనాశ్రయత్వపదంతఃకరణపరిణామిత్వే భ్రమస్యాత్మాశ్రయత్వం న స్వాదిత్యర్థః.
౧౨౭. నను రక్తతమస్య జపాకుసుమస్య యోగాద్యథా స్ఫుటికే లాహిత్యస్య స్ఫురణం
తథా భ్రమసంయుతచిత్తయోగాదస్య భ్రమస్యాత్మస్యనుభవః స్వాదితి శంకతే - నన్వీతి.
౧౨౮. ఏతత్పరిహర్తుం పృచ్ఛతీతి చేదయమంతఃకరణాశ్రితస్య భ్రమస్య స్వీకృతఆత్మ
సంబంధస్సన్నసత్వాత్తత్ర ప్రథమో న ఘటతే. అన్యథాఖ్యాతివాదినస్తవ మతే సంస
ర్గస్య శూన్యత్వాత్తథా చాత్మభ్రమసంబంధో న స్వాదిత్యర్థః. ౧౨౯. నాప్యసత్త్వమ
పరోక్షప్రథాయా అనుపపద్యమానత్వాదిత్యాహ - చరమోఽపీతి. ఏవమంతఃకరణస్య

౭పి న యుజ్యతే పరోక్ష ప్రథనస్యానుపపద్యమానతాయాః, పరిణామ విశేష ఆత్మనో ౭సౌ భ్రమ ఇత్యేష న యుజ్యతే ౭ంత్యపక్షః. ౧౩౦. అసభాగతయా ౭౭త్తనో నిరస్తేతరయుక్తేః పరిణత్యయోగ్యతాయాః, పరిణత్యయుజేశ్చ యోగ్యతాయామపి బుద్ధ్యాకృతితత్త్వదాత్తనో ౭స్య. ౧౩౧. న హి నిత్యచిదాశ్రయప్రతీచః పరిణామః పునరన్యచిత్స్వరూపః, గుణయోస్సముదాయగత్యయోగా ద్గుణతావాంతరజాతితస్స జాత్యోః. ౧౩౨. యుగపత్సమవైతి నో హి శౌక్ల్యద్వయకం యత్ర చ కుత్రచిద్భుతేత, నను చిన్నగుణో గుణీతథా చ ప్రసరేన్నోదిత దుష్టతేతి చేన్న. ౧౩౩. కటకాశ్రయభూతదీప్తిహేమ్నో రుచకాధారకభావపత్తభైవ, అవినాశివిదాశ్రయస్య భూయో ౭న్యవిదాధారతయా స్థితేరయోగాత్. ౧౩౪. న చ సంస్కృతిరగ్రహణో ౭వ్యవిద్యా భ్రమశబ్దార్థనిరుక్త్యసంభవే ౭పి, భ్రమసంజ్ఞితవస్త్యసంభవేన భ్రమ

పరిణామో భ్రమ ఇతి పక్షం నిరాకృత్యాత్మనః పరిణామవిశేషో ౭సౌ భ్రమ ఇత్యేతమంత్యపక్షం నిరాచప్తే - పరిణామవిశేష ఇతి. ౧౩౦. తత్ర హేతున్నిరస్తేత రసంగస్యాత్మనో ౭సభాగతయా నిరవయవద్రవ్యత్వేన పరిణామయోగ్యత్వాత్ పరిణామిత్యమంగీకృత్యాప్యహ - యోగ్యతాయామపి బుద్ధ్యాకృతితో జ్ఞానాంతరాకారేణ చిదాత్మనో ౭స్య పరిణామయోగాదిత్యర్థః. ౧౩౧. హి యస్తాన్నిత్యజ్ఞానాశ్రయస్య సుఖమహమస్వాప్యం న కించిదవేదిషమితి. సుప్రాథితపరామర్శానుమేయస్య కారణవిరమే ౭పి సత్త్వేన నిత్యం చ యత్ జ్ఞానం తదాశ్రయస్య ప్రత్యగాత్మనః పునరన్యస్య చిత్స్వరూపో భ్రమజ్ఞానాత్మకః పరిణామో న సంభవతి గుణతావాంతరజాతిత స్సజాత్యో ద్గుణయోస్సముదాయగత్యయోగాదుగపత్సమవాయోగాదేకద్రవ్యాశ్రితయాపరసాదిగుణవ్యాప్యత్వార్థం గుణతావాంతరేతి విశేషణం. ౧౩౨. హి యస్తాచ్ఛౌక్ల్యద్వయం యత్ర కుత్రచిదపి నో సంభవతి. నను మన్తతేజ్జ్వలం న గుణో ౭పి తు గుణీ ద్రవ్యపదార్థః. తథా చ నోదితదుష్టతా ప్రసరేదేతద్దూషయతి-ఇతి చేన్నేతి. ౧౩౩. తత్ర హేతుమాహ - కటకాశ్రయభూతదీప్తనువర్ణస్య తదైవ రుచకాధారత్వం యథా తత్తైవ నిత్యజ్ఞానాశ్రయస్య భూయో జ్ఞానాంతరాధారతయా స్థితేరయోగాత్. ౧౩౪. నను భ్రమశబ్దార్థనిరుక్త్యసంభవే ౭పి సంస్కృతిరగ్రహణం వా విదాస్యాదిత్యాశంక్య పరిహరతి - న చేతి. తత్ర హేతు

సంపాదితసంస్కృతేరయోగాత్. ౧౩గి. అపినా గ్రహణం చితేరభా
వశ్చిరూపగ్రహణస్య నిత్యతాయాః, తదసంభవతో ౭నవృత్తభావ
స్తదభావే ౭పి చిదాత్మనో ౭వభాసాత్. ౧౩ఁ. న చ భంజకమీక్ష్య
తే న తస్యోపగమే ఖండజడాన్యతాత్మకస్య, ఇతి వాచ్యమఖండవృత్తి
రూఢేశ్వరబోధస్య నివర్తకత్వయోగాత్. ౧౩౭. అపి చేష్టతదన్యహే
తుధీజే జగతః కృత్యకృతీ న తే ఘటే, సకలవ్యవహారసంకరత్వాత్
దలం జీవనికా ౭పి దుర్లభా తే. ౧౩౮. ఇతి యుక్తిశతైరమర్త్యకీర్తి
స్సుమతీంద్రం తమతంద్రితం స జిత్వా, శ్రుతిభావవిరోధిభావభాజం
విమతగ్రంథమమంథరం మమంథ. ౧౩౯. ఇతి భాస్కరదుర్దతే ౭భి
భూతే భగవత్పాదకథాసుధా ప్రసన్నే, ఘనవార్షికవారివాహజాలే
విగతే శారదచంద్రచంద్రికేవ. ౧౪౦. స కథాభిరవంతిషు ప్రసిద్ధాన్
విబుధాన్బాణమయూరదండిముఖ్యాన్, శిథిలీకృతదుర్దతాభిమానాన్ని

మాహ - భ్రమసంజ్ఞితేతి. ౧౩గి. అగ్రహణమపి కిం స్వరూపగ్రహణస్యాభావః!
ఉత ఆగంతుకస్యేతి వికల్ప్యా ౭౭ద్యం ప్రత్యాహ-నాప్యగ్రహణం చితేరభావ
శ్చితిరూపగ్రహణస్య నిత్యత్వే న తస్య చితేరభావస్య సంభవాత్ ద్వితీయం ప్ర
త్యాహవృత్త్యభావో ౭ప్యగ్రహణం న భవతి తత్ర హేతుస్తస్యావృత్తేరాగంతు
కస్య గ్రహణస్యాభావే ౭పి చిదాత్మనస్సురణాన్న తస్య ప్రతిబంధకత్వమిత్యర్థః.
౧౩ఁ. నన్వాత్తన్యజ్ఞానాభ్యుపగమే తస్య భంజకం సేత్యుత ఇత్యాశంక్య పరిహరతి-
న చేతి. తత్త్వమస్మాదిమహావాక్యజన్యాఖండవృత్త్యా రూఢపరబ్రహ్మచైతన్యస్య నివర్తక
త్వయోగాత్. ౧౩౭. కిం చేష్టానిష్ఠసాధనజ్ఞానజనితే సర్వస్య జంగమస్య ప్రవృత్తిని
వృత్తి న చ తే సర్వసంకరమతే సంభవతః సకలవ్యవహారస్య సంకీర్ణత్వాత్. జీవనికా
౭పి తే దుర్లభా తస్మాదలమిత్యాహ - అపి చేతి. ౧౩౮. ఇత్యేవం యుక్తిశతై స్స
అమర్త్యకీర్తిర్భగవాన్ భావ్యకారస్తమనలసం సుఖీంద్రం భట్టభాస్కరం జిత్వా
శ్రుతిభావవిరోధిభావభాజం విమతగ్రంథం యుడితి మమంథ. ౧౩౯. ఇత్యేవం భాస్క
రదుర్దతే ౭భిభూతే సతి భగవత్పాదకథాలక్షణా సుధా ప్రసన్నే విస్తారం గతా
యథా ఘనీభూతానాం వార్షికపయోదానాం జాలే విగతే సతి శరత్కాలీనచంద్రి
కా తద్వదిత్యర్థః. ౧౪౦. సోపంతిషు జనపదేషు ప్రసిద్ధాన్ విబుధాన్ బాణాదీ
న్పండితాన్కథాభి శ్శిథిలీకృతదుర్దతాభిమానాన్ నిజభావ్యశ్రవణోత్కంఠితాం

జభాప్యశ్రవణోత్సుకాంశ్చకార. ౧౪౧. ప్రతిపద్య తు బాష్ణికా
న్నహర్షా వినయిభ్యః ప్రవివృణ్వతి స్వభాప్యం, అవదన్నసహిష్ణవః
ప్రవీణాస్సమయే కేచిదధార్మతాభిధానే. ౧౪౨. నను జీవమజీవ
మాస్రవం చ శ్రితవత్సం వరనిర్జరౌ చ బంధః, అపి మోక్షముపైషి

శ్చకార కథాభిః ప్రసిద్ధానితి వా. ౧౪౧. బాష్ణికాంస్తు దేశాన్ప్రతిపద్య మహర్షా
శ్రీశంకరే శిష్యేభ్యస్త్వభాప్యం వివృణ్వతి సతి అర్హతసంజ్ఞకే వివసనసమయే ప్రవీ
ణాః కేచిదసహిష్ణవ ఉచ్యుః. ౧౪౨. బోధాత్తతో జీవో జడవర్గస్త్యజీవః ఏతయో
రయమవరః ప్రపంచో జీవాస్తికాయః పుద్గలాస్తికాయః ధర్మాస్తికాయః అధర్మాస్తి
కాయః ఆకాశాస్తికాయశ్చేతి పంచాస్తికాయానామ అస్తీతి కాయంతే శబ్ద్యంత
ఇత్యస్తికాయాః కైగై శబ్దఇతి స్మరణాత్. తత్ర జీవాస్తికాయస్త్రీధా బద్ధో ముక్తో
నిత్యసిద్ధకాచ్ఛ్వాన్నిత్యసిద్ధ ఇతరే కేచిత్సాధనైర్ముక్తా అన్యే బద్ధాః పుద్గలాస్తికాయః
షోధా. పృథివ్యాదీని చత్వారి భూతాని స్థావరం జంగమం చేతి శాస్త్రీయబాప్యా
ప్రవృత్త్యా హ్యంతరోఽపూర్వాభ్యో ధర్మోఽనుమీయత ఇతి ప్రవృత్త్యనుమేయో
ధర్మో ధర్మాస్తికాయః ఉద్ధృగమనశీలస్య జీవస్య దేహేఽవస్థానేనాధర్మోఽనుమీయత
ఇతి స్థిత్యనుమేయోఽధర్మాస్తికాయః. ఆకాశాస్తికాయో ద్వేధా లోకాకాశోఽలోకా
కాశశ్చ తత్రోపర్యుపరిస్థితానాం లోకానామంతర్వర్తీ ఆద్యస్తేషాముపరి మోక్ష
స్థానం ద్వితీయః. పురుషం విషయేష్వాస్రావయతి గమయతీతి ఇంద్రియప్రవృత్తి
రాస్రవః. ఇంద్రియద్వారా హి పౌరుషం జ్యోతిర్విషయాన్ స్పృశద్రూపాదిజ్ఞాన
రూపేణ పఞ్చమతే. అన్యే తు కర్తాణ్యస్రవమాహుస్తాని కర్తారమభివ్యాప్య స్రవంతి
కర్తారమనుగచ్ఛంతీత్యాస్రవః. సేయం మిథ్యాప్రవృత్తిరన్తర్థహేతుత్వాత్. జీవమజీవ
మాస్రవం చాశ్రితవత్తో లైస్సహితౌ సంవరనిర్జరా సమ్యక్ప్రవృత్తి తత్ర శమ
దమాదిప్రవృత్తిస్సంపరస్సహి ఆస్రవస్తోతసో ద్వారం సంవృణోతీతి సంపర
ఉచ్యతే నిర్జరస్తస్వనాదికాలప్రవృత్తికమాయ కలుషపుణ్యాపుణ్యప్రహణహేతుస్తప్త
శిలారోహణాది స్సహి నిశ్శేషం పుణ్యాపుణ్యం సుఖదుఃఖోపభోగేన జరయ
తీతి నిర్జరః. బంధోఽప్తవిధం కర్త తత్ర ఘాతకర్త చతుర్విధం తద్యథా జ్ఞానావర
ణీయం దర్శనావరణీయం మోహనీయమస్తరాయమితి. తథా చత్వారిమాతృకర్తాణి
తద్యథా వేదనీయం నామికం గోత్రికమాయుష్మం చేతి. తత్ర సమ్యగ్జ్ఞానం న
మోక్షసాధనం న హి జ్ఞానాద్వస్తుసిద్ధిరతిప్రసంగాదితి వివర్యయో జ్ఞానావరణీయం
అర్హతదర్శనాభ్యోసాన్న మోక్ష ఇతి జ్ఞానం దర్శనావరణీయం. ఒహుషా విప్రతి

సప్తసంఖ్యాన్నపదార్థాన్మథమేవ సప్తభంగా. ౧౮౩. కథయార్హత
జీవమస్తి కాయం స్ఫుటమేవంవిధ ఇత్యువాచ మానీ, అవదత్స చ
దేహతుల్యమానో దృఢకర్తాప్తకవేష్టితశ్చ విద్వత్. ౧౮౪. అమహా

షిద్ధేషు తీర్థకరైరుపదర్శితేషు మోక్షమార్గేషు విశేషానవధారణం మోహనీయమై
క్షమార్గప్రవృత్తానాం తద్విష్ణుకరం జ్ఞానమన్తరాయం తానీమాని శ్రేయోహం
తృత్యాద్ధాతీని కర్తాణ్యుచ్యంతే. అసూతీని కర్తాణి తద్యథా శుక్లశరీరాకారేణ పరి
ణామహేతుర్వేదనీయం. తద్వారేణ తత్త్వవేదనహేతుత్వాత్తదనుగుణం నామికం తద్ధి
శుక్లపుద్గళస్యాద్యామవస్థాం కలబబుద్బుదాదిరూపామారభతే గోమృకం త్వవ్యాకృతం
తతోఽప్యాద్యం దేహాకారపరిణామశక్తిరూపేణావస్థితం ఆయుష్కం చాయుః
కాయతి కథయత్యుత్పాదనద్వారేణేతి శుక్లశోణితస్వరూపమ్. యద్వా మమ వేదనీయం
తత్త్వమసీతి వేదనీయం. ఏతన్నామహమస్మి త్యభిమానో నామికమహమత్ర భగవతో
దేశికస్వార్థా తత్త్విష్యవంశే ప్రవిప్ల ఇత్యభిమానో గోమృకం. శరీరస్థిత్యర్థం కర్తాయుష్కం
తాన్యేతాని తత్త్వావేదకశుక్లపుద్గళాశ్రయత్వాదసూతీని కర్తాణి తదేతత్కర్తాప్తకం
పురుషం బధ్నాతీతి బంధః విగళిత సమస్తక్షేతదవాసనస్యానావరణీయజ్ఞానస్య సుఖైక
తానస్యాత్మన ఉపరిదేశావస్థానం మోక్ష ఇత్యేకే. అన్యే తూర్ధ్వగమనశీలో హి జీవో
ధర్తాధర్తాస్తికాయేన బద్ధస్తద్విమోకాదూర్ధ్వం గచ్ఛత్యేవ స మోక్ష ఇతి సప్తానామస్తి
త్వాదీనాం భక్తానాం సమాహరస్సప్తభంగీ తయోపలక్షితాస్సప్తపదార్థాన్మథం నాంగీ
కరోషి. సప్తభంగాస్తు, స్యాదస్తి, స్యాన్నాస్తి, స్యాదస్తి చ నాస్తి చ, స్యాదవత్కవ్యః,
స్యాదస్తి చావత్కవ్యః, స్యాన్నాస్తి చావత్కవ్యశ్చ, స్యాదస్తి చ నాస్తి చావత్కవ్యశ్చేతి
స్యాదితి తిజస్తప్రతిరూపకం కథంచిదర్థకమవ్యయం తత్ర వస్తునోఽస్తిత్వవాంఛాయాం
ప్రథమో భంగః ప్రవర్తతే. నాస్తిత్వవాంఛాయాం ద్వితీయః. క్రమేణోభయ
వాంఛాయాం తృతీయః. యుగపదుభయవాంఛాయాం చతుర్థః. ఆద్యచతుర్థభంగయో
ర్వాంఛాయాం పంచమః. ద్వితీయచతుర్థేచ్ఛాయాం షష్ఠః. తృతీయచతుర్థేచ్ఛాయాం
సప్తమః. ఇతి వివేకః. ౧౮౩. ఏవముక్తో మానీ స శ్రీశంకరాచార్య ఉవాచ—హే
ఆర్హత, జీవాస్తికాయ మేవంవిధో జీవాస్తికాయ ఇతి స్ఫుటం కథయ ఏవముక్తస్స
చార్వాతో బభాషే దేహ తుల్యప్రమాణో దృఢేనోక్తకర్తాప్తకేన బద్ధశ్చ. ౧౮౪.
ఆచార్య ఆహ-అమహాననణుర్దేహపరిమాణో జీవో ఘటాదయో మధ్యమపరిమాణత్వా

ననణుర్లుటాదివత్సాత్స న నిత్యోఽపి చ మానుషాచ్చ దేహాత్, గజదేహమయన్ విశేన్న కృత్స్నం ప్రవిశేచ్చ ప్లుషిదేహ మప్య కృత్స్నః. ౧౮౫. ఉపయాంతి చ కేచన ప్రతీకా మహతా సంహసనే న సంగమేఽస్య, అపయాత్యధిజగ్తుభోఽల్పదేహం తదయం దేహసమ స్సమశ్రుతేశ్చ. ౧౮౬. ఉపయంత ఇమే తథాఽపయంతో యది వర్జేన నజీవతాం భజేయుః, ప్రభవేయురనాత్మనః కథం తే కథమాత్మా వయవాః ప్రయాంతు తస్మిన్. ౧౮౭. జనితారహితాఃక్షయేణ హీనా సముపాయంత్యపయాంతి చాత్మనస్తే, అముకోపచితః ప్రయాతి కృత్స్నం త్వముక్తేశ్చాపచితః ప్రయాత్యకృత్స్నమ్. ౧౮౮. కిమచేత సతో త చేతనత్వం వద తేషాం చరమే విరుద్ధమత్యా, వపురుస్తథితం భవేత్తు పూర్వే బత కార్తేస్యై న వపుర్న చేతయేయుః. ౧౮౯. చలయంతి రథం యథైకమత్యా బహవో వాజిన ఏవమప్రతీతాః, ఇత

ద్యథా న నిత్యాస్తథా నిత్యో న స్యాత్. అపిచ శరీరాణామనవస్థితపరిమాణత్వాన్న ను వ్యజీవో మనుష్యశరీరపరిమాణో భూత్వా పునః కేనచిత్కర్తృవిపాకేన హస్తిజన్త ప్రాప్నువన్న సర్వం హస్తిశరీరం ప్రవిశేద్దేహాపరదేహో నిర్జీవః స్యాత్పుత్రికాదేహం చ ప్రాప్నువన్ తం సర్వో న ప్రవిశేత్ దేహాద్బహిరసి జీవస్సాన్యదిత్యర్థః. చకారాదస్మి న్నుపి జన్తని కామారయావనస్థవిరేష్యేష దోహో బోధ్యః. ౧౮౫. ఏవముక్త ఆర్హత శ్శంకతే - మహతా సంఘాతేనాస్య జీవస్య సంగమే సతి కేచనావయవా ఉప యాంతి తథాఽల్పదేహమభిగంతుమిచ్ఛోః కేచనావయవా అపయాంతీత్యేవం సమాన వ్యాప్తేశ్చ స చాసావయం జీవో దేహసమః. ౧౮౬. ఆచార్య ఆహ-యదీమేఽప యవాః ఉపయంతస్తథాపయంతశ్చ తర్హ్యగమాపాయిత్యాచ్చరీరవదాత్మతాం న భజే యుః. కిం చానాత్మనస్తే జీవావయవాః కథం ప్రాదుర్భవేయుః? కథం చ తస్మిన్ననాత్మని తే వీయేరక? విరోధాదిత్యర్థః. ౧౮౭. అర్హత ఆహ-ఽఽత్మనస్తేఽపయవా జన్తనా రహితాః క్షయేణ చ హీనా నిత్యా ఏవ సముపయాంత్యపయాంతి చ. తథా చాముక్త రుపచితో గజాదిదేహం కృత్స్నం ప్రయాతి అముక్తేశ్చాపచితః పుత్రికాదిదేహ మకృత్స్నం స్వల్పం ప్రయాతి. ౧౮౮. ఆచార్య ఉవాచ-కిం తేషామచేతనత్వముత చే తనత్వమిత్యవదత్ తత్రాంత్యే పక్షే బహూనాం చేతనానామేకాభిప్రాయనియమా భావాత్కదాచిద్విరుద్ధమత్యా శరీరమున్నథితం భవేత్. ఆద్యేతు కార్తేస్యై న శరీరం న చేతయేయుః. ౧౮౯. అంత్యవికల్పమవలంబ్యార్హత ఆహ-యథా బహవో

రేతరమంగ మేజయంతు జ్ఞపతే చేతనతామపి ప్రపద్య. ౧౫౦. బహవో ౭పి నియామకస్య సత్వాత్సుమతే తత్ర భజేయరైకమ త్యమ్, కథమత్ర నియామకస్య తద్వద్విరహాత్కస్య చిదవ్యదో ఘటేత. ౧౫౧. ఉపయాంతి న చాపయాంతి జీవావయవాః కింతు మహత్తరే శరీరే, వికసంతి చ సంకుచంత్యనిష్టే యతివర్యాత్ర నిదర్శనం జలూకా. ౧౫౨. యది చైవమమీ సవిక్రియత్వాద్భుటవత్తే చ వినశ్వరా భవే యుః, ఇతి నశ్వరతాం ప్రయాతి జీవే కృతనాశాకృతసంగమా భవే తామ్. ౧౫౩. అపి చైవమలాబువద్భవాద్ధౌ నిజకర్తాష్టకభారమగ్నజం తోః, సతతోర్ధ్వగతిస్వరూపమోక్ష స్తవ సిద్ధాంతసమర్థితో న సిద్ధేత్. ౧౫౪. అపి సాధనభూతసప్తభంగీనయమప్యార్హ తనాద్రియామహే తే, పరమార్థసతాం విరోధభాజాం స్థితిరేకత్ర హి నైకదా ఘటేత. ౧౫౫. ఇతి మాధ్యమికేషు భగ్నదర్పేష్వభ భాష్యాణి స నైమిశే విత త్య, దరదాన్భరతాంశ్చ శూరసేనాన్కురుపాంచాలముఖాన్భవచాన జైషీత్. ౧౫౬. పటుయుక్తినికృతసర్వశాస్త్రం గురుభట్టోదయనాదికై

౭వ్యశ్వా ఏకమత్యా రథం చాలయంతి తథా ౭న్యోన్యమప్రతీతాః చేతనతామపి ప్రతిపద్య హే తత్త్వజ్ఞాధిపతే అంగం శరీరమేజయంతు చాలయంతు. ౧౫౦. ఆచార్యః పరహరతి-బహవో ౭పి వాజినో నియామకస్య సత్వా చైకమత్యం తత్ర రథచాలనే భజేయరత్ర తు తద్వత్కస్యచిదపి నియామకస్యాభావాదద ఏకమత్యం కథం ఘటేత? కటాక్షేణ సంబోధయతి-హే సుమతే ఇతి. ౧౫౧. అర్హత ఆహోపయాంతీతి. అనిష్టే పుత్రికాదిదేహే. ౧౫౨. ఏవముక్త ఆచార్య ఉవాచ-యదిచైవం తద్వి సవిక్రియత్వా తే ౭మీ వినశ్వరా భవేయరిత్యేవం జీవే నశ్వరతాం ప్రయాతి సతి కృతనాశాకృతాభ్యాగమా భవేతామ్. ౧౫౩. కించైవం సతి తుంబికావత్సంసారసాగరే నిజకర్తాష్టకభారేణ మగ్నస్య జంతోస్సంతతోర్ధ్వగతిస్వరూపా మోక్ష స్తవ సిద్ధాంతసమర్థితో బాధ్యేత. ౧౫౪. అపి చ హే అర్హత తే సాధనభూతసప్తభంగీనయమపి నాద్రియామహే. హి యస్తాత్పరమార్థసతాం విరోధభాజాం సదసత్త్వాదిధర్మాణామేకస్థితో ధర్మిణ్యేకదా యుగవత్ స్థితిర్న ఘటేత. ౧౫౫. ఇత్యేవం మాధ్యమికేషు భగ్నదర్పేషు సత్సు అథానంతరం స శ్రీశంకరా నైమిశే భాష్యాణి నిస్తార్య దరదాదికాన్ దేశవిశేషాన్ జితవాన్. ౧

రజయ్యమ్, సహి ఖండనకారమూఢదర్పం బహుధా వ్యుద్య వశంవదం
చకార. ౧౫౭. తదనంతరమేష కామరూపానధిగత్యాభినవోపశబ్దగు
ప్తమ్, అజయత్కిల శాక్తభాష్యకారం స చ భగ్నో మనసేదమాలు
లోచే. ౧౫౮. నిగమాబ్జవికాసిబాలభానోర్న్ సమోఽముష్య విలో
క్యతే త్రిలోక్యామ్, న కథంచన మద్వశంవదోఽసౌ తదముం దైవత
కృత్యయా హరేయమ్. ౧౫౯. ఇతి గూఢమసౌ విచింత్య పశ్చాత్సహ
శిష్యైస్సహసా స్వశాక్తభాష్యమ్, పరిహృత్య జనాపవాదభీత్యా యమిన
శ్శిష్య ఇవాన్వపర్తతైషః. ౧౬౦. నిజశిష్యపదం గతానుదీచ్ఛానితి
కృత్వా ౭థ విదేహకోసలాద్యైః, విహితాపచితిస్తథాంగవంగేష్వయ
మాస్తీర్య యశో జగామ గౌడాన్. ౧౬౧. అభిభూయ మురారిమిశ్ర
వర్యం సహసా చోదయనం విజిత్య వాదే, అవధూయ చ ధర్మగుప్తమి
శ్రం స్వయశఃప్రాధమగాపయత్సగౌడాన్. ౧౬౨. పూర్వం యేన విమో
హితా ద్విజవరా స్తస్యాసతోఽరీన్కలౌ బుద్ధస్య ప్రబిభేదమస్కరివర
స్తాన్ భాస్కరాదీన్స్తాన్, శాస్త్రామ్నాయవినిదకేన కుధియా కూట

భాష్యకారః ఖండనకారం శ్రీహర్షాఖ్యం బహుధా వాదం కృత్వా వశంవదం చకార
తం విశిష్య-బహుయుక్తిభిః. ఖండితాని సర్వశాస్త్రాణి యేన గురుః ప్రభాకరః భట్టో
భట్టపాదో భట్టభాస్కరశ్చ గుర్వాదిభిరేతుమశక్యమత ఏవోఢదర్పమ్. ౧౫౭. కామ
రూపాన్ దేశవిశేషానధిగత్య ప్రాప్య అభినవ ఉపశబ్దో యస్య స చాసౌ గుప్తశ్చ
తమభినవగుప్తమితి యావత్. స చ భగ్నో ౭భినవగుప్తాచార్యో మనసేదం వత్స
మాణం విచారయామాస. ౧౫౮. తదేవాహ-వేదాబ్జవికాసిన్ బాలసూర్యస్యాముష్య
శంకరస్య సమస్త్రీలోక్యాం న విలోక్యతే ౭సావతో మద్వశంవదః కథంచిదపి న
భవిమ్యతి తస్మాదముం దైవతకృత్యయాహం పరిహరేయమ్. ౧౫౯. ఇత్యేవమసౌ గూఢం
విచింత్య పశ్చాచ్ఛిష్యైస్సహ విచింత్య జనాపలాపభయేన స్వశాక్తభాష్యం సహసా పరి
త్యజ్యైషో యమినశ్శిష్య ఇవాన్వపర్తత. ౧౬౦. ఇత్యేవముదీచ్ఛానుత్తరదిశి
భవాన్ స్వశిష్యపదం గతాన్విధాయాథ విదేహాద్యైర్విహితా పూజా యస్య సః
తథాంగాదిష్వయం యశ ఆస్తీర్య గౌడాన్ జగామ. ౧౬౧. తేషు గౌడదేశేషు
స్థితాస్తురారిమిశ్రాదీ నిజిత్య ప్రాథం స్వయశో గౌడదేశోద్భవానగాపయత్. ౧౬౨. పూర్వం కలౌ యే శాస్త్రామ్నాయవినిదకేన కుబుద్ధినా ద్విజవరా విమోహితా
స్తస్యాసతో బుద్ధస్యారీంస్తాన్ భాస్కరాదీన్నిగమాగమాదిషు నిష్ఠితః పారంగతో

ప్రవాదాగ్రహాన్నిష్ఠాతో నిగమాగమాదిషు మతం దక్షస్య కూట
గ్రహే. ౧౬౩. శాక్తైః పాశుపతైరసి త్పణకైః కాపాలికైర్వైష్ణవై
రప్సవై రఖలైః ఖలం ఖలు ఖలైర్దుర్వాదిభిర్వైదికమ్, మార్గం
రక్షితు ముగ్రవాదివిజయం నో మానహేతోర్వ్యథాత్సర్వజ్ఞో స
యతో ఽస్య సంభవతి సంమానగ్రహగ్రస్తతా. ౧౬౪. దిష్టే
పంకజవిష్టరేణ జగతామాద్యేన తత్సానుభి ర్నిర్దిష్టే సనకాదిభిః
పరిచితే ప్రాచేతసాద్యైరసి, శ్రౌతాద్యైతపథే పరాత్తభిదురాన్దు
ర్వాదినః కంటకానోప్రదృత్యాథ చకార తత్ర కరుణో మోక్షా
ధ్వగక్షుణ్ణతామ్. ౧౬౫. శాంతిద్ధాంతివిరాగతాహ్యుపరతిః త్వాంతిః
పరైకాగ్రతా, శ్రద్ధేతి ప్రథితాభిరేధితతనా పడ్యక్తనన్తాత్పభిః,
భిక్షుక్షోణిపతౌ పిచండిలతరోచ్చం డాతికంఢూచ్చలత్పాపండాసురఖండ

మస్కరివరో యతిశ్రేష్ఠశ్రీశంకరాచార్యః ఊణమాత్రేణ ప్రబిభేద. నను బుద్ధాశీనాం
లేహం ప్రవిభేదనమనుచితమిత్యాశక్త్యానిరాసాయ తాన్విశిసప్తి - కూటేషు మిథ్యా
భూలేషు ప్రవాదేష్వాగ్రహో యేహం. నన్వేపం తస్మి బుద్ధమతస్థాపనం కృతం భవిష్య
తీత్యాశంకాప్యవచ్ఛేదాయాహ-కూటగ్రహే మిథ్యాభూతపక్షస్వీకారే దక్షస్య బుద్ధ
స్యాపి మతం ప్రబిభేదేత్యనుపజ్యతే. శా. ౧౬౩. శాక్తాదిభిరస్మైర్వైశేషికాదిభిరసి
సర్వైర్దుష్టైర్వాదిభిః ఖలముచ్చిన్నం వైదికం మార్గం రక్షితుం సర్వజ్ఞశ్రీశంకరా
చార్య ఉగ్రహదివిజయం వ్యథాత్ మానహేతోర్నయతోఽస్య సమ్మానగ్రహగ్రస్తతా
న సంభవతి. ౧౬౪. కించ జగతామాద్యేన కమలాసనేన చతుర్భుజేన దిష్టే ఉపదిష్టే
పునశ్చ తస్య పుత్రైః సనకాదిభిర్నిర్దిష్టే సమ్యగపదిష్టే పునశ్చ వాల్మీక్యాదిభిః పరిచితే
పరిసమంతాత్సంచితే శ్రౌతాద్యైతపథే పరాత్తభేదినో దుర్వాదినః కంటకా
ప్రదృత్యాథానంతరం తత్ర మోక్షాధ్వని మోక్షాధ్వగైర్ముక్షుభిః క్షుణ్ణతామధ్య
స్తతాంచకార. ౧౬౫. మాతృభిః పడననపత్ ప్రథితాభిశ్శాంత్యాద్యాభిరేధితతనా
పునశ్చాపిశయితం పిచండముదరం యేహం లే పిచండిలాః స్థూలాదరాః పిచ్ఛాదిత్వాది
లచ్. “బృహత్కుక్షిః పిచణ్డిల” ఇత్యమరః. అతిశయేన పిచండిలానాం ప్రచండానా
మతికంఢోచ్చలతాం పాపండాత్త కానామసురాణాం ఖండనైకరసికే భిక్షురాజే శ్రీ
శంకరాచార్యే సతి బుద్ధానాం పండితాత్త కానాం దేవానాం బాధా కుటః కుతోఽపి

నైకరసికే బాధా బుధానాం కుతః. ౧౬౬. యత్రారంభజకాహళీకల కలైర్లోకాయతో విద్రుతః కాణాః కాణభుజస్తు నైస్యరజసా సాం ఖైర్భృతా సాంఖ్యధీః, యుధ్వా తేషు పలాయితేషు సహసా యోగాస్సహైవాద్రవన్కో వా వాదిభటః పటుర్భువి భవేద్వస్తుం పురస్తాస్తునే. ౧౬౭. ఉచ్చండే పణబంధబంధురతరే వాచంయమత్త్వే పతేః పూర్వం మండనఖండనే సముదభూద్యో డిండిమాడంబరః, జాతా శ్శబ్దపరంపరాస్తత ఇమాః పాషండదుర్వాదినామద్యశ్రోత్ర తటాటవీషు దధతే దాహనలజ్వాలతామ్. ౧౬౮. బుద్ధో యుద్ధసము ద్యుతః కిల పునస్థిత్వా ఊణాద్విద్రుతః కోణే ద్రాక్కణభగ్నిలీ యత తతః స్తోమావృతో గౌతమః, భగ్నో ౭సౌ కపిలో ౭పలాయత తతః పాతంజలాశ్చాంజలిం చక్రుస్తస్య యతీశితుశ్చతురతా కేనో పమీయేత సా. ౧౬౯. హస్తగ్రాహం గృహీతాః కతిచన సమరే వైది కా వాదియోధాః కాణాదాద్యాః పరే తు ప్రసభమభిహతా హంత లోకాయతాద్యాః, గాఢం బందీకృతాస్తే సుచిరమథ పునస్స్వస్వ

నై వేత్సర్థః. ౧౬౬. యత్రారంభజనైః కాహళ్యాః కలకలైః కర్ణాలాఖ్యవాద్యవిశేష కోలాహలైః. సి. “కలకల ఉక్తః కోలాహల” ఇతి మేదిసి - లోకాయతశ్చార్వాకో విద్రుతః కాణాదస్తు నైస్యరజసా కాణాజాతాః సాంఖ్యైస్తు అసాంఖ్యధీర్భృతా. యు ద్ధంకృత్వా తేషు చార్వాకాదిషు పలాయితేషు తైస్సహైవ పాతంజలా అపి సహసా పలాయ్య గతాస్తథా చ భువి కోవా వాదిభటో మునేః పురస్తాద్వస్తుం పటుర్భువే న్నకో ౭వీత్సర్థః. ౧౬౭. పణస్య గ్లహస్య బంధనేన బంధురతరే ౭తికోభనే ప్రచండే పూర్వం మండనస్య ఖండనే యో వాచంయమత్త్వే పతేః డిండిమాడంబరః సముదభూత్త స్తాత్ డిండిమాడంబరాజ్జాతాశ్శబ్దపరంపరా అద్య పాషండదుర్వాదినాం శ్రోత్ర త టాటవీషు దావాగ్నిజ్వాలతాం దధతే. ౧౬౮. కించ యుద్ధాయ సముద్యతో జాధః కిల పురస్థిత్వా ఊణాద్విద్రుతః. కాణాదస్తు ఝడితి కోణే విలయం గతః గౌతమస్తు తమఃస్తోమేనావృతః క్వచిద్దాధాంధకారే మగ్నః అసౌ కపిలస్తు భగ్నస్సంస్తతో ౭పలాయత తతః తస్మాత్కరణాదితి వా పాతంజలాశ్చాంజలిం చక్రుస్తస్య యతిపతే స్సా చతురతా కేనోపమీయేత. ౧౬౯. కేచిత్కాణాదాద్యా వైదికా వాదియోధా స్సంగ్రామే హస్తగ్రాహం గృహీతా హస్తేన గృహీతా ఇత్సర్థః. పరే తు వేదబాహ్య శ్చార్వాకాద్యా బలాత్కరేణాభిహతాః. హంతేతి హస్తే. తే కాణాదాద్యాన్సుచిరం

రాజ్యే నియుక్తాస్సేవంతే తం విచిత్రా యతిధరణిపతేశ్శూరతా వా
దయా వా. ౧౨౦. శాంత్యాద్యర్ణవబాడబానలశిఖా సత్త్వాభ్రవాత్యా
దయా జ్యోతస్సందర్శనిశాఽథ శాంతినభినీరాకాశశాంకద్యుతిః, ఆస్తి
క్యద్రుమదావపావకనవజ్వాలావళీ సత్కథా హంసీప్రావృడఖండి దండి
పతినా పాషండవాఙ్మండలీ. ౧౨౧. అదైవతామృతపద్మిభిః పరగురువ్యా
హరథారాధరైః కాంతైర్నంత సమంతతః ప్రసృమరైరుత్కృత్త
తాపత్రయైః, దుర్భిక్షం స్వపరైకతాఫలగతం దుర్భిక్షసంపాదితం శాం
తం సంప్రతి ఖండితాశ్చ నిబిడాః పాషండచండాతపాః. ౧౨౨. శాం
తానాం సుభటాః కపాలికపతద్ధ్రాహగ్రహవ్యాపృతాః కాణాదప్రతి
హారిణః క్షుపణకక్షోణీశవైతాళికాః, సామంతాశ్చ దిగంబరాన్వయ
భువశ్చార్వాకవంశాంకురా నవ్యాః కేచిదలం మునీశ్వరగిరా నీతాః
కథాశేషతామ్. ౧౨౩. ఇతి సకలదిశాసు ద్వైతవార్తానివృత్తై స్వయ

గాఢం బందీకృతాః. అథ పునస్సన్వస్వరాజ్యే స్వస్వరూపబ్రహ్మనన్దలక్షణే నియుక్తాస్తం
సేవంతే తథా చాహో అతిచిత్రా యతిభూమిపతేశ్శూరతా వా దయా వా. ౧౨౦.
కించ పాషండవాఙ్మండలీ దండిపతినా ౨ఖండి ఖండితా. తాం విశిష్య-శాంతిలక్షణ
సముద్రస్య బాడబాగ్నిశిఖా సత్యలక్షణమేఘస్య వాత్యా వాయుసమూహో దయా
లక్షణాయాశ్చంద్రికాయా అమావాస్యా రాత్రిః శాంతిలక్షణాయాః కమలిన్యాః
పూర్ణమాసీ చంద్రకాంతిః ఆస్తిక్యవృక్షస్య దావానలనూత్నజ్వాలానా మావళీ
సత్కథాలక్షణాయా హంస్యాః ప్రాపుట్. అథేతి పదం సర్వత్ర సంబంధనీయం. ఖండ
నయోగ్యతాబోధకాని విశేషణాని. శా. ౧౨౧. హంతేతి హన్. సమంతతః ప్రసృ
మరైః ప్రసరణశీలైః కాంతైస్సందరైరదైవతామృతపద్మిభిరుత్కృత్తమున్మాలితమాధ్య
త్తికాధిదైవికాధిభౌతికలక్షణం తాపత్రయం యైః పరగురువ్యాహరలక్షణైః పయో
దైర్దుర్భిక్షసంపాదితం స్వపరైకతాలక్షణఫలవిషయం దుర్భిక్షం సంప్రతి శాంతం నిబిడాః
పాషండలక్షణాశ్చండాతపాశ్చ ఖండితాః. ౧౨౨. శాంతానాం పాతంజలానాం
సుభటాః కపాలికానాం పతద్ధ్రాహణాం గ్రహణే వ్యాపృతాః కాణాదానాం ప్రతి
హారిణః క్షుపణకరాజ్ఞాం వైతాళికా దిగంబరవంశోద్భవాస్సామంతాః కేచిన్నవ్యా
శ్చార్వాకవంశాంకురా మునీశ్వరగిరా కథాశేషతామలం నీతాః. ౧౨౩. ఉపసంహరతి-
ఇత్యేవం సకలాసు దిశాసు ద్వైతవార్తానివృత్తై సత్యామఢస్వయమయం ప్రతిదినం

మథ పరితస్తారాయమద్వైతవర్త్త, ప్రతిదినమపి కుర్వన్ సర్వసందేహా
మోక్షం రవిరివ తిమిరాఘే సంప్రశాంతే మహస్వస్వమ్ ౧౭౪.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్తదాశాజయకౌతుకీ,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గః పంచదశో ఽభవత్.

సందేహనాశం కుర్వన్నద్వైతమార్గం విస్తారితవాక్ యథా తిమిరాఘే సంప్రశాంతే
సతి రవిర్తహస్వస్వం ప్రకాశం వితనోతి తద్వత్ - మాలినీ. ౧౭౪.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త

పంచావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

పంచదశస్సర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, నవ్యాఖ్యానే

షోడశసర్గ ప్రారంభః.

అథ యదా జితవాన్యతిశేఖరో ౭భినవగుప్తమనుత్తమమాం
ప్రకమ్, స తు తదా౭పజితో యతిగోచరం హతమనాః కృతవానపగోర
ణమ్. ౧. స తతో ౭భిచచార మూఢబుద్ధిర్యతిశాద్దూలమముం ప్ర
యాథా రోషః, అచికిత్స్యతమో భిషగ్భిరస్తాదజనిష్టాస్య భగందరాఖ్య
రోగః. ౨. అచికిత్స్యభగందరాఖ్యరోగప్రసరచ్ఛోణితపంకిలస్వశా
ట్యాః, అజగుప్సవిశోధనాదిరూపాం పరిచర్యామకృతాస్య తోట
కార్యః. ౩. భగందరవ్యాధినిషీడితం గురుం నిరీక్ష్య శిష్యాస్సమబో
ధయం శ్చనైః, నోపేక్షణీయో భగవన్తహమయస్తవీడితశ్శత్రు
రినర్థి మాఘ్నయాత్. ౪. మమత్వహనాద్భవతా శరీరకే న గణ్యతే

విపం దిగ్విజయకాతుకం ప్రతిపాద్య కారదాషీతవాసం సపరికరం నిరూపయితు
మారభతే—అథానుత్తమం మాంత్రికమభినవగుప్తం యతిశేఖరో యస్మిన్కాలే
జితవాంస్తస్మిన్కాలే స తు పరాజితో హతమనా యతివిషయ మపగోరణం వధోద్య
మం కృతవాక్-ద్రుతవి. ౧. స మూఢబుద్ధిః ప్రయాథారోష౭భినవగుప్తస్తదనంతరం
యతిశేఖరమభిచచారాభిచారికం కర్త కృత్యాం కృతవాక్, అస్తాదభిచారాదస్య
శ్రీశంకరస్య వైద్యైరచికిత్స్యతమో భగందరాఖ్యో రోగః ఆజనిష్ట-వసంతమాలికా.
౨. అచికిత్స్యైవ భగందరాఖ్యరోగేణ ప్రసరత్ శోణితస్య పంకేన వ్యాప్తాయా
ఆచార్యశాట్యాః అజగుప్సపరిశోధనాదిరూపాం సేవాం తోటకార్యః కృతవాక్.
౩. హే భగవన్తహరోగస్తూపేక్షణీయో న భవతి నో చేదషీడితశ్శత్రుర్యథా
బుద్ధిమాప్నోతి తథా పృథ్విం ప్రాఘ్నయాత్ - ఉ. ౪. యద్యపి శరీరకే మమత్వహ

వ్యాధికృతార్థిరీదృశీ, పశ్యంత ఏవాంతికవర్తినో వయం భృశాతురా
స్త్వస్సహసా వ్యథాసహాః. ౧. చికిత్సకా వ్యాధినిదానకోవిదాస్సంప్ర
చ్ఛనీయా భగవన్నితస్తతః, ప్రత్యక్షవత్సంప్రతిసంతి పూరుషా జీవా
తువేదే గదితార్థసిద్ధిదాః. ౬. ఉపేక్షమాణే ౭పి గురావనాస్థయా
శరీరకాదా సుఖమాత్మనీశ్వరైః, నోపేక్షణీయం గురుదుఃఖదృశ్విభి
ర్దుఃఖం వినేయైరితి శాస్త్రనిశ్చయః. ౭. స్వస్థే భవత్పాదసరోరుహద్వయే
స్వస్థా వయం యస్తధుపాయవృత్తయః, తస్మాద్భవేత్తావకవిగ్రహో
యథా స్వస్థస్తథా వాంఛతి పూజ్య నో మనః. ౮. వ్యాధిర్ని జన్తాం
తరపాపపాకో భోగేన తస్మాత్ క్షపణీయ ఏషః, అభుజ్యమానః పురుషం
న ముంచేజ్జన్తాంతరే ౭పీతి హి శాస్త్రవాదః. ౯. వ్యాధిర్ద్విధా ౭సౌ
కథితో హి విద్భిః కర్తోద్భవో ధాతుకృతస్తథేతి, ఆద్యక్షయః కర్తృణ
ఏవ లీనాచ్ఛిక్షేత్సయా స్యాచ్చరమోదితస్య. ౧౦. సంక్షీయతాం కర్తృణ
ఏవ సంక్షయాద్వ్యాధిః ప్రవృత్తో న చికిత్స్యతే మయా, పతేచ్ఛరీ

నాత్ భవతా ఏవంవిధాపి రోగకృతా పీడా న గణ్యతే తథాపి సమీపవర్తినః శిష్యా
వయం పశ్యంత ఏవ సహసా వ్యథా ౭సహా భృశార్తాః స్తవః. ౧. తర్హి కిం కర్తవ్య
మితి తత్రాచుశ్చిక్షేత్సకా ఇతి. సంప్రతి జీవాతువేదే జీవనాషధవేదే వైద్యకశాస్త్రే.
“జీవాతురస్త్రియాం భక్తే జీవితే జీవనాషధ” ఇతి మేదిసి. గదితార్థసిద్ధిదాః పురుషాః
ప్రత్యక్షవత్సంతి. ౬. నను యథా మయోపేక్ష్యతే తథా భవద్భిరప్యపేక్షణీయ
మిత్యాశంక్యాహుశ్శరీరకాదావనాస్థయా గురావాత్మని సుఖముపేక్షమాణే సత్యసి
గురుదుఃఖదర్శిభిస్సమస్తైశ్చైవైరోపేక్షణీయమితి శాస్త్రనిశ్చయః. ౭. కించ స్వస్థే
భవత్పాదసరోజద్వంద్యే వయం స్వస్థాః యత్ర పాదసరోరుహద్వయేభ్రమరాణాం
వృత్తిర్యేషాం తస్మాత్తావకవిగ్రహో యథా స్వస్థో భవేత్తథా హే పూజ్య, అస్తాకం
మనో వాంఛతి-ఇన్ద్ర)వంశా. ౮. ఏవం శనైర్బోధిత ఆచార్య ఉవాచ—హి యస్మా
ద్రోగో జన్తాంతరపాపస్య పాకస్తస్మాదేష భోగేన నాశనీయా హి యతశ్చాభుజ్య
మానఏవ పురుషం జన్తాంతరే ౭పి న త్యజేదితి శాస్త్రవాదః. ఉప. ౯. నస్వేపం తర్హి
చికిత్సాశాస్త్రవైయ్యర్థ్యమితి చేత్తత్రాహ—విద్వద్భిరసౌ వ్యాధిః ద్విప్రకార ఏవ
కథితః-కర్తోద్భవో, వాతాదిధాతుభిః కృతశ్చ. తత్ర కర్తృణో లీనాదేవాద్యస్య క్షయః
చరమోత్తస్య చికిత్సయా క్షయస్సాన్యితే. ౧౦. తర్హి ధాతుకృతత్వాచ్ఛిక్షేత్సయా
నాశనీయ ఇతి చేత్తత్రాహ - ఆయం ప్రవృత్తో వ్యాధిః కర్తృణ ఏవ సంక్షయాత్సంక్షీ

రం యది తన్నిమిత్తతః పతత్వవశ్యం న విభేమి కించన. ౧౧. సత్యం
గురో తే న శరీరలోభః స్పృహఃఖతా న స్తు చిరాయ తస్మై, త్వజ్జీవ
నేనైవ హి జీవనం నః పాథశ్చరాణాం జలమేవ తద్ధి. ౧౨. స్వయం
కృతార్థాః పరతుష్టి హేతోః కుర్వంతి సంతో నిజదేహరక్షామ్, తస్మా
చ్ఛరీరం పరిరక్షణీయం త్వయా ౭పి లోకస్య హితాయ విద్వత్. ౧౩.
నిర్బంధతో గురువరః ప్రదదావనుజ్ఞాం దిగ్భ్యో భిషగ్వరసమానయ
నాయ తేభ్యః, నత్వా గురుం ప్రతిదిశం ప్రయయుః ప్రహృష్టాః
శిష్యాః ప్రవాసకుశలా హరిభక్తిభాజః. ౧౪. ప్రాయో నృపం కవి
జనా భిషజో వదాన్యం విత్తార్థినః ప్రతిదినం కుశలా జుషంతే, తస్మా
దమీ నృపపురేషు నిరీక్షణీయా ఇత్యేవ చేతసి మనోరథమాదధానాః.
౧౫. తే ౭తీత్య దేశాన్ బహుళాన్ స్వకార్యసిద్ధ్యై క్వచిద్రాజపురే
భిషగ్భిః, అవాప్య సందర్శనభాషణాని సమానయంతా గురువర్య
పార్శ్వమ్. ౧౬. తతో ద్విజేంద్రైర్నిజసేవకైస్తాన్ సంతోషితాం
త్వాభిమతార్థదానైః, యదత్ర కర్తవ్యముదీర్యతాం తత్కుర్త స్వ
శక్త్యైతి వదాన్ జగౌ సః. ౧౭. ఉపగుదం భిషజః పరిబాధతే గద
ఉదేత్య తనుం తనుమధ్యగః, యదిదమస్య విధేయమిదం ధ్రువం వదత

యతాం మయా నైవ చికిత్స్యతే తస్మి రోగవశాచ్ఛరీరం పతిష్యతీత్యాశంక్యాహ—
యది తన్నిమిత్తశ్శరీరం పతేత్తస్మి ఆవశ్యం పతతు తత్పతనాత్కించిదపి న విభేమి.
౧౧. ఏవముక్తాశ్శిష్యాః ప్రాహుర్దై గురో సత్యం తవ శరీరలోభో నాస్తి తథా ౭వ్య
స్తాకం తదర్థం చిరాయ చిరకాలం తత్థినితయే స్పృహఃఖతా ౭స్తి. హి యస్మా త్తవ
జీవనేన నో జీవనం. హి యతో జలచరాణాం జలమేవ తత్ జీవనం. ౧౨. భవత్సేవం
తథా ౭పి మయా నిజదేహరక్షా కిమితి కర్తవ్యేత్యాశంక్యాహుః—స్వయమితి. ౧౩.
ఏవం శిష్యాణామగ్రహేద్గురువరో దిగ్భ్యో వైద్యవరాణాం సమానయనార్థం తేభ్య
శ్శిష్యేభ్యో ౭నుజ్ఞాం ప్రదదౌ-వ. ౧౪. వదాన్య ముదారం జుషంతే సేవంతే. ౧౫.
గురువర్యసమీపం తాన్ భిషజః సమానీతపంతః-ఉ. ౧౬. తతో నిజసేవకై స్వాభిమ
తార్థదానైస్సంతోషితాన్ యదత్ర కర్తవ్యం తత్కథ్యతాం స్వశక్త్యా కుర్త ఇతి భాష
మాణాస్తా న్గురువరో జగౌ. ౧౭. యదువాచ తదాహ—హేభిషజో గుదసమీపే
తనుమధ్యగో గదో రోగ ఉదేత్య శరీరం పరిబాధతే, యదిద మస్య రోగస్య విధేయ

రోగతమ స్తిమిరారయః. ౧౮. చిరము పేక్షితవానహమేతకం దురితజో
 ౭యమితి ప్రతిభాతి మే, తదపి శిష్యగణైర్నిరహింస్యహం ప్రహిత
 వాణ భవదానయనాయ తాణ. ౧౯. నిగదితే మునినేతి భిషగ్వరా విద
 ధిరే బహుధా గదసత్క్రియాః, న చ శశామ గదో బహుతాపదో
 విమనసః పటవో భిషజో ౭భవణ. ౨౦. అథ మునిర్విమన స్త్వసమన్వితా
 నిదమవోచత సిద్ధభిషగ్వరాణ, అటత గేహమగాత్సమయో బహుగ్ద
 మృతే భవతామిత రాయుషామ్. ౨౧. దినచయం గణయన్పథి లోచనః
 ప్రియజనో నివసేద్విరహాతురః, నరపతిర్భవతాం శరణం ధృవం స చ
 విదేశగమం శ్రుతవాన్యది. ౨౨. కుషితవాన్స చ వో వితరేన్నృపః కథిత
 జీవితమక్షతశాసనః, తురగవన్న్యపతిశ్చలమానసో భిషజమన్యమసౌ విద
 ధీత వా. ౨౩. జనపదో విరళో గదహారకైర్భహులరుగ్లజనః ప్రకృతే
 రతః, మృగయతే భవతో భవతాం గృహే గదిజనస్సహితుం గదమ
 క్షమః ౨౪. పితృకృతా జనిరస్య శరీరిణస్సమవసం గదహారిషు తిష్ఠతి, జనిత
 మప్యఫలం భిషజం వినా భిషగసౌ హరిరేవ తనూభృతః. ౨౫. యదు

మాషధం తదిదం ద్రువమప్యభిచారి వదత. యతో రోగతమ స్తిమిరారయః. ద్రుతవి.
 ౧౮. న స్వేపంభూతో రోగ ఏతావత్కాలం కిమిత్య పేక్షితస్తత్రాహ-చిరమితి. తదపి
 తథా ౭పి శిష్యగణైరహం నిరహింసి అత్యాగ్రహేణ నియోజితత్వాద్ధింశితః. ౧౯.
 ఇత్యేవం మునినా కథితే సతి వైద్యవరా రోగస్య సత్క్రియాః బహుధా విదధిరే. ౨౦.
 ఇతో గేహమటత గచ్ఛత. యతో రోగహరణార్థం ఇత ఆగతానాం భవతాం కాలా
 మహానగాల్. ౨౧. అవశ్యమేవ భవద్భిర్గంతవ్యమిత్యనుశయేనాహ—విరహాతురః
 ప్రియజనః పథి లోచనో దినసముదాయం గణయన్నివసేదితి సంభావనాయాం లిజ్
 కించ నరపతిర్భవతాం ధృవం శరణం స చ భవతాం విదేశగమనం యది శ్రుతవాణ్.
 ౨౨. తదా కుషితస్సన్నృపః కథితం జీవితం ప్రతిజ్ఞాతాం జీవికాం యుష్మభ్యో న ద
 ద్యాత్. యతో ౭క్షతశాసనః. యద్వా యస్తాదశ్వవన్న్యపతిశ్చలమానసస్తతో
 ౭సావన్యం వైద్యం విదధీత. ౨౩. కించ రోగహరకైర్విరళో రహితో జనపదః స్వభా
 వాదేవ బహులం రుగ్లాః జనా యన్తిక్ అతో రోగిజనో రోగం సహితుమనమర్థో
 భవతాం గృహే భవతో విచినుతే. ౨౪. జనిర్జన్మ అవసం పాలనం తస్తాదసౌ
 వైద్యః శరీరభృతో విష్ణురేవ తద్వదుపాసనీయం ఇత్యర్థః. ౨౫. ఏషముక్తా భిషజః

దితం భవతా వితథం న త త్తదపి న క్షమతే ప్రజితుం మనః, సురభువం
ప్రవిహాయ మనుష్యగాం ప్రజితుమిచ్ఛతి కోఁ ౭త్ర నరస్సుధీః. ౨౬.
ఇతి నిగద్య యయుర్భిషజాం గణా విమనసః పటవోఁ ౭పి నిజాన్
గృహాన్, అథ మునిర్విజహన్తమతాం తనాఁ గురువరో గురుదుఃఖ
మసోఢ సః. ౨౭. ప్రథితైరవనాఁ పరస్సహస్రైరగదంకారచయై
రథా ౭చికిత్సేన్య, ప్రబలే సతి హా భగందరాభ్యే స్తరతిస్త స్తరశాసనం
మునీంద్రః. ౨౮. స్తరశాసనశాసనాన్నియుక్తా ద్విజవేషం ప్రవిధాయ
భూమిమాప్తా, ఉపసేదతురశ్వినా చ దేవా సుభుజౌ సాంజనలో
చనౌ సుపుస్తా. ౨౯. యతివర్య చికిత్సితుం న శక్యా పరకృత్యాజని
తా హి తే రుగేషా, ఇతి తం స ముదీర్య యోగివర్యం విబుధౌ తౌ
ప్రతిజగ్గతుర్యథాగతమ్. ౩౦. తదను స్వగురో ర్గదాపను త్యై పర
మంత్రం తు జజాప జాతమన్యుః, ముహూర్వార్యపదేన వార్యమాణో
౭వ్యరివర్గే ౭వ్యసుకంపినా ౭బ్జపాదః. ౩౧. అమునై వ తతో గదేన
నీచః ప్రతియాతేన హతో మమార గుప్తః, మతిపూర్వకృతో మహాను
భావే ౭వ్యనయః కస్య భవేత్సుఖోపలభ్యై. ౩౨. స్వస్థస్సో ౭యం

ఉఃమః-భవతా యత్కథితం తన్నిత్యా న భవతి తథా ౭సి గంతుం మనో న క్షమతే
యతో దేవభూమిం ప్రవిహాయ మనుష్యభూమిం గంతుం సుధీర్షరోఁ ౭త్ర జగతి
క ఇచ్ఛతి న కోఁ ౭సీత్యర్థః. ౨౬. ఇతి నిగద్యైవముక్త్యా. ౨౭. భూమా ప్రథితై
స్సహస్రైరప్రదప్యధికైరపధకారసమూహైర్భగందరాభ్యే ప్రబలే. హేతీతి ఖేదే. అచి
కిత్సేన్య సతి మునీంద్రశ్రీశంకరాచార్యః కామశాసనం మహాదేవం స్తరతిస్త-వ.
మా. ౨౮. స్త్రుతమహాదేవాజ్ఞయా నియుక్తా దేవావశ్వినీకుమారౌ ద్విజవేషం ప్రవి
ధాయ భూమిం ప్రాప్తౌ సుభుజౌ సాంజనలోచనౌ సుపుస్తకయుక్తౌ మునీంద్ర
సమీపే వివిశతుః. ౨౯. ఉపవిశ్య యదూచతుస్తదాహ—భో యతివర్య, యైషా తే
రుక్ రోగః చికిత్సితుం న శక్యా హి యస్తాత్పరకృత్యా ఉత్పాదితా, ఇతి తం యోగి
వర్యం సముదీర్య తౌ దేవా యథాగతం ప్రతిజగ్గతుః. ౩౦. తదనంతరం జాతకోపః
శత్రువర్గే ౭వ్యసుకంపినా ఆర్యపాదేనా ౭చార్యేణ ముహూర్వార్యమాణోఁ ౭సి పద్మ
పాదస్సర్వగురో రోగస్య నాశాయ పరం వస్త్రం తు జజాప. ౩౧. తతః కిం వృత్త
మిత్యాకాంక్షాయామాహ—అమునై వేతి. ప్రతియాతేన ప్రతిప్రాప్తేన. ౩౨. స్వస్థః.

బ్రహ్మ సాయం కదాచిద్ధ్యాయన్తంగాపూరసంగార్ద్రవాతైః, ఆగ
చ్ఛంతం నైకతే ప్రత్యగచ్ఛద్యోగీశానం గౌడపాదాభిధానమ్.

33. పాణౌ ఘల్లశ్వేతపంకేమహశ్రీమైత్రీపాత్రీ భూతభాసా ఘటేన,
ఆరాద్రాజత్కైరవానందసంధ్యా రాగారక్తాంభోదలీలాం దధానమ్.

34. పాణౌ శోణాంభోజబుద్ధ్యా సమంతాద్భ్రామ్యద్భ్రంగీమండలీ
తుల్యకుల్యామ్, అంగుల్యగ్రాసంగిరుద్రాక్షమాలా మంగుష్ఠాగ్రేణాస

కృద్భ్రామయంతమ్. 35. ఆర్యస్యాథో గౌడపాదస్య పాదావభ్య
ర్ఘ్విసౌ శంకరః పంకజాభౌ, భక్తిశ్రద్ధా సంభ్రమాక్రాంతచేతాః

ప్రహ్వస్తస్థావగ్రతః ప్రాంజలిస్త్వ. 36. సింహన్నేనం ఊరవారా
శివీచీ సాచివ్యాయాసన్నయత్యైః కటాక్షైః, దంతజ్యోతస్సదంత

రాశ్చాపి కుర్వన్నాశాః సూక్తిం సందధే గౌడపాదః. 37. కచ్చి
త్సర్వాం వేత్సి గోవిందనామ్నో హృద్యా విద్యాసంసృద్ధా రకృద్భ్యా,

కచ్చిత్తత్త్వం తత్త్వమానందరూపం నిత్యం సచ్చిన్నిర్మలం వేత్సి వేద్యమ్.
38. భక్త్యా యుక్తాస్సానురక్తా విరక్తాశ్చాంతా దాంతాస్సంతతం

సోఽయం శ్రీశంకరాచార్యః నైకతే సాయంకాలే బ్రహ్మధ్యాయన్ సకంగాపూరే
జాల్మైర్వాయుభిస్సహగచ్ఛంతం యోగీశం గౌడపాదసంజ్ఞం ప్రత్యబుధ్యత. శాలి.

33. తమేవ వర్ణయతి-పాణౌ హస్తే ప్రఘల్లితస్య శ్వేతకమలస్య యా శ్రీస్తయా
యా మైత్రీ తస్యాః పాత్రీ భూతా భాః కాంతిర్యస్య తేన ఘటేన కమండలునా ఆరా

ద్రాజత్కైరవస్య సితపఙ్కజస్యానందో యస్య తస్య సన్ధ్యారాగేణాసమంతాద్రక్తస్య
పయోదస్య చ లీలాం దధానమ్. 34. పునశ్చ హస్తే శోణపద్మబుద్ధ్యా సమంతాద్భ్రా

మ్యంతీనాం భ్రమరీణాం మండలీ తత్తుల్యకులార్థవాం తత్సదృశాం అంగుల్యగ్రాసంగి
రుద్రాక్షమాలాం పునఃపునః భ్రామయంతమ్. 35. అథో అనంతరమార్యస్య గౌడపా

దస్య పంకజాభౌ పాదావసౌ శంకరోఽభ్యర్చ్య భక్తిశ్రద్ధాభ్యాం యస్సంభ్రమ
స్తేన తైర్వాక్రాంతచిత్తో నమ్రాభూతో అగ్రతః ప్రాంజలిస్సన్నవత్సే. 36. ఏనం

శంకరం ఊరవారిరాశినాదృశ్యాయాసన్నయత్యైః ప్రాప్తయత్యైః కటాక్షైః సింహ
దంతజ్యోతస్సదంతా దస్తరా వ్యాప్తా ఆశా దిశా దిశోఽపి ధవళీకుర్వన్ సుష్ఠాక్తిం

సందధే. 37. తామేవ దర్శయతి-కచ్చిదితి ప్రశ్నే. సంసారోద్ధారకారణీభూతా
హృదయస్య ప్రియా యా గోవిందనామ్నో విద్యా తాం సర్వాం వేత్సి జానాసి

సచ్ఛాస్త్రప్రసిద్ధం నిత్యం సచ్చిదమలం వేద్యం తత్త్వం త్వం కచ్చిద్వేత్సి. 38. భక్త్యా

శ్రద్ధధానాః, కచ్చిత్తత్త్వజ్ఞానకామా విసీతాశ్శుశ్రూషస్తే శిష్యవర్యా
గురుం త్వామ్. ౩౯. కచ్చిన్నిత్యాశ్శత్రవో నిష్ఠితాస్తే కచ్చిత్ప్రిప్రా
స్సద్గుణాశ్శాంతిపూర్వాః, కచ్చిద్యోగస్సాధితో ఒష్ఠాంగయుక్తః కచ్చి
చ్చిత్తం సాధు చిత్తత్వగం తే. ౪౦. ఇత్యద్వైతాచార్యవర్యేణ తేన
ప్రేక్షా పుష్టశ్శంకరస్సాధుశీలః, భక్తుద్రేకాద్బాష్పపర్యాకులాక్షో
బధ్నన్తూర్ధ్వంజలిం వ్యాజహార. ౪౧. యద్యత్పృష్టం సుష్టమాచార్య
పాదైస్తత్తత్సర్వం భో భవిష్యత్సవశ్యమ్, కారుణ్యాభ్యః కల్పయుష్మ
త్కటాక్షైర్దృష్టస్యాహుర్దుర్లభం కిన్న జంతోః. ౪౨. మూకో వాగ్మీ
మందగీః పండితాగ్ర్యః పాపాచారః పుణ్యనిష్ఠేషు గణ్యః, కామాసక్తః
కీర్తిమాన్నిస్సృహాణామార్యాపాంగాలోకతః స్యాత్క్షణేన. ౪౩. లేశం
వాపి జ్ఞాతుమిష్టే పుమాన్తస్సీమాతీతస్యాద్య యుష్మన్తహిమ్నః, తుష్టా
ఒత్యంతం తత్త్వవిద్యోపదేష్టా జాతస్సాక్షాద్యస్య వైయాసకీస్సః. ౪౪.
ఆజానాత్తజ్ఞానసిద్ధం యమారాదౌదాసీన్యాజ్జాతమాత్రం వ్రజంతమ్,

సేవయా యుక్తాః స్వస్తింస్వయి స్వాత్మని వా ఒసురక్తా విషయేషు విరక్తా వశీకృ
తాంతరింద్రియా జితబాహ్యకరణా నిరంతరం శ్రద్ధావంతస్తత్త్వజ్ఞానాభిలాషా విన
యం ప్రాప్తాశ్శిష్యవర్యాః కచ్చిత్త్వాం గురుం సేవంతే. ౩౯. నిత్యాశ్శత్రవః
కామాద్యాః యమనియమానసప్రాణాయామప్రత్యాహరణాధ్యానసమాధిసంజ్ఞకై
రప్తభిరంగైర్భుక్తస్సాధుచిత్తత్వగం సమ్యక్చైతన్యతత్త్వవిషయమ్. ౪౦. బాష్పపర్యా
కులే పరివ్యాప్తే ఒక్షిణీ యస్య. ౪౧. హే భగవన్నాచార్యపాదైర్భుద్భుత్పృష్టం
తత్తత్సర్వమవశ్యం సుష్టం భవిష్యతి. యస్తాత్కారుణ్యసముద్రస్య కలైస్సదృశై
ర్భవత్కటాక్షైర్దృష్టస్య జంతోః కింను దుర్లభం కిమపి దుర్లభం నేత్యాహుః. ౪౨.
ఏతదేవోపపాదయతి - భవద్విధానామార్యాణాం కటాక్షావలోకాత్ తుణమాత్రేణ
మూకో వాగ్మీ స్యానేవమగ్రే ఒపి. నిస్సృహాణాం మధ్యే కీర్తిమాన్. ౪౩. సీమా
తీతస్య భవన్తహిమ్నా లేశం వాపి జ్ఞాతుమద్య కః పుమాన్ సమర్థో న శో ఒపీ
త్యర్థః. కుత ఇతి చేతత్రాహ—యస్య భవతః. స అతిప్రసిద్ధో వ్యాససూనుశ్శుకా
చార్యోఒత్యంతం తుష్టో భూత్వా సాక్షాత్స్వయమేవ విద్యోపదేష్టా జాతో ఒత
ఇత్యర్థః. ౪౪. వైయాసకీ రితుక్త్యా వ్యాసపుత్రత్వేనైవ తస్య శ్రైష్ఠ్యం నాప్యపితు
స్వతో ఒపీత్యాశయేన తం వర్జయతి—యం జన్తత ఏవాత్తజ్ఞానసిద్ధ మౌదాసీన్యేనారా

ప్రేమావేశాత్ పుత్రపుత్రేతి శోచన్పారాశర్యః పుష్కతోఽనుప్రపేదే. ౮౫. యశ్చాహూతో యోగభాష్యప్రణేత్రా పిత్రా ప్రాప్తస్సప్రసం చైకభావమ్, సర్వాహంతాశీలనాద్యోగభూమేః ప్రత్యాక్రోశం ప్రాత నోద్వృక్షరూపః. ౮౬. తత్తాదృక్షజ్ఞానపాథోధియుష్మత్పాదదద్వంద్వం పద్మసాహార్దహృద్యమ్, దైవాదేతద్దీనదృగ్గోచరం చేద్భక్తనైతద్భాగ ధేయం హ్యమేయమ్. ౮౭. ఇత్యాకర్ణ్యాథాబ్రవీద్దాడపాదో వత్స శ్రుత్వా వాస్తవాంస్తద్విద్దుఃకౌఘాః, ద్రష్టుం శాంతస్వాంతవంతం మమ త్వాం గాఢోత్కంఠాగర్భితం చిత్తమాసీత్. ౮౮. కృతాస్త్యయా భాష్యముఖా నిబంధా మత్కూరికావారిజనుస్సుఖార్కాః, శ్రుత్వేతి గోవింద ముఖాత్ప్రేమాప్య దృగధ్వనీనోఽస్మి తవాద్య విద్యుత్. ౮౯. ఇతిస్ఫుటం ప్రోక్తవతే విసీత సోఽశ్రావయద్భాష్యమశేషమస్తే, విశిష్య మాండుక్యగభాష్యయుగ్మం శ్రుత్వా ప్రహృష్యన్నిదమబ్రవీత్తమ్. ౯౦. మత్కూరికాభావవిభేదితాదృక్షాండుక్యభాష్యశ్రవణోత్థవార్షః,

త్సమిపాద్ధూరం వా జాతమాత్రం వ్రజంతం ప్రేమావేశాత్పుత్రపుత్రేతి శోచన్స రాశరనందనో వేదవ్యాసః పుష్కతోఽనుప్రపేదే. అవైదిక ఇతి శబ్దే పరే ప్లుతోఽఘ్రతవత్సాన్విదిత్యర్థకేనాప్లుతపదుపస్థిత ఇతి సూత్రేణాప్లుతవత్సాత్సన్వరసంధిః. ౮౫. యశ్చ యోగభాష్య ప్రణేత్రా పిత్రా ఆహూత సర్వాహంభావశీలనాద్యోగభూమేః ప్రసంచైకభావం ప్రాప్తః స పుష్కరూపః ప్రత్యాక్రోశం ప్రాతనోత్. తథాచోక్తం. "యం వ్రవ్రజంతమనుపేతమపేతకృత్యం ద్వైపాయనో విరహకాతర ఆజుహవ, పుత్రేతి తస్తయతయా తరవోఽభినేదుస్తం వ్యాససూనుముపయామి గురుం మునీ నా"మితి. యోగమాహాత్మ్యేన గమనాగమనయోః సంభవాత్పరీక్షిదుపదేష్టృత్వపద్దాడ పాదోపదేష్టృత్వమపి న విరుధ్యత ఇతి ద్రష్టవ్యమ్. ౮౬. తత్తస్మాదేవం విధస్య జ్ఞాన సముద్రస్య భవతః కమలస్య సాహార్దేన సాదృశ్యేన హృద్యమేతత్పాదదద్వంద్వం దైవాద స్తద్విధదీనదృష్టివిషయభూతం యది స్వాత్మ్యై వితద్భక్తసాప్రమేయం భాగ్యమ్. ౮౭. శాంతమనస్వంతం త్వాం ద్రష్టుం అత్యంతోత్కంఠాగర్భితం మమ మానసమాసీత్. ౮౮. కించ మత్కృతకారికాజ్ఞసుఖసూర్యాః భాష్యాదయో నిబంధాస్త్యయా కృతా ఇతి గోవిందముఖాచ్ఛృత్వా హర్షం ప్రాప్యాద్య హే విద్యుత్ తవ దృష్టిమార్గోఽస్మి. ౮౯. మాండుక్యగతం భాష్యయుగ్మం శ్రుతిభాష్యం గాడపాదీయకారికాభాష్యం చేత్యర్థః. ౯౦. యదువాచ - తదేవాహ - మత్కూరికాభావవిభేదిన్స్తాదృశయో

దాతుం వరం తే విదుషాం వరాయ ప్రోత్సాహయత్యాశు వరం వృ
ణీష్వ. ౧౧. స ప్రాహ పర్యాయశుకర్షిమీక్ష్య భవంతమద్రాక్షమతి
ష్యపూరుషమ్, వరః పరః కోఽస్తి తథాఽపి చింతనం చిత్తత్వగం
మేఽస్తు గురో నిరంతరమ్. ౧౨. తథేతి సోఽంతర్ధిమసాస్తమోహే
గతే చిరంజీవిమునావథాసౌ, వృత్తాంతమేతం స ముదాశ్రవేభ్యస్సం
శ్రావయంతాం క్షణదామనైషీత్. ౧౩. అథ ద్యునద్యాముషసి క్ష
మింద్రో నిర్వర్త్య నిత్యం విధివత్స శిష్యైః, తీరే నిధిధ్యాసనలాలసో
ఽభూదత్రాంతరేఽశ్రూయత లోకవార్తా. ౧౪. జంబూద్వీపం శస్యతే
ఽస్యాం పృథివ్యాం తత్రాప్యేతన్నండలం భారతాఖ్యమ్, కాశ్మీరాఖ్యం
మండలం తత్ర శస్త్రం యత్రాస్తేఽసౌ శారదా వాగధీశా. ౧౫.
ద్వారైర్యుక్తం మాండవైస్తచ్చతుర్భుద్దేవ్యా గేహం యత్ర సర్వ
జ్ఞపీఠమ్, యత్రారోహే సర్వవిత్సజ్జనానాం నాన్యే సర్వే యత్ప్ర
వేష్టుం క్షమంతే. ౧౬. ప్రాచ్యాః ప్రాచ్యాం పశ్చిమాః పశ్చిమాయాం
యే చోదీచ్యాస్తాముదీచీం ప్రపన్నాః, సర్వజ్ఞాస్తం ద్వారముద్ఘాట

ర్తాండుక్యభావ్యయః శ్రవణోత్థితో హర్షః విదుషాం మధ్యే శ్రేష్ఠాయ తుభ్యం వరం
దాతుం ప్రోత్సాహయతి తస్మాచ్ఛీఘ్రం వరం వృణీష్వ. ఇంద్ర. ౧౧. ఏవం వరగ్రహ
ణాయ ప్రేరితస్స శ్రీశంకరః ప్రాహ—భవంతం పర్యాయేణ రూపాంతరేణోపలక్షితం
శుకర్షిం శుకర్షేః పర్యాయమితి వా. సర్వాత్సనా శుకర్షితుల్యమీక్ష్య భగవంతమకలి
పూరుషం త్రియుగం పరమాత్మానం విష్ణుమేవాహమద్రాక్షమతోఽస్తాత్పరో వరఃకోఽస్తి
కోఽసి నాస్తి. తథాపి హేగురో మే చింతనం సదైవ చైతన్యతత్త్వవిషయమస్మితి వరం
దేహీత్యర్థః. ఉ. ౧౨. తథేతి. స గౌడపాదః ప్రాహేత్యనుకృప్య సంబంధనీయం. అథాపా
స్తమోహే చిరంజీవిమునావంతర్ధిం గతే సతి అసౌ ఏతం వృత్తాంతం శిష్యేభ్యో ముదా
సంశ్రావయంతాం రాత్రిమనైషీత్. ౧౩. అథ ప్రాతఃకాలే శ్రీశంకరః శిష్యైస్సహ
నిత్యకర్తవ్యం గంగాయాం విధివత్సంపాద్య తస్మాస్తీరే నిధిధ్యాసనలాలసోఽభూ
దేతస్త్వీన్నంతరే లోకవార్తాఽశ్రూయత. ౧౪. తామేవాహ—జంబూద్వీపమితి.
శాలి. ౧౫. మంటవసంబంధిభిః చతుర్భిః ద్వారైర్యుక్తం తస్యా దేవ్యా గేహం యస్మి
న్గేహే సర్వజ్ఞపీఠం యత్రారోహే సతి సజ్జనానాం మధ్యే సర్వజ్ఞో భవతి సర్వజ్ఞా
దన్యే సర్వేఽపి యద్యేహం ప్రవేష్టుమసి న క్షమంతే. యద్వా యదేవంభూతం
తద్దేవ్యా గేహమిత్యన్వయః. ౧౬. దాక్షాః దాక్షిణ్యాశ్చాః సింధం తత్ ద్వారం నోద్ధా

యంతో దాక్షా నద్ధం నో తదుద్ధాటయంతి. ౫౭. వార్తాముపశ్రుత్య
స దాక్షీణాత్యో మానం తదీయం పరిమాతుమిచ్ఛన్, కాశ్చీరదే
శాయ జగామ హృష్టశ్రీశంకరో ద్వారమపాపరితుమ్. ౫౮.
ద్వారం పినద్ధం కిల దాక్షీణాత్యం న సంతి విద్వాంస ఇతీహ దాక్షాః,
తాం కింపదంతీం విఫలాం విధాతుం జగామ దేవీనిలయాయ హృష్యన్.
౫౯. వాదివ్రాతగజేంద్రదుర్తదఘటాదుర్గర్వసంకర్షణ శ్రీమచ్ఛంకరదేశి
కేంద్రమృగరాడాయాతి సర్వార్థవిత్, దూరం గచ్ఛత వాదిదుశ్శత
గజాస్సంన్యాసదంష్ట్రాయుధో వేదాంతోరువనాశ్రయస్తదపరం ద్వైతం
వనం భక్షతి. ౬౦. కరటతటాంతవాస్తవమదసౌరభసారభరస్థలదళిసంభ్ర
మత్కలభకుంభజృంభితబలః, హరిరివ జంబుకానమదదంతగజాన్ కుజనా
నపిఖలునాక్షిగోచరయతీహ యతిర్హతకాన్. ౬౧. సంశ్రావయన్నధ్వని
దేశికేంద్రశ్రీదక్షిణద్వారభువం ప్రవేదే, కవాటముద్ధాట్య నివేష్టు
కామం ససంభ్రమం వాదిగణో న్యరొత్సీత్. ౬౨. అథాబ్రవీద్వాది
గణస్సదేశికం కిమర్థమేవం బహుసంభ్రమక్రియా, యదత్ర కార్యం

టయంతి. ౫౭. తస్యా వార్తాయా ఇదం ప్రమాణం మాతుం ఇదం మానం నవేతి
నిశ్చేతుమిచ్ఛన్ తద్ద్వారముద్ధాటయతుం కాశ్చీరదేశాయ జగామ. ౫౮. కిలేతి
ప్రసిద్ధం దాక్షీణాత్యం ద్వారం పినద్ధం యత ఇహ భూమా దాక్షీణాత్యా విద్వాంసో
నైవ సంతీతి కింపదంతీం జనశ్రుతిం విఫలాం విధాతుం జగామ. ఆ. ౫౯. వాది
సమూహో ఏవ గజేంద్రాస్తేషాం దుర్తదఘటానాం యో గర్వస్తం సమ్యక్ కర్వతీతి
తథా స చాసౌ శ్రీమచ్ఛంకరదేశికేంద్రలక్షణో మృగేంద్రః సర్వార్థవిదాయాత్యతో
హే వాదిదుశ్శతగజా దూరం గచ్ఛత. కిం కరోతీతి చేత్సన్నాసలక్షణదంష్ట్రాయుధో
వేదాంతలక్షణబ్రహ్మనాశ్రయో వేదాంతాదన్యత్ ద్వైతప్రతిపాదకం శాస్త్రల
క్షణం వనం భక్షితీత్యధ్వని సంశ్రావయన్నితి వ్యవహితేనాన్వయః - శా. ౬౦.
కరటతటాంతా ద్దజగండతటప్రాంతభాగా దుద్వమితమదసౌరభసారభరేణ స్థలద్విః
అభిభిః సంభ్రమతి గజకుంభే జృంభితం బలం యస్య స సింహో యథా యుద్రాన్
స్యుగాలాన్ మదదస్తవర్జితాన్ గజాంశ్చ నాక్షి గోచరయతి నప్రతి గణయతి
తథేహ లోకే యతిః నిదితాన్ కుత్సితజనానపి నాక్షి గోచరయతి న గణయతి
'యది భవతో నజాభజజలాగురుర్నృటకం'. ౬౧. ఇత్యేవంమార్గే సంశ్రావయన్
దేశికేంద్ర శ్రీదక్షిణద్వారభూమిం ప్రాప్తవాన్. తతః కవాటముద్ధాట్య ప్రవేష్టు
కామం ససంభ్రమం తం వాదిగణో నిరోధితవాన్-ఉ. ౬౨. అథ. నిరోధనానంతరం

తదుదీర్యతాం శనైర్న సంభ్రమః కర్తుమలం తదీప్సితమ్. ౬౩. యః
కశ్చిదేత్యేతు పరీక్షీతుం చేద్వేదాఖిలం నావిదితం మమాణు, ఇత్థం
భవాన్వక్తి సమున్నతీచ్ఛో దత్వా పరీక్షాం వ్రజ దేవతాలయమ్.
౬౪. షడ్భాసవాదీ కణభుజ్తతస్థః పప్రచ్ఛ తం స్వీయరహస్యమేకమ్,
సంయోగభాజః పరమాణుయుగ్తాజ్ఞాతం హి సూక్ష్మం ద్వ్యణుకం మతం
నః. ౬౫. యత్స్యాదణుత్వం తదుపాశ్రితం తజ్జాయేత కస్తాద్వద సర్వవి
చ్ఛేత్, నో చేత్ప్రభుత్వం తవ వక్తుమేతే సర్వజ్ఞభాషాం విహితాం
కథంతే. ౬౬. యా ద్విత్వసంఖ్యా పరమాణునిష్ఠా సా కారణం తస్య
గతస్య మాత్రా, ఇతీరితే తద్వచనం ప్రపూజ్య స్వయం ని(న్య)వర్తిష్ట
కణాదలక్ష్మీః. ౬౭. తత్రాపి నైయామిక ఆత్మగర్వః కణాదపక్షాచ్చరణా
క్షపక్షే, ముక్తేర్విశేషం వద సర్వవిచ్ఛేన్నో చేత్ప్రతిజ్ఞాం త్యజ సర్వ
విత్త్యే. ౬౮. అత్యంతనాశే గుణసంగతేర్యా స్థితిర్న భోవత్కణభక్ష

స వాదిగణో దేశికమువాచ ఏవం బహుసంభ్రమక్రియా కిమర్థం బహుసంభ్రమస్య
క్రియాకరణం ఇతి వా. యదత్ర కార్యం తత్కథ్యతాం యతస్తదీప్సితం కర్తుం
సంభ్రమస్యమర్థో న భవతి. వంశ. ౬౩. యః కశ్చిత్పరీక్షీతుమాయాతి స కామమాగ
చ్ఛతు యతోఽహమఖిలం వేద అణ్వశి మమావిదితం నాస్తీతి వాదిగణ ఆహ—
అమునా ప్రకారేణ భవాన్ వక్తి చేత్తర్హి హే సమున్నతీచ్ఛో పరీక్షాం దత్వా దేవ
తాలయం వ్రజ-ఇంద్ర. ౬౪. ఏవం శ్రుత్వా పరీక్షాం దాతుమవస్థితం శ్రీశంకరా
చార్యం ప్రతి కణాదమతే స్థితః ఏకం స్వీయం రహస్యం పప్రచ్ఛ తం విశినష్టి-ద్రవ్య
గుణకర్తృసామాన్యవిశేషసమవాయాః షడ్భావా ఇతి వాదీ రహస్యమేవ దర్శయతి
సంయోగభాగినః పరమాణుద్వయాత్సూక్ష్మం ద్వ్యణుకం జాతమితి నో మతమ్. ౬౫.
ద్వ్యణుకాశ్రితం అణుత్వం యత్స్యాత్తత్కస్తాజ్ఞాయేతేతి వద యది త్వం సర్వ
విచ్ఛేత్తవ ప్రభుత్వం వక్తుమేతే తవ శిష్యా రచితాం సర్వజ్ఞభాషాం బ్రువంతి న త్వ
ర్గతః త్వం సర్వజ్ఞోఽసీత్కర్థః. ౬౬. పరమాణుద్వయనిష్ఠా యా ద్విత్వ సంఖ్యా సా తస్య
ద్వ్యణుకగతస్యాణుత్వస్య కారణమితి మాత్రా జ్ఞాతా శ్రీశంకరేణ కథితే సతి తద్వ
చనం ప్రపూజ్య కణాదలక్ష్మీస్వయమేవ నివృత్తిం గతా. ఉ. ౬౭. తదనంతరం
తేషా మధ్యే గౌతమమతాశ్రయ ఆత్మగర్వో నైయామిక ఆహ - కణాదపక్షాద్దాత
మపక్షే ముక్తేర్విశేషం వద. యది త్వం సర్వజ్ఞో నో చేత్సర్వవిత్త్యే ప్రతిజ్ఞాం త్యజ.
౬౮. ఏవముక్త ఆచార్య ఆహ — గుణసంబంధస్యాత్యంతనాశే నభోవద్యాస్థితి
స్సా కణాదపక్షే ముక్తిః తదీయే గౌతమపక్షే తు సా గుణసంబంధతేరత్యంతనాశే నభోవ

పక్షే, ముక్తిస్తదీయే చరణాక్షపక్షే సానందసంవిత్సహితావిముక్తిః. ౬౯. పదార్థభేదస్సుభువన సిద్ధస్తభేత్వరస్సర్వజగద్విధాతా, స ఈశ వాదీత్యుదితే లభినంద్య నైయామికో లపి న్యవృతన్నిరోధాత్. ౭౦. తం కాపిలః ప్రాహ చ మూలయోనిః కింవా స్వతంత్రా చిద ధిష్ఠితా వా, జగన్నిదానం వద సర్వవిత్త్వాన్నో చేత్ప్రవేశస్తవ దుర్లభః స్యాత్. ౭౧. సా విశ్వయోనిర్బహురూపభాగినీ స్వయం స్వతంత్రా త్రిగుణాత్రికా సతీ, ఇత్యేవ సిద్ధాంతగతిస్తు కాపిలీ వేదాంతపక్షే పరతంత్రతా మతా. ౭౨. తతో నదంతో న్యరుధన్సగర్వాం దత్వా పరితౌం ప్రజ థామ దేవ్యాః, బౌద్ధాస్తథా సంప్రథితాః పృథి వ్యాం బాహ్యార్థవిజ్ఞానకళూన్యవాదైః. ౭౩. బాహ్యార్థవాదో ద్వివిధ స్తదంతరం వాచ్యం వివిత్తుర్యది దేవతాలయమ్, విజ్ఞానవాదస్య చ కిం విభేదకం భవంతతాద్భూహి తతః పరం ప్రజ. ౭౪. సౌత్రాంతికో

త్థినితిరానందసంవిత్సహితా ముక్తిరిత్యర్థః. ౬౯. పదార్థ భేదస్తు స్సుభు వన సిద్ధః. కణాదమతే సప్తపదార్థాః. గౌతమమతే తు షోడశ తే. తథా చ కణభిక్షునామత్రం 'ద్రవ్య గుణకర్త సామాన్య విశేషసమవాయాభావాస్సప్త పదార్థాః' తథా గౌతమీయమపి "ప్రమాణప్ర మేయసంశయప్రయోజనదృష్టాంతసిద్ధాంతావయవతర్కనిర్ణయవాదజల్ప వితండాహేత్వాభాసచ్ఛలజాతినీగ్రహస్థానానాం తత్సజ్ఞానాన్నిశ్చేయసాధిగమః" ఇతి. సర్వజగన్నిమిత్తకారణభూత ఈశ్వరస్తథా కణాదపక్షవదేవ ఇత్యుదితే సతి స ఈశవాదీ నైయామికో లపి నిరోధనాన్న్యవృతన్నివృత్తః. ౭౦. తతస్తం సాంఖ్యః ప్రాహ-మూలప్రకృతిః కిం స్వతంత్రా జగత్కారణముత చిదధిష్ఠితేతి. సర్వజ్ఞత్వాత్త్వం వద. నో చేత్ప్రవేశస్తవ దుర్లభస్సాన్యత్. ౭౧. ఏవముక్త ఆచార్య ఆహ - సా విశ్వయోనిస్సత్వరజస్తమోలభిగ్గుణత్రయాత్రికా స్వతంత్రా సతీ బహురూపభాగినీ జగన్నిదానమితి తు కాపిలీ సిద్ధాంతగతిః. వేదాంతపక్షే త్వస్యాః పరతంత్రతా మతా. ౭౨. తతో నదంతో న్యరుధన్నితి. తతస్తదనంతరం తదైవ బాహ్యార్థవిజ్ఞానకళూన్యవాదైః పృథి వ్యాం ప్రథితాః సగర్వాః సౌత్రాంతికవైభాషికయోగాచార్యమాధ్యమికమతావలంబినో జ్ఞాధాః పరితౌం దత్వా దేవ్యా థామ ప్రజేతి నాదం కుర్వంతో నిరోధం కృతవంతః. ౭౩. యది త్వం దేవతాలయం వివిత్తుస్తర్హి ద్వివిధో యో బాహ్యార్థస్తదంతరం త్వయా వాచ్యం విజ్ఞానవాదస్య చ భవతో వేదాంతవాదినో మతాత్మిం విభేదకమితి బ్రూహి తతః పరం ప్రజ. ౭౪. ఏవముక్త ఆచార్య ఉవాచ - సౌత్రాంతికస్సర్వమపి వేద్య

వక్తి హి వేద్యజాతం లింగాధిగమ్యం త్వితరోఽక్షిగమ్యమ్, తయో
స్తయోర్భంగురతా విశిష్టా భేదః కియాన్వేదన వేద్యభాగి. ౭౫.
విజ్ఞానవాదీ త్షణికత్వమేషామంగీచకారాపి బహుత్వమేషః, వేదాం
తవాదీ స్థిరసంవిదేకేత్యంగీచకారేతి మహాన్విశేషః. ౭౬. అథాబ్రవీ
ద్విగ్వసనానుసారీ రహస్యమేకం వద సర్వవిచ్ఛేత్, యదస్తికాయో
త్తరశబ్దవాచ్యం తత్కిం మతేఽస్మిన్వద దేశికాశు, ౭౭. తత్రాహ దేశి
కవరశ్శృణు రోచతే చేజ్జీవాదిపంచకమభీష్టముదాహరంతి, తచ్చబ్ద
వాచ్యమితి జై నమతే ప్రశస్తే యద్యస్తి బోధ్యమపరం కథయాశు
తన్నే. ౭౮. దత్తోత్తరే వాదిగణే తు బాహ్యే బభాణ కశ్చిత్కిల
జై మినీయః, శబ్దః కిమాత్తా వద జై మినీయే ద్రవ్యం గుణో వేతి తతో
వ్రజత్వమ్. ౭౯. నిత్యా వర్ణాస్సర్వగాః శ్రోత్ర వేద్యా యత్తద్రూపం
శబ్దజాలం చ నిత్యమ్, ద్రవ్యం వ్యాపీత్యబ్రువన్ జై మినీయా ఇత్యే
వంతం ప్రోక్తవాన్ దేశికేంద్రః. ౮౦. శాస్త్రేషు సర్వేషుపి దత్త

మనుమానగమ్యం వక్తి. వైభాషికస్తు తత్సర్వం ప్రత్యక్షగమ్యం వక్తి - తయోస్సాంత్రాం
తికవై భాషికయోః పదార్థయోః త్షణభంగురతా సమానా. వేదనవేద్యవిషయో భేదో
లిక్లవేద్యత్వాక్షివేద్యత్వరూపా విశేషః కియాన్విద్యత ఇత్యర్థః. ౭౫. విజ్ఞానవాద్య
యం విజ్ఞానానాం త్షణికత్వం బహుత్వంచాంగీచకార. అయం వేదాన్తవాదీ తు స్థిర
మేకం జ్ఞానమిత్యంగీచకారేతి మహాన్విశేషః. ఇంద్ర. ౭౬. అథ దిగంబరానుసారీ
జగాద యది త్వం సర్వజ్ఞస్త్యైకం గుహ్యం వద కిం తదితి తత్రాహ—కాయఇత్యు
త్తరశబ్దో యేషాం తైర్వాచ్యం యదస్తిన్ జై నమతేఽస్మి తత్కిం హేదేశికాశు వద.
ఉ. ౭౭. తైర్జీవాస్తికాయః పుద్గలాస్తికాయో ధర్మాస్తికాయ అధర్మాస్తికాయః ఆకాశా
స్తికాయః ఇతిశబ్దైర్వాచ్యం జీవాదిపంచకమభీష్టమిత్యుదాహరంతి తత్ప్రొప్తముక్త్వా
ఽప్రశస్తే జై నమతేఽపరమసి యజ్ఞాతుమాస్తే తచ్ఛ్రీఘ్రం వదేత్యాహ—జై నమత
ఇతి. వసం. ౭౮. ఏవం వేదబాహ్యే వాదిగణే తు దత్తోత్తరే సతి కశ్చిజ్ఞైమినిమతా
వలంబ్యధ్వరమిమాంసతో జగాద-జై మినీయే మతే శబ్దః కిం స్వరూపః? కిం శబ్దార్థమాహ?
ద్రవ్యం గుణో వేతి? తథాచ శబ్దస్వరూపముక్త్వా తతో వ్రజ. ఉ. ౭౯. నిత్యావర్ణా
వ్యాపకాః శ్రోత్రేంద్రియవేద్యాః యద్రూపం శబ్దజాలం తచ్చ నిత్యం ద్రవ్యవ్యా
పీతి జై మినీయా ఆబ్రువన్ ఇత్యేవం తం జై మినీయం దేశికేంద్రః ప్రోక్తవాన్. శాలి.
౮౦. సర్వేషుపి శాస్త్రేషు ప్రత్యుత్తరం దత్తవంతం తం శ్రీశంకరం తే వాదినస్సమ్య

వంతం ప్రత్యుత్తరం తం సమపూజయంతే, ద్వారం సముద్ఘాట్య దదు
శ్చ మార్గం తతో వివేశాంతరభూమిభాగమ్. ౮౧. పాణో సనందన
మసావవలంబ్య విద్యాభద్రాసనం తదవరోధుమనాశ్చచాల, అత్రాం
తరే విధివధూ ర్విబుధాగ్రగణ్యమాచార్యశంకర మవోచ దనం
గవాచా. ౮౨. సర్వజ్ఞతా తే ౭స్తి పురైవ యస్తాత్సర్వత్ర పర్యై
క్షీభవాన్న చేత్రే, విరించిరూపాంతరవిశ్వరూపశ్శిష్యః కథం స్యా
త్ప్రథితాగ్రణీస్సః. ౮౩. సర్వజ్ఞతైకైవ భవేన్న హేతుః పీతాధిరో
హే పరిశుద్ధతా చ, సా తే ౭స్తి వా నేతి విచార్యమేతత్త్రిష్ట ఊణం
త్వం కురు సాహసం మా. ౮౪. త్వం చాంగనాస్సముపభుజ్య కలార
హస్యప్రావీణ్యభాజన మభూ ర్యతిధర్మనిష్ఠః, ఆరోధుమిదృశపదం
కథ మర్హతా తే సర్వజ్ఞతేవ విమలత్వ మపీహ హేతుః. ౮౫.
నాస్తించ్చరీరే కృతకీర్తిషో ౭హం జన్తప్రభృత్యంబ న సందిహే
౭హమ్, వ్యథాయ దేహాంతరసంశ్రయా ద్యన్న తేన లివ్వేత హి క

గపూజయన్ ద్వారం సముద్ఘాట్య మార్గం చ దదుః. తదనంతరమంతరభూమిభాగం
వివేశ. ఉ. ౮౧. హస్తే సనందనమసావవలంబ్య తద్విద్యాభద్రాసనమారోధుమనా
శ్చచాల, ఏతస్మిన్నంతరే విబుధాగ్రగణ్యం శ్రీశంకరాచార్యమశరీరవాచా శారదా
౭వోచత్. ప. ౮౨. యదవోచత్తదుదాహరతి—తే సర్వజ్ఞతాయాం సంశయో
నాస్తి యస్తాత్సర్వమేవ సర్వత్ర పరీక్షాం ప్రాప్తో ౭సి యది భవాన్ సర్వజ్ఞో
నాభవత్ తస్మి విరించి రూపాంతరం యస్య స చాసౌ విశ్వరూపః ప్రథితానామగ్ర
ణీః సశిష్యః కథం స్యాత్. ఉ. ౮౩. యద్యప్యేవం తథా ౭సి పీతాధిరోహే కేవలం
సర్వజ్ఞతైవ హేతుర్న భవేదపి తు పరిశుద్ధతాసి సా తే ౭స్తి న వేత్తేతద్విచారణీయ
మతః ఊణమాత్రం త్వం తిష్ఠ సాహసం మాకురు. ఇం. ౮౪. ఏవం కోటిద్వయముక్తో
త్తరకోటిం సాధయతి—త్వం యతో యతిధర్మనిష్ఠస్స స్పృగ్గనాః సమ్యగుపభుక్త్వా
కామకలారహస్యప్రవీణతాపాత్ర మభూః. అత ఈదృశపద మారోధు మేవం
భూతస్య తవ యోగ్యతా కథ మసి నాస్తి. యత స్సర్వజ్ఞతేవ విమలతాపీహారోహే
హేతుః. ౮౫. ఏవముక్త శ్రీశంకర ఉవాచ-నేతి. అహమసి నసందిహే ౭ంబాయా
స్తవ సందేహో నాస్తితి కిము పక్తవ్య మిత్యనుశయేన సంబోధయతి-హే ౭ంబేతి. యత్తు
త్వంచాంగనా ఇత్యాది తత్ర శృణు యత్కర్త దేహాంతరసంశ్రయాద్విహితం తేన
కర్తణా అన్యో ౭న్యం దేహో నలిప్యతే లోకకాస్త్రప్రసిద్ధం చైతత్. ఉ. ౮౬.

ర్షణా ౭స్యః. ౮౬. ఇత్థం నిరుత్తరపదాం స విధాయ దేవీం సర్వజ్ఞపీత
మధిరుహ్య ననంద సభ్యః, సమ్మానితో ౭భవదసౌ విబుధైశ్చ వాణ్యా
గార్హ్యకహాలముఖరైరివ యాజ్ఞవల్క్యః. ౮౭. వాదప్రాదుర్వినుద
ప్రతికథనసుధీవాద దుర్వారతర్కస్యక్కారస్వైరథాటిభరితహరిదుప
స్యస్తమాహానుభావ్యః, సర్వజ్ఞో వస్తుమర్హస్త్యమితి బహుమతః
స్ఫారభారత్యమోఘశ్లాఘాజోఘుష్యమాణో జయతి యతివతేశ్వార
దాపీతవాసః. ౮౮. కుత్రాప్యాసీత్ప్రళీనే క్షణచరణకథా కాపిలీ క్వాపి
లీనా భగ్నా ౭భగ్నా గురూక్తిః క్వచిదజని పరం భట్టపాదప్రవాదః,
భూమావాయోగ కాణాదజనిమతమథాభూతవాగ్భేదవార్తా దుర్దాం
తబ్రహ్మవిద్యాగురుదురుదకథా దుందుభేర్ధింధిమేతః. ౮౯. కాణా

సరస్వత్యా పండితైశ్చ పూజితో ౭భవత్ యథా గార్హ్య కహాలాదిభిశ్చ యాజ్ఞ
వల్క్యస్తద్వత్. ౮౭. అథ భగవత్పాదస్య కారదాపీతవాసం వర్ణయతి-వాదేన
ప్రాదుః ప్రకటతాం గతో వినోదో యేషాం తేచ తే ప్రతికథనసుధియః ప్రతివాది
పండితా మండనమిశ్రప్రముఖానైస్సాకం యో వాదస్తత్ర యే దుర్వారాస్తర్కా
అవిజ్ఞాతతత్వే ౭ర్థే కారణోపపత్తితస్తత్వజ్ఞానార్థమూహస్తర్క ఇత్యుక్తలక్షణాస్తేషాం
స్యక్కారే తిరస్కారే నైవరాభిః స్వతంత్రాభిర్ధాటిభిర్బుద్ధయాత్రాభిర్భరితాభిర్వాన్వి
ప్రాభిర్వారిద్భి ర్దిగ్భిరుపస్యస్తం వర్ణితం మహానుభావ్యం మహాప్రభావత్వం యస్య
స త్వం సర్వజ్ఞో ౭తపివ బహుభిన్నమస్తగుణకాలిత్వేనాత్యంతం సంభావితో ౭స్మి
స్మితే వస్తుమర్హో యోగ్య ఇతి స్ఫారభారత్యా విశాలయా వాచా ౭మోఘ శ్లాఘయా
సఫలప్రశంసయా సర్వైర్జోఘుష్యమాణో భృశం ఘుష్యమాణో యతివతేః శ్రీశంక
రస్య కారదాపీతవాసో జయతి సర్వోత్కర్షణే వర్తతే-స్సారం యథా తథా భారత్యా
సరస్వత్యా ౭మోఘశ్లాఘయా జోఘుష్యమాణ ఇతి వా. స్ర. ౮౮. కించ దుర్దాంతై
రుద్ధతైర్వాదిభిన్నహ బ్రహ్మవిద్యాగురో శ్రీశంకరస్య వాదలక్షణద్యుతకథాయా
దుందుభేర్ధిమే ఇతి శబ్దాదీక్షణచరణస్యాక్షపాదస్య గౌతమస్య కథా క్వాపి ప్రక
ర్షణే లీనా ఆసీత్తథా కాపిలీ కపిలకథా క్వాపి లీనా ఆసీత్ తథా పూర్వమథ
గ్నాపి ప్రభాకరోక్తిర్భగ్నా ఆసీత్. భట్టపాదప్రవాదః పరం కేవలం క్వచిదసి
భూమావజని ప్రాదుర్భూతః. కించ అథ తథా పాతంజలైః కాణాదైశ్చ జనితం య
న్వతం తదభివ్యాప్య భేదవార్తా ౭భూతవాగనుచితవాగాసీత్. అనమవాగిలి వా. అసత్య
వాగిలి వా. “భూతం త్వాదౌ విశాచాదౌ జంతౌ క్షిబం త్రిషూచితే, ప్రాప్తే వృత్తే
సమే సత్యే దేవయోగ్యంతరే తు నా” ఇతి మేదిసి. ౮౯. కించ పాపండసంఘాతాంతాం

దః క్వ ప్రణాదః క్వ చ కపిలవచః క్వాఙ్మీపాదప్రవాదః క్వా
యోగకంఠా క్వ గురురతిలఘుః క్వాపి భాట్టప్రఘట్టమ్, క్వ
ద్వైతవార్తా ఊపణకవివృతిః, క్వాపి పాపంఢఖండధాన్వంతధ్వ
నోర్జయతి యతిపతేశ్శారదాపీతవాసే. ౯౦. తతో దివిషదధ
తమధ్వరాశావలీ ధురంధరసమీరితత్రిదశపాణికోణాహతః,
హరిదంతరం స్వరభలైర్భృమత్సింధుభిర్లునాఘసఘనారవప్రభ
భిర్దందుభిః. ౯౧. కచభరవహనం పులోమజాయాః కతిచిద
ర్భకం యథా స్యాత్, గురుశిరసి తథా సుధాశనాస్స్వస్త్ర
స్యథహర్షతో ౭భ్యవర్షత్. ౯౨. ఇతి మునిరతితుష్టో
సర్వజ్ఞపీతం నిజమతగురుతాయై నో పునర్తానపేతోః, కతి
వేశ్యాధర్మశృంగాశ్రమాదౌ మునిరథ బదరీం స ప్రా
త్సశిష్యైః. ౯౩. దివసాన్ వినినాయ తత్ర కాంశ్చిత్స చ
తంత్రనిష్ఠితేభ్యః, కృపయోపదిశత్ స్వసూత్రభాష్యం విజి

ధకారధ్వంసైకసూర్యస్య యతిపతేశ్శారదాపీతవాసే జయతి సతి కాణాద
క్వ? న క్వాపీత్యర్థః. క్వాపి క్వచ ఊపణకవివృతిర్వైతవ్యాఖ్యానం? ౯౦.
పీతారోహణానంతరం దివిషదధ్వని దేవమాగ్నే త్వరితం యజ్ఞభ
ధర ఇంద్రప్రేన సమ్యక్ ప్రేరితానాం దేవానాం హస్తప్రాంతభాగైరహ
తాత్తాడితో దుందుభి ర్భృమంతస్సింధవస్సముద్రాయైర్లునాఘసో వ
ఘనీభూతానామరవాణాం శబ్దానాం ప్రథమబంధుభిసత్తులైః స్పృశ్యరా
ర్హరితాం దిశామంతరమంతరాశమరున్ధ రోధితవాన్. పృథ్వీ. ౯౧.
సుధాభుజో దేవాః పులోమజాయాశ్శచ్యాసృంయతకేశభరవహనం
అపగర్భకమపగలేషద్వికసత్సుప్తకం యథా స్యాత్తథా గురోశ్చీశజ్గురన
వృక్షపుష్పాణి హర్షణాభ్యవర్షత్ సమ్యక్ పృష్టిం కృతవంతః, పుష్పితాగ్ర
వమతితుష్టో మునిః శ్రీశంకరస్సర్వజ్ఞపీతమధ్వమ్య తదుపరి స్థితా తదవ
గురుతాయై శ్రైష్ఠ్యాయ న పునర్తానపేతోః, అథానంతరం కతిచన స
తచ్ఛిష్యాన్ ఋష్యశృంగాశ్రమాదౌ వినివేశ్యాథ స మునిర్బదరీం బ
శ్రైశ్చిత్సశిష్యైః సహితస్సన్ ప్రాస. మాలిని. ౯౩. అథ తత్ర
స్తదాహ—తత్ర బదర్యాం స చ శ్రీశంకరాచార్యో విజితాశ్చ తే త
నాశ్చ ఇతి తే తథాభూతేభ్యః పాతంజలకాస్త్రనిష్ఠితేభ్యః కృపయా స్వక

సర్వదర్శనేభ్యః. ౯౪. నితరాం యతిరాడుడురాజకరప్రకరప్రచుర
ప్రసరస్వయశాః, స్వమయం సమయం గమయన్తమయః హృదయం
సదయం సుధియాం శుశుభే. ౯౫. ఏవం ప్రకారైః కలికల్పషమైర్
శ్శివావతారస్య శుభైశ్చరిత్రైః, ద్వాత్రింశదత్యుజ్జ్వలకీర్తిరాశే
స్సమా వ్యతీయుః కిల శంకరస్య. ౯౬. భాష్యం భూష్యం సుశీలై
రకలి కలిమలధ్వంసి కైవల్యమూల్యం హంతాహంతాసమంతాత్కు
మతినతికృతా ఖండితా పండితానామ్, సద్యో విద్యోతితాఽసౌ విపథ
విమథనైర్మక్తిపద్యా నవద్యా శ్రేయో భూయో బుధానామధికతర
మితశ్శంకరః కిం కరోతు. ౯౭. హంతాఽఽశోభి యశోభరైర్మ్రజగతీ
మందారకుందేందుభాముక్తాహరపటీరహీరవిహరన్నీహరతారానిభైః,
కారుణ్యామృతనిర్మలైస్సుకృతినాం దైన్యానలశ్శూన్యతాం సీత
శ్శంకరయోగినా కిమధునా సౌరభ్యమారభ్యతామ్. ౯౮. ఆక్రాంతాని

మువదిశక్ స న్నానిచిద్దివసాని వ్యతిక్రాంతవాః. వసంతమాలికా. ౯౪. ఉడురా
జస్య చంద్రస్య కిరణప్రకరః కిరణకలాపస్తద్వత్ప్రచురః ప్రసరో యస్య తథాభూ
తం స్వీయం యశో యస్య యతిరాట్ శ్రీశంకరాచార్యస్సమయమాత్మప్రచురం సమ
యం శాస్త్రమవగమయన్నయం సుధియాం హృదయం రమయన్సన్నితరాం శుశుభే.
తోటకం. ౯౫. ఉపసంహరతి-ఏవం ప్రకారైః కలికల్పషమైర్శ్శుభైశ్చరిత్రైరుజ్జ్వల
కీర్తిరాశేశ్శివావతారస్య శంకరస్య ద్వాత్రింశత్సంవత్సరా వ్యతీయంతి యోజనా.
ఆఖ్యానకీ. ౯౬. శ్రీశంకరాచార్యో భాష్యాదికరణైస్సుధియాం కృతే నిరతిశయం
శ్రేయస్సంపాదితవాః ఇత్యాశయేనాహ—భాష్యమితి. సుశీలైః భూష్యం కలిమల
వినాశకం కైవల్యస్య మూల్యం వేతనం భాష్యమకలి కృతం. హస్తేతి హస్తే. శోమలా
మంత్రణే వా. కుమతీనాం నమస్కారైః కృతా యా పండితానామహంతా సా
సమంతాత్ఖండితా. ఏవం చ విపథమథనైరసావనవద్యా ముక్తిపద్యా మోక్షపద్ధతి
స్సద్యో విద్యోతితా తస్మాదేవం కర్తా శంకరః ఇతోఽధికతరం శ్రేయః పునః కిం
కరోతు తస్యాభావాదిత్యర్థః. స్రగ్ధ. ౯౭. కించ హంలేత్యాశ్చర్యే హస్తే వా.
త్రిజగత్యాం త్రిలోక్యాం యాని మందారాదీని తత్తుల్యైరాసమంతాచోభ్యనైర్యశ
సాం భరైర్భారైరతిశయైర్వా. కారుణ్యామృతస్య నిర్మలైః ప్రవాహై శ్శంకరయోగి
నా సుకృతినాం దైన్యలక్షణోఽగ్నిశ్శూన్యతాం సీతోఽతస్తేనాధునాతఃపరం సౌర
భ్యం సౌగంధ్యం కిమారభ్యతాం. తత్రేందుభాశ్చంద్రజ్యోతస్సంపటీరశ్చందనం హీరో
వజ్రం. విహరన్నీహరశ్చలతుషారః శార్దూల. ౯౮. కించ సాధీయసా బాధతరేణాతి

దిగంతరాణి యశసా సాధీయసా భూయసా విస్తేరాణి దిగం
రచితాన్యత్యద్భుతైః క్రీడితైః, భక్తాస్సేస్విసితభుక్తిముక్తికల
యైః కృతార్థీకృతా భిక్షుత్వాపలినా కిమన్యదధునా సౌజన్యమ
తామ్. ౯౯. పారికాంక్షీశ్వరోఽప్యపదుద్ధారకం సేవమానాతు
విస్తారకమ్, పాపదావానలాతాప సంహారకం యోగిబృందాధిపప్రా
రకమ్. ౧౦౦. తత్రాతిశీతార్దితశిష్యసంఘసంరక్షణాయాతులితప్ర
తప్తాదకం ప్రార్థయతే స్త చంద్రకలాధరాత్తీర్థకరప్రధానః. ౧౦౧
దిబృందపలినా గిరిశోఽర్థితస్సృక్ సంతప్తవారి లహరీం స్వపదారవిం
ప్రావర్తయత్ప్రభయతీ యతినాథకీర్తిర్యాద్యాపి తత్ర సము
తప్తతోయా. ౧౦౨. ఇతి కృతసురకార్యం నేతుమాజగ్దురేనం
శిఖరిశృంగం తుంగమీశావతారమ్, విధిశతమఖచంద్రోపేం
య్యగ్నిపూర్వా స్సురనికరవరేణ్యా స్సర్విసంఘా సుసిద్ధాః.

దృఢేన భూయసా యశసా దిగంతరాణి ఆక్రంతాని వ్యాప్తాని 'అంతిక
రేదసాధా'వితీ బాధశబ్దస్య సాధాదేశః. "బాధం దృఢప్రతిజ్ఞయో" రితి
తథాఽత్యంతమాశ్చర్యరూపైరతిమానుషైః క్రీడితైర్దిగంతరాణి విస్తేరాణి విస్తం
రచితాని తథా స్వభక్తా స్వస్యేస్వితభోగమోక్షప్రాప్త్యుపాయైః కృతార్థీకృ
దేవం కృతపతా యతిరాజేనాధునేతోఽన్యత్యేజన్యం కిమాతన్యతాం. ౯౯. గ
క్షీశ్వరోఽపి. "తవస్మి తాపనః పారికాంక్షీ"త్యమరః. కేదారకం ప్రాప
నప్తి-అపదుద్ధారకం సేవమానానామతులాయాస్వస్తిస్తేర్విస్తారకం పాపదావాగ్ని
స్య సంహారకం-స్రగ్విణీ. ౧౦౦. తత్ర కేదారకే అతిశీలేన వీడితస్య శిష్యసమ
సంరక్షణార్థమతులప్రభావశ్శాస్త్రకర్తృపుప్రధానః శ్రీశంకరాచార్యః చంద్రక
న్తహాదేవాత్తప్తాదకం ప్రార్థయామాస-ఉపజాతిః. ౧౦౧. కర్తృందిబృందస్య భిక్షు
యస్య పతిః శ్రీశంకరస్తేన ప్రార్థితస్సృక్ గిరిశశ్శివస్సంతప్తతోయలహరీం నదీ
ణారవిందాత్ప్రవర్తితవాక్యా తప్తతోనూ యతినాథకీర్తిం విస్తారయంతి
తత్ర సముద్గచ్ఛతి సముల్లసతీతి-వసంతతిలకా. ౧౦౨. ఇత్యేవం కృతం దేవకార్య
తమేనమీశావతారం శ్రీశంకరం తుంగమున్నతం కైలాసగిరిశృంగం ప్రతినేతుం
ద్రాదయస్సురసముదాయప్రవరా ఋషిసజ్జైస్సినైశ్చైశ్చ సహితా ఆజగ్దుః - మాలి
ఆగత్యయత్కృతపత్తస్తదాహ— విద్యుద్వల్లీనాం నియుతైర్లత్యైస్సమ్యగార్థం

విద్యుద్వల్లీనియుతసముదానబ్ధయుద్ధై ర్విమానై స్సంఖ్యాతీతై స్సపది గగనాభోగ మాచ్ఛాదయంతః, స్తుత్వా దేవం త్రిపుర మథనం తేయ తీశానవేషం మందారోత్థైః కుసుమనిచయైరబ్రువన్నర్చయంతః. ౧౦౪.

భవానాద్యో దేవః కబళితవిషః కామదహనః పురారాతిర్విశ్వప్రభ వలయ హేతుస్త్రినయనః, యదర్థం గాం ప్రాప్తో భవమథనవృత్తం తదధునా తదా యాహి స్వర్గం సపది గిరిశాస్త్రప్రియకృతే. ౧౦౫. ఉన్మీ లద్వినయ ప్రధానసుమనోవాక్యవసానే మహాదేవే సంభృత సంభ్రమే నిజపదం గంతుం మనః కుర్వతి, శైలాదిః ప్రమథైః పరిష్కృతపపు స్తస్థౌ పురస్తాత్క్షణా దుత్పాశారదవారిదుగ్ధవరటాహంకారహుంకార కృత్. ౧౦౬. ఇంద్రోపేంద్రప్రధానైశ్చిదశపరిబృహైస్సూయమానః ప్రసూనైర్దివ్యైరభ్యర్చ్యమానస్సరసిరుహభువా దత్తహస్తావలంబః, ఆరు

యైః విద్యుద్వల్లీనియుతతుల్యైరితి యావత్. తథాభూతైః సంఖ్యైరహితైర్విమానైః సపది తత్క్షణే ఆభోగం పూర్ణం గగనమాకాశమాచ్ఛాదయంతో యతీశవేషం త్రిపురమథనం మహాదేవం స్తుత్వా మందారోత్థైః పుష్పసముదాయైరర్చయంతస్తే బ్రహ్మదయో దేవా అబ్రువన్నుక్తవంతః, మందాక్రాంతా. ౧౦౪. యదబ్రువం స్తదుదాహరతి-ఆద్యస్వర్గకారణభూతో దేవః ద్యోతనాత్మకస్సకలదేవాదిః జగద్రక్షణాయ కబళితం గ్రసితం విషం సముద్రమథనాదుత్థం హాలాహలాఖ్యం యేన పున శ్చ కామదహనః పురారాతిస్త్రీపురసంహరకర్తా విశ్వోత్పత్తిలయకారణం త్రినేత్రో మహాదేవో భవాన్ యదర్థం వేదమర్యాదాస్థాపనార్థం భూమిం ప్రాప్తస్తదధునా హే సంసృతినివారక వృత్తం సంపన్నం తత్ప్రాదధునా సపది ద్రాగహే గిరిశాస్త్రప్రి యార్థం స్వర్గమాయాహి - శిఖ. ౧౦౫. వికసద్వినయప్రధానానాం సుమనసాం దేవానాం వాక్యస్యాంతే ఉన్మీలతో వినయప్రధానసుమనోవాక్యస్యేతి వా. మహాదేవే శ్రీశంకరే స్వీకృతసంభ్రమే నిజపదం గంతుం మనః కుర్వతి సతి ప్రమథైః రుద్ర గణైః పరిష్కృతం భూషితం వపుర్యస్య శైలాదిరుత్పా నంద్యాభ్యో వృషస్తత్క్షణా ప్లిశంకరాచార్యస్యాగ్రే తస్థా. తం విశిష్య-శరత్కాలీనజలస్య దుగ్ధస్య వరటాయా హంసయోషితశ్చాపాంకారస్య శౌక్ల్యాహంభావస్య హుంకారకృత్ తేభ్యో ౭పి శుక్ల ఇత్యర్థః. “హంసస్య యోషిద్వరటే”త్యమరః. శార్దూలవిక్రీడితం ఛందః. ౧౦౬. అథ సంపాదితసమస్తసురకార్యస్య శ్రీశంకరాచార్యస్య స్వధామారోహణం వర్ణయతి

హ్యోతాణమగ్ర్యం ప్రకటితసుజటాజూటచంద్రావతంసశృణ్వ
లోకశబ్దం సముదితమృషిభిర్ధామ నై జం ప్రతన్ధే. ౧౦౭.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తచ్ఛార్దదాపీతవాసగః,
సంక్షేపశంకరజయే స్కర్గః పూర్ణో ౭వి షోడశః.

ఇంద్రోపేంద్రప్రభానై స్త్రీదశపరిబృధైర్దేశాధిపైః స్తూయమానః పునశ్చ దివి
పుష్కైర్వృషమానః కమలజేన బ్రహ్మణా దత్తో హస్తావలంబో యస్తై స ఆ
శ్రేష్ఠం వృషం నందినం సమారుహ్య ప్రకటితౌ జటాజూటచంద్రావతంసౌ యే
ఋషిభిశ్చముదితం ఆలోకశబ్దం వన్దిభాషణశబ్దం శృణ్వన్ స్వీయం ధామ ప్ర
“ఆలోకస్తు పుమాన్ ద్యోతే దర్శనే వందిభాషణే” ఇతి మేదిసి. స్కర్గరా. ౧౦౭.

జీవన్నేవ విముచ్యతే యదుదితం బ్రహ్మద్వయం తారకం
శ్రుత్వా తం ద్విజరాజసంశ్రితపదం భాషాధిపస్యాత్తదమ్,
వేదాంతామృతయుక్తకంఠమమలైర్నంనైస్సదా సేవితం
భోగ్యానంగవివర్జితం యది పరం నౌమ్యద్భుతం శంకరమ్.
పాండవేష్వహితారేశ ప్రమితే శుభవత్సరే,
శ్రావణే సితపంచమ్యాం సింహే సిద్ధో గురావయమ్.
రచితో మాధవేనాసౌ యుతో డిండిమటీకయా,
కాంకరో దిగ్జయౌ నామ గ్రంథస్సర్వరసాత్మకః.

ఇతి శ్రీమత్పురమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థశ్రీ పాదశిష్యదత్త
పంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
షోడశస్కర్గః.

R66X125
35H40

ఆంధ్ర వచన గ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి ర్పు. ఆ.	
ఆంధ్ర వచనభాగవతము, ద్వాదశ	
స్కంధములు, ఓకేసంపుటం 9	0
„ మూడుసంపుటములు 10	8
ఆంధ్ర వచనభారతము—	
„ ఆదిపర్వములు 4	0
„ అరణ్యపర్వము 4	0
„ విరాటోద్యోగపర్వము 4	0
„ భీష్మద్రోణపర్వములు 6	0
„ కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వ	
ములు 4	0
„ శాంతిపర్వము 6	0
„ ఆనుశాసనికము మొదలు	
స్వర్గారోహణపర్వము	
వరకుగల సంపుటము 6	0
ఆంధ్ర వచనవాల్మీకి రామాయణము,	
2 సంపుటములు (ఆచ్చు)	
ఆంధ్ర వాల్మీకిచరిత్రసంగ్ర	
హము 1	12
ఆంధ్ర కవిత్వచరిత్ర, బసవరాజు	
అప్పారావుగారిది 1	12
శ్రీగురుజాడ శ్రీరామమూర్తిగారి	
ఆంధ్ర కవిజీవితములు 6	0
ఆరేవియకనైట్సుకథలు 2	0
న్యాయవిచారణప్రహసనము 8	
తులసీదాసు రామాయణము 12	0
తిలకుగారి నెక్కురిటికేసు,	
ఉపన్యాసములు 0	14

ప్రతి 1-కి ర్పు. ఆ.	
ద్వాదశశోపనిషత్తులు, వచనం ఆచ్చు	
భారతరమణీమణులు, 1 భా॥ 1	0
డిటా రెండవభాగము 0	12
యజుర్వేదకథాసంగ్రహము 0	12
శ్రీమహాభక్తవిజయము,	
నూతనముద్రితము 10	0
నీతిచంద్రిక, చిన్నయసూరి 0	12
పంచతంత్రము, వచనము 0	12
నవనాథభక్తులచరిత్ర 2	8
నీతిరత్నాకరము 0	12
సంగ్రహభారతము 1	12
సంగ్రహభాగవతము 1	12
సంగ్రహరామాయణము 1	8
ప్రాచీనదేశచరిత్రలు 3	0
పతివ్రతలచరిత్రలు 2	8
దక్కనుపూర్వకథలు 2	8
భోజునికథలు 0	12
హితోపదేశము, సులభశైలి 1	0
భోజకాళిదాసకథలు, 1 భా॥ 1	0
„ 2 భా॥ 0	12
తెనాలి రామలింగనికథలు,	
జీవితము 0	6
తెనాలి రామలింగం. A. S. P.	
అనుగ్రు విరచితము 0	8
సంస్కృతనాటకకథలు 2	0
దశకుమారచరిత్రము 1	8

	ప్రతి 1-కి ర్పు. అ.	
రాజశేఖరుడు, గోపాలుడు	0	12
విక్రమార్కునికథలు	0	12
చార్ దర్విషుకథలు	1	0
తాతాచార్యులకథలు	0	12
వైద్యులకథలు	0	4
జేతాళునికథలు	0	12
వీరాంగనలు	1	0
పరమానందశిష్యులకథలు	0	6
నలుగురుమంత్రులకథలు	0	8
అయిదుగురుదొంగలకథలు	0	8
రేచుక్కపగటిచుక్కకథ	0	3
సత్యసేనవిజయము	0	8
ఋషులచరిత్ర	0	12
పురాణగాథలు I	1	0
„ II	1	0
బాజీరాయని చరిత్ర	అచ్చు	
రఘువంశకథ	0	8
విక్రమార్కుచరిత్ర	1	0
వివేకానందవిజయము	4	0
పరిష్కావినోదకథలు	1	4
ఈసుబునీతికథలు, 1-వ భా	0	8
డిటా 2-వ భా	0	12
పంజాబుఅల్లరి	0	8
శుకసప్తతికథలు	1	0
మర్యాదరామన్నకథలు	0	3
మైరావణచరిత్ర	0	2
షేక్స్పియర్ నాటకకథలు	అచ్చు	
అనంతసాగరము, బుక్కరాయ		
సముద్రచరిత్ర	0	12
ప్రహ్లాదచరిత్ర, ప్రతిమలతో	0	8
శకుంతల	0	8

	ప్రతి 1-కి ర్పు. అ.	
నల	ప్రతిమతో	0 8
సావిత్రి	„	0 8
హరిశ్చంద్ర	„	0 8
— నవలలు. —		
సీతారామము	నవల	1 8
వివన్దో,	„	0 8
మదాలస	„	(అచ్చు)
సుజనరంజని	„	0 8
విజ్జలదేవి	„	1 8
ఉన్మాదిని	„	0 6
రాధారాణి	„	0 4
అస్తమయము	„	2 0
దుర్గేశనందని	„	1 4
కపాలకుండల	„	1 0
లక్షణ	„	0 12
టిప్పసుల్తాన్	„	అచ్చు
లీల	„	0 6
రాజర్షి	„	1 8
తారాబాయి	„	1 8
దిలారామ	„	1 8
ఓలోవలన్ కన్నకి	„	0 12
మనోహరి	„	అచ్చు
వీరబాల	„	0 8
ఆనందమత	„	1 4
లాలాబాయి	„	0 8
ఆంధ్రరాష్ట్రము	„	1 8
రోషినార	„	0 12
బాలాదిత్య	„	3 0
దేశభక్తుడు	„	1 8
శంభుతోనొకనాటిసహవాసం	„	0 4
చంద్రగుప్తుడు, నవల	„	2 8

	ప్రతి 1-కి రూ. అ.	
నీతిసింధువు	నవల	1 0
పనజాక్షి	"	0 12
స్వప్న యాత్ర	"	0 12
ముగ్గురు మూర్తులు		2 8

❖ వివిధ గ్రంథములు. ❖

హిందీ ఇంగ్లీషు బాలశిక్ష	0 5
హిందీ తెనుగు బాలబోధ	0 4
శిక్ష బాలశిక్ష	2 0
చిన్న బాలశిక్ష	0 3
ఆంధ్ర కన్నడ బాలశిక్ష	0 4
ఆంధ్ర ద్రావిడ బాలశిక్ష	0 4
ఆంధ్ర ద్రావిడ మొదటి వాచకం	0 6
" రెండవ వాచకము	0 8
నేరములు చేయు జాతుల చరిత్ర, ప్రతిమలతో	1 0
పాక శాస్త్రము, కంది సుబ్బ రావు గారిది	1 12
చిత్ర లేఖనము (Painting)	1 4
జంత్రి, భూమి శిస్తు, అధిక పన్నుల విభజనలు విశదముగ నున్నవి	0 8
గాంధీ మహాత్ముని హైందవ స్వరాజ్యము	1 0
ఆకాశ విమానములు, ప్రతిమ లతో సహా	అచ్చు
భావలహరి	0 8

	ప్రతి 1-కి రూ. అ	
❖ నిఘంటువులు. ❖		
శ్రీ వేంకటేశాంధ్రము, పద్య కా	10 6	
బాలచంద్రోదయము	0 8	
షడ్భాషామంజరి (ఆరుభాషల ఒకేబుద్ధిలరి)	2 0	
శబ్దార్థచంద్రిక	8 0	
తెనుగుసామెతలు with English Translation by Captain Carr	1 8	
Translation Guide - English to Telugu & Vice Versa.	2 8	
Sankaranarayana's English- Telugu Dictionary.		
శంకరనారాయణగారి నిఘంటువు (ఇంగ్లీషుపదములకు తెనుగు అర్థముగలది)	అచ్చు	
English-Telugu Pocket Dictionary ఇంగ్లీషు - తెనుగు పాకెట్టు డిక్షనరీ	"	
సంస్కృతాంధ్ర నిఘంటువు	3 8	
❖ ఆంధ్ర వ్యాకరణాలంకారములు. ❖		
సులక్షణసారము	1 0	
" కాలిణి	1 8	
ఆనందరంగ రాట్నందము	1 8	

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

292, ఎన్.జి. రోడ్, చెన్నపురి.

వేదాంత గ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి రూ. ఆ.
అద్వైతసంగ్రహము, తెనుగువచనము	... 0 2
అత్తబోధము, సాంధ్రటీక	... 0 6
అసందలహరి, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	... 0 6
అపరోక్షానుభూతి	... 0 6
అద్వైతపంచరత్నములు	... 0 3
అద్వైతోపదేశపంచరత్నములు	... 0 3
అష్టాత్తరశతోపనిషత్తులు, మూలము	... 8 0
ఆంధ్రాచార్య, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	... 0 2
అత్తవిద్యావిలాసము	... 0 6
అతానాత్మవివేకము	... 0 6
పంచదశీప్రకరణము, సవ్యాఖ్యానాంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	... అచ్చు
నివారచంద్రోదయము, వచనము	... 0 10
వేదాంతస్తోత్ర పంచకము, తాత్పర్యసహితము	... 0 6
శ్రీవిద్యారణ్యకృతజీవన్ముక్తిప్రకాశిక, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	... 3 0
శిష్యగీతా, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్ననైఱు	... 1 8
సాముక్తిగుఢార్థవము, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్ననైఱు	... 0 10
రామగీతా	... 0 8
స్వకాతీయము, సటీక	... 0 8
కాంతివిలాసము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	... 0 6
బ్రహ్మసూత్రములు, మూలము	... 0 4
,, తెనుగువచనము	... 12 0
,, శంకరభాష్యము	... 10 0
భగవద్గీతలు, మూలముమాత్రము	... 0 8
,, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	... 1 12
,, అనిబిసెంటుగారి ఇంగ్లీషు తర్జుమా	... 0 10
,, శ్రీరామచంద్రసరస్వతీకృత ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యవివరణ సహితము	... 6 0
సోమలహరి, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యము	... 0 8
మాతంగప్రదీపిక	... 3 0
శంక విజయము, సవ్యాఖ్యానము	... 2 8
భగవదనుక్తి	... 0 1

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

292, ఎన్ స్ట్రేట్, చెన్నపురి.